

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN

WALD

DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN - A

Financiële steun van
de Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven
en de Stichting Het Plantenfonds
hef ter too bie-edragen dat disse uitgave tut stand kommen kon

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten :
WALD / onder auspiciën van de WALD-commissie: J.B. Berns
... [et al.]. - Doetinchem : Stichting Staring Instituut/
Mr. H.J. Steenbergenstichting. - Ill.

1: De mens en zien näösten - A / A.H.G. Schaars.

Met reg.

ISBN/EAN: 978-90-73667-85-3

NUGI 941

Trefw.: Gelderse dialecten ; woordenboeken.

Druk:	Ten Brink BV, Meppel
Grafische verzorging:	W. van Keulen
Correctie:	B. Bloch - van Rhijn
Kaartjes:	Th.A. Strijker
Illustraties:	Lisette Vink

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN

WALD

DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN - A

Dr A.H.G. Schaars

't WALD kump uut onder toezicht van de WALD-commissie;
doorin zit:
dr J.B. Berns, drs S. Grit, W. van Keulen,
H.G. Lettink, G.M. Rabeling, A. Ribbers, dr A.H.G. Schaars

Uutgave:
Stichting Staring Instituut / Mr. H.J. Steenbergenstichting
Doetinchem 2009

Eerder uut-ekommen:

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en zien huus
Doetinchem - Staring Instituut - 1984

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en de weerld - A
Doetinchem - Staring Instituut - 1987

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en de weerld - B
Doetinchem - Staring Instituut - 1989

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - A
Doetinchem - Staring Instituut - 1993

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - B
Doetinchem - Staring Instituut - 1996

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - C
Doetinchem - Staring Instituut - 2001

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - D
Doetinchem - Staring Instituut - 2004

INLEIDING

In dit eerste deel van 't hoofddeel "De mens en zien näästen" staot benamingen dee verband holdt met hoo mensen met mekare ummegaot. 't Begint met 'n heel belangriek onderdeel van communicatie: de taal. De andere hoofdstukken gaot aoever familiebetrekkingen, huwelek, doop, begraffnisse, opvoeding, de gemeenschap, de maatschappij en volk en natie. In 't Begrip-pensysteem van Hallig en Von Wartburg – woornao 't WALD zich in grote trekken richt – bunt dat van Hoofdstuk 2.3 Mens en maatschappij, de onderdelen 2.3.1.1 - 2.3.1.2, van 2.3.1.3 de paragrafen 2.3.1.3.1 - 2.3.1.3.4 en 't onderdeel 2.3.1.4. Van Hoofdstuk 2.4 wordt de onderdelen 2.4.1 - 2.4.6 behandeld.

De opzet en inrichting van dit deel slut weer himmaol an bie de veurege delen. De uitgebreide Nederlandstalege verantwoording steet in De mens en zien huus (blz. VII - XVI); de uitgebreide verantwoording in streektaal steet in De mens en de weerld-A (blz. V - XI). Korte aanvullingen doorop bunt te vinden in De mens en de weerld-B (blz. V) en in De mens-A (blz. V), De mens-B (blz. V), De mens-C (blz. V) en De mens-D (blz. V).

Net as in 't deel De mens-D is in dit deel 'n alfabetisch register van Nederlandse woorden (blz. 252 - 257) op-enommen. Dat gif de meugelijkheid um uitgaonde van 'n Standaardnederlands woord wat met de in dit deel behandelde woordenschat te maken hef, de streektaalwoorden te vinden. Zo steet b.v. in dat register 't Standaardnederlandse woord dialect; via de verwijzing blz. 1 (achter dialect) kom ie terechte bie de 11 benamingen veur dialect, dee staot in Hoofdstuk 1.1. Taal. Hierdeur köj via Standaardnederlandse woorden (minder bekende) dialectwoorden vinden. En a'j b.v. kiekt in 't Standaardnederlandse register bie woorden as roepen, schreeuwen, joelen dan kom ie streektaalwoorden op 't spoor dee'j anders neet zo gauw ontdekken zult.

Ok an dit deel hebt weer völle mensen met-ewarkt. Zo as ok bie de andere delen van 't WALD hef Bertje Bloch-van Rhijn weer de correctie edaone; Gert Agelink, Wil Nijboer en Annie Ribbers hebt 't manuscript in den computer in-ebracht. De tekeningen bunt emaaht deur Lisette Vink; Theo Strijker hef weer alle kaartjes op de computer etekend en Wim van Keulen hef weer veur de lay-out ezorgd. Hee hef ok 't Register van Achterhookse en Liemerse woorden emaaht. 'n Woord van dank hierveur is op zien plaatse. Dat geldt natuurlek ok weer veur de twee subsidieverleners en zeker ok veur de metmarkers dee tussen 2004 en 2009 vraogenliesten in-evuld hebt en woorvan de namen hiernao volgt.

Deutekem, meert 2009

A.H.G.Schaars

VANAF 2005 WARKT MET/HEBT MET-EWARKT AN DE GRAMMATICA VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN GRALD*

AALTEN Aversteeg, C.A.T. Geesink, J.W. Geesink-Wisselink, D.W. Huls, J.G.H. Linde-Duenk, J. ter Paske, R. te Paske-Neerhof, B.W te	Wigman, E. Wigman-Schaars, M. DINXPERLO Jansen, mw. L. Maandag-Wensink, A. DOESBURG Katen, J.C. ten DOETINCHEM Eskes, B.W. Roenhorst, D.J. Roenhorst-Jansen, G. DREMPT Hendriksen, G.B. Hendriksen, G.J. Hendriksen-Lenselink, H.J. Hendriksen-Luimes, L. EEFDE Ebbink-Pardijs, J. Heyenk, J. Jansen op de Haar, H.J. Klein Hulze, A. Nijenhuis, J. Poelert, G. Regelink, J. Wichers, G.J. Weenk, R. EIBERGEN Baak, J.B.M. Baak-Elsinghorst, M.A.M.	Harbers, H.W.J. Harbers-Gunnewijk, A.W.A. Langelaar, J.W. Luttikhuis, B.J.A. Luttikhuis-Kotte, A.C. Stam-Bartelink, T. Weeink, B.G.A. GEESTEREN Florijn-Lutke Willink, H.E. Harkink-Baan, M. Hiddink-Evenhuis, A. Krooshof-Bannink, H. GELSELAAR Kolkman, F.H. Kolkman-Langeler, A. Voortman, H. GENDRINGEN/VOORST Brus, J.F. Liefink, H.J. Tekaat, H. Wieskamp, J. GORSSEL Boschloo, J.G. Boschloo-Boschloo, D. Brinks, mw. G. Heijenk, mw. G. Heijenk, mw. J. Hoetink-Braakhekke, A. Kleinwolt, H. Makkink, W.H. Wiltink, W.T.
ALMEN Boschloo, R. Kroeze-Boschloo, E.W.		
ANGERLO Pennekamp, C.J.		
BAAK Harenberg, M. Schooltink, F.J. Schooltink-Janssen, W.M.M.		
BELTRUM Bomers, J.G.M. Vogt, J. te		
BORCULO Drooge-Stoffel, S.O. van Kloosters-Rhebergen, R. Schaars, A.H.G.		
DIDAM Hebing-Klein Herenbrink, M. Horsting, J.A.F. Horsting-Baars, M.H.W. Klein Herenbrink-Böhmer, J.A.M.		

* In 2002 bunt de metwarkers begonnen met 't invullen van vraogenliesten veur 't project Grammatica van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten GRALD umdat ton 't rondsturen van vraogenliesten veur 't project Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten WALD af-erond was. 't Materiaal wat in dit deel steet, heurt nog onder 't WALD-project.

GROENLO
Lansink, W.
Papen, G.J.A.
Roerdink, J.H.
Bulte-Severt, A. te

GROESSEN
Vermeulen-Bloemberg, A.

HAARLO
Teunissen, E.
Teunissen-Veldink, F.

HARFSEN
Pasman, J.

'S-HEERENBERG
Mensing, B.

HENGELO
Geurtsen, A.
Geurtsen, E.
Luesink, W.H.
Luesink-Dimmendaal, G.

KEPPEL
Vels, G.J.
Vels-Wesselink, L.

LAREN
Eggink-Dijkerman, A.
Overmeer-Holmer, G.
Stegink-Enneman, D.
Tuitert-Hijink, W.

LATHUM
Hupkes, H.W.
Hupkes-Nusselder, W.G.

LICHTENVOORDE
Arink, F.H.A.
Bonnes, F.
Hulshof, Ant.
Krabbenborg, H.
Lageschaar, Fr.
Mosselaar, J. van der
Schilderink, B.

Vos-Lueb, M.
Walvaart, H. te
Wieggers, H.

LOBITH
Jong-Goris, T. de
Vermaeten, B.
Vermaeten-Hetterscheidt, A.
Weijer-Stoll, J. van de

LOCHEM
Berg, A. van den
Eskes-Lueks, S.
Hiddink-Dijkman, D.
Lubberdink, H.J.
Wissink-Lueks, J.

MEGCHELEN
Bockting, H.

NEEDE
Gakink, Joh. G.
Kornegoor, G.J.
Lindeboom, J.W.G.
Markerink-Hogeslag, T.
Morssink, H.
Varenhorst-Haarman, J.G.
Voordouw-Stokkers, W.J.

PANNERDEN
Bekker-Kummeling, T.
Leenders-Hendriks, M.
Loef-Hendriks, R.
Roelofs, G.
Willemsen, J.

REKKEN
Bergen, J. ten
Kerkemeijer, A.
Mellink, A.
Nijenhuis, G.J.J. te

RUURLO
Arfman-Bannink, J.
Bannink, H.J.
Daan, mw. J.
Dijkman-Bluemink, H.

Flierman, A.
Flierman-Bannink, B.
Flierman-Voskamp, H.
Kamperman, H.J.
Kamperman-Hulshof, C.
Kok-Bannink, B.
Teunissen-Klein Geltink, T.A.

SILVOLDE
Alofs, G.
Helmes, A.
Reusen, H.J.

STOKKUM
Harmsen, H.

TOLDIJK
Bouwman-Walgemoet, J.H.

ULFT
Aken, J. van
Bresser, N.
Erinkveld, mw. H.M.
Holtslag, mw. B.
Horstik-Heister, mw. W.
Keurentjes, J.
Legeland, mw. T.
Loosen, W. van
Otten-Seinhorst, R.
Rouwhorst, B.
Straub, G.

VARSEVELD
Boomkamp, mw. L.
Boomkamp, mw. M.
Hofs, D.J.
Meinen, J.

VORDEN
Bargeman, B.
Rossel, H

WEHL
Freriks, J.A.
Freriks-Meijnen, K.
Giesen, F.M.B.
Vonk, Th.G.

Vonk-Koenders, J.

WESTERVOORT

Boerboom, J.
Gogherman, B.
Jansen, W.
Kemperman, H.
Koenen, T.
Krechting, H.
Peeters, A.
Peters, W.
Rutten, W.

WICHMOND

Berenpas, H.
Bouwmeister, J.
Dimmendaal-Denkers, M.
Memelink, T.
Pellenberg-Krijt, M.
Tiemessen-van Zandvoort, M.
Zeevalkink-Denkers, R.

WINTERSWIJK

Beskers, mw. H.B.
Harmelink-Boers, W.
Hietbrink, L.H. te
Krosenbrink, G.J.H.
Krosenbrink-Naves, H.A.
Nijman, G.
Wilterdink, D.W.

ZELHEM

Duitshof-Berendsen, G.J.
Masselink, M.
Regelink-Lebbink, J.H.G.

ZEVENAAR

Goossen, Th.J.G.
Wellink-Cramwinckel, E.F.M.
Wenting, mw. H.E.M.
Wenting, H.G.Th.

ZUTPHEN

Bierhof, G.J.
Bierhof-Jebbink, J.H.
Heuvel, G.J.
Nekkers, G.
Nekkers, J.
Terink, G.J.

Ander wark is nog edaone
deur:

Agelink, G.J.
Bloch-van Rhijn, B.
Jannink, mw. M.
Keulen, W. van
Nijboer, mw. W.
Ribbers-Orriëns, A.
Strijker, Th.A.
Vink, mw. L.
Vrugt, mw. J. ter

HOOFDSTUK 1

TAAL

1. ALGEMEEN

TAAL

taal

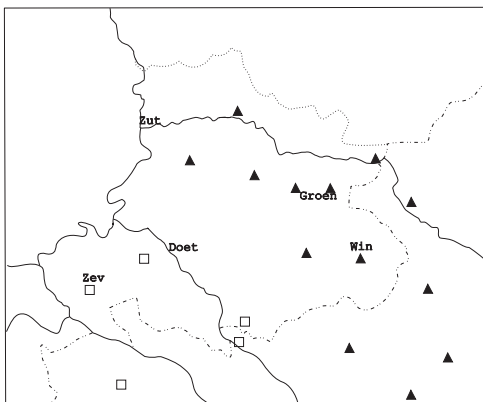
- 01 TAAL: Acht, Liem II Bat.
- 02 TAOL: Pan.
- 03 SPRAOKE: Vor, Ruu, Loch, Rek, Bel, Groen, Lich, Win / Eib 1980 [Telge 1, 79] II Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe.
- 04 SPRAOK: Voo, Wehl, Zev / Vars 1985 [Telge 6, 329], Lich 1991 [Telge 8, 115] II Anh, Kle.
- 05 PRAOT: Lich II Raes.

Aal: Waor kump dén keerl hen? Wat veur 'n taaltjen pröt e?

Vor: Waor kump dén keerl vandan; wat veur spraoke hef e, 't lik wal 'n butenlander.

Bel: An de spraoke köj heuren dat e hier neet vandan kump.

Voo: Wat veur spraok sprik dén keerl?

▲ *spraoke 03*   □ *spraok 04*

Verspreid in onze streek kump spraoke/ spraok (nog) wel veur in de betekenis "taal".

Lich: Zo an de praot te heuren, kump e neet van hier.

Ruu: Hee pröt 'n adeg endjen aover de grenze: hee pröt 'n vremde taal.

't Journaal deur miemen verduutsen.

Gen 1999: MIEMEN "gebarentaal gebruiken" [Telge 12, 109].

PLAT *dialect*

- 01 PLAT: Acht, Liem / Gen 1999 [Telge 12, 125] II Bat, Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 DIALECT: Gor, Vor, Ruu, Lar, Bel, Lich, Aal, Win, Zel, Hen, Does, Zev.
- 03 DIALEC: Wesv.
- 04 STREEKTAAL: Gor, Harf, Ruu, Loch, Lich.
- 05 MODERSTAAL: Vor, Nee.
- 06 MODERTAAL: Bel.
- 07 MOERSTAAL: Zut.
- 08 MODERSPRAOKE: Groen, Win / Win

1978 [Van Loo 1, 17].

09 MOEDERSPRAOK: Voo.

10 BOERENDUUTS: Hen.

11 VOLKSSPRAOK: / Acht 1844 [GV-alm 155].

Wich: A'j Achterhoeks praot, praot iej plat.

Kep: A'j plat könt praoten, mo'j 't niet laoten.

Bor: Borkloos plat is anders as Gelsters of Eibargs plat.

Eef: Gekscherend zeg ie wel: Wie praot a.b.p.: algemeen beschaafd plat.

Voo: Moederspraok; met 'n oe as in 't woord boer. Moederspraok is deftig veur plat.

Hen: As der ene heel arg plat pröt, zeg i-j wal: hee pröt zo plat as 'n dubbeltjen. [Ok: Sto].

Gor: "Wie spraekt onze streektaal", zegge wie tegen luu uut andere delen van 't land. Plat is minder mooi, meer veur brulften e.d.

Bel: Boers zaenn ze vrogger: Achterhooks is boers. [BOERS; ok: Gels, Bel, Lich, Kep, Tol].

Lich: A'j slim plat praot, praot i-j boers.

Gels: Kinder dee zelf gin plat praot en 't ok heel weinig heurt, neumt 't plat wel boers.

Kep: Da'w boers zollen praoten, vin ik 'n belediging.

Lar 1927: In dezen (t.w. den Almanak van Brinkgeve) staat ditmaal een grappig stukje in het "boers" dat onze meester heeft gemaakt [Heuvel 1, 493].

Acht 1844: Ik zelf sprek Graofschops en waarom niet? Lands wies, lands eer; 't deensvolk en de arbeiders verstaon mie dan ook better [Kalckhoff in G.V-alm, 155].

Zel 1870: "En hoe is ow den Achterhoek bevallen?", vroeg ik 'm. "Perfect! Maar die taal, die taal; dat is zowat Moffrikaans dat men maar half kan verstaan". "Jao, dat he'k wel 's meer eheard, dat ze ons niet best verstaon könt, maor ik geleuve dat der ok völle gekheid met onder löp. Onze meister da's ook 'n Hollander van geboorte maar die hef der völle mee op. Hee zei altied tegen ons: "Jonges; as jelui 'n beetjen acht geeft op je uitspraak

hier, dan ken je een briefje zonder fouten leren schrijven zo goed als de beste profester". "Wel wel; ik ben ook onderwijzer", zei den menheer toe, "maar ik zou dan toch wel eens willen weten hoe men uit die Achterhoekse praot spelregels voor onze Hollandse taal kan afleiden" [Klokman 7, 20].

● *Uut de volgende veurbeelden blijkt plaatseleke verschillen; de laatste vief veurbeelden wordt spottend gebruikt:*

Hen: In Vorden zit 'n nös in 't grös; bi-j ons 'n nes in 't gres.

Kep: In Hummel heb wi-j 'n motte met keune; in Laeg Keppel hebt ze 'n mot met keujes.

Bre: In Brevoord he'w ne deuze; in Aalten hebt ze ne doze.

Loch: In Klein Dochteren zegt ze schoo-e; in Lochem praote wie van schone (veur "schoenen"). 'n Bakker met 'n olderwetsen aoven zol tegen zien knech zeggen: "Haal 't vuur 's naor veuren"; 'n Exelsen bakker zeg: "Haal 't veur 's naor vuren".

Gor: Tussen 't plat van Gorssel, Epse en Harfsen heur ie haoste gin verschil. Tussen 't Almens en 't Gorssels wal: in Almen praot ze van delle, leppel en effen; in Gorssel zegge wie: daele, laepel en aeven. Gelukkig praote wie allebeie van laeven en laoten laeven.

Did: In Baek aete ze stront met aek; in Waehl slaope ze op de dael; in Diem trekke ze aan de riem.

Vars: In Etten hebt ze niks te vretten, in Terborg wat en in Varsseveld zat.

Ulf 1973: In Ulf is 't altied brul, In Oer is de pap zoer, in Etten hebben ze niks te vretten [RND onder "bijnaam"].

sHe 1973: Bosbaeze met heup, dinger as kneup, dinger as knolle, die de Baekse boere uut de boks kommen rolle [RND onder "spotrijmpje"].

See: In Eibarge bri-jt ze: 't Broene peerrd van Prrakke drrit brroene köttels minn op de strraote.

Win 1971: BRI-JEN “brouwen, de keel-r spreken”. BRI-JERD “iemand die de keel-r spreekt” [Deunk 1, 35].

Gor: In Zutphen en Warnsveld “brrriejt” ze ’n betjen; in Aefde is door ok al wat van te merken.

● *Gezegdes dee ’t dialect van plaatsen in Gelderland karakteriseert, staot in: Schaars 3, 147-153; doorin staot de volgende zinneties woorin eigenaardeggheden van dialecten uut onze streek uutvergroot word:*

’t Laand van waoter en wiend (Gelders Eiland).

In Geestaan en Gelstaan könt ze knikkaan en stuitaan (Geesteren, Gelselaar).

Bie Soetas koop ie knikkas en stuitas veur stuvass: Nee

’k Heb de haande koold (Neede).

Hebt iele oele al öllied? (Eibergen).

As te deuste waste kaste, wat saste dan nog meer? (Winterswijk).

As deus was kas, wat sas dan meer (Groenlo). Kost in Grolle, krigst makke (Groenlo).

Mo’j ’s bij ons kamm kie:ken, dan ku’j ’n sik zie:n (Dinxperlo).

Ik schotte met de koggel nao de voggel dat de stange bövven (Aalten).

Hebt gi-j dat al duk gedaon? (Gendringen).

Hette? Der is pas hette as de leuninge beskreens op naobers nöndeure zittet (Winterswijk).

● *Veur: plat praoten tegen ’n geesteleke kiek in hfst. 14 Geloof, onder 4. geestelijkheid.*

NEDERLANDS

Nederlands

01 NEDERLANDS: Acht, Liem II Anh, Kle.

02 HOLLANDS: Acht, Liem II Bat, Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh.

03 HOOG-HOLLANDS: Vor, Rek, Groen, Gen, Sil, Wehl, Zev, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 66], Gen 1999 [Telge 12, 76] II Vre, Raes, Rhe, Anh.

04 STANDAARD-NEDERLANDS: Gor, Loch, Lat, Wesv.

Wehl: Disse zin is niet in ’t Nederlands geschreven!

Tol: Disse zin is niet in zuver Hollands/in ’t Hollands eschreven!

Pan: Disse zin is niet ien ’t Hoog-Hollands geschreve.

Eib: Woorumme sprek ie Nederlands; kö’j neet plat praoten?

sHe: Woorum praot ie Nederlands; kö’j gin plat?

Win 1976: Hollands praoten as of ’t ne koo oet ’t gat völt “gemakkelijk vloeiend Nederlands spreken, of: zo gebrekkig Nederlands spreken dat het nergens op lijkt” [Aessink 4, 51].

Gaa 1945: Hent geet now völle nao Jansen –de ni-je buurluu– um met Jannie en Wim moedertjen te spöllen. Samen hebt ze ’n höksken emaaft achter in ’t reten schuurken. Hent is vader, Jannie is moder en de kleine Wim is kind. Zi-j praot der Hoog-Hollands bi-j. “Vader, waar heeb jij mijn bezem gelaten”, of: “Vader je meugt niet met veize voeten in het huisje loupén” [Van Velzen 2, 84].

● *Veur “deftig Nederlands” bunt nog opegeven:*

01 HOOG-HOLLANDS: Gels, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Voo, Zel, Wehl, Hen, Tol, Did, Zed, Sto, Pan.

02 HOOG-HAARLEMMERDIJKS: Alm, Eef, Bor, Nee, Rek II Bat.

03 HOOG-HAARLEMMERDIEKS: Gor, Eib, Kep / Gaa 1945 [Van Velzen 2, 203].

04 HOOG-NEDERLANDS: Does, Zev.

05 STADS: Wesv.

Gaa veur 1974: “Margen kump mien man en dan mot alles netjes in odder waenn”. Natuurlek zei mevrouw Kamerlingh dat niet maor zo in ’t plat. Zi-j zei ’t in fijn beschaafd Nederlands [Van Velzen 12, 147].

Bor 1882: Hawwe der nog 'n kluntjen bij ehad [bij slechte koffie], dan zol 't bocht nog te slokken hebben ewest, maor dat was toe zo as men 't neumde –met 'n stadhuuswoord– contrebande; wie zolden zeggen: betune [Kobus 1, 462]. [STADHUUSWOORD].

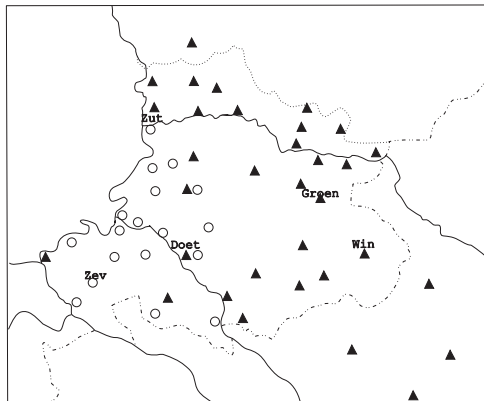
DUUTS

Duits

- 01 DUUTS: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Sil, Doet, Hen, Wesv, Zed II Bat, Stlo, Hei, Raes, Rhe.
- 02 DUTS: Zut, Wich, Gen, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Zev, Did, Sto, Pan.
- 03 PRUSENS: Win.
- 04 MOFS: / N.-Acht 1844 [GV-alm 154].
II duutsk: Vre.
II doitsch: Anh, Kle.

Lich: He'j der meujte met um Duuts te praoten?

Lat: Vi'j 't moeilik um Duits te praote?

▲ *duuts 01*   ○ *duits 02*

Veural in de Liem en in 't westen van den Acht kump 't Standaardnederlandse woord Duits veur; 't noordoosten van den Acht pröt van Duuts. Veur Doet en Hen bunt beide namen op-egeven; verg. ok 't kaartjen op blz.

N.-Acht 1854: Wat wol ie sprekken van taalzuvering? Nem mie niet kwaolek, mienhaer! le zelf praot ruum zo erg Mofs as de Wenterwiekse boeren [GV-alm 154].

HOONDERDUUTS

koeterwaals

- 01 HOONDERDUUTS: Win / Win 1971 [Deunk 1, 53], Lich 1991 [Telge 8, 53].
- 02 HANENFRANS: Win / Win 1971 [Deunk 1, 53].

Win 1971: Ik hebbe der gin spiere van verstaone; 't was vöör mi-j alle hoonderduuts en hanenfrans [Deunk 1, 97].

Zel 1863: Maor vader; hoe kunnen ze dat Franse volk hier toch verstaon? Verstaon kon men ze in den beginnen net zo min as de katte [Klokman 7, 49].

WOORD

woord

- 01 WOORD: Acht, Liem II Bat, Mar, Hei, Anh.

Pan: Hulebessem veur stofzuger is 'n leuk woord, mar wi-j gebruke 't niet!

Hen: Hulebessem veur stofzuger is 'n adeg/potseg woord.

Nee: Hulebessem veur stofzuger is 'n mooi woord.

Gor: Hulebessem veur stofzuger is 'n lolleg woord.

UUTDRUKKING

uitdrukking

- 01 UUTDRUKKING: Acht, Liem II Bat.
- 02 UUTDRUKKINGE: / Vars 1985 [Telge 6, 265].
- 03 OETDRUKKING: Gels, Nee, Rek, Bel, Groen, Win II Mar.
- 04 GEZEGDE: Loch, Gees, Groen, Aal, Sil, Zel, Kep, Hen, Does.

- 05 ZEGSWIEZE: Aal, Bre, Hen, Groes, Zev, Sto.
- 06 ZEGGEN: Alm, Lich, Aal / Eib 1902 [Driem bl 1, 80].
- 07 SPRÖSKEN: Aal.
- 08 SPRÖKKE: / Lich 1991 [Telge 8, 115].
- 09 MANIER(E) VAN ZEGGEN: Harf, Voo.
- 10 MENERE VAN ZEGGEN: Ruu, Lich.
- 11 WIEZE VAN ZEGGEN: Gor.
     || oetdrok: Hei, Rhe.
     || uutdrök: Anh.

Aal: De kuierlatten nemmen veur “der gauw vandeurgaon” is ’n aardege uitdrukking/zegswieze; is ’n aardeg gezegde/spröskken; is ’n komiek zeggen.

Lich: De kuierlatten nemmen is ’n potseg zeggen veur: der gauw vandeurgaon.

Eib 1902: Ze holt zich an ’t zeggen: “Elf uur den pot op ’t vuur, um twalef uur wat etten” [Driem bl 1, 80].

Win 1971: BAKSLAG “ruw, plat, lomp gezegde” [Deunk 1, 14].

SPREKWOORD

sprekwoord

- 01 SPREKWOORD: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Aal, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Hen / Lar 1838 [GV-alm 186] || Mar.
- 02 SPRAEKWOORD: Gor, Harf, Does, Lat, Zev, Zed, Sto || Bat.
- 03 SPREEKWOORD: Zut, Baa.
- 04 SPREKWIEZE: Hen / Vars 1985 [Telge 6, 329].
- 05 SPRAEKWIEZE: Win.
- 06 GEZEGDE: Eef, Loch, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Tol, Ang, Groes, Did.
- 07 SPRÖKKE: Eib, Win.
- 08 SPREUKSKE: Zev.

Gor: “Margenrood breg water in de sloot”, is ’n bekend sprekwoord/spraekwoord.

Did: “Margerood brengt water in de sloot”, is ’n bekend gezegde.

Win: Dat is ’n bekende spraekwieze/sprökke; dat is ’n bekend gezegde.

2. STEMME

STEMME

stem

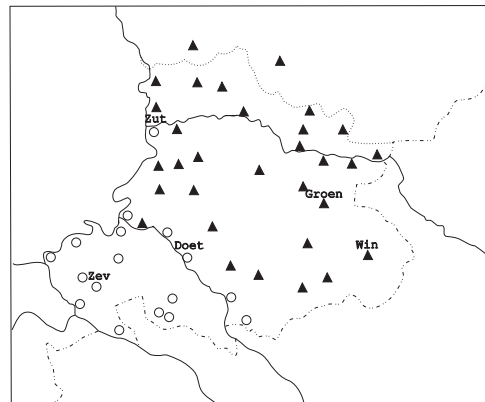
- 01 STEMME: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol || Wilp, Bat, Mar, Haak.

- 02 STEM: Zut, Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob.

Lar: Ik hebbe zó hard eschreeuwd, da’k haoste gin stemme meer hebbe.

Gels: Ik heb zó hard ereerd; ik bun de stemme himmaol kwiet.

Ruu: Van ene dén ’n lege, zwoore stemme hef, zeg ie wal: hee hef ’n stemme um cokes te kloppen. Um cokes kapot te maken, he’j ’n zwoore hamer neudeg.

▲ *stemme 01*   ○ *stem 02*

De scheiding tussen stem-stemme löp in de buurte van den Olden lesselt. De stad Zutphen is met stem ’n uitzondering in den No Acht.

ZACHTE STEMME

zachte stem

- 01 ZACHTE STEM(ME): Gor, Lar, Bel, Aal, Vars.

Gor: 'n Zachte stemme kö'j haoste nit verstaon maor 't kan ok 'n stemme waenn die vrendelek, mooi en aardeg aoverkump.

HARDE STEMME

harde stem

- 01 HA(R)DE STEM(ME): Gor, Loch, Bor, Rek, Groen, Voo, Vars, Zel, Kep, Hen, Does, Ang, Zev, Did II Bat.
 02 HATTE STEMME: Gels, Bel, Win.
 03 HERDE STEM: Zut.

Gor: 'n Hadde stemme is hard van klank of 'n stemme die streng aoverkump.

Loch: 'n Hadde stemme is der ene dee aoveral te heuren is; verschil met 'n scharpe stemme is dat dee stemme oe neet pleziereg in de oorne klunk.

Zel: 'n Harde stemme kö'j vake heel goed heuren in 'n koor; mooi is dat niet.

Zut: Hee hef 'n herde stem: hee hef 'n stem as 'n kaaisjouwer.

Ruu: In Borklo ha'j ne stadsumroper S. Dén had ginnen toeter neudeg um deur te ropen want hee har ne stemme as ne luudklokke.

Vars 1985: Wat is dén Dolf vanmaan weer helder in den hals: wat pröt e weer hard [Telge 6, 132]. [HELDER; HALS].

Bel: Mompel neet zo; helder op! Anders könne wi-j ow neet verstaon.

SCHARPE STEMME

schelle stem

- 01 SCHARPE STEM(ME): Ruu, Loch, Gels, Eib, Bel, Aal, Zel, Tol, Zev II Anh.
 02 SKARPE STEMME: Bor, Bel.
 03 SCHAERPE STEM: Pan.
 04 SCHERPE STEM: Zut, Hen, Does, Zev.
 05 SCHELLE STEM(ME): Gor, Eef, Wich,

Lar, Groen, Aal, Voo, Kep, Ang II Bat.

- 06 SCHREDDELE STEMME: Win.
 07 SKETTERSTEMME: Bor, Lich.
 08 SCHETTERSTEMME: Eef.
 09 KRIETSTEMME: Zel.

II kleisterstemme: Vre.

Aal: Ne schelle, scharpe stemme is ne hoge, harde stemme.

Eef: 'n Schelle stemme kö'j aoveral baovenuut heuren.

Eib: Ze hef ne scharpe stemme; ze hef ne stemme as 'n viswief.

Zut: Zee hef 'n stem as 'n viswief: ze hef 'n scherpe, schreeuwerege stem. [VISWIEF].

Win: Ne schreddele stemme: ne stemme as ne cirkelzage.

Eef: A'j 'n schetterstemme hebt, praot iej as 'n trompet.

Lich 1991: SCHETTEREN "schel praten" [Telge 8, 104; ok: Tol / Vars 1985 (Telge 6, 300)].

Vars 1985: 'k Heuren 'm in de wiede al lachen; zo scharp en zo hoge: hie schetteren as 'n ulk [Telge 6, 300]. [ULK].

Vars 1947: Giftig gongen Hannes' ogen de taofel rond töt bi-j Janne-meuje: "Zo, en dat wis altied nog van niks", siestern 't tussen zien tande [Archief III, 215]. [SIESTEREN "sissen"].

● "Iemand met een schelle stem":

Tol: A'j 'n scharpe stemme hebt, bu'j 'n SNIERKERD.

Pan: 'n SCHETTERBEK het 'n schaerpe stem. [Ok: Eef].

Win 1971: SCHREDDELE, SCHREDDE, SCHREDDEL "vrouw die van nature luid, helder en snel praat" [Deunk 1, 207].

Win 1971: SCHAERBEK "iemand (man) die op een felle en ruzieachtige toon spreekt". HAPSCHERE (VAN 'N WIEF) "vrouw die op een felle en ruzieachtige toon spreekt" [Deunk 1, 202].

Acht-Tw 1948: SCHEERBEK “mondvechter” [Wanink 1, 173].

Lich 1991: KEFKE, SCHETTERGAT, SCHETTERKONTE “vrouw met een schelle stem” [Telge 8, 60/104].

Vars 1985: ’n SCHETTERE, SCHETTERKONTE is ’n wief dat ‘schettert’ [Telge 6, 299/300].

HELDERE STEMME

heldere stem

01 HELDERE STEMME: Gees, Nee, Rek, Groen, Aal, Zel II Vre.

Gees: Zee hef ’n heldere stemme; ze pröt dudelek.

Groen: Ne heldere stemme hebben: helder in den hals waenn. [Ok: Rek, Zel].

HOGE STEMME

hoge stem

01 HOGE STEM(ME): Acht, Liem II Anh, Kle.

II fiene stemme: Vre

Bre: Ne sopraan hef ne hoge stemme.

Lich: As ’n sopraan heel hoge zunk, zeg i-j wal: “Wat ne KRIETKONTE”.

PIEPSTEMME

piepstem

As ’n keerl ’n hoge stemme hef, hef e ’n piepstemme. Veur de lengte van de ie, kiek in De mens en zien huus blz. XIV, kaart c.

01 PIEPSTEM(ME): Gor, Harf, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Baa, Tol, Ang, Lat, Groes, Did, Sto, Pan II Bat, Kle.

02 HOGE PIEPERT: Lob.

03 FIENE STEMME: Harf, Wich, Ruu, Rek, Bel / Acht 1895 [Telge 2, 34], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 95] II Mar.

04 FIENSTEMME: Bel, Aal.

05 VROUWLUUSTEMME: Sin.

06 WIEVENSTEMME: Eib.

07 MAEKESSTEMME: Bre.

08 MEISJESSTEM: Doet.

II deernsstemme: Wilp.

Voo: ’n Piepstem; met ’n ie as in ’t woord bier. [Ok: Groes, Did, Sto]. ’n Piepstem mek ’n hoog, piepend geluud.

Lob: Jan het ’n hoge piepert.

● *Veur ’n keerl met ’n piepstemme bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 PIEPERT: Vor, Zie, Wehl, Wesv.

02 FIENPIEPERT: Bel.

Zie: Ne keerl met ne piepstemme is ne piepat.

Bel: Ne keerl met ne fiene stemme neume wiele ’n fiempiepat.

LEGE STEMME

lage stem

01 LEGE STEMME: Wich, Vor, Loch, Bor, Bel, Bre.

02 LAEGE STEM(ME): Vars, Zel, Did.

03 ZWORE STEM(ME): Vor, Bre, Hen, Tol, Ang, Lat, Wesv II Mar.

04 DIEPE STEM: Zev II Kle.

05 BROMSTEM(ME): Wich, Aal, Sto, Pan II Kle.

Vor: ’n Lege stemme is ’n zwore, grovve stemme.

Zel: ’n Laege stemme: ’n donkerblauwe stemme.

Hen: ’n Zwore stemme kump achter uut de kael.

Wich: ’n Bromstemme is ’n lege stemme.

Zev: Hi-j het ’n diepe stem; hi-j zingt bas.

Bre: Ne bas hef ne lege/zwore, grovve stemme.

Tol: Van ’n keerl met ’n zwore stemme zeg i-j: “Hie hef ’n stemme as of hie gruus an ’t scheppen is”.

Acht-Tw 1948: Hee maken zonnen kraot “hij sprak met een onnatuurlijk zware stem (gezegd van iemand die zich erg gewichtig voelt)” [Wanink 1, 131]. [KRAOT].

Eef: A’j met ’n sombere, zware stemme praot, praot iej met ’n GRAFSTEMME.

Pan: ’n BROMBAER het ’n bromstem.

Tol: ’n BULDERBAS praot met ’n harde, grovve stemme.

GROVVE STEMME

grovve stem

- 01 GROVVE STEM(ME): Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Aal, Bre, Win, Voo, Zel, Kep, Hen, Does, Ang, Groes, Zev / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105] || Bat, Anh.
02 GROFFE STEM(ME): Zut, Gels, Bel.

Loch: ’n Grovve stemme is ’n lege stemme.

Zel: ’n Grovve stemme bromt nogal.

Does: ’n Grovve stem heur i-j veul bi-j basen die wel goed können zingen maor geen mooie stem hebben.

Hen: ’n Groffe stemme klinkt wat schrapereg, net of i-j wat ongemak in de kael hebt.

Vor: ’n Grovve stemme is ’n lege, zware stemme.

Aal: Van ne grovve stemme –ne lege, zware stemme– zeg i-j: ’t is ne stemme um cokes met te kloppen. [Ok: Eib].

Zut: Hee hef ’n stem as ’n schoorsteenvaeger: hee hef ’n groffe stem.

● *Andere stemmen bunt:*

Nee: Ne hese stemme is ’t umgekeerde van ne heldere stemme. [HEES; ok: Bel].

Eef: Wat olde leu hebt ’n kraakstemme. [KRAAKSTEM(ME); ok: Lich, Wehl, Pan].

Voo: ’n Rowwe stem is ’n harde, schorre stem met ’t geluud as van ’n gebarsten fenuuspot. [ROW].

Did: ’n Schorre stem. [SCHOR].

Ruu: In Reurle ha’j der ene woorbie i-j zollen denken dat e ne eerpel in de sloeke har zit-

ten: hee praotten heel geaffecteerd.

Win 1971: SMUUSTERSTEMME “gesmoorde, fluisterende stem” [Deunk 1, 218; ok: / Kot 1911 (Meinen 2, 47)].

NAODOON

stemgeluid imiteren

- 01 NAODOON: Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat, Mar.
02 NAODOEN: Wich, Vor, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem.
03 NAOPRAOTE(N): Eib, Bel, Zel, Wehl, Kep, Zev, Zed.
04 NAO-APE: Sto.
05 IMITERE(N): Harf, Gen, Zev.
|| naomake(n): Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Voo: Naodoen, met ’n oe as in ’t woord boer. [Ok: Sil, Groes].

Baa: Wat mensen kunt andere stemmen goed naodoen.

Sto: Sommege luj könne andere stemme goed nao-ape.

Win 1971: At e ’t neet winnen kan, geet e an ’t pewken en smelen. PEWKEN, NAOPEWKEN “op schelle toon iemand in zijn spreken nadoen”. PEWKERD “iemand die op schelle toon iemand nadoet” [Deunk 1, 172].

Win 1971: KAWOUWEN “napraten en in gebaren nadoen” [Deunk 1, 107].

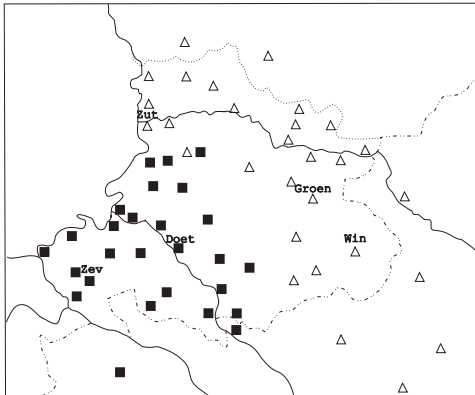
ROEPEN

roepen

- 01 ROEPE(N): Wich, Vor, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan || Anh, Kle.
02 ROPEN: Gor, Harf, Eef, Zut, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa,

■ roepe(n) 01   △ ropen 02

De verdeling tussen roepe(n)/ropen is der ene dee vake veurkump: den No Acht hef ropen; de Liem en 't gebied an beide kanten van den Olden lesselt kent roepe(n). Dat de oe in onze dialecten vake langer uut-eproken wordt as in 't Standaardnederlands steet neet op 't kaartjen an-geeven.

Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe.

Wesd: Roepen; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Voo, Wehl, Tol, Wesv, Groes, Did, Sto].

Haa: Kobus is vlak achter de boerderieje an 't wark. 't Etten is kloor en doorumme vrög Coba an Cornelis: "Wil iej Kobus effen ropen; wiej gaot etten".

Zut: Wil ie Kobus effen ropen; 't aeten is kläör.

Did: Wi'j Keub efkes roepe; wi-j gaon aete.

● *In vriejer gebruik:*

01 ZEGGEN: Alm, Bel II Bork.

Alm: Wil ie Kobus effen zeggen van etten.

Win 1971: ENE NAOSCHALTEREN "iemand op luide toon naroeppen" [Deunk 1, 154].

Vars 1985: NAOJEWELLEN "(iemand) naroeppen, uitjouwen" [Telge 6, 236].

Liem 1839: Waor de jongens ow op weg

naojanken, daor is de burgemeister niet waerd da'j den hoed veur 'm afneemt [GV-alm 156]. [NAOJANKEN].

Win 1971: SCHREDDEKEN "roepen en schreeuwen door kinderen bij het spelen" [Deunk 1, 207].

SCHREEUWEN *schreeuwen, gillen*

01 SCHREEUWE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Anh.

02 SKREEUWEN: Bel, Groen.

03 RERE(N), RAERE(N): Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Oib, Lat, Zed / Acht ca 1830 [Telge 4, 8], Doet 2e h 19e e [Telge 4, 122], N Acht ca 1860 [Telge 4, 44], Acht 1895 [Telge 2, 104], Lar 1924 [Langeler 1, 137], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Win 1971 [Deunk 1, 187], Eib 1980 [Telge 1, 68], Lich 1991 [Telge 8, 97] II Vre, Ges, Ram.

04 KRIJSE(N): Sil, Doet, Tol, Ang, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob II Kle.

05 KRIETEN: Lar / Acht 1895 [Telge 2, 73], Vars 1985 [Telge 6, 196], Lich 1991 [Telge 8, 68] II Rhe.

06 KRIESKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 123], Eib 1980 [Telge 1, 43].

07 GÖLLEN: Ruu, Bor, Eib / Eib 1980 [Telge 1, 27].

08 GOELEN: / Acht 1895 [Telge 2, 43].

09 GULEN: / Acht 1882 [Telge 2, 46].

10 GALVEREN: Win.

11 BÖLKEN: Aal / Eib 1980 [Telge 1, 12], Gen 1999 [Telge 12, 33] II Stlo.

12 BULKEN: / Gen 1999 [Telge 12, 39].

13 BLERE(N): Groen / Wesv 1996 [Telge 11, 26].

14 BLAERE(N): / Acht 1882 [Telge 2, 13], Pan 1988 [Telge 7, 19].

15 KRAO-EN: Sil.

- 16 KRAUWE(N): Zed / No Acht 1839 [Telge 4, 29].
- 17 JIEUWEN: / Lich 1991 [Telge 8, 57].
- 18 BLENTERE: / Pan 1988 [Telge 7, 19].
- 19 TE KLANKE GAON: / Acht 1895 [Telge 2, 64].
- 20 VAN KLANKE GAON: / Vars 1985 [Telge 6, 174].
- 21 ANGAON: Eef / Vars 1985 [Telge 6, 18].
- 22 BLÖKKEN: Does.
- 23 BULLEKE: / Wesv 1996 [Telge 11, 26].
ll schreien: Vre, Ges, Bork, Hei, Raes, Rhe.
ll zich tieren: Mar.

Hen: Veur schreeuwen wordt ok 't woord re-
ren gebruikt.

Zev: Keub sloeg zich keihard met de hamer
op de duum; hi-j schreeuwde 't uut van de
pien.

Ruu: Kobus sloog zich onwies met den hamer
op de doem; hee schreeuwen/reren van
de piene.

Lar: Kobus sloog zich met 'n hamer op zien
doem; hee kret 't uut van de piene/hee reern
't uut van de piene.

Win: Kobus schreeuwen 't oet/galvern 't oet
van de piene.

Wesd: Kobus reern as 'n mager varken.

Zed: Vrogger spödde de kindere poetje pie-
ke; dan spödde ze dat der 'n varke ('n poetje)
geslacht mos worre. De één piekte de ander
in de buuk en die begon dan te krauwe. As
hi-j dood was, moest hi-j afgeschraapt worre;
weer met alle gelude die doorbi-j heurde!

Gels 1888: "Maak now toch gin ongeluk-
ken!", kret ze [Trientjen], En hiel mie vast bie
't been [GV-alm 177].

Eef: lej zölt hard motten reern want Kobus
zit achterop 't land, dee köj neet beschreeu-
wen. [BESCHREEUWEN].

Lich: Ik hebbe zó hard eschreeuwd; ik heb
mi-j hees verreerd [ZICH VERREREN].

● *"Heel hard schreeuwen":*

- 01 KREOLEN: Win.

- 02 KRIJSE AS 'N MATER: / sHe 1982 [Telge 3, 97].
- 03 KRIJSE AS 'N MAOTER: / Pan 1988 [Telge 7, 74].
- 04 KRIJSE AS 'N MAERPOET: / Pan 1988 [Telge 7, 85].
- 05 SCHREEUWEN AS 'N MATER: Gen 1999 [Telge 12, 106].
- 06 ZIK 'T VEL OET DEN HALS SCHREEUWEN: / Win 1976 [Aessink 4, 30].
- 07 DE VELLE UUT DE KAEK KRIJSE: / Pan 1988 [Telge 7, 74].
- 08 ZIK 'T HAOR OET DEN HALS SCHREEUWEN: / Win 1976 [Aessink 4, 30].

Win: Jan is waer an 't kreolen.

Aal 1964: KRAUWEN "schreeuwen van pijn" [Rots 1, 21].

Gen 1999: 't UUTKRAUWEN VAN ELEND "het uitschreeuwen van ellende" [Telge 12, 163].

Win 1971: 't Jungskan galvern 't oet, doo 't
heurn dat 't neet met vader en moder met
gaon moch. 't OETGALVEREN "een keel op-
zetten". VRAASKEN "(inz. van kinderen) heel
hard schreeuwen" [Deunk 1, 159/269].

Vars 1985: Hoe harder ekreten, hoe eerder
vergetten "hoe meer misbaar men over iets
maakt, hoe gauwer men het vergeten is". Ar-
gens tegenin jewwelen "ergens met gejoel,
geroep, geschreeuw tegenin gaan" [Telge 6,
196/159]. [JEWWELEN].

Win 1971: Dee vrouwe heur i-j stendeg däör
't hoes hen schalteren. SCHALTEREN "op zeer
luide en heldere toon spreken". SCHREDDE-
LEN "veel, luid en op heldere toon praten".
GESCHREDDEL, GESCHREDDELTE "ge-
schreeuw, gekijf" [Deunk 1, 200/207/73].

Win 1971: GALPEN "hinderlijk luid schreeu-
wen" [Deunk 1, 66].

Eib 1980: KARMIEJAKKEN "overdreven
schreeuwen" [Telge 1, 38].

Acht 1882: DRENZEN "dwingend schreeu-
wen" [Telge 2, 27].

Acht-Tw 1948: AN DEN POT SLAON
“schreeuwen van angst” [Wanink 1, 164].

● *A’j hard schreeuwt, bu’j’n:
schreeuwlelijk*

- 01 SCHREEUWLELEK: Eef
- 02 SCHREEUWLILLEKERD: Vars.
- 03 REERBEK: Eef, Vars / No Acht 1883 (Telge 4, 73), Lar 1924 [Langeler 1, 143].
- 04 BLEERMOEL: / sHe 1982 [Telge 3, 18], Wesv 1996 [Telge 11, 25].
- 05 BLAERMOEL: / Pan 1988 [Telge 7, 19].
- 06 BLEERPANNE: / Lich 1991 [Telge 8, 22].

Win 1971: RAERBEK, REERBEK “luidruchtige prater” [Deunk 1, 188].

Groen: BELTRUMSE BLEERPANNEN wordt de Beltrumsen wal eneumd umdat ze nogal könt bleren.

Aal 1964: SCHREDDEREG “schreeuwerig” [Rots 1, 44].

JOECHTEREN
joelen

- 01 JOECHTEREN: Gor, Eef, Wich, Aal, Win, Voo, Kep, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 58], Vars 1985 [Telge 6, 160] || Bat.
- 02 JOECHTEREN: Hen.
- 03 JUCHTEREN: / Acht 1882 [Telge 2, 59].
- 04 JOELE(N): Gels, Eib, Groen, Zel, Wehl, Does, Zev, Sto.
- 05 JOLEN: Groen.
- 06 BALDEREN: Win.
- 07 KASSEBEUNEN: Lar.
- 08 BENDEREN: Tol.
- 09 BATEREN: Baa.

Groen: Joelen met ’n oe as in ’t woord boer.

Kep: Toen de deur van de school losging, was ’t al gauw gebeurd met de stilte want de kinder waren hups an ’t joechteren.

Gels: Foj, wat waren de kinder an ’t joelen.

Tol: Foj, wat bunt de kinder an ’t benderen.

Wehl: Foj, wat zun de kinder aan ’t krieten. Krieten is utbundig joelen. [KRIETEN].

Vars: Op-ens geet de deure los en komt de blagen met bastend geweld de schole uut; ’t gejoechterte/gejoechter is niet van de loch. [GEJOECHTERTE].

Win 1971: GEJOECHTER “gejuich” [Deunk 1, 69]

Vars 1985: ’n JOECHTERE is ’n deerne die zich dufteg tiert [Telge 6, 160].

● *Veur “luidruchtig” bunt op-egeven:*

- 01 JOECHTEREG: Alm, Eef, Voo, Zel, Hen, Lat.
- 02 BALDEREG: Win.

Voo: Wat bun de blagen weer an ’t joechteren; wat bun ze joechtereg.

KORT-AF
bits

- 01 KO(R)T-AF: Gor, Wich, Vor, Ruu, Loch, Haa, Eib, Lich, Aal, Win, Zel, Dre, Hen, Ang, Lat, Did.
- 02 KO(R)T-OF: Eef, Lar, Gels || Bat.
- 03 KÖ(R)T-OF: Zut.
- 04 KO(R)T-AN: Eef, Vor, Ruu, Loch, Nee, Eib, Vars, Kep, Hen, Tol.
- 05 KORT-AON: Pan.
- 06 SNAUWEREG: Gor, Zut, Groen, Aal, Win, Hen, Wesv.
- 07 SNIBBEG: Eef, Vor, Bor, Aal, Zel.
- 08 SNIBBEREG: Loch, Zed.
- 09 NOKS IN DE PRAOT: Rek, Groen, Lich, Aal.
- 10 NOKS: Vars / Eib 1980 [Telge 1, 55].
- 11 SCHARP: Wesd, Hen, Wesv.
- 12 SCHERP: Did.
- 13 STRABANT: Harf, Sil.
- 14 STRABANT IN DE PRAOT: Rek.
- 15 SCHARP IN DE PRAOT: Gor, Baa.
- 16 SCHARP IN DEN MOND: Gees.
- 17 SCHARP VAN ’T WAORD: Win.

- 18 NÖSTEREG: Alm.
- 19 NOSTEREG: Vor.
- 20 BITS: Aal, Zev.
- 21 BOTS: Eib, Zev.
- 22 HONDS: Zel, Does.
- 23 STRUWS: Bel.
- 24 SNEWWELEG: Lar.
- 25 NIEDS: Voo.

Voo: Niefs; met 'n ie as in het woord bier.

Vars: Noks; met 'n ó as in 't woord dom.

Hen: Hie pröt zo snauwereg/kort-an/kort-af/scharp.

Acht 1895: 'n Vinneg antwoord "een scherp antwoord" [Telge 2, 142]. [VINNEG].

● *Aover "iemand die bits/kwaadaardig praat":*

Gels: Van ene dén kort-of in zien praoten is, zeg ie: "Hee/zee bit nogal van zich of"; of: "Hee/zee kan toch grewwelen".

Geld Eil 2e h 19e e: KLAUWSCHERP "kwaadaardig, ondeugend (met de mond)" [Telge 4, 118].

Baa: Hie pröt zo scharp; hie is net 'n scheermes.

Win: Van ene dee scharp van 't waord is, zeg i-j: ze hef ne bek as 'n scheermes. [BEK; SCHEERMES].

Eib veur 1973: As ne vrouwleutonge zik duf-teg weert, gin scheermes dat dan scharper scheert "een vrouwentong kan vlijmscherp zijn" [H. Odink 3, 248]. [VROUWLEUTONGE].

Bor: Ene dee snibbeg pröt, neum ie 'n scheermes. [SCHEERMES].

Gees: Ene dén scharp in den mond is, wordt wal 'n SCHEERMES eneumd.

Eef: 'n Vrouwe dee snibbeg pröt, is 'n snibbe. [SNIBBE; ok: Vor, Ruu, Bel, Gen].

Tol: 'n Vrouw die kort-an is numen wi-j 'n snippe. [SNIPPE].

Zed: 'n Vrouw die snibbereg praot, is 'n SNIP.

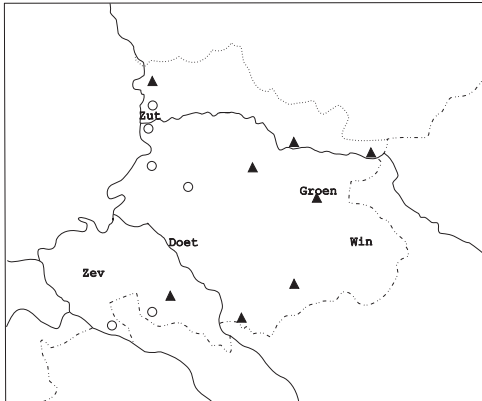
Nee: Ene dén kort-an is, neume wieleu ne KOSTE.

REBBELEN

druk/veel praten; door elkaar praten

- 01 REBBELE(N): Acht, Liem / Aal 1964 [Rots 1, 38], Win 1971 [Deunk 1, 187], Eib 1980 [Telge 1, 68], sHe 1982 [Telge 3, 123], Pan 1988 [Telge 7, 113] || Bat, Mar.
- 02 KWEBBELE(N): Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 75], Vars 1985 [Telge 6, 203] || Bat.
- 03 RÄÖTELE(N): 12 Gor, Eef, Alm, Wich, Loch, Lar, Bor, Eib, Rek, Bel, Aal, Din, Voo, Ulf, Vars, Wesd, Dre, Hen, Tol, Wesv, sHe, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 105], sHe 1901 [Telge 4, 106], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Sin 1970 [Kobes 2, 2], sHe 1982 [Telge 3, 122], Vars 1985 [Telge 6, 282], Pan 1988 [Telge 7, 113], Lich 1991 [Telge 8, 96], Wesv 1996 [Telge 11, 76], Gen 1999 [Telge 12, 131] || Bat.
- 04 RATELE(N): Tol, Wesv, Zev.
- 05 RÖTTELEN: / Aal 1964 [Rots 1, 37], Win 1971 [Deunk 1, 197].
- 06 RETTELEN: / Aal 1964 [Rots 1, 37].
- 07 KLETSE(N): Gor, Zut, Vor, Lar, Bor, Gels, Eib, Rek, Vars, Sil, Wesd, Wehl, Tol, Lat, Lob.
- 08 KAEKELE(N): Gor, Ruu, Bor, Rek, Groen, Aal, Voo, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 59], Eib 1980 [Telge 1, 37], Vars 1985 [Telge 6, 162], Gen 1999 [Telge 12, 84].
- 09 KAKELE(N): Eef, Zut, Baa, Hen, Sto, Lob.
- 10 KÄÖKELEN: / Acht 1895 [Telge 2, 60].
- 11 TÄÖTELE(N): Lich, Aal, Win, Groes, Pan / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195], Win 1971 [Deunk 1, 244], Eib 1980 [Telge 1, 83].
- 12 TÄÖTEN: Gor, Gees, Nee.
- 13 TEUTEN: Vor, Lich.
- 14 TÄÖTJEN: Bel.
- 15 TOETEREN: Zut.
- 16 TOETEN: Rek.
- 17 TOETJEN: Bel.
- 18 FOETJEN: Gees.
- 19 TATEREN: Vars / Win 1971 [Deunk 1, 235].

▲ *kaekele(n)* 08   ○ *kakele(n)* 09

Kaekelen "rebbelen" kump veur in 'n antal plaatsen in 't oosten van den Acht; 't Standaardnederlandse woord kakelen is veur zes plaatsens op-egeven.

- 20 TETTEREN: Gor, Zut.
- 21 KWEKKEN: Vor, Bor, Eib, Aal, Voo, Hen.
- 22 KWEKKELEN: Gor.
- 23 KWETTEREN: Din.
- 24 KWAKE(N): Vor, Win, Sto.
- 25 KWAEKEN: Ruu / Vars 1985 [Telge 6, 202].
- 26 KLASSINERE(N): Lar, Gees, Gels, Bel, Zed / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Win 1971 [Deunk 1, 111], Wesv 1996 [Telge 11, 54].
- 27 KLASJENEREN: Eef, Loch.
- 28 KLASSENIEREN: / sHe 1982 [Telge 3, 78], Vars 1985 [Telge 6, 174].
- 29 RENTENEREN: Gels.
- 30 RIDDENEREN: Kep.
- 31 SCHETTEREN: Aal, Vars, Ang / Vars 1985 [Telge 6, 300].
- 32 KLETTEREN: Nee, Rek / Eib 1980 [Telge 1, 40].
- 33 LULLE(N): Zut, Wesv, Groes.
- 34 LOLLEN: War.
- 35 RAEREN: Aal / Aal 1964 [Rots 1, 37].
- 36 PRAEKEN: Vars.
- 37 DRAMMEN: Gees.
- 38 SNATEREN: Hen / Eib 1980 [Telge 1, 76].

- 39 KEBBELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119].
- 40 TIBBEN: / Acht 1882 [Telge 2, 131].
- 41 WASWIEVE: / sHe 1982 [Telge 3, 170].
- 42 AFREBBELE(N): / Win 1971 [Deunk 1, 4], sHe 1982 [Telge 3, 6], Lich 1991 [Telge 8, 11], Pan 1988 [Telge 7, 10].
- 43 AFRABBELEN: / Lich 1991 [Telge 8, 11].
- 44 AFTATEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 235].
- 45 DÄÖRTÄÖTELEN: / Win 1971 [Deunk 1, 244].
- 46 VAN KLANKEN GAON: / Aal 1966 [Rots 2, 27].
- 47 PRAOTS WAEZEN: / Win 1971 [Deunk 1, 184], Eib 1980 [Telge 1, 66].
- 48 PRÄÖTS WEZZEN: / Win 1971 [Deunk 1, 184].
- 49 PRAOTEREG WEZZEN: / Win 1971 [Deunk 1, 184].
- 50 DE TRÄÖTERD RURE: / Wesv 1996 [Telge 11, 88].

Bel: Klassineren; maor wi-j zegt: klasjenee-an of klasjeneern.

Nee: Kletteren; maor wie zegt: klettan.

Bor: Veural vrouwleu kaekelt.

Eib: Kletsen hef nen ondertoon van rodde-len.

Bel: Coba is altied an 't woord; i-j könt der met good fesoen neet tusken kommen: zee rebbelt an één stuk deur.

Lich: Rebbelen is drok praoten; teuten is drok en onzin praoten.

Eib: Rebbelen en rätöten bunt heel vlug en völle praoten.

Rek: Kletsen is drok praoten met 'n negatieve inhoud. Zee rebbelt altied vedan; zee toet mor duur, zee klettert mor vedan.

Tol: Rätöten, ratelen en kletsen is onopholdelek praoten; kwebbelen is gezellig, druk an één stuk deur praoten.

Groes: Coba is altied aan 't täötele/lulle.

● *Aover dit praoten geet 't volgende liedje*

van de groep Spöl; 't heet:
 En maor praoten
 Op de vejeurdag van mien tante Willemiene
 Zit de vrouwluu altied in den enen hoek
 En dan hebt ze 't altied aover arge piene
 In de konte of de butte of de boek.
 En dan dén jonge van Klein Baeftink, zonnen
 langen
 Dén op 't Graffel is ekommen veurig jaor
 Toen e zich in huus proberen op te hangen,
 Dén is now nao al die tied nog lang niet klaor.

Refr:
 En maor praoten en maor praoten
 En maor praoten en maor praoten
 't geet der op en 't geet der aldermeugend
 heer,

laoten,
 ok al zekt ze meestal niks gin zinnigs meer.
 Jao dat sah wah, za'k maor zeggen, wat ik
 zegge wil ik zeggen,
 Ik wil zeggen dat is echt gin flauweköl
 Wa'k bedoele dat bedoel ik
 En dat is 't en dat dut 't
 Wat ik zeggen wil, 't is mien toch een spöl.

Alle mansluu zit now flink an de sigare
 En zie bromt der maor zo'n betjen onderdeur
 Gert van Diene dén kump niet meer töt be-
 daren
 En hef onderwiel een hogen rooien kleur
 Sprök met stemverheffing van de varkens-
 prieze
 Zienen hesen stemme kump der baoven uut:

want de luu die könt 't praoten toch niet

“Bunt die luu daor in Den Haag dan toch niet

En maor praoten en maor praoten, En maor praoten en maor praoten, 't Geet der op en 't geet der aldermeugend heer, Want de luu die könt 't praoten toch niet laoten, Ok al zekt ze meestal niks gin zinnigs meer.

wiezer,
Zo scheidt der nog völle vaker boeren uut!”

Refr.

At de politiek ok um den hoek kump kieken
Now dan barg ow maor veur 't geklasjoneer
“De regering dech alleen maor an de rie-
ken!”,
kleinen Wim probeert 't ok 's enen keer.
“Ach mien jonge, hoe kön i-j dat eig'lek wet-
ten,
want i-j bunt boh joh nog gaar gin zeuven-
tien.
Met de rooien ha'j niet half genug te vretten.
Dat kö'j now in Oost-Europa wel goed zien.”

Refr.

Dan in-ens um bi-jnao tien veur hallef vieve
Kump den domeneer op de vesite langs.
Maor dat duurt niet lange, want de meeste
wieve
Bunt nao dri-j minuten al weer aardig gangs.
En 't breiwerk hebt ze net weer op de penne
Of zie holt der effen later weer met op.
't Lik joh net een hok met meer dan honderd
hennen.
Wanneer hölt der now 's ene hier de kop?

Refr.

tekst H. Hilferink; muziek J. Klein Goldewijk

Bel: Heur ze weer 's toetjen; dat getoetjete
van eur geet egaal deur. [GETOETJETE].
Vars 1985: GESCHAEVEL; GEKWEBBEL
“druk gepraat” [Telge 6, 119/116].
Win 1971: GEREABELTE “druk gepraat”.
TÄÖTELDERI-JE, GETÄÖTELTE “onafge-
broken gebabbel” [Deunk 1, 72/73/244].
Lich 1991: GETÄÖTE “geklets” [Telge 8,
44].
Acht-Tw 1948: GEKEBBEL “(druk) gepraat”
[Wanink 1, 99].
Vars 1985: De vrouwluu wazzen 't bliekboor
niet ens want de KAEKELERI-JE gong hoe

langer hoe harder [Telge 6, 162].

Harv 1964: Ne kaekelderi-je in twee talen
[Oelenwanne 82]. [KAEKELDERI-JE].

Win 1971: TÄÖTS “babbelziek”. RÖTTELEG
“praatlustig” [Deunk 1, 244/197].

Lich 1991: TÄÖTS “praatziek” [Telge 8,
122].

● *As der völle deur mekare epraot wordt,
zeg ie:*

- 01 'T LIEK WEL 'N JÖDDEKERK: Groes,
sHe, Zed.
- 02 'T LIEKT WEL 'N JÖDDENKERK(E): Vor,
Kep / Gen 1999 [Telge 12, 81].
- 03 'T GEET DER HEER AS IN 'N JÖDDEN-
KERKE: / Vars 1985 [Telge 6, 160].
- 04 'T GEET DER AS IN 'N JÖDDENKAR-
KE: Gor.
- 05 'T IS DER NET 'N JODEKERK: Wesv.

Zel 1863: Dat was mi-j hier 'n geploeterde
deur makare as bi-j 't bouwen van den toren
van Babel [Klokman 7, 49]. [GEPLOETERTE
“spraakverwarring”].

● *Veur “(heel) völle praoten” bunt op-ege-
ven:*

- 01 REFELLEN: Gels.
- 02 TERECHTE FOETJEN: Nee.
- 03 AN ENEN DEUR PRAOTEN: Aal.
- 04 AN ÉÉN STUKKE DEUR PRAOTEN:
Bre.
- 05 IN ENE BIEZE DEUR PRAOTEN: Bre.
- 06 AN ENE BIEZE DEUR REBERSKEN: /
Lich 1991 [Telge 8, 97].
- 07 DE RÄÖTELE GIN MOMENT STILLE
HEMMEN STAON: / Vars 1985 [Telge 6,
282].
- 08 DEN KEBBEL GEN OGENBLIKKE STIL-
LE HEBBEN STAON: / Acht-Tw 1948
[Wanink 1, 119].
- 09 DE REBBEL LOS HEMME: / sHe 1982
[Telge 3, 123].
- 10 DE REBBELE LOS HEMMEN HANGEN:
/ Vars 1985 [Telge 6, 283].

- 11 DE KLAPPE LÖS HEBBEN HANGEN: / Eib 1980 [Telge 1, 40].
- 12 HENGEL EN ZELLEM AN MEKARE PRAOTEN: Din / Aal 1964 [Rots 1, 59], Win 1971 [Deunk 1, 89].
- 13 HENGEL EN ZELLEM AN MEKARE LULLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 217].
- 14 HELM EN ZELM AN MEKARE PRAOTEN: / Win 1971 [Deunk 1, 89].
- 15 HELMEN ZELLEM AN MEKARE LUUNN: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 94].
- 16 DE GANSE LIEVE DAG DE KLEP RUREN: Does.

Gels: Alles an mekare praoten, is: refelen.
Nee: Hee foetjet moh zo terechte “hij kletst maar door”.
Bre: A’j völle praot, praot i-j in ene bieze deur/an één stuk deur.

Win 1971: ’t Mondwark steet bi-j ’m neet stille “hij praat steeds maar door” [Deunk 1, 146]. [MONDWARK; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 231)].

Vars 1985: Den onderbek gong ’m steveg zo deur: de rebbele ston ’m gin ogenblik stille [Telge 6, 246]. [ONDERBEK].

Win: Zienen hane wil/mot altied können kraejen “hij wil/moet altijd het hoogste woord voeren”. [HANE; KRAEJEN].

sHe 1982: Iemand ’n bult an de kop lulle “te veel praten tegen iemand” [Telge 3, 25]. [BULT; KOP].

Eib veur 1973: Oewen nebbe reurt zik as ne sikkenstal “je praat veel te veel” [H. Odink 3, 171]. [NEBBE; ZIK REUREN; SIKKENSTAL].

Wesv 1996: Gi-j mos nog ’n hering dwars deur de moel hemme “gezegd tegen iemand die veel praat” [Telge 11, 47]. [HERING; MOEL].

● *Met de volgende uitdrukkingen kö’j an-geven dat der ene völle pröt en da’j dat maor niks vindt:*

- 01 (IEMAND) DE GATEN IN DE SOKKEN LULLEN: Zut.

- 02 (IEMAND) DE GATEN AN DE ZÖKKE LULLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 217].
- 03 (IEMAND) DE GAETE IN DE SÖKKE LUDEN: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 68].
- 04 (IEMAND) GAETERE IN DE ZÖKKE PRAOTEN: / Win 1971 [Deunk 1, 67].
- 05 (IEMAND) DE OORNE VAN DE KOP LULLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 217].
- 06 (IEMAND) ’T GAT VOL KAEKELEN: Win 1978 [Van Loo 1, 9].

Zut: Hee lult mien de gaten in de sokken, zeg ie um an te geven da’j ’t maor niks vindt as iemand an één stuk deur praot.

Eib veur 1973: Ze luudt ’m de gaete in de sökke “spottend gezegd als een vrouw tegen een man aan één stuk door praat” [H. Odink 3, 68].

Hen: A’j druk praot en niet luustert naor wat ’n ander zeg, zal van ow ezeg worden: hi-j/zi-j praot eur eigen praot. [PRAOT].

● *A’j völle praot/an één stuk deur praot, bu’j:*

- 01 ALTIED DROK AN DE PRAOT: Gor, Gels, Haa, Nee, Bel, Groen, Hen.
- 02 ALTIED DRUK PRAOTENS: Alm.
- 03 ALTIED DROK MET ’T MONDWARK: Eib.

● *A’j völle praot/an één stuk deur praot, he’j:*

- 01 ALTIED DE KLEPPE LÖS: Eef, Bor, Lich.
- 02 ALTIED DE KWEBBEL LÖS: Zwi.
- 03 EGAAL DE REBBEL LOS: Kep, Did.
- 04 EGAAL DE MOND LOS: Kep.
- 05 ALTIED DE WAFFEL LÖS HANGEN: Haa.
- 06 ALTIED DEN KWAKERD LOS HANGEN: Win.
- 07 DE SNEB VÖL LOS: / Gen 1999 [Telge 12, 147].
- 08 VÖL AN DE MOND: / sHe 1982 [Telge 3,

- 101].
- 09 VÖL(LE) AN 'T MONDWARK: Gees, Win, Din, Voo / Win 1971 [Deunk 1, 146].
- 10 HEEL WAT MONDWARK: Lar.
- 11 VÖLLE AN 'T MONDWARK: Hen.
- 12 VÖLLE AN 'T MONDWARK: / Win 1976 [Aessink 4, 22].
- 13 VÖLLE AN 'T SMOELWARK: Lich, Gen.
- 14 VÖLLE AN DE MOELE: / Win 1971 [Deunk 1, 145].
- 15 VÖLLE AN DEN SNATER: Bel / Zel 1870 [Klokman 6, 456].
- 16 VÖLLE AN DEN NIBBE: Win.
- 17 VÖLLE AN DEN REBBEL: / Win 1971 [Deunk 1, 187].
- 18 VÖLLE AN DEN HEBBEL: / Win 1971 [Deunk 1, 86].
- 19 VÖLLE PRAOTS: / Win 1971 [Deunk 1, 184].
- 20 VÖLLE AN 'T HECHT: Aal, Win.
- 21 VÖLLE BEHEI: Groen.
- 22 'N KLEPPE AS 'N RAOTEL: Vor.
Il veul aon ow laepelhuuske: Dnb.

Acht-Tw 1948: Peppelnbla en vrouwluutongen gaot altied [Wanink 1, 159; ok: / Win 1976 (Aessink 4, 20), De wereld-B, 218].

Vars 1985: 'n Espenblad en 'n vrouwluumond lispelt altied wat [Telge 6, 102].

● *A'j völle en/of drok praot, bu'j 'n:*

- 01 RÄÖTEL: Eef, Voo, Wesv, sHe.
- 02 RATEL: Wesv.
- 03 RÄÖTELKONTE: Gor.
- 04 REBBEL: Eef, Gen, Wesv / Win 1976 [Aessink 4, 22].
- 05 REBBELMAJLOOR: Loch.
- 06 KWEBBEL: Gen.
- 07 KWEBBELERD: Aal.
- 08 PRAEKERD: Vor.
- 09 PRAOTENDERK: Zut.
- 10 JEWELDER: Wich.
- 11 GRAMMEFOONPLATE: Loch.
- 12 KAEKELBAORD: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119].
- 13 WASWIEF: / sHe 1982 [Telge 3, 171].

- 14 PRAOTZAK: / sHe 1982 [Telge 3, 120].
- 15 VÖLLEBEK: / Win 1971 [Deunk 1, 267].
- 16 KUIERDUUR: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 132].

Zut: Coba pröt an één stuk deur; wat 'n praotenderk.

● *Veur 'n vrouwe dee völle en/of drok pröt, bunt op-egeven:*

- 01 REBBEL: Alm, Eef, Kep, Hen, Did, Sto, Her / Zel 1902 [Driembl 1, 58].
- 02 REBBELE: Aal / Vars 1985 [Telge 6, 283].
- 03 REBBELKONTE: Groen, Lich, Win, Doet / Vars 1985 [Telge 6, 283], Lich 1991 [Telge 8, 96].
- 04 REBBELDEUZE: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 96].
- 05 KWEBBEL: Gor, Eef, Sto II Bat.
- 06 KWEBBELE: Aal.
- 07 KWEBBELKONTE: Groen, Aal.
- 08 KWEBBELGAT: Loch.
- 09 KAKELKONTE: Eef, Aal, Vars.
- 10 KAEKELKONT(E): Ruu, Bor, Aal / Zel 1902 [Driembl 1, 57], Eib 1980 [Telge 1, 37], Vars 1985 [Telge 6, 162], Gen 1999 [Telge 12, 84].
- 11 KAEKELGAT: Rek.
- 12 KAEKEL: Gor.
- 13 KAEKELE: / Vars 1985 [Telge 6, 162].
- 14 KAEKELBEK: / Vars 1985 [Telge 6, 162].
- 15 KAEKELMEUJE: / Acht 1882 [Telge 2, 59].
- 16 KLETSKOUS(E): Eef, Zev / Gen 1999 [Telge 12, 175].
- 17 KLETSKONTE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 176].
- 18 KLETSE: Eib, Vars / Lar 1927 [Heuvel 1, 480], Vars 1985 [Telge 6, 176].
- 19 KLETSTANTE: Loch.
- 20 KLETTERMARI-JE: Rek / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 157].
- 21 KLETTERDEUZE: Rek / Eib 1980 [Telge 1, 40].
- 22 PLETTERDEUZE: / Acht 1895 [Telge 2,

- 99].
- 23 RÄÖTELE: Aal, Vars / Win 1971 [Deunk 1, 196], Vars 1985 [Telge 6, 282], Lich 1991 [Telge 8, 96].
- 24 RÄÖTELKONTE: Loch, Din.
- 25 RÄÖTELGAT: Rek.
- 26 RATELKONTE: Tol.
- 27 TÄÖTELGAT: Win.
- 28 TÄÖTELKONTE: Aal.
- 29 TÄÖTE: / Win 1971 [Deunk 1, 244].
- 30 TÄÖTELE: / Win 1971 [Deunk 1, 244].
- 31 TOETE: / Lich 1991 [Telge 8, 125].
- 32 SCHETTERKONTE: Aal, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 300].
- 33 SCHETTERE: Aal.
- 34 SCHERE: Aal / Aal 1966 [Rots 2, 14].
- 35 SCHEERKONTE: / Aal 1966 [Rots 2, 14].
- 36 SCHEERDOZE: Vars.
- 37 KWEKKE: Aal.
- 38 KWETTERKONTE: Din.
- 39 KLEPMÖLLE: Gels / Aal 1966 [Rots 2, 9].
- 40 KLEPTRIENE: Bre.
- 41 KLEPDEUZE: Bre.
- 42 KLEPSCHUUT: / Gen 1999 [Telge 12, 90].
- 43 KOFFIELOLLE: Nee / Lar 1927 [Heuvel 1, 480], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 131].
- 44 GEBBELE: / Vars 1985 [Telge 6, 113].
- 45 RETTELE: / Aal 1966 [Rots 2, 12].
- 46 PRAOTKONTE: / Aal 1966 [Rots 2, 12].
- 47 TUTTELE: / Aal 1964 [Rots 1, 45].
- 48 TATERE: / Vars 1985 [Telge 6, 346].
- 49 PRAOTSE: / Win 1971 [Deunk 1, 184].
- 50 LABBE: / Zel 1902 [Driembl 1, 58].
- 51 LABBEKONTE: / Zel 1902 [Driembl 1, 58].
- 52 RALLI-JE: / Lich 1991 [Telge 8, 96].
- 53 KALLE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 106].
- 54 RODDELE: / Vars 1985 [Telge 6, 288].

Bre: Kleptriene/klepdeuze is ne vrouwe dee van den enen naor den anderen geet um alles rond te vertellen.

Lich 1991: GEBBELTJEN “praatgraag meisje” [Telge 8, 43].

Zel 1902: LEMPE “koffieteut” [Driembl 1,

58].

● *’n Paar vrouwleu dee samen völle en/of druk praot, heet:*

01 KOFFIEKRENSKE(N): Aal, Sto II Raes, Kle.

● *Veur ’n man dén völle en/of drok pröt, bunt op-geeven:*

01 KLETSMAJOOR: Lar, Gees, Gels, Aal, Vars, Sil, Zel, Lat / Vars 1985 [Telge 6, 176].

02 KLETSMEIERS: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 176].

03 PRAOTEBUUL: Eef, Gels, Nee, Groen, Zel / Gels 1928 [Krebbers 1, 89], Lar 1928 [Archief 1960, 252], Eib 1980 [Telge 1, 66] II Vre.

04 PRAOTBUUL: Zed.

05 PRAOTZAK: Aal, Vars / Win 1971 [Deunk 1, 184], Vars 1985 [Telge 6, 276].

06 PRAOTVAAR: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 276].

07 PRAOTEVADER: Gor.

08 PRAOTEBREUR: / Win 1971 [Deunk 1, 183].

09 PRAOTSEN: / Win 1971 [Deunk 1, 184].

10 PRÄÖTJESMAKER: Bor, Vars/ Vars 1985 [Telge 6, 276].

11 SPREKKERD: Eef, Zel, Kep, Hen.

12 PRAEKEBUUL: Eib, Groen.

13 PRAEKEBREUR: Eib / Win 1971 [Deunk 1, 182], Eib 1980 [Telge 1, 66].

14 PRAEKEBRUUR: Vars.

15 PRAEKEMEISTER: Vars / Win 1971 [Deunk 1, 182].

16 PRAEKVAAR: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 275].

17 PRAEKEBEERND: Vars / Aal 1964 [Rots 1, 33], Win 1971 [Deunk 1, 182], Vars 1985 [Telge 6, 275].

18 PRAEKEDERK: Gor.

19 PRAEKTESSE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 275].

20 PRAEKPAOTER: Ulf.

- 21 RÄÖTEL: Din, Vars, Wesd.
- 22 RÄÖTELERD: / Win 1971 [Deunk 1, 196], Lich 1991 [Telge 8, 96].
- 23 LULLEMEIER: Vars.
- 24 LULMEIER: Did.
- 25 DRUKTEMAKER: Zed, Sto, Her.
- 26 DROKTEMAKER: Eib.
- 27 OLDWIEF: Eef, Vor / Vars 1985 [Telge 6, 245].
- 28 TATERKUL: / Vars 1985 [Telge 6, 346].
- 29 TÄÖTERD: / Win 1971 [Deunk 1, 244].
- 30 TÄÖTELERD: / Win 1971 [Deunk 1, 244].
- 31 BREBBELZAK: / Win 1971 [Deunk 1, 35].
- 32 KALLERD: / Win 1971 [Deunk 1, 106].
- 33 KAEKELBAORD: / Acht 1895 [Telge 2, 59].

● “Welbespraakt”:

- 01 WELBESPRAAKT: Gor, Zel.
- 02 WELBESPRAOKT: Wesv, Doet.
- 03 ARG BESPRAOKT: Nee, Eib.
- 04 MONDFIAT: sHe.

● *Veur “welbespraakt zijn” bunt op-egeven:*

- 01 *GOEDVAN DE WOORDE(N) KÖNNE(N) KOMME(N)*: Alm, War, Wich, Vor, Haa, Aal, Bre, Gen, Vars, Wesd, Wehl, Dre, Groes, Pan II Anh.
- 02 *GOOD VAN ZIEN(E) WOORDE KÖNNEN KOMMEN*: Ruu.
- 03 *GOOD VAN DE WOORDEN AF KÖNNE(N) KOMME(N)*: Loch, Hen, Ang, Lat, Wesv, Zev II Bat.
- 04 *GOED VAN ZIEN WOORDEN AF KÖNNEN KOMMEN*: Eef, Zut, Ruu.
- 05 *GOOD VAN 'T WOORD KÖNNEN*: Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Win.
- 06 *GOOD VAN 'T WOORD KÖNNEN KOMMEN*: Bel.
- 07 *VLOT VAN DE WOORDE KOMMEN*: Aal.
- 08 *GOED UUT DE WEURDE KÖNNEN KOMMEN*: Voo, Tol.

- 09 *GOOD MET DE MOND KÖNNEN*: Harf, Eib.
- 10 *GOOD MET DE SCHAORD KÖNNEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 205].
- 11 *ZIEN ZEGJEN WEL KÖNNEN DOON*: Vor.
- 12 *NOOIT UM 'N PRÄÖTJEN VERLAEGEN ZITTEN*: Zut.
- 13 *GLAD MET DE TONGE WAENN*: Gor, Lar.
- 14 *ZIEN MUNDJEN GOED KÖNNEN REUREN*: Gor, Eef.
- 15 *'T TUNGESKEN KÖNNEN REUREN AS DEN BESTEN*: / Win 1976 [Aessink 4, 20].
- 16 *GOED GEBEKT ZUN*: Wesv.
- 17 *KÖNNEN PRAOTE(N) AS BRUGMAN*: Acht, Liem.
- 18 *KÖNNEN PRAOTEN AS BRUGGEMAN*: Aal, Din, Hen.
- 19 *KÖNNEN PRAOTEN AS BRUGGEMANS*: Bor.
- 20 *KÖNNEN SPREKKEN AS BRUGMAN*: Dre.
- 21 *KÖNNEN SPREKKEN AS 'N ADVOCAOT*: Bor.
- 22 *KÖNNE(N) PRAOTE(N) AS 'N ADVOCAOT/ADVOCAOT*: Vor, Ruu, Lar, Nee, Eib, Hen, Groes, Zev / Zed 1982 [Lukkezen 1, 3].
- 23 *RESSENIERE AS 'N AVVEKAOT*: / sHe 1982 [Telge 3, 123].
- 24 *KÖNNEN KALLEN AS 'N AOVEKAOT*: / Lar 1838 [GV-alm 180].
- 25 *WETTEN TE PRAOTEN AS 'N AOVEKAOT*: / Lar 1838 [GV-alm 185].
- 26 *DE WAFFEL NIET OP DE VERKEERDE PLAATSE HEBBEN ZITTEN*: Gor.
- 27 *'N GOOD MONDWARK HEBBEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 146].
- 28 *AN DE PANNE SLAON DAT DE KETTEN DER VAN RAMMELT*: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 158].

Wehl: Kobus kan goed van de weurd kommen.

Loch: Hee kan good van de weurde af kom-

men.

Groen: Kobus kan good van 't woord.

Harf: Hee kan good met de mond.

Wesv: Keub is goed gebekt.

Eib veur 1973: Hee spint zien dräödjien wal good "hij weet zijn verhaal goed te verkopen". Met 'n good möndjen en wat losse centen ku'j aoveral terechte "iemand die zijn mond goed weet te roeren en wat geld laat rollen, is overal welkom" [H. Odink 3, 217/165].

● "Snel praten":

01 KLEPPEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 122].

02 BLADDEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 76].

03 REDDE MET DE TONG WAENN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 167].

Vars 1985: Raffelt dat versjen now niet zo af; zekt 't now 's netjes op [Telge 6, 281]. [AF-RAFFELEN].

Zel: Jachtereg praoten is 't zelfde as verjacht praoten. [JACHTEREG. VERJACHT].

● "Zeurderig, langzaam, langdradig, vervelend praten":

Acht-Tw 1948: ZIEGEZAGEN "langdradig praten". REVEN "zeurderig praten". ZEVEREN "lijmerig praten". [Wanink 1, 218/167/217].

Acht-Tw 1954: De weurde aover den haolboom trekken "lijmerig, zeer langzaam praten" [Wanink 2].

Win 1971: Hee is/pröt met zette zo täötereg "hij kan zo lang en vervelend/zeurderig praten" [Deunk 1, 244]. [TÄÖTEREG].

Lich 1991: LEMMEREG PRAOTEN "saai, lijzig praten" [Telge 8, 72].

Eef: As der ene 'n langdraodeg verhaal vertelt, zeg iej wal: "Hee ging aover Daeventer naor Zutphent".

Win 1971: BREBBELEN "eentonig al maar

door praten" [Deunk 1, 35].

Vars 1985: 'Wat heur ik toch?' 'Oh, de kindere bunt met eur schoolversjes an 't opdrönnen' [Telge 6, 253]. [OPDRÖNNEN].

Win 1971: GEJOWWEL(TE), GEJÖWWEL(TE) "het klagend spreken, inz. van kinderen" [Deunk 1, 69].

SPREKKEN

(in het openbaar) spreken

Sprekken doo'j veural as der volk anwezeg is. Veur 'n kaartjen met de verspreiding van spreken/spraeken, kiek bie: "praten, spreken".

01 SPREKKEN: Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol.

02 SPRAEKE(N): Gor, Eef, Bre, Voo, Sil, Wehl, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Sto.

Gels: Kobus sprök geerne bie 'n jubileum.

Voo: Kobus sprik geerne bi-j 'n jubileum.

Wesv: Kobus vindt 't prachtig um bi-j 'n jubileum te spraeke.

● *Veur "toespreken" bunt op-egeven:*

01 TOESPRAEKE(N): Gor, Bre, Voo, Does, Ang, Zev.

02 TOOSPRAEKEN: Eef, Zut.

03 TOOSPREKKEN: Ruu, Loch, Bor, Lar, Nee, Rek, Bel.

04 TOESPREKKEN: Vor, Groen, Zel, Doet, Kep, Hen.

Zev: Kobus zal de jubilaris toespraeke.

Loch: Kobus zal den jubilaris toesprekken.

Sto: Kobus spietst graag bi-j 'n jubileum. [SPIETSE].

● *A'j graag 'n publiek toesprekt, zegt ze van oe:*

01 *HIE HEURT ZICHZELF GRAAG/GEER-*

- NE PRAOTEN: Gor, Aal, Gen, Vars, Kep
II Bat.
- 02 HI-J HURT ZICH EIGE GRAAG PRAOTE: Pan.
- 03 *HIE* LÖT ZICH GRAAG HEUREN: Wich, Lich.
- 04 HEE HEURT ZICHZELF GEERNE: Lar, Win.
- 05 HEE MAG ZICH GEERNE LAOTEN HEUREN: Aal.

MOMPELEN

binnensmonds praten, mompelen

- 01 MOMPELE(N): Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Sil, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Does, Wesv, Zev II Bat.
- 02 MUMMELE(N): Eef, Vor, Gels, Lich, Aal, Win, Wehl, Kep, Tol, Lat, Wesv, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 92].
- 03 MOMMELE(N): Lich, Win, Zev / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 144].
- 04 MÖMMELE: Wesv.
- 05 MONKELEN: Loch, Vars / Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Vars 1985 [Telge 6, 231].
- 06 MOONKELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 144].
- 07 NOFFELEN: Gor, Alm, Wich, Aal, Win, Voo, Hen, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 149], Win 1971 [Deunk 1, 153].
- 08 KNOFFELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 126].
- 09 PRUMMELEN: Bre, Zel / Zel 1870 [Klokman 7, 25].
- 10 PRÖMMELEN: Win / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Win 1971 [Deunk 1, 183], Vars 1985 [Telge 6, 277] II Hei, Raes, Rhe, Kle.
- 11 PRUMMERSKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 184].
- 12 PROMMERSKEN: Groen.
- 13 MOELEN: Hen.
- 14 NOFFELEG PRAOTEN: Gor, Zel / Win 1971 [Deunk 1, 153].
- 15 HAWWELEG PRAOTEN: Lar.
- 16 HEWELEG PRAOTEN: Lar.

- 17 OP KOUSEVEUTE PRAOTEN: Bor.
- 18 PREVELEN: Lar.
- 19 PREVVELEN: Gees.
- 20 PREWWELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 164], Vars 1985 [Telge 6, 276].
II mömmelen: Rhe.

Voo: Noffelen; met 'n o as in 't woord bóm. [Ok: Tol].

Gor: Noffelen is 't echte streekwoord veur (geregeld) binnensmonds praoten; mompelen is ok binnensmonds (en vake onverstaonbaar) praoten mar hoeft gin anwensel te waenn.

Bel: Mompel neet zo; helder op! Anders könne wi-j ow neet verstaon.

Wesv: Wah bi'j aan 't mörmele/mummele/mompele, praot 's 'n bitjen harder.

Groen: I-j mot neet zo prommasken, wi-j könt ow neet verstaon.

Lar: Praot neet zo hawweleg/heweleg.

Acht 1882: Vaste in de mond "(gezegd van een zieke) (tot het laatst toe) goed kunnen blijven praten" [Telge 2, 138]. [VASTE].

Din 1971: Uut de weinege prömmelweurde kon Ton opmaken dat der 'n portret van vader mos kommen [ADW 7, 1, 9]. [PRÖMMELWEURDE "geprevel"].

Voo: A'j noffelt, bu'j 'n NOFFEL. [Ok: / Win 1971 (Deunk 1, 153)].

Eef: A'j mummelt, bu'j 'n MUMMELAAR.

● *Veur "binnensmonds morren" bunt op-egeven:*

- 01 GROMME(N): Gor, Vor, Lar, Gels, Rek, Bel, Aal, Win, Baa, Zev.
- 02 GREWWELEN: Win.
- 03 KNÖTTERE: Sto / Pan 1988 [Telge 7, 70].

Vor: Kobus was mien toch helleg; iej zag 'm grommen van hellegheid.

Win: Kobus was zó gifteg; i-j zaggen 'm grew-

welen/grommen van gif.

Sto: Kobus was zó mieterig, gi-j zag 'm in zich eiges knöttere.

Win 1971: Zee prömmeln dn name 'n paar kere nao umme 'm neet te vergaeten. NAOPREWWELN, NAOPRÖMMELN "namompelen" [Deunk 1, 154].

● "Onverstaanbaar/onduidelijk praten":

Aal 1966: IN DE BAORD PROMMELEN "onverstaanbaar praten"; IN DE BAORD NOFFELEN "onduidelijk praten" [Rots 2, 28].

Gen 1999: PRUMMELEN "onverstaanbaar spreken" [Telge 12, 130].

Acht-Tw 1948: KNOFFELEN "onduidelijk praten" [Wanink 1, 126].

Acht-Tw 1948: RABBELEN, REBBELEN, OFRABBELEN "(iets) vlug, onverstaanbaar opzeggen" [Wanink 1, 166/167/153].

Win 1971: Wat tuttel i-j toch; praot 's dudeleker. TUTTELEN, TUTKEN "moeilijk verstaanbaar spreken, brabbelen". BREBBELEN "brabbelen; verward, onverstaanbaar spreken". AF-RABBELEN "afrabbelen" [Deunk 1, 249/35/4].

Vars 1985: Hele dage geet 'm de räötele en as e richtig wat zeggen mot, kan e 't der hos niet uitkriegen; dan steet e door te tuttelen [Telge 6, 356]. [TUTTELEN].

Win 1913: Op weg naor huus begrep Jan pas, dat 't waer mis was. En dan spet 't 'm um Dina en de kindere. Hee hadde dan de deure nog neet los of hee begon an te tuttelene um zich schone te praoten [Meinen 2a, 63]. [TUTTELEN "weifelend spreken"].

Gen 1999: TÄÖTELEN "aazelend spreken" [Telge 12, 157].

● "Iemand die onverstaanbaar/onduidelijk praat":

Win 1971: TUTKERD "man die tutket". TUTKE "vrouw die tutket". BRI-JERD "iemand die slecht spreekt" [Deunk 1, 249/35].

Vars 1985: TUTTEL, TUTTELHANNES,

TUTTEMEIER [Telge 6, 356].

Acht 1895: DRAMMERD "pruttelaar" [Telge 2, 27/69].

● "Onverstaanbaar/onduidelijk gepraat":

Win 1971: Dee tutkeri-je (dat getutkete) van ow kan jao gin mense begriepen. GETUTKETE, GETUTTEL, GETUTTELTE, TUTKERI-JE, TUTTELDERI-JE, TUTTELERI-JE "onduidelijk, weifelend gepraat". TUTTELEG "brabbelig, moeilijk verstaanbaar". [Deunk 1, 73/249].

Acht 1895: KNEUTEREG, KNÖTTEREG "pruttelend" [Telge 2, 27/69].

FLUUSTEREN

fluisteren

01 FLUUSTERE(N): Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 36] || Hei, Rhe, Anh.

02 FLUSTEREN: Gees, Gels, Haa, Eib, Groen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 96].

03 FLOSTEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 63].

04 OP KOUSEVEUTE PRAOTEN: Bor.

05 ZINNEKES PRAOTEN: Win.

06 LUSTERN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 139].

07 SMOEZE(N): / IJsselstreek ca 1890 [Telge 4, 82], Vars 1985 [Telge 6, 320], Pan 1988 [Telge 7, 128].

08 SMUUSTEREN: Tol / Acht 1882 [Telge 2, 121], Aal 1964 [Rots 1, 39], Vars 1985 [Telge 6, 321], Lich 1991 [Telge 8, 111].

09 SMUUSPELE(N): / sHe 1982 [Telge 3, 137], Gen 1999 [Telge 12, 147].

10 SMUNSTEREN: / Acht 1895 [Telge 2, 121].

11 SMIESPELE(N): / Eib 1980 [Telge 1, 76], sHe 1982 [Telge 3, 136], Pan 1988 [Telge 7, 128].

Ne: Fluisteren, maor wie zegt: fluustan. [Ok: Lich].

Gels: Flusteren, maor wie zegt: flustaan. [Ok: Gees, Bel].

Eib: Fluusteren in 't oor is niks van woor.

Tol: "Door kump der ok weer ene"; dat wier al tied esmuusterd want kleine kinder mochen dat niet heuren.

Lar: A'j vólle fluustert/flustert, bu'j 'n FLUUS-

Smuusteren/smuuspelen is zinnekas praoten/op kouseveute praoten.

TERKONTE.

Acht-Tw 1948: Za'k oew ees wat lustern? Huster-de-fluster, de katte zien zuster, de hoond zien breur, stek de neuze in 't veur/dén drit in 't veur "plaagrijmje voor kinderen" [Wanink 1, 139/96].

Acht-Tw 1948: INLUUSTEREN "influisteren" [Wanink 1, 116].

Eib 1980: INSCHUNEN "influisteren" [Telge 1, 35].

sHe 1982: SMIESPEL "fluisteraar" [Telge 3, 136].

SMOEZEN

stiekem praten

01 SMOEZE(N): Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 217], Lich 1991 [Telge 8, 111] || Bat.

02 SMOZEN: Bor.

03 SMIESPELE(N): Gor, Eef, Ruu, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Wehl, Kep, Does, Wesv, Did, sHe, Zed, Sto, Pan / Eib 1980 [Telge 1, 76] || Kle.

04 SMIESTEREN: Ruu, Aal, Kep.

05 SMUUSTEREN: Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Groen, Aal, Win, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Tol / Win 1971 [Deunk 1, 217] || Rhe.

06 SMUSTEREN: Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Rek, Bel, Groen.

07 SMUUSPELE(N): Gen, Sto.

08 FLUUSTERE(N): Kep, Tol, Zev, Zed.

09 SMOEGEN: Groen, Win / Win 1971 [Deunk 1, 217], Lich 1991 [Telge 8, 111].

10 SMIEGELE(N): Lich, Zev.

11 SMEICHELE(N): Ruu, Wesv.

12 MONKELEN: Ruu, Bel / Gels 1941 [Archief III, 61].

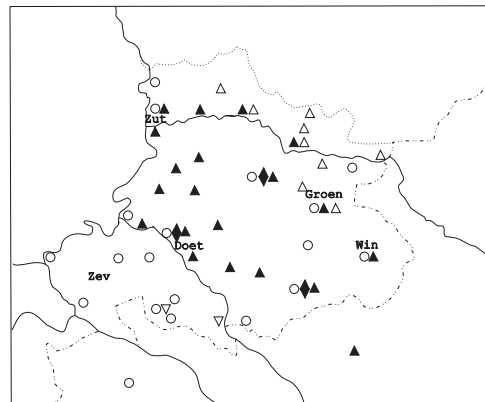
13 KONKELEFOEZEN: Aal, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 188].

14 KOETELE: / Pan 1988 [Telge 7, 71].

|| smöspelen: Anh.

Gor: Smoezen; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Vor, Ruu, Groen, Aal, Sto, Pan].

Gees: Smuusteren, maor wie zegt:

○ *smiespele(n)* 03   ◆ *smiesteren* 04

▲ *smuusteren* 05   △ *smusteren* 06

▽ *smuuspele(n)* 07

Smiespelen in de betekenis "stiekem praoten" kump zowel in den Acht as in de Liem veur. Dat is neet 't geval met smuusteren en smusteren: dee weurde bunt allene maor op-egeven veur den Acht. Interessante vormen bunt smiesteren en smuuspelen umdat 't combinaties (zogenaamde contaminaties) bunt van smiespelen en smuusteren.

smuustaan. [Ok: Gels, Bel].

Groen: Smuusteren, maor wie zegt: smuustan.

Gees: Smuusteren: maor wie zegt: smustan. [Ok: Gels, Bel, Groen].

Loch: Smoezen; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Groen, Aal, Bre, Wehl, Tol II Bat].

Alm: Smuusteren is stiekem met mekare praoten, zonder dat 'n ander 't heurt.

Win: Smiespeln is gemener as smuustern en smoezen.

Pan: Smiespele is stiekemer as smoeze.

Zed: Smiespele is stiekemer as fluustere.

Ruu: A'j smeichelt, kiek ie onder 't smiespelen ne ander ondertussen ok nog zo schamps lachend an.

Lat: Wat zitte die meisjes daor toch in dat huukske te smoeze; meuge wi-j soms niet heure wat ze zegge?

Lich: Wat zit dee deerns toch te smiespelen/smoezen/smiegelen in den hook.

Wesv 1996: FIEMELE, KOETELE “op geheimzinnige wijze praten” [Telge 11, 38/56].

Vor: Wat zit iele door te smuusteren/smoezen/fluusteren.

Vars 1985: Wat hebt die twee door in dén hoek met mekare te besmoezen. BESMOEZEN “in het geheim bespreken” [Telge 6, 49].

Gees: A'j 'n geheim verhaal vertelt, praot iej oet den noszak. [NOSZAK].

Ste 1888: Wie bunt, en zörg da'j 't wieter klapt, In den verkeerden trein estapt [Wijers 1, 43]. [WIETER KLAPPEN “(iets geheims) verder vertellen”].

Kot veur 1934: I-j mot 't neet waer vertellen; onze Gradeken, dee hef –geleuf ik– laatst ne jongen ehad. Maor ze wil 't neet weten. En i-jeu mot 't neet wieter vertellen [Meinen 6, 121]. [(IETS) WAER VERTELLEN; (IETS) WIETER VERTELLEN].

Umg Zut 1859: En der was völle gepraot aover 'm [Jesus] onder 't volk. Sommegen zeien: “Hee is goed”, en anderen zeien: “Nee,

maor hie verleidt 't volk”. In de bijbelvertaling staat gemurmels; ik heb het woord gepraot er voor gezet, dat mijns inziens de mening goed uitdrukt [v. Heeckeren 1, 7, 12]. [GEPRAOT “heimelijk gepraat”].

Gees: As 'n vrouwe völle smustert, is 't 'n SMUSTERKONTE. Hol 's op met dee SMUSTERIEJE/dat GESMUSTER!

GEROEZEMOES

geroezemoes

01 GEROEZEMOES: Gor, Alm, Vor, Bor, Gels, Haa, Nee, Groen, Lich, Bre, Gen, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Tol, Ang, Lat, Groes, Zev, Sto.

02 GESMOES: Gor, Zut, Vor, Loch.

03 GESMOESTER: Ruu.

04 GESMUUSTER: Zut, Wich.

05 GESMUSTER: Rek.

06 GEROES: Zev, Did.

07 GEROESTE: Hen.

08 GEROEZEL: Voo.

09 GESMOESTE: Gees, Hen.

10 GEZOEM: Gor.

11 GEPRÖMMEL: Aal, Zel.

12 GEPRÖMMERSKETE: Win.

13 PRUMMELDERI-JE: Win.

14 SMOEZERIEJE: Baa.

15 GEMOMPTEL: Loch, Bel, Sil, Kep.

16 GEMONKEL: Bel.

II gesmiespel: Kle.

Ang: Geroezemoes: met beide oe's as in 't woord boer.

Did: Geroes; met 'n oe as in 't woord boer.

Voo: Geroezel; met 'n oe as in 't woord boer.

Doet: De strenge meister zei tegen Knelis: “I-j heb af-ekekken”, maor ieder-ene in de klas wis dat 't neet waor was. Gin mense dörven wat te zeggen; der ging allene 'n geroezemoes deur de klasse.

Win: Der genk geprömmerskete/prömmelderi-je deur de klasse.

Tol: Der kwam 'n betjen geroezemoes in de klasse; 't wodn ROEZEMOEZEREG in de

klasse.

Aim: JÖDDENKARMSE “hoop geroezemoes”.

SLISSEN

lispelen

- 01 SLISSE(N): Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 SLISKEN: Bel, Groen, Bre, Win.
- 03 LISPELE(N): Gor, Eef, Wich, Vor, Rek, Groen, Aal, Kep, Hen, Does, Lat, Zev II Hei, Rhe, Anh.
- 04 SLISTEREN: Gor, Bor, Haa.
- 05 SISSEN: Lar, Gees.
- 06 SLIPPEN: Gels.

Vor: A’j naomaaktande hebt, kump ’t vake veur da’j slist.

STOTTEREN

stotteren

- 01 STOTTERE(N): Acht, Liem II Bat, Rhe, Anh, Kle.
- 02 STOTTERSKEN: / Win 1982 [Deunk 2, 272].
- 03 HAKKELE(N): Gor, Vor, Aal, Zed II Mar.
- 04 STAMELEN: Eef, Ruu, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 187].
- 05 STAMEREN: Aal, Win / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Aal 1964 [Rots 1, 41], Win 1971 [Deunk 1, 225] II Vre, Rhe.
- 06 STAMERSKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 225].
- 07 STUNTELEN: Vor, Hen.
- 08 TUTTELEN: Zel.
- 09 TÖTTELE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 150].
- 10 TROETELE: / Pan 1988 [Telge 7, 140].
- 11 AANSTOTE: / Groes 1991 [Driepas 8, 29].
- 12 AANSLAON: / sHe 1982 [Telge 3, 3].

Gels: Stotteren, maor wiej zegt: stottaan.

Aal: Stamern is ’n old woord veur stotteren, hakkeln.

Harf: “Wat he’j edaone”, reep de meester.

“Ik eh, ik eh”, stottern Cornelis dén ’n glas ebrokken hadde.

Sto: “Wat heggi-j gedaon”, riep de meester. “Ik eh, ik eh”, stotterde/töttelde Knelles, dén ’n glas kapot gemaak had.

Bor: Stotteren of ok wel: praoten op afbetaling.

Voo: A’j niet goed uut de weurde könt kommen, zit i-j te noffelen. [NOFFELEN].

Win 1971: STAMMERSKEN, STUTTEREN, STUTTERSKEN “stamelen, niet goed uit zijn woorden kunnen komen” [Deunk 1, 226/235].

Aal 1964: TUTTELEN “zich moeilijk kunnen uitdrukken” [Rots 1, 45].

Gen 1999: TUTTELEN “stamelen” [Telge 12, 161].

Vars 1985: Wat zit i-j te stoethaspelen! Kö’j de weurde der niet uitkriegen? [Telge 6, 337]. [STOETHASPELEN].

Win 1971: STAMERD “stotteraar” [Deunk 1, 225].

Pan 1988: TROETELZAK “iemand die ‘troelt’/stottert” [Telge 7, 140].

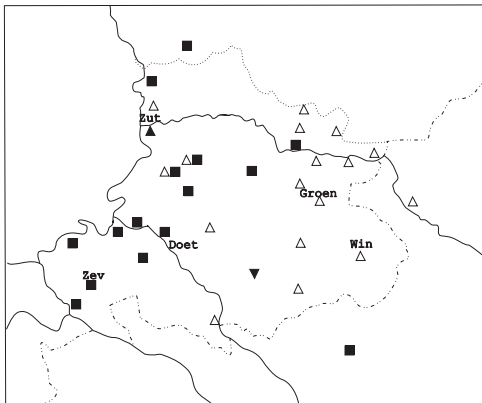
Lich 1991: HAWWEL “slechte spreker” [Telge 8, 50].

KNEUREN

zachtje geluidjes maken, gezegd van een baby

- 01 KNEUREN: Eef, Wich, Vor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Gen, Zel II Vre.
- 02 KNUREN: Vars.
- 03 KNÖRREN: Zut.
- 04 KNÖTTERE(N): Gor, Wich, Vor, Ruu, Bor, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Zev, Pan II Bat, Rhe.
- 05 KÄÖBELEN: Gor, Ruu, Zel.
- 06 KÄÖVELEN: Gor, Ruu, Bre.
- 07 KEUVELE(N): Does, Wesv II Bat.
- 08 KÄÖKELEN: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 164].

- △ kneuren 01   ▼ knuren 02
▲ knörreren 03   ■ knöttere(n) 04

In 't westen van onze streek wordt 't zachtjes kreunen van 'n kleinen veural knöttere(n) eneumd; in 't oosten heet 't veurnamelek kneuren. Op de rand van 't gebied woor kneuren veurkump, ligt Varsseveld met knuren en Zutphen met knörreren.

- 09 KREUNE(N): Zut, Zev.
10 KRAAIEN: Zut, Baa.
11 PRÖTTELEN: Gor, Ruu.
12 KRÖNNEKEN: Zel.
13 KNORKEN: Bel.
14 KWEKKELEN: Ruu.
15 GUUNZEN: / Acht 1882 [Telge 2, 46].
16 KUREN: / Acht 1895 [Telge 2, 75].
17 RÄÖTELEN: / Lar 1882 [Postel 1, 488].
|| prömmele: Kle.

Bel: Kneuren, maor wi-j zegt: kneu-an.

Ruu: As 'n kleinen zo maor geluden maakt, is e an 't knötteren of pröttelen. A'j al wat klanken heurt, is e an 't käöbelen of käövelen en as e al wat weurdjes as pappa en mamma zeggen kan, dan is e an 't kwekkelen.

Vars: Bi-j käökelen zwaait den kleinen met de ermkes en mek allerlei onsamenhangende geludjes.

Gels: Den kleinen kneurt; hee is voldane.

Nee: Den kleinen lig geneuglek te kneuren.

Bel: Den kleinen kneu-at van geneugen; hee knorket der gewoon van.

Ang: Den kleinen is an 't knötteren; wel 'n bewies dat e 't naor de zin het.

Vor: Den kleinen hef den boek weer vol; hie kneurt/knöttert 't uut.

sHe 1982: KNOEVE “kreunen van genot”. KNOEVERD “iemand die van genot kreunt” [Telge 3, 81].

Lar 1882: GEUNZEN “(gezegd van babies) smekend geluid geven” [Postel 1, 488].

UTEREN

(zich) uiten

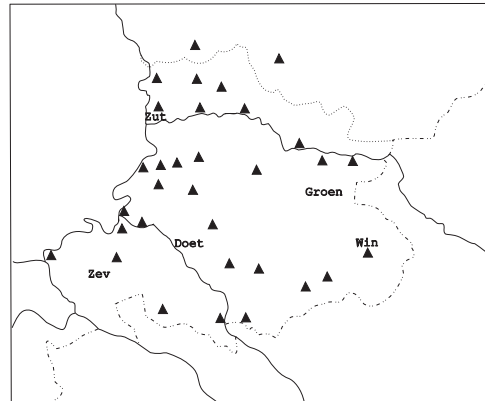
01 UTERE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Eib, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Bro, Baa, Tol, Does, Ang, Wesv, Did, Sto / Aal 1964 [Rots 1, 17], Vars 1985 [Telge 6, 361] || Bat, Mar.

02 UTE(N): Gor, Zut, War, Vor, Ruu, Lar, Lich, Sil, Doet, Kep, Hen, Lat, Groes, Zev, Zed.

03 OETEN: Gels, Nee, Eib, Bel.

04 OETERN: / Win 1971 [Deunk 1, 159].

Harf: Uteren, maor wiej zegt: utern [Ok: Gor,

- ▲ utere(n) 01

Utere(n) “uiten” is veural in den Acht nog bekend. Oeteren –woorut uteren ontstaan is– is ok deur de metwarkers in 't oosten van den Acht (woor “huis” hoes heet) neet opgeven.

Ruu, Loch, Bor, Aal, Vars, Zel, Tol II Bat].

Nee: Oeten, maor wiej zegt: oetan. [Ok: Bel].

Hen: Uten, maor mien moeder heb ik ok wal uteren heuren zeggen.

Did: Coba is altied heel stil; ze kan zich niet goed utere.

Aal: Zee kan zich neet good utern; der is neet völle praot an eur; ze sprök zich neet uut.

War: Zee kan zich moeilek uten.

Kot veur 1934: Vaenink-boer was ongeluk-keg slecht te spraekene. En hee kon zich op 't moment nargens an utern as an 't paerd en an de ploog. Hee wol haverland bouwen! Met ne ruk trok e Broene an de liene nao zich hen-op en snauwden: "Hier i-j! Holle de kop toch op!" [Meinen 6, 127].

Eib veur 1973: Iedereen wil nog wal ne pos hebben, woor-t e zik an schobben kan "iedereen wil graag iemand hebben bij wie hij zijn hart kan luchten" [H. Odink 3, 192]. [POS; ZIK SCHOBHEN].

Eib veur 1973: lej mot van oew harte gin moordkoele maken "je moet ronduit zeggen wat je denkt" [H. Odink 3, 90].

Gees: Praot maor op, 't wil wal deur de schossteen "gezegd als men iemand vraagt zijn frustraties te vertellen".

sHe 1982: Ik zal 't ow maor liek in de snuut zegge. IETS LIEK IN DE SNUUT ZEGGE "iets zonder nodeloze omhaal van woorden zeggen" [Telge 3, 92].

Win 1971: IETS DER OETBLADDEREN, IETS DER OETFLAPKEN "iets zonder nadenken zeggen" [Deunk 1, 159].

● *"Flapuit":*

sHe 1982: HANNE-FLOEP, FLOEP "flapuit" [Telge 3, 45/59].

Pan 1988: FLOEP "flapuit" [Telge 7, 37].

Gen 1999: FLODDERMOEL "vrouw die snel met een antwoord klaarstaat; flapuit" [Telge 12, 55].

ZEGGEN I

zeggen

01 ZEGGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Rek: Zeggen, maor wi-j zegt: zegn. [Ok: Lar, Bor, Nee, Eib, Bel, Groen].

Alm: Zeggen, maor wiej zegt: zengn. [Ok: Ruu, Loch, Gels II Bat].

Loch: Ik kan oe neet verstaon; wi-j 't nog 'n keer zengn.

Pan: Ik kan 't niet verstaon; zeg 't nog 's.

Gen: Wi'j 't nog 'n kier zeggen.

Vars: Zek dat nog 's!

● *Utdrukking veur "zeg ook eens wat":*

01 DOO OK 'S NE BONE IN DE POT: Zwi, Aal, Win.

02 DOET OK 'S 'N BONE IN DE POT: / Vars 1985 [Telge 6, 65].

● *Utdrukking veur "iemand in de rede vallen":*

Gor: Ie schijt mien in de ransel veurda'k uutepakt heb, zeg ie as der ene oe nit laot uutsprekken. [SCHIJTEN; RANSEL; UUTPAK-KEN].

Vars 1985: Jah! Hie het 'm de woorheid 's verteld! Door het e toch niks an miszegd? [Telge 6, 229]. [MISZEGGEN].

VRAOGEN

vragen

01 VRAOGE(N): Acht, Liem II Mar, Kle.

02 VERZEUKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 263].

03 VERZUKEN: / Vars 1985 [Telge 6, 382].
II bieten: Stlo, Anh.

Ruu: Vraogen, maor wie zegt: vraongn.

Groen: Mo'k di-j/oew nog ne kere vraogen um stille te waenn?

Zed: Mo'k ow nog 's 'n keer vraoge um stil te zun?

Win 1971: I-j könt 't verzeuken, maor 'k leuve neet dat 't ow helpen zal [Deunk 1, 263].

Zel: "Hee vrug eengaal van achteraf an", zeg i-j as der ene maor deur blif vraogen. [EENGAAL VAN ACHTERAF AN VRAOGEN].

● *In vriejer gebruik:*

01 ZEGGE(N): Bel, Aal, Hen, Tol, Groes, Pan II Vre, Raes.

02 MANEN: Ruu, Loch, Eib.

Eib: Manen; maor wiej zegt: maann.

Loch: Mot ik oe nog 's manen um stille te waenn?

sHe 1982: Toe, heurt der 's efkes naor. NAOR IETS HEURE "naar iets vragen" [Telge 3, 64].

Win 1971: Wi-j zölt nog 's overal good harummevraogen of zukke steule evers te kriegene bunt. HARUMMEVRAOGEN "navragen, onderzoeken" [Deunk 1, 86].

Win 1976: Weet i-j daor de weg neet? I-j hebt de mond toch bi-j ow "je bent toch niet bang om (de weg) te vragen" [Aessink 4, 23].

Acht 1882: GEUNZEN "op smekende toon vragen, eigenlijk zonder spreken doch wel geluid geven" [Telge 2, 41].

sHe 1982: Iemand 't ei uut de kont vraoge "iemand veel lastige vragen stellen" [Telge 3, 40/83]. [EI; KONT].

Eib veur 1973: 't Ei oet 't gat vraogen "zeer nieuwsgierige vragen stellen" [H. Odink 3, 62; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 393)].

Acht-Tw 1948: 't Hemd van 't gat vraogen "alles vragen" [Wanink 1, 98].

sHe 1982: Uut de kerk schaoit ik 'm efkes aan. IEMAND EFKES AANSCHIETE "iemand aanklappen om hem snel iets te vragen" [Telge 3, 3].

● *Ene den völle vrög, is 'n:*

01 VRAOG-EI: Lich.

02 VRAOGE-START: / Win 1971 [Deunk 1,271].

03 VRAOG-EERSKEN: / Vars 1985 [Telge 6, 393].

Win 1971: Nee, vraog-eiere hebbe/verkope wi-j neet "antwoord op te veel gevraagd, of op een onbescheiden vraag" [Deunk 1, 270].

VRAOGE

vraag

01 VRAOGE: Gor, Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol II Bat, Mar, Vre, Hei, Raes, Rhe.

02 VRAOG: Lich, Voo, Sil, Does; Liem II Anh, Kle.

Haa: Ton ik vroege: "Hoovölle sigaretten zit der in 'n pekske shag?", zei Cornelis: "Wat 'n vraoge".

Zev: Toen ik vroege: "Hoevöl sigarette zitte der in 'n pakske shag?", zei Knellis: "Wat 'n vraag".

● *Veur antwoorden op niejsgierege vraogen van kindere, kiek in De mens-D, blz. 749.*

sHe 1982: "Naor Boxtehoeze ape vlooië" (antwoord op de vraag "Waor gao'j hen?", als men niet wil zeggen waar men naar toe gaat) [Telge 3, 166].

Win 1971: "Waor bu'j toch hen ewes?" "Naor botterbonje, hen vraogestartjes halen" (plagend geantwoord op nieuwsgierige vragen). "Waor gao'j nao too?" "Naor Opstrop hen pis-pötte bakken en dow zoste met hen, oorne ansmakken" [Deunk 1, 33/271/168].

Eib veur 1973: Gao nao Opstrop hen pis-pöttes bakken, dan kö'j der de oorne ansmakken (gezegd tegen kinderen die zich vervelen en vragen wat ze moeten doen) [Telge 10, 163].

sHe 1982: Köttel drie “antwoord op de vraag ‘wie?’ van een kind” [Telge 3, 85].

Wehl: Gao gi-j maor bi-j moeder de heerd uutpissen “gezegd tegen een domme jongen die veel vraagt”.

Win: Gao naor ow moder en pis ’t veur oet.

● *A’j neet verstaot wat ’n ander zeg, zeg ie algemeen: wat zeg ie, wah zeg ie, wat zeg i-j, wat zei ie, wat zei i-j. Andere meneren um te vraogen wat ’n ander ezegd hef, bunt:*

- 01 WAH BLIEF?: Din, Voo, Meg, Ulf, Doet, Dre, Tol, Wesv, Zev, Did / sHe 1982 [Telge 3, 174].
- 02 WAH BLEEF?: Eef, Ruu, Bor, Groen, Aal, Win.
- 03 WAT?: Gor, Eib, Rek, Bel, Win, Din, Ulf, Vars, Wehl, Hen.
- 04 WATTE?: Ruu, Bor, Gees, Groen, Din, Did, Lob.
- 05 WAH?: sHe.
- 06 WAT HA’J?: Eib.
- 07 WALLIE?: Aal, Din, Sto / Lich 1991 [Telge 8 141].
- 08 WALLIE?: sHe 1982 [Telge 3, 170].
- 09 HEH: Gor, Vor, Bor, Gees, Eib, Rek, Aal, Meg, Wehl, Hen, Wesv.
- 10 HOE ZEG I-J?: Tol.

Ruu: Wah bleef; da’s netjes a’j dat zegt, a’j

iets neet verstaot.

Eef: “Wat zei ie?”. Antw.: “Wa’j zeit, hoeft ie niet te paoten”.

Bel: Wadde wi-j zaejt, dat podde wi-j neet.

Din: “Watte?”. Antw.: “Datte!”.

Eib veur 1973: Wat? Wat is ’n aendengat met veren “vooral gezegd tegen kinderen als antwoord op de vraag: wat?” [H. Odink 3, 73].

Win: As der ene vrög: “Wat?”, dan wordt der wal ’s ezegd: “Wat? ’n Kind hef ’n klein gat en dat heb i-j ok ehad”.

sHe 1982: Of ie wos lus “gekscherend gezegd als iemand vraagt: ‘Wah blief?’” [Telge 3, 174].

ZEGGEN II

antwoorden

- 01 ZEGGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh.
- 02 ANTWOORDE(N): Harf, Vor, Haa, Groen, Wesd, Doe, Gaa, Dre, Hen, Does, Lat, Zev, Zed II Rhe, Anh.

Alm: Zeggen; maor wiej zegt: zengn. [Ok: Ruu, Loch, Bor, Gels II Bat].

Eef: Ik vroege ’m wat. Cornelis zee: “Iej könt mien ok wat vraogen; wat mo’k door noe op zeggen”.

Did: Knelles zei: “Wat ’n vraag; wat mo’k ow door nou op zegge”.

Ang: Kneles zei: “Wat ’n vraag; wat mo’k door now veur antwoord op geven”.

● *Veur “antwoord geven” bunt de volgende uitdrukkingen op-egeven:*

- 01 WAT MOTTEN ZEGGEN OP: Ruu, Bor, Hen.
- 02 WAT MOTTEN ZEGGEN: Win.
- 03 WAT TERUG MOTTE ZEGGE: Wesv.
- 04 WAT TERUGGEZEGGEN: Lich, Win.
- 05 WAT WEERUM MOTTE ZEGGE: Sto.
- 06 BESCHEID GEVEN: Eef, Tol.
- 07 BESCHEED GEVEN: Rek.
- 08 BESCHEED DOON: / Eib 1980 [Telge 1, 8].

Bor: As oe iemand wat vrög, mo’j der wat op zeggen.

Wesv: As iemand ow wat vrug, mo’j wat terugzegge.

Tol: “I-j heb geliek; op die vraoge ku’j gien

antwoord geven”, gaf Kobus bescheid.

● *In twee gevallen is op-egeven dat “op die vraag kan ik geen antwoord geven” vertaald wordt as: op die/dee vraoge kan’k gien/gin antwoord op geven/gevven: Wich, Bel.*

Bel: I-j hebt geliek; op dee vraoge kan’k gin antwoord op gevven.

● *“Geef antwoord!”:*

- 01 GEEF ANTWOORD!: Gor, Alm, Zut, Groen, Din, Ulf, Sil, Zel, Doet, Gaa, Wehl, Baa, Does, Wesv, Zev, sHe, Sto, Her.
- 02 ZEG OPI!: Harf, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Gen, Doet, Dre, Hen, Tol, Lat, Zev, Zed, Lob.
- 03 ZEG 'S WAT!: Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Win, Gen, Vars, Did.
- 04 ZEIT 'S WAT: Gels.

Acht 1882: BESCHEED “antwoord” [Telge 2, 11].

sHe 1901: BESCHEID “antwoord” [Telge 4, 89; ok: / No Acht 1883 (Telge 4, 63)].

Zel 1869: Levi de Jödde wol margen weer-kommen en heuren van bescheid [Klokman 7, 67].

Eib veur 1973: Ik kregde gin aosem. GIN AO-SEM KRIEGEN “geen antwoord krijgen” [H. Odink 3, 16].

Pan 1988: GIN OSSEM GEVE “niet antwoor-den” [Telge 7, 100].

N Acht ca 1860: Sprekt 's 'n sprekke “zeg eens wat, spreek eens een woordje mee” [Telge 4, 45]. [SPREKKE].

● *Veur “een brutaal antwoord geven/krij-gen”, kiek onder: praten, spreken, “brutaal spreken, brutaal antwoorden”.*

● *Veur “verklaren, te kennen geven” bunt op-egeven:*

- 01 ZEGGEN: Acht, Liem II Mar.

- 02 VERKLOREN, VERKLAOREN: Vor, Ruu, Nee, Rek, Voo, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ang, Zev, Sto.

- 03 BETUGEN: / Gor 1901 [Keetelaar 1, 42].

Does: “I-j hebt geliek; op die vraog is gin antwoord te geven”, zeej Kobus.

Ang: “I-j heb geliek; op die vraog is gin antwoord te geven”, ver-kloren Kobus.

ZEGGEN III *vermelden*

- 01 ZEGGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Stlo, Hei, Raes.
- 02 VERTELLEN: Gor, Harf, Vor.
- 03 VERMELDE: Sto.
- 04 MELDEN: Doet.
- 05 ANHALEN: Aal.

Groen: Ik wol nog effen zeggen dat Coba weer de mond heel/weer niks zei.

Does: Ik wil nog effe zeggen dat Coba weer niks zeej.

Aal: Ik wil nog effen zeggen/anhalen dat Coba der weer 't zwiegen too deed.

Sto: Ik wil nog effe vermelde dat Coba de mond weer dichhiel.

ZEGGEN IV *mededelen*

- 01 ZEGGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Anh, Kle.
- 02 BEKENDMAKE(N): Vor, Zel, Sto II Rhe.
- 03 METDELEN: Gor, Ruu.
- 04 BESCHEED GEVEN (VAN): Vor.
- 05 ANZEGGEN: Loch.
- 06 KUNDEGEN: Groen.
- 07 AFKONDEGEN: Gor.
- 08 AFROEPEN: Kep.
- 09 BOD STUREN: / Lar 1838 [GV-alm 180], Acht 1882 [Telge 2, 15], Bor 1882 [Kobus 1, 459].

Haa: Op 't perron stonnen völle reizigers te wachten op den trein, maor dén kwam neet.

Woorumme e neet kwam, wodn neet ezeg.
Zed: Weurum den trein niet kwam, wier niet gezeid.
Gor: Weurumme de trein niet kwam, wodn nit ezegd/met-edeeld/af-ekundegd.
Vor: Weurumme den trein neet kwam, door wodn gin bescheed van egeven.
Groen: Woorumme den trein neet kwam, wodn neet ekundegd.

Eib veur 1973: An de panne slaon dat de kettel der van röp "(iets) met veel bravour bekendmaken". Oet de lamieten hangen "de vuile was buiten hangen" [H. Odink 3, 183/142]. [PANNE; KETTEL; LAMIETEN].

AFKONDEGEN *afkondigen*

- 01 AFKONDEGEN: Gor, Alm, Zut, Bor, Voo, Doet, Kep, Tol II Anh.
- 02 AFKUNDEGE(N): Groen, Hen, Zed.
- 03 OFKONDEGEN: Haa.
- 04 OFKUNDEGEN: Gels, Nee, Bel.
- 05 AFKUNNEGEN: Eef.
- 06 AFROEPE(N): Wich, Vor, Zel, Zev, Sto.
- 07 AFROPEN: Ruu, Loch, Aal, Win.
- 08 AANKONDEGE: Groes, Did.
- 09 ANKONDEGEN: Gor, Haa.
- 10 ANKUNDEGEN: Eib.
- 11 OFLAEZEN: Bel.
- 12 PROKLAMEREN: Bel.
II opschellen: Vre.

Eef: Biej mien weten is 't maor één keer gebeurd dat de burgemeister in Gorssel op 't bordes ston um af te kunnegan dat der 'n wizegging in de grondwet ewes was. De burgemeister ston daor met de bode mooi veur paol, want der was jao geen hond dee naor 'm kwam luusteren.

Wehl: Heel vrogger was 't ien Waehl gebruik dat de köster naos de kerk nao de mis vraag en aanbod oplaezen. Umdat iedereen naor de kerk kwam, waren die berichten dan ienens rond. De köster ston op 'n steen of op 'n stuupke.

● "Officieel bekendmaken":

- 01 OP 'T BOOK DOON: Aal.
- 02 BODDOON: Win.

UMMEROPEN *omroepen*

- 01 UMMEROPEN: Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win.
- 02 UMROPEN: Ruu, Bor, Eib.
- 03 UMMEROEPEN: Gor, Alm, Vor, Vars, Hen.
- 04 UMROEPE(N): Gen, Voo, Doet, Kep, Baa, Ang, Groes, Zed.
- 05 AFROEPEN: Wich, Voo, Sil, Zel.
- 06 AFROPEN: Eib.
- 07 OFROPEN: Rek II Mar.
- 08 ANZEGGEN: Gor, Wesd, Dre, Tol, Does, Ang.
- 09 AANZEGGE: Did, Sto.
- 10 BEKENDMAKE(N): Zut, Vor, Lich, Zel, Zev.
- 11 RONDROEPEN: Does.
- 12 UMMEZEGGEN: Rek.
II oetropen: Vre, Stlo.
II uutroepen: Anh.
II oetschellen: Vre, Raes.
II opschellen: Vre.
II opropen: Hei.

Ang: At vrogger 'n noodslachting op 't slachthuus was, ging der één op de fiets langs de huzen um dat bekend te maken; zon berich wier umgeroepen/angezegd.

Zev: As der vroeger 'n noodslachting op 't slachthuus was, ging der iemand op de fiets naeve de huus um 't bekend te make.

Vor: In Vorden ging den umroeper op de fietse 't darp rond. Hie had 'n belle in de hand en zo riep e umme dat der verkoop van vriejbankvleis was.

Aal: Ummeropen wodn edaone naodat der 'n belle eluud had of naodat der op 'n panne eslagen was. Daorumme heetten Jan te S. in

Aalten: Jan-met-de-panne.

Lar: In Loorne en Lochem leep H. met de panne rond. Naodat e op de panne eslagen had, reep e umme dat der 'n noodslachting was.

Hen: Dat der iemand op de fietse langs de huze ging um 'n noodslachting bekend te maken, heb ik nooit eheard. Wel heb ik in mien kinderjaoren (de jaoren derteg) met-emaakt dat dan de darpsumroeper (de nachtwacht) met koperen bekken deur 't darp liep, op geregelde afstanden halt hiel, drie keer op 't bekken sloeg en dan met galmende stem verkondegen: "Hedenmorgen om elf uur vleesverkoop bij slagerij J. Zegt het voort!". Umdat dat vleis altied wat goedkoper was, kwammen der völle huusvrouwen op af.

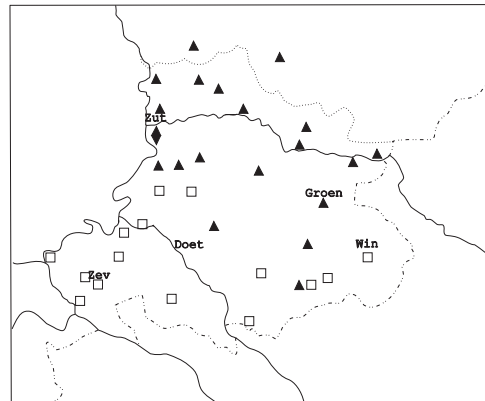
Wesv: Hier wier 't uutponde nao 'n noodslachting bekendgemaak deur 't aanplekke van 'n pepier. Dan gong 't verder van mond tot mond.

Acht-Tw 1948: Der is wat an de panne "er wordt wat omgeroepen" [Wanink 1, 158]. [PANNE].

● *Veur umroeper kiek op blz. 203.*

BERICHT bericht

- 01 BERICH(T): Gor, Zut, Vor, Bor, Gels, Haa, Nee, Bel, Lich, Aal, Bre, Gen, Sil, Zel, Doet, Wehl, Hen, Tol, Does, Lat, Wesv, Zev, Zed, Sto.
- 02 BERICHTE: Gor, Ruu.
- 03 NIEJS: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Zel, Baa II Bat, Mar.
- 04 NI-JS: Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Dre, Hen, Tol, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Pan.
- 05 NIEUWS: Zut.
- 06 BOODSCHAP: Gor, Alm, Vor, Bor, Aal, Zel, Kep, Hen, Tol, Ang, Lat II Bat.
- 07 BOSKOP: Bel, Groen / Eib 1980 [Telge 1, 12].
- 08 BOSCHOP: Gees, Nee.
- 09 BOSCHAP: Ruu.

▲ *niejs 03*   □ *ni-js 04*
◆ *nieuws 05*

't Standaardnederlandse woord *nieuws* is alene maor op-etekend veur Zutphen. In de Noordoostelege Acht kump veural *niejs* veur, in de Liemers en an beide kanten van den Olden lesselt is *ni-js* gangboor.

- 10 TIEGINGE: Win / Win 1974 [Moespot 82, 43].
- 11 TIEGEN: / Win 1971 [Deunk 1, 239].
- 12 TIENGE: / Vars 1947 [Archief 3, 203], Win 1971 [Deunk 1, 239], Vars 1985 [Telge 6, 348].
- 13 TIEGE: Bel.
- 14 BOD: / Win 1971 [Deunk 1, 29] II Vre.
II naoricht: Hei, Rhe, Anh.

Vor: Toe Kobus binnenkwam, zei e: "Ik hebbe 'n goed berich/ik hebbe good niejs: Cornelis is aover-egaone op schole".

Zev: Kobus kwam binne en zei: "Ik het 'n slech berich/ik het slech ni-js; Knellis leit in 't ziekehuus".

Kep: Ik heb niet zon mooien boodschap: now hebt ze mien Knelis toch naor 't ziekenhuus gebracht.

Hen: Ik heb gin mooie boodschap; ik heb goed ni-js.

Ruu: Ik heb ne naren boschap; ik hebbe ne good berichte.

Win: Ik hebbe slech ni-js/slechte tieginge; ik hebbe good ni-js/goie tieginge.

Bel: Ik hebbe neet zonne mooien boskop; ik heb goeie tiege.

Win 1971: BODDEN, BOD DOON, BOD

SCHIKKEN, BOD STUREN “berichten, bericht geven” [Deunk 1, 29/239].

Eib 1980: BESCHEED DOON, BOD DOON “berichten” [Telge 1, 8/10].

Acht 1874: BOD STUREN “tijding of boodschap brengen” [Kobus 2, 555].

Win 1971: BODSCHIKKER, TIEGENSCHIKKER “boodschapper, berichtgever” [Deunk 1, 29/239].

BESCHRIEVEN

beschrijven

- 01 BESCHRIEVE(N): Acht, Liem II Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 ZEGGEN: Lich, Dre, Baa, Sto.
- 03 VERTELLE(N): Gor, Eib, Groes.
- 04 NAOVERTELLEN: Win.
- 05 DUUNN: Gor.

Voo: Den brand grep heel gauw um zich hen; der was 'n warboel die 'k niet beschreven kan.

Hen: 't Was der 'n kraom; da's niet te beschreven.

Baa: 't Was der toch 'n heisa; dat kan 'k oew hos niet zeggen.

Sto: Der was 'n toestand; ik kan 't ow niet zegge.

Lich: Ik kan ow neet zeggen, honne pröttele at 't was.

Groes: 't Was der 'n bende; ik wet niet hoe 'k dah vertelle mot.

Win: 't Was der mi-j toch ne pröttel; ik kanne 't neet naovertellen.

ZEGGEN V

beweren

- 01 ZEGGE(N): Acht, Liem II Bat.
- 02 BEWERE(N): Vor, Lar, Gels, Haa, Eib, Lich, Bre, Gen, Zel, Doet, Wehl, Hen, Does, Lat, Zed.
- 03 BEWAERE: Zev.
- 04 VERTELLEN: Eib.

Alm: le zegt noe wel dat ie gin fouten maakt,

maor vertel dan maor 's weurumme ie gisteren 'n bekeuring kregen.

Vor: le beweert noe wel bieje hoge en lege da'j gin fouten maakt, maor vertel mien dan maor 's weurumme a'j gisteren die bekeuring ekregen hebt.

Zev: Hi-j bewaert bi-j hoog en laeg dat hi-j gin fouten mik.

Eib: lej vertelt noo wah da'j gin fouten maakt, maor zeg mie dan maor 's woorumme a'j gisteren ne bekeuring kregen.

VERTELLEN

vertellen

- 01 VERTELLE(N): Acht, Liem II Hei, Rhe, Anh, Kle.
- 02 ZEGGE(N): Eef, Vor, Loch, Lar, Eib, Lich, Aal, Win, Voo, Zel, Pan II Mar.
- 03 VERDUUTSEN: / Acht 1933 [Archief I, 278].

Hen: I-j zekt noe wel da'j gin fouten maakt, maor vertel mien dan 's woorumme i-j gisteren 'n bekeuring kregen.

Eef: lej zekt noe wel da'j geen fouten maakt, maor dan mo'j mien toch 's zeggen, woorumme iej 'n bekeuring an de brook/an de bokse kreeg gisteren.

Acht 1933: Maor now he'k belafd ow wat van onze reize te verduutsen [Archief I, 278].

Loeb: A'j niet wilt zegge van wie gi-j iets geheurd het wah gi-j vertelt, dan zeggi-j: “k Heurden 't van de mus en dén had 't weer van de kieviet”.

Bel: Den veurzitter had 't wal mooi ezeg, maor hee sprok völ te lange.

Wehl: Hi-j kan 't zo mooi bezeggen “hij kan het zo mooi onder woorden brengen”. [BE-ZEGGEN; ok: Bel / Win 1971 (Deunk 1, 24)].

Win 1971: At e good praots is, dan kan e ow wal wat veur 't ende halen. IETS VÄÖR 'T ENDE HALEN “in een gesprek iets weten te vertellen” [Deunk 1, 56].

Acht-Tw 1948: Ik kan oew verniejen dat oon-

zen doornie votgeet. VERNIEJEN “nieuw-tjes vertellen” [Wanink 1, 203].

Vars 1985: ‘k Konne hos niet wegkommen; hie het mi-j toch ’n ceel verteld, ’t hiel gaar niet weer op. ’N CEEL VERTELLEN “veel vertellen” [Telge 6, 308].

Vars 1985: At e eenmaal op zienen praotstoel zit, verget e de tied [Telge 6, 276]. [PRAOT-STOEL].

● *Veur “(goed) nieuws” kiek in De mens-D, blz. 747.*

Eib veur 1973: Za’k oew ’s wat vertellen? De katte kan eerpels schellen. En za’k oew ’s wat verhalen? De kat kan koffie malen “spot-tend gezegd tegen iemand die iets gewichtigs vertelt om te suggereren dat wat hij wil vertellen, onzin is” [H. Odink 3, 238; vgl. ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 203)].

Lar 1838: ‘Wie niet heuren wil, die mot veulen’, zeg ’t sprekwoord. Noe heb ik hier oet-epraot, maor ik hop dat onzen domeneer oe better onder ’t buis zal veulen en aovertugen as ik kan doon [GV-alm 186]. [IEMAND ONDER ’T BUIS VEULEN “op iemand in praten”].

Pan 1988: Wa’k zegge wol en liege niet “gezegd als men iets op wil merken” [Telge 7, 157].

Pan 1988: Gi-j mak der toch gin praot van, hè. Dor hemme ze niks met te make. PRAOT MAKE VAN “(iets) verder vertellen” [Telge 7, 110; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 183), Vars 1985 (Telge 6, 276)].

Win 1971: Token wekke wet ieder en ene ’t, dan is ’t al lange rond-ebladderd. ROND-BLADDEREN “rondvertellen” [Deunk 1, 195].

Wesv 1996: Dah mo’j niet allemaol rondba-zuine. RONDBAZUINE “(iets) in brede kring vertellen” [Telge 11, 78].

Umg Doet 1816: “Schepers Engbert is veur

Algiers ebleven”, ston, zo de praot gink, in de krante beschreven [Staring 1, r.4].

Win 1971: DE PRAOT GEET “er wordt verteld” [Deunk 1, 183].

Eib 1980: Der is praot van dat ze gaot verhu-zen [Telge 1, 66].

Aal: Dat he’k mi-j wal ’s laoten vertellen “naar men zegt, naar verluidt”.

Hen 1984: “Jao”, zei ze, “zo iets wi’k toch maor met eigen ogen zien dan op zegge-weurde raod geven” [Geurtsen 1, 51]. [ZEG-GEWEURDE “wat verteld wordt”; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 416)].

sHe 1982: Gi-j heb ow toch niet verpraot? ZICH VERPRAOTE(N) “zeggen wat men had willen of moeten verzwijgen” [Telge 3, 161; ok: / Kot veur 1934 [Meinen 2b, 65], Vars 1985 (Telge 6, 378)].

Eib veur 1973: Ne hond kan zik verblekken, ’n menske versprekken “iedereen kan wel eens dingen zeggen die hij beter had kun-nen verzwijgen” [H. Odink 3, 103]. [ZIK VER-SPREKKEN].

Gor: ’n Gebeurtenis die al lange veurbie is, wordt soms op ’n vesite of zo weer verteld: ’t verhaal wordt op-esukerd. [’N VERHAAL OPSUKEREN].

Aal 1964: KEWWEN “steeds weer over het-zelfde praten” [Rots 1, 22].

Hen: As der ene altied maor deur aover ’tzelfde pröt, zeg i-j: “Hie hef der de lippe naor hangen”. [LIPPE; HANGEN].

Eib veur 1973: Koekoek enen zang “ze zeg-gen allemaal hetzelfde” [H. Odink 3, 130].

Eib veur 1973: In Lunten wordt op ’t örgel espöld “gezegd als iemand iets vertelt wat al-gemeen bekend is; Lunten is de Westfaalse plaats Lünten” [H. Odink 3, 182].

Aal: Op ’t Lintelse orgel spöllen, is: altied weer ’t zelfde vertellen. De organist van ’t or-gel in Lintelo kennen maor één leedje.

sHe 1982: Mo’j now altied dat olde verhaal weer opräötele? OPRÄÖTELE “(een oud verhaal) oprakelen” [Telge 3, 109].

VERHAAL

verhaal

- 01 VERHAAL: Acht, Liem II Bat, Vre.
- 02 GESCHIEDENIS: Gor.
- 03 PRÄÖTJEN: Zut.
- 04 GELECHTE: Win / Eib 1995 [Telge 10, 69].

Haa: Da's 'n verhaal dat za'k oew later wal 's vertellen. Da's 'n ander verhaal, dat heur ie later wal 's.

Voo: Da's 'n gans ander verhaal; dat vertel ik ow later nog wel 's.

Ruu: Da's ne heel ander kapittel/verhaal. [KAPITTEL; ok: Aal].

Vars 1985: Völle verhalen aover spuke, streupers en geeste die vrogger bi-j 't heerdvuur verteld wieren, begonnen met: 'Vrogger, toe de weg nog aover de wilgenköppe liep ...' [Telge 6, 407].

● *“Een omslachtig verhaal”:*

Aal: Van 'n umslachteg verhaal zeg i-j: “'t Is 'n verhaal op vijfveerdel”. [UMSLACHTEG]

Groen: As der ene 'n breedsmechteg verhaal vertelt, zeg i-j: “Hee geet der wied ummehen”. [BREEDSMECHTEG].

Acht-Tw 1948: WIEDLÖFTEG “breedvoerig, breedsprakig” [Wanink 1, 212].

● *Veur “verhaaltjes” bunt de volgend bezondere benamingen op-egeven:*

- 01 PRÄÖTJES: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 120] II Bat, Mar, Anh.
- 02 PRÄÖTKES: Win.
- 03 KLETSPRÄÖTJES: Vars.
- 04 SMOESJES: Eef, Zut, War, Ruu, Rek, Groen, Aal, Kep, Hen, Tol, Ang, Lat, Groes II Bat.
- 05 FÄÖBELTJES: Gels, Nee, Bel, Win.
- 06 FABELTJES: Lar, Hen, Pan.
- 07 SPRÄÖKSKES: Voo.
- 08 SPRÖKSKES: Wehl.

- 09 GELOL: Vars.
- 10 LOLLERIEJE: Vor.
- 11 LULLERI-JE: Win.
- 12 DRAMMERIEJE: Lar.

Lich: Door he'j 'm ok weer met ziene präötjes; ik geleuve der niks van.

Vars: Door he'j 'm ok weer met zien kletspräötjes/gelol.

Groes: Door he'j 'm ok weer met zien smoesjes; ik geleuf der niks van.

Voo: Door he'j 'm ok weer met zien spräökskes; ik geleuf der niks van.

Sto: Präötjes bunt onbetrouwboore verhaaltjes.

Nee: Fäöbeltjes bunt verhaaltjes dee oet den doem ezoggen bunt. [UUT DEN DOEM ZOEGEN: Acht, Liem].

Din 1927: Hie (mienen knecht) kenden nog zo'n toverfäöbeltjen en dat wol hie 's probieren. Hie grep de katte bi-j de start en zei zien formulier op: “Olde merolde, ik hebbe de kolde. Ik hebbe ze now, ik geve ze an ow”, maor ik geleuve niet dat de katte völle kreeg, maor hie kreeg 'n goeien häökerd en de ziekte hef e nog [Archief 1, 47].

● *Bezondere benamingen veur 'n “grappig verhaal”:*

- 01 POTSEG VERHAAL: Loch, Aal, Win, Sil.
- 02 (AARDEG) SMEUKSKEN: Loch, Rek / Eib 1933 [Archief 1, 241].
- 03 POTSEGE GESKICHTE: Bel.
- 04 SMOESJEN: Hen.
II deunken: Vre.

TOESPRAAK *toespraak*

- 01 TOESPRAAK: Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Bre, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Does; Liem.
- 02 TOESPRAKE: Tol.
- 03 TOESPRAOK: Voo, Zel, Wehl.
- 04 TOESPRAOKE: Eef, Vor, Hen, Tol.

- 05 TOOSPRAOK: Loch, Eib.
 06 TOOSPRAOKE: Lar, Bel II Mar.
- 07 AANSPRAOK: Zev II Anh.
 08 ANSPRAOK: / Kot 1911 [Meinen 2, 102].
- 09 RAEDE: Gees, Gels, Haa, Nee, Aal, Win.
 10 REDE: Zut, Vars, Baa.
 11 RAEDEVOERING: Hen.
 12 REDEVOERING: Groes II Bat.
 II anspraoke: Hei, Rhe.

Zed: De burgemeester hield 'n toespraak, maor ik vond dat hi-j völ te lang van draod was.

Eef: De burgemeester heeld 'n toespraoke, maor dat duren mien völs te lange.

Haa: De börgemeister heel ne raede, maor ik vonne dat e völ te lange an 't woord was; der kwam gin ende an.

- *Veur "toespreken" kiek op blz. 20.*

AFSPREKKEN

afspreken

- 01 AFSPREKKEN: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Bel, Groen, Vars, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang.
 02 OFSPREKKEN: Ruu, Gees, Nee, Rek.
 03 AFSPRAEKE(N): Gor, Eef, Zut, Voo, Ulf, Sil, Wehl, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Lob.
 04 AFPRAOTEN: Ruu, Bor, Eib, Bel, Aal, Din, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 9].
 05 OFPRAOTEN: Eib.
 06 AFMAKE: Sto / Pan 1988 [Telge 7, 10].

Doet: Zö'w afsprekken da'w mekaar margen um zes uur hier weer tref?

Ulf: Zö'w afspraeken da'w mekaar margen um zes uur hier weer treffen?

Sto: Zö'wwe afmake dawwe mekaar marge um zes uur hier weer treffe?

- *In vriejer verband:*

- 01 ZEGGEN: Bor, Gen.

Bor: Zö'w zeggen da'w mekare monn um zes uur hier weer zeet?

AFSPRAAK

afsprak

- 01 AFSPRAAK: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Eib, Bel, Groen, Aal, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Zel, Doet, Wehl, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did.
 02 AFSPRAOK: Bel, Voo, Zel.
 03 OFSPRAOK: Bel.
 04 AFSPRAOKE: Wesd, Hen.
 05 AFSCHIK: / Pan 1988 [Telge 7, 11].

Hen: Ik heb 'n afspraoke emaaft en daor hol ik mien an.

- *Vake wordt omschrijvingen gebruikt; opgegeven veur: Ruu, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Ulf, Sil, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Zev, Did, sHe, Sto, Lob.*

Gees: Ik hebbe wat af-esprokken en daor hol ik mie an.

Sto: Ik heb wat afgemaak en door wi'k mien an holde.

Aal: Dat he'k af-esprokkene en daor wi'k mi-j an hollen.

Ulf: Dat he'k belafd en door hol ik mien aan.

NIKS ZEGGEN

zwijgen

- 01 NIKS ZEGGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Rhe, Anh.
 02 NEET WAT ZEGGEN: Bor.
 03 DER GIN ÉÉN ZEGGEN: Ang.
 04 STILLE WAEZEN: Acht, Liem II Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh.
 05 ZICH STIL(LE) HOL(D)EN: Gor, Eef, Vor, Eib, Kep.
 06 'T ZWIEGEN DER *TOO DOON*: Harf,

- Ruu, Bel, Groen, Aal.
- 07 ZWIEGE(N): Wich, Gels, Sil, Zel, Zev / Vars 1985 [Telge 6, 426], sHe 1982 [Telge 3, 181] || Stlo, Hei, Anh.
- 08 STILLE ZWIEGEN: / Kot 1911 [Meinen 2, 2].
- 09 DE NIBBE DICHTHE-HOLLEN: / Win 1971 [Deunk 1, 150].
- 10 GEIN PRUUM ZEGGEN: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119].
- 11 DEN DRAMMERD KAPOT HEBBEN: / Eib 1980 [Telge 1, 17].

Baa: Zie zei weer niks; ze was stille.
Bor: Zee zae neet wat; zee was stille.
Ang: Zi-j zei der gin één; ze was stil.
Gor: Zee heel zich stille.
Harf: Zee dee der 't zwiegen toe.

Pan: Nooit gin pruum zegge: altijd mar stil zien, nooit wat zegge.

Win: A'j de lippen op-ene kniept, dan hol ie de mond too umda'j ow argert an wat der ezegd wordt.

Bor: Ik zegge mor zo: ik zegge mor niks.

Voo: Aover luj die nooit wat zeggen: eerst wazzen ze stil en later zeien ze niks.

Meg: Dén zien mond is schienboor bevroren want hi-j zeg niks.

Win 1976: He'j de mond verkoft? "gevraagd als iemand niet kan/wil/durft te praten" [Aes-sink 4, 23].

Eib veur 1973: Bu'j bange at den bek eer verslit as den eers? "spottend gevraagd aan iemand die niets zegt" [H. Odink 3, 25].

Eib 1967: Op-ens zee ze dan: "Noo is 't good ewes, Mans". En dan wos e der van. Maor dan was de praot der in-ens of [Moespot 56, 16]. [DE PRAOT IS DER OF "er wordt gezwezen"].

Eib veur 1973: Praoten leert ze wal, at ze 't zwiegen maor leert "het is een grotere kunst om op tijd te kunnen zwijgen dan te praten" [H. Odink 3, 194].

Acht-Tw 1948: 't Is nen goonn sprekker dén-

t nen zwieger verbetert "spreken is zilver, zwijgen is goud" [Wanink 1, 186].

Lar 1838: Dat Jannäöken –as 'n jonge deern– uut liefde veur euren Klaos zo onwies praot, laot ik an ziene plaatse maor 't spiet mie dat bejaorde mensen nie wiezer zunt. [IETS AN ZIENE PLAATSE LAOTEN "over iets zwijgen" [GV-alm 184].

Lich 1991: NE STILLEN "een zwijgzaam persoon" [Telge 8, 117].

Pan 1988: 'N KNOES VAN 'N KE(R)L "een weinig spraakzaam, stug persoon" [Telge 7, 70].

Eib veur 1973: ZONDER SPRAOKE "zwijgend" [H. Odink 3, 218].

Acht-Tw 1948: BEHOODS; BEHOTENS "zwijgzaam" [Wanink 1, 72].

Acht 1882: Wat zit i-j daar te smoegen. SMOEGEN, SMIEGEN "zwijgend bedenken" [Telge 2, 120].

Eib veur 1973: Der geet ne domeneer vuurbiej "gezegd als iedereen tijdens een gesprek plotseling zwijgt" [H. Odink 3, 51].

● *De volgende uitdrukkingen wordt veural gebruikt a'j wilt dat iemand ophöldt met praoten:*

- 01 DE MOND HOLLE(N): Vor, Bor, Eib, Groen, Aal, Hen, Tol / Pan 1988 [Telge 7, 52] || Anh, Kle.
- 02 DE MOND DICH(TE)-HOLLE(N): Ruu, Bor, Gees, Hen, Did, Sto / Gor 1901 [Keetelaar 1, 96].
- 03 OW MOND HOLLEN: Tol, Vor.
- 04 OW MOND DICH-HOUWE: Zed.
- 05 DE MOND TOO HOLLEN: Win.
- 06 DE MOND NEET AOPEN DOON: War.
- 07 DE KLAPPE DICHTHE-HOLLEN: Bre, Win.
- 08 DE SNATER DICH-HOUWE: Wesv.
- 09 DE KLEP HOUWE: Pan.

- 10 DE KLEP DICH-HOLDE: / sHe 1982 [Telge 3, 78].
- 11 DE BEK DICHTHE-HOLLEN: Tol.
- 12 DE BEK HOLLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 43].
- 13 DE SNEP HOLDE: / Pan 1988 [Telge 7, 129].
- 14 DE NEBBE HOLDEN: / Lich 1991 [Telge 8, 81].
- 15 DE SNEBBE HOLDEN: / Harv, Zie 1991 [Telge 8, 111].
- 16 DE SNEBBEL HOLDEN: / Harv, Zie 1991 [Telge 8, 111].
- 17 DE SLAATBAK DICH-HOUWE: Wesv.
- 18 DE SLAATLIP DICH-HOLLE: Zev.
- 19 DE MOEL HOLDE: / sHe 1982 [Telge 3, 99].
- 20 DE REBBEL HOLDE: / Pan 1988 [Telge 7, 113].
- 21 DE REBBELE HOLDEN: / Lich 1991 [Telge 8, 96].
- 22 DE WAFFEL HOLLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 397].
- 23 DE BROODMÖL DICH-HOLDE: / sHe 1982 [Telge 3, 24].
- 24 DE KOP HOLDE: Groes.
- 25 DE KOP DICHTHE-HOLLEN: Vars 1985 [Telge 6, 190].
- 26 DE SMOEL HOLLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 320].
- 27 DE SMOELE HOLLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 320].
- 28 DE SMOELE DICHTHE-HOLLEN: / Eib 1980 [Telge 1, 76].
- 29 DE MOELE HOLLEN: / Win 1971 [Deunk 1, 145].
- 30 DE SNÖRGEL DICH-HOLDE: / sHe 1982 [Telge 3, 138].
- 31 DE KWAKERD HOLDE: / sHe 1982 [Telge 3, 88].
- 32 DE KWAKERD DICHTHE-HOLLEN: / Vars 1985 [Telge 6, 202].
- 33 DE KWAKERD DICH-HOUWE: / Wesv 1996 [Telge 11, 59].
- 34 DE GAPERD DICH-HOUWE: / Wesv 1996 [Telge 11, 40].
- 35 DE WAUWEL DICH-HOUWE: / Wesv

- 1996 [Telge 11, 96].
- 36 DE WAWWEL DICH-HOUWE: / Wesv 1996 [Telge 11, 96].
- 37 OWWEN REBBEL (STILLE) HOLDEN: / Win 1971 [Deunk 1, 187].
- 38 OEWEN SNATER TOOHOLLEN: / Eib 1980 [Telge 1, 76].
- 39 DE KAKLEMENTEN OP MEKARE HOLDEN: / Vars 1988 [Telge 6, 163].
- 40 OE BAKKES HOLLEN: Zut.
- 41 OE SMOEL HOLLEN: Zut.
- 42 OE KANUS HOLLEN: Zut.

Bor: Hol de mond 's; hol de mond 's dichte!
Tol: Hol ow mond 's dichte; hol de bek 's dichte.
Wesv: Hou die slaatbak van ow 's effe dich; hou de snater 's dich!
Zut: Hol oe bakkes/smoel/kanes 's!

sHe 1982: IEMAND 'T GROTE MOELWARK STOPPE "iemand de mond snoeren, tot zwijgen brengen" [Telge 3, 100].

Lich 1991: HEE/ZEE MOT 'T KABBEZOEN OP "hij/zij moet gedwongen worden te zwijgen" [Telge 8, 58].

Eib veur 1973: lej könt de leu de mond neet stoppen "gezegd om aan te geven dat men de mensen niet de mond moet snoeren" [H. Odink 3, 164].

sHe 1982: Ik had 't woord in de mond um te zegge: "Kiek naor ow eige". 'T WOORD IN DE MOND HEMME "op het punt staan (iets) te zeggen, maar het niet doen [Telge 3, 174].

● "Niet kunnen zwijgen":

Acht 1895: Hee hef gin beslöt in den mond "hij kan niet zwijgen" [Telge 2, 11]. [BESLÖT].

Eib 1980: LÖS IN DE MOND WAENN "niet kunnen zwijgen, loslippig zijn" [Telge 1, 49].

Lich 1991: Vertel 't maor neet, want hee is neet dichte. NEET DICHTHE WAEZEN "zijn mond niet kunnen houden" [Telge 8, 30].

Eib veur 1973: 'Nichte bu'j wal dichte?' 'Jao

naeve, zo dichte as 'n melkzaeve' "persiflage op het vertellen van dingen waarbij geheimhouding vereist is" [H. Odink 3, 172].

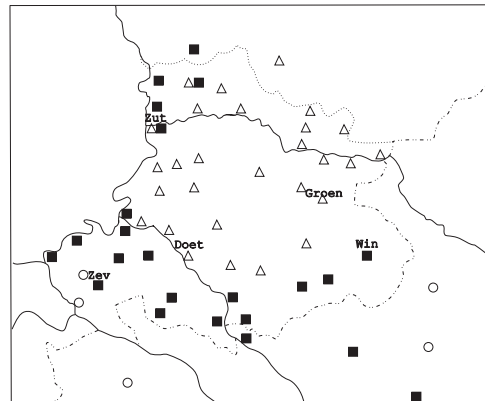
3. MET MEKARE PRAOTEN

PRAOTEN; SPREKKEN

praten, spreken

De metworkers geeft an dat praoten inhöldt dat der minstens twee personen actief bunt; bie spreken pröt der vake ene en luustert de andere of de anderen.

- 01 PRAOTE(N): Acht, Liem / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119], Lar 1924 [Langeler 1, 143] || Bat, Mar, Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 SPREKKEN: Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol || Mar.
- 03 SPRAEKE(N): Gor, Harf, Eef, Zut, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Sil, Wehl, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto || Bat, Raes, Rhe, Anh.
- 04 SPREKE(N): Groes, Pan || Stlo, Bork, Kle.
- 05 KUIERE(N): Eib / Lar 1838 [GV-alm 188], No Acht 1839 [Telge 4, 29], Bor 1839 [GV-alm 170], Zel 1870 [Klokman 6, 456], Vars 1882 [Telge 4, 53], Acht 1895 [Telge 2, 74], Lar 1924 [Langeler 1, 143], Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 132], Aal 1964 [Rots 1, 21] || Rhe, Kle.
- 06 KALLEN: / Bor 1839 [GV-alm 171], Vars 1882 [Telge 4, 52], Acht 1882 [Telge 2, 60], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 118], Win 1971 [Deunk 1, 106], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 114].
- 07 REREN: / Win 1971 [Deunk 1, 187].
- 08 SNAKKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 121].
- 09 PARLESJEREN: / Loch 1862 [GV-alm 127].
- 10 AN DE PRAOT WAEZEN: Eef, Vor, Ruu,

△ sprekken 02   ■ spraeke(n) 03
○ spreke(n) 04

De verdeling tussen sprekken en sprae-ken is neet anders as veur zesteg jaar ton J. Broekhuysen de verspreiding onderzocht hef; kiek doorveur in Broekhuysen 1, blz. 88. In de Liem, 't zuden en 't noordwesten van den Acht wordt spraeken ezegd, in 't grootste deel van den Acht sprekken.

Loch, Bor, Eib, Rek, Groen, Loch, Aal, Win, Sil, Kep, Dre, Hen, Tol.

11 AAN DE PRAOT ZUN: Wehl.

12 AAN DE KUIER ZUN: Did.

|| kuren: Vre, Stlo.

Eib: Praoten doo'j met oene familie of met de buurvrouwe; 't is gemeudelek. Sprekken is defteg en gewichteg praoten. A'j iemand wilt spreken, is der meestal iets gebeurd wat minder aardeg is.

Hen: Bi-j spreken bu'j allene an 't woord; andere luustert dan nao ow.

Alm: Praoten doo'j onder mekare en spreken doo'j veur 'n geheur b.v. in 'n zaal.

Zed: Veur 'n groep motte praote is spraeke.

Tol: "Der is naovend goed epraot", betekent niet dat 't inholdelek goed was, maor dat der gien stiltes vielen. Bi-j spreken is der ene an 't woord en de rest luustert. At der ene is die 't niet met 'm eens is en der tegenin geet, dan zek ze nao afloop: "Jan kon goed praoten; de veurzitter ston met de mond vol tande".

Wehl: Praot toch niet zo hard, wi-j verstaon ow wel. De konegin spraok veur de tv. (dan is 't dus heel officieel).

Zut: Praoten doo'j onder mekaere, spraeken doo'j in 't aopenbaer, b.v. op 'n vergadering. Mäör, iej könt ook zeggen: "Ik heb Jan ook nog gespraoken", en da's 't zelfde as: ik heb met Jan staon praoten. Praot toch neet zo herd, ik heur oe wel/ik verstaon oe wel.

Win: 'k Heb 'm korts nog esprokkene; 'k heb korts nog met 'm epraot; de betekenis van beide zinnen is 'tzelfde.

Ruu: Den veurzitter had 'n mooi verhaal, al-lene hee sprok völs te lange/hee praotten völs te lange.

Wesv: Dén kan der nooit gin end an kriege; hi-j sprik veuls te lang.

Voo: Spraeken doe'j bi-j officiële angelae-gheden; 't is defteger as praoten. Den domeneer spraok op de begreffenis. Maor wi-j zeggen ok: de hele buurt sprik der schande van dat dat gebeurd is.

Lar: Hee kan gruuwlek best praoten, mor as e 'n toespraoke hollen mot, steet e te stotteren.

Win 1971: I-j hebt good reern, maor i-j hebt niks te lasten van de dreugte. Ik hebbe der ok ovver heurn reern, maor i-j könt neet alles geleuven wat de leu reert [Deunk 1, 187].

Groen: Wi-j wazzen zo gemeudelek an de praot; de tied vloog umme.

Vor: As Johan an de praot is, kump der gin ende an.

Loch 1862: Al zeuven jaor zun'k an 't verkeren! Wie vrejen altied met plezier, Da's waar! Maor jongs, dat parlesjeren, 't Brenk ons neet wieter [GV-alm 127].

Umg Zut 1859: Jezus zee eur: "Ik zin 't die met oe spraeke". Spraeke; deftigheidshalve gezegd. Eigenlijk moest het zijn, zoo als op andere plaatsen waar dit woord gebezigd, praoten [v. Heeckeren 4, 26].

Gaa veur 1974: "Wat dunkt ow van 't olde wief?", vroeg Klaos. "Zi-j is nog zo old niet. Zi-j is nog flink", zei Hannes. En zi-j was niet tegen-evallen. Nee, a'j der met an de praot kwammen, viel ze hard genog met. En dat ze Hollands praotten, wat kan ze der an

doen? Zi-j was niet anders op-ebracht, 't wazzen stadse luu [Van Velzen 13, 17]. [AN DE PRAOT KOMMEN].

Eib 1967: At e argens op visite kwam, zat e eerst prönnereg te kieken maor zo gauw at de flesse op taofele kwam, dan kwam der pas praot an [Moespot 56, 16].

Gaa veur 1974: En toe Geerte 't fleske eindelek läög had, gingen zi-j en Aornt ok wieter. Aornt von dat Geerte völle praotser was as anders [Van Velzen 5, 87]. [PRAOTSER "spraakzamer"].

Dre 1982: At der vrogger 'n erfenis verdeild mos worden, kwam der vaak grote ruzie van en 't gebeuren wel dat de naobestaonden mekaar eur hele laeven niet meer toesprokken [Lucassen 1, 25]. [MEKAAR TOESPREEKEN "met elkaar spreken"].

● *"Beginnen te praten":*

Kot 1913: Doo Gerrit weg was egaone, zae der eerste gin mense wat bi-j Zunderink. Frits was den aersten dee de mond los dee. Hee zei: "I-jleu mot 't doon, zo as 't recht en billek is" [Meinen 2a, 80]. [DE MOND LOSDOON "beginnen te praten"].

Acht-Tw 1948: Keender mot neet aait 't vuurwoord hebben. 'T VUURWOORD HEBBEN "het eerst spreken" [Wanink 1, 209].

sHe 1982: Braek mien de bek niet los "breng me niet aan het praten" [Telge 3, 93; ok: / Win 1976 (Aessink 4, 24), Pan 1988 (Telge 7, 83)]. [BRAEKE; BEK].

Win 1978: De beide heren kent Gatjan en Gatjan kent äör. En ze weet vöör mekaar waar ze nog zo late umme komt. Maor dat raakt ze in de eerste praot neet an [Van Loo 1, 34]. [DE EERSTE PRAOT].

● *"lets ter sprake brengen":*

Gaa veur 1974: Achteraf was 't niet verstandeg van Hendrik um de knech met te

laoten gaon [hen gruun halen]. Zi-j wazzen nog niet in 't bos, toe de knech al vroeg of de boer gin liter met-egeven had. "Ik hebbe nog zo iets an de brende egooid, toe de jonge boer vanmargen bi-j ons was, maor ik wier hendeg af-edreugd. 't Had flink eraegend en de grond was nat genog, zei e" [Van Velzen 7, 129]. [IETS AN DE BRENDE GOOIEEN "iets ter sprake brengen"; ok: / Vars 1917 (Döker 1, 18)].

Dre 1991: Frederik is geregeld zien kansen an 't afwaegen tegenaover Toon van de Mölle die de anderen van 't tweetal is. At e eerlek wil waenn, dan mot e bekennen dat 't eigenlek wel in zien veurdeel utvölt. Met 't theedrinken smit Jenneken 't ok nog 's an de brende maor hi-j höldt zich groot en zeg dat e ok niet verwacht hef dat ze 'm zollen kiezen [Pöste 52]. [T AN DE BRENDE SMIETEN].

Wesv 1996: De dood van zien vrouw mo'j niet aanrure. IETS AANRURE, IETS AAN-SNI-JE "een onderwerp aansnijden" [Telge 11, 16].

● *Utdrukkingen veur "praten over (iets/iemand)":*

Win 1971: Leuf maor grös da'j ovver de tao-fele gaot. OVVER DE TAOFELE GAON "(aan tafel) het onderwerp van het gesprek zijn; aan tafel besproken worden" [Deunk 1, 243].

Bor 1882: 'n Grootvaar bekuiert met zien kleinzönne 't ien en 't ander [Kobus 1, 459]. [BEKUIEREN "bespreken, praten over"].

Win 1971: Den gansen aovend is der neet meer ovver eneumd. Neump der maor niks van, van wat ik ow ezeg hebbe. NEUMEN OVVER, NEUMEN VAN "spreken/praten over" [Deunk 1, 152].

Acht-Tw 1948: Tegen vrömden zol e der nooit van neumen. NEUMEN VAN "praten over" [Wanink 1, 150].

Eib veur 1973: Nargens wordt meer verhandeld as aover de eerpelgrepe en an de waskupe "bij het aardappelrooien en bij het doen van de was wordt veel gepraat" [H. Odink 3, 81]. [VERHANDELEN "bespreken"].

Win 1969: Maor van dokters of van 'n onderzeuk in 't zekenhoes, daorvan wil e neet weten. At der maor ene ovver kikt of mikt, wordt e stramheureg en dwars [Schriewied 106]. [KIKKEN OVVER, MIKKEN OVVER "praten over"; ok: / Vars 1947 (Archief III, 210)].

Kot veur 1934: Alles wier zovölle meugelek stille ehollene en toch wier 't ieder-ene gauw genog gewaar. Gin woord heurn ze der van tikken of mikken en toch schaamden de jonge vrouwe zich der van [Meinen 6, 21]. [TIKKEN].

Acht 1895: Wie hebt der lange aover edaon "wij hebben er lang over gepraat" [Telge 2, 25]. [DOEN].

Eib veur 1973: A'j aover den duvel praot, dan he'j 'm of hee kump "gezegd als men over iemand praot die net binnenkomt" [H. Odink 3, 57].

Win 1972: Ik vonne mienen zommerhood vrogger toch zó mooi, maor miene vrendinne hef 'm mi-j leed emaaft. ENE IETS LEED MAKEN "met iemand zó over iets praten dat hij er niets meer aan vindt" [Deunk 1, 130].

Win 1974: Tegenovver de massa van folklore-poëten hebt dee schrievers 't moeilek, dee probaert in de streeктаalliteratuur bi-j de tied te wezzen: deur kenners van de literatuur in de landstale, dee eure beriddenaerde veuraordelen teggen streeктаalliteratuur hebt, wordt meestpart helemaole gin acht op eur eslagene: deur de heuders van de provinciale poëzie wordt ze an de andere kante as ni-jlechtsers en zogenaamde verachters van het goeie, het mooie en waore met 'n schael oge an-ekekene en daordeur bi-j eure potentiële laezers leed emaaft [Krosenbrink in Moespot 84, 22/23].

Eib veur 1973: Van 't höltjen op 't stöksken "van de hak op de tak" [H. Odink 3, 102].

● *Gezegdes i.v.m. "geheimen bespreken":*

Acht 1895: RUNEN "een geheime samen-

spreking houden" [Telge 2, 100].

Lab: "Der zit te veul dak op 't huus", zeggij as ge iets wil vertelle maor dat niet doen kan umdat der kiender bi-j zien. [DAK; HUUS; ok: / Eib 1980 (Telge 1, 15)].

Lar 1927: Ik hoor Mientje zeggen: "Daor is ok dak op 't hoes", en 't gefuister verstomt [Heuvel 1, 325].

Eib veur 1973: Heggen en böskes hebt oorne; velde hebt ogene, buskes oorne "als je in de vrije natuur geheimen bespreekt, is de kans groot dat iemand je bespiedt of meeluistert". Daor wordt in Lunten op 't örgel espöld "gezegd als men niet vrijuit kan spreken; Lunten is de Westfaalse plaats Lüntent". Neumen is opropen "over erge dingen praten, is deze zaken oproepen" [H. Odink 3, 93/236/153/172].

● *Utdrukkingen veur "zó praten dat iemand geen weerwoord heeft":
iemand vastpraten, iemand klempraten*

01 ENE IN DE PAK MAKEN: Vars.

02 ENE VAN DE SÖKKE PRAOTEN: Ruu.

03 ENE AN DE PAOL HEBBEN: / Vars 1985 [Telge 6, 258].

04 DER ENE OP DE STAPPE HEBBEN: / Lich 1991 [Telge 8, 116].

05 IEMAND PLAT LULLEN: / Gen 1999 [Telge 12, 125].

Ruu: "Hee pröt oe van de sökke", zeg ie, as der ene zó völle pröt da'j der niks meer tegenin könt brengen.

Acht-Tw 1948: Nen ruter oet 't zaal praoten en der zölvén in gaon zitten "iemand onder tafel praten" [Wanink 1, 165]. [RUTER; ZAAL]. Win 1971: Hee ridt 'm "hij is op zijn nummer gezet en weet geen antwoord". 'm RIEJEN [Deunk 1, 191].

Acht-Tw 1954: Hee kwam bescheed te kort "(in een twistgesprek) hij kon er niet tegenop" [Wanink 2]. [BESCHEED TE KORT KOMMEN].

Win 1976: Geleuvet no maor neet dat dén

schold bekennen zal; dén wet overal ne konte an te lullen. ARGENS NE KONTE AN LULLEN "zó praten, dat je er zelf goed afkomt, dat je jezelf vrij pleit" [Aessink 4, 52].

Lich 1991: KRUDEG ZEGGEN "(iets) zake-lijk, kernachtig zeggen" [Telge 8, 69].

Zel 1936: Hendrik haalt altied zien heurken weerumme. ZIEN HEURKEN WEERUMME-HALEN "het laatste woord hebben" [Klokman 3, 67].

● *"Met overtuiging praten":*

Hen: DER DEUR SPREKKEN is met aover-ting praoeten.

● *"Gepraat":*

Win 1971: RAERDERI-JE, REERDERI-JE, GEREERTE, KALLE, GEKALTE "gepraat". Dee kalle, daor doo'k niks op [Deunk 1, 73/190/106/70].

Kot ca 1930: GEPRAOTE "gepraat" [Meinen 5, 41].

Win 1971: Ik kon an de praot heuren wel dat zae. PRAOT "manier van praten" [Deunk 1, 183].

● *"Naprater":*

Bor: Naopraoters bunt gatlekkers. [NAO-PRAOTER; ok: Bel].

Bel: Vrogger zaeden de leu: "Naopraoters bunt gatlekkers en gatlekkers bunt smerege leu".

● *"(Goede, gezellige) prater":*

Loch: "Hee is 'n goeien praoter", zeg ie as der ene good uut zien woorden kan kommen. [PRAOTER].

Nee: NE KUIERBREUR "een gezellige prater".

Acht-Tw 1948: KUIERKEERL "gezellige pra-

ter" [Wanink 1, 132].

Acht-Tw 1948: Nen gezelligen praotert "een gezellige praatvaar" [Wanink 1, 165]. [PRAO-TERT].

● *Veur "gezellig praten" bunt nog op-egeven:*

- 01 KEUVELE: Zev, sHe / Wesv 1996 [Telge 11, 53].
- 02 (GEZELLIG) KÄÖBELE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 60].
- 03 KÄÖVELE(N): / sHe 1982 [Telge 3, 74], Wesv 1996 [Telge 11, 52], Gen 1999 [Telge 12, 85].
- 04 KÖVVERN: / Win 1971 [Deunk 1, 121].
- 05 (GEZELLIG) KUIERE(N): Pan / Zel 1950 [Broekhuysen 1, 55].
- 06 KÖSTERE(N): / Win 1913 [Meinen 2a, 6], Lar 1924 [Langeler 1, 147], Win 1971 [Deunk 1, 121], sHe 1982 [Telge 3, 85].
- 07 KLASSINEREN: / Lich 1991 [Telge 8, 63].
- 08 TUTTELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 198].
- 09 GENEUGLEK DOKTEREN: / Kot veur 1934 [Meinen 6, 243].

Kot veur 1934: De domeneer dokterden heel geneuglek van alles in 't ronde. Tonie zat met den rechter voet ovver de linker tene te luusterne en dachte an den haze. Hee zat aerlek gezegd luk op hete brende en verlangden nao ne kans umme met ziene eigeleke boschop veur den dag te kommene [Meinen 6, 243].

Gen 1999: OLDEGOEREN, OLDEHOEREN "luchthartig, gezellig praten" [Telge 12, 116].

Zel 1950: "Kuieren, dat Klokman en ook Knaake nog vrij regelmatig gebruiken in de zin van: praten, keuvelen, is in deze betekenis heden ten dage lang niet zo algemeen als b.v. in Twente" [Broekhuysen 1, 55].

sHe 1982: VERKUIERING "vertier, aanspraak". An bezuuk he'j nog 's 'n bietje verkuiering [Telge 3, 161; ok: / Lar 1927 [Heuvel

1, 81], Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 202), Gen 1999 [Telge 12, 167].

● *"Streng (en hard) spreken":*

- 01 ACHTER UUTDE(N) HALS PRAOTE(N): / Win 1976 [Aessink 4, 30], Wesv 1996 [Telge 11, 45], Gen 1999 [Telge 12, 67].
- 02 ACHTER UUT DE(N) HALS BEGINNE(N): / sHe 1982 [Telge 3, 58], Vars 1985 [Telge 6, 132].

Gen 1999: IEMAND HEERNEMMEN "iemand streng toespreken" [Telge 12, 71].

Acht-Tw 1948: IEMAND FORS OP DEN HOED SPREKKEN "iemand luid, suggestief toespreken" [Wanink 1, 112].

● *"iets onvriendelijks zeggen":*

Acht-Tw 1948: 'N ONMEUGELEK WOORD ZEGGEN "iets onvriendelijks zeggen" [Wanink 1, 154].

● *"Iemand een grote mond geven, iemand brutaal antwoorden":*

- 01 IEMAND DE KAS UUTKERE: / sHe 1982 [Telge 3, 155].
- 02 IEMAND DE KAS UUTVAEGE: / sHe 1982 [Telge 3, 155].
- 03 IEMAND DE KAS UUTWASSE: / sHe 1982 [Telge 3, 155].

Vars 1985: Willem-eume het de oorne niet kort an de kop zitten, mor toen ze 'm onraedeleke dinge verwetten, kwam e toch op zien achterste bene. OP ZIEN ACHTERSTE BENE KOMMEN "van zich af bijten, scherp antwoorden". Rekkent der op dat die hellevaege heure op de tande het. 'n Ondeugend vrouwmense hef häöke op de tande "een vrouw die kwaad is, durft van zich af spreken". [Telge 6, 1/134]. [HAOK; TAND, HOOR].

sHe 1982: HEUR OP DE TANDE HEMME, HÄÖK OP DE TANDE HEMME "van zich af durven spreken" [Telge 3, 66/196].

Acht 1927: Ze hef karkas op de tande; de overtreffende trap van 'haar op de tanden'; de uitdrukking is ontleend aan het mutsenopmaakstersbedrijf [Archief I, 38]. [KARKAS].

Win 1971: Zee/hee is neet op de moele evolne, hee is neet op zien mondwerk evolne "zij/hij is niet op haar/zijn mondje gevallen, durft van zich af te spreken" [Deunk 1, 145/146]. [MOELE; MOELWARK].

Acht-Tw 1948: Van zik of spiejen "zich zelfbewust verdedigen met de mond" [Wanink 1, 185; ok: / Eib 1980 (Telge 1, 58)]. [SPIEJEN].

Sto: A'j 'n grote mond heb, he'j praatjes. "A'j praatjes hebt, slao'k ow an de kwaker". [PRAATJES HEBBEN "brutaal spreken"].

● "Een brutaal antwoord krijgen":

01 'N WIES BESCHEED KRIEGEN: Eib.

Eib: Ik kregre mie toch 'n wies bescheed "ik kreeg me toch een grote mond, een brutaal antwoord".

● *Veur "ruw, lomp praten" kiek in Hoofdstuk 7 Leven in de gemeenschap, onder: onbeleefd; veur "overleggen, overleg hebben" kiek in De mens-D, blz.908.*

MIN (PRAOTEN AOEVER) *kleinerend (praten over)*

01 MIN: Gor, Eef, Zut, Bor, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Gen, Voo, Sil, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, sHe.

02 MINNEKES: Gor.

03 MINACHTEND: Wich, Ruu, Groen, Gen, Vars, Sil, Doet, Dre, Hen, Tol, Zev, Lob.

04 MINDERWEERDEG: Zut, Ruu, Loch, Aal.

05 MINDERWAREG: Ulf, Baa.

06 KLEINEREND: Vor, Bel, Groen, Aal, Din, Vars, Zel, Tol, Groes, Zev, Sto.

07 NEERBUGEND: Ulf, Zel, Groes, sHe.

08 NEERBEUGEND: Bel.

09 UUT DE HEUGTE: Gor, Aal, Voo.

10 UUT DE HOOGTE: Eef, Kep.

11 LAOTDUNKEND: Bor, Ulf.

12 LAEGDUNKEND: Ulf.

13 LEGE: Bel, Aal.

14 NAAR: Wich, Gees.

15 KLEINZIELEG: Ang.

16 SLECHT: Vars.

17 KÖTTEREG: Ang.

18 ONAARDEG: Alm.

19 NEET MOOI: Gees.

Wehl: Waorum spraek gi-j zo min aover ow olde luu? Hi-j sprik altied zo min aover zien familie.

Ulf: Woorum praot i-j zo neerbugend/minderwareg aover ow olde luj? Hi-j sprik altied laotdunkend/laegdunkend aover zien familie.

Nee: Hee spruk ajt zo min aover ziene familie.

Loch: Hee kleineert zien familie altied. [KLEINEREN].

Meg: Hi-j haalt zien olders der altied deur. [DER DEUR HALEN].

UUTHEUREN *uithoren*

01 UUTHEURE(N): Acht, Liem.

02 OETHEUREN: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen.

Rek: Koos is heel ni-jsgierig; hee prebeert altied ieder-ene oet te heurne.

Wesv: Koos is heel ni-jsgierig; hi-j probeert ow altied uut te heure.

● *Utdrukkingen veur "(iemand) uithoren":*

01 'T EI UUT 'T GAT VRAOGEN: Bor, Lich, Aal, Win.

02 'T HEMP VAN 'T GAT VRAOGEN: Bel, Kep.

03 'T HEMP VAN DE KONT VRAOGEN: Ang, Wesv.

04 'T HEMP VAN 'T LIEF VRAOGEN: Aal.

- 05 DE PIN UUT DE NEUS HALE: Wesv.
 06 DE PIERE UUT DE NEUS HAOLE: Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 105].

Bor: Hee is zó niejskiereg; hee vrög oe 't ei uut 't gat.

Ang: Hee is zó ni-jsgierig; hee vrug ow 't hemp van de kont.

Wesv: Hi-j is zó ni-jsgierig; hi-j probeert ow de pin uut de neus te hale.

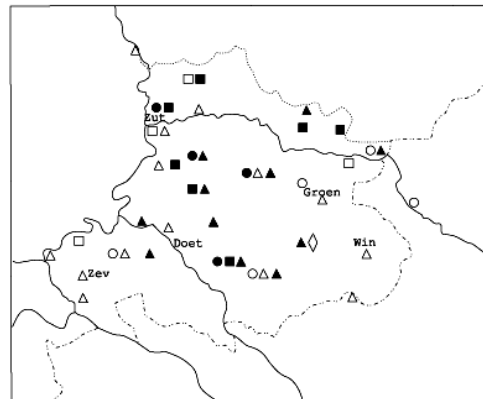
Eef: Aover iemand dén zo nieuwsgierig is, dat e anderen altied uut wil heuren, zeg iej: "Door he'j Uutheurn/Uithoorn ook weer". [Ok: II Bat].

KLETSEN

praten over dingen van weinig belang; babbelen

- 01 KLETSE(N): Gor, Vor, Gees, Eib, Aal, Vars, Zel, Dre, Sto II Bat.
 02 LOLLN: Eef, Vor, Ruu, Wesd.
 03 LULLE(N): Rek, Bel, Vars, Did / Aal 1964 [Rots 1, 25], II Vre.
 04 KÖSTEREN: Gor, Bel / Ruu 1930 [Zwart 3, 236].
 05 KWAZZELE(N): Aal, Sto II Vre.
 06 ZWAMME(N): Vars, Wasv, Zev.
 07 TOETEN: Rek.
 08 TOETJEN: Bel.
 09 TEUTEN: Rek.
 10 TOTJEN: Rek.
 11 TUTTELEN: / Aal 1964 [Rots 1, 45].
 12 KLESSEBESSEN: Voo.
 13 BAZELEN: Doet, Ang.
 14 KEUTERE: Pan.
 15 BABBELE: Lat.
 16 BEBBELEN: / Win 1971 [Deunk 1, 16].
 17 FEDDELEN: / Win 1971 [Deunk 1, 58].
 18 KWAZEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133].
 19 KALLEN: Win / N Acht ca 1860 [Telge 4, 41].
 20 RAMMELEN: / Zel 1870 [Klokman 6, 456].
 21 KUIEREN: / Eib 1980 [Telge 1, 44].
 22 PRAOTEN AOVER DINGE VAN NIKS:

- Haa, Bel, Hen, Tol.
 23 PRAOTEN AOVER DINGE VAN GIN PE-TAANSIE: Nee.
 24 PRAOTEN AOVER DITJES EN DATJES: Gor.
 25 PRAOTEN AOVER KOETJES EN KELFKES: Wehl.
 26 ZO MAOR WAT HEN PRAOTEN: Harf II Mar. (van 59.05)
 27 IN 'T RONDTE PRAOTEN: Bor, Groen.
 28 IN 'T RONDE PRAOTEN: / Win 1971 [Deunk 1, 195].
 29 KWAZEN AS 'T HEMD MET DEN EERS: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 95].
 30 KAWAUWE(N): Bab / Acht 1895 [Telge 2, 62], Vars 1985 [Telge 6, 168].

- lullen "babbelen" 03
- lollen "babbelen" 02
- lollen "zeuren" 10
- lulle(n) "zeuren" 11
- △ lulle(n) "onzin uitslaan" 06
- ▲ lollen "onzin uitslaan" 07
- ◇ lallen "onzin uitslaan" 08

Uut 't kaartjen blik dat lulle(n) (de witte symbolen) en lollen (de zwarte symbolen) in drie betekenissen veurkomt: "babbelen", "zeuren" (blz. 51/52) en "onzin uitslaan" (blz. 47). Dудelek is ok dat lulle(n) in de Liem meer bekend is as lollen dat door allene maor veur Wehl op-egeven is. In den Acht hebt de met-warkers lollen iets vaker op-egeven as lullen. 'n Bezondere vorm (lallen) kump één keer veur: in Lichtenvoorde.

- 31 'REFELEN: / Acht 1882 [Telge 2, 105].
 32 KAOKE: / sHe 1982 [Telge 3, 74].
 33 TÄÖTELE(N): / Acht 1874 [Kobus 2, 556], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195], Pan 1988 [Telge 7, 137].

Bel: Kösteren, maor wi-j zegt: köstan.

● *A'j aover dinge praot dee van weinig belang bunt, zeg ie:*

- 01 'T HEF NIKS UM 'T LIEF: Wich, Loch, Bor, Groen, Lich, Win, Hen, Ang.
 02 'T HEF NIKS OP 'T LIEF: Gels, Bre, Win.
 03 'T HEF GIN BUKSKE(N) AN: Gen, Kep, Zed.
 04 'T HET NIKS GIN BUKSKE AAN: Wehl.
 05 'T HEH NIKS OP DE KLOS: Wesv.
 06 'T IS TOETJERIEJE: Eib.
 07 'T HEF GIN HÖZZEKEN AN: Aal.
 ll 't het niks op 't häöske: Kle.

Lich 1991: GE'TUTJETE "gebabbel" [Telge 8, 44].

Win 1971: GETUTTEL, GETUTTELTE, TUTTELDERI-JE, TUTTELERI-JE "gebabbel" [Deunk 1, 73/249].

● *"babbelaarster/babbelaar":*

Wehl 1944: KLABETTER "babbelaarster" [Diesveld 1].

Acht 1874: KAEKELKONTE "babbelaarster" [Kobus 2, 556].

Win 1971: FEDDEL "babbelkous, praatgrage man", FEDDELE "babbelkous, praatgrage vrouw" [Deunk 1, 58].

FLAUWE KUL *onzinnige praat*

- 01 FLAUWE KUL: Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Vars, Sil, Gaa, Kep ll Bat.
 02 ONZIN: Gor, Alm, Zut, Lar, Eib, Groen, Aal, Din, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen,

- Does, Lat, Zev, Zed, Sto, Her.
 03 KWATS: Gor, Win, Din, Gen, Ulf, Wehl, Did, Lob / Win 1971 [Deunk 1, 127], Pan 1988 [Telge 7, 41].
 04 GEKHEID: Harf, Ruu, Eib, Zel, Bat.
 05 LOLLERIEJE: Vor, Gels.
 06 LARIE: Loch.
 07 BLEUTZIN: Ulf.
 08 GEIN: Zut.
 09 KULLAZIE: / Vars 1985 [Tele 6, 200].
 10 KOEK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 127].
 11 KLETSKOEK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 122].
 12 KULLEKOEK: Aal 1964 [Rots 1, 9].
 13 KULKOEK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 132].
 14 TUTTERIEJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 198].
 15 KWAAKBELLERIEJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133].
 16 KWAKERIEJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133].
 17 GEKWAAKTE: / Gels 1946 [Archief III, 49].
 18 GEBEBBELTE: / Kot 1925 [Meinen 3, 62].
 19 GEKAWAUW: / Pan 1988 [Telge 7, 40].
 20 OLDEWIEVENPRÄÖTJES: / Vars 1985 [Telge 6, 244].
 21 GEKKENPRAOT: / Lar 1882 [Postel 1, 492].
 22 VERHAAL-VAN-LEK-MI-J-'T-VESJEN: / Vars 1985 [Telge 6, 382].

Vars 1985: Gleuf toch niks van die kullazie; hie het 't uut den doem ezaogen um ow op stang te jagen [Telge 6, 200].

DEURSLAON *onzin uitslaan*

- 01 DEURSLAON: Gor, Eef, Vor, Ruu, Bor, Groen, Aal, Bre, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Zev, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 30] ll Bat.
 02 DUURSLAON: Nee, Rek.
 03 DEURDRAVE(N): Win, Wesv, Groes.
 04 DUURDRAVEN: Gees.

- 05 DEURDAZEN: Gor.
06 LULLE(N): Gor, Alm, Zut, Ruu, Groen, Bre, Win, Vars, Kep, Baa, Wesv, Groes, Did, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 217].
07 LOLLEN: Vor, Ruu, Gels, Rek, Lich, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 215].
08 LALLEN: Lich.
09 OUWEHOERE(N): Gor, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Gees, Gels, Aal, Hen, Does, Zev, Pan.
10 OUWHOEREN: Eib, Rek.
11 OLDEHOEREN: Bel.
12 OLDEGOEREN: Voo.
13 OLDEWIEVE(N): Bre, Voo / sHe 1982 [Telge 3, 106], Vars 1985 [Telge 6, 244].
14 OUWEWIEVE: / Pan 1988 [Telge 7, 101].
15 OLDEWASKUPEN: Voo.
16 NÄÖLE(N): Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Eib, Groen, Hen, Did II Mar.
17 ZWAMME(N): Eef, Zut, Vor, Bel, Lich, Sil, Doet, Kep, Dre, Hen, Wesv, Zev II Bat.
18 ZWETSE(N): Eef, Vor, Zwi, Gen, Vars, Kep, Hen, Lat, Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 101].
19 KLETSEN: Ruu, Eib, Bel, Voo, Sil, Hen, Tol.
20 DRAMMEN: Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Bel, Bre, Hen.
21 TOELEWALEN: Gels, Nee, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 196].
22 ZEIKEN: Eef, Zut.
23 BAZELEN: Aal, Wesd.
24 LEUTERE(N): Bel, sHe.
25 TOETEN: Bel, Zel.
26 TOETJEN: Bel.
27 TÄÖTEN: Nee / Win 1971 [Deunk 1, 244], Lich 1991 [Telge 8, 122].
28 TÄÖTELEN: / Lich 1991 [Telge 8, 122].
29 TEUTEN: Lich.
30 JÄÖTJEN: Bel.
31 LUUNN: Eib / Eib 1980 [Telge 1, 49].
32 KWAKEN: Bel.
33 (DOM) KWAZZELEN: Aal / sHe 1982 [Telge 3, 89], Gen 1999 [Telge 12, 99].
34 KAWAWWEN: Zel.
35 KAWOUWE: / Pan 1988 [Telge 7, 62].
36 KWATSE(N): Sto / Win 1971 [Deunk 1, 127], sHe 1982 [Telge 3, 89], Vars 1985 [Telge 6, 203], Pan 1988 [Telge 7, 77], Gen 1999 [Telge 12, 99].
37 KWATSJEN: / Gen 1999 [Telge 12, 99].
38 KAEKELEN: Gor.
39 SPREKKEN: Hen.
40 KLASSINEREN: Ruu.
41 DIKKESPINNEN: Ruu, Gees.
42 WAUWELE: Wesv / Wesv 1996 [Telge 11, 96].
43 WAWWELE: / Wesv 1996 [Telge 11, 96].
44 DOLLE(N): Groen / sHe 1982 [Telge 3, 32].
45 DOLDALLEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87].
46 MIEMELE: Did, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 88].
47 FIEMELE: / sHe 1901 [Telge 4, 93].
48 TROETELE: / Pan 1988 [Telge 7, 140].
49 WIEMESSEN: Meg / Gen 1999 [Telge 12, 177].
50 LAKSEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 134], Win 1971 [Deunk 1, 129].
51 PEWWELEN: / Win 1969 [Schriewied 114].
52 ONZIN OETKRAOMEN: Harf, Eef, Vor, Ruu, Lar, Lich, Bre, Wesd, Kep.
53 ONZIN UUTKRAOME(N): Gor, Ruu, Nee, Bel, Wesv.
54 ONZIN UUTSLAON: Voo, Hen, Does, Ang, Zev.
55 ONZIN UUTKRAEMEREN: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 363].
56 ONZIN UUTBRAKEN: Vor.
57 ONZIN UUTPRAOTEN: Zel.
58 ONZIN VERKOPE: Zed.
59 KOLDER PRAOTEN: Groen.
60 DOM LULLE(N): Nee, Eib, Win, Pan / Gen 1999 [Telge 12, 104].
61 DOM PRAOTE: Zed.
62 DOM KLETSE: Zed.
63 ONWIEZE PRAOT VERKOPEN: Tol.
64 ONWIES PRAOTEN: / Lar 1838 [GV-alm 183].
65 IN DE RUUMTE KLETSEN: Eef, Gees II

- Bat.
- 66 IN DE RUUMTE ZWAMME(N): Hen, Zev.
 67 IN DE RUUMTE LULLEN: Baa.
 68 UUT DE NEK LULLE: Wesv, Pan.
 69 UUT DE KOETSE VALLEN: Gor.
 70 PRAOTEN AS 'N KIP ZONDER KOP: Doet, Tol.
 71 KAKELLEN AS 'N TUUT ZONDER KOP: / Gen 1999 [Telge 12, 161].
 72 PRAOTEN VEUR DE VAAK: Hen.
 73 PRAOTEN OF I-J GIN VEL VEUR DE BOEK HEBT: Aal.
 74 KLETSEN AS OF I-J GIN VEL VEUR DE BOEK HEBT: / Vars 1985 [Telge 6, 370].
 75 LULLEN OF DAT E GIN VEL VEUR DE BOEK HET: Kep.
 76 LULLE OF JE GIN VEL VUR DEN BUUK HET: Pan.
 || spinnen: Hei.
 || dom tuug praoten: Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh.
 || onwies tuug kuren: Stlo.
 || kwats praoten: Hei, Raes, Kle.

Gels: Onzen aolen buurman zae: toelewalen.

Gor: Deurslaon, deurdazen: zó praoten da'j nit meer weet wa'j zegt.

Eef: Onzin uutkraomen of näölen köj beide zeggen; 't is umtrent 't zelfde as ouwehoeren en zeiken, maor dee bunt minder netjes.

Eib: Ouwhoeren is wat roewer as näölen.

Rek: Toelewalen is -net as näölen, ouwhoeren en lollen- praoten zonder inhold.

Sto: Kwatsse is: dom praote.

Ruu: Dikkespinnen is kletsen zonder inhold.

Hen: Sprekken wordt ok wal edaon deur iemand die te diepe in 't glas ekekken hef.

Win 1971: Täöten heeft een ongunstiger betekenis dan täötelen, nl. met de bijbetekenis: onzin praten [Deunk 1, 244].

Lob: Mien aonstaonde vrouw diende bi-j de directeur van de steenaove. Zi-j zei op 'n dag dat ze naor de radio geluusterd had. Toen ik op de steenaove vertelde dat mien aonstaonde 'n zangeres in Londe had heure zinge, zeie ze: "Hier, Toon begint ook al te

miemele!" [WALD, 't Huus, 79].

Eib veur 1973: lej könt praoten as ne kut dee mamma zeg "je vertelt onzin" [H. Odink 3, 141].

Vars 1985: Och keerl, wat klets i-j toch; vuult ow toch 's veur de kop [Telge 6, 395].

Zel 1933: Och jonges; i-j lult op soep en hebt de leppel vergetten [Archief I, 246]. [SOEP].

Aal 1964: TOTTELEN "onbegrijpelijk praten" [Rots 1, 46].

Gen 1999: KAWAUWELEN, KAWAUWEN "ingewikkeld praten zodat men niet te volgen is" [Telge 12, 86].

● "Onzin, geklets":

- 01 GELOL: Gees, Gels.
 02 GELOLTE: Ruu.
 03 GELULTE: Ruu, Groen.
 04 LOLLIPRAOT: Groen.
 05 GENÄÖLTE: Ruu, Groen.
 06 GELEUTERTE: Bel.
 07 GETOELEWAALTE: Nee.
 08 GETOELEWAAL: Nee.
 09 GE-OUWEHOER: Zev.
 10 GE-OLDEGOER: Voo.
 11 LULLERI-JE: Groen.
 12 LULLERIEJE: / Eib 1980 [Telge 1, 49].
 13 LULDERI-J: / sHe 1982 [Telge 3, 94], Gen 1999 [Telge 12, 104].
 14 LULLIFICATIE: / sHe 1982 [Telge 3, 94], Gen 1999 [Telge 12, 104].
 15 KWATS: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133], sHe 1982 [Telge 3, 89], Pan 1988 [Telge 7, 77].
 16 KWATSERI-J(E): / sHe 1982 [Telge 3, 89], Vars 1985 [Telge 6, 203].
 17 GEKWATS: / Vars 1985 [Telge 6, 116].
 18 GEKAWAWWEL: / sHe 1982 [Telge 3, 49].
 19 GEZWETS: / Liem 1843 [GV-alm 127].
 20 TOETERIEJE: / Eib 1980 [Telge 1, 84].
 21 DOONDERKOEK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88].
 22 GEPRAOOT IN DE WILDE BOEKWEITE: / Win 1975 [Moespot 87, 2].

23 DOMME PRAOTERI-J: Zed.
 II spinneri-j: Kle.

Nee: Wat kraomt Jan der weer 'n onzin oet. Ik hebbe 'm lieke vuur de kop ezegd: "Jonge, wat bu'j wier an 't duurslaon. Hol toch 's op met dat getoelewaalte".

Ruu: Foj, wat 'n gelolte/gelulte/genäölte.

Bel: Skei toch 's oet met ow geleutate.

Groen: Skei toch 's oet met dat genäölte/gelulte/dee lulleri-je.

Voo: Schei toch 's uut met dat ge-oldegoer; zit toch niet zo te oldewaskupen/te oldewieven.

Zev: Gi-j lult uut de nek; hol 's op met dat ge-ouwehoer.

Zed: Wat 'n domme praoteri-j.

II **Kle:** Heurt toch op met zon spinneri-j.

Kot veur 1934: "Zo'n betjen weenn, neum ik gin arbeiden. 't Liekt meer op uutrusten". Hanneken heel 't heufd scheef, as of ze zeggen wol: "Wat kinderkalle!" [Meinen 6, 149]. [KINDERKALLE "kinderpraat"].

Vars: Tegen ene dén deur drank an 't lol-len is, zeg i-j: "Hol 's op met dat foezelgelul". [FOEZELGELUL; FOEZELGELOL "dronkenmanspraat"].

● "Iemand die onzin uitslaat":

01 LULLEMEIER: Lich, Win, Vars.

02 LOLLEMAN: Ruu.

03 LOLLE: Eib.

04 LOLLA: Zut.

05 ZWETSER: Eef, Lob.

06 ZWETSMEISTER: Gen.

07 ZWAMNEUS: Zut.

08 ZWAMMERD: Zut.

09 KLETSMEIER: Vars.

10 WINDHAPPER: Oib.

11 PLEER-OET: Lich.

12 JAN-LOL: Eef.

13 KWATSER: / Win 1971 [Deunk 1, 127].

14 KWATSERD: / Win 1971 [Deunk 1, 127].

Lich: Ene den onzin uitkraomt/lolt is ne

PLEER-OET.

Pan 1988: TROETELZAK "iemand die troetelt" [Telge 7, 140].

Win 1971: RAERBEK, REERBEK "kletser" [Deunk 1, 188].

KLETSWIEF

kletskous

'n Dudelek onderscheid tussen kletswief en drammerd is der neet; veur de begrippen "kletskous", "kletsmaajor" (blz. 50) en "zeurpiet" (blz. 54) bunt dus vake dezelfde namen in gebruik.

01 KLETSWIEF: Gor, Eef, Vor, Lar, Haa, Groen, Bre, Vars, Baa, Tol, Ang, Zev, Did, Zed, Pan.

02 KLETSKOUSE: Gor, Zut, Wich, Ruu, Bor, Aal, Zel, Dre, Hen, Tol II Bat.

03 KLETSKOUS: Vor, Gen, Doet, Ang, Wesv, Zev.

04 KLETSKONTE: Ruu, Loch, Eib, Bel, Aal, Zel, Hen.

05 KLETSTANTE: Ruu, Aal, Win, Voo, Sil, Kep, Lat.

06 KLETSDEUZE: Gees.

07 KLETSCORSET: Pan.

08 KLETSERD: Zut.

09 KLETS: Wehl, Hen, Does.

10 KLETSE: Win, Vars.

11 LOLLE: Harf, Vor, Bor, Nee, Baa.

12 LULLE: Alm.

13 LULTOET: Pan.

14 LULHEKKE: Pan.

15 LULHANNES: / sHe 1982 [Telge 3, 94].

16 LOLLEPOT: / IJsselstreek ca 1890 [Telge 4, 81].

17 RÄÖTELE: Aal, Win, Vars.

18 RÄÖTEL: Eef.

19 RATEL: Wesv,

20 RATELKONT: Zed.

21 TÄÖTELGAT: Win.

22 TÄÖTE: Gor.

23 TÄÖTELDERD: Pan.

24 TÄÖTELE: / Lich 1991 [Telge 8, 122].

25 TÄÖTELKONTE: / Lich 1991 [Telge 8, 122].

- 26 TOETE: Rek, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 125].
 27 KLETTERMARRI-JE: Rek.
 28 KLETTERKONTE: Lich.
 29 KLETTERGAT: Lich.
 30 KLETTERDEUZE: Rek.
 31 KLETTEDEUZE: Nee.
 32 KLEPKONTE: Gor.
 33 KLEPMÖLLE: Bre.
 34 KLEPPE: Gor.
 35 KLEPSCHUUT: Vars.
 36 KWEBBELKONTE: Groen.
 37 KWEBBEL: Hen.
 38 KWAKEBOTTER: Bel.
 39 KLESSEBES: Zed / sHe 1982 [Telge 3, 78].
 40 WAUWEL: Wesv.
 41 REBBEL: Sto, Pan.
 42 REBBELE: Vars / Win 1971 [Deunk 1, 187].
 43 KAEKELE: Vars.
 44 KAEKEL: Gor.
 45 KAEKELKONTE: Groen / Lar 1924 [Langeler 1, 143].
 46 KAEKELKASTE: / Lar 1924 [Langeler 1, 143].
 47 TOETEBELLE: Vor.
 48 TOETEBEL: Sil.
 49 REVELKONTE: Gels.
 50 REVELGAT: Gels.
 51 KLOPPE: Loch.
 52 LAPKOONTE: / Acht-Tw 1954 [Wanink 1, 134].
 53 LAPKONTE (VAN 'N WIEF): / Win 1971 [Deunk 1, 129].
 54 TIBBE: / Acht 1895 [Telge 2, 132].

Hen: Kwebbels bunt vake gezellege vrouwen; 'n klets roddelt wel 's.

KLETSMAJOOR

kletsmajoor

'n Dudelek onderscheid tussen kletsmajoor en drammerd is der neet; veur de begripen "kletsmajoor", "kletsious" (blz. 49) en "zeurpiet" (blz. 54) bunt dus vake dezelfde namen in gebruik.

- 01 KLETSMAJOOR/KLETSMEJOOR: Acht,

Liem II Bat.

- 02 KLETSMEIERS: Zut, Lar, Eib, Aal, Win, Vars.
 03 KLETSMKEERL: Wehl, Ang, Zev.
 04 OLD WIEF: Ruu, Bor, Eib, Bel, Groen, Lich, Bre, Win.
 05 PRAOTEBUUL: Loch, Nee, Bel, Groen, Win, Zel II Anh.
 06 PRAOTBUUL: Gen / Gen 1999 [Telge 12, 129].
 07 PRAOTZAK: Vars / Wesv 1996 [Telge 11, 74], Gen 1999 [Telge 12, 129] II Hei, Raes.
 08 PRAOTEBAAS: Gor.
 09 PRAOTVAAR: Hen / Vars 1985 [Telge 6, 276].
 10 PRAOTHAK: Voo.
 11 PRÄÖTJESMAKER: Vor.
 12 LULLEMEIERS: Vor, Ruu, Win, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 217], Lich 1991 [Telge 8, 74].
 13 LULMEIERS: Did / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
 14 LULBUKKEM: Zev, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 94], Pan 1988 [Telge 7, 83], Wesv 1996 [Telge 11, 62], Gen 1999 [Telge 12, 104].
 15 LULLEBREUR: Alm.
 16 LULLEBRUUR: Vars.
 17 LULLEMAN: Groen.
 18 LULLEKEERL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 138].
 19 LULHANNES: Pan / sHe 1982 [Telge 3, 94], Vars 1985 [Telge 6, 217], Gen 1999 [Telge 12, 104].
 20 LULKOUS: Zev.
 21 LULKONT: Zed.
 22 LULHARMEL: / Wesv 1996 [Telge 11, 62].
 23 LULZAK: / Pan 1988 [Telge 7, 84].
 24 LULBOKS: / Gen 1999 [Telge 12, 104].
 25 LOLLE: Vor, Ruu, Eib, Rek.
 26 LOL: / Vars 1985 [Telge 6, 215].
 27 LOLLEMAN: Zel.
 28 LOLLEBARTJEN: Groen.
 29 LOLLEMEIERS: Groen.
 30 LOLLEMEIERS: Zel.

- 31 LOLLEPOT: / IJsselstreek ca 1890 [Telge 4, 81].
 32 LOLLEBARTJEN: Hen.
 33 JAN-LOLLE: Baa.
 34 JAN-LOL: Dre.
 35 OUWEHOER: Zut, Does, Wesv.
 36 PRAEKEBUUL: Gor, Gels.
 37 PRAEKEBRUUR: / Gen 1999 [Telge 12, 128].
 38 PRAEKEBEERND: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 275].
 39 PRAEKTESSE: / Vars 1985 [Telge 6, 275].
 40 PRAEKMESSING: / sHe 1982 [Telge 3, 119].
 41 PRAEKVAAR: / Vars 1985 [Telge 6, 275].
 42 PRAEKMAJoor: / Wesv 1996 [Telge 11, 74].
 43 DRAMMERD: Vor.
 44 ZWAMMERD: Gor.
 45 NÄÖLEPETER: / Eib 1980 [Telge 1, 54].
 46 TOELEWALE: / Eib 1980 [Telge 1, 84].
 47 REBBELERD: / Win 1971 [Deunk 1, 187].
 48 PARLESJANT: / Loch 1861 [GV-alm 68].

Bre: Ne keerl dén völle kletst, is 'n old wief.
Hen: 'n Kletsmajoor hef völle an 't monderk.

Loch 1882: "Waart oe", zei vader, "veur de parlesjanten; praoten kunt ze genog en kniepeugskes geven en lachen, maor waart oe!" [De Visser 1, 482].

Acht-Tw 1948: KÖNNE, PROKKEREUR "praatjesmaker" [Wanink 1, 128].

Win: NE BO(R)SKO(R)NE VAN NE KEERL "een stoere kerel met veel praatjes".

Eib veur 1973: Präötjes bunt goodkoop maor de botter deut zien geld "praatjes vullen geen gaatjes" [H. Odink 3, 194].

(ZIEN TIED) VERPRAOTEN

(zijn tijd) verbeuzelen

- 01 VERPRAOTE(N): Gor, Vor, Ruu, Lar, Haa, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Sil, Hen, Tol, Zev, Did, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 378], sHe 1982 [Telge 3, 161] || Bat.
 02 VERDOEN MET PRAOTEN: Wich, Zel, Kep, Dre, Tol, Does, Ang, Lat.
 03 VERDOEN: Voo, Doet, Wesv, Zev, Pan.
 04 VERDOON MET PRAOTEN: Gor, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Gees.
 05 VERDOON MET LUUNN: Eib.
 06 VERLULLE(N): Gor, Alm, Ruu, Nee, Rek, Lich, Win, Kep, Baa, Sto, Pan.
 07 VERLOLLEN: Harf, Bor, Bel, Zel.
 08 VERKNOOIEN: Gees, Eib.
 09 VERKLETSEN: Vor.
 10 VERTÄÖTEREN: Zel.
 11 VERDRAMMEN: Bor.
 12 VERSPILLE: Zev.
 || verklooië: Kle.

Rek: Hee verpröt de tied; hee verlult de tied.

Wich: Hie verdut zien tied met praoten.

Wesv: Hi-j duut niks anders as praote; hi-j verduut zien tied.

Vars: A'j de tied verpraot, zegt ze wel 's: "Bedenk dat a'j te praoten staot, dat der twee tumeggaot".

Win 1971: 'k Wazze bi-j olde kennisse en daor he'k mi-j helemaol verpraot. ZIK VERPRAOTEN "zijn tijd verpraten" [Deunk 1, 260].

ZEUREN

zeuren, zaniken, temen, drammen

- 01 ZEURE(N): Acht, Liem || Bat.
 02 DRAMME(N): Acht, Liem / N Acht ca 1860 [Telge 4, 39], Lar 1924 [Langeler 1, 144], Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88], Aal 1964 [Rots 1, 7], Win 1971 [Deunk 1, 48], Eib 1980 [Telge 1, 17], sHe 1982 [Telge 3, 34], Pan

- 1988 [Telge 7, 30] || Bat, Mar, Vre, Rhe, Anh.
- 03 DEURDRAMME(N): Gor, Zut, Lar, Aal, Gen, Vars, Sil, Gaa, Wehl, Kep, Dre, Hen, Zev, sHe || Bat.
- 04 DUURDRAMMEN: Rek.
- 05 NÄÖLE(N): Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 89], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 149], Aal 1964 [Rots 1, 29], Win 1971 [Deunk 1, 154], Eib 1980 [Telge 1, 54], sHe 1982 [Telge 3, 103], Vars 1985 [Telge 6, 236], Lich 1991 [Telge 8, 81].
- 06 ZANEKE(N): Acht, Liem || Anh, Emm.
- 07 ZAONEKE: Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 82].
- 08 JENGELE(N): Vor, Ruu, Bor, Nee, Eib, Lich, Voo, Tol, Zev, Lob / Eib 1980 [Telge 1, 36], Vars 1985 [Telge 6, 159].
- 09 'JENKELEN: Ruu.
- 10 LOLLEN: Harf, Eef, Wich, Gees, Nee, Wesd, Hen / Acht 1882 [Telge 2, 81].
- 11 LULLE(N): Harf, Zut, Eib, Lat.
- 12 ZEIKEN: Eef, Zut, Aal, Ang.
- 13 DEURZEIKEN: Zut.
- 14 ZITTE TE ZEIKE: / sHe 1982 [Telge 3, 177].
- 15 AN DE KOP ZITTE TE ZEIKE: / sHe 1982 [Telge 3, 177].
- 16 DRENZEN: Aal, Win, Vars, Kep, Hen / Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Vars 1985 [Telge 6, 91].
- 17 'DRENZEKEN: Win.
- 18 'DRANZEKEN: Win.
- 19 HENGELEN: Vor.
- 20 MELKEN: Gor.
- 21 DREINEN: Ruu.
- 22 DRANZEN: / No Acht 1839 [Telge 4, 27].
- 23 DREINZE: / Pan 1988 [Telge 7, 31].
- 24 DRANEKEN: Zel / Aal 1964 [Rots 1, 7].
- 25 OUWEHOEREN: Zut, Loch, Gaa.
- 26 OLDEWIEVEN: Rek.
- 27 ZEVEREN: Win, Din.
- 28 ZEMELEN: Zel.
- 29 ZEEMZEIKEN: Aal.
- 30 KNERPEN: Vor.
- 31 GRAANZEN: Gels / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 104] || Mar.
- 32 EMMERE: Zed / sHe 1982 [Telge 3, 41].
- 33 VAN ACHTEREN AF AN DRAMMEN: Bor, Lich.
- 34 VAN ACHTERAF DRAMMEN: Haa.
- 35 VAN ACHTEREN AF AN LOLLEN: Wich.
- 36 VAN ACHTEREN AN PRAOTEN: Hen.
- 37 DRALLE: Lob.
- 38 CHANTEREN: Does.
- 39 KWAKEN: Din / Eib 1980 [Telge 1, 44].
- 40 'NEREKEN: Aal, Bre.
- 41 NAEREKEN: Aal / Win 1971 [Deunk 1, 150].
- 42 MAUWE(N): Kep, Wesv, Pan.
- 43 WAUWELE: Zed.
- 44 SAUWELE: / Pan 1988 [Telge 7, 118].
- 45 JÖTJEN: Groen.
- 46 NÖTTE: / sHe 1982 [Telge 3, 105].
- 47 SNOTTEREN: / Eib 1980 [Telge 1, 77].
- 48 TÄÖTEN: / Eib 1980 [Telge 1, 83].
- 49 PIENEKÖTTELEN: / Vars 1985 [Telge 6, 263].
- 50 MIERE: Gor / sHe 1901 [Telge 4, 103].
- 51 JEUZELEN: / Acht 1895 [Telge 2, 58].
- 52 TEMEN: Gels, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 131], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 194] || Stlo.
- 53 TJEMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 132].
- 54 TUTTELEN: / Acht 1882 [Telge 2, 135].
- 55 UMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 136].
- 56 MEKKERE: / sHe 1982 [Telge 3, 98], Pan 1988 [Telge 7, 87].
- 57 MEKKEN: / Aal 1966 [Rots 2, 10].
- 58 GUGEN: / Lich 1991 [Telge 8, 47].
- 59 NARREKEN: / Lich 1991 [Telge 8, 81].
- 60 MASSEN: / Ruu 1930 [Zwart 3, 237].
- 61 NEUDEN: / Acht 1895 [Telge 2, 90].
- 62 GALPEN: / Acht 1882 [Telge 2, 37].
- 63 'GALVEREN: / Lich 1991 [Telge 8, 42].
- 64 FIEBELEN: / Sin 1970 [Kobes 2, 1].
- Wich:** Näölen en zeuren vinne wi-j 't zelfde. [Ok: Ang].
Zut: Wie kennen geen verschil tussen drammen, zaneken en zeuren.

Ruu: Drammen, zeuren en näölen: ze bunt alle drie aeven arg.

Eef: Näölen is slimmer as drammen.

Gor: Näölen geet meestal in 'n gesprek; drammen en mieren is deurgaons um iets gedaon te kriegten.

Kep: Näölen is egaal aover 't zelfde drammen. Mauwen is egaal aover owzelf zitten te martelen, veural aover ow ziektes.

Eib: Zaneken kö'j wekken lange doon. Hee zanekt um ne nieje fietse. Lig net zo te drammen aover snoep.

Bre: Nereken is ne pesterege maniere van zaneken deur volwassen leu. 'n Kind zanekt um zuurtjes.

Sto: As der één uut ontevraejenheid zeurt, zeg i-j: "Lig niet zo te näöle". En a'j örges aanholdend um vraogt: "Lig niet zo te dramme".

Tol: Temen is klaaglek zeuren: altied maor temen dat ze 't zo druk hef.

Win 1978: Daor is Gatjan wat bi-j de hoondere ewes. Dree is e der al kwiet. Wat ne schal Maor daor zit Gatjan neet ovver nao te temen [Van Loo 1, 103]. [NAOTEMEN].

Dre: Den kleinen Jopie löp de hele tied te drammen um dat ze 'n snuupken hemmen wil.

Does: De kleine Jopie löp gedureg te chanteren umdat ze 'n snuupke wil.

Bor: He'j weer wat te näölen.

Aal: Dén zit altied te nereken/naereken, 't is nooit good genug.

Gels: Zit neet zo te zeurne/te drammen.

Nee: Hee dramt maor zo vedan/hee zeurt maor zo vedan.

Pan 1988: As Hent 'n borrel op het, dan begint ie altied te näöle; dan mo'j zörge da'j weg ziet! NÄÖLE "uitdagend zeuren" [Telge 7, 93].

● *Uutdrukkingen in verband met zeuren:*

Bor: Van ene dén lig te zeuren, zeg ie: Hee hef de dramme lek. Dén keer! kan toch drammen; hee mot opereerd wodn an den zeur-

zak. [ZEURZAK].

Aal: Zeemzeiken zeg i-j as ene alsmaor deur blif vraogen: "Maor as ...". Dan zeg i-j al gauw: "As as; as onze katte ne koo was, mozze wi-j in de hanebalken melken", of: "Asse is verbrande törf".

Eib veur 1973: Daor spölt ze ok weer in Ammele op 't örgel "gezegd als iemand weer over hetzelfde begint te zeuren: het is weer het oude liedje" [H. Odink 3, 15]. [AMMELE "de plaats Ammeloe (in Duitsland)"; ÖRGEL].

Haa: As 'n kind maor deur blif vraogen um wat te kriegten, zeg ie: "En maor wier van achteraf drammen um 't toch te kriegten".

● *Veur "zeurderig praten" kiek onder: druk/veel praten: "zeurderig, langzaam, langdradig, vervelend praten".*

GEDRAM

gezeur, gezanik

- 01 GEDRAM: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Gen, Meg, Vars, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Ang, Gies, Zev, Did, Pan / Win 1971 [Deunk 1, 68], Eib 1980 [Telge 1, 25], sHe 1982 [Telge 3, 49] II Bat.
- 02 GEDRAMTE: Ruu, Bor, Bel, Aal / Win 1971 [Deunk 1, 68].
- 03 DRAMMEN: Harf, Ruu, Gees, Eib II Mar, Rhe.
- 04 GEZEUR: Gor, Zut, Vor, Loch, Din, Voo, Sin, Zel, Doet, Hen, Baa, Does, Ang, Lat, Zev.
- 05 GEZEURTE: Bel.
- 06 GEZANEK: Zut, Ruu, Rek, Groen, Din, Meg, Sil, Wehl, Wesv, Dui II Emm.
- 07 GEZAONEK: Lob.
- 08 GENÄÖL: Ruu, Rek, Ang, Wesv, Dui, Did, Zed, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 51], Vars 1985 [Telge 6, 118], Pan 1988 [Telge 7, 41], Wesv 1996 [Telge 11, 41], Gen 1999 [Telge 12, 61].

- 09 GENÄÖLTE: / Lich 1991 [Telge 8, 44].
 10 GENOTTERTE: / Win 1971 [Deunk 1, 71].
 11 DRAMMERI-JE: Bel II Boch.
 12 TÄÖTERIEJE: / Eib 1980 [Telge 1, 83].
 13 NÄÖLERIEJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 149].
 14 GETEEM: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 101], Vars 1985 [Telge 6, 119].
 15 VITVOTTERI-JE: / Lich 1991 [Telge 8, 38].
 16 GEPRAEKTE: / Lich 1991 [Telge 8, 44].
 17 KWAKERI-JE: / Lich 1991 [Telge 8, 70].
 18 GETAOMEL: / Gen 1999 [Telge 12, 62].
 19 GETÄÖMEL: / Gen 1999 [Telge 12, 62].
 20 GEZEVER: / Gen 1999 [Telge 12, 63].
 II drammerie: Vre.

Wesd: Toe Marie an 't stofzugen was, kwamen de kinder iedere keer wat onneuzels vraogen. Marie zei toe: "Hol now maor 's op met owluu gedram".

Bel: Skei toch endeleks 's oet met ow gedram/gezeurte/drammeri-je.

Bor: Schei uut met dat gedramte.

Harf: Holt noe 's op met dat drammen.

Lob: Hol 's op meh dah gezaonek.

DRAMMERD

zeurpiet, zeurkous

'n Dudelek onderscheid tussen drammerd en kletswief/kletsmajoor is der neet; veur de begrippen "zeurpiet" en "kletskous" (blz. 49), "kletsmajoor" (blz. 50) bunt dus vake dezelfde namen in gebruik.

- 01 DRAMMERD: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 27], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88], Aal 1964 [Rots 1, 7], Win 1971 [Deunk 1, 48], Eib 1980 [Telge 1, 17], Wesv 1996 [Telge 11, 34] II Bat, Vre.
 02 DRAMMER: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 39].
 03 DRAMPOT: Eib, Aal, Bre, Meg, Wesd, Kep, Dre, Does, Groes, Sto / Win 1991 [Deunk 1, 48], Lich 1991 [Telge 8, 32].
 04 DRAMKONT: Groes, Zev, Did, Zed, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 30].
 05 DRAMKONTE: Lich.
 06 DRAMKLOOT: / Pan 1988 [Telge 7, 30].
 07 DRAM(ME)GAT: Rek, Win.
 08 DRAMPIET: Wich, Gels.
 09 DRAMOOR: Bel, Win.
 10 DRAMPIT: Eef.
 11 DRAMNEUZE: Groen.
 12 DRAMZAK: Loch, Gaa, Kep, sHe / sHe 1982 [Telge 3, 34].
 13 DRAMHAK: / Wesv 1996 [Telge 11, 34].
 14 DRAMÖRGEL: Ruu.
 15 DRAM: Aal, Vars, Doet, Hen, Baa, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 104].
 16 DRAMME: Nee.
 17 NÄÖLER(D): Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 154], Vars 1985 [Telge 6, 236] II Vre.
 18 NÄÖLEKONT(E): Ruu, Lich, Did, Zed, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 93].
 19 NÄÖLEPETER: Nee, Groen, Aal, Zed / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Win 1971 [Deunk 1, 154], Eib 1980 [Telge 1, 54].
 20 NÄÖLEPIET: Vor, Loch / Vars 1985 [Telge 6, 236].
 21 NÄÖLEPIEPERD: Bor.
 22 NÄÖLEGAT: Aal.
 23 NÄÖLBOKS: Wesv.
 24 NÄÖLPENS: sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 103].
 25 NÄÖLZAK: Zed, Lob.
 26 ZEURPIET: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Nee, Din, Voo, Meg, Sil, Zel, Hen, Tol, Gies, Wesv, Did II Bat.
 27 ZEURKOUS(E): Gor, Eef, War, Vor, Lar, Zel, Doet, Dre, Baa II Bat.
 28 ZEURE: Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich.
 29 ZEUR: Zev.
 30 ZEUREKONT(E): Ruu, Lich, Zev.
 31 ZEUREZAK: Ruu, Nee, Rek, Lob.
 32 ZEUREZOK: Eib.
 33 ZEUREDEUZE: Eef.
 34 ZEUREKLAOS: Alm.

- 35 ZEURDERD: Din.
- 36 ZANEKERD: Harf, Ruu, Lar, Groen, Tol, Ang, Zed II Vre.
- 37 ZAONEKERD: Lob.
- 38 ZANEKPIET: Vor, Din, Gen, Meg, Vars, Wehl.
- 39 ZANEKEPETER: / Eib 1980 [Telge 1, 100].
- 40 ZANEKPOT: Meg, Hen, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 177], Pan 1988 [Telge 7, 156] II Emm.
- 41 ZANEKKONT(E): Bel, Zed.
- 42 ZANEKKUL: Harf.
- 43 ZANEK: Zel, Wesv.
- 44 JENGEKONTE: Ruu, Bor, Nee, Lich.
- 45 JENGELLATTE: Nee.
- 46 JENGEL: Voo.
- 47 LOLLE: Harf, Eef, Nee, Wesd.
- 48 LOLLA: Eef, Zut.
- 49 LULLA: Zut.
- 50 JAMMERKONT(E): Ruu, Zed.
- 51 JAMMERBOKSE: Aal.
- 52 SPREKKERD: Zel, Hen.
- 53 JENKERD: Gor.
- 54 JENKEPETER: Gor.
- 55 DRENZEKERD: Win.
- 56 DRENZAAP: Kep.
- 57 DREIN: Hen.
- 58 OUWHOER: Loch.
- 59 GRAANZEPIET: Gels.
- 60 GRAANZE: Gels.
- 61 OLD WIEF: Bre.
- 62 'NEREKERD: Aal.
- 63 NAEREKERD: / Win 1971 [Deunk 1, 150].
- 64 MAUWERD: Lar, Pan.
- 65 MAUWMOEL: Wesv, Pan.
- 66 DRANEKERD: / Aal 1964 [Rots 1, 7].
- 67 GALVERD: / Lich 1991 [Telge 8, 42].
- 68 GUGERD: / Lich 1991 [Telge 8, 47].
- 69 PIENEKÖTTEL: / Zed 1981 [Lukkezen 1, 1].
- 70 KLEPZEIKERD: / Pan 1988 [Telge 7, 66].
- 71 ZEIKSTENGEL: / sHe 1982 [Telge 3, 177], Vars 1985 [Telge 6, 416].

- 72 FIEMEL: / Vars 1985 [Telge 6, 104].
- 73 KWAKERD: / Eib 1980 [Telge 1, 44].
- 74 HANGELIPPE: / Eib 1980 [Telge 1, 30].

● *Veur 'n vrouwe bunt nog op-egeven:*

- 01 KLABETTER: Wesv, Her.
- 02 KWAAKKONTE: Eib, Groen.
- 03 SAAIKE: Aal.
- 04 TAAIKE: / Vars 1985 [Telge 6, 345].
- 05 ZANEKTRIEN: Wehl.
- 06 ZEURTRIEN: Wehl.

Wehl: Geet 't um 'n vrouw, dan praot gi-j niet van 'n zanekepiet maor van 'n zanekeken of 'n zeurrien.

Lich 1991: NE OLDE DEUZE “een zeurende vrouw”, NE OLDE NÖTTE “een vervelende, drammerige oude vrouw” [Telge 8, 30/83].

Eib 1980: TÄÖTE “zeurderig mens” [Telge 1, 83].

● *“Zeurderig”:*

- 01 DRAMMEREK: / Win 1971 [Deunk 1, 48].
- 02 NÄÖLEREK: / Win 1971 [Deunk 1, 154].
- 03 NÄÖTELEG: / Eib 1980 [Telge 1, 54].
- 04 KNIEZEREK: / Kot 1928 [Meinen 4, 85].

Acht-Tw 1948: DRAMMEN “treiterend praeten” [Wanink 1, 88].

4. LAEZEN EN SCHRIEVEN

LAEZEN

lezen

- 01 LAEZE(N): Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 90] II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 LEREN: / Acht 1882 [Telge 2, 79].
- 03 BIEBELE: / Wesv 1996 [Telge 11, 24].

Lar: Ik kanne nog zonder brille laezen.

Wesd: Ik kan nog zonder brille laezen.

Did: Ik kan nog zonder bril laeze.

Acht 1882: Ik zat te leren in dat boek [Telge 2, 79].

Wesv 1996: Zit je weer te biebele [Telge 11, 24].

Gen 1999: OPLAEZEN “voorlezen” [Telge 12, 118].

Acht-Tw 1948: RABBELEN, REBBELEN “vlug, onverstaanbaar oplezen” [Wanink 1, 166/167].

Zut: “Hoe weet ie dat? He’j ’t gelaezen in de bule van Zijlstra?”, vroeg ie as iemand iets biezuunders verteld had of iets wat neet zo betrouwbaar was.

Gor: Hee kan ’t weten, hee laes de Sufferd (de Zutphense Krante) en de toete van Zijlstra.

Kep: Jan is mi-j zon sprekkert, en hie kan ’t wetten want hie laest de toet van Sachtlaeven.

Gen 1999: Dat he’j zeker van de toet van Huunder “gezegd als men een bepaalde be-wering niet gelooff” [Telge 12, 159].

SCHRIEVEN

schrijven

01 SCHRIEVE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Elt.

02 SKRIEVEN: Eib, Bel, Groen.

03 OPMAKE: / sHe 1982 [Telge 3, 109].

Lar: Schrieven; maor wiej zegt: schriemm. [Ok: Gees].

Alm: Ik kan better praote as schrieven.

Pan: Ik kan baeter praote as schrieve.

Vor: Ik kan better praoten as/dan schrieven; met potlood of penne bun’k niet zo glad.

Ruu: Ik kanne better praoten as schrieven; ik kanne better met de mond geworden as met de penne.

Zel 1950: ZWAK MET DE PENNE “vlug/vaardig met de pen” [Broekhuysen 1, 53; ok: / Zel 1870 (Kolkman 7, 7)].

Kot 1911: Zo a’j al markt, he’k de taal ge-

broekt, dee wi-jleu hier in den Achterhook spraekt. Ik hebbe mien beste edaone umme net te schrievene zo as ‘k ’t zol zeggen en daorumme steet der dan ’s nao, dan ’s naor, dan ’s zee, dan ze, dan weld, dan wald, dan veur, dan vuur, enz., enz.; nao as ’t völt [Meinen 2, VII].

Lich 1991: Schrief maor an, moder kump wal betalen. ANSCHRIEVEN “opschrijven, noteren” [Telge 8, 14].

Gen 1999: TEIKENEN “een handtekening zetten” [Telge 12, 157].

● “(Een dode) laten uitschrijven”:

01 VAN ’T BOOK LAOTEN DOON: Gels, Eib, Rek, Aal.

Gels: Den nãösten naober ging nao ’t gemeentehoes in Borklo um wee estorven was, van ’t book te laoten doon.

Liev 1943: Op het gemeentehuis was er kennis van gegeven om, zoals ze dat hier noemen, de dode van ’t book te laoten doon [Weenink 1, 90].

Wehl 1944: DEURDOON OP ’T GEMEENTEBOOK “aangifte doen van overlijden” [Diesveld 1].

Lich 1991: DOONNBOOK “boek waarin de namen van overledenen opgetekend zijn” [Telge 8, 32].

POTLOOD

potlood

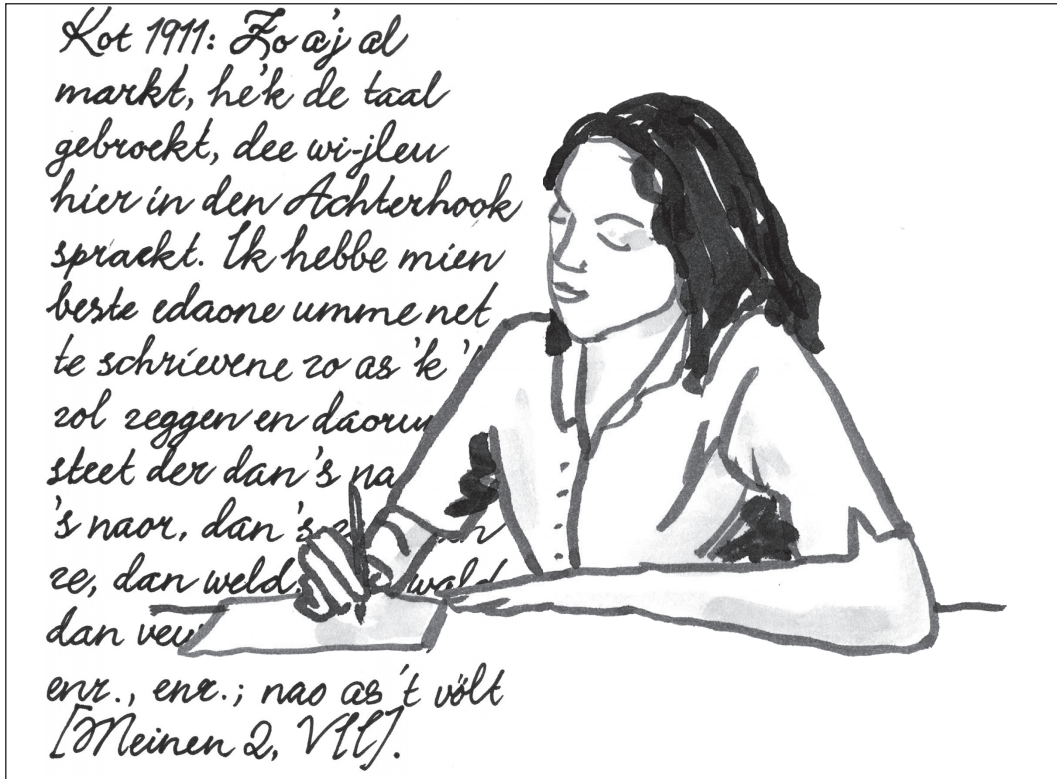
01 POTLOOD: Acht, Liem II Bat, Mar, Rhe, Anh, Kle.

Zut: Hee schrif met ’n potlood op ’n stuk papier.

Zed: Hi-j schrif met potlood op ’n stuk papier.

Ruu: A’j ’n potlood vake an-epunt hebt, dan schrief ie met ne stumpken potlood of met ne

Schrieven.

potleudjen.

Lich 1991: SCHRIEVER “(verouderd) pen”
[Telge 8, 106].

PAPIER
papier

- 01 PAPIER, PE'PIER: Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 PAPIER: Win.
- 03 PAMPIER: Voo, Sto / Zel 1934 [Gids Folk 2, 62], Gen 1999 [Telge 12, 120].

Gen 1999: PAMPIER “schertsende naam voor papier” [Telge 12, 120].

Bel: Hee schref/skref met 'n potlood op 'n stukke/stuk papier/pepier.

Loch: Hee schrif met 'n potlood op 'n stuksken pepier.

Bor 1882: HARKSEL “vel papier” [Kobus 1,

463; ok: / Loch 1860 (GV-alm 218)].

INK
inkt

- 01 INK: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Bre, Doet, Wehl, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan / Lich 1991 [Telge 8, 56].
- 02 INKT: Harf, Alm, Loch, Lar, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Zed.
- 03 ENK: Bel, Zel.
- 04 ENKT: / Kot veur 1934 [Meinen 6, 301].
- 05 ENKELT: / Zel ca 1860 [Broekhuysen 1,51], Zel 1870 [Klokman 6, 453].
- 06 INKAT: / Gels 1935 [Archief 2, 12].

Bel: Hee probeern den enk/ink oet te gummen.

Pan: Hi-j probierde de ink uut te gumme.

Lich 1991: Ink wodn volgens 'n old recept van umstreeks 1700 emaaft oet: 3/4 kanne raegenwater, 1/4 kanne azien, 8 lood galnötten, 5 lood Arabisch gum, 1 lood aluun en 5 lood koperdraod [Telge 8, 56].

● *Veur 'n "inktvlek" bunt op-egeven:*

- 01 INKVLEKKE: Vor, Bre.
- 02 INKVLEK: Does.
- 03 INKTVLEKKE: Aal.
- 04 INKVLAKKE: Ruu.

● *Veur "krijt" kiek in hfst. 13 Onderwijs, onder: studeren.*

GUM

gum

- 01 GUM: Ach, Liem II Bat.
- 02 GUMMI: Gor, Eef, Zut, Eib, Win, Vars, Hen.
- 03 GOM: Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Aal, Win.
- 04 GOMMELASTIEK: Vor (vrogger).
- 05 STUF: Lar, Eib, Lich, Aal, Sil, Does, Zev, Did.
- 06 VLAKGUM: Zut.
- 07 VLAKGOM: Win.

Nee: Gom, met 'n ó as in 't woord bom.

Zev: Hi-j probierde met gum/stuf de ink uut te gumme.

Eef: Hee wol de ink uutgummen, maor hee had geen inkgummi. [INKGUMMI].

UUTGUMMEN

uitgommen

- 01 UUTGUMME(N): Alm, Eef, Zut, Ruu, Gees, Aal, Bre, Gen, Vars, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Pan II Bat.
- 02 OETGUMMEN: Bel, Groen.
- 03 UUTGOMMEN: Aal.
- 04 WEGGUMME(N): Vor, Haa, Rek, Aal, Gen, Wesv.
- 05 WEGVLAKKEN: Harf, Zut, Win.

06 UUTVLAKKEN: Bor, Aal.

07 OETVLAKKEN: Win.

08 UUTSTUFFEN: Aal.

Ruu: Hee prebeern met 'n gummetjen de inkvlakke uut te gummen.

Harf: Hee probeern met gum de inkt weg te vlakken.

Win: Hee prebaern met gom den inkt oet te vlakkene/weg te vlakkene.

BLADZIJDE

pagina

- 01 BLADZIJDE: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol II Bat.
- 02 BLADZIJ: Ruu, Gen, Lat, Zev, sHe, Zed, Sto, Pan.
- 03 BLADZIJDE: Gor, Zut, Wich, Vor, Wehl, Hen II Bat.
- 04 BLADZIEDE: Vor, Loch, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Vars, Wesd, Hen.
- 05 BLADZIEJE: Eef, Groen.
- 06 BLADZIE: Bre.
- 07 BLADZI-J: Voo, Sil.
- 08 BLAD: Vor, Ruu, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Dre, Baa, Ang, Wesv, Zev, Did, Pan.
II ziede: Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe.

Lat: 't Boek het vieftig bladzijdes.

Zev: 't Boek het vieftig bladzije/blaaie.

Vor: Dit boek hef viefteg blaann/bladzijden/bladzieden/bladzijen.

Pan: 't Boek het vieftig blaaj/bladzijdes.

Did: 't Boek het vieftig blaaj.

Dre: Dat boek hef viefteg blaaj.

Eib: Dat boek hef viefteg bla.

BOEK

boek

- 01 BOEK: Gor, Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Loch, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed,

Sto, Pan II Anh, Kle.

02 BOOK: Eef, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Bat, Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe.

Vor: Boek; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Voo, Vars, Sil, Wehl, Hen, Sto].

Ang: Dit boek het viefstig blaaien.

Lich: Dit boek hef viefteg bla.

Wesv 1996: 'n Dikke biebel "een dik boek" [Telge 11, 24].

Zel 1869: Litters "letters" [Klokman 7, 77]. [LITTER].

Zel 1950: DUBBELDE LETTER "hoofdletter" [Broekhuysen 1, 53; ok: / Zel 1870 (Kolkman 7, 7)].

Pan 1988: Gi-j het 't hele kaf van 't boek uut mekaor ligge. KAF "kaf" [Telge 7, 60].

Aal 1966: KLAMP "haaksluiting aan een kerkboek" [Rots 2, 9].

KRANTE

krant

01 KRANTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol / Umg Doet 1816 [Staring 1, r. 6] II Bat.

02 KRANT: Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Kep, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.

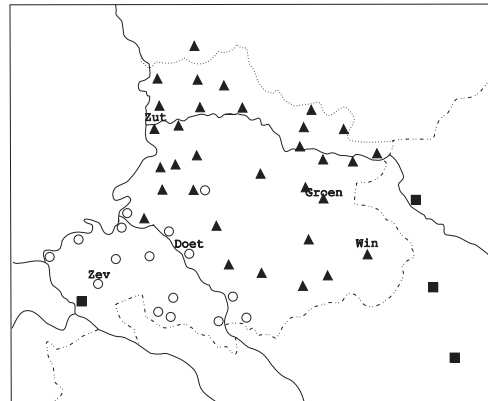
03 KRAANT: Pan.
II tiedoeng: Vre, Hei.
II tiedinge: Stlo.

Harf: Wat veur krante laeze ule?

sHe: Wat veur krant laeze gullie?

Eef: De Zutphense Krante neunt ze nog al-tied: 't Olde Wief of 't Sufferdje.

Eef: "Dee laest de Maondagmarn op zaoter-dagaovend", zeg iej as ze argens 't niejs neet

▲ *krante 01*   ○ *krant 02*
■ *kraant 03*

De verspreiding krante/krant is neet völle anders as in andere gevallen van zelfstandege naamwoorden met en zonder -e an 't ende zo as deur(e), vrouw(e), put(te); verg. ok 't kaartjen van stem(me) op blz.5.

good bieholt; de Maondagmarn was vrogger 'n sportkrante.

Gaa veur 1974: Geerte had zo'n bastenden hekkel an vliegen en brommers. Veural op de brommers had ze 't niet begreppen. Dat wazzen echt smerege dinge. Zo zatten ze op 'n hoop stront en zo liepen ze bi-j ow aover taofel. Geerte was now dan ook geregeld op jacht. Met 'n vierdubbel opgevouwen krante liep ze deur 't huus te zwaaien um zovölle meugelek vliegen en brommers te verpletteren onder eur niedege slagen [Van Velzen 16, 117].

Gaa veur 1974: Jantjen, de boerinne van de Varenkamp, had de kieren en näöje van de raams toe-estopt met kranten um zovölle meugelek tocht te weren. 't Huus ston net met de veurkante in 't hoge en ving de scharpe oostenwind op uut de eerste hand [Van Velzen 16, 121].

sHe 1982: DE TOET VAN SACHLAEVE "de Graafschapbode" [Telge 3, 149].

● "Almanak":

Zel 1870: ALMBLAK “almanak” [Klokman 6, 455; ok: / Vars 1917 (Döker 1, 98)].

Umg Doet 1816: In den Almanak vin ie de waarheid, Gartjan! De Krante en 't Waerglas bedrug alleman [Staring 1, r. 5].

Vars 1884: Vrogger bie Hannes-met-de-krukken in de kamer begon ie met den al-lemblak en op schole: laezen, schrieven , 'n betjen rekken; klaor was ie [Loman 3, 13].

HOOFDSTUK 2

VERWANTSCHAP

KOM-AF

afkomst

- 01 KOM-AF: Acht; Wehl, Pan II Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 02 KOM-OF: Gels, Nee, Rek II Bat, Mar.
- 03 AFKOMS(T): Gor, Harf, Alm, Wich, Aal, Bre, Gen, Meg, Zel, Hen, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Zed, Sto II Anh.
- 04 AFKOMSTE: Zel.
- 05 AFKUMSTE: Eib, Groen, Tol II Mar.
- 06 OFKUMSTE: Gels, Rek, Bel.
- 07 HEERKOMST: Loch.

Sil: Vrogger was kom-af völ belangrieker as tegeswoordeg.

Baa: Vrogger was kom-af völle meer van belang as now.

● *Utdrukkingen in verband met kom-af:*

- 01 uut wat veur 'n nes kump e: Eef, Dre.
- 02 oet wat veur nus kump e: Eib.
- 03 woor kump e vandan: Aal, Tol, Groes.

Eef: A'j veur 'n dubbeltjen geboren bunt, wo'j nooit 'n kwartjen.

Bor: As der ene van adel is, wordt der wel ezegd: hee is van adel; hee hef 'n barste in 't gat, of: hee hef 'n kringel op 't gat.

Gels: Eerder zae wie wal 's: "Dén hef ne zwarte vlakke an 't gat", veur dén hef blauw blood.

Bre: Grovader zei altied: "Dén hef 'n zwart arsloch"; in verband met blauw blood.

Zel 1870: In vroggeren tied –'t is lange jaoren eleenn want Gart Janssens-Naardes' bessevaar die 't mi-j verteld hef, die had 't

ok al van zien bessevaar heuren zeggen–toe hadden ze op 't Huus te Ruurle ook 's twee apen ehad. Die hadden net as mensen ekleed daor los op de plaatse veur 't huus elopen. Now was 't 's gebeur, bi-j gelegenheid dat 'n boer 'n mandjen appels ebracht hadde, dat de kökkenmeid ezegd hadde: "Dat bunt extra mooien". Maor toe hadde de boer ezegd: "Jao, maor de mooisten hebt mi-j de jonge heren op de plaatse der uut-enommen" [Klokman 7, 28].

Lar 1882: Maor now mo'j neet geleuven as dat moder zik daorumme helg maakt. Guns nee! Ze is der in plase kroes op, as 't te minsen neet glad-en-al buten de schreve is [Postel 1, 492]. [BUTEN DE SCHREVE "beneden haar/zijn stand"].

Win 1971: ZIK AN ENE VERSMIETEN "zich aan iemand verlagen door omgang of huwelijk" [Deunk 1, 261].

Haa: Van huus uut is e neet völle.

sHe 1982: Dén kump van niks heer, maor is in goeie doen gekomme. VAN NIKS HEER-KOMME "van lage afkomst zijn" [Telge 3, 62; ok: / Gen 1999 (Telge 12, 71)].

sHe 1982: AN 'T ONDERKÖSKE BUN "zich op de laagste tree van de maatschappelijke ladder bevinden" [Telge 3, 107].

● *Leu van hoge kom-af bunt:*

- 01 DEFTEGE *LUU*: Gor, Eef, Zut, Wich, Gees, Eib, Rek, Bel, Aal, Ulf, Vars, Baa, Lob.
- 02 VEURNAME *LEU*: Alm, Vor, Ruu, Lar, Gees, Haa, Bel, Lich, Zel.
- 03 VUURNAME *LEU*: Rek.

- 04 RIEKE *LUU*: Wesd, Doet, Tol, Zev, sHe.
- 05 GROTE *LEU*: Gees, Sto.
- 06 HOGE *LUU*: Harf, Baa.
- 07 HOGE *LUJ*: Did.
- 08 BAETERE *LEU(J)*: Bre, Did.
- 09 GEGOEIE *LUJ*: Wesv.
- 10 VEURANSTAONDE *LEU*: Bel.
- 11 HOGE *HEREN*: Vor, Ulf.
- 12 HOGE *PIETEN*: Wich.
- 13 HOGE *EUMES*: / Kot 1933 [Archief 1, 262].
- 14 *HEREN*: Eib.
- 15 DE *BAETERE*: / sHe 1982 [Telge 3,11] || Vre, Hei, Rhe.
- 16 DE *HEUGEREN*: Win.
- 17 *LEU VAN STAND*: Groen.
- 18 *LEU MET GELD*: Bor.
- 19 *MINSE MEH GELD*: Zev.
- 20 *NOTABELEN*: Eef, Wehl, Wesv.
- 21 *ZU(L)KE*: Sto.
|| baetere mense: Kle.

● *Leu van hoge kom-af is:*

- 01 *DEFTEG VOLK*: Zel, Dre, Hen, Did.
- 02 *BAETER VOLK*: Aal, Din.
- 03 *BETTER VOLK*: Rek.
- 04 *VEURNAAM VOLK*: Ruu, Groen, Voo, Dre.
- 05 *HOOG VOLK*: Voo, Dre.
- 06 *RIEK VOLK*: Hen, Zev.
- 07 *VEURANSTAOND VOLK*: Kep.
- 08 *BEKAKT VOLK*: Groen.
- 09 *ZU(L)K SOORT VOLK*: Ruu.
- 10 *GROOT VOLK*: Hen.
- 11 *DEFTEG SPUL*: Eib.
- 12 *VOLK VAN STAND*: Hen.
- 13 *BAETERE STAND*: Wesv.
- 14 *HOOGHEID*: Gor.
- 15 *DEFTEGHEID*: Gees.
- 16 *KALE KAK*: Zut, Loch, Meg, Ang.

Aal: Dee bunt van 't baetere volk.

Hen: Zi-j geet daor enen dag in de wekke poetsen; da's bi-j dat deftege volk in dén verbouwde boerderi-je.

Sto: Zukke könne dat bes betale.

Nee: Van dee leu zeg ie: ze bunt eets meer as zo hen.

sHe 1982: Dén is van nette luj "hij is van goede afkomst" [Telge 3, 94]. [NET].

Meg: Spottend wier der wel 's gezegd: "t Is baetere prut". [PRUT].

Voo: 'n Hooggeplaatst persoon wördt wel spottend 'n hogen hond genuump, of ok wel 'n hogen omen. [HOND; OMEN].

Zut 1999: "A'j wat wil wodden, mo'j näör Vodden", waarmee bedoeld werd dat in Vorden vooraanstaande personen woonden [Schaars 2, 100].

Alm: In Vorden kö'j wat worden. [Ok: Wich, Vor, Lar, Dre, Tol].

Eef: In Vorden kö'j worden wa'j hier neet bunt.

Hen: In Vorden kö'j niks worden.

Win 1971: DE GROOTHEID "de hogere kringen" [Deunk 1, 80].

● *A'j van hoge kom-af bunt, bu'j:*

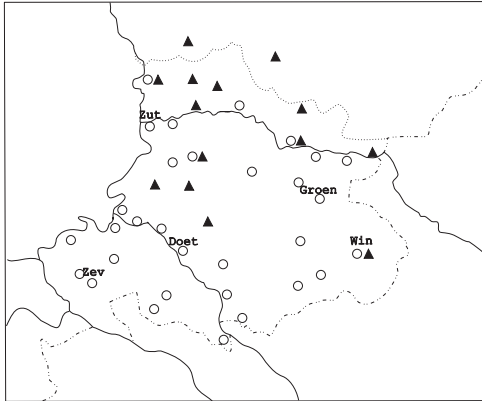
- 01 *VAN GOEIE(N) HUZE*: Zut, Lich, Aal, Zed.
- 02 *VAN BAETERE KOM-AF*: Aal.
- 03 *VAN STAND*: Vor.
- 04 *VAN NAME*: Tol.
- 05 *MEER AS ZO HEN*: Bor, Nee.
|| uut baetere huus: Anh, Kle.

Vor: Veur den oorlog waren de meeste bör-gemeisters meespart van stand.

OLD GESLACHT
oud geslacht

- 01 *OLD GESLACH(T)*: Gor, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Meg, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, Zed, Sto.
- 02 *OLD GESLACHTE*: Gor, Harf, Alm, Vor, Lar, Bor, Gels, Rek, Win, Zel, Hen, Tol ||

○ old geslach(t) 01 ▲ old geslachte 02

In vergelijking met 't veurege kaartjen (krante/krant) is de verspreiding van old geslachte/old geslach(t) anders: 't zelfstandege naamwoord geslacht –dat ok in 't Standaardnederlands bekend is– kump in den Acht in völle meer plaatsen veur as 't woord krant, wat in den Acht allene langs den Olden lesselft op-egeven is.

Bat, Mar.

- 03 OLDE DEFTEGHEID: Win.
 II olle familie: Vre, Raes

Wesd: Van Limburg Stirum is 'n old geslach.
Alm: Van Limburg Stirum is 'n old geslachte.

FAMILIE
familie

- 01 FAMILIE, FAMILIE: Acht, Liem II Bat,
 Mar, Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Loch: De familie Steenbergen kump van huus uut neet uut Gelderland.

sHe: De familie Steenbarga kump van oldschaer niet uut Gelderland.

Loch: Op de boer hadden ze beestefamilie: koop-leu dee wel 's 'n koo kochten; dee wordt soms ok eneugd op 'n bruffte. [BEESTEFAMILIE].

FAMILIE WAEZEN VAN
familie zijn van, verwant zijn aan

- 01 FAMILIE/FAMILIE WAEZEN VAN: Acht, Liem II Bat.
 02 DER ENE/EEN WAEZE(N) VAN: Eef, Bor, Dre, Lat.
 03 AARD WAEZEN VAN: / Zel 1864 [Klokman 7, 36].

Gen: Hi-j is familie van mien.

Lat: Bun gi-j der één van Steenberge?

Vor: As ze neet wisten wie'j waarn, dan vroggen ze: "Woor bu'j van?"

Bor: Köj neet zeen dat e der ene van Steenbargen is?

Gaa veur 1974: "Woor bun i-j eigelek van. Hoe heit i-j?". "Ik bun Jan Wessels" [Van Velzen 9, 141].

Zel 1864: Eerst dacht ik of dat (t.w. 'n paar vremd soort van ezels) ook nog aard was van den ezels Bileams, dat ze spreken konnen [Klokman 7, 36].

Lar 1882: Zonder 'n lange inleiding val'k maar dalek met de deure in huus um 'n zetjen te kallen aover neister Martjen. Heur eigeleke name is Martha en heur van: Sleevaart [Postel 1, 485]. [VAN "familienaam"].
Win 1978: Hoo zienen van was, wis gin mense [Van Loo 1, 14].

Bor: Dén is familie van ons; wied vot "hij is verre familie van ons".

Vars 1985: A'w nog lange praot, komme wi-j nog in de parmataosie. IN DE PARMETAOSIE KOMMEN "familie van elkaar worden/zijn" [Telge 6, 259].

Lar 1924: In de permetaotie "in de familie" [Langelier 1, 146]. [PERMETAOTIE].

Wesv: Hi-j vilt in de permutatie. [PERMUTATIE].

Wesv 1964: Want ook verschillende boerefamilies bleken toch wel in de parentaosie opgenome te zien [Oelenwanne 31]. [PARENTAOSIE].

● "Geen familie zijn van, niet verwant zijn aan":

- 01 NIKS UUT TE STAON HEBBE MET: Wesv, Did, Pan.
- 02 NIKS TE MAKE HEBBE MET: Wesv, Groes.
- 03 VAN VEURUUT NIKS TE MAKEN HEBBEN MET: Gor.
- 04 NIKS VAN DOEN HEBBE MET: Zev.
- 05 GIEN BLOED WAEZEN VAN: Tol.
- 06 NEET AARDEN VAN DE KANTE VAN: Bel.

Pan: Hi-j het niks uut te staon met mien familie.

Gor: Hee hef van veuruut/van vrogger niks te maken met mien familie.

Tol: Hie is gien bloed van mien familie.

Bel: Hee aardt neet van de kante van mien familie.

Acht 1882: Hee besteet mie niks "hij is geen familie van mij" [Telge 2, 11]. [BESTAON].

Vars 1985: VREMD VOLK "mensen die niet tot de familie behoren" [Telge 6, 393].

Vars: I-j wilt now aoveral op bezunegen mor i-j mot ok 's denken an owwe aevenmensen, an owwe naosten. [AEVENMENSE "medemens"].

● "In ons gezin":

- 01 BIEJ ONS: Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 BIEJ OONS: Nee.
- 03 BI-J UNS: Win.
- 04 BIEJ ONS THUUS: Zut, Haa, Aal, Doet, Hen, Baa, Wesv, Groes.
- 05 BI-J ONS IN HUUS: Wesv, Did.
- 06 BI-J UNS IN HOES: Win.
- 07 BIE ONS IN 'T HOES: Eib.
- 08 BI-J ONS IN DE HUUSHOLLING: Sto.
- 09 IN ONZE HUUSHOLLING: Vor, Meg, Wesd, Ang.
- 10 IN ONZE HUUSHOLDING: Loch, Zel, Zev.
- 11 IN UNZE HOESHOLLINGE: Win.
- 12 IN OZE HOESHOLLEGE: Bel.
- 13 IN ONZE HOESHEULINGE: Gels.
- 14 IN ONS HUUS: Wich, Bor.
- 15 IN ONZE FAMILIE: Vor, Eib.
- 16 BIE ONS IN DE FAMILIE: Groen.

Biej ons/bi-j ons thuus.

Lat: Bi-j ons hebbe de blage vaak ruzie.

Haa: Biej ons thuus hebt de kindere vake herrie.

Zev: In onze huusholding make de blage vö! ruzie.

● "Ons gezin":

- 01 ONZE VOLK: Loch, Tol / Lar 1838 [GV-alm 185], Ruu 1930 [Zwart 3, 239] II Mar.
- 02 UNZE VOLK: / Win 1971 [Deunk 1, 266].
- 03 DE ONZEN: Loch / Eib 1981 [Weeink 1, 87].
- 04 DE HELE HUUSHOLLING: / sHe 1982 [Telge 3, 68].

sHe 1982: Daor komme Jan en Trui aan met de hele huusholling [Telge 3, 68].

Tol: Gropmoeder zei: "Mien volk", as ze eur gezin bedoelen. En: "Onze volk eur olde huus" was 't oldershuus.

Eib 1980: Ik zal 's kieken woor of onze volk kan zitten. ONZE VOLK "onze huisgenoten; dus inclusief personeel" [Telge 1, 93].

Bor 1839: ZIEN VOLK "zijn gezin" [GV-alm 171].

Bor 1836: VOLKSHOES "ouderlijk huis" [GV-alm 39; ok: / Eib 1980 (Telge 1, 93)].

Lar 1927: MIEN VOLKSHUUS “mijn ouderlijk huis” [Heuvel 1, 58].

Wesv 1996: OUWERSHUUS “ouderlijk huis” [Telge 11, 70].

Eib 1980: Is de baas ok in hoes? BAAS “huisvader, hoofd van een gezin” [Telge 1, 6].

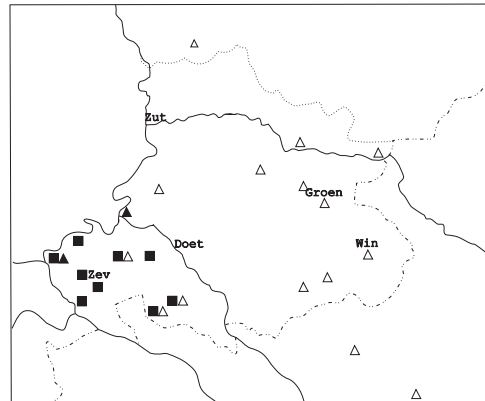
Bor: POPPENKRAOM “gezin met veel kleine kinderen”; ze zeien dan: “Hee hef zien tied ok neet verslaopen”.

sHe 1982: ’n Hok vol blage hemme “veel kinderen hebben” [Telge 3, 17]. [HOK].

sHe 1982: Bi-j moeder onder de rök zitte “in een beschermd milieu leven” [Telge 3, 99; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 89)].

Win 1971: Hee hef gin kind of kuken in de wald “hij heeft kind noch kraai” [Deunk 1, 125].

sHe 1982: Gin kind of kuke hemme “kind noch kraai hebben” [Telge 3, 88].

■ *vad 06*   △ *de(n) olde(n) 13*
▲ *de(n) ouwe(n) 14*

’t Deur verkorting uut vader ontstaone woord vad is in onze streek allene bekend in de Liem. Verspreid in Acht en Liem wordt vader ok wel de(n) olde(n) eneumd. Veur Westervoort en Doesburg bunt op-egeven: de(n) ouwe(n).

VADER *vader*

Zoas hieronder blik, bunt namen dee in ’t hele gebied völle veurkomt: vader, va, pappa, pa.

- 01 VADER: Acht, Liem II Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh.
- 02 VAODER: Pan II Kle.
- 03 VAAR: Rek.
- 04 VA: Acht, Liem.
- 05 VARE: / Lich 1991 [Telge 8, 130].
- 06 VAD: Wehl, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 159], Pan 1988 [Telge 7, 144].
- 07 ’PAPPA: Acht, Liem II Raes, Kle.
- 08 PA: Acht, Liem.
- 09 PAPS: Vor, Gees, Wesv.
- 10 PA’PA: Alm, Tol.
- 11 PAPPIE: Wehl.
- 12 PAP: Gees, Hen.

- 13 DE(N) OLDE(N): Ruu, Bor, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Tol, Did, Zed, Sto II Bat, Raes, Rhe.
- 14 DE(N) OUWE(N): Does, Wesv.
- 15 DE(N) OLDEN HEER: Wich, Bel, Voo, Zed, Sto II Anh.
- 16 DE(N) OUWE HEER: Does, Wesv. II vaort: Kle.

sHe: Vader; maor wi-j zegge: vade. [Ok: Zed, Sto].
Tol: Gewoon was: vader of va. Kleine kinder zeien pappa; ’n enkeling zei: pappe. Pa’pa (met den klemtoon op de tweede pa) heb ik nooit ezeg. Later wier der wel pa ezeg. Tegen ’n ander ha’j ’t altied aover: mien vader.

Ruu: Onze olders zeien: va en moo; wiele zegt: pappa en mamma; maor: pappa klunk wat kinderachteger as va.

Eib: As kind zeg ie: pappa; a’j luk older wordt: va of vader. [Ok: Gor, Harf, Haa, Gen].

Bel: Teggenaover anderen zeg i-j: de va of mien va: dat wil de va neet hebben; dat wil mien va neet hebben. [de va; ok: Bor, Eib, Groen. Mie va; ok: Bor, Nee].

Voo: Pappa is intiemer as vader.

Gor: Va heur iej völle in de boerenstand; pa wordt veural veur oldere vaders ezegd; 't klinkt noe olderwets.

Does: De meeste mensen zeggen: vader of pappa of pa, maor der zin ok mensen die 't aover mien ouwen of mien ouwe heer hebben.

Tol: Soms heur i-j wel 's: "Dat wil den olden niet hemmen"; dat vin ik afschuwelek!

Groen: Negatief klunk: den olden. [Ok: Win].

Zed: De olde is as naam veur vad negatief; de olde heer klinkt deftiger.

Wehl: Vadje is net as moetje 'n koosnaam. [Ok: Wesv, Zev, Did, Sto].

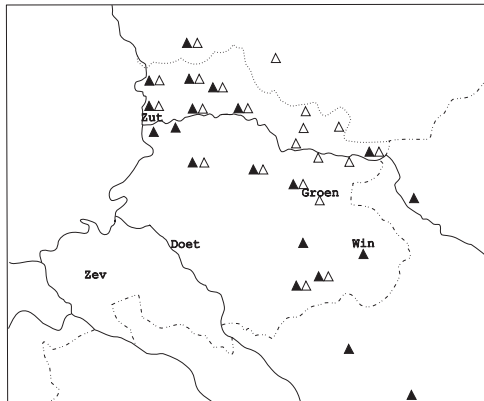
Eef: Vaadje en paatjen bint koosnamen veur va en pa.

Zel: Ow vader/pappa bi-j de veurnaam numen, moch niet.

MOEDER

moeder

01 MOEDER: Groen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Tol, Does; Liem

▲ moder 02

△ moo 03

De namen moder en moo bunt karakteristiek veur den No Acht. In dee streek wordt vake 'n oo uut-esprokken as der in 't Standaardnederlands 'n oe is; verg. 't kaartjen in: 't Huus, blz. XIV; verg. b.v. ok 't kaartjen van stool/stoel ('t Huus blz. 38), blome/bloeme (De weerld-B, blz. 197).

Il Anh, Kle.

02 MODER: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win Il Bat, Vre, Raes, Rhe.

03 MOO: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre Il Bat, Mar.

04 MOE: Alm, Zut, Vor, Vars, Sil, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Wesv.

05 MOEKE: Gor, Eef, Zut, Wehl, Kep, Hen, Wesv, Did, Pan Il Bat.

06 MOED: Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 101] Il Kle.

07 MOEDJE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Wehl, Kep, Tol, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan Il Bat, Kle.

08 MOER: Does.

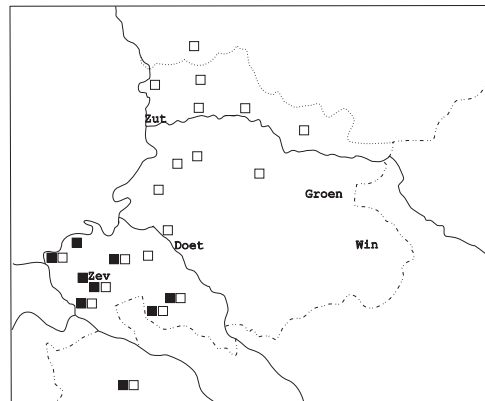
09 MOOR: Rek.

10 MORE: Bel.

11 MAMMA: Acht, Liem Il Bat, Raes.

12 MAM: Gees, Groen, Zel, Kep, Hen, Ang, Did.

13 MA: Gor, Eef, Zut, War, Wich, Bel, Bre, Voo, Vars, Sil, Wehl, Dre, Hen, Lat, Wesv, Zev, Pan.

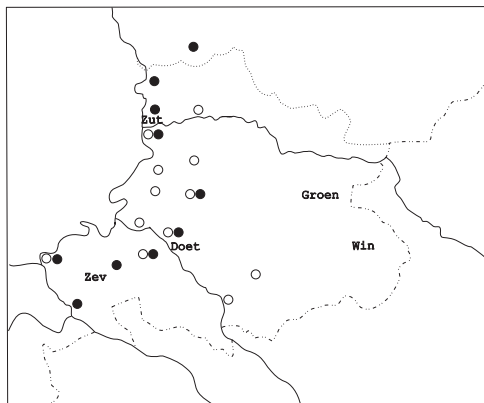

■ moed 06

□ moedje(n) 07

't Uut moeder ontstaone woord moed kump in onze streek ok allene maor veur in de Liem. Maor 't verkleinwoord moedje hef 'n grotere verspreiding: 't is neet allene (näöst moed) op-egeven veur plaatsen in de Liem, maor 't is ok bekend in veural den Westeleken Acht.

○ moe 03   ● moeke 05

Behalve moedje komt ok moe en moeke veur in de Liem en in den Westeleken Acht.

14 MAMS: Gor, Vor, Gees, Zel, Wesv.

15 MAAM: Zel.

16 MUMME: Ruu.

17 OLDE MENS(E): Does, Ang II Bat.

18 OLDE MAENSKE: Rek.

19 OLDE: Win II Raes, Rhe.

sHe: Moeder; maor wi-j zegge: moede; met 'n oe as in boer en zonder r.

Voo: Moeder met een oe as in boer. [Ok: Vars, Doet, Groes, Zev, Did, Sto].

Hen: Moeder of moe; beiden met een lange oe as in 't woord boer. [Ok: Kep].

Tol: Moeder met 'n oe as in boer; moe met 'n korte oe as in 't woord boek.

Harf: As kind was 't: mamma, moed of moedje; a'j older waren: moder of moo.

Eib: Wi-j zaenn in hoese: mamma en pappa. Maor in onze buurte wonen der ne familie met al grote kindere. Dee zaenn va en moo en doorumme zaenn de kindere oet de buurte: va P. en moo P. Alle andere olders in de buurte waren tante (tante M, tante O.) en ome.

Vor: Moedjen, 't is 'n woord wat wie vrogger nog wel vake gebruiken.

Tol: Kleine kinder zeien moedjen; dat zei ik zelf ok nog wel toe'k al groot was. Dat was

dan as 'n liefkozing bedoeld.

Sto: Moedje is 'n koosnaam.

Wehl: Maatje; 't is 'n koosnaam. [MAATJE: ok: Eef].

Bel: Teggenaover anderen zeg kinder: de moo/more, mie moo/more of oze moo/more: "Woor is de moo/de more/mie moo/mie more/oze moo/oze moder? [de moo; ok: Eib, Groen; mie moo; ok: Bor, Nee, Eib II Mar].

Gor: Mams zeien veural deftige luu.

Ruu: Mumme; 't is 'n oldere name. 't Wodn ok gebruikt a'j eur repen: "Mumme!".

Win: De olde; 't wodn spottend ezegd.

Zel: Ow moeder/mamma bi-j de veurnaam numen, dat deie wi-j niet.

Pan 1988: "Moed, waor zie'j?". "Wat moed; ik zal ow moete!" [Telge 7, 89].

Kot 1925: En, wat Trui nog nooit overkomen was, ze wier 'n betjen moderzeek [Meinen 3, 66]. [MODERZEEK].

OLDERS

ouders

01 OLDERS: Acht, Liem II Bat, Anh.

02 OUDERS: Wesv.

03 OUWERS: Groes.

04 OLDE LUU: Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Lar, Vars, Wesd, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol.

05 OLDE LEU: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Does, Ang / Eib 1981 [Weeink 1, 85], Lich 1991 [Telge 8, 84].

06 AOLE LEU: Gels, Nee II Mar.

07 OLLE LEU: Vor, Bel, Aal II Bat.

08 OLDE LUJ: Voo, Did, Zed, Sto, Pan.

09 OLLE LUJ: Wehl.

10 OUWE LUJ: Lat, Wesv, Groes, Zev.

11 OUWE LUI: Zut.

II ölders, öllers: Vre, Stlo, Hei, Rhe.

II öllas: Raes.

II öldern: Bork, Rhe.

II elders: Kle.

Bel: Olders, vrogger zaenn ze: oldas.

Eef: Groteren zeggen vake: mien olde luu; kinderen zeggen wal: mien olders, maor meestal mien va en moo.

Wesv: De ouwe luj: vad en moed.

Tol: Bi-j b.v. 'n uutneudeging zeien ze: "De olde luu heurt der ok bi-j".

Groen: Ziene olde leu könt nog good: ze bunt nog kreggel.

sHe 1982: ledere koe lek zien eige kalf "ouders nemen het altijd voor hun eigen kinderen op" [Telge 3, 91].

● "Onze ouders":

01 DE OLDEN: Lar, Nee, Vars, Hen / Ruu 1930 [Zwart 3, 237] || Bat.

02 DE OLDE: Did.

03 DE OLDJES: Does.

04 DE OUDJES: Wesv.

05 DE ONZEN: Loch.

Lar: De olden zaenn: "Biej ons maakt de kinder vake ruzie".

Liev 1991: Euze volk "mijn oudershuis" [Telge 8, 138]. [VOLK].

DOCHTER

dochter

01 DOCHTER: Acht, Liem || Bat, Mar, Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.

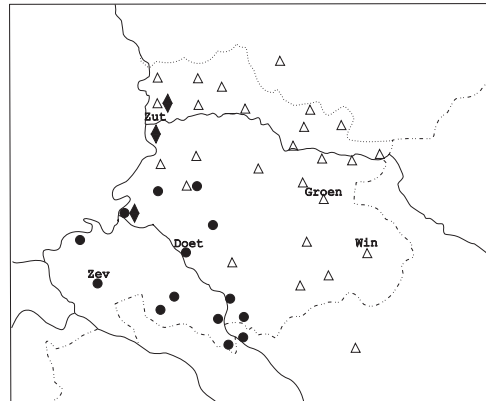
Harf: De dochter heet Dora.

Pan: Zien dochter hiet Dora.

ZÖNNE

zoon

01 ZÖNNE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Hen, Baa / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 12, 4-5], Win 1871 [Knuivers 1, 342], Ruu 1930 [Zwart 3, 240] || Mar, Rhe.

△ zönne 01

● zoon 02

◆ zeun 03

't Standaardnederlandse woord *zoon* is in gebruik in de Liem en de streek rond den Olden lesselt. Veur den No Acht is op-egeven zönne; in drie plaatsen langs den lesselt kump zeun veur.

02 ZOON: Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Hen, Tol, Does, Lat, Zev, Zed, Sto || Anh.

03 ZEUN: Eef, Zut, Does / Zut 1870 [Nijman 1, 346].

04 JONG: Voo, Meg, Wehl, Kep, Wesv, Groes, Did, Pan || Kle.

05 JONGE: Wich, Vor, Haa, Wesd, Dre, Hen || Bat.

Bor: De oldste zönne heet Dorus.

Sil: Zien oldsten zoon heit Dorus.

Groes: Zien oldste jong hiet Dorus.

Umg Zut 1859: Niemand hef ooit God ezien: den eneggeboren zönne die in de schoot van de Vader is, dén hef 'm ons verklaord [v. Heeckeren 1, 17].

Lich 1991: Zienen zönne en dén ziene zöns hadden den zöndag geen zinne um in de zonne te liggene [Telge 8, 150].

Zel 1950: "Interessant is het woord de oorleken, dat gebruikt wordt voor de eigen kinderen van ± 8-12 jaar. Bij de ouderen der huidige generatie kan men het nog wel eens

horen. Klokman gebruikt het nog geregeld” [Broekhuysen 1, 51]. [OORLEKEN].

Zel 1869: Zulke oorleken bunt gemekkelek bi-j kleine wichter. Onzen oorleken begos dat te vervaelen [Klokman 7, 68/70].

TWEELINGEN

tweelingen

- 01 TWEELINGE(N): Acht, Liem II Mar.
- 02 TWEELING: Zut, War, Vor, Aal, Win, Dre, Baa, Tol, Does, Wesv, Did, Pan.
- 03 TWEELINGS: Bel, Did.
II tweedeling: Kle.

Tweelingen/tweelings/tweeling.

Ruu: Tweelingen; maor wie zegt: tweelingn. [Ok: Eef, Lar, Gees, Gels, Rek].

Harf: Dorus en Johan bunt tweelingen (van mekare).

War: Dorus en Johan bunt 'n tweeling. [Ok: Vor, Dre, Baa, Does, Pan].

Zut: Dorus en Johan is/zin 'n tweeling. [Ok: Win, Wesv].

Win: Dorus en Johan bunt tweeling.

Aal: Dorus en Johan, da's ne tweeling [Ok: Tol].

Bel: Dorus en Johan bunt tweelings.

ENEGST KIND

enig kind

- 01 ENEGST KIND: Gor, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Groen,

Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Meg, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Did, Sto.

- 02 ENEGS KIND: Harf, Wich, Vor, Lar, Bor, Eib, Bel, Voo, Sil, Wehl, Dre, Hen, Tol, Lat, Wesv, Groes, Zev, Zed II Bat.
- 03 INNIGS KIEND: Pan.
- 04 ENEG KIND: Gor, Alm, Zut, Win, Kep.
- 05 EENLING: Eib, Rek, Meg, Vars, Doet, Ang, Zev, Pan.
- 06 KIND ALLENE: Loch.

Ruu: 'n Enegst kind: hee is maor allene.

Lar 1924: 'n Enegste zönne en 'n maondagsmaone gaot zelden goed [Langeler 1, 143].

NESTDÖLLEKEN

jongste kind

't Oldste en jongste kind in 'n gezin wordt algemeen an-eduud as de(n) oldste(n) en de(n) jongste(n). Den oldsten wordt ok wel de(n) eerste(n) eneumd; den jongsten heet ok wel de(n) kleinste(n) en enkeld wel den kleinen of de(n) letste(n). Ok de volgende benamingen bunt veur 't jongste kind in gebruuk.

- 01 NES(T)DÖLLEKE(N): Eef, Zel, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Groes, Zev, Sto, Pan / Wesv 1996 [Telge 11, 66].
- 02 NÖSDÖLLEKE(N): Gor, War, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels / Eib 1980 [Telge 1, 56] II Bat.
- 03 NUSDÖLLEKEN: Wesd.
- 04 NESTDÖDDEKEN: Zut.
- 05 NESDÖDJE: Pan.
- 06 NÖSTEKÖTJE(N), NÖSTEKOT: Eib, Bel, Lich.
- 07 NÖSTEKÖTTEL: Groen.
- 08 NUSTEKÖDDEKEN, NUSTEKOT: Win.
- 09 NÖST-EI: Eib.
- 10 NUSTKUKEN: Bre.
- 11 NESTEKUKEN: Does.
- 12 BENJAMIN: Zut, Bor, Zel, Doet, Wehl, Tol, Wesv, Pan.
- 13 BENJEMIN: Loch.
- 14 HEKKE(N)SLUTER: Bor, Tol II Bat.

Zed: Mien twee jongste dochters bun now 27, maor wi-j hemme 't soms nog wel 's aover de kleintjes.

● *Veur den oldsten zoon bunt nog op-egeven:*

01 STAMHOLDER: Eef, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Win, Gen, Meg, Sin, Sil, Doet, Wehl, Hen, Tol, Zed.

02 STAMHOUWER: Wesv.

03 KROONPRINS: Vars.

VEURKIND

kind uit een eerder huwelijk

01 VEURKIND: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Eib, Bel, Groen, Lich, Bre, Win, Gen, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Tol, Ang, Zev II Bat, Vre, Bork, Raes.

02 VUURKIND: Gels, Rek II Mar.

03 VEURBLAAG: Zev.

04 STIEFKIND: Eef, Zut, War, Wich, Aal, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Does, Wesv, Zed.

05 STEEFKIND: Nee, Eib, Groen, Aal II Bork, Rhe.

06 STIEFBLAAG: Sto.

Groen: Mien grotva trouwen in 1922 veur de tweede kere 'n half joor nao den dood van ziene eerste vrouwe. Hee had van ziene eerste vrouwe veer kinder. Dee werdn ton veurkinder eneumd.

Kep: As de vrouw niet eerder getrouwd gewes is maor toch 'n kind had, dan was dat 'n veurkind.

Bor: 'n Veurkind is 'n butenechtelek kind.

Voo: De kinder uut 'n eerder huwelek heiten samen: 't eerste gezet. [GEZET].

Lich 1991: 'N KIND UUT 'T HALVE BEDDE "een kind uit het tweede huwelijk" [Telge 8, 18].

● *'n Kind uut 'n veureg huwelek is 'n:*

01 KOLDE(N) BREUR/ZUSTER: Vor, Ruu, Bor, Gees, Hen.

Hen: As zowel man as vrouw beiden kinder metbrenge, bunt die kinder kolde breur en kolde zuster van mekare.

Tol: Tegenswoordeg bunt der gezinnen die bestaot uut ow kinder, mien kinder en onze kinder.

LIEKEN OP

aarden naar

01 LIEKE(N) OP: Gor, Eef, Bor, Gees, Gels, Eib, Groen, Aal, Win, Voo, Vars, Wesd, Zel, Baa, Lat, Zed / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 9, 9].

02 AARDEN NAOR: Wich, Vor, Bor, Bel, Aal, Win, Meg, Sil, Zel, Doet, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 1].

03 AARDE(N) OP: Ang, Zev, Sto.

04 DEN AARD HEBBEN NAO: Gor.

05 DEN AARD HEBBEN VAN: Win.

06 VÖLLE WEG HEBBEN VAN: Harf, Alm, Groen, Lich, Aal, Tol.

07 VÖLLE VOT HEBBEN VAN: Lar.

08 SLAGEN OP: Ruu, Bel, Bre, Hen / Kot veur 1934 [Meinen 2b, 50].

09 SLAGEN NAOR: Bor, Gees, Rek II Vre.

10 SLAON OP: Ruu, Gen, Hen.

11 LAOTEN NAOR: Nee.

II slaon: Hei, Rhe, Anh, Kle.

Wesd: Hi-j liekt op zien vader.

Hen: Hie aardt naor zien vader; older is: hie slaagt op zien vader.

Ruu: Hee slaagt op zien va; hee slöt op zien va; 't is krek zien va.

Gen: Hi-j sleet op zien vader.

Nee: Hee löt naor zien va.

Umg Zut 1859: Anderen zeien: "Hie is 't", en anderen: "Hie lik op 'm/hie liekent op 'm". Hie

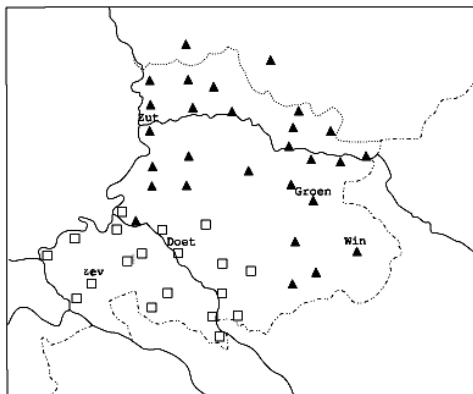
zee: "Ik bin 't" [v. Heeckeren 1, 9, 9].

- *As 'n kind op zien vader lik, zeg ie:*

- 01 *HEE HEF 'N AARDJE(N) NAOR ZIEN VAARTJE(N):* Gor, Eef, Zut, War, Vor, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Wehl, Kep, Wesv, Did II Bat, Mar.
- 02 *'T IS NET/KREK ZIEN VA(DER):* Zut, Ruu, Lich, Aal, Vars, Kep, Dre, Tol, Does, Groes, Zev, Zed, Pan.
- 03 *DÉN IS ZIEN VADER OET DE BEK ESNAENE:* Win.

BREUR *broer*

- 01 BREUR: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Dre, Hen, Baa, Tol II Bat, Mar.
- 02 BRUUR: Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Does, Ang, Lat,

▲ *breur 01*   □ *bruur 02*

Vergelijking van 't kaartjen met de verspreiding van breur/bruur met de kaartjes steef/stief (blz. 72) en moder/moeder (blz. 66) maakt de overeenkomsten dudelek. Allene de streek rond Hengelo slut in dit geval an bie de No Acht; op de andere kaartjes was de woordkeuze 't zelfde as in de streek rond den Olden lesselt en de Liemers.

Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 11, 2], sHe 1982 [Telge 3, 24], Pan 1988 [Telge 7, 24].

- Nee:** Zien breur heet Dorus.
- Groen:** Zien breur het Dorus.
- Does:** Zien bruur heit Dorus.
- Did:** Zien bruur hiet Dorus.

Umg Zut 1859: Andreas, de bruur van Simon Petrus, was één van de twee die 't van Johannes eheurd hadden [v. Heeckeren 1, 41].

Gaa veur 1974: Now woont op 't Witte Huus de beide gebruurs Meulenhof en bestuurt de grote plaatse. Tinus mot warken veur twee want Gerrit is nooit den olden weer worden [Van Velzen 14, 113]. [GEBRUURS].

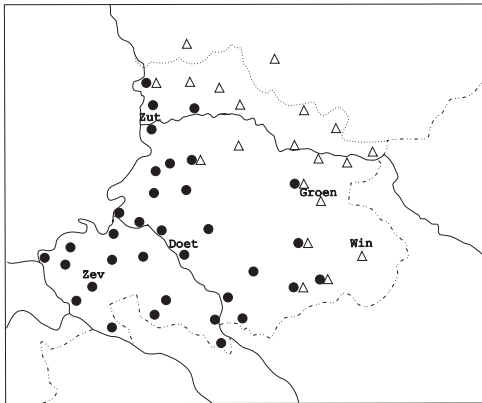
ZUSTER *zuster*

- 01 ZUSTER: Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh.
- 02 ZUSTE: sHe, Zed, Sto.

- Nee:** Zien zuster heet Dora.
- Wesv:** Zien zuster hiet Dora.

STIEFVADER *stiefvader*

- 01 STIEFVADER: Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Aal, Bre, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Lat, Groes, Zev, Zed, Sto II Anh.
- 02 STIEFVA: Vor, Haa, Bel.
- 03 STIEFVAODER: Pan II Kle.
- 04 STEEFVADER: Gor, Vor, Loch, Lar, Bor, Bel, Aal, Win II Vre, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 05 STEEFVA: Ruu, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen II Mar.
- 06 TWEEDE(N) VADER: Harf, Gees, Lich, Aal, Bre, Wehl, Kep, Hen, Ang, Zev, Did

● *stief*   △ *steef*

Dit kaartjen löt zeen dat de verspreiding van steef haoste 't zelfde is as de verspreiding van de oo in moder/moo (verg. blz. 66). 't Materiaal veur dit kaartjen kump uut de benamingen veur stiefvader, -moeder, -ouders, -zoon, -dochter, -kind.

Il Bat.

- 07 TWEEDE VA: Eef.
- 08 PLEEGVA: Bel.
- 09 KOLDE VA: Vor.

STIEFMOEDER

stiefmoeder

- 01 STIEFMOEDER: Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Lat, Groes, Zev, Zed, Sto, Pan Il Anh.
- 02 STIEFMODER: Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Bor, Aal, Bre.
- 03 STIEFMOO: Haa.
- 04 STEEFMODER: Gor, Vor, Loch, Lar, Rek, Bel, Aal, Win / Lar 1882 [Postel 1, 486] Il Vre, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 05 STEEFMOO: Ruu, Gels, Nee, Eib, Groen Il Mar.
- 06 TWEEDE MOEDER: Wehl, Kep, Hen, Ang, Zev, Did.
- 07 TWEEDE MODER: Harf, Gees, Lich, Aal, Bre Il Bat.

- 08 TWEEDE MOO: Eef.
- 09 PLEEGMOO: Bel.
- 10 KOLDE MODER: Vor.

STIEFOLDERS

stiefolders

- 01 STIEFOLDERS: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Bel, Aal, Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Zev, Zed, Sto.
- 02 STIEFOUWERS: Wesv, Groes.
- 03 STEEFOLDERS: Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win Il Bat, Mar.
- 04 PLEEGOLDERS: Eef, Lar, Bel.
- 05 KOLDE OLDERS: War.

Win: Steefolders, maor vake zaenn steefkindere: "Miene olde leu bunt neet miene echte leu"; dat klunk wat aardeger.

Bre: Steefkindere zeien: "'t Bunt neet mien eigen olders".

Pan: Dah zien niet mien echte vaoder en moeder.

● *De variatie stief-steef in "stiefzoon", "stiefdochter" en "stiefkind" is 'tzelfde as in "stiefolders".*

GROOTOLDERS

grootolders

- 01 GROOTOLDERS: Acht, Liem Il Anh.
- 02 GROOTOUWERS: Wesv, Groes.
- 03 GRUTOLDERS: Pan.
- 04 OLDE LUU: Hen, Tol.
- 05 OLDE LEU: Loch, Gees, Bre.
- 06 OLDE MENSEN: Hen.
Il grootölders: Vre, Hei, Rhe.
Il olden, ollen: Vre.
Il groosöllas: Raes.
Il grootelders: Kle.

Gees: Grootolders; maor ok: de olde leu van mien va, de olde leu van mien moo.

Hen: As der jonge luu bi-j inwoont, wordt

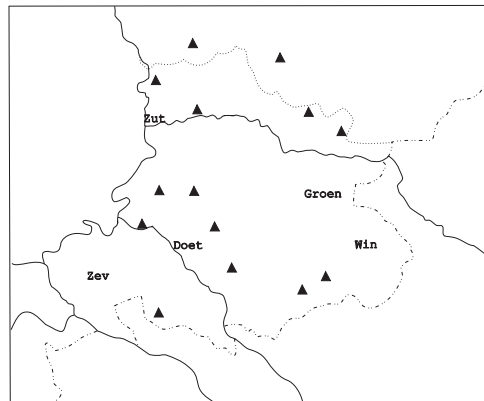

meestal epraot van: de olde luu, of: de olde menssen.

OPOE

grootmoeder

- 01 OPOE: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 99] || Bat.
- 02 OPPOE: Gels, Rek, Aal || Bat.
- 03 OPPO: Aal.
- 04 OEPOE: Ruu, Hen, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 96].

- 05 OMA: Acht, Liem || Bork, Raes, Rhe, Anh.
- 06 OMOE: War, Loch, Hen.
- 07 OMI: Wesv.
- 08 OMO: Lar.
- 09 OMMA: Aal, Zel / Vars 1985 [Telge 6, 245].
- 10 OMMO: Win.

- 11 GROTMOO: Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal / Eib 1980 [Telge 1, 28].
- 12 GROTMODER: Ruu, Bel, Groen, Aal, Bre, Win / Lich 1991 [Telge 8, 47] || Bork, Rhe.
- 13 GROTMOEDER: Vars, Zel, Doet, Hen, Ang, Sto.
- 14 GROTMOE: Hen.
- 15 GROOTMOEDER: Eef, Wich, Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Wehl, Does, Groes, Zev || Anh.
- 16 GROOTMOEDJEN: War.
- 17 GROOTMOE: Baa, Ang, Zed.
- 18 GROOTMODER: Harf, Vor, Bel, Lich.
- 19 GROOTMOO: Harf, Eef, Lar, Eib.
- 20 GROTMORE: / Lich 1991 [Telge 8, 47].

- 21 GROMOE: Zut, Hen.
- 22 GROMOEDER: Did.
- 23 GROMMOE: Zed.
- 24 GROMMOEDER: Zed.
- 25 'GROMMEKEN: Baa.

- 26 GRÖTMOEDER: / sHe 1982 [Telge 3,

▲ *gropmoeder* e.v. 30-33

Veural verspreid in den Acht komt varianten van "grootmoeder" veur woorin de t deur de volgende m as p uut-esprokken wordt: gropmoeder, gropmoe, gropmoder en gropmoo.

- 55].
- 27 GRUTMOEDER: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 45] || Kle.
- 28 GRUTMOED: / Pan 1988 [Telge 7, 45].

- 29 GROOTJE(N): Gor, Harf, Eef, Zut, Lar, Gees, Bel, Doet, Tol, Wesv, Zev, Zed.

- 30 GROPMOEDER: Wesd, Zel, Dre, Hen, Tol, Sto.
- 31 GROPMOE: Dre.
- 32 GROPMODER: Alm, Aal, Bre.
- 33 GROPMOO: Gor, Gels, Nee, Aal || Bat, Mar.

- 34 BESMODER: Win || Vre, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 35 BESMOOR: Win.
- 36 BESSEMOEDER: / Zel 1863 [Klokman 7, 46].
- 37 BESTEMOEDER: / Zel 1863 [Klokman 7, 42].
- 38 BESTEMOER: / Liem 1848 [GV-alm 155], Bor 1882 [Kobus 1, 461].
- 39 BESTEMOOR: Loch.
- 40 BESSEMOOR: / Lar 1927 [Heuvel 1, 58],

Eib 1980 [Telge 1, 8].

- 41 BÖPPE: Win.
 42 BEPPE: Win / Acht 1874 [Kobus 2, 555].
 43 OTE: / Bor 1862 [GV-alm 95], Acht 1874 [Kobus 2, 556], Bor 1882 [Kobus 1, 461].
 44 OOTJE: / Acht 1874 [Kobus 2, 556].
 45 MUUNT: / Pan 1988 [Telge 7, 92].
 Il greuske: Kle.

Kep: Vrogger zei i-j opoe; now zeg i-j: oma.
Nee: 't Oldste woord is: grompoo; later wodn 't opoe en rechtevoort praot ze van oma.
Zut: Vrogger zeien ze: opoe, gromoe of grootjen; noe: oma.
Gor: Grompoo is verolderd; grootje zeien meestal anderen dan de kleinkinder.
Harf: Mien moder neumen eur grootmoder: grootje.
Zed: Heel olderwets is: opoe; vrogger was 't grootmoe, grootje en veur de plaogeri-j zeie ze wel: grommoe of grommoeder. Now is 't in 't algemeen: oma.
Bor: A'j twee opoes hadn, heel ie ze uut mekare deur an te geven woor ze wonen: opoe Reurle en opoe Karkstraote.

Eib: 'n Paar maol in 't joor kwamp ze nen helen dag bieje ons, onze opoe-grotmoo. Ze

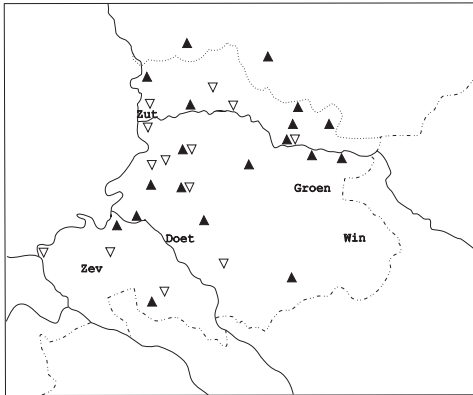
Oma, of: opoe, grotmoo, besmoder, böppe, ote, muunt.

wonen in Nee en was de grotmoo van mien moo en wonn bieje de olde leu van mien moo in. Um dee beide opoes oet mekare te hollen, ha'w ne opoe en ne opoe-grotmoo. Opoe-grotmoo kwamp met Tone met. Dén brach twee keer daags de melk naor 't botterfebriek in Eibarge. Wieje stonnen dan al vrog an de straote te wochten en kekken hoo opoe-grotmoo, met al dee rökke an, van de melkwagen ofklom. "Noo, Tone, tut vanaovend", reep ze dan, want Tone kwamp 's aovends nog weer met de melk. Wieleu waren beniejd wat der in uur tasjen zat, maor eers mos de musse of. Opoe-grotmoo droog ne knipmusse met nen rouwband. Dén band gink der eerst of en dan kwamp de musse. De halve schorte wodn veur den dag ehaald en veur-edaone en pas dan gink 't tasjen lös. Wieje kregen wat te slikkeren en dat was fees!

Wich: 'n Old mense in huus was 'n meuje. [MEUJE; ok: / Lar 1927 [Heuvel 1, 55], Aal 1964 (Rots 1, 27), Vars 1985 (Telge 6, 227). MUJE: / Vars 1985 (Telge 6, 227)].

OPA
grootvader

- 01 OPA: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 98] Il Bat, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.
 02 OPPA: Ruu, Lar, Gels, Aal, Zel / Vars 1985 [Telge 6, 254] Il Bat.
 03 APPA: Ruu, Lar.
 04 OPIE: War.
 05 GROFVA: Gor, Alm, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Aal, Dre, Sto Il Bat, Mar.
 06 GROFVADER: Vor, Zel, Dre, Hen, Tol, Ang.
 07 GROTVADER: Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Zel, Doet, Hen, Groes, Zev / Lich 1991 [Telge 8, 47].
 08 GROTVVA: Vor, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Vars, Hen.
 09 GROTVARE: / Lich 1991 [Telge 8, 47].
 10 GROVA: Eef, Zut, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Hen, Baa, Wesv, Zed.

- ▲ *grofva(der)* 05-06
- ▽ *grova(der)* 10,12

Net zo as in "grootmoeder" de t deur de volgende m tut p wordt, verandert de t in "grootvader" deur de eerste medeklinker van "vader". Vake is ok op-egeven dat de t helemaole neet uut-esprokken wordt. Dat is 't geval in grova, grovader.

- 11 GROOTVADER: Eef, Ruu, Bel, Lich, Gen, Meg, Sil, Wehl, Does II Bork, Rhe, Anh.
- 12 GROVADER: Wesd, Wesv, Did.
- 13 GROOTVA: Harf, Eef, War, Vor.
- 14 GRÖTVADER: / sHe 1982 [Telge 3, 55].
- 15 GRUTVAODER: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 45] II Kle.
- 16 GRUTVAD: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 45].
- 17 GROOTPAPPA: Ang.
- 18 BESTEVAAR: Loch / Lar 1838 [GV-alm 180], Bor 1882 [Kobus 1, 459].
- 19 BESVADER: Win II Vre, Bork, Hei, Rhe.
- 20 BESSEVADER: / Zel 1863 [Klokman 7, 41].
- 21 BESSEVAAR: / Zel 1936 [Klokman 3, 39], Zel 1950 [Broekhuysen 1, 51].
- 22 OLDE MAN: Tol.
- 23 OLDEN: Tol.

Gor: Grofva; dat zeien ze vrogger. [Ok: Ruu, Nee].

Zed: Vrogger zeie ze: grova, now: opa.

Wesv: 't Woord opa is pas nao de Tweede Weerldoorlog gekomme/is pas van nao den Oorlog.

Tol: At ze den olden zeien, dan was de verhouding meestal niet zo bes.

Zel 1950: "Bessevaar is geheel verdrongen door grofva" [Broekhuysen 1, 51].

KLEINKIND

kleinkind

- 01 KLEINKIND: Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 KIENDSKIEND: Pan.
- 03 KINDSKIND: Ruu.

Groen: Mien grotva en grotmoo van vaders kante hadn 22 kleinkinder: tien kleindochters en twaalf kleinzöns. Mien grotolders van mothers kante hadn 32 kleinkinder: negen kleindochters en 23 kleinzöns. [KLEINDOCHTER; KLEINZÖNNE].

Kep: Wi-j praot zelden aover mien kleinzoon of kleindochter; wi-j zegt: mien zoon het 'n jong en mien dochter hef 'n deerntjen.

● *Veur de variatie in zönne/zoon/zeun kiek onder: zönne.*

ANGETROUWDE FAMILIE

aangetrouwde familie

De namen veur angetrouwde familie bunt algemeen: schoonolders, schoonvader/schoonva, schoonmoeder/schoonmoder/schoonmoo, schoondochter, schoonzönne, schoonzuster. Veur de variatie van zönne/zoon/zeun in schoonzönne, kiek onder: zönne; veur de variatie van olders in schoonolders, kiek onder: olders.

Groen: Mien skoova en skoomoo bunt mien skoonolders. [SKOONOLDERS; ok: Bel. SKOO(N)MOO, SKOO(N)MODER; ok: Bel. SKOO(N)VA(DER); ok: Bel. SKOONZÖNNE; ok: Bel. SKOONZUSTER; ok: Bel].

Eef: Schoonolders, of: de olders van mien vrouwe/de olders van mien man. Schoonva,

of: de va van mien vrouw/de va van mien man, of: mien vrouw zien va/mien man zien va. Schoonmoder, of: de moo van mien man/de moo van mien vrouwe, of: mien man zien moo/mien vrouw zien moo. Schoondochter, of: de vrouwe van mien zönne/mien zönne zien vrouwe. Schoonzuster, of: de vrouwe van mien breur/mien breur zien vrouwe.

Zed: Uut plaogeri-j nuumde ze de schoonzoon(s) en schoondochter(s) wel: de vremde blage.

● *De name veur 'n angetrouwde breur is:*

01 ZWAOGER: Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 425] || Bat, Mar.

● *Bezondere namen veur 'n angetrouwde zuster bunt:*

01 ZWAEGERESKE: Bel, Win.

02 ZWAOGERESKE: Win.

Win: Ne schoonzuster neumen ze vrogger ok wal zwaegerske of zwaogerske.

Wesv 1996: DE KOUWE KANT “de aange-trouwde familie” [Telge 11, 52].

Lich 1991: VAN DE KOLDE KANTE WAE-ZEN “aangetrouwd zijn” [Telge 8, 58].

sHe 1993: Aangetrouwd is aangedrette “ge-zegde waarmee aangeduid wordt dat de fa-milieband door aantrouwen meestal niet zo sterk is” [Telge 3, 191].

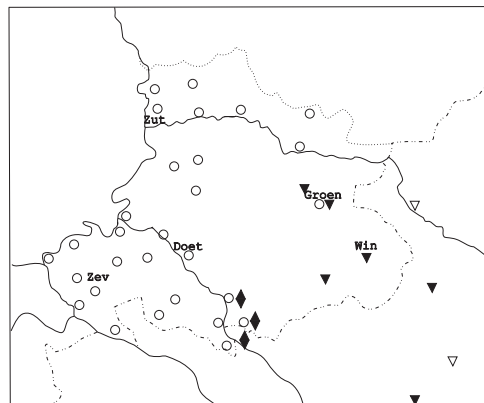
OME

oom

01 OME: Acht; Wesv, Groes, Zev, Sto / Lich 1991 [Telge 8, 84] || Bat, Raes, Kle.

02 OOM: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Bor, Gels, Groen, Gen, Voo,Sil, Doet, Kep, Hen, Does; Liem.

03 EUME: Bel, Groen, Bre, Win / Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Lich 1991 [Telge 7, 37] || Stlo, Raes.

○ *oom* 02

◆ *omen* 04

▼ *eume* 03

▽ *eum*

't Standaardnederlands woor *oom* is in onze streek heel bekend. 't Kump in den Acht veur näöst ome. In den O Acht is *eume* (nog) bekend; 'n interessante variant is op-egeven veur Silvolde, Voorst en Anholt: *omen*.

04 OMEN: Voo, Sil || Anh.
|| eum: Vre, Hei

Eef: Vrogger was 't Jan-oom, Piet-oom; dat kump haoste neet meer veur want noe zegt ze: oom Jan, oom Piet of ome Jan, ome Piet.

Voo: Wi-j zeggen oom Willem, maor ome Hendrik. Door is nog zo'n olden omen in huus.

Sto: 'n Bruur van opa of oma is ome: Willem-ome.

Wesv: Ome Jan/oom Jan kump vandaag bi-j ons.

Ruu: Willem-eume is mien ome; Willem-eume is older as ome Willem. [EUME, ok: Loch, Bor, Gels, Eib, Rek, Groen, Voo, Vars, Hen].

Loch: Nog zo lange neet elene kwam eerst de veurname en dan oom of eume: Jan-Willem-oom/Jan-Willem-eume.

Hen: Rond 1930 heuren i-j nog wel 's praoten aover: Jan-oom of Jan-eume.

Lar: 'n Echten ome heetten vrogger ome

Gait, bie 'n andere "oom" kwam dat oom achter de veurname: Gait-oom.

Vars: Beernd-eume, Hendrik-eume; of met de name van de boerderi-je: Vossers-eume.

Win: Eume Willem en as aanspraektitel: Willem-eume.

Win ca 1882: Doe de groeve was, kwammen de naobers al bi-j tields umme alles terechte te zetten; later kwammen ok de vrende, de eumens en meujes en 'n heleboel, die wi-j in 't geheel niet kenden [Kruisselbrink 1, 164].

Lich: Ne eume is 'n ome dén neet etrouwd is maor bi-j familie inwont.

Vor: 'n Ongetrouwde man die bie-j 'n breur in huus was, neumen ze altied 'n eum. [EUM].

Zed: Zat der 'n olderen oom bi-j den heerd, dan nuumde ze dén: de spi-j-oom. [SPI-J-OOM].

Bre: 'n Spi-j-eumken zat in den hook bi-j 't vuur; hee hoofden gin wark meer te done. [SPI-J-EUMKEN; ok: Win. SPIEJ-EUMKEN: Gels].

Eib 1980: EUME "inwonende, ongehuwde oom" [Telge 1, 21; ok: / Kot 1911 (Meinen 2, 98)].

TANTE

tante

01 TANTE: Acht, Liem II Bat, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.

02 TAANTE: Pan.

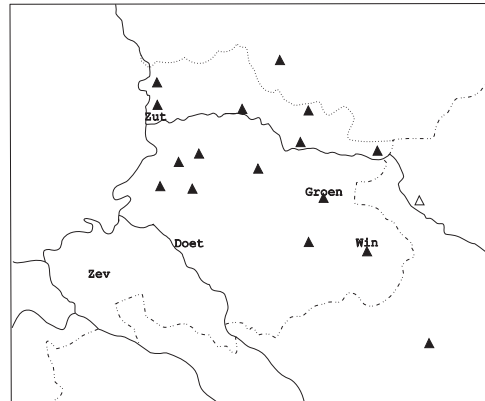
03 MEUJE: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Rek, Groen, Lich, Win, Hen, Tol / Gor 1901 [Keetelaar 1, 55], Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Lich 1991 [Telge 8, 77], Gen 1999 [Telge 12, 106] II Mar, Bork.

04 MÄÖJ: / sHe 1982 [Telge 3, 97], Gen 1999 [Telge 12, 106].

II meuj: Vre.

II tant: Kle.

Eef: Vrogger was 't Dike-meuje, Mine-meuje; noe: tante Dika, tante Mina. 'n Enkele keer

▲ meuje 03

△ meuj 04

In de No Acht is 't woord meuje veur "tante" nog tamelek bekend.

heur iej nog wal 's: Gef de meuje 's 'n hendjen.

Hen: Vrogger zeien ze tegen 'n tante, meuje: Jantje-meuje. Tegen 'n halfzuster van mien grotvader mos ik as klein kind (in de joren derteg) Mi-jke-meuje zeggen; ik heb dat ont-hollen umda'k dat zo raar von.

Tol: Mien gropmoeder had 't aover meuje.

Lar: 'n Echte tante heetten ok vrogger altied tante: tante Jo; bie 'n andere "tante" kwam meuje achter de veurname: Jo-meuje.

Gels: In Gelster wet haoste ieder-ene nog: bie Dieke-meuje van Jan Dreesen ko'j zuurtjes kriegen/kopen.

Vars: Samen met de veurname is 't meuje: Hanne-meuje. Um de olde vrouw bi-j 'n boerderi-j an te duden: Entink-meuje.

Groen: Mien opoe wodn Janne-meuje eneumd.

Lich: Ne meuje is ne tante dee neet etrouwd is, maor bi-j familie inwont.

Eib 1980: MEUJE "inwonende tante" [Telge 1, 52].

● *'n Ome oftante met völle geld woor iemand van hopt dat e der van arven zal, heet algemeen 'n SUKEROOM/SUKEREUM(P)KE(N), SUKERTANTE.*

Win: Van 'n sokkereumken of ne sokkertante hop i-j te arven. [SOKKER-EUMKEN; SOKKERTANTE].

Tol: "Doet der maor met hen; 't kon ow nog 's wat opleveren", zeien ze van 'n sukereumpken of sukertante.

Eef: Vrogger heetten 'n olde, ongetrouwde oom dee in 't oldershuus was blieden hangen 'n STALSTREUJER. [Ok: / Lar 1927 (Heuvel 1, 230)].

Dre 1982: Tegeswoordeg is 't allemaol anders en lao'w bli-j zun dat de olde mensen die van zich eiges geen geld hemmen, now van Drees trekken en bevobbeld niet as 'n old spi-j-eumken bi-j de familie genadebrood motten aeten [Lucassen 1, 27]. [SPI-J-EUMKEN].

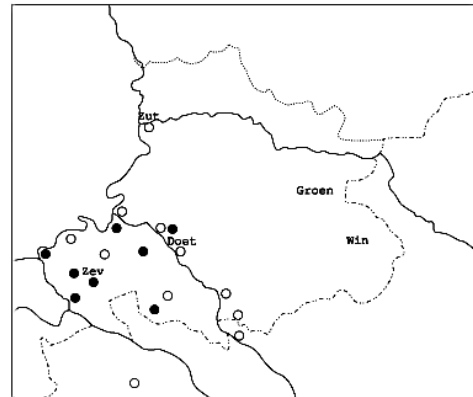
Gen 1999: MOEDERMÄÖ "oudtante" [Telge 12, 109].

NAEVE
neef

- 01 NAEVE: Acht II Bat, Mar.
- 02 NAEF: Voo, Sil, Doet, Kep, Does; Liem / Gen 1999 [Telge 12, 112] II Anh.
II neffe: Hei, Rhe.
II neef: Kle.

Haa: Jan is 'n naeve van mie.
Groes: Jan is 'n naef van mien.
Bel: 'n Oomzegertjen is de zönnne van 'n breur of zuster, zwaoger of schoonzuster. [OOMZEGGER].
Lich 1991: Deur vernaeving is Jans anetrouwd [Telge 8, 133]. [VERNAEVING].

Wesv 1996: Nich en naef dah klaef, naef en nich dat vri-jt lich "neef en nicht kunnen gemakkelijck verkering krijgen" [Telge 11, 66].

○ nicht 02   ● nich 03

Plaatsen in de Liem en langs den Olden lesselt kent 't Standaardnederlandse woord nicht, maor de vorm zonder t (nich) is veural in de Liem ok heel gangboor. De Acht hef nichte.; dat steet neet op 't kaartjen.

NICHTE
nicht

- 01 NICHTE: Acht II Bat, Mar, Hei, Rhe.
- 02 NICHT: Zut, Voo, Sil, Doet, Kep, Does, Lat, Did, Zed II Anh, Kle.
- 03 NICH: Wehl, Kep, Ang, Wesv, Groes, Zev, Sto, Pan.

Tol: "Da's nog 'n nichte van mien", zei grofvader.
Sto: Döt is nog 'n nich van mien.
Win: "Nichte, bu'j dichte?". "Jao naeve as 'n melkzaeve".
Bel: 'n Tantezegertjen is den dochter van 'n breur of zuster, zwaoger of schoonzuster. [TANTEZEGGER].

HOOFDSTUK 3

HUWELEK

VERKERING

verkering

- 01 VERKERING: Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 VERKERINGE: Nee, Bel, Win.
- 03 VRIEJERIEJE: Gor, Eef, Vor, Loch, Eib, Groen II Mar.
- 04 VRI-JERI-JE: Aal, Bre, Din, Hen.
- 05 VRI-JERI-J: Voo, Meg, Did, Pan.
- 06 VRIAZIE: / Lar 1882 [Postel 1, 491].
- 07 SJANS: / sHe 1982 [Telge 3, 133].
- 08 AGASSEMENT: Gor 1901 [Keetelaar 1, 69/113].

Hen: Now heit 't verkering; vrogger heitten 't vri-jeri-j.

Did: Dorus het de vri-jeri-j met Dora uitgemaak.

Hen: As 't nao zekere tied wat leek, mos 't meisje de jonge maor 's metbrengen en veurstellen. Leek dat goed, dan ging 't meisje met de jonge met. Dan ko'j zeggen dat ze vaste verkering hadden. Anvankelek kwam de jonge één keer in de wekke –meestal op zondagaovend– op visite bi-j 't meisje. Maor al gauw doornao ging de jonge “de wekke deur-zagen” bi-j 't meisje: op bezuuk op woensdagaovend. Dan gingen ok de olders van weerskanten bi-j mekare op visite.

Dre 1982: Wi-j wisten as blagen van 'n jaor of tien toen nog gaar niet wat verkering was; tegeswoordeg hemmen kinder van die laeftied eiges hos verkering en lopen ze met vriendschapsringen um [Lucassen 1, 46].

Win 1964: Jan-Willem hef an genog bleumkes erokkene; 't wordt tied dat e der ene plukt. 'n Paar joor verkeringe en dan! Dan kan 't angaon. Dan bunt vader en moder geröst en Willem-eume ok. Pötters-Jan-Willem mek gin jacht. Hee hef de tied. En hee is der bezeen an [Oelenwanne 92].

Acht-Tw 1948: MIDDELWEKKEN “s woensdagsavonds gaan vrijen; gebeurt alleen kort voor het trouwen als 't dikke an is” [Wanink 1, 142].

Win 1978: Stientjen van de Loervoggel hadde zo no en dan 's ne vri-jer. Zo no en dan. Want äöre mevrouw wol gin vri-jers in de kök-kene hebben. En der met naor vader trekken dee ze neet. Want vader bezag äöre jonges en ze stonnen 'm neet an. O, overdag was ze zo netkes, zo bedeesd en verlaegen. Äöre mevrouw hadde niks, neet zó völle op äör an te marken. Maor op de gao-aovende leep ze hier en daor langs stille waege en henk in den arm van den enen of andere. Ze genk met ieder en ene met [Van Loo 1, 38]. [GAO-AOVEND].

Does: As 'n jong paartje vö! te druk met mekaar was in 't begin van de verkering, zeien ze wel: “I-j zult zien: as 't hard raegent, is 't zo gedaon”.

sHe 1993: Zolang a'j 't vleis nog an 't pond könt kriege, mo'j gin hele koe kope “men moet niet te gauw vaste verkering sluiten als men nog van de voordelen van de vrijheid kan genieten” [Telge 3, 207].

sHe 1982: Kwam der één, ik nam der één, al was 't der één met 'n höltere been “gezegde waarmee aangegeven wordt dat men geen eisen stelt aan een huwelijkspartner” [Telge 3, 39].

● *As 'n vriejer vrogger veur de eerste kere bie de olde leu van zien nieje deerne kwam, wodn der spekannekoke egetten. As de vriejer neet ewenst was, dan kon dat op verschillende meneren an-egeven wodn.*

● *In de pannekoke van de vriejer laenn dan de zweurdjes van 't spek (de butenkanten) naor mekare too; op-egeven veur: Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din.*

Bel: As de beide spekhasjes met de ruggen (de zwoerdkanten) teggen mekare anlaenn, dan hoven de vri-er neet weer te kommen; dan waren der bi-j 'm thoese te weineg stal-deurtjes.

Din: Leien de zwäördjes naor de butenkante, dan was 't goed; leien ze naor mekare toe, dan wier de vri-eri-je niks.

● *In de pannekoke van de vriejer wazzen de zweurdjes van 't spek (de butenkanten) op-ekleufd; op-egeven veur: Bor, Nee, Eib, Rek, Bel.*

Nee: As ne vriejer veur de eerste kere bie de deerne an hoes kwam en hee kreeg ne opgekleufden spekhazzen, dan was e neet welkom en hoven e dus neet weer te kommen. Opkleuven is ne dwarssnee maken in de zwoere zodat dén ummekrullen met 't bakken.

Rek: A'j de eerste kere bie 'n deerntjen ne pannekoken kregen waarin ne opgekleufden spekhas in-ebakken was, dan hoven i-j neet weer te kommen, wat de olde leu betrof. Geld of 't antal staldeuren of -raemkes spöllen daorbie ne grote rolle.

● *Der wodn dan 'n lappe in de pannekoke ebakken; op-egeven veur: Wesd, Zel, Hen, Key.*

Zel: At de olders de vri-er niet mochen liejen, dan bakken ze 'n lappe in de pannekoeke. Dan wis de jonge dat e niet weer hoeven te kommen.

Hen: Was de vri-er niet welkom dan zat der in zien pannekoeke 'n stuksken pilo-lap.

Wesd: 't Is al heel lange af-eschaft dat as der 'n todde in de pannekoeke ingebakken was, de vri-er niet welkom was.

● *De jonge kreeg 't kepken van de koke*

dee-t e met de karmse an de deerne egeven had; op-egeven veur: Ruu, Gees, Kep.

Ruu: A'j as jonge 'n deerne met de karmse 'n koke gavven en dan de eerste kere bie eur thuis kwammen en 't kepken kregen, dan hoven ie neet weer te kommen.

Zed: At der 'n deerntje met de kermis met 'n jong thuuskwam en 't ston de olders wel aan, dan hielen ze spek uut de wim en wier der getraceerd op spekpannekoek. Ston 't de olders niet aan, dan kreg e niks.

Gees: As de dochter ne geschikte vriejer evonden had, dan bakken moo ne pannekoke met worstplekskes, as 't paar in hoes kwam.

Gor: Bekend was dat as vrogger de vriejer beveel bie de olde luu, hee 'n pannekoeke met krinten der in kreeg. Kreeg e die niet, dan hoeven e niet weer te kommen.

Nee: Wee oe is too-edach, dén wordt in den hook bie den heerd ebrach; dat sloog op 'n vri-er van 'n boerendeerne dén den tweeden aovend as e kwam vri-jen in den hook bie den heerd mocht zitten: 'n ereplaetsken.

Gen 1999: Die meid legt 't zich met elke jongen an. ZICH ANLEGGEN MET "een relatie aangaan met" [Telge 12, 16].

Lich 1991: Dee twee hebt vrog an-evri-ijd; ze bunt zeuventeg jaor en al viefteg jaor etrouwd. ANVRI-JEN "(vroeg) met verkering beginnen" [Telge 8, 15].

Lar 1927: Er (was) een heel gezelschap maaiers en bindsters bijeen geweest op de velden. Aardige gulle meisjes waren er, die, gans niet preuts "opsloegen" met de vreemde jongens. Soms ging het een beetje al te grof. Zo paken de jongens "in de middagslaop" de "maekes" bij de benen en onder 't zeggen van "Daerne, za'k oew 's wiezen hoo de duvel veur de grote ege löp", trokken ze de maagden die onderbroeken noch kousen aanhadden over de scherpe stoppels [Heuvel 1, 305]. [OPSLAON MET "zich inlaten met"].

Win 1971: TROUWENSMÄÖTEG “in de leeftijd waarop men aan trouwen begint te denken, huwbaar” [Deunk 1, 247].

Kot 1913: Maor den grootsten riekdom (van boer Zunderink) wazzen nog ziene jonges; ziene veer zöns. Alle in de twinteg; trouwensmaote [Meinen 2a, 67]. [TROUWENSMÄÖTE].

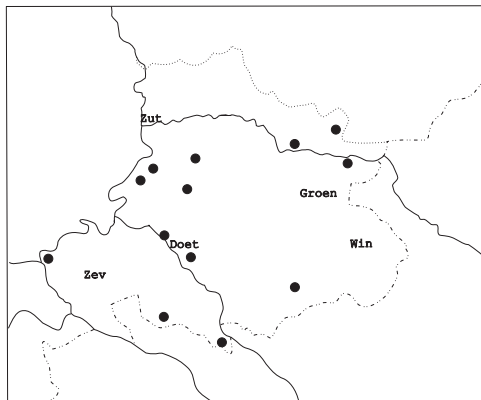
● *In Postel 1, 491-495 steet beschreven hoo de vriazie tussen Olbert en Gaitjen verlopen is; hoo ze an mekare ekommen bunt.*

● *In Odink 1, 131 staot spelletjes beschreven dee jongeleu op de delle spölden um uut te vinden wat veur 'n kansen op verkering der onderling waren.*

● “(Kans op) verkering hebben”:

01 SJANS HEBBEN: Vor, Bor, Nee, Eib, Doet, Hen, Baa, Wesv, sHe / Wesv 1996 [Telge 11, 81].

02 WAT AN DE ARM HEMME(N): / sHe 1982 [Telge 3, 9], Gen 1999 [Telge 12, 20].

● *sjans*

Sjans kump in de betekenis “verkering” veur in twee uitdrukkingen: sjans hebben en sjans hebben met (iemand). 't Kaartjen löt zeen dat 't woord sjans veural in den Zw Acht op-egeven is.

03 'N BUNDEL AN 'T BEEN *HEBBE*: / sHe 1982 [Telge 3, 25].

Nee: Dorus hef verkering; Dorus hef sjans.

Doet: Dorus en Dora heb sjans.

Gen 1999: Jan het met Marietje 'n afstrie kert gemaakt en now zun ze der stiekem vandeur. 'N AFSTRIEKERT MAKEN “een afspraakje maken” [Telge 12, 12].

Lich 1991: HEN SJIEFKEN WAEZEN “op vrijersvoeten zijn” [Telge 8, 107].

sHe 1982: 'N SMAASJE HEMME “uitgaan met een jongen of meisje” [Telge 3, 135].

Zut: In Zutphen liepen de jonges en meisjes altijd in het zogenaamde “rondjen”. Dat was en is in 't centrum van de stad. De jonges en meisjes dee nog vrie waeren, liepen dan in groepjes vrienden/vriendinnen in tegen-aovergestelde richting, meestal op zaoterdag en zondag. Zo kwammen ze mekaere dus altijd tegen en dan ko'j zo noe en dan 's 'n präötjen maken um mekaere baeter te leren kennen en um 'n afspraakjen te maken. Heel vake gevolgd deur vaste verkering.

● “*Verkering hebben met*”:

01 GAON MET: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 47], Wesv 1996 [Telge 11, 40] || Bat.

02 VRIEJEN/VRI-JEN MET: Acht, Liem || Mar.

03 SJANS HEBBEN MET: Vor, Eib, Aal, Meg, Kep, Hen, Ste.

04 LOPE(N) MET: Vor, Bor, Eib, Bel, Aal, Kep, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 93], Pan 1988 [Telge 8, 83].

05 UMGANG *HEBBEN* MET: Eef, Vor, Aal, Ang, Wesv.

06 KENNES *HEBBEN AN*: Zut, Zed, Pan.

07 'T AN HEBBEN MET: Aal, Bre.

08 SCHARRELEN MET: Gor, Aal.

09 VASTEGHEID HEBBEN MET: Gor.

10 KUNDEGHEID HEBBEN AN: Lich

Vor: Dorus hef verkering met/geet met/löp met/vrijet met hef umgang met/hef sjans met Dora: 't is dikke an met die beiden.

Lich: Dorus hef kundegheid an Dora; hee geet met Dora.

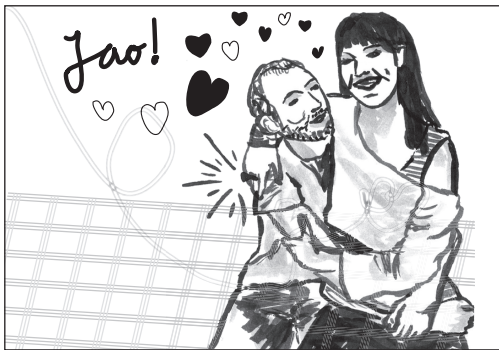
Hen: Dorus hef verkering met Dora; vrogger wier der ezeg: Dorus vri-jt met Dora.

Bor: Dorus löp met Dora.

Lar: Dorus geet met Dora; 't is groot wark.

Tol: Dorus geet met Dora; Dorus hef ok wat an de hand. [WAT AN DE HAND HEBBEN; ok: Zed].

sHe 1982: IETS AN 'T HENDJE HEMME "verkering hebben" [Telge 3, 58; ok: / Pan 1988 (Telge 8, 46)].

Dorus löp met Dora; hee hef wat an de hand (en zee an de vinger van de rechterhand).

Kot 1911: 't Kan gek rollen in de weld, wordt der wal 's ezeg, maor bi-j onze jongeleu rolden 't wal good; 't rolden zó, dat ze in stilte met mekare an 't gaon kwammen [Meinen 2, 32].

Aal 1966: 'n Naoberkind; dan wet i-j wa'j vindt "gezegd tegen iemand die verkering heeft met een buurkind" [Rots 2, 23].

Zed 1981: Blief bi-j ow naobers kind, dan wet i-j wa'j vindt "trouw met iemand uit de buurt, dan weet je wat je krijg" [Lukkezen 1, 4].

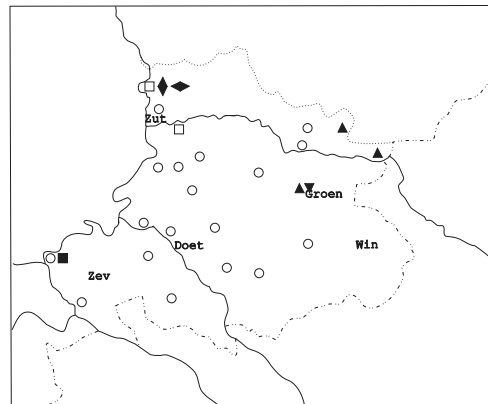
sHe 1993: Ze scharrele met mekaar, misschien kriege ze wel verkering. SCHARRELE "omgang hebben met een meisje of een jongen". SJANSEN "voor het eerst omgang hebben met een jongen of meisje" [Telge 3, 203/133].

● *A'j vaste verkering hebt:*

01 HE'J DE SCHADDEN DREUGE: Bel / Win 1971 [Deunk 1, 199], Eib 1980 [Telge 1, 71], Lich 1991 [Telge 8, 102].

● *A'j der twee bie mekare ebracht hebt, dan wordt der wel ezegd da'j:*

01 'N HOGE(N) HOOD VERDEEND HEBT: Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Lich, Vars, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Wesv, Zed.

○ 'n/den hoge(n) hood verdeend/verdiend hebben 01-02

▲ 'n/ne/den pilosen hood verdeend hebben 03-04,

▼ den iezernen hood verdeend hebben 05

□ 'n nieje hood verdeend hebben 06

■ 'n vri-je hoed verdiend hebbe 07

◆ 'n nieje pette verdeend hebben 09

◆ 'n nieje mutse verdeend hebben 10

De uitdrukking 'n hogen hood/hoed verdeend/verdiend hebben, is deur de metwarkers tamelek völle op-egeven. Interessant bunt de varianten aan de randen van 't gebied woor disse uitdrukking bekend is: door spölt neet 'n hogen hood/hoed 'n rolle, maor 'n pilosen, 'n iezernen, 'n nieje of 'n vri-je. In Gorssel kö'j zelfs kiezen a'j 'n maeken en 'n jonge bie mekare ebracht hebt tussen 'n nieje hood, 'n nieje pette en 'n nieje mutse.

- 02 DEN HOGE(N) HOED VERDIEND
HEBT: Wesd, Pan.
- 03 'N/NE PILOSEN HOOD VERDEEND
HEBT: Nee, Rek.
- 04 DEN PILOSEN HOOD VERDEEND
HEBT: Bel.
- 05 DEN IEZERNEN HOOD VERDEEND
HEBT: Bel.
- 06 'N NIEJE HOOD VERDEEND HEBT:
Gor, War.
- 07 'N VRI-JE HOED VERDIEND HEB:
Wesv.
- 08 'N HOED VERDIEND HEBT: Eef, Sto,
Pan / Lar 1927 [Heuvel 1, 95] || Bork.
- 09 'N NIEJE PETTE VERDEEND HEBT:
Gor.
- 10 'N NIEJE MUTSE VERDEEND HEBT:
Gor.
|| ne pilooske bokse verdeend hebt: Vre.

Eef: An Dorus en Dora hef mien zuster 'n hood'n hoge hood verdeend. [AN; ok: Vor, Wesd, Kep, Dre, Hen, Baa, Sto].

Wehl: Mien zuster het 'n hoge hoed verdiend met Dorus en Dora. [MET; ok: Vor, Ruu, Wehl].

Bor: Mien zuster hef 'n hogen hood verdeend bie Dorus en Dora. [BIE].

Wesv: Mien zuster het Dorus en Dora bij mekaar gebroch: ze wou 'n vri-je/hoge hoed verdiene.

Did: 'n Manspersoon kreeg 'n hoge hoed as e twee aan mekaar geplek had.

sHe 1982: MAAKSMAN "bemiddelaar bij partnerkeuze" [Telge 3, 95; ok: / Lar 1927 (Heuvel 1, 334)].

Acht 1874: KOEZENSLEPPER "koppelaar" [Kobus 2, 556; ok: / Bor 1881 (Kobus 1, 461)].

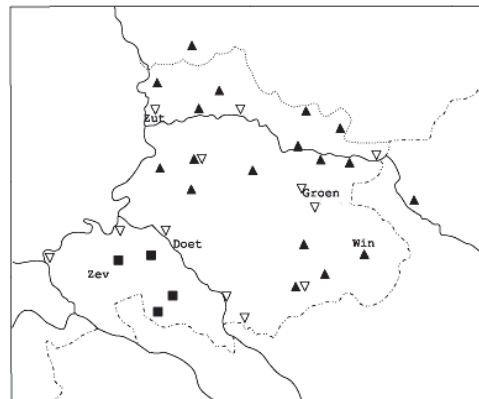
DEERNE *meisje*

't Meisje woor 'n jonge verkering met hef, heet veural: *deerne/deerntjen 01-03, meid/meisje(n)/maeken 04-08*. Verg. ok de namen

veur "kind van 't vrouwelijk geslacht" en "jonge vrouw" in: De mens-A, blz. 18-19 en blz. 21-22.

- 01 DEERNE: Gor, Alm, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Hen, Baa || Bat, Vre.
- 02 DEERN: Wehl, Did, Zed, Sto.
- 03 DEERNTJE(N): Eef, Vor, Loch, Rek, Bel, Groen, Aal, Voo, Sil, Kep, Ang, Wesv.
- 04 MEID: Gor, Wich, Bor, Gels, Rek, Groen, Gen, Meg, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Tol, Did, Pan || Bat, Mar, Anh.
- 05 MEISJE(N): Gor, Alm, Zut, War, Vor, Aal, Vars, Zel, Doet, Kep, Tol, Ang, Groes.
- 06 MAEKE(N): Harf, Alm, Eef, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel || Bat.
- 07 MEIKE(N): Aal, Win, Zev || Raes.
- 08 MAEDJE: sHe.
- 09 VRIENDIN: Zut, Voo, Hen, Tol, Groes, Zev, Zed.
- 10 VRIENDINNE: Gor, Gels, Aal.
- 11 GRIETJE(N): Eef, Zut, Wesv.
- 12 ANSTAONDE: Gor.

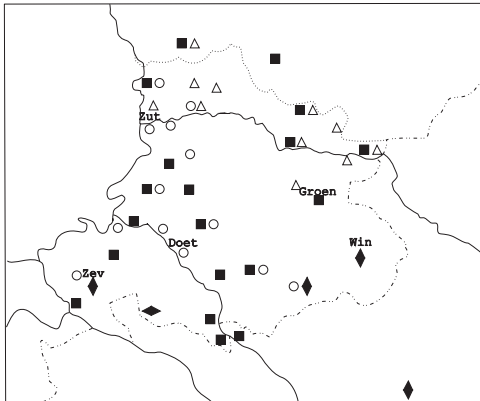
Hen: Vrogger was 't de meid/de deerne. "Dorus, woor gao'j naor toe?". "Ik gao naor de

- ▲ *deerne 01*   ■ *deern 02*
▽ *deerntje(n) 03*

As name veur 'n meisje woor 'n jonge verkering met hef, komt in de Acht veural deerne en deerntje(n) veur; in de Liem is 't veural deern.

- meid 04   ○ meiske(n) 05
 △ maeke(n) 06   ◆ meike(n) 07
 ◆ maedje 08

'n Andere name in onze streek veur 't meisje woor 'n jonge verkering met hef, is meid. Doornäöst is meisje bekend in 't gebied langs den lesselt en Olden lesselt en maeken in de No Acht. Veur Win, Bre en Zev is op-egeven meike(n), veur sHe maedje.

meid/de deerne". Now zeg 'n jonge: mien vriendin.

Tol: "Dorus is nao de meid", zeien ze vroger. Now is Dorus naor zien vriendin.

Groes: Vroeger was Dora "mien meisje", now is ze "mien vriendin".

Zut: Vroger zeien ze: mien meisjen of mien grietjen; noe zeggen ze vriendin.

Voo: Dora is mien deerntjen; tegeswoordeg: Dora is mien vriendin.

Vars: Dora is mien meisjen/miene meid.

Wich: Dora is mien meid; door gao'k met.

Gels: Dora is miene meid/miene deerne/ mien maeken/mien vriendinne.

JONGE jongen

De jonge woor 'n meisje verkering met hef, heet veural in den Acht: jonge(n) en in de Liem: jong. Verg. ok de namen veur "jonge man" in: De mens-A, blz. 22.

- 01 JONGE(N): Acht II Bat, Mar, Vre.
 02 JONG: Voo, Sil, Kep; Liem.
 03 VRIEJER, VRI-JER: Eef, Vor, Lar, Bor, Bel, Lich, Aal, Bre, Meg, Hen, Tol, Did, sHe.
 04 VRIEND: Gor, Zut, Vor, Gels, Aal, Voo, Hen, Tol, Groes, Zev, Zed.
 05 KNUL: Zut.
 06 GALANT: War, Aal.
 07 SJANS: Aal.

Hen: Vroger was 't de jonge of mien vri-er. Now zeg 't meisje: mien vriend.

Groes: Vroeger was Dorus "mien jong"; now is e "mien vriend".

Zut: Vroger zeien ze: jonge, of ook wel: knul; noe zeggen ze: vriend.

Tol: "Dora is nao de jonge/de vri-er"; now is e: mien vriend.

Voo: Dorus is eur jong; tegeswoordeg: Dorus is eur vriend.

Vars: Dorus is mienen jonge.

Wich: Dorus is de jonge van Dora.

Gels: Dorus is mienen jonge/mienen vriend.

Aal: Dorus is mienen jonge/vri-er/vriend. Uut gekheid: hee is mienen sjans/mienen galant.

Lar: Dorus is de vriejer/jonge van Dora; Dora is de deerne/'t maeken van Dorus.

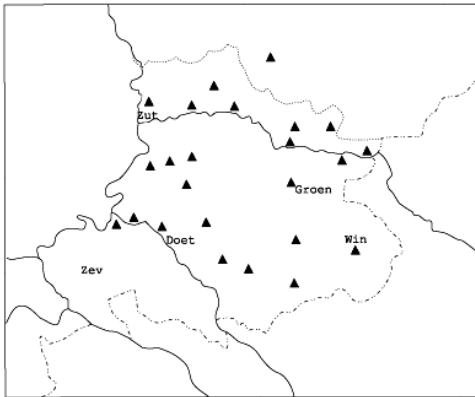
Bor: Dorus is de vriejer/jonge van Dora; Dora is de deerne/de meid/'t maeken van Dorus.

Wesv 1996: De bessem steet op de heg "teken voor de vrijer van een boerenmeid dat de boer en boerin niet thuis zijn" [Telge 11, 23].

'N BOK SCHETEN BIE

een blauwtje lopen bij (een meisje)

- 01 'N BOK SCHETEN BIE: Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Ang II Mar.
 02 'N BLAUWTJE(N) LOPEN BIE: Gor, Zut, Wich, Gels, Haa, Bel, Aal, Bre, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Tol, Does, Lat, Groes, Zev, sHe, Zed II Bat, Mar.
 03 'N BLAUWE SCHEEN OPLOPE BI-J: Pan.

▲ 'n bok scheten bie 01

Veur de metwarkers uut den Acht is de uutdrukking 'n bok scheten bie ('n meisje), in de betekenis "een blauwtje lopen", heel bekend.

- 04 BLAUWE SCHENNEN OPLOPEN BI-J: Tol.
- 05 'N BLAUWE LOPE BI-J: Sto.
- 06 OP 'N NOES LOPEN BIE: Wich, Vor, Hen.
- 07 DE NEUZE STOTEN BIE: Ruu, Loch, Tol.
- 08 DE/ZIEN KOP STOTEN BIE: Gor, Tol.
- 09 DE KOUS OP DE KOP KRIEGE BI-J: sHe.
- 10 DE BONS KRIEGEN VAN: Harf.
- 11 OP DE KOFFIE KOMMEN BIE: Gor.
 Il 'n/ne korf kriege(n): Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Anh, Kle.
 Il de stoel veur de deur gezet kriege: Kle.

Nee: Dorus vroeg Dora um karmse met 'm te hollen, maor Dorus schot 'n bok bie eur.

Wich: Dorus hef 'n bok eschotten bie Dora; hie is op 'n noes elopen bie Dora.

Sil: Dorus hef 'n blauwtje gelopen bi-j Dora.

Sto: Dorus liep bi-j Dora 'n blauwe.

'T UUTMAKEN

(de verkering) uitmaken

- 01 'T UUTMAKE(N): Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 155].

- 02 'T OETMAKEN: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen.

- 03 'T VAN DE RONGE OF LAOTEN SCHAMPEN: / Eib 1943 [H. Odink 1, 133].

Wich: Dorus hef 't uitgemaak met Dora.

Eib 1943: 'n Wekke of dree later wosten ze 't: met Scheverinks-Gonde lae 't nus onder den boom; 't was oet. "De vrouwe zal wal geliek hebben", had Kamp-Hinne edach, "rood haar en elzenholt wös neet op goonn grond", en too had hee 't maor van de ronge of laoten schampen [H. Odink 1, 133].

● *Uutdrukkingen dee angeeft dat 'n verkering uut is, bunt:*

- 01 'T NÖS LIG ONDER DEN BOOM: Rek, Bel, Groen, Win, Vars / Eib 1981 [Weeink 1, 86], Lich 1991 [Telge 8, 83].
- 02 'T NÖS IS UUT DE BOOM EVALLEN: Ruu, Bor.
- 03 HEE HEF 'T GAT VEUR DEN BOS ETROKKEN: Bor.
- 04 DE SCHADDEN NAT HEBBEN: Bel.

Groen: Dorus en Dora hebt 't nös onder den boom liggen.

Ruu: "t Nös is 'm uut den boom evallen", zeg ie as de verkering uut is; dan köj der nog bie zeggen: "en 't ei lae der achter" [Ok: Bor].

Wehl: Tot aan de Tweede Weerldoorlog –'n tied van weineg veuruutzich– wier der hier 'n pop gebrach at toen nao 'n lange verkering de verloving utraken en at doornao één van beien ging trouwen met een ander. Bi-j degene die bleef zitten, wier dan 'n pop ien 'n hoge peppel of paol gehesen met 'n passend gedich derbie. Dat gebeuren met 't tweede gebod. Dat gedich begon vaak zo: Hop hop hop, minsen kiek 's op. Bi-j ... ien de wei, door steet 'n mooie pop". Verder wier alles aangehaald wat ze mor konnen vinnen, zo as de oorzaak woorum 't uut was geraak. Umdat 't soms op te völ hatelekheid uutdraejen, hemmen de pastoors der aover gepraek dat 't

schandaleg was. Toen was 't aover: nao de oorlog is der gin pop meer gewes.

Zed: As vrogger 'n stel ging trouwe en 't Tweede Gebod in de kerk gewaes was, dan werd der wel 'n pop in 'n boom of paol gehange bi-j de jong of deern dén afgeweze was of woor de verkering net uitgeraakt was. Der was dan 'n spotgedich bi-j. Dat was veur de Tweede Weerldoorlog, maor in de jore vief-tig gebeurde 't ook nog wel. [Ok: / Gen 1999 (Telge 12, 59)].

sHe 1982: Gin hand vol maor 'n land vol "gezegd als de verkering uit dreigt te raken of uit is" [Telge 3, 58; ok: / Pan 1988 (Telge 8, 46)].

ZICH VERLOVEN

zich verloven

Van olds is zich verloven gin gebruik; pas nao den Eersten Weerldoorlog wodn 't wel edaon. An 't ende van de joren zesteg kwam 't weer in onbruuk.

01 ZICH VERLOVE(N): Acht, Liem II Bat, Mar.

Rek: Zich verloven betekenden eigelek dat de jongeleu mekare belaovent dat ze naor verloop van tied zollen trouwen. Verloven heur iej tegeswoordeg neet meer van; ze gaot noo vake samenwonen zonder dat ze etrouwd bunt.

Zed: Vrogger zeie ze: "Velove is met Paose 'n fiets kriege en dan mag gi-j der met Kerstmis op ri-je".

VERLOVING

verloving

01 VERLOVING: Acht, Liem II Bat.

02 VERLOVINGE: Win.

Loch: 'n Verloving was vrogger onder den boerenstand gin gewoonte; dan begon alles pas as ze hen inschrievengingen. Bie bör-gers kwammen verlovingen wel veur; de familie kreeg dan 'n feestjen, der wodn 'n receptie

eholden en 't verloofde paar kreeg cadeaus en gaf mekare 'n gladde, golden ring, dén an den linker hand edragen wodn. Katholieken drogen 'm an den rechter hand. In de joren zeuventeg raken verlovingen uut; ton wodn 't gewoonte um te gaon samenwonen.

Gor: Verlovingen kwamen veur de oorlog allene veur in de baetere kringen. Arbeidersjongeluu helen toen nog wel 's 'n soort verlovingsvesite as de deerne jeureg was en der gauw etrouwd zol worden. Maor meestal waren ze an 't sporen veur de uutzet en vonnen ze 't doorumme zunde van 't geld. Nao de oorlog wodn 't verloven meer algemeen. Veur de deerns woorvan de jonges nao Indië mossen, was 't dragen van de ring 'n dudelek teken: ze konnen wel allene uitgaon maor ze waren al wel "verzeg".

Harf: Veur den Tweeden Weerldoorlog was 't gebrukelek dat de jongeluu zich gingen verloven as ze 'n joor of wat verkering hadden. Dan gavven ze mekare 'n rink en dan was der 'n vesietje met de olders, breurs en zusters van weerskanten, wat kammeräö, vriendinnen en 'n paar buurluu. Veur zo ver ik wete kregen de vrouwluu tussen 1900 en 1920 wel 'n rink, mar de jongs nit.

Sin: Op de boer wier der vrogger van 'n verloving niet zo'n grote drukte emaaekt. Wij hebt ons in 1929 verloofd. 's Naomeddags he'k mien meisjen op-ehaald en fietsen wi-j nao den halloziemaker in 't darp. Dén had ok ringe (ik betalen *f* 35 veur de ring van mien anstaonde en zi-j mos *f* 45 betalen). Doornao ginge wi-j nao 't huus van mien anstaonde, woor wi-j koffie met 'n plate koeke kregen. Toe nao mien olders. Mien moeder had cacao emaaekt; dat was toe 'n feestdrank. 's Zondags feliciteern ons de bruurs en zusters van weerskanten.

Wehl: Bi-j onze verloving in mei 1943 harren wi-j 's middags 'n klein familiefeesje umdat 't 's aoves um acht uur spertied was. De ringen wieren betaald met geld en spek en de drank die geschonken wier, was geruuld veur brood en spek.

Hen: Mien grootolders bunt in 1894 etrouwd; mien grootvader droeg gien ring, maor hie

had 'n zilveren tabaksdeuze die hie veur zien trouwen van zien anstaonde ekregen had; dat was min of meer 'n verlovingscadeau. Mien olders bunt in 1924 etrouwd. Die hebt mekare gladde ringen egeven as verlovingscadeau.

Loch: Bie rieke leu wodn kaartjes rond-estuurd en kwam der 'n advertentie in de krante.

Bel: De broed mot beslagen worden: dan gingen ze naor ne goldsmid um ringen te kopen, en nao gelang de knippe van den brugem evuld was: mutsenbellen, oorbellekes, halloziekettens, 'n kleindere kettink met 'n kruusken en 'n brochen.

Wesv 1996: 'N AANZUUK HEBBE GEHAD "(gezegd van een vrouw) ten huwelijk gevraagd zijn" [Telge 11, 17].

GAON TROUWEN

gaan trouwen

01 GAON TROUWE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Hei, Rhe, Anh, Kle.

Ruu: Ze gaot trouwen; vrogger –veur de pil– was 't meer: ze mot trouwen.

Harf: Meestal wodn der in mei etrouwd: 't vee was dan in de weide, 't hele huus mos dan schone-emaakt worden um de gasten te ontvangen; door kwammen de naoste buurluu mee helpen um alles kanteg te kriegen.

Zed 1981: At der zeuve vrouwe um de taofel zitte en at de jongste van 't stel bi-j 'n taofelpoot zit, dan zegge ze: "Gi-j bunt binne 't joor getrouwd an at dat niet gebeurt, dan trouw gi-j binne zeuve joor" [Lukkezen 1, 4].

Lich 1991: "De hoge zied is al kloor", zekt ze as jongeleu gaot trouwen umdat de mure woor 't kammet tegenan mot staon al kloor is [Telge 8, 149].

Nee: As der ene mot trouwen, wordt der ezeg: "t Is 'm deur 't heuf eraegend". Te vro onder 't hemd ekeken hebben "moeten trouwen".

Vars: "t Is eur veur de panne ebraoden", wier

der ezegd at der twee mossen trouwen.

Hen: Op visites waor ok kinder bi-j waren, heuren i-j nog wel 's: "Die en die gaot ok trouwen, maor ze mossen aoever 't Nicodemuspaedjen". Dan wis i-j dat der haos bi-j was en de kleine pötjes met de grote oren wissen niet wat der bedoeld wier. 't Nicodemuspaedjen liep in Hengel van de Bleike naor de achterkante van de pastorie an de Reurlse Weg. Daor zag ow gin mense as 't 's aovends donker was. As de butenwach niet moch wetten wat der an den hand was dan ging i-j aoever dat paedjen naor de pastorie. In de biebel steet immers ok 't verhaal van Nicodemus "die in de nacht tot Jezus kwam". 't Pad besteet nog, maor Nicodemus kump der niet meer langs a'j 't Boerderij- en veldnamenboek van Hengel geleuven mot. Wat Hengel vrogger biebelvaste was!

Loch: Motten trouwen was 'n hele gewone zaak. Ie wisten dan – zeien ze – in ieder geval dat der kinder konden kommen en zo kocht ie ginne katte in den zak.

Wesv 1996: MOTJE "een huwelijk dat gesloten wordt omdat de bruid in verwachting is" [Telge 11, 65; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 101)].

Kep: As der 'n jong en 'n deerntjen mossen trouwen maor de jong liet eur zitten, dan halen ze 'm op met KETTELMUZIEK.

Zel: As 'n bruidje in verwachting was – trouwen mos –, wier der wel met old kökkengrei as potdeksels lawaai gemaakt deur de jeugd. Dat gebeuren zon 50 joor geleien nog wel.

● *Bezondere uitdrukkingen m.b.t. gaan trouwen, bunt:*

01 IN 'T HUUWLEKSBOOTJEN STAPPEN: Zut, Tol.

02 IN 'T BOOTJE STAPPE: Wesv.

03 'T BOTTERBREEFKEN GAON HALEN: Zut, Aal.

04 DE BLAUWE STOEP OP GAON: Eef.

05 AN DE WATERPAP GAON: Gor.

06 DEN BUNDEL ANKRIEGEN: Bel.

Gor: In de laatste oorlogsjoren wodn der ezeg: “Ze gaot an de waterpap”, as ’n paar ging trouwen.

Tol: As der ene ’t nao ’t trouwen minder goed krig as vrogger in ’t oldershuus, zeg i-j: “Hie mot an de waterpap”.

Eib 1980: Dee beiden bunt an ’t nusseln “zij zijn van plan om te gaan trouwen” [Telge 1, 56]. [NUSSELEN].

Acht 1895: ’t Häöltjen is ehangen “het huis is klaar, de jonggehuwden kunnen er zo intrekken” [Telge 2, 48]. [HAOL].

● *De metworkers geeft an dat de olders vrogger –veural bie rieke leu– wel ’n rolle konden spöllen bie de keuze van de partner:*

Loch: Veural as der geld was, spölden de olde leu wel ’n rolle, want: ’t geld mot bie mekare blieden. Maor of ze ok altied de zinne kregen, was nog maor de vraoge. Ok naor ’t gelove wodn ekekken want: twee geloven op één kussen, door slöp den duvel tussen.

Gor: Der waren olders die ’t van de financiële kante bekeken (was ’t ’n grote boerderieje) of van de godsdienstige kante (heurt ze bie dezelfde kärke). Ontmoetingspunten waren vrogger ’n brulfte (van ’n brulfte kump ’n brulfte), zang-, toneel- en sportvereniging. De meugelekheden um ’n partner uut ’n andere plaatse te halen, waren völle minder as noe.

Zut: Olders dee butenkerkelek waeren, hadden meestal neet zovölle bezwäören as olders van godsdienstige richtingen.

Vor: Bie kötterboertjes en arbeiders spölden de olders bienao nooit ’n rolle; maor verder was ’t: geld bie geld en stand bie stand.

Lar: Veur den oorlog praotten de olde leu nog wal ’s met; dat betrof meestal grote boeren met ’n hoop melkbussen an de weg; ok ’t antal stalraemkes was dan nog wal ’s van belang.

Eib: Ik wet ’n geval van ne deerne dee zelf wal moch kiezen; ze vree met nen jonge woor één van eur breurs niks van wis. Ton der nen anderen, bekenden jonge vrie kwam –ziene

verkering was oet– vonn ze ’t thoes better dat ze dén nam en dat hef ze edaone.

Rek: ’n Gezegde was: Ne armen vader köj niks an doon; ne armen schoonvader is oew eigen schold.

Aal: De umgang met mekare –zo as kofieviseite, burenhulp– was good; dan marken i-j van standsverschil weineg of niks. Maor trouwen in de boerengemeenschap was: soort bi-j soort, geld bi-j geld, want bezit was ’t veurnaamste. ’t Geleuf was too-der-tied ok nog wal ’s ’n spul; ’t hef soms zó völle narigheid egevvene, dat hele families zich neet meer kennen as ze mekare op straote integenkammen.

Kep: De vensters mochen niet verkeerd waezen: ’n vrieje boerendochter of -zoon kon niet trouwen met iemand die onder Keppel of Enghuzen wonen. Die had verkeerde vensters: met de kleuren van Keppel of Enghuzen der op, maor toch gebeuren ’t wel.

Hen: Bi-j grote boeren was ’t staldeuren tellen en peerde tellen. As de olders te völle lieten blieden dat de vri-jeri-je van de jongelueur heel arg anstond, dan wier der wel ezeg: “De olden vri-jt harder as de jongen”.

Win 1971: Daor hebt ze den punder an de beddekaste hangen “daar worden de vrijers zorgvuldig gewogen” [Deunk 1, 116].

sHe 1993: Wat is ’t v’n keerl wao’j met gaot trouwe? Der kik toch wel ’n peerd aover de deur? “vroeger gezegd als de dochter van een boer die zelf een paard had, trouwplannen had; er werd verwacht dat ze trouwe met een boerenzoon wiens vader eveneens minstens één paard had” [Telge 3, 201].

Zed 1981: Woor honing is, zun ok bi-je: woor dochters van rieke luj bun, komme ok (riek) jonges [Lukkezen 1, 1].

Aal 1966: Soort zöch zich en soort vundt zich “er is geen pot zo scheef of er past wel een deksel op” [Rots 2, 31].

Bor 1906: “lej mot poppen naor da’j lappen hebt”, zei vrouw T. toen Hanna trouwen zou [Heuvel VII, 34].

Win 1971: At ze mi-j ne deerne op den nakke bindt, dan schobbe ik aer der bi-j den eersten post waer af “bij de keuze van een meisje wil ik niet gedwongen worden” [Deunk 1, 41].

HEN INSCHRIEVEN GAON

in ondertrouw gaan

- 01 HEN INSCHRIEVEN GAON: Acht / Lich 1991 [Telge 8, 56] || Bat.
- 02 GAON INSCHRIEVEN: Bor, Meg, Kep, Baa, Ang.
- 03 GAON IENSCHRIEVEN: Wehl.
- 04 ZICH GAON INSCHRIEVEN: Vor, Haa.
- 05 ZICH LAOTEN INSCHRIEVEN: Vor, Loch, Lar / Lar 1882 [Postel 1, 495].
- 06 GAON ANTEKENEN: Gor, Aal, Kep, Does.
- 07 GAON AANTEKENEN: Lat, Wesv.
- 08 GAON INTEIKENEN: Baa.
- 09 HEN INTEIKENEN GAON: Vor.
- 10 GAON ANGEVEN: Zut.
- 11 ONDER DE GEBOOIEN GAON: War, Tol, Ang / Wehl 1944 [Diesveld 1, 1].
- 12 ONDER DE GEBAOJE GAON: Wesv, Dui, Zev.
- 13 ONDER DE GEBODEN GAON: Gor.
- 14 IN ONDERTROUW GAON: Gor, Zut, Groen, Aal, Bre, Gen, Voo, Sil, Doet, Tol, Groes, Zev, Zed, Sto.
- 15 IEN ONDERTROUW GON: Pan.

Loch: Zich laoten inschrijven; maor wie zegt: schriemm. [Ok: Lar || Bat].

Alm: Margen gaot Dorus en Dora hen inschrijven.

Wehl: Margen gaon Dorus en Dora ienschrijven.

Hen: 't Inschrijven was vrogger zovölle as verloven. Dan wieren der ringen gekoch.

Wesv: Bi-j de r.-k.-kerk sto'j vroeger drie waeke onder de gebaoje.

Gor: De ondertrouw was 14 dagen veur 't trouwen; 's margens gingen ze dan naor 't

gemeentehuus en nao die tied weer gewoon an 't wark.

Lar: Nao den oorlog leten ze zich vake vrog inschrijven in verband met 't kriegen van 'n huus, want a'j in-eschreven stonnen, dan ko'j oew ok laoten inschrijven veur 't huren van 'n huus.

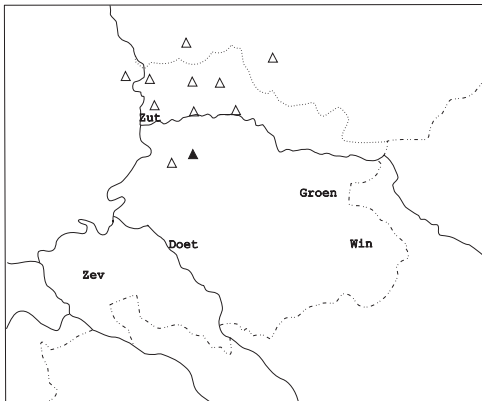
Hen: As 't brudspaar hen inschrijven geet, geet de jonge 's margens zien meid ophalen; in de joren derteg ging dat nog op de fietse, noe geet 't met de auto. Samen gaot ze dan naor 't gemeentehuus en doornao gaot ze weer naor 't huus van de brud hen. 's Middags komt door ok de olders van de brudegom en 's aovends de breurs en zusters van weerskanten met anhang. Dan hebt ze 't inschrieversmäöltjen.

Hen: Rond 1930 he'k 't in onze buurte met-emaakt dat 's aovends nao 't inschrijven alle jongeren – dat wazzen alle ongetrouwden, ook al wazzen ze zeuventeg joor – nao 't huus van de brud trokken. Iedereen die 'n geweer had, had 'n tesse vol losse patronen bi-j zich en de anderen hadden siesters. As dan 't eerste schot elost was, brok der 'n hels kabaal los, da'j wel 'n uur wied konnen heuren. As dan alles verschotten was, ging de veurdeure los en wieren ze der ineneugd. Op de daele konnen ze dan dansen. Um tien uur, half elf wier 't Wilhelmus espöld en gingen ze weer nao huus.

● 't *Feesjen/ettentjen op den dag dat 't brudspaar hen inschrijven ewes is, heet:*

- 01 BOKSE(N)MAOL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Loch, Lar / Lar 1927 [Heuvel 1, 165] || Wilp, Bat, Mar.
- 02 BOKKENMAOL: Vor.
- 03 INSCHRIEVINGSMAOL: Harf.
- 04 INSCHRIEVINGSMÄÖLTJE(N): Wich, Vor, Gels, Tol.
- 05 INSCHRIEVERSMÄÖLTJEN: Ruu, Bor, Hen.
- 06 INSCHRIEVERSMAOL: Win.
- 07 INSCHRIEVENSMAÖLTJE(N): Gees, Gels.
- 08 INSCHRIEFMÄÖLTJE: Nee.

△ bokse(n)maol 01 ▲ bokkenmaol 02

In 't noordwesten van den Acht is de name bokse(n)maol (nog) bekend. Doormet wordt 't feesjen/ettentjen an-eduud as 't a.s. bruidspaar hen inschrieven ewes is. 't Is neet toevalleg dat de name bokkenmaol (veur Vor) an de rand lig van 't gebied met boksenmaol.

09 INSCHRIEFSMÄÖLTJE: Bor.

10 INSCHRIEFMÄÖLTJE(N): Haa, Nee.

Gor: Op den dag van 't inschrieven wodn 't boksenmaol ehollen; meestal bie de olders van de bruid. Dat heel in dat der 's aovends een grote vesite was: breurs, zusters, vriendinnen, kammeraoden. Soms was dat 'n gemudeleke verjeurdagsvesite, soms wodn der gekkegheid uut-ehaald en enkeld wodn 't 'n dronken troep.

Loch: Veur de olders en kammeräös gaf 't anstaonde bruidspaar 'n boksenmaol in 't huus van den broed. Den bruidegom kreeg noe 'n bruidspiepe; de bruid kreeg 'n köpken, ok met reuskes versierd. Dee wodn an-ebaonn deur den näösten naober. Ze rookten en dronken hier dan uut. Ok op de brulffte wodn der erookt uut de bruidspiepe en edronken uut 't köpken. Doornao ging 't in 't kammenet of in 't zogenaamde piepenkasjen. Want ze waren der heel zuneg op umdat as de bruidspiepe kapot ging, 't geluk veurbie was.

Nee: Nao 't inschriefmäöltje kregen de jongeleu cadeautjes; van de naobers 'n theeblad met ne krafte en twee versierde glaeskes en de zogenaamde broedspiepe.

Vor: Naodat ze hen inschrieven/inteikenen ewes waren, was der 't bokkenmaol.

Lar: Volgens de olde leu van vrogger mossen de kammeräo de jonge de bokse uuttrekken, nao 't maol. Dat wol dus zovölle zeggen as dat de jonge veur de eerste keer zonder bokse met de deerne nao bedde moch. Dan konnen ze der beide al vast eets an wennen.

Eef: In Warnsveld zeien ze dat door heel vrogger met 't boksenmaol de brudegom de bokse uut-etrokken werd en met zien bruid in de beddestee op-eslotten. Ze werden pas weer lös-elaoten as hee etraceerd had. Wie geleuft dat ze vrogger met buksen schaoten en dat door de name vandankump.

Lar 1867: Wal komt [nao 't inschrieven] 's aovends de jonges uut de buurte en scheid de bokse, maor daor hef me niks mee te doen as good te tracteern [GV-alm 1868, 179].

Lar 1927: Bij hun aankomst (na het "intekenen") werd het paar verwelkomd met bokscheten; dat ging der van met geweren en pistolen [Heuvel 1, 165; H. Odink tekent hierbie an: "Hoewel reeds in een resolutie van 1656 verboden werd te schieten 'met roers op Rijbieren ofte Boxenbieren', toch heeft dit gebruik, zoals we ook hier zien, zich gehandhaafd tot diep in de 19e eeuw. Ten onrechte heeft men dat 'boksen' met buksen vertaald. Een buks was hier onbekend. Er werd geschoten met een 'schietgeweer' of roer; roor zegt men hier nog wel. Bokse is broek en deze werd door de jongelui uit de buurt geroofd. Vandaar dat men b.v. in 't oosten van de Achterhoek het boksenmaal wel BOKSEN-NEMMEN noemde. Dien nacht mocht (moest) de bruidegom met zijn meisje naar bed"].

Tol: Vanaf den dag dat ze hen inschrieven ewes waren en 't inschrievingsmäöltjen egeven was, was zie de bruid en hie de brugem; ze waren dan in de bruidsdage.

BRUUDSPIEPE

bruidegomspijp

- 01 BRUUDSPIEPE: Gor, Harf, Wich, Vor, Loch, Zwi, Vars, Sin, Zel, Key, Baa II Bat.
- 02 BROEDSPIEPE: Ruu, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Win II Haak.
- 03 BRUUDSPIEP: Meg, Wehl, Lat, Lob.
- 04 BRUGEMSPIEPE: Eef, Bor, Bel, Lich, Din, Hen.
- 05 BRUGEMSPIEP: Voo, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 24], Gen 1999 [Telge 12, 37] II Anh.

Wehl: Piep; met 'n lange ie as in 't woord bier. [Ok: Voo, Meg, Lat, Sto, Lob II Anh].

Loch: Bie 't boksenmaal kreeg den bruidegom 'n brudspiepe: 'n lange stenen piepe, dee met reuskes versierd is. De bruid kreeg 'n köpken, ok met reuskes versierd. Dee wodn an-ebaonn deur den näösten naober. Ze rookten en dronken hier dan uut. Ok op de brulfte wodn der erookt uut de brudspiepe en edronken uut 't köpken. Doornao ging 't in 't kammenet of in 't zogenaamde piepenkasjen. Want ze waren der heel zuneg op umdat as de brudspiepe kapot ging, 't geluk veurbie was.

Lar: Nao 't inschrijven mos de brudegom de brudspiepe/broedspiepe roken; dat was 'n piepe met 'n lange stelle der an. Die piepe moch e hollen. Heden ten dage zee'j ze nog wal 's bie j de leu in 'n kasjen in de kamer an de mure hangen.

Zel: 'n Brudspiepe kreeg de brudegom van de buurte as teiken dat e der bi-j heurden. 't Was 'n rechten piepe met 'n lange stel der an en met witte en blauwe figuren der op eschilderd.

Wehl: De brugemspiep is 'n Goudse piep.

Nee: De broedspiepe was ne lange versierde, stenen piepe, dén deur ne naober an-ebaonnen wodn. Hierbie wodn 't volgende versjen op-ezeg: Ne lange piepe met korten tabak, later ma'j 'm stokken oet oew eigen zak.

Lob: De brudspiep was 'n aerde piep, met striekskes versierd. Hi-j hieng same met 't bruidsboeket in de slaopkamer an de muur.

Bel: De brugemspiepe wodn op-ehangen in de kamer naost 't spiegel.

Lich: Bi-j eus wodn de brugemspiepe enz. bewaard in de opkamerkaste dee-t van onderen spits tooleep umdat door de kelderdeure onderzat.

Nee: In Nee wodn de broedspiepe en 't boeket in 't kammenet of in de glazenkaste bewaard.

Rek: Ne broedspiepe was hier gin gebroek.

Sin: Bi-j 't trouwen gaf de buurte vrogger an de brugem zon grote, lange piepe: de brudspiepe. Ik schatte wel zon meter lank. Door zat baovenan 'n zwok in van buugboor materiaal. Wieter naor onderen was de stelle van nöthaezenholt. Opzied dervan zat 'n grunen of rooien kwast. At de piepe anebaonden was, ging de brugem zitten; den onwies groten dop wier vol-edrukt met tabak en de naosten buurman hiel der 'n viemken of lucifer an. Want den eersten huweleksdag mos de brugem der zeker uut roken. Mos i-j zien hoe de brugem der an zoegen mos um uut dat lange geval de eerste rookwolken te veurschien te halen! As sierraod hieng de brudspiepe naost den heerd, an de steentjes van de boezem. Ok at ze 12½ of 25 jor etrouwd waarn, halen de naoste buurman de piepe onder den boezem heer en wier e weer an-estokken met 'n deel van 't halve pond tabak wat de buurte met-ebraacht hadde. Der wier 'n klomp van de delle ehaald en doorin wier de piepe ezet.

Vars: 'n Brudspiepe is 'n lange zwokkepiepe.

Aal: Ne zwokkepiepe wodn egeven an den brugom; vake had e ne langen stelle van sprakelnholt, zó lange soms, dat hee op de grond kon staon a'j 'm roken.

Ruu: In 1925 wodn bie 't echtpaar V.-R. 't volgende gedicht veur-elaezen: Geachte bruidegom zie eens even, Hetgeen hier voor u wordt bereid, En dat wij op deze avond geven, Voor uw feest, erkentelijkheid. Het is een pijp, versierd met lint en bloemen, Met takjes, knopjes enzovoort, Ik hoop dat gij hem ook schoon zult noemen, En dat ze uw bruidjen

ook bekoort! Zo'n bruidspijp wordt alom ge-
prezen, Het is 't schoonste wat wij kunnen
biên, Zij moet op iedere bruiloft wezen, Zo
wij haar hier ook heden zien. En daarom brui-
gom neem van harte, En zet u in op uw ge-
mak, En rook nog dikwijls vrij van smarte, Uit
deze pijp op uw gemak.

● *Veur 'n verhaal aover de brugemspiepe
kiek ok in: Telge 12, 37.*

Bor: Den sigarenmaker Jonker maakten
'n grote sigare met as versiering allemaole
kleine sigaartjes der willekeureg in-estokken.
Zonne sigare kwam dan in de plaatse van 'n
brugemspiepe.

● *Veur 't piepenkasjen kiek ok in 't Huus,
blz. 73-74.*

VAN DE PRAEKSTOEL AFROEPEN *een huwelijk (in de kerk) aankondigen*

- 01 (VAN DE PRAEKSTOEL) AFROEPE(N):
Meg, Wehl, Kep, Dre, Baa, Wesv, Zev,
Did, Zed.
- 02 (VAN DE PRAEKSTOEL) AFROPEN:
Gor, Vor, Ruu, Lich.
- 03 AFKONDEGEN: War, Lar, Aal, Bre, Hen,
Tol, Ang.
- 04 (VAN DE PRAEKSTOEL) AFKUNDE-
GE(N): Eef, Vor, Bre, Hen, Zev / Gen
1999 [Telge 12, 10].
- 05 VAN DE PRAEKSTOEL ROLLEN: / Gen
1999 [Telge 12, 128].
- 06 OFKUNDEGEN: Nee, Eib, Rek, Bel.
- 07 OFKONDEGEN: Gees, Gels.
- 08 ANKONDEGEN: Gels.
- 09 KUNDEGEN: Rek.
- 10 AFLAEZE(N): Aal, Lat, Sto.
- 11 AFROEPEN: / Gen 1999 [Telge 12, 11].

Vor: Ze bunt van de praekstoel af-eropen.
Eef: Bruud en brudegom bint van de praek-
stoel af-ekundegd. Biej de katholieken was
dat vake dree zundagen achter mekare.
Aal: Vanmorgen bunt ze af-elaezene.

Bel: 't Broedspaar wordt dree zundage ach-
ter mekare of-ekundegd in de karke. At der
bezworen bunt teggen dat trouwen, hebt be-
langhebbenden de kans um dee bekend te
maken. Den tweeden zundag wordt der bi-
j de broed an 't hoes 'n feesjen ehollen.

Wesv: Bi-j de rooms-katholieke wier 't
brudspaar drie zondage achter mekaar
in de kerk vanaf de praekstoel afgeroepe.
Bi-j de tweede roep gonge de ouwe luj van
de brudegom aete bi-j de ouwe luj van de
brud.

Bel: At ze 't tweede gebod in de karke hadden,
dan was der 'n betjen fees veur de naoste fe-
milie van beide kanten. Dan wodn 't anstaonde
broedspaar effiliciteerd met de ni-je familie.

● *As 'n huwelek in de karke an-ekundegd
is, wordt der wel ezegd:*

- 01 ZE ZUN ONDER DE GEBAOJE: Wesv,
Zev, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 48],
Wesv 1996 [Telge 11, 41].
- 02 ZE ZUN ONDER DE GEBOOIEN: Sil.
- 03 ZE STAON ONDER DE GEBAOJE: Did.
- 04 ZE STAON ONDER DE GEBODEN:
Loch, Bel, Aal.
- 05 ZE STAON ONDER DE GEBOOIE(N):
Eef, Does.
- 06 ZE BUNT VAN DE(N) PRAEKSTOOL
EVALLEN: Eib, Rek, Hen, Tol || Vre.
- 07 ZE BUNT VAN DEN PRAEKSTOOL AF-
EROLD: Win.
- 08 ZE ZIN VAN DE PRAEKSTOEL AFGE-
ROLD: Groes.
- 09 ZE ROLLE VAN DE TON: Wesv.

Zed: Nao 't eerste gebod –wat gebeurde in
'n hoogmis op zondag– was 't aanstaonde
brudspaar onder de gebaoje. 't Moch eiges
niet naor dén hoogmis, maor moes wel naor
de kerk. Ze zeie wel: “Bi-j 't tweede gebod ko'
nog terug; dan hieng i-j der half aan”.

Lich: Nao 't tweede gebod zei de familie wal:
“'t Is der deur”.

Sto: Nao 't tweede gebod wier der wel met

de carbidbus geschaote; dat wier veural rond Dichtere nog völ gedaon. 't Hiette: 't Tweede gebod schiete". [Ok: Wehl, Did, Pan].

Pan 1988: 's Zaoterdagsaoves vur 't twidde gebod was de gewoonte vur de brullef te schiete; te boekse. Ers deje ze dah meh carbidbusse en laoter met ballonne vol gas. De ballonne wiere on 'n touw geknup. 'n Braandende tod on 'n lange bonestaak wier der bi-j gehouwe en dan knalde die dinge kapot. Nog laoter deje ze 't meh rötjes. Nao 't schiete wier gi-j binne geroepe en wier der gevraag of gi-j vur de brullef gruun wilde make [Telge 7, 120]. [BOEKSE].

Wehl: 't Tweede gebod schiete wier vrogger wel boksen genuumd. Ze schaote net zo lang tot ze der ien geroepen wieren veur 'n borrel. [BOKSEN].

Pan 1988: Erste gebod, twidde gebod, derde gebod "kerkelijke afkondiging van een voorgenomen huwelijk respectievelijk drie, twee en één week voor de huwelijkssluiting" [Telge 7, 40].

● (*'n Huwelek*) (*op 't gemeentehuus*) *an-kondegen, heet:*

- 01 IN 'T KAS(T)JEN STAON/HANGEN: Gor, Eef, Zut, Vor, Bor, Eib, Lich, Aal, Bre, Kep, Hen, Baa II Raes.
- 02 IN DE KAS STAON: Wesv.
- 03 *IN 'T KESKE HANGE:* Did, sHe.
- 04 IEN DE KAS HANGE: Groes, Pan.
- 05 ACHTER GLAS HANGE: sHe.
- 06 OP 'T GEMEENTEHUUS HANGEN: Tol.
- 07 OPGEHANGE BUN AAN 'T GEMEENTEHUUS: sHe.
- 08 AN-EPLAKT STAON: Ruu, Lar, Gees.

Gor: Bie 't börgerlek huwelek wodn de namen van 't stel det in ondertrouw gink, bekend emaaft in 'n kasjen met 'n glasdeurken der veur, an de mure van 't gemeentehuus. As 'n stel al 'n tiedje verkering had, wodn der wel 's evraogd: "Wanneer kom ule noe 's 'n keer in 't kasjen?".

Bre: A'j in ondertrouw gingen, zeien ze: "Dee

hangt in 't kasjen an/in 't gemeentehuus".

Vor: Biej 't burgerlek huwelek kom iej in 't kasjen te staon (bie 't gemeentehuus).

Groes: Ze hange bi-j 't gemeentehuus ien de kas.

BRULFTENNEUGER

man die de gasten voor een bruiloft uitnodigt

- 01 BRULFTE(N)NEUGER: Acht; Meg / Lar 1927 [Heuvel 1, 166], Gen 1999 [Telge 12, 37] II Wilp, Bat, Mar.
- 02 BRULFSNEUGER: Wehl.
- 03 BRULFNEUGER: Meg / Gen 1999 [Telge 12, 37].
- 04 BROEDLACHTNEUGER: Rek, Bel / Bor 1836 [GV-alm 36], Loch 1882 [Wansleven 1, 474].
- 05 BROEDLACHTENEUGER: Bel.
- 06 BRUGEMSKNECHT: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 28].
- 07 KOEZENSLÖPPER: / Lich 1991 [Telge 8, 65].

Loch: Twee brulftenneugers gingen der op uut met 'n reusken an de pette en 'n wandelstok met reuskes der an. Hoo meer papieren reuskes der an den gaostok zatten, hoo groter de brullefte. Zo ongeveer één reusken veur tien geneudegden. Bie ieder huus zeiden ze op zangeregen toon: "De complementen van de families Jansen en De Vries. Huusgenoten en umsgelieken wordt dan en dan door en door verwacht op de brullefte van Jan Jansen en Dika de Vries. De jonges meugt de deerns metbrengen en de deerns de jonges. Wee lekker wil etten, mot vorke en mes neet vergetten. Vrog kommen en lange blijven, anders is 't neet op te kriegen". Dan kregen de brulfteneugers 'n borreltje, zodat ze op 't laatste dronkent aover de weg beierden.

De brulfteneugers spölden ok 'n rolle op de brulft zelf want as de gasten op 't feest ankwammen, dan gavven ze ieder-ene 'n glaesken: de mansleu kregen jenever of brandewien, de vrouwleu rood ('n vruchtenwien) en

ok de kinder kregen wat zeuts.

Win: De brulfteneugers –zo möggelek de
oldste breurs van broed en brugem– hadden
'n NEUGELEED wat bi-j iedere familie op-
ezegd wodn.

Bel: Wa'k van 't NEUGERIEMKEN nog ont-
hollen heb:

Hier zette ik mienen staf en pette af
Ik zol oe zeggen dat ... ik wette neet wat!
Ik zol zeggen daar en daar, maor ... ik wette
neet waar!

Ik had 't op den stok eschrevven, maor de
mouwe hef 't der af-ewrevven.

Dag en daotum bun'k vergaeten, de muze
hebt mi-j den almenak op-evraeten (NB: waor
dag en daotum in stonnen).

Maor noo wil ik mi-j bezinnen en 't schöt mi-j
op-ens waer te binnen.

(Name) as brugem en (name) as broed, dee
stuurt uns as broedlachteugers oet.

Zee! Noo mo'j uns good verstaon:

I-jleu mot token waeke (vri-jdag) nao de
broedlachte gaon.

Allemaole hoelsingezetten, jonk en old
Gin mense vergaeten.

Komt i-jleu op de broedlachte an, dan aerste
ne preuf en dan koffie met 'n kluntjen.

Dat gif 'n zeut mundjen.

Vönk 't meddag-aeten an, dan krie'j zo
naovedan (= achter mekare): soep, vleis,
greunte en schinken,

En ok wat in 't glaesken um te drinken.

't Jonge grei, veur alle dinge, wilt gaerne 'n
betjen dansen en springen.

Tien spöllekaerls, tien vate bier en foezel te
maer,

Dat gif 'n slomp en völle plezaer.

Bunt de olde vrouwleu bange veur ne doe-
zel,

Dat kriegt ze van te völle foezel.

Laot zee dan nemmen veur dat, 'n glaesken
annies met sokker of wat.

Hebt i-jleu mi-j noo good verstaon,

Da'j allemaole op ne gojjen tied könt gaon.

Umg Bor 1854: Goejen dag!

Hier stao'k op mienen staf,

En weet neet wat ik zeggen mag.

Noe weet ik wat ik zeggen mag.

Hier stuurt mie N.N. as brugem,

En N.N. as broed,

En die neuget oe der oet,

Margen vroe um tien uur,

Op tien, twaalf tonnen beer,

En zes, acht aom jenever,

En ne wanne vol rozienen,

Die zult zich bie N.N. laoten verschienen.

Vief spölleleu met enen,

En dansen met beide benen.

Hoesgezetten,

En nummes vergetten,

Vroege kommen en late blieven,

En oe met den drank gerieven.

En wat ik hebbe vergetten,

Dat zult de brugem en de broed verbetten

[Germ. Völkerst. 3, 735; verg. ok: Gids Folk.
1934, 26].

● *Neugeriemen staot ok in: Heuvel 1, 167
en in Weenink 1, 6-7.*

Zel: Zovölle reuskes ze an den gaostok had-
den, zovölle borrels hadden ze ekregen. En
dus: hoe meer reuskes hoe meer ze de stok
neudeg hadden; dat ku'j begriepen.

Win: De brulfteneugers kregen rond 1925 ne
ni-je pette van 't broedspar; daorveur kren-
gen ze ne hogen hood.

Tol: Mien olders bunt in 1911 etrouwd; zi-j
sturen kaarten rond en brulfteneugers kwam-
men der niet an te pas.

Loch: Börgers stuurden ok vrogger al wel
trouwkaarten rond bie 'n trouwerieje en zet-
ten 'n advertentie in de krante. Noe bunt der
allerlei soorten kaarten; vrogger wodn ze al-
tied op wit geschept papier edrukt.

● *"Invitatiekaart":*

Lar 1882: Komnekaotiebreve te schrieven of
te laoten drukken, dat bint kwasterege futen
daor Olbert en Gaitjen neet an denkt; en zo
mot de näöste vrende zelfs maor zeen dat ze
gewaar wordt dat Olbert en Gaitjen brugem

en broed bint [Postel 1, 495]. [KOMNEKAO-TIEBREEF].

Lich 1991: I-j heurt neet bi-j de broedlachte maor i-j kriegt nog wal 'n targkaartjen. TARG-KAARTJEN "receptiekaartje" [Telge 8, 122].

● *Veur 'n beschrijving hoo de gasten veur 'n bruft in Gendringen en omgeving eneugd wodn, kiek ok in: Telge 12, 38 onder brulfneuger, brulfteneuger.*

VRIEGEZELLENAOVEND *vrijgezellenfeest*

Tegenswoordeg wordt der soms wel 's 'n feestjen egeven op de aovend veur 't trouwen.

- 01 VRIEGEZELLENAOVEND: Gor, Zut, Loch.
02 POLTERAOVEND: Aal.

Loch: Bie börgers heel de bruidegom soms den aovend veur de brullefte wel 'n vriegezellenaovend. Hee nam dan afscheid van 't vriegezellenlaeven met ziene kammeräo woobie 't vake heel vrolek tooging.

Aal: De leste tied kump 't veur dat der 'n polteraovend eholden wordt as afscheid van 't vri-jgezellenlaeven. Poltern is kabaal maken, smieten met olde borden en zo, maor dat wodn in Aalten weineg edaone!

TROUWDAG *huwelijksjaren*

't Woord huwelek wordt van olds weineg gebruikt veur de tied dat man en vrouw etrouwd bunt.

- 01 TROUWDAG: Eef, Vor, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Voo, Meg, Vars, Wesd, Wehl, Kep, Hen, Ang, Groes, Zed, Sto / Loch 1882 [Wansleven 1, 474].

Sto: Ik haop dat ze 'n goeie trouwdag zölle hemme.

Groen: Ik hoppe dat ze 'n gelukkegen trouw-

dag hebben zult.

Wehl: Ik haop dat 't eur ien de trouwdag goed geet.

Bre: Ik hoppe dat 't eur good zal gaon in den trouwdag.

Ruu: 't Woord huwelek gebruik ie neet; ie zegt b.v.: ze bunt 25 joor bie mekare, of: ze bunt 40 joor etrouwd. "n Gelukkig huwelijk" umschrief ie: ik hoppe dat 't eur good zal gaon/dat ze gelukkeg meugt waenn met mekare/dat ze samen gelukkeg bunt.

sHe 1982: In den trouwdag "in de gehuwde staat, gehuwd zijnde" [Telge 3, 151; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 354), Lich 1991 (Telge 8, 126)].

BRUUDSPAAR *bruidspaar*

- 01 BRUUDSPAAR: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Haa, Lich, Bre, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Zev, Zed, Sto.
02 BROEDSPAAR: Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Mar, Stlo, Hei, Rhe.
03 BRUIDSPAAR: Gor, Harf, Alm, Zut, Wich, Ruu, Gels, Eib, Aal, Kep, Tol, Lat, Wesv, Groes, Zev, Pan II Bat.
04 BROEDSLEU: / Kot 1911 [Meinen 2, 101] II Vre, Bork.
05 JONGE PAAR: Aal, Meg.
06 JONGE STEL: Hen, Wesv.

Bruidspaar.

Tol: Vrogger zeien ze bruidspaar, now zegt ze ok wel: bruidspaar.

Bre: 't Broedspaar danst de broedsdans. [BROEDSDANS; ok: Win].

Loch: 't Bruidspaar danst de bruidsdans. [BRUUDSDANS].

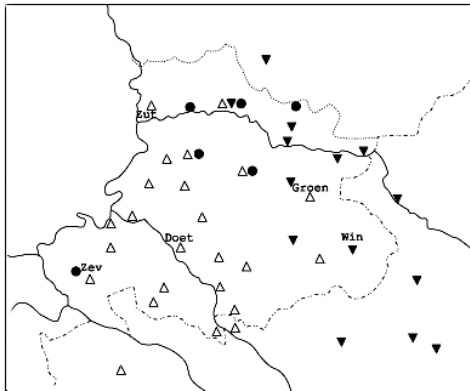
Lich: Broed en brudegom danst de BRUDEGOMSDANS.

BRUUD

bruid

- 01 BRUUD: Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Groen, Bre, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Tol, Ang, Zev, Did, Zed, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 24], Gen 1999 [Telge 12, 38] || Anh, Kle.
- 02 BROED: Loch, Bor, Gees, Eib, Rek, Bel, Lich, Win || Mar, Vre, Stlo, Bork, Hei, Rhe.
- 03 BRUID: Alm, Vor, Ruu, Loch, Gels, Groes.

Gees: Vrogger dansen de broed met heur zwaoger as eersten. Der was dan 'n groten witten zaddook met heuren naam en dén van

△ *bruid* 01   ▼ *broed* 02
● *bruid* 03

De grenze tussen *bruid* en *broed* lig noord-west - zuudoost. Bie dee grenze ligt in den N Acht 'n paar plaatsen (Alm, Vor, Ruu, Loch, Gels) met 't Standaardnederlandse woord *bruid*.

eur zwaoger der op borduurd: den dansendoek. [DANSENDOK].

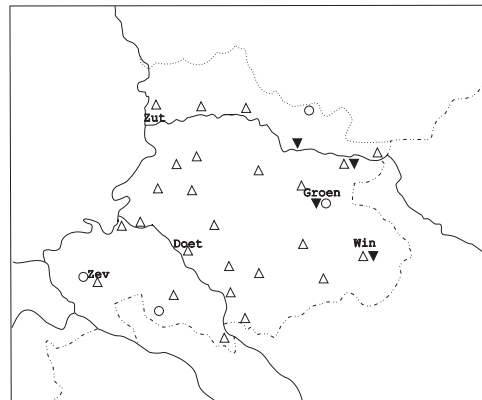
Wesd: At de verkering tiedens de ondertrouw uutraken en at dan de vrouw niet meer trouwen, dan sprok men van de eeuwege bruid.

Wich: Op de dag dat 'n bruid –die al eerder verkering ehad had die uut-eraakt was– trouwen, wier de jonge woor-t ze mee egaon had deur de benne etrokken. Dat ging zó: 'n olde benne woor de baodem uut was, wier aoever de jonge hen-egooïd en helemaol aoever 'm hen-etrokken. As dat lukken, mos e tracteren. 't Is 'n keer veur-ekommen dat 'n jonge die nogal zuneg was, zich heftig verweren. Hie rollen van veuren naor achteren aoever de daele, maor 't moch niet baten. Hie kwam der deurhen en toen is der extra vólle edronken.

BRUDEGOM

bruidegom

- 01 BRUDEGOM: Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu,

△ *brudegom* 01-04   ▼ *broedegom* 05
○ *bruidegom* 06

Vergelieking met 't veurege kaartjen maakt dudelek dat *broedegom* in onze streek 'n minder verspreid woord is as *broed*. Ok hier is de Standaardnederlandse name *bruidegom* in den Acht op-egeven veur twee plaatsen (Gels, Groen) dee op de scheiding ligt van de gebieden met *broedegom* en *brudegom*.

Loch, Eib, Rek, Lich, Voo, Zel, Doet, Dre, Hen, Ang, Zev, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 37].

02 BRUGOM: Rek, Bre, Sil, Wesd, Tol, Zev.

03 BRUGEM: Eib, Bel, Win, Meg, Vars / Gen 1999 [Telge 12, 37].

04 BRUDEGEM: / Gen 1999 [Telge 12, 37].

05 BROEDEGOM: Bor, Eib, Groen, Win.

06 BRUIDEGOM: Gels, Groen, Groes, Sto.

Il bruum: Vre, Hei, Raes, Rhe.

Il bruumsknecht: Rhe.

Il breugeman: Mar.

Il broedigam: Stlo.

Wesd: At de verkering tiedens de ondertrouw uutraken en at dan de man niet meer trouwen, dan sprok men van de eeuwigen brugom.

Lar 1882: 't Geven van presenten (kedeaus zek ze ook al mangs), behalve 'n buul vol sukerkroppen of kletsköpkjes en 'n karmsskoe, daor kump ok nog zo good as niks van: 't is al völle as de brugem van de broed 'n naos-zaksdook krig of zi-j van 'm 'n knupdeuksken [Postel 1, 492].

TROUWERIEJE

huwelijk

01 TROUWERIEJE: Gor, Eef, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Zel, Baa Il Mar.

02 TROUWERI-J: Voo, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Does, Did.

03 TROUWERI-JE: Bel, Aal / Vars 1985 [Telge 6, 354].

04 TROUWE(N): Alm, Zut, Vor, Ruu, Haa, Bel, Aal, Win, Meg, Hen, Groes, Zev Il Bat.

05 HUWELEK: Harf, Gels, Gen, Zev, Sto.

06 BRULLEFTE: Zel.

07 BROEDLACHTE: Eib, Groen / Eib 1980 [Telge 1, 13].

Baa: Wie bunt getugen bie de trouwerieje van Dorus en Dora?

Groes: Wie zin de getuge bi-j 't trouwe van

Dorus en Dora?

Groen: Wee bunt de getugen bi-j de broed-lachte van Dorus en Dora?

Groen: De tied veur de trouwerieje/broed-lachte is de broedstied. [BROEDSTIED].

● *Trouwen veur de wet:*

Bel: Daags veur de broedlachte gingen 'n (katholieke) brugem en broed op de fietse op Eibargen an um te trouwen. Door wazzen dan wal mensen van 't gemeentehoes dee getuge wazzen. Dat was: trouwen veur 't land. Den anderen dag trouwen ze in de karke. Dan gingen 't broedspaar en de olde leu in ri-jtugen van de naoste naobers en de andere familie en oetgeneudegden in zeilwagens.

Wehl: Naor 't gemeentehoes gaon, door wier niks van gemaak. Dat was gewoon op 'n andere dag.

Rek: In de joren twinteg had Bakker Piet 'n busdienst van Rekken naor Eibarge en weerumme. Doorvan maken in dee tied ok völle broedsparen met eur families gebroek van um naor 't gemeentehoes te gaone.

Bor 2005: Wat nao den oorlog (1940-1945) mode wodn, was 'n erehaag bie 't gemeentehoes of karke. Zeker as de bruidegom lid was van 'n rievereniging, was 't heel chique as der 'n erehaag ston van ruiters. Bie heel wat leu hangt noe nog foto's in de kökken van dee erehaag [Vruggink 1, 145].

● *Trouwen in de karke:*

Loch: In de joren twinteg was der bie de hervormden gin aparte karkdeest; maor trouwden ze gewoon in den deest van den volgenden zondag. Katholieken trouwden juist vake heel eenvoudig op 't stadhuus en völle later pontifical in de karke.

Gor: Mien olders bint in 1914 etrouwd; 't trouwen op 't gemeentehoes was neet op dezelfde dag as de kärkeleke bevestiging dee op de zondag der nao in 'n gewone dienst in

de hervormde karke was.

Win: Veur 1930 wodn der altied karkelek etrouwd in de garfkamer en neet in de grote karke. Ds. Roobol von dat de naoste familie –breurs en zusters– der ok bi-j heurn en ton wodn der in de karke etrouwd. Dat 't trouwen in de karke neet zovölle veurstellen, blik ok oet 't feit dat mien vader en moder rond 1910 met 'n ander paar tegelieke in de karke etrouwd bunt.

Hen: 't Trouwen in de roomse karke heb ik veur 't eerste ezien in 1920, toen ik pas nao de schole ging. Wi-j mossen toen elke margen nao de schoolmis en dan zagge wi-j door 's margens wel 's 'n spannetjen op 'n bidstoel veur 't altoor zitten. Door zat dan wel 'n man of wat op de veurste banke, dat zol dan de naoste familie waezen en der stonnen der twee achter de bidstoel van 't brudspaar: dat wazzen de getugen. Die door in zon achtuurs misse trouwen, waren “gewone luu”; die 't 'n betjen better konnen doen, trouwen um tien uur of half elf. Wieters heuren i-j wel 's praoten van trouwen in de sacristie; die hadden dan de ooievaar al in 't veuren besteld en dat wol Onzen Lieven Heer –of de pastoor?– niet hemmen.

Did: Brood en beleg wiere naor de pastorie gebroch want 't brudspaar kreeg 'n koffiemaaltied aan de pastorie nao de trouwmis. Dan ging 't brudspaar pas naor 't fees. Tegewoedeg is trouwe in de kerk niet meer zo neudeg.

Wich: De trouwerieje begon met nao 't gemeentehuus gaon; 'n fesse brandewien ging dan met want ze konnen onderweg an-ehollen wodn deur mensen die 'n touw espannen hadn. At ze dan 'n paar borrels egeven hadn, dan mochten ze wieter.

Zel: Bi-j ons in de buurte gebeurt 't nog dat as 't brudspaar weerkump uut de kerke, ze tegengehollen wordt deur 'n touw aover de weg. Dan kriegt ze 'n borrel en dan mag 't brudspaar weer wieter.

Loch: Boeren gingen met kleedwagens, ver-

sierd met reuskes naor stadhuus en karke. Heel defteg was 't as der met Utrechtse wagentjes ereden wodn. Börgers gingen in rietuge, later in auto's, dee met blomen versierd waren. Maor ze gingen ok wel op de fietse, en –as 't kort bie was– gingen ze lopend. Noe geet 't brudspaar vake gewoon met de eigen auto of met 'n oldtimer; de volgauto's hebt vake reuskes an de antenne zitten.

Lar 1882: 'n Jaor later sloog heur vader 'n nije vrouwe an, maor dee was veur Martjen 'n echte steefmoder [Postel 1, 485]. [ANSLAON “ten huwelijk nemen”].

sHe 1982: 'N BUNGEL AN 'T BEEN HEMME “getrouwd zijn” [Telge 3, 25; ok: / Wesv 1996 [Telge 11, 29].

BRULFTE *bruiloft*

An 'n brulfte zit allerlei aspecten wooraover de metwarkers uitgebreid vertelt. Trouwen gebeuren meestal in mei, bie de boeren was dan 't achterhuus zonder vee en doorumme kon door 't fees egeven worden. Veural bie boeren ging 't brudspaar en näöste familie vake in rietuge en kleedwagen (van de näöste naober) naor 't stadhuus en de karke. Maor, veur den Tweeden Oorlog gingen ze ok wel met de fietse en lopens. In de joren viefteg komt dan veural de auto's woorin brudspaar en näöste familie naor gemeentehuus en karke gaot. Bie protestantse leu was 't börgerlek huwelek belangriek; bekend is nog dat 't trouwen in de karke wel achteraf op zundag gebeuren. Bie katholieken stellen 't börgerlek huwelek neet al te völle veur; door lag de naodruk op 't trouwen in de karke. Ok de afkondegingen in de karke, veuraftgaond an 't trouwen was dan belangriek; kiek hierveur onder: een huwelijk in de kerk aankondigen. (blz. 92).

Op de boer wodn 't fees veural op de delle eholden; nao 1945 kwam 't gebruik um in 'n plaatselek café feest te vieren. De uutneudegingen veur 't feest gebeuren vrogger bie de

boeren deur brulfteneugers: nääste familieleden of naobers. In de joren derteg kwammen de trouwkaarten as uutneudeging op. De cadeaus waren vake veurwarpen dee gebuukt konden worden in de huusholding; bie katholieken ok vake beelden (Heilig Hartbeeld, Kruusbeeld). Natuurlek was 't etten en drinken op 'n brulfte belangriek.

- 01 BRULFTE, BRULLEFTE: Acht / Umg Zut 1859: v. Heeckeren 1, 2, 1], Ruu 1930 [Zwart 3, 234], Vars 1947 [Archief 3, 193], II Bat, Mar.
- 02 BRULF, BRULLEF: Meg, Doet, Wehl, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 24], Pan 1988 [Telge 7, 24], Gen 1999 [Telge 12, 38].
- 03 BRULLEFT: Voo, Sil, Lat, Zev, Zed.
- 04 BRULOFT: Does.
- 05 BROEDLACHTE: Ruu (vrogger), Bor (vrogger), Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win / Loch 1882 [Wansleven 1, 473], Ruu 1930 [Zwart 3, 234], Groen 1936 [Mogendorff 1, 4], Aal 1964 [Rots 1, 2], Lich 1991 [Telge 8, 27] II Vre, Rhe.

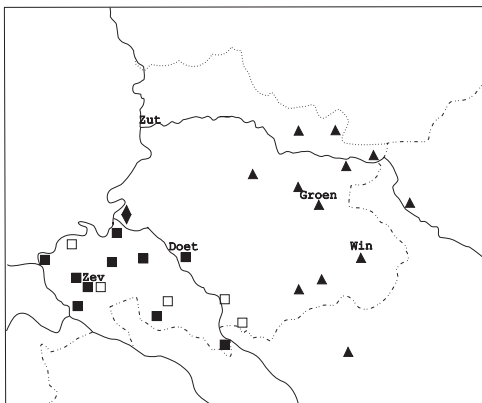
- 06 TROUWMAOL, TROMMAOL: Win.
- 07 NATTEN DAG: Groen.
II trouwdag: Kle.

Groen: Ne begraffenisse en ne broedlachte neumen ze ok wal ne natten dag.
Haa: Op de brulfte van Dorus en Dora bunt wal 200 leu eneugd.
Pan: Op de brullef komme 200 man.
Nee: Op de broedlachte van Dorus en Dora verwacht ze 200 man.
Tol: Honderd man op 'n brulfte was ok vroeger heel gewoon want der waren altied luu "die'j niet aover konnen slaon".
Win: Op 't trouwmaol van Dorus en Dora kump wal 200 man. Maor: ze hebt 12½-jeurege broedlachte/25-jeurege broedlachte.

Zed: Had 't op de brulf de hele dag geraegend, dan zei de buurt: "Ow eige schuld, dan ha'j de kat maor baeter motte voere". De bruid moes veur de kat zörge; minstens zes waeke teveure moes ze de kat goed voere, dan was 't met de brullef mooi weer.
Baa: At 't op oew trouwdag raegent, dan zegt ze: "De bruid hef de katten niet goed evoerd". [Ok: Gels].

Harf: Burgers deden 't aover 't algemeen wal kalmer an as boeren. Dat kwamp ok al umda'j as boer de buurte neudeg hadden, zoda'j ze ok 's mossen tracteren.
Doet: Bi-j hele rieke boeren wieren der wel twee dage brulfte ehollen: één dag veur de olden en één dag veur de jongen.

Aal: Hoofdzakelek van mien moder he'k dit over eur trouwen veur den Eersten Weerldoorlog eheurd. Zi-j denen in 1905 bi-j 'n groten boer as meid; mien vader was ton boerenknecht. Ze kreggen verkering en at mien vader gaodag hadde –ens in de veertien dage– dan ging e hen vri-jen. Mien moder had dan ok gaodag. 'n Dik uur lopen mos mien vader –fietsen kon e neet– en 's aovends weer terugge. Ongeveer veer jaor hef dat eduurd; ton bunt ze gaon trouwen. Mien

■ *brulft, brullef 02*   □ *brulleft 03*
 ◆ *bruloft 04*   ▲ *broedlachte 05*

Broedlachte as name veur "bruloft" is in 't oosten van den Acht (nog) bekend. In de Liem wordt de t in brulft soms neet uut-esprokken (brulft, brullef), soms wel (brulleft). Veur Doesburg is op-egeven bruloft.

vader was ondertussen van boerenknecht fabrieksarbeider ewordene bi-j de toondertied bekende kammenfabriek Ten Dam en Manschot, in den volksmond kam-stoomfabriek eneumd. Bi-j 'n zuster van mien vader konnen ze veur één gulden in de waeke 'n paar kamers huren. Umdat mien moder as boerenmeid neet de meugelekheid ekggengene had te spaoren, was der amper-an geld veur uutzet en inrichten van de kamers. 'n Taofel, veer steule, 'n fenuus, 'n veren bedde met wat lakens en slopen, wat scheurdegrei en –in dee tied heel belangriek– 'n pispot was alles wat ze hadden. 'n Bedde hoven trouwens neet, want in 't huus was 'n beddestae. 't Inschrieven en trouwen stellen neet zovölle veur, wal veur eur beiden natuurlek. Bi-j 't inschrieven –veertien dage veur 't trouwen– kwammen ze op 'n afgesprokken plaatse bi-j mekare en gingen ze van daor uut lopens naor 't gemeentehuus. Wieters ging dén dag deur zo as gewone dage. Umdat der donderdag veur niks etrouwd kon worden, trouwen mien ouders op dén dag. Vader in 'n zwart pak met hood en overjas met fluwelen kragge; dén jas had e darteg jaor later nog an as e naor de kerke ging. Moder had 'n donker kleed an; eur enege versiering was 'n mooi brosjen. Trouwringen hadden ze neet. Der was 'n klein feestjen met de naoste familie: 'n köpken koffie met wat extra's der bi-j en 'n glaesken weck (karsen, proemen of zo). Ze neumen 't gin feestjen maor visite. Bie katholieken was 't in arbeiderskringen wal wat anders as in orthodox-protestanten kring. Daor gingen ze wal naor 't café of hadden thuus starken drank. Foto's wodn der in dee tied spaorzamelek emaaft, maor 'n broedsfoto was wal gebroekelek.

Zev: Trouwringe ware der alleen um met te trouwe; ze werde pas in de kerk aangedaon. 'n Paar dage nao 't trouwe zei men wel: "Hi-j is net getrouwd. Kiek maor 's: de ring is nog helemaol ni-j".

Wehl: Bi-j 'n brullef was iedereen ien 't zwart, zelfs de bruid, mor wie 'n betje meer wol zun, droeg 'n witte sluijer.

Did: Bi-j 't trouwe was iedereen in 't zwart; alleen bi-j notabele was de bruid in 't wit.

● *Aover burenen- en familiehelpen:*

Gor: Veural bie de boeren was de rol van de näöste buurluu groot. Dee mossen dén dag op 't huus en 't vee passen. As de jongeluu der bie introuwen, heelpen de vrouwluu met 't schoonmaken van 't veurhuus, met 't kaoken en braojen. Nao de plechtegheid op 't gemeentehuus en in de karke, stonnen ze met koffie kloor, ze bedeenden met de maoltied 's middags en 's aovends op de daele zörgden ze ok veur nat en dreuge.

Harf: 't Feesmaol wodn an huus ehollen; dat was witte stoete met keze en schinke en krintenwengn. Ok wodn der wel soep ekokt met vleis en balletjes der in. En der was pudding toe. Later wodn dat uitgebreider: jappels, greunte, gebraojen vleis en pudding toe. Dat wodn deur de buurluu kloor-emaaf; veural de vrouwluu waarn der den dag veur de trouwerieje al druk met.

Bor: De familie mos de schinken anbrenge; doorveur wodn speciaal varkens emest, want 't ging der umme wee de grootste schinke metbrach.

Rek: De feestgangers wodn boeten opewacht met ne borrel of 'n glaesken zeut duur de broedlachteugers. De verloofde of vaste verkering van 'n neuger heelp met de sokkerpot, at ze sokker in 't borreltje wollen hebben. Dat borreltje wodn edronken oet 'n zogenaamd bol-endeken: 'n glas zonder veutje. [Dit gebruik is ok op-egeven veur: War, Loch, Haa, Eib, Groen, Zel].

Loch: As de gasten 't glaesken wat ze van de brulfteneugers kregen, op hadden, dan gingen ze filleceteren.

Bel: Vrogger wodn 't broedspaar deur 'n paar maekes op-ewacht, kort bi-j eur hoese. Dan wodn den brugem de brugemspiepe dee mooi versierd was, an-ebaone. Ene van de maekes stok 'm an en dan wodn 't broedspaar efilleciteerd. De maekes kregen dan 'n fooi; vake *f* 2,50.

Doet: Nao 't trouwen in 't gemeentehuus en in de kerk geet ieder-ene an de daeldeer nao binnen; twee buurluu staot door kloor met 'n glaesken zonder voet um 'n borrel te schenken. 't Bruudspaar wördt deur den oldsten buurman en buurvrouw nao de versierde stule ebrach. Ze krieg 'n tweede reusken opespeld deur 't oldste vri-jgezellen buurmeisjen. En dan gif de buurt an de brudegom de huwelekspiepe. Veur bruid en brudegom staot twee köpkjes met reuskes versierd kloor.

Hen: De meid en de grote knecht van den eersten boer brachten 't bruudspaar vanuut 't ri-jtuug nao de stoel. Door stok de meid de brudegom de piepe an en wieren ze deur de jonge buurte –dat wazzen alle ongetrouwden, ok al wazzen ze zeuventeg joor– efeliceerd. Die ging dan nao huus, tut 's aovends.

Lar: De familie van 't bruudspaar hilpen met borduren van lakens en kussenslopen. De naobervrouwleu hilpen met 't beddetiek en de kussens vol stoppen met veren; ze mossen ok alles netjes in 't kammenet lengn, zo as de bekende rollen linnen die nooit gebruikt wodn want dat was allene maor pronk. Nao den oorlog laenn de buurvrouwleu de hemde, borströkke, onderboksens en dat grei netjes in 't kammenet. As dat noe nog gebeurt –in 'n hang- en legkaste–, dan dut dat 't bruidje zelf met 'n zuster of moder.

Bor: De buurvrouwleu maken lange elene 't bruudsbedde op; ze mossen ok 't schossteenkleedjen pleujen (kiek in 't Huus, blz. 94-97). Ze zorgen der ok veur dat alles besteld wodn, dat der brood esnejen wodn en dat der koffie was. [BRUUDSBEDDE. BROEDSBERRE: Gels].

Hen: Umdat ieder-ene wet wie op 'n brulfte de koffie ezet hef –de vrouw van de eerste boer– zörgt die der wel veur dat de koffie lekker is. I-j konnen dan ok gien bettere beurte maken um zo langs ow neuze hen (maor wel zó, dat zie 't heuren kon) te zeggen dat de koffie zo lekker was!

Win: Umme 1935 mos den doonboer bi-j

sommege leu nog veuren met 't rietuug; umstreeks 1950 mos e monges nog den broedsauto betalen of hee reed zelf.

Aal: In Aalten wazzen in en nao den Oorlog 'n paar vrouwleu dee an huus kwammen kokken a'j wat te vieren hadden, o.a. a'j brulfte hadden. Dat waren de dames Uffink. Ze kwammen overleggen wat der al zo in huus ehaald mos worden en zee zorgden dat alles op taofel kwam.

Loch: Lol hadn de kammeräo ok op 'n andere menere. Tiedens de brulfte gingen ze dan effen vot um grepkjes uut te halen: pruttel in 't bedde stoppen, wekkers in de slaopkamer verstoppen, spandeuken ophangen veur 't huus met doorop: "Stilte, pas getrouwd".

Sin: Bi-j ons trouwen had de jonge buurte onder 't laken hulzeblaeder verstoppt. He'w ons onderwark an bezeerd. Maor wi-j waren heel stille, want wi-j wisten dat de jonge buurte an 't raam luusteren.

● *Aover dansen:*

Zel: Net veur den oorlog in 1940 wier der twee dage brulfte ehollen: de eerste dag was veur de oldere mensen en dan was der gien muziek. Den tweeden dag was het veur de jongeren van de familie en van de buurte en dan wier der op de daele edanst. Ze streujden heksel op de daele want dan was 't niet zo stroef. In de peerdestal wier schoon stroelegd um at der dan wat wazzen die te völle hadden ehad, ze door konden liggen tot ze weer wat bekwaom wazzen. Want, 't kon der nog al wild antoe gaon. Enorm, wat 'n schik hebbe wi-j wel 's ehad!

Loch: 't Dansen en zingen was –hoo later 't wodn– hoo langer hoo uutbundeger en endegden vake in hossen. Doorbie wodn leedjes ezongen as: Wie zal dat betalen, wie hef zovöl geld; Wiej slaopt vannacht bie Kaatjen; Wiele gaot met mekare naor Hoksebarge too. En: Zoep jongens zoep, den daalder, den daalder, Zoep jongens zoep, den daal-

der dén mot op, Könne wie dan gin daalder krieggen, Dan zölle wie den boer bedrieggen, Zoep, jongens, zoep! Heel vrogger wodn der de Driekusman edanst.

Aover dat dansen 't volgende. Bekende dansen waren de veleta, den Spaansen wals en den Duutsen polka. Vrogger was 't normaal dat der één harmonicaspöller was, doornao waren der vake twee. Nao den Tweeden Oorlog was der vake 'n groep (the Moodchers) en tegenswoorddeg he'j brulften met harde rockmuziek: 't is 'n hels kabaal, met mekare praoten is der dan neet meer bie. Ok veur den Tweeden Oorlog al ging 't dansen volgens vaste regels. Bruid en bruidegom danst as eersten, dan zöch de bruidegom zich 'n andere deerne en de bruid zöch zich 'n anderen man um wieter met te dansen. Zo krie'j 'n sneeuwbaldans. Later op den aovend mot bruid en bruidegom ieder op 'n stoel en dan wordt ze deur sterke keerls hoge in de rondte edragen: 't zogenaamde hooglaeven. Bruid en bruidegom mot zich dan good an den stoel vaste-hollen, want 't geet der neet altied veurzichtig an too. Komt de beide steule bie mekare, dan wordt der ezongen: De bruid dörf de brugem neet te kussen, falderalderiere, falderalderare! Ok wordt bruid en bruidegom al dansend in rollen closetpapier in-ewikkeld en kriegt ze serpentes umme. 'n Hoogepunt is altied de polenaise: in 'n lange riego gaot de gasten aoveral deurhen, ze loopt tussen steule deur, achter den tap langs, vake gaot ze de zale uut de kökken deur en zelfs naor buten. Soms mot ze op één been hinken, dan weer mot ze hard lopen um dee veur oe loopt neet kwiet te raken. Vast onderdeel van de polenaise is: an den oever van den snellen vliet. Dan löp ieder-ene twee an twee en op 't signaal van den dansmeester mot de mansleu op één knee gaon zitten en op den anderen mot dan zien partner zitten. 't Lech geet uut en dan mot ze net zo lange blieven zitten tut de meziek 't leed neet meer spölt. 'n Hoogtepunt is ok 't hossen: 't bruidspaar steet in 't midden en de anderen staot der in 'n groten kring umhen. Beurtelings löp ieder-ene naor 't bruidspaar

en dan weer achteruut. An alle kanten wordt etrokken, de meziek geet als maor harder en gauwer; dikke lol en völle zweten en as 't kloor was, zeien ze tevraenn: "t Ging effen hard". Dan was 't 'n goeie brulfte! Beschaafder as hossen is rozen: dan wordt der 'n kringe um 't bruidspaar emaaft en dan danst iederene um 't bruidspaar hen. [ROZEN].

Win: Op 't fees wodn eschotst, den polka, den Driekusman, den Spaansen wals en de Vele-ta edanst. Vast onderdeel was den broeds-wals. Dan kwammen alleneg den brugem en broed op de zale of op de daele umme te dansene. Ze wodn in serpentes ewikkeld, daornao wodn ze op den stoel enommene en dan wazzen 't meestal de jonge naobers dee aer hoge leten laeven.

Eef: Op 't ende van de pollenaetze kwammen de naoste buren en zetten de bruid en de brudegom op 'n stoel en dan ging 't bruidspaar de loch in.

Ne: 't Muziek zat vake op de hiele en spöllen o.a. walsen, den Driekusman en de vleta.

Tol: Warm dat 't was op zon daele woorop edanst wier. Der hing 'n dichte walm van waterdamp en stof (op de grond lei stro umda'j op de lemen vloere niet goed konnen dansen). En door schennen de petröllieslampen dan zo wazeg deurhen. Ik zie 't nog veur mien.

Aal: Dansen was der in orthodox-protestanten kringen neet bi-j. In plaats daorvan wodn der ehost, spöllekes edaone zo as stoelendansen en kat en moes.

Hen: 'n Hoofdstuk ampat waren de zute brulften. Völle griffemeerden of zwoordere hervormden hielen 'n brulfte zonder starken drank. Dan was 't soms 'n toer um de mensen 'n betjen bezeg te hollen want op dat soort brulften wodn ok niet edanst. Veurdrachten mossen dan de tied 'n betjen korten.

Gor: Veur 1940 wodn der in Gorssel aover 't algemeen weineg edanst op 'n brulfte. Nao de oorlog leren 'n hoop leu dansen en toen werden de moderne dansen ok wel edanst, mar de veleta, de Duitse polka en de Driekusman bleven ok toen nog favoriet.

Harf: Bie wat orthodoxe mensen was der vake gin dansmuziek; ze vermaken zich met stukskes veurdragen en versjes zingen die veur die gelaegenheid emaaft waren. Vake ging 't aover gebeurtenissen uut 't laeven van de pas getrouwden.

Wesv 1996: HOOGLAEVE "(een bruid en bruidegom) op twee stoelen omhoog tillen" [Telge 11, 48].

Gen 1999: Halverwaege 't feest lieten ze Jan en Riek hooglaeven onder 't zingen van: Zij leven hoog, zij leven hoog! Bruud en brudegem laoten HOOGLAEVEN "bruid en bruidegom omhoog tillen op versierde stoelen" [Telge 12, 76; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 53)].

Rek ca 1950: 't Was 'n lawaai (op de broedlachte van Hindrik en Marie), veural toen ze brugem en broed hoge leten laeven. Foj, wat genk dat spul an [Aant. Nedsaks. Inst.]. [HOGE LAOTEN LAEVEN].

● *Aover etten en drinken:*

Nee: Biej ne schinkebroedlachte kwammen de schinken op de taofel te staon met 'n kaartje der bi-j met de naam der op van den naober, wee of 'm egeven had. Ieder-ene kon der wat van ofsnienn; 't wodn vake ne groten smeerkraom.

Loch: Op den boer was der wel 'n maoltied, dén beston uut breudjes met keze; rieke boeren gavven brood met schinken: dan gavven ze 'n schinkenbrullefte. [SCHINKENBRULFTE; ok: Gees; SCHINKENBROEDLACHTE: Nee]. Dan moch ieder-ene zelf de schinken afsniejen, vake in grote stukken. Dat was 's middags en nao 't etten gingen ze dan 't kammenet, de brudskoo en 't land bekieken. Bie börgers was 't vake 's aovends 'n warme maoltied van b.v. soep (greunte- of vermicellisoep), vleis (rollade), greuntes en eerpels en pudding too. Nao den oorlog wodn dat anders. Eerst is der bie 't binnenkommen koffie met gebak. Dat mot zo gauw meugelek op-egetten wodn en dan is 't: "Wat wi'j drinken?". Is 'n glas half läög, dan zet 'n kelner der met-ene weer 'n vol glas näöst.

Aovergaon op 'n ander drankjen is haoste neet meugelek! Soms wordt der 'n paar keer rond-egaon met hapjes. "Wiele zölt 't berre good nat maken", zeien ze wel um an te geven dat ze heel völle zollen drinken.

Glazen met sigaren en sigaretten zee'j tegenswoordeg neet meer; vrogger kwam 't veur dat der zovölle erookt wodn dat de zale der blauw van zag.

Sin: Op onze brulfte, mei 1934, kregte wi-j 'n rekkening veur bier: 115 liter veur 9 cent de liter. Dansen was der niet bi-j; der wieren stukjes op-evoerd en der wier ehost: achter mekare rondlopen aover de daele, hand in hand. Wi-j wieren met slingers umwonden en mossen ok hoge laeven.

Bel: Op broedlachten atten ze beestensoep, gebraoden vleis met eerdappels en sause en riespap met broenen suker nao.

Zel: Met brulften wier meestal stokvis egetten.

Ruu: Wodn der vrogger met 'n brulfte stoete met schinken egetten, tegenswoordeg et ze schnitsels, rollade of karbonaadjes.

Lar: Op brulftes van grote boeren wodn schinke of naegelholt egetten; tegenswoordeg wordt 'n brulfte in 'n zaal evierd; nao afloop et de gasten dan 'n paar breudjes met koffie.

Wich: Wat mij as kind met al die brulften biejebleven is, dat was dén grote melkbuse, vol met ranja. Die ston in de koestal en ene van de buurluu ston der bieje en scheppen de ranja met 'n groten soepleppel in de glaze. En ieje mochen net zovölle drinken a'j opkonnen!

Harf: Vrogger kwammen de olde luu in de loop van de middag. Ze wodn op-ewacht deur de brulfteneugers met 'n borreltjen. Nao 't filseteern en 't bekieken van de cadeaus die in de grote keuken uut-estald waren, gingen ze an lange taofels op de delle zitten. De buurvrouwen waarn ondertussen druk met koffie ingieten; 't koffie zetten was 't wark van de näöste buurvrouw. De buur-

mansluu mossen stoete sniejen en later prisenteerden ze de gasten 'n borreltjen. De gasten vermaakten zich met mekare en nao afloop van 't etten gingen ze de boel bekijken: hoe de rogge der op de kamp bieston, hoe 't vee in de weide der uutzag en wat der in den hof gruuinden. Veurdats ze weer op huus angingen, mossen ze weer anschikken en toetasten.

's Aovends um 'n uur of zeuven kwamp 't jonge volk: de kammeräo en vriendinnen, de jongen uut de familie en uut de buurte; ok 't dienstvolk van familie en buurte heurden der bie. Ze wodn ok op-ewacht deur de brulfteneugers en konnen doornao anschikken en zich te goed doen an de taofel. Dan begon 't fees. 'n Paar harmonicaspöllers zatten op 'n wagen en zo kon der edanst wodn op 't midden van de delle. Onderwiel kwammen de buurmansluu langs met 'n borreltje; allemaole uut 'tzelfde glaesken, mar door hebt wie gin ongemak van ekregen!

Den aovend gink deur tut ongeveer half twaalf, twaalf uur.

Zed 1981: Nao 't aete ginge ze efkes vertraeje: gewoon 'n end lope en wat flauwekulle [Lukkezen 1, 6]. [VERTRAEJE; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 147)].

● *Aover 't maken van foto's:*

Loch: Tegenswoordeg gaot ze op lokatie foto's maken, bie 'n kasteel, watermölle of 'n andere romantische plaatse. Bruidsreportages in kleur in 'n prachteg album kost handen vol geld, maor heurt der helemaole bie, net as 't op video vaste-leggen van 't hele gebeuren.

Hen: De fotograaf trök met 't bruidspaar nao 't bos of nao 'n old kasteel; door mot now de romantiek van uutgaon.

● *Wanneer 'n brulftte af-elopen is:*

Gor: Veur twaalf uur gingen de oldere gasten nao huus; 't jonge spul heel deur tot drie of vier uur.

Rek: Vrogger was 't fees tegen tien uur of elopen, later altied um elf uur en tegenswoordeg wordt 't altied wal twaalf uur of nog later.

Hen: Um twaalf uur spöllen de muziek 't Wilhelmus en dan was de brulftte af-elopen.

Bel: Nao twee uur kwammen vrenden en kundegheid en dan wodn der den helen meddag edanst en edronken. Um vijf uur was der pilleweggen met koffie en um acht uur skeidden de muziek oet en was de broedlachte af-elopen.

Meg: Pastoor M. had de pest gezien an hele nachten deurfeesten bi-j 'n brulft; hi-j ging propaganda maken um in feestzalen te gaon brulft vieren want die mosten um twaalf uur sluten. Now is dat zo rond één uur 's nachts.

Ste: Vake wier veldwachter Te Slaa evraog of dén de lampe uut wol blaozen, zodat 't op tied af-elopen was, zo tussen elf en twaalf uur. [LAMPE UUTBLAOZEN].

● *Uutgebreide beschrijvingen van 'n brulftte staot ok in Telge 6, blz. 72-74 en in Telge 12, 37-38.*

● *“Groene bruiloft”, “koperen bruiloft”, “zilveren bruiloft”, “gouden bruiloft”:*

Hen: 'n Grune brulftte he'j, a'j 6¼ joor etrouwd bunt. [Ok: Zel]. [GRUUN].

Wesv 1996: GRUNE BRULLEF “bruiloft van een jong stel”. KOPERE BRULLEF “12½-jarige bruiloft”. ZILVERE BRULLEF “25-jarige bruiloft”. GOUWE BRULLEF “50-jarige bruiloft” [Telge 11, 28].

Kot 1911: De kindere van de golden broedsleu kwammen alle, met de kleinkindere en de achterkleinkindere dee der ok al 'n stuk of wat wazzen [Meinen 2, 101].

● *Veur 't mooi maken bie 'n brulftte kiek in hfst. 10 feesten onder: mooimaken.*

BRUUDSKOE
bruidskoe

De koo dee 't bruidspaar van boerenkom-af vrogger kreeg van de olders van de bruid.

- 01 BRUUDSKOE: Gor, Harf, Wich, Vars, Sil, Zel, Doet, Ste, Bro || Bat.
- 02 BRUUDSKOO: Eef, Loch, Bor.
- 03 BROEDSKOO: Ruu, Lar, Nee, Groen, Aal, Win / Eib 1980 [Telge 1, 13] || Mar.
- 04 BROEDKOO: Bel.
- 05 BROEDSSTARKE: Lar, Haa.
- 06 BRUIDSKOE: Kep.
- 07 BRUUDSSTARKE: Loch.
- 08 BROEDSVEERZE: Ruu.
- 09 KRONE: Aal.

Bruudskoo

● *Aover dee koo en andere cadeaus dee 't bruidspaar kreeg:*

Haa: De broedsstarke wodn deur de beide nãoste naobers ehaald en natuurlek ging dan de flesse met, want de sterke mos esmeerd wodn!

Bor 2005: Onderweg wodn ze (de nãoste naobermansleu met de broedsstarke) geregeld an-ehollen veur 't meuten zo as dat heet. Kundegheid had 'n boom aover de weg emaaft en door konn ze neet langs veurdad der tol (borrels) betaald was [Vruggink 1, 141].

Sil: De bruidsschat beston heel vaak uut huusraod en soms 'n bruidskoe. Veur de brulft wier de bruidsschat opgehaald deur de buurt en de koe met 'n krans versierd.

Loch: Bie boeren beston de bruidsschat meestal uut 'n bruidskoo of broedsstarke.

Dén wodn versierd met 'n reusken an de kop en deur de buurte 'n paar dage veur de brulft van 't huus van de bruid noor dat van de bruidegom ebracht. De bruid levern ok 't bedde en 't beddegood en de steule veur de slaopkamer. Ok 't kammenet met inhold –lakens, slopen, hand- en theedeuke, rollen linnen– kwam van de bruid. Op de brullefte mos ieder-ene kieken hoo mooi en hoo vol 't kammenet was want zo konden ze zeen dat de olders van de broed 't good konden doen.

Eib: Veur den Tweeden Weerldoorlog was de broedsschat ne koo. Dee was versierd en wodn daags veur de broedlachte lopend naor de broed ebracht; dat heetten de broedskoo haaln. As leu onderweg de koo anprezen, dan kregen ze nen borrel van wee de broedskoo haaldn. Dee hadn hiervuur van den broedegom ne flesse jenever met-ekregene.

Eef: De bruidskoo dee as huweleksgift deur de bruid met-ebrach werd, kwam in Aefde nog veur in november 2006.

Ruu: As 't maeken bie de jonge introuwen, dan kreeg ze 'n kamnet met linnen met; as 'n jonge bie 't maeken introuwen, dan kreeg e 'n bruidskoo of bruidsvuurze met. Dee wodn 's aovens veur 't trouwen op-ehaald.

Bel: Bi-j de grote boeren kreg de broed behalven 'n kammenet met rollen dook en kortgesneenn linnen (dat bunt lakens, sleupe, hemde en handdeuke) ok ne jonge sterke (de broedskoo) met eur kalf. Dee kreggen dan ne krans van blomen um de nekke. Too wi-j broedlachte hadn, wodn wi-j op-ewacht deur twee naobas dee oos al in de meute kwammen met de fleske. Den enen skonk jenever en den andan 'n zeut borreltjen. Too lepe wi-j langs de broedskoo met kalf, dee allebeide ne blomenkrans um den nekke hadn. Too wi-j dee bewondad hadn, gonge wi-j in 't hoes waor 't fees al volop te gange was.

Loch: Bie boeren wodn heel vrogger wel worsten, eier, koken, pekskes koffie e.d. met-ebracht as cadeautjes. Bõrgers kregen vrogger võlle blomen; 't bruidspaar ging allene en met de familie op 't portret met alle blomen.

Der was ok vake 'n cadeautafel woorop alle cadeaus uut-estald wazzen. Vake waren dat verschillende pepper- en zoltstelletes, bus-sen veur laevensmiddelen, theemutsen en serviesgoed. Tegenwoordig geeft de gasten vake gewoon geld in 'n enveloppe of steet der op internet wat ze hebben wilt en wa'j woor bestellen könt.

Harf: Cadeaus die 't bruidspaar kregen, waren dinge veur de huusholding mar ok wel veur de boerderieje, zo as 'n aege, peerde-tuug, bascule.

Zel: Toen ik in 1941 trouwen, kreeg ik as bruidsschat 24 linnen lakens, 12 graslinnen lakens, 24 slopen, 24 hemden, 24 geblokte rooie en blauwe handduke, 12 linnen thee-duke. En dan 'n veren bedde, peluw en vier kussens, 'n waskast met kan, wasbak, zeep-bakje en kammenbakje, twee stule en 'n tao-fel veur in de slaopkamer.

Bor: Vake geeft de brulftegangers 't bruidspaar tegenswoordig geld en zo kan 't bruidspaar de brulfte betalen: as brulfte-ganger betaal ie zo oew eigen feestjen!

Ruu: Vrogger gavven ze praktische cadeaus. Nao den oorlog kwammen de cadeaus woo'j niks an hadden en dee kree'j dan ok nog vake in drie- of veervoud. Tegenswoordig geeft ze geld, maor dat was veur den oorlog ok al wel.

Groen: Behalve 'n broedskoo en hoesraad kreeg 't bruidspaar ok wal beelden; b.v. 'n Heilig Hartbeeld.

Umg Nee 1863: Nu worden de vier paarden, waaronder 't broedspeerd dat de vrouwe hef mee-ebrach en dat 't genaodebrood hef, uit den stal gehaald [GV-alm 169]. [BROEDS-PEERD].

BRUUDSBOEKET *bruidsboeket*

- 01 BRUUDSBOEKET: Wich, Din, Voo, Meg, Vars, Zel, Wehl, Kep, Hen, Key, Olb, Gies, Lat, Sto, Lob II Wilp, Anh.
02 BRUUDSBE'KET: Zel, Doet, Tol.

- 03 BROEDSBOEKET: Bor, Rek, Bel, Win.
04 BROEDSBE'KET: Bre.
05 BRUUDSBOEKET: Zut.
06 BRUUDSBLOEME(N): Meg, Wesd, Sto.
07 BRUUDSROZE: Vor, Loch.
08 BROEDSROZE: Ruu.
09 ROZE: Vor, Loch, Zwi.
10 TAK: Lar.
II broedsstroek: Ges, Slo, Bork.
II broedrusken: Rhe.

Bor: Veur 1925 waren der gin broedsboeketten. Ton drogen de vrouwleu bie 't trouwen 'n tasjen met 'n zilveren beugel der an; 't tasjen was van fluweel, krallen of 't was borduurd. De broedskoo droog aover de kop ne broedsroze: 'n blomenkrans.

Lob: 't Bruidsboeket van echte bloemen wier gedreugd en an de muur in de slaopkamer gehange. Nao verloop van tied wier 't bruidsboeket in 'n plastic zak gedaon.

Loch: Nao den Tweeden Weerldoorlog kwam 't gebruik dat den bruidegom de bruid 'n bruidsboeket gif; de näöste familie kregen dan corsages. Umdat e de bruidsjörk nog neet zeen mag, krig e 'n lepken stof zodat e der veur zorgen kan dat 't boeket kleurt bie de jörk.

GETUGE *getuige*

- 01 GETUGE: Acht, Liem II Bat, Mar.
II tuge: Bork.

Gees: Bie 'n trouwerieje waren vrogger de näöste naobers altied de getugen.

BRUUDSJONKER *bruidsjonker*

- 01 BRUUDSJONKER: Harf, Eef, Vor, Loch, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Baa, Does, Ang, Lat, Zev, Did, Sto.
02 BRUUDSJONKER: Gor, Alm, Aal, Bre, Gen, Tol, Groes II Bat.
03 BROEDSJONKER: Bor, Haa, Nee, Eib,

- Rek, Bel, Bre.
 04 BROEDSJONGE: Gels, Eib, Rek, Bel, Groen.
 05 BRUIDSJONGE: Zut, Vor, Zed, Pan.
 06 BRUUDSJONGE: Meg, Hen, Wesv.

Tol: Vrogger ha'j gien bruidsjonker en bruidsmisjen, doorum misschien bruids- en niet bruidsmisjen en bruidsjonker.

Nee: Allene 't deftege volk had bie 'n trouwerieje wal 'n broedsjonker en 'n broedsmaeke.

Bor: Broedsjonkers en broedsmaekes hadden ze vrogger neet. [Ok: Wich, Vor, Ruu, Lar, Gees, Lich, Win, Hen II Mar].

Lar: Vrogger kennen ze die hier neet; sinds de joren zesteg wal 's 'n enkele keer.

BRUUDSMEISJEN

bruidsmisje

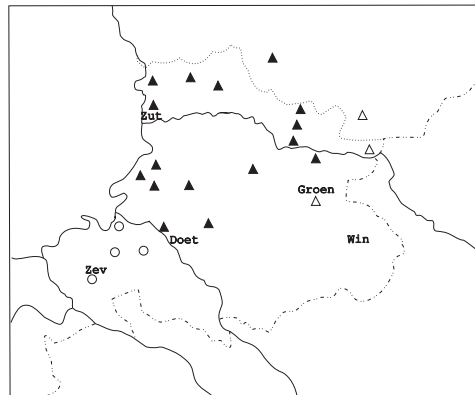
- 01 BRUUDSMEISJE(N): Harf, Vor, Aal, Bre, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Baa, Does, Ang, Lat, Zev, Did.
 02 BRUUDSMEISJE(N): Gor, Alm, Zut, Vor, Aal, Gen, Tol, Wesv, Groes, Zed, Pan II Bat.
 03 BROEDSMAEKE(N): Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen.
 04 BRUUDSMAEKE(N): Gor, Vor, Loch.
 05 BRUUDSMAEDJE: Sto.
 06 BROEDSMEISJE: Eib.
 07 BROEDSDEERNTJEN: Bel, Bre.
 08 BRUUDSDEERNTJE(N): Meg, Hen.
 09 BRUUDJE(N): Eef, Rek, Wesv.

Kep: Bruidsmisjen en bruidsjonker bunt samen de BRUUDSKINDER.

NAOBRULFTE

bijeenkomst voor helpers van een bruiloft

- 01 NAOBRULFTE: Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Zel, Kep, Hen, Ste, Tol II Mar.
 02 NAOBRULLEF: Wehl, Ang, Zev, Did.
 03 NAOBROEDLACHTE: Nee, Rek, Groen.

- ▲ *naobruilfte 01*   ○ *naobruilf 02*
 △ *naobroedlachte 03*

De naobruilfte –t feesjen/ettentjen veur de buurte dee eholpen hef bie 'n bruilfte– is in 't noordwesteleke deel van onze streek bekend.

- 04 NAOMÄÖLTJEN: Win.
 05 BOKSENMAOL: Lar.

Loch: Den dag nao de bruilfte was der bie boeren NAOBRULFTE. Dan kwammen alle leu dee an 't feest met-ewarkt hadn (buurte, bruilfteneugers) um de versiering af te brekken, de boel weer schone te maken. Ze hadn dan ok weer völle schik met mekare en as alles weer terechte-ezet was, wodn der nog weer flink edronken.

Gor: Soms hadn ze op de naobruilfte nog meer schik as op de bruilfte zelf.

Wehl: De zondag nao de bruilf was der naobruilf; de naobers die geholpen harren, wieren dan deur 't bruidspaar bediend.

Groen: Veur den oorlog wodn den anderen dag 't greun verkocht en mos den broedegom 't plakkaat kopen woor "HULDE AAN BRUID EN BRUIDEGOM" op stond. Van 't geld helen ze de naobroedlachte.

Tol: 'n Paar aovende nao de bruilfte was der 'n feesjen –meer 'n vesite– veur ieder-ene die-t eholpen had met koffie, drank, segaren en töt slot 'n broodmaoltied. Dat was de naobruilfte.

Lich 1991: ZEG DOON “na een bruiloft een feestje geven voor de burens die op de bruiloft zelf in touw geweest zijn” [Telge 8, 148].

Harv 1991: BOKSENBIER “bier dat op de derde dag na een bruiloft werd getapt” [Telge 8, 24].

MAN

echtgenoot

- 01 MAN: Acht, Liem II Bat, Vre, Bork, Hei, Anh.
- 02 KEERL: Loch, Lar, Gees, Gels, Nee, Bel, Groen, Lich, Dre, Wesv, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 75], Wesv 1996 [Telge 11, 53] II Mar, Vre, Bork.
- 03 BAAS: Eef, Ruu, Bor, Eib, Tol / sHe 1982 [Telge 3, 11] II Vre, Raes, Rhe, Anh.
- 04 WEDERHELFF: Wesv.

Zut: Nee, mien man is neet thuus.

Aal: De man van Dika is hele dage weg/van hand.

Groen: Den keerl van Dika is hele dage vot.

Eib: Nee, de baas is neet in hoes.

Kep: Der waren vrouwen die sprokken eur eigen man an met baas; tegenwoordeg kump dat niet meer veur. Ok zeien ze wel 's ge-

woon de achternaam at ze 't aover eur man hadden.

Eef: 'n Man vroeg: “Is oew man ok thuus?”. Mien moo zei doorop: “k Zal efkes kiekien of de baas op daele is; hee leep zo net nog achter 't huus”.

VROUW

echtgenote

- 01 VROUW: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Voo, Vars, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Vre, Bork, Anh.
- 02 VROUWE: Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Zel II Bat, Mar.
- 03 WIEF: Wesv, Sto II Mar.

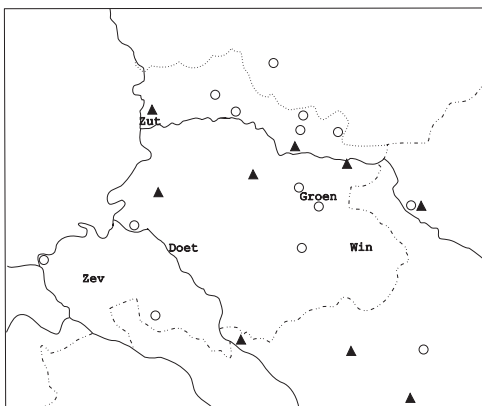
Zut: Nee, mien vrouw is neet thuus.

Eib: Nee, de vrouwe is neet in hoes.

Aal: De vrouwe van Jan is hele dage weg/van hand.

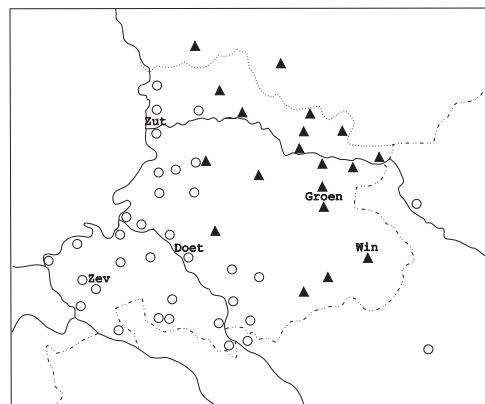
Wesv: De vrouw van mien/mien vrouw/mien wief is nie thuus.

sHe 1993: De vrouw “mijn vrouw, mijn echtgenote” [Telge 3, 207].

○ *keerl 02*   ▲ *baas 03*

Keerl en baas as namen veur “echtgenoot” bunt verspreid in den Acht en Westfalen bekend.

○ *vrouw 01*   ▲ *vrouwe 02*

Vrouw “echtgenoot” kump neet allene in de Liem en vlak langs den Olden lesselt veur, maor ok langs den lesselt. Verg. ok de verspreiding van stem(me); op blz. 5.

Ruu: Jonge vrouwe is ok de name veur 'n getrouwde vrouwe as der in huus nog 'n oudere getrouwde vrouwe is. Zo kan zon jonge vrouwe 70 joor waezen as de olde vrouwe 90 is.

sHe 1982: Ik mot naor huus, de old zit te wachte. OLD "(oudere) echtgenote" [Telge 3, 106].

● *'n Getrouwde vrouwe kump nogal vake veur in uitdrukkingen:*

Vars 1985: 'n Vrouw die huushölt met verstand, die concurrert met 't geilste land [Telge 6, 394].

Acht-Tw 1948: 'n Kwaod wief is 't slechste hoesraad. 'n Wief kan meer oetdraegen met nen leppel, as nen keerl indraegen met 'n scheppel [Wanink 1, 212].

Acht-Tw 1954: 'n Good wief en nen goonn hoond heurt onder 't eerste geboont "een goede vrouw en een goede hond horen in het voorste deel van het huis, d.i. de keuken" [Wanink 2].

Eib veur 1973: Wee zien wief leefhef, löt ze in hoes [H.Odink 3, 260].

UUTZET

uitzet

01 UUTZET: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Lich, Aal, Bre, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Bat.

02 OETZET: Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win II Mar.

03 UUTRIEGE: Lich.

04 OETRIEGINGE: / Eib 1980 [Telge 1, 57].
II oetstuur: Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
II uutstuur: Anh.

Zev: Dora het eur uutzet al heel lang kloor.

Nee: Dora hef den oetzet al ne helen zet kloor.

GAON SCHEIDEN

gaan scheiden

01 GAON SCHEIDEN: Acht, Liem.

02 UUT MEKARE GAON: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Lich, Aal, Bre, Wesd, Dre, Hen, Baa, Tol.

03 UUT MEKAAR GAON: Voo, Wehl, Kep, Wesv, Zev, Did, sHe.

04 UUT MEKAOR GON: Pan.

05 OET MEKARE GAON: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win II Mar.

06 UUT ELKAAR GAON: Does.

07 VAN MEKARE AF GAON: Gor, Harf, Eef, Lar, Lich, Aal, Doet, Dre, Hen II Bat.

08 VAN MEKAAR AF GAON: Kep, Ang, Wesv, Zed.

09 VAN MEKAERE AF GAON: Zut.

10 VAN MEKAOR AF GON: Pan.

II oet ene gaon: Vre, Bork, Hei, Rhe.

II oet eenander gaon: Raes.

Alm: Zee gaot scheiden; zee bint gescheiden/escheiden.

Voo: Dorus en Dora gaon scheiden/gaon uut mekaar; ze zun gescheien/ze zun uut mekaar.

Zut: Dorus en Dora gaot van mekaere af; ze bint van mekaere af.

● *"Scheiden van tafel en bed":*

01 SCHEIDEN VAN TAOFEL EN BED: Voo, Kep; Liem.

02 SCHEIDEN VAN TAOFEL EN BEDDE: Gor, Zut, Vor, Ruu, Loch, Haa, Bre, Zel, Dre, Hen, Tol, Does II Bat.

03 SCHEIDEN VAN TAOFEL EN BERRE: Harf, Gels, Nee, Bel, Groen II Mar.

04 SCHEIDEN VAN TAOFELE EN BERRE: Bel.

● *"Gescheiden van tafel en bed leven":*

01 NEET MEER MET MEKARE HUZEN: Rek.

02 NEET MEER SAMENHUZEN: Vor.

03 NEET MEER BI-J MEKARE LIGGEN:

Lich.

Il oet ene laeven van dis en berre: Hei.

Il uutreen laeve van toffel en bed: Kle.

Il getrent laeve van dis en bed: Anh.

Harf: Ze bint escheiden van taofel en berre.

Rek: Ze huust neet meer met mekare.

Lich: Ze likt neet meer bi-j mekare.

HOOFDSTUK 4

DEUPEN

DEUPEN

dopen

01 DEUPE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Lat: Bun gi-j gedeup?

Deupen.

Groes: De kleine Niels-Jan wördt marge gedeup.

Haa: Den kleinen Niels-Jan wordt monn edeupt.

Umg Zut 1858: En zie vriegen 'm en spraken teugen 'm: "Waorumme deup ie dan, as ie de Christus niet zint, of Elias of de Profeet?" [v. Heeckeren 1, 1, 24].

● *Aover 't deupen bie de protestantsen:*

Sin: Met 't deupen wier in de meeste gevallen ewacht tut de moeder weer goed aoverbeens was. Vake was dat met de dri-j wekke. 't Kind wier de deupjurk an-etrokken, onverschilleg of 't 'n jonge of 'n deerne was. Eén van de grootmoeders moch 't kind de kerke indragen. At ze de baakster wullen eren, dan

moch die dat doene. Nao den dienst konnen de kerkgangers de kleine bewondern bi-j 'n köpken koffie.

Gels: Biej gerifformeerden wodn den kleinen vake binnen twee wekke edeupt; biej vriejzinneg hervormden wochtten ze wal langer; zo tussen zes wekke en drie maond.

Hen: In Hengel in de hervormde kerke was één maol in de maond 's zondags deupen. Meestal op 'n aovend in de wekke doorveur, was der deup angeven. Door gingen dan meestal beide olders naor toe. De dominee vertellen dan nog 's wat de deup inhiel en nam de deupvraogen deur. De deup-olders hadden dan al één van beide moeders of één van de zusters of schoonzusters evraogd um 't kind in de kerke te dragen en de naoste buurman was evraogd um met 't karretjen te varen. 's Zondags gingen de olders in de kerke op eur gewone plaatse zitten. De draagster zat met 't kind in de arm in de consistoriekamer en wachtten töt ze van de köster 't sein kreeg um te kommen. De buurman wachtten buten of bi-j den angank met peerd en karretje. Nao 't deupen wieren olders en kind deur de gemeente toe-ezongen. Doornao nam de draagster 't kind weer aover en ging der weer met weg.

Tol: De olders zatten onder de praekstoel: moeder links van vader. Nao 't formulier laezen en 't antwoorden op de vraogen wodn 't kind deur 'n buurvrouw of vrouwelek familie-lid binnen-ebrach. Die droeg 't kind zó, dat 't köpken op eur linkerarm lei en at ze 't kind an de moeder gaf, lei 't dus met 't köpken op eur rechterarm. Zó mos dat en niet anders!

Vars: In de kerke zatten de olders met 'n deupdienst onder de praekstoel. Naodat de domeneer 't deupformulier elaezen had, wieren de deupelingen binnen-ebracht, deur

oma's of tantes. Onderdoems was den domeneer van de praekstoel ekommen en ston kloor bi-j 't deupvont. Um de beurte kwammen dan de olders met den kleinen nao veuren. De vader gaf den domeneer 'n briefken woor de name op ston. Nao 't deupen gaf e de kleinen vake 'n tekst uut den biebel met. Doornao nammen de vrouwluu de kindere weer met de kerke uut.

Kep: Degene die 't kind gebakerd had, brach 't in de kerk. Nao de deup gingen de kinder weer nao de angang um te wachten töt de kerkdienst afgelopen was. In Hummel was de winkel van T. –stomp naost de kerk– de angang.

Loch: De moder heel 't kind in de armen en trad dan onder den praekstool. De vader bleef in de banke zitten. 't Kwam ok wel veur dat oma/opoe 't kind ten deup heel. In later tied ging de vader naost de moder staon tiedens den deup.

Win: De beide naobervrouwleu dee eholpene hadden met de geboorte mochten 't kind de karke in draegen veur 't deupen.

Zel: De moeder mocht veur 't deupen niet naor 'n feest of visite gaon; eerst mos 't kind gedeupt waezen.

Vor: Tegenswoordeg steet der 'n kinderspul umhen, zo as breurkes en zuskes en andere kinder.

Gor: De kinder van de kinderkarke komt der noe ummehen staon. Dat was vrogger nit 't geval.

● *Aover 't deupen bie de katholieken:*

Groen: Vrogger wedn den kleinen in de roomse karke nog dezelfden dag edeupt.

Wehl: Was 't kind veur drie uur 's middags geboren, dan moest 't dezelfde dag nog gedeup worren. Want ongedeupte kinder hadden gin recht op de hemel.

Wesv: Bi-j katholieke wier 't kind nog de eigeste dag gedeup as 't vroeg gebore was. Was 't laat gebore, dan wier 't de volgende dag gedeup. Want kwam zo'n kind te starve, dan had 't nog 'n zwarte ziel deur de arfzon-

de. Deur de deup wier't dan rein. As 't kind arg slech was, kreeg 't 'n nooddeup thuus.

Dui: In verband met de erfzonde wier 't kind zo gauw meugelek gedeupt, anders ginge ze bi-j 't sterve naor 't vagevuur en wiere dan onder de heg begrave.

Her: De babies wiere den eigeste of den anderen dag gedup. 't Vervoer ging lopes as gi-j kort bi-j de kerk woonde of anders met 'n dressierkar of brik uut de buurt. De baby wier –as 't kon– dur de peettante gedrage, mooi op den erm met de doopsprei hillemaol aover 't kiend haer. Mestal ware de vaoder en de peet-oom der ok bi-j. Zi-j baejde ien de kerk de twaolf artikele van 't geleuf. De pastoor of de kapelaon kreeg nao afloop 'n footje en wier uutgenodigd um 's te komme kieke of de baby al pisse kon, dat hiel in dat hi-j 'n borrel kreeg as hi-j op bezuuk kwam.

Baa: Ik kan mien herinneren dat bi-j ons 'n kleine geboren werd, dat hi-j met-ene edeupt werd veurdat wi-j 'm ezien hadden. Mien vader ging toen samen met de buurvrouw lopens naor de karke in Baok.

Zev: As 't efkes kon, wier de deupeling den eigeste dag nog gedeup. Hi-j kon dan bi-j aoverlijke direct de hemel in en in gewi-jde grond begrave worre nao 'n engelenmis. Bi-j de deup was de peettante en de grootmoeder; was grootmoeder der niet meer, dan ging de buurvrouw met.

Ruu: Omdat de moder deur den ooievaar in 't been epikt was, was zee neet bie den deup. Was der gevoor veur 't laeven, dan mocht den kleinen dreks nao de geboorte ne nooddeup van den dokter ontvangen. Later wodn dat deur den pastoor nog ne maol aoveredaone.

Hen: Mien grotmoeder hef –as protestantse buurvrouw– al 's 'n kind edeupt van roomse buurluu. 't Kind is later inderdaad estorven; ze hadden der ok niet meer met bi-j de pastoor können kommen.

Zed: Pasgebore kindere werde vrogger met-eeen de eigeste dag gedeupt anders kregge ze al zonde of vlekskes op de ziel. En at 't kind doodging veurdat 't gedeupt was, zol 't

niet in de hemel komme; dan werd 't achter 't hek van 't kerkhof begrave in ongewi-jde grond. Net as iemand dén zich opgehange had.

Wesv: 't Deupe wier achter in de kerk gedaon; door sting de deupvont. Der ware nie meer as twee of drie persone bi-j: de peettante en soms vad of oma. 't Deupe was zeker geen fees.

Bre: 't Deupwater was op-ewarmd. Al bae-dend –de peettante hölt 't kind vaste– zalft de pastoor 't veurheufd en hals met ollie. Dan legt e 'n klein kórreltjen zalt op 't lipken en doornao wordt 't heufd met deupwater nat-emaakt. Nao den deup wordt 't kind an Maria op-edragene: 't kind lig dan bovven op 't altoor an de veute van Maria. Nao 't baenn is 't sacrament van 't deupen volbracht.

Wesv: 't Kind het zowat niet gebelkt, alleen toen de paoter 't zout op de tong deej.

Wesv 1996: 't Kind wier in de ieskouwe kerk gedeup; nao afloop kregde de ouders 'n DEUPKEERS met [Telge 11, 33].

Bel: Nao 't deupen ging 't hele spul –pet-temeuje, pet-eume, vader, de twee naoste naobersvrouwleu en (as ze neet kortbi-j de karke wonen) de naoste naober met peerd en ri-jtuug– naor 't café. Natuurlek dronken ze wat starks want zee hadn 't slim ehad. De pet-eume en pettemeuje mossen met eur beiden 't gelag betalen.

Eib: Nao 't deupen ging 't weer op hoes an. 'n Kleinen wodn dan as “engeltje” an moder terugge-egeven.

Wehl: Hier deup de pastoor der tegeworig vier of vijf tegeliek, met meer plechtigheid der umhen as vrogger. De vraogen woor ze vrogger zonder meer “jao” op zeien, worden now eers baeter bespraoken.

● *Veur “doopvont” kiek in hfst. 14 Geloof: deupvont.*

● *Veur 't etten nao afloop van 't deupen is op-egeven: doopmaaltijd*

01 DEUPMAOL: Hen, Tol.

Hen: Nao afloop van de kerke was der vake an huus 't deupmaol; 'n broodmaoltied veur familie en buren.

● *“Doopvisite”:*

01 KINDERVESITE: Wich, Lar, Gees, Tol.

02 DEUPVESITE: Ste

03 DEUPVERSITE: Win.

● *Aover de eerste kerkgang nao de beval-ling bie protestantsen:*

Tol: Nao 'n wekke of dri-j gingen de olders veur 't eerste weer nao de karke. Dan mos de buurvrouw weer opdraven um 't kind an te kleenn en dan gingen ze in 't (Gelders) kar-retjen nao de karke. Den doomneer halen 't an in 't gebed en danken dat God de moeder bi-j-estaon had.

Kep: Bi-j de hervormden ging i-j zo gauw meugelek weer nao de kerke; in ieder geval veurda'j ergens anders hengingen.

● *Aover de eerste kerkgang nao de beval-ling bie katholieken:*

Lich 1991: KARKGANG, KARKGANK “R-k. ceremonie waarbij een jonge moeder na de bevalling weer voor 't eerst naar de kerk gaat” [Telge 8, 59; ok: Bel, Bre; KERKGANG: Wesv, Zed].

Pan 1988: DE KRUUSGANG MAKE “idem” [Telge 7, 76].

Wesv: De kerkgang wier weer nao veertien dage gedaon; veur die tied moch de kraom-vrouw niet de weg op want ze moes ook eers weer rein gemaak worde want 't leek of da'j kwaod gedaon had. Ge moes dan 's marges vroeg, nao 'n afspraak, in de mis van zeuve of acht uur achter in de kerk gaon zitte. Dan kwam de pestoor ow ophale, ge moes dan zien jasslip vashouwe en same naor de biechstoel lope um te biechte. As dat gedaon was, kree'j 'n keers met 'n tule duukske en ging ie naor 't Maria-altaar veurin de kerk um wat te bidde. En umdat iedereen ow in

de kerk zat aan te gape, wa'j bli-j as 't weer veurbi-j was en je weer aan 't gewone laeve deel moch neme.

Zed: At 'n vrouw nao de bevalling nog gin kerkgang gedaon had, mocht zi-j niet zo maor de straot op um boodschappe te doen. Pas nao zes waek dei ze weer de eerste kerkgang; dan wier ze gereinigd en bedankte God. Mien moeder (ca. 1920) wis wel ga niet woor 't aover ging met de kerkgang –de pastoor baejde in 't Latijn– maor zi-j mos der van grootmoeder heer. Want: 't heurde der bi-j.

Wehl: De eerste keer dat 'n kraomvrouw weer naor de kerk ging, ging ze veur de mis biechten. Nao de mis ging ze met de pastoor nao 'n ziedaltoor woor gebeden werd.

Lob: Nao zo'n tien dage was weer de eerste gang naor de kerk. Eerder moch je nie naor bute, want dan kwam je ien de hel.

Bel: De moder moch nao zunsongergank neet meer boeten kommen at ze den karkgank nog neet edaone had, anders ging 't kind dood.

Dui: Umdat 'n vrouw nao de geboorte van 'n kind zogenaamd onrein en bezoedeld was, moest ze in de 8- of 7-uursmis in de achterste bank gaon zitte. Daor werd ze dan deur twee misdienaars en de pastoor met 'n keers opgehaald. Ze moest 'm an 't witte hemp vas-houwe en op 'n stoel veur de communiebank gaon zitte en dan wier ze gezaegend. Dat hiet 't inhale.

Did: De vrouw kwam naor de kindermis um acht uur. Zi-j ging zo halfweg zitte. Nao de mis wier de vrouw deur de priester opgehaald; ze hiel dan de stola vas en kreeg 'n brandende keers van de köster. Dan liepe ze naor 't Maria-altoor. Door moes de vrouw kniele; de priester baejde en gaf de zaege met de kwas en dan was de vrouw weer rein en moch ze weer aoveral naor toe.

Bre: Zo gauw as de moder weer op de bene was, ging ze den karkgank doon. Ze mos dan de peerse superplie –peers is de kleure van boete– van den pastoor an één ende vastehollen en al baedend en prevelend gingen ze veur 't altoor staon en baden uut 'n apart beuksken. Zo kwam alles weer in 't reine

want ze zeiden dat de moder ereinegd mos wodn. In later joren heetten 't offer brengen en dankzegging, maor de beminde gelovengen mossen der toen niks meer van hebben.

DEUPKLEED

doopjurk

'n Deupkleed is 't kleed wat 'n kind an hef, as 't edeupt wordt.

- 01 DEUPKLEED: Acht, Liem II Mar, Ges, Ram, Hei, Raes, Rhe, Boch, Eit.
- 02 DEUPEKLEED: Eib.
- 03 DEUPSKLEED: Dre.
- 04 DOOPKLEED: Ulf, Did, Zed, Pan, Lob.
- 05 DEUPJÖRK, DEUPJURK: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Voo, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Does, Ang, Lat II Wilp, Bat.

Voo: Deupjörken wazzen rond 1940 niet algemeen in gebruik; rond 1900 wel en in de joren zesteg ok weer.

Gor: De deupjörk wodn wel 's emaaft van de trouwjörk.

Tol: Meestal had 't kind vrogger gien deupjörk an maor 'n mooi peksken.

● *Veur den dook dén wel aover 't kind lag, bunt op-egeven:*

- 01 DEUPKLEED: Voo, Zev.
- 02 DEUPSPREI: Zev, Did.
- 03 DOOPSPREI: Her.

Did: De blaag kreeg 'n deupkleed aan; 't wier op de arm van de buurvrouw geleid en dooraover wier weer 'n deupsprei geleid. Dén spreijer met sluitspelde vasgestaoke.

Zev: Grootmoeder ging met de deupeling naor de kerk. 't Lag onder 'n deupsprei op de arm.

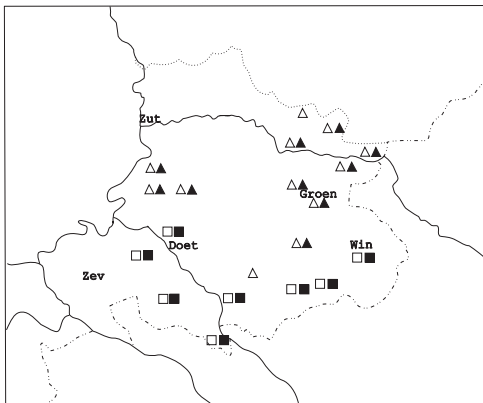
Voo: Ik heb 'n kussenkleedjen van tule dat 'n deupkleedjen was toen mien vader gedeupt is in 1900. Zo'n kleedjen wier aover 't kind gehangen tegen de kelde.

PEET-OOM

peetoom

- 01 PEET-OOM: Gor, Wich, Loch, Gen, Zel, Doet, Hen, Does, Ang, Zev, Did, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 113] II Bat.
- 02 PEET-OME: Eef, Zut, Vor, Aal, Groes II Bork, Raes, Rhe.
- 03 PEET-EUM: Loch, Bor, Gels, Rek, Bre II Vre, Hei, Anh.
- 04 PEET-EUME: Haa II Stlo, Rhe.
- 05 PET-EUME: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Vars, Hen / Eib 1980 [Telge 1, 62], Lich 1991 [Telge 8, 89].
- 06 PET-EUM: Bor, Gels.
- 07 PET-OOM: Tol.
- 08 PET-OME: Baa.
- 09 PAET-EUM: Win, Sil, Wehl.
- 10 PAET-OOM: Meg, Kep, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 120].

- △ *pet* in: *pet-eume* e.v. 05-08
- ▲ *pet(te)* in: *pettante* e.v. 03-04
- *paet* in: *paet-eume* e.v. 09-10
- *paet* in: *paettante* 02

In 't Noordwesten van den Acht en in de Zuidwesteleke Liemers is alleen 't Standaardnederlandse woord peet in gebruik; op 't kaartjen is dat neet an-egeven. De scheidung tussen pet en paet löp zo as dat vaker veurkump tussen e en ae; verg. b.v. de kaartjes van spreken-spraeken (blz. 39), etten-aeten (De mens-B, blz. 267 en Broekhuysen 1, blz. 86-91).

- 11 PAET-OME: Aal, Bre.
- 12 PETER: Gor, Eef, Voo, Zel, Kep, Dre, Wesv.
II peterome: Kle.

Gels: Gekscherend zegt ze wal: pet-eum.

Eef: Biej de katholieken is de getuge biej de doop: peter. In de loop van de tied bunt der twee getugen ekommen: naost de peter, de meter.

PEETTANTE

peettante

- 01 PEETTANTE: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 113] II Bat, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 02 PAETTANTE: Aal, Bre, Win, Meg, Sil, Wehl, Kep, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 120].
- 03 PETTANTE: Bor, Nee, Eib, Groen, Hen, Baa, Tol.
- 04 PETTEMEUJE: Rek, Bel, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 90].
- 05 PETEMEIJ: Loch.
- 06 PETEMEIJ: Vars.
- 07 METER: Gor, Eef, Voo, Zel, Kep, Dre, Wesv.
- 08 GÖLLEMÖJ: / Wehl 1994 [Haan 1, 175].
II peetmeuj: Vre, Hei, Raes.
II peetmeuje: Stlo, Bork, Rhe.
II petentante: Anh.
II petertante: Kle.

PETEKIND

petekind

- 01 PETEKIND: Acht, Liem II Bat, Bork, Rhe, Anh.
- 02 PETEKIEND: Pan.
- 03 PETTEKIND: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Hen, Baa.
- 04 PAETEKIND: Aal, Bre, Win, Meg, Wehl, Kep, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 120].
- 05 PIL: / Ulf 1980 [Erinkveld 1, 1].
II petekind: Rhe, Kle.
II pete: Vre.
II peetkind: Hei.

HETEN

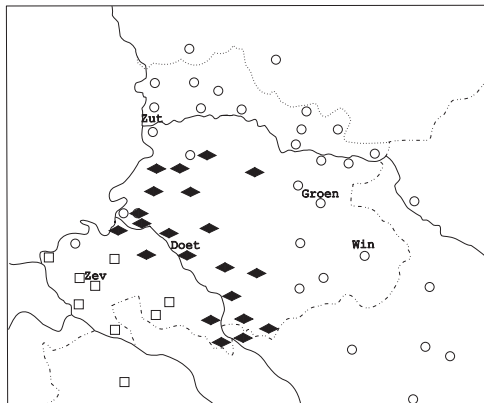
heten

- 01 HETEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Does, Lat II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei, Bork, Raes, Rhe.
- 02 HEITEN: Wich, Vor, Ruu, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang / Acht 1882 [Telge 2, 52] II Anh.
- 03 HIETE: Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Her, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 65] II Kle.
- 04 ZIK NEUMEN: / Win 1971 [Deunk 1, 152].
- 05 ZICH SCHRIEVEN: / Aal 1964 [Rots 1, 58], Vars 1985 [Telge 6, 307].

Lich: Den kleinen van Dorus en Dora heet Dorus.

Groen: Den kleinen van Dorus en Dora het Dora. [het; ok: Rek, Lich II Vre, Stlo, Bork, Raes].

Baa: Den kleinen van Dorus en Dora heit Dorus.

○ *heten 01*   ◆ *heiten 02*
 □ *hiete 03*

Tussen 't gebied met de ok in 't Standaardnederlands veurkommende klank (ee) in heten en 't gebied met 'n ie lig 'n groot antal plaatsen voor heiten op-egeven is.

Did: Den blaag van Dorus en Dora hiet Door-tje.

Aal 1964: Hee schrif zich "zijn naam is" [Rots 1, 58].

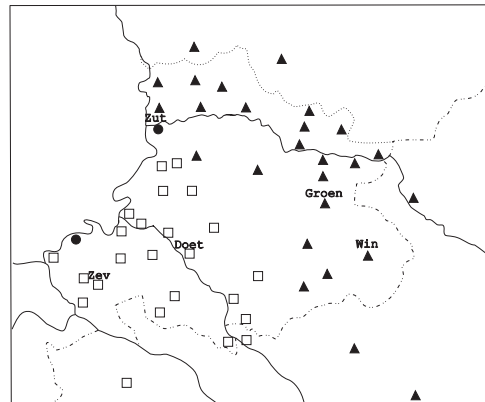
Vars 1985: Ze nuumt 'm Zwerink-Willem, mor hie schrif zich Gussinklo [Telge 6, 307].

Zel 1936: Ik schriev mien Hendrik Stroet-hof en ik wonne op den Elshorst [Klokman 3, 56].

NUMEN

noemen

- 01 NUME(N): Wich, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan / Zel 1950 [Broekhuysen 1, 55], Zel 1956 [Makkink 1, 139] II Anh, Kle.
- 02 NEUMEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 152] II Bat, Mar, Vre, Raes, Rhe.
- 03 NOEME(N): Zut, Lat.

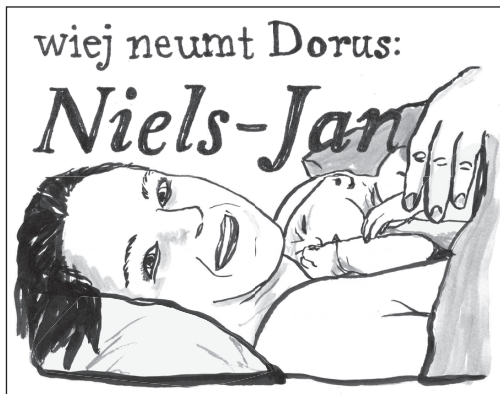
□ *nume(n) 01*   ▲ *neumen 02*
 ● *noeme(n) 03*

De verdeling eu - uu (neumen - numen) is der ene dee vake veurkump; verg. b.v. 't kaartjen op blz.72 en Broekhuysen 1, 106-109. Twee plaatsen langs den lesselt hebt de Standaardnederlandse vorm met oe (noemen).

04 HEITEN: / umg Doet 1816 [Staring 1, r. 43], Liem 1850 [GV-alm 168], umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 13, 13], Zel 1950 [Broekhuysen 1, 55], Zel 1956 [Makkink 1, 139], Gaa veur 1974 [Van Velzen 15, 147].
Il ropen: Hei.

Ze nume Dorus: Niels-Jan.

Wesv: Ze nume Dorus: Niels-Jan.

Harf: Ze neumt Dorus: Niels-Jan.

Lat: Ze noeme Dorus: Niels-Jan.

Umg Doet 1816: En, bie dit en dat, heit ze 't helden, 't zunt geen mensen, die zonne praek niet an de naozegen wensen [Staring 1, r. 43].

Umg Zut 1859: Ie heit mien Meister en Heer; en ie zegt wèl want ik zin 't [v. Heeckeren 1, 13, 13].

Zel 1950: "Verscheidene malen trof ik in deze oude teksten het werkwoord heiten aan in de betekenis: noemen, b.v.: dat heit ze tegenswoordeg zo. Deze betekenis van heiten is zo goed als geheel verdrongen door numen" [Broekhuysen 1, 55].

Aal 1966: VERNEUMEN "(een kind) de naam geven (van een bloedverwant)" [Rots 2, 19].

Vars 1985: Dén ongetrouwden Beernd-eume, dén door bi-j in huus is vernuumd. Den tweeden van de jonges heit joh Beerndjen [Telge 6, 378].

HOOFDSTUK 5

BEGRAFFENISSE

BEGRAFFENISSE

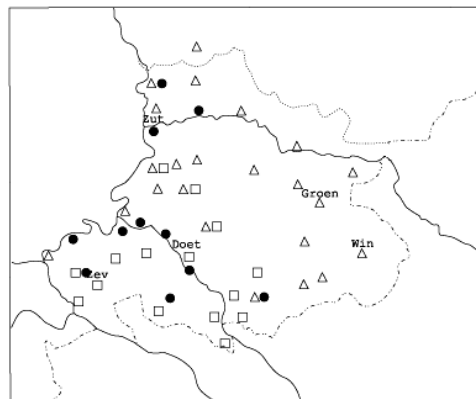
begraffenis

As der vrogger iemand estorven was, was dat 'n zaak woor –veural op den boer– de buurte 'n belangrieke rolle spölden. As eerste wordt de näöste naober in kennes esteld. Hee geet met-ene naor de andere naobers um dee op de heugte te brengen. Dee gaot samen met de vrouwleu met-ene naor 't starfhuus. De familie hoeft dan niks meer te doon want de naobers doot alles, natuurlek in aoverleg met de naobestaonden. De vensters gaot too, 't liek wordt verhennekleed en 't aoverlijden wordt an de näöste familie an-ezegd. Der wordt eregeld wee der naor 't gemeentehuus, den timmerman, den domeneer of pastoor en den doodgraver geet. Ok 't verzörger van 't vee gebeurt deur de naobers. De naobestaonden maakt nog wel briefkes met de namen der op van leu, dee op de begraffenis eneugd mot worden. Deur trekking wordt dan bepaold welke naobers naor dee leu hen anzeggen en neugen mot.

Op de dag van de begraffenis wordt iedereen eerst an 't starfhuus eneugd; der is dan altied koffie met wat der bie. De kiste met 't liek – dee in 't veurhuus (b.v. in de mooie kamer of de opkamer) steet – wordt naor de delle ebracht en onder 't slop ezet. De naobestaonden zit met de geneudegden in 't veurhuus; is der door gin plaatse meer, dan zit ze op de delle. Den domeneer höldt 'n korte gedenking woornao de tocht naor 't karkhof begint. 't Völt op dat veural in 't westen van den Achterhook den timmerman vake veurop geet (op-egeven veur: Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Bre, Dre, Baa, Ang, Lat, Sto). In andere plaatsen is dat den anzegger, dén ok vake doodgraver is. Nao 't begraven geet de

näöste familie weer naor 't starfhuus woor de vrouwleu van de naobers de zaak weer in order ebracht hebt. Der is koffie en 'n broodmaaltied. Eén of twee dagen later –in wat gevallen nog later– is der naogrove: de buurte wordt dan bedankt veur de hulpe.

- 01 BEGRAFFENISSE: Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Zel, Hen, Baa, Tol / Lich 1991 [Telge 8,19] || Bat.
- 02 BEGRAFFENIS: Harf, Wich, Vor, Ruu, Bor, Sin, Hen, Does, Wesv / Gen 1999

- △ begravenisse, begravenisse 01-02
- begravenisse, begravenisse 03-04
- begravenis, begravenisse 05-06

De scheidung tussen de a in begravenisse(se) en e in begravenisse(se) löp vanuut 't zuudoosten naor 't noordwesten. In en ten noorden van Zutphen en rond Does-Doet kump de Standaardnederlandse vorm met aa veur: begravenis. De veur Dre op-egeven vorm begravenisse is 'n compromisvorm umdat door de Standaardnederlandse klank aa in combinatie veurkump met de dialectische uitgang -se.

- [Telge 12, 25].
- 03 BEGREFFENIS: Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Hen, Groes, Zev, Did, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 14], Pan 1988 [Telge 7, 16], Wesv 1996 [Telge 11, 22], Gen 1999 [Telge 12, 25].
- 04 BEGREFFENISSE: Vars, Zel, Hen, Baa.
- 05 BEGRAFENIS: Gor, Alm, Zut, Sil, Doet, Kep, Ang, Lat, Groes, Zed.
- 06 BEGRAFENISSE: Dre.
- 07 GROVE: Eef, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Win / Lar 1885 [Postmeter 1, 5], Lar 1927 [Heuvel 1, 108], Win 1971 [Deunk 1, 154], Eib 1980 [Telge 1, 28], Lich 1991 [Telge 8, 47] || Bat, Mar, Vre, Stlo, Bork, Raes.
- 08 GROEVE: Eef, Loch, Hen / Ruu 1930 [Zwart 3, 235].
- 09 UUTVAART: Does, Wesv.
- 10 NATTEN DAG: Groen.
- 11 BE-EERDIGING: / Gen 1999 [Telge 12, 25].
|| bergraebnis: Hei.
|| begraefnis: Anh, Kle.

Gor: Vrogger zeien wie 'begraffenisse' mar noe 'begrafenis'

Eef: 't Woord grove of groeve wördt nog 'n enkele keer ebruukt, maor meestal is 't noe begraffenisse.

Groen: Ne begraffenisse en ne broedlachte neumen ze ok wal ne natten dag.

Gels: Monn mo 'w nao de grove van onzen näösten naober.

Rek: Op den dag van de grove komt de grovegangers naor 't starfhoes.

● *Taken van de buurte bie 'n begraffenisse:*

Tol: At iemand heel ernsteg ziek lei –bi-jnao altied in huus en niet in 't ziekenhuus– gingen de buren um de beurte 's nachs hen waken en soms ok wel aoverdag, um de huusgenoten te ontlasten.

Wich: De liekboer kreeg as eerste bericht; hie zörgen veur alles, zo as de vensters toedoen, de buurte rondgaon en 't afschrieven op 't gemeentehuus.

Dre: Eén van de eerste dingen die de vier näöste naobers deien as der één de leste aosem uut-eblaozen had, was de vensters andoen.

Ruu: De vier näösten zorgden der veur dat 't huus in rouw kwam: de vensters gingen schuun tegen mekare, der kwam 'n donker schossteenkleedjen veur den bozem, de klokke wodn stil-ezat en 't bonte grei wodn van taofel ehaald. 't Veurhuus en de delle wodn schone-emaakt.

Loch: De vrouwleu van de näöste naobers haalt de glazenklee der af. Door komt slichte gedienen –gedienen zonder (blomen)petronen– veur in de plaatse. Ze haalt ok de schossteenkleedjes van de bozem en hangt der zwarte veur in de plaatse. In de rouwtied –'n joor en zes wekke – wordt naor mate de tied wietergeet 't zwart verandert in gries en dan nog later kon der ok weer rood in.

Harf: In de joren veur den Tweeden Oorlog wodn 'n starfgeval 't eerste an-ezeg an den noodnaober; dat was 'n boer met twee peerde. Dén gink dat dan anzeng an de (meestal vier of zes) naoste buurluu. Die mossen dan ok drekt bie 't starfhuus kommen. Der kwammen dan ok 'n paar vrouwluu van de naoste buurluu met um den doodn af te lengn. Den doodn wodn ewassen en as 't 'n man was escheerd. De noodnaober mos alles regelen veur de begraffenisse: hee bestellen de kiste bie den timmerman. Dén mos door dalek met an de gang want tegen den aovend wodn de kiste op-ehaald. 'n Paar buurluu kwammen helpen met 't in de kiste lengn; ok de naoste buurvrouw was der bie. As 't gebeurd was, wodn de familie verzoch um te kommen kieken.

Eef: In de buurten van Aefde wördt 't anzegen verzörgd deur de buurte. Bie 't starfhuus kregen ze 'n komme koffie en dan mosten ze breekkes trekken en de namen dee op de breekkes stonden, mos dee buurman dan bericht doon. Noe kon ieder-ene neet altied van huus, dan wodn de breekkes anbesteed.

'n Lange route mos meer opbrengen as 'n korten. Bie wieze van veurbeeld: Wee wil der veur 'n daalder naor Loorne en Bathem. De kosten doorvan wodn gezamelek betaald.

Hen: As dag en uur van de begreffenis bekend bunt, kump de hele buurte an 't sterfhuus bi-j mekare veur 't zogenaamde briefkes trekken. Dat besteet hieruut: de familie van de aoverledene hef de namen en adressen op-eschreven van de mensen die ze op de begreffenisse wilt neugen. Disse lieste met namen wordt deur de noodnaobers verdeeld in net zovölle porties as der buurluu bunt. Elke portie krig 'n nummer. Elk nummer wordt op 'n briefken eschreven en al die briefkes wordt bi-j mekare edaon. Elke buurman trekt 'n briefke. De portie namen die correspondiert met 't getrokken nummer mot hie gaon neugen. I-j konnen geluk hebben dat de adressen die'j mos neugen, kort in de buurte wazzen, maor 't was ok wel 's anders. In later tied ging dat neugen per rouwbrief (met 'n zwarten rand der umhen) en hoeven de buurte gin briefkes meer te trekken. Ik wette ok nog dat de buurte gezamenlek de rouwbriefe en 't versturen betalen.

Bel: Eers wodn den naosten naober anezegd dat opa dood was. En dén naober mos 't an de naoste familie en de heel kundege leu an zeggen. Hee mos der met-ene bi-j zeggen dat ze um zo late an 't starfhoes verzoch wodn um pöste te halen; dat wazzen breekkes woorop de naams stonn van de leu dee op de begraffenis verzoch wodn. Zee mossen doodbaonn. [PÖSTE HALEN].

Win: Bi-j 't veur de grove neugen/veur de grove bodden wodn de namen en adressen van alle familie, goie bekenden en de leu oet den hook op-eschrevvene en dee wodn dan verdeeld in kleine gedeelten, zg. posten. Dee posten wodn verdeeld onder de naobers dee hen grove bodden mosten. Wel van de naobers neet zo wied kon fietsen of ziene plichten umme ne andere raeden neet nao kon kommen, kon zien andeel verkopen. Vake ging dat bi-j opbod. 't Geld daarveur wodn deur de naobers bi-j-ene-ebracht. [POST].

Sin: Ik wet 't nog goed: ik mos de grenze aover naor Suderwiek. Dan ging dat zo: 'De complementen van de fam. X en dat den olden Wolterink-boer aoverleden is. I-j wordt verzocht op de begraffenis dan en dan, zo en zo late'. 'Danke; zo, is e an zien ende ekommen? Hef e nog völle uut-estaon? Doet de complementen weer terugge'. 'Dat za 'k doen'.

Lich 1991: VREND-OPREKKEN "bij een sterfgeval bijeenkomen om de uit te nodigen gasten uit te zoeken". PÖSTE HALEN "adressen waar een sterfgeval aangezegd moet worden, ophalen bij het sterfhuus" [Telge 8, 139/93].

Sin: De dag nao 't tienge doen, kwam de buurte weer bi-j mekare, alles afsprekken. Wie der kon dragen, wie der kon vuren met koetse of karretjen, wie der kon luden, wie der stule missen kon, wie der tied had um 't huus wat op te rumen. En wie melk had, mos twee liter brengen, dan kon den naosten 't naor de bakker brengen, want nao de begraffenis werd der melkwegge egetten met komienkeze (die ze ok wel kantert nuunden).

Bre: Mien vader was timmerman en mos nogal 's ne kiste timmeren. De näö van 't holt wodn dichte-epekt en één van ons mos nao de winkel um witte battist te halen en rouwband. Moeder naejden 't kopkussen en vader bekleedden de kiste met witte batist en met rouwband af-ewarkt. Dat lek heel mooi. Zo gauw de kiste kloor was, ging vader met den buurman de kiste wegbrengen en 't liek der in leggen. Den timmerman mos ok de kiste sloeten en leep met naor 't kerkhof.

Ste: 't Afleggen, door grujen ie in op. Eers ging ie met en dan bu'j zon betje veur 't angeefwark. Zo langzamerhand zekt de olderen: "Hier, help mien 's effen; hol dit of dat 's vaste". Dan is 't niet zo griezeleg meer. Want de eerste keer da'j helpen mot, is toch wel naar, ok al omdat de familie uuttertied is.

Eef: Biej de katteliëken mos der 's aovends an huus gebejen wodn; door zörgde de nao-

ber veur. Was e neet kattelik, dan dee dat wel 'n andere buurman of buurvrouw, net zo as 't uitkwam.

Did: 'n Veurbaejer uut de buurt deej 's aovends in de kamer of in de keuke veurbaeje; meestal drie rozehoedjes; dat is 'n hele rozekrans. Doornao kwame nog gebaeje litte-ni-je. De minse lage op de kni-je veur de stoel. De dooie eiges lag in de beste kamer. Der wier ok nog gewaakt deur de buurt. Op de dag van de begreffenis was der 'n mis in de kerk. Nao de mis wier dan de kis naor 't graf gedrage. Deur iedereen wier der zand aover de kis gesträöjd.

Wehl: Kwam 's aovends 'n buurman aan 't sterfhuus binnen um veur de aoverledene te baejen, dan knielen de aanwezegen neer en baejen dan ien stilte dri-j weesgegroeten. At ze dan opstonden, zeien ze pas genaovend. At twee minuten later 'n andere buurman der ien kwam, dan ging 't weer net zo. De liekboer baejen dan dri-j rozenkransen. Den derden aovend stonden brandende keersen naos de kis en kon de buurt al afscheid nemen. Uut eerbied wier der gin row of hard geluud gemaakt: niet onneudeg timmeren of matten kloppen. Ok kinder wieren gewaarschuwd um gin kabaal te maken at ze zo'n huus veurbi-jgingen.

Vra 1974: Bi-j mien laeven he'k twee maal helpen waken bi-j ne doonn. Daor wodn vrogger meestentieds twee jonge keerls oet de naoberschap veur an-ewezzene. Ik wil bes wetten da'k 't der de eerste kere hups ni-je van hadde boo dat zo toogenk. Mien kammeraad en ikke gengen 's aovonds bi-j den oelenvloch naor 't starfhoes hen. Daor praotten wi-j luk met de leu en ze meken eus kundeg in de kökkene. Veurdät de hoesgenoten van den doonn naor bedde gengen, hadden ze eus ewezone waor de koffiemölle en de koffiebönen wazzen en ok waor wi-j de koffiekanne, den sokkerpot, de melkkanne en de ronde kommen zonder oor konnen kriegen. 't Meeste grei ston in de glazenkaste. Ze hadden ok nog 'n halven liter foezel met 'n glaesken zonder veutjen veur eus op taofele

ezat. At de leu 'n peusken in bedde wazzen, gotten wi-j eus ne boddeltjen in en dronken in 't verzet oet dat ene glaesken. Teggen 'n uur of twaalvene zatten wi-j koffie en dronken daor 'n köpken of wat van. Wi-j praotten zachjes met mekare en deenn alles zo stille meugelek um de slaopende leu neet wakker te maken. Aover 't liek wodn neet epraot en wi-j hadden der ok gin ni-je van um 't te zene. 't Liek lae meestentieds al in de kiste maor somtieds nog in de beddestae. Ik wedde nog wal da'k 's nachens good eslaopene hebbe in den stool. At de leu 's mons opstonden, gengen wi-j weer naor hoes too [De Lichtenvoorde 3, 13].

Zed: De timmerman miek de kist; hi-j kwam eerst de maot nemme. De naoste buurt dei aflegge en de dri-j avonde veur de begrafenis veurbaeje. Twee huuswaarders uut de buurt moeste de slaopkamer luchte en de koffietaofel op de dael regele. De deksel van de kist werd deur de timmerman met 'n klein kruuske vastgeschroefd. Gi-j kon dat kruuske opvraoge um thuis te beware.

Bel: De inwoners van den doden regelden met de pestoor of ne anderen geesteleken 't begraven, de misse en 't maken van 't baedeprentjen. Den doodboer –den naosten naober– baedden, zo lange den doden nog boven eerde ston, veur: drie rozehoedjes en 't litani-je van alle heiligen. Ok op den morgen van de begraffenisse wodn der ebaed. En as doornao 't liek met de kiste op daele ebracht was –'t gezichte onder 't liekspier–, dan baedden ze weer. Nao 'n tiedjen wodn onder dat baeden den dekkel op de kiste edaone en wodn 't op den wagen eladen.

● *Veur “overluiden” kiek in hfst. 14: Geloof: aoverluunn.*

● *Veur “uitschrijven van een overledene” kiek in hfst. 1 Taal: Zeggen IV “mededelen”; veur “aangifte doen van het recht van successie en overgang” kiek in hfst. 8: De maatschappij, onder “belasting”.*

● *Veur de namen van de verschillende naobers kiek in hfst. 8: De maatschappij: buurman, buurvrouw, buren, eerste buurman; veur de benamingen veur de liekboer kiek hieronder: liekboer.*

● *'t Afscheid in huus:*

Alm: De begraffenis wodn an huus eholden. De familie en bekenden kwammen zo tegen elf uur, half twaalf en kregen dan koffie met Daeventer koeke en doorna brood.

Harf: Op den dag van de begraffenis kwammen de naoste buurluu al bietieds um alles kloor te zetten; de buurvrouwen brachen taofellakens, bordjes, köpkjes, messe en koffiekannen met. De naoste familie zat in 't veurhuus en as 't neudeg was, wodn der 'n taofel op de delle ezet. Den domie had de leiding bij de broodmaoltied –witte stoete met botter– en sprak woorde van gedenken en troost. Nao de maoltied wodn de mensen verzoch um op te staon en naor delle te gaon. De dragers drogen den doodn töt op delle onder 't liekspier; dan konn de mensen den doodn nog veur 't laatste zeen.

Lat: Tot ongeveer 1965 ston in Laothum de kist in de veurkamer; 's zomers ston e op de dael onder 't zg. liekspiegel.

Hen: Was der völle volk, dan zatten de naobestaonden in 't veurhuus en de andere geneudegden op daele. De domeneer hiel dan 'n rouwdiens voorbi-j e in de gang mos staon. Hie mos dan wel met stemverheffing praoten um zich verstaonboor te maken. Was de rouwdiens af-elopen, dan kwam de eerste noodnaober en verzoch de familie um zich kloor te maken um naor 't kerkhof te gaon. Hie ging dan de familie veur naor de daele “um afscheid te nemmen van de aoverledene”. Vervolgens deed de buurte 't dekkel op de kiste woornao de timmerman der de schroeven in draaien. De buurluu brachten dan de kiste naor de liekkoetse en fungeerden as dragers. Wier der 'n getrouwd iemand of 'n oudere vri-jgezel begraven, dan droegen de getrouwde mansluu uut de buurte de kis-

te. Bi-j iemand die jong en ongetrouwd was, droegen de jonge ongetrouwde jonges.

Aal: 't Groevemaol wodn veur de begraffenis in 't starfhuus ehollene.

Wich: De vrouwen uut de buurte zörgen veur koffie en brood (weggen) voor allene goeie botter en keze op kwam. Der waren gien breudjes want dat was te feestelek.

Ste: Botter werd op de vleitjes emaaft, dat moch iej niet versieren.

Tol: Ik herinner mie nog hoe somber alles op de dag van de begraffenis was: der wodn haos niet epraot. De buurvrouwen schonken koffie met 'n plaetjen koeke of helemaal niks der bi-j, want 't moch veural gien fees lieken. Alles ging fluusterend.

Loch: Nao 't afscheid geet den deksel op de kiste; vake dut den timmerman dén de kiste emaaft had, 'm dichte. De zes naobers nemt de kiste –dee op delle onder 't slop steet– van de schragens en gaot der met deur de achterdeure. Door steet den näästen naober met den boerenwagen met twee peerde kloor. As de kiste op den wagen steet, gif de vrouwe van de näästen naober 't liekkleed an den näästen naober, dén dat aoverhen de kiste leg. Naost de kiste wordt strobussie estamp, zodat de kiste vaste op de wagen steet.

Nee: In 't kamminet laenn speciale zekke van stof. Door wodn heuj in edaone en dee gingen bi-j op den wagen met 't liek en door kwammen de vrouwleu van de nääste familie op te zitten. Dee vrouwleu hadn zwarte deuke aover ne slichte musse.

Aal: Op de lankwagen voorop de –meestal zwarte– kiste ston, lag an weerskanten stro. Achter de kiste zatten vrouwleu; de voerman zat gewoon op de kiste.

Sin: 't Liek werd soms deur de grote achterdeure uut-edragen, maor ok vake deur de veurdeure. Want men zei: “Bi-j 'n huwelek traedt ze 't huus binnen deur de veurdeure, dan mot dat ok bi-j 'n begraffenis. Vee, dat geet deur de achterdeure”.

Gen: De kist ging deur de veurdeur 't huus uut.

Lich: De kiste ston op 'n paar boesken op den wagen.

● *Naor 't karkhof gaon:*

Bor: Wat ik van vrogger in mien jeugd (rond 1915) van begraffenissen zag, dat was 'n heujwagen en door ston de kiste dan op en dan haalden ze van de Diakenie 'n kleed en dat leien ze der dan aover. Doorachter gingen dan de kleedwagens met de familie en de andere leu lepen der achteran. Ze waren allemaole in 't zwart en de mansleu hadden 'n hogen hood op.

Hen: In mien kinderjoren –de joren derteg– heb ik nog 'n paar keer ezien dat de kiste op 'n boerenwagen ston; de leste baron van Hackfort is trouwens ok nog op 'n boerenwagen begraven. Maor de meeste mensen maken ok in de joren derteg al wel gebruik van de liekkoetse. In de meeste gevallen wieren dan nog wel de peerde veur de liekkoetse eleverd deur de buurte. Ik wet nog dat in Weerldoorlog II der 'n buurman aoverleden was, woorvan mien ome –die in-etroutd was bi-j opa– noodnaober was. Opa zei al-tied: “Gien dragend peerd veur de liekwagen, want dan wordt 't völlen af-ezet”. Mien ome geleuven door niet an, maor toch bleef de dragende schimmel op stal staon en moch onze guste vos samen met 'n andere guste vos veur de liekkoetse um Derk-Jan te be-graven. De schimmel hef 't völlen dus ok niet af-ezet!

Sin: Veur de liekwagen liep den doodgraver, in 't zwarte met 'n hogen hoed op wooran 'n lange sluier afhieng.

Wich: De timmerman die de kiste emaaft had, liep vrogger veur de liekstoet.

Dre: De timmerman liep veurop in de stoet; de buurluu an weerskanten van de liekkoetse. Der waren verschillen in de ankleding van de liekkoetse en de peerde: de koetse ko'j kriegen met of zonder kransen op de huke en de peerde met of zonder kleje. At 't heel duur mos lieken, dan kregen de peerde ok nog plume op. Door achter kwam 't geri-j: kapkarretjes, brikken, Utrechtse wagentjes woorin de vrouwluu zatten. De mansluu liepen door achter.

Gor: De personen die in de rouwstoet veur de kiste gaot, bint de dominee, pastoor of 'n andere veurganger, dan de doodgraver näöst de anspraeker of de noodnaober.

Does: Der waren twee liekwagens: 'n roomse en 'n protestanse. Op de roomse sting 'n kruus en de andere had der 'n lanteern op staon die brien. Was de aoverledene veuranstaond lid van 'n vereniging dan ging 't bestuur doorvan veur de liekkoets uut met umvloerst vaandel. De koetsier op de liekwagen had 'n uniform an; dat was 'n lange, zwarte jas. Hi-j had 'n steak –'n hulebalk – op. [HULEBALK].

Gees: Tut umsgeveer 1920 wodn de kiste op 'n boerenwagen naor 't karkhof ebrach. Doornao kwamp der hier 'n liekwagen en rond 1960 wodn dat wier anders: ton kwammen der auto's. Bie ons was der nog 'n echten dodenweg en door wordt no ok nog wal gebroek van emaaft.

Lar 1927: De timmerman sluit het deksel (van de doodskist) met houten pennetjes. Dan dragen de buren haar naar een open wagen, waar ze tusschen stroobosschen wordt gezet. De dochters zitten op planken, twee voor en twee achter de kist met zwarte omslagdoeken over de witte “slichte” muts, zoodat het wel nonnen lijken [Heuvel 1, 131].

Ruu: As der oe 'n liekstoet integenkward, dan ging ie van de fietse af en wachtten tut ze veurbie waarn. Dat heurden zo.

Eib 1974: Naamloos volk
 Zo'k argens misschien eenzaam was,
 Verlaoten en allene,
 Zo was dat in de grote stad
 Waor 't laeven is te zene,
 Waor 't barst van 't volk,
 Waor 't schöf en jeg,
 En 't volk van 't volk ne slinger leg.
 Daor veuln ik mien allene
 En 'k heb der niks ezene.
 Of toch! Ik zag ne grove gaon,
 Ne zwarten wagen joog ze nao,
 Ik bleve staon, den doden eer
 En baog 't heuf heel efkes neer,

Ton waarn ze vot en zag ik weer
't Naamloos volk; mevrouw, meneer! [G.
Odink 1, 11].

● *Veur "luiden tijdens de tocht naar het kerkhof" kiek in hfst. 14 Geloof, onder: aoverluunn.*

● *Rouwdienst in de karke:*

Bel: In de karke wodn de kiste midden veur 't altoor ezat en begon de H. Misse.

Lich: Rieke leu leten langer loenn en op ne deftegen tied. In de karke was der dan uitgebreide rouw: zwart met gold en peers. Der was ne misse met drie heren; der lepen twee peerde veur de koetse met dekkens en plume op de kop. Ok op 't karkhof ha'j duur-dere plaatsen: veuran. Door wodn de rieke leu begravene.

Meg: Veur 1933 wier der eerste, tweede of derde klas begraven. Tweede klas was 'n mis met 'n priester, met keersen en op 't altoor rouwattributen. 't Zangkoor zong meerstemmege misgezangen, afgewisseld met gregoriaanse gezangen. Bi-j derde klas was de kerk eenvoudeg in 't zwart met minder keersen en alleen gregoriaanse gezangen, gin meerstemmege gezangen. 'n Uutvaart die deur 't Armbestuur betaald wier, was 'n stille mis, zonder rouwattributen en keersen. Die mis was um acht uur, tweede en derde klas uutvaarten waren um 9 uur. Wier der 'n grote boer begraven, dan wier de begreffenis um tien uur gehollen. Zo'n eerste klas uutvaart was met dri-j priesters, heel völ keersen en ander rouwopsmuk. 't Aoverluden duurde dan dri-j kwartier, tegenaover tweede klas 'n half uur, derde klas 'n kwartier en bi-j 'n arme tien minuten. In december 1932 kreeg Megchelen 'n ni-je pastoor, die meteen deze klasse-poespas afgeschafft het en riek en arm volgens de eigenste rites dei begraven. Dat is now nog zo.

● *Op 't karkhof:*

Bor: Mansleu dee met de fietse naor 'n begraffenisse kwammen, hadden den hogen hood achter op de fietse. Dén wodn pas bie 't karkhof uut de deuze ehaald. Want leveranciers en ander minder goeie bekenden, stonn an 't karkhof op den stoet te wachten.

Hen: Op 't kerkhof ston de beure kloor; die was uut 't liekenhuusken ehaald. De kiste wier op de beure ezet en dan deur de dragers op de scholders naor 't graf edragen. Bi-j 't graf wier de kiste baovenop 't graf ezet. De doodgraver die an 't heufd-ende van 't graf ston, liet de kiste onder doodse stilte zakken. Dan wier de beure aover 't graf ezet en dooraover wier 't beurlaken eleg. De domeneer hiel nog 'n toespraake en deed 'n gebed en doormet was de plechtheid beslotten. [BEURE; ok: / Hen 1984 (Geurtsen 1, 15/19)].

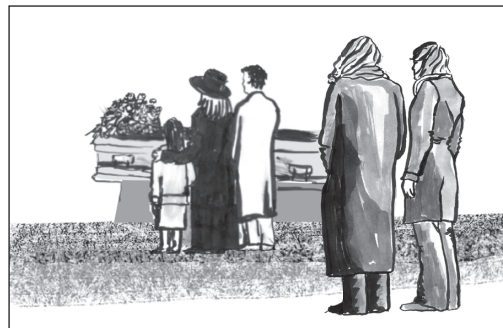
Win: BÖRGE "draagbaar waarop de kist op het kerkhof naar het graf gereden wordt".

Bre: Den pastoor gooien 'n paar schepkes zand op de kiste onder 't baenn van de veurgeschrevvene gebeden. Bi-j protestantsen kwam dat neet veur.

Sto: Zand op de kis smiete deej de pastoor alleen.

Harf: Biej den uutgank van 't karkhof ko'j de familie 'n hand geven as bleik van metlaeven.

Gees: Nao de grove gink de näöste familie an 't hekke staon bie 't karkhof; door leep al 't volk dan langshen um te condolee-an.

● *Nao 't begraven:*

Harf: De buurvrouwluu gingen niet met naor 't karkhof; die mossen alles weer in order maken as ze weerkwammen. Want de taofel ston weer kloor en konnen de mensen weer anschikken. De vensters waren noe ok weer lös.

Vor: As den dooien in 't graf lei, dan ging 't spul weer op huus an. De buurluu hadn dan de vensters weer lös. De taofels met breudjes en koffie stonnen kloor.

Hen: Mien vader hef mien verteld dat vrogger de kiste op 't beddestro stond woor de aoverledene op estorven was. Dat stro lei ok onder de kiste op weg naor 't kerkhof. En op de terugweg mos dat stro dan op 'n kruuspunt van waegen van de wagen egooid worden. De boze geesten konden dan de weg naor 't sterfhuus niet weer vinden.

Hen: As de geneudegden weer bij 't sterfhuus ankwammen, hadden de noodnaobers alles al weer kloor veur de ontvangst. Vrogger was dat veural 's winters 'n heel gedoe. De mensen waren dan vake deur en deur kold; dus alle kachels mossen op volle capaciteit branden. De staoven met warme kaolen der in mossen kloor staon en niet te vergetten de koffie. Op de taofels stonnen de stapels wittebrood, de schalen met gesneden kaeze en de plakken vleis. De geneudegden lieten zich dat goed smaken. Dan kwammen ok de gesprekken lös. Olde bekenden, familieleden zaggen mekare weer en zo had (en hef) 'n begreffe-nisse in Hengel ok 'n sociale functie. Tegen 'n uur of vief nam ieder-ene afscheid en konnen de noodnaobers de boel oprumen.

Tol: 't Begraffenismaol beston uut koffie, wittebrood en as broodbeleg altied kaeze: zon bolvormege kaeze met rooie varve der op. Die wodn met de hand esnejen, eers deur de midden en dan in plaetjes. Der bleef dan vake zon rendjen varve anzitten; 't was 'n roodrendjen. 't Begraffenismaol wodn ok in huus ehollen. At de familie nao 't karkhof was, hadden de buren de taofels edekt met witte taofellakens, boterhambordjes, 'n mes en 'n köpken, plus de schalen met brood, botter en

kaeze. Zon maoltied begon nog wel 'n betjen stille maor van lieverlee kwammen de tongen lös en wodn 't 'n reünie. Gien wonder want de meesten zaggen mekare allene maor op 'n begraffenisse. Veur de naoste familie was 't vake 'n hele toer; die mossen zich goed hollen maor zatten vol verdriet.

Gels: Vrogger dronken ze nao afloop van 'n grove haoste zwarte koffie: zogenaamde GROVENKOFFIE. Dan was der allene keze as beleg op de stoete.

Lar: De koffie en broodmaoltied op de delle nao afloop van de begraffenisse wordt neet zovölle meer edaone. Door is ok 'n hoop op tegen want soms liekt 't net 'n receptie.

N Acht ca 1860: Groevemaol "maaltijd na afloop van een boerenbegrafenis, waar onge-manierd gedronken, maar vooral ontzettend veel gegeten wordt; deze malen zijn zeer kostbaar en dikwerf richten ze een heel gezin te gronde" [Telge 4, 40].

● *Veur de benamingen van dizze samenkomste kiek hiernao onder: koffietaofel.*

● *Bie börgers:*

Loch: Bie börgers wodn 'n aoverledene opebaard in 'n slaopkamer of in de mooie kamer, in 'n kiste met 'n laken tut borstheugte der aoverhen. Aover 't gezicht lei 'n sarvette; bie 't liek kieken nam 'n familielid de sarvette dan effen weg. Veur den oorlog gingen ok bie de börgers luken en gediene dichte; bie de buren gingen de gediene dichte as den liekstoet veurbiekwam. Was 't 'n deftege begraffenisse, dan kwammen der lanteerns an de koetse. Veur de liekkoetse lepen meestal twee peerde; deur de rouwkleden zag ie der haosteniks van: allene de bene en oorne stakken der uut. De volgrietuge hadden dan zwarte gediëntjes. Der gingen (stieve, greune) kransen met, meestal op-emaakt met witte blomen en linten der an, zwart-wit of peers met zilver opdruk. Veur al aronskelken waren grafblomen.

● *Veranderingen:*

Aal: Uut de notulen van de Diaconie köj opmaken wat ne begraffenisse rond 1900 kostten. De kiste kostten *f* 3, 'n graf *f* 5, huur liekwagen *f* 5, huur liekkleden *f* 2,50, huur peerde en dekkleden *f* 2,50 en 't groevemaol nao afloop *f* 25. totaal: zon *f* 43! In 1897 was de raekening ne kere hoger: ton was der keze gebroekt as beleg. De liekwagen dén in 1893 an-eschaft is, kostten *f* 412,50.

Harf: In de joren zesteg kwammen der meer auto's en doordeur wodn 't te gevoorlek met peerde op de weg. Rietuge wodn ok betuun; die mossen aoveral vandan-ehaald wodn.

Alm: Vanaf umsgeveer 1985 is der in Almen 'n ansprekker, die alles veur mekare maakt. Maor de buren draagt nog wel. Vake wordt der tegenswoordeg 'n rouwdienst in de karke ehollen en nao afloop is 't condoleren vake in 't Darpshuus woor de buren dan koffie en thee ingeet.

Ste: 't Is hier now al wel zo'n kleine derteg joor dat der 'n rouwdienst in de kerk ehouden wördt.

Gels: In Gelster komt ze noe meestied oet de aula in Borklo; dan geet 't tot in Gelster met de auto's en dan vanaf 't dorp geet de näöste familie met auto's en de andere leu gaot lopen.

Aal: In later tied leten de naobers de kiste neet meer met töwwe in 't graf zakken, maor bleef de kiste bovven 't graf staon en wodn der 'n doodskleed ovver de kiste ehangene.

Vars: Toen der koelcellen kwammen, wier der niet meer uut huus begraven. De buurte dreg nog wel nao de liekauto en op 't kerkhof en in de zaal schenkt de buurvrouwluu nog wel de koffie in moor doormet bunt de olde gebruiken af-elopen.

Loch: Vrogger kwam de wijkzuster afleggen en veurhenkleden as 't 'n petiënt van eur was. Anders deed dat den ansprekker, dén met den timmerman 't liek in huus opbaren. Noe nemt den begraffenisondernehmer 't liek en de laatste klere met. Dat könt nachtklere waenn, maor tegenwoordeg kriegt ze

meer en meer 'n net pak of 'n mooien jörk an of klere woor ze an ehecht waren. De begraffenisondernehmer verzorgt alles en baart 't liek op in 't rouwcentrum, woor ok 'n koelcel is. Hee breg later de klere e.d. in 'n plastic zak weer terugge in huus. Vake is der den aovend veur de begraffenisse of crematie in 't rouwcentrum gelaegenheid de familie te condoleren en afscheid te nemmen van de aoverledene. Dén lig mooi op-ebaard met de blomen dee estuurd bunt en grote, brandende keersen naost de kiste. Dan köj ok 't condoleancealbum tekenen. De kiste met de blomen gaot in 'n liekauto naor 't karkhof of crematorium. Den begraffenisondernehmer zit dan veurin naost de chauffeur. De kiste geet noe op 'n soort karretjen naor 't graf. 't Zakken van de kiste geet noe elektrisch en an 't graf steet 'n geluudsinstallatie veur de sprekkers en –soms– muziek. Nao afloop gaot ze terugge naor 't rouwcentrum um de familie te condoleren. Door is dan koffie met cake. Rouwklere en hoge heu zeej haoste neet meer; 'n felgekleurd jack, 'n spiekerbokse en sportschone bunt heel gewoon. De blomen bunt ok neet allene meer wit, maor (veld)boeketten en graftakken hebt allerlei kleuren. Meer en meer mensen wordt tegenwoordeg ecremeerd. In 't crematorium staot de kiste en de blomen op 'n toneeltjen. Meziek dee de naobestaonden uut-ekaozen hebt, wordt dan vake edraejd. Nao de crematie köj dan condoleren in 't crematorium; woor ok altied koffie met cake kloor steet. Zes wekke nao de begraffenisse of crematie wordt der gedrukte bedankkaartjes estuurd an ieder-ene dee belangstelling etoond hef; ok in de krante komt zon bedankadvertentie. 't Is tegenwoordeg vake zó, dat 't normale laeven – veur 't oge althans – zo gauw meugelek weer deurgeet.

Did: De zörg veur 't begrave is aovergenomme deur begraffenisonderninge: gi-j heb der gin umkieke meer nao. De dooie geet ok zo gauw meugelek 't huus uut en wurdt opgebaard in de aula. Baejen an huus is der niet meer bi-j. Dat is vervange deur 'n dienst 's ao-

vends veur de begreffenis of crematie. Condoleantieregisters worre now völ gebruukt.

Zut: As de aoverledene opgebaard is in 'n aula riejt de stoet nog wel 's langs 't woonhuus nääor de begraafplaatse of 't crematorium.

Lar: Door is 'n hoop veranderd en da's ok neet zo arg. Mor zo a'j der tegenwoordig wat zeet lopen op 't karkhof in rood spul, dan vraag ik mien af of dat noe zo mot.

● *'t Volgende verhaal geet aover 'n starfgeval in Hoorle in den Tweede Weerldoorlog; 't is verteld deur de vrouwe dee den dooien aflegh hef:*

Bor: Hermannes kwam mie af en too ophalen as e naregheid in 't naoberschap had. Op 'n winteraovend –der lae al snee en 't had weer edeuid– wodn der bie ons 's nachs ebeld. Ik kieke baoven uut 't raam. “Ik bun 't, Hermannes. Hendrik-eume is dood”. Ik zegge: “Dan gao'k zo met oe met”. 't Was in den oorlog en ton ha'j gin lech an de fietse. Wie hadn allene maor zon zaklanteerntjen, zon spiekerlichjen zeie wie altied. 't Was net 'n gleujende spieker; ie konnen der niks met zeen. 'k Hadde 'n breekfen van de Duutse commandant da'k 's nachts aover straote moch. Hermannes en ik gingen met de fietse op Hoorle an en dan –tussen Eibargen en Hoorle – argens linksaf, 'n zandweg in. Der waren van dee knippaete langs de weg en door mos ie nogal veurzichtig langshen fietsen. In één keer, door bun'k Hermannes kwiet! Fietse midden op de weg en Hermannes midden in den graven. Hee had zon zwarte pette op met zon rouwreusken der an; dat was dan veur den naosten naober, dee-t dan de boodschappen mos doen. At 't rouwreusken links zat, dan was 't van 'n man en at 't rechts zat, was der 'n vrouwe dood. Ton Hermannes uut den graven kwam, zei e: “Door he'j 't starfhoes en door won ikke; ik mot eers effen naor hoeshen. Ie vindt 't wal”.

Ik gao op de niendeure an en door rameln ik maor 's an. Binnen hadden ze mien

al netjes 'n staove met 'n teste met vuur der in kloor-ezet. “Drink eers maor 'n kummeken koffie”. Effen later kwam ok Hermannes; met de pette. Dee pette wodn op tafelfelegd met de zwarte kante naor baoven. Hermannes drukken 'm 'n kere in en gooiender de breekfen in, dee één van de familieleden eschreven had. Deur de mansleu wodn der breekfen etrokken woor ze allemaol hen mossen. Doornao gingen de naobers weg, de vrouwleu van de naobers en Hermannes bleven nog effen um 'n borreltjen te drinken. Ton de vrouwleu weg waren, ging ik met Hermannes naor den opkamer want door lag Hendrik-eume. Maor door was ok gin lech; der hing zon olderwetse fietselanteern an de mure met wat carbid der in en dat scheen dan zon betjen op bedde. Hendrieksken –de vrouwe van Hendrik-eume– was ok old, maor dee had 'm wel alle wekke verschoond want wijkzusters waren der ton nog neet. Hee lei der ok nog wel knap bie, mo'k zeggen. Hermannes en ik kleedden 'm uut. Too hef e zeker dree verschoningen aover mekare an: 'n trui, 'n boezeroen, 'n borstrok, 'n flanel en 'n hemd. En zon posjen had e dree keer an. En ton kwamme wie an 't darde perceel: ton had e in 't vesjen nog 'n horloge zitten met zon ketting der an. Hermannes draejden 't horloge op en dat leep ok nog. Ton wie met ons wark kloor wazzen, zeg ik tegen Hermannes: “Noe mo'w dan maor aemm naor de grote kökken gaon”. Door zat de nääste familie. Hendrieksken had de rouwklere an: 'n donkeren scholdook veur en in den noszak had ze 'n zaddook met zwart en witte stippen. Ze mos vreselek hulen. Ton zeg ze: “Och mien leven Hendrik-eume, wat lig ie der noe toch netjes bie!”. En ton kwam Hermannes der an met 't horloge. “'k Heb ok nog wat veur oe”, zeg e. “Och”, zeg Hendrieksken, “wat bun'k toch blie veur oe, Hendrik-eume, da'j 't horloge weer hebt en 't löp ok nog”. Ton nam ze afscheid van Hendrik-eume; ze kusten 'm de hande en ging weer naor de kökken.

● *In Telge 6, 40-41 is veur Varsseveld beschreven wat der vrogger gebeuren bie 'n begraffenisse.*

BEGRAVEN

begraven

- 01 BEGRAVE(N): Acht, Liem II Bat, Vre, Stlo, Rhe, Anh.
- 02 BEGRAEVEN: Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel II Mar.
- 03 BE-EERDEGEN: Meg / Win 1971 [Deunk 1, 17] II Rhe.
- 04 TER AARDE BESTAEJE: / sHe 1982 [Telge 3, 15].
- 05 (IEMAND) WEGBRENGEN: Vor, Hen.
- 06 (IEMAND) VERHUZEN: / Bor 1905 [Heuvel V, 62].

Lar: Begraven, maor wiej zegt: begraamm.

Gees: Begraeven, maor wiej zegt: begraemm.

Groes: Marge motte wi-j den buurman gaon begrave.

Zev: Marge motte wi-j onze buurman begrave.

Vor: Maann mo'w onzen buurman nog weg-brengen.

Meg: Vrogger zeien ze duk: be-eerdegen.

Ang: Begraven; gekscherend wier der wel 's gezegd: onder de grond stoppen.

Sto: Wi-j hemme Jan der gistere ok onder gestop.

Zev: Ze zeie ook wel: 'Wi-j hemme 't vel van Dorus verkoch': wi-j zun naor de begreffenis van Dorus gewes. [VEL].

sHe 1993: Gistere hewwe Jan zien vel verkoch "gisteren hebben we Jan begraven" [Telge 3, 207].

Vars 1985: Den kiste wier deur den dood-graver onder-e-eerdegd [Telge 6, 246]. [ONDER-EERDEGEN].

Gels: "As de man neet gauw wier better wordt, dan konne wiej 'm nog wal 's nao Stokhuurne motten brengen", zeg ie as der ene

slim zeek is. Biej Stokhuurne lig 't karkhof van Gelster.

Gen 1999: IEMAND NAOR DE PIEREN-KOEL BRENGEN "iemand begraven". BI-J DE PIEREN OP BEZUUK GAON "schertsend gezegd als iemand begraven wordt" [Telge 12, 123].

Eib veur 1973: Hee hef ne Beltrumsen steen op 't graf "hij is als katholiek begraven; Beltrum is geheel katholiek". Van den jöddenarmen begraeven worden "op uiterst armoe-dige wijze begraven worden" [H. Odink 3, 221/111].

Wehl 1944: 't Liek steet baoven eerd "het lijk is nog niet begraven" [Diesveld 1, 1]. [EERD].

● *Veur "op kosten van een armbestuur be-graven worden" bunt nog op egeven:*

01 VAN DE ARMEN BEGRAVEN WOR-DEN: Gor, Aal, Hen.

02 VAN DE ARMEN BEGRAEVEN WOR-DEN: Bor, Nee.

Nee: A 'j van de armen begraeven wodn, dan was der maor één peerd veur de koetse.

● *Veur "in ongewijde grond begraven lig-gen" bunt op-egeven:*

01 ONDER DE BUKENHEGGE BEGRA-VEN LIGGEN: Kep.

02 ONDER DE BUKEHEG BEGRAVE LIG-GE: Sto.

03 ONDER DE HEGGE BEGRAVEN LIG-GEN: Hen.

04 ACHTER DE BEUKENHEGGE BEGRA-VEN LIGGEN: Aal.

05 ACHTER DE BEUKENHEG LIGGEN: / Gen 1999 [Telge 12, 27].

06 ACHTER DE HEGGE BEGRAEVEN LIGGEN: Bor.

07 ACHTER DE HEG BEGRAVE LIGGE: Zed.

Kep: Ontheemden en zwervers wieren onder de bukenhegge begraven; de bukenhegge was an de rand van 't katholieke kerkhof; vrogger praotten ze dan aover ongewi-jde aarde.

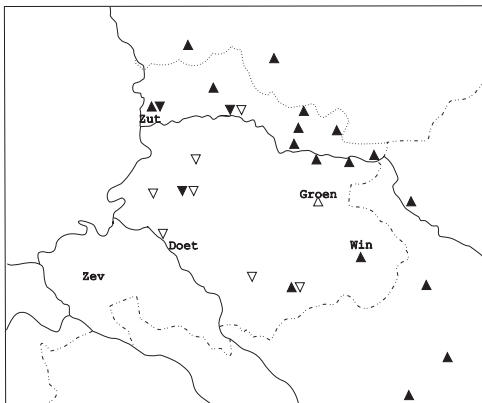
Wesv: Vroeger was der bi-j ons op 't katholieke kerkhof 'n stukske ongewi-jde grond, door wiere onkerkeleke of moordenaars begrave. Mor dat is now nie meer.

GRAF *graf*

- 01 GRAF: Acht, Liem II Bat, Mar, Kle, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 GROEVE: Vor, Loch, Aal, Vars, Kep, Hen, Tol / Ruu 1930 [Zwart 3, 235].
- 03 GROVE: Groen.

Tol: Groeve; met 'n oe as in 't woord boer. Den domneer hef esprokken an de groeve.

Hen: 'n Graf heit graf; 'n enkele keer heb ik wel 's groeve eheurd. Meestal ging 't dan um 'n geaopend graf. Mien grotmoeder heurn ik 'n keer zeggen: 'Hie hef an de groeve esprokken'.

- ▲ grove "begrafenis" 07
- ▼ groeve "begrafenis" 08
- ◻ groeve "graf" 01
- △ grove "graf" 03

Grove/groeve hef twee betekenissen: veural in de Nocht heet 'n begrafenis zo, zuudwesteleker doorvan ligt 'n antal plaatsen voor veural 't woord groeve de betekenis "graf" hef.

Lar: Eén graf, twee graamm. Hier hadn de landgoederen graamm veur de pachters.

Vor: In Vorden was vrogger op 't kerkhof 'n speciale plaatse beschikboor voor de pachtboeren van de kastelen begraven wodn. Want, die boeren heurden bie 't kasteel. Ok in de kerke zatten ze op banken van 't kasteel voor ze onder heurden. Mien grootolders –gin pachtboeren en estorven in 1929 en 1937– bunt op gemeentegrond begraven. Op dat graf steet geen steen.

Eef: Vrogger ha'j armengraven en eigen graven. [ARMENGRAF; ok: Aal, Win, Tol. ARMENGROEVE: Hen. ERMENGRAF: Does].

Loch: Der is nog onderscheid voor op 't karkhof 't graf lei. Dure graven ko 'j veur al tied kopen; goedkope graven mosten nao 'n bepaolde antal joren (20 joor b.v.) eruumd wodn. A 'j 't zelf neet betalen kon, dan werd ie deur de Diaconie begraven; dan kwam ie op 't Armenkerkhof te lingen.

Zut: De ermen hadden 'n graf onder nummer: däör werden dan meer aoverledenen bie mekaere ingelegd.

Eib: In de tied dat mien moo steerf, ha 'j nog eerste en tweede klas graven. Dat ko 'j allene op 't papier zeen; door betalen ie dan minder veur. Ton kwam de doodgraever met de plattegrond van 't karkhof en dan wees hee an voor 't liek begraven wodn. Wo'j ne andere plaatse, dan mos ie meestal biebetalen.

Ang: Der waren eigen graven en armengraven. De eigen grave mos i-j kopen van de gemeente of van de kerk. De armengraven waren kosteloos; die wieren deur de Diaconie betaald.

Groen: In Grolle hadn ze op 't katholieke karkhof veer klassen: de eerste klasse lag 't dichtste bie 't Kruus, de tweede klasse lag door weer kortbi-j, de darde klasse lag an de ziedkanten en de veerde klasse lag achteran op 't karkhof.

Lich: Bi-j de katholieken kwam i-j in ongewi-jde grond te liggen a 'j ongedeuft waarn (kleine kinder) of, owzelf van kant emaaft hadn.

Sto: Leje van 't Sint-Oswaldusgild kregge

vrogger van 't Gild bi-j doodgaon 'n gietiezere kruus op 't graf, gemaak in de Hut.

Wesv: In Westervoort mo 'j grafrechte betale; die kuggi-j iedere keer met tien joor verlenge. Wi'j dat nie meer, dan wördt 't graf geruumd en geet 't restant in 'n grafkelder.

Baa: Rieke luu werden veur op 't karkhof begraven en hadden 'n steen op 't graf; arme luu hadden 'n päöltjen.

Gees: Vrogger ha'j völle holten päöltjes op graven staon; later kwammen der stene op de graven.

Kep: Umdat der hier vrogger vöi iezergietieren in de omgeving wazzen, wieren der op 'n graf ook wel 's 'n gietiezeren plaat gelegd met de namen en andere gegevens der in of ston der 'n gietiezeren kruus op 't graf.

Wehl: Veural op familiegraven zun de zerken al mooier en mooier.

Gor: Der bint familiegraven, oorlogsgraven en grafkelders. [FAMILIEGRAF; ok: Rek, Lich, Aal, Gen, Wehl, Wesv. OORLOGSGRAF; GRAFKELDER; ok: Nee, Rek, Bel, Kep, Hen, Wesv II Bat].

ANZEGGEN

(iemand's overlijden) bekendmaken

Van olds wodn op den boer 't anzeggen edaone deur de naobers van de aoverledene; dat heel met-ene ok de uutneudeging in um op de begraffenisse te kommen. De benamingen 24-32 hebt hierop betrekking; kiek ok onder: begraffenisse, taken van de buurte bie 'n begraffenisse.

- 01 ANZEGGEN: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Eib, Bel, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang / Lich 1991 [Telge 8, 15] II Bat, Mar.
- 02 AANZEGGE(N): Gen, Sil, Wehl, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.
- 03 ONZEGGE: Pan.
- 04 DOOD-AANZEGGE: Groes, Zev.
- 05 DO-ANZEGGEN: Tol / Gaa veur 1974

[Van Velzen 5, 20].

- 06 DOODZEGGEN: / Eib 1980 [Telge 1, 17].
- 07 BERICH(T) DOON: Gor, Vor, Ruu, Bel, Groen, Lich, Aal, Ulf, Hen, Lat, Zev.
- 08 BOD DOON: Eib, Win.
- 09 DOODBAODEN: Bel, Groen.
- 10 DOONNBAODEN: / Lich 1991 [Telge 8, 32].
- 11 BAODEN, BAONN: / Groen 1994 [Telge 9,15].
- 12 DOONBODDEN: Win II Rhe.
- 13 TIENGE DOEN: Sin.
- 14 TIEDING DOON: Aal.
- 15 BESCHEED DOON: Eib.
- 16 ANSPREKKEN: Vor, Loch, Kep.
- 17 AANSPRAEKEN: Zut, Ang.
- 18 BERICHTEN: Gees, Wesd.
- 19 ZEGGE(N): Alm, Bel, Din, Ulf, Zel, Wesv.
- 20 VERTELLE(N): Eef, Zut, Wesv, sHe, Lob.
- 21 LAOTEN WETTEN: Rek.
- 22 GROVE-BODDEN: / Win 1971 [Deunk 1, 29].
- 23 GROEVENBAONN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 146].
- 24 NEUGEN: Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Sil, Kep, Hen II Mar.
- 25 GROVE-NEUGEN: Lar, Bor II Vre.
- 26 UUTNEUDEGE(N): Zut, Vor, Voo, Meg, Vars, Zel, Doet, Ang, Zev.
- 27 UUTNODEGE(N): Does, Lat, Groes.
- 28 OETNEUDEGEN: Eib.
- 29 NEUJE: Pan II Kle.
- 30 VERZEUKEN: Gor, Loch, Gels, Bel II Bat.
- 31 VERZUKEN: Hen, Tol.
- 32 VRAOGE(N): Zut, Wesv.
II neudegen: Raes.

Alm: Anzeggen, maor wie zegt: anzengn. [Ok: Ruu].

Vor: 'n Bericht van sterven doen deur 'n ansprekker, is: ansprekken/anzeggen.

Wesv: De köster deej aanzegge: vertelle dat

iemand dood is.

Eib: Wiej mot de buurte nog bod doen/anzeggen dat opa dood is.

Gels: Wiej mot de naobers nog anzeggen dat opa estorven is.

Ang: De doodgraver geet ok wel de buurt anspraeken: 't starfgeval bekend maken.

Sin: Wi-j zaggen de knecht an kommen lopen. 't Was zo wied; den olden boer was zo net aoverleden. Of wi-j as naosten buurman wollen kommen. En of wi-j de andere buurluu tienge wollen doen.

Nee: Wi-j mot de naobas en de kunnegheid neugen op de grove van grofva.

Lar: Wiej mot hen grove-neugen.

Gels: Wie mot naobers en kunnegheid verzeuken op de grove van oppa.

Hen: De naobers en de naoste familie wordt 't aoverlieden an-ezegd. Vrogger gebeuren dat deur de noodnaobers, tegenswoordeg geet dat per telefoon. Deur middel van rouwbrieven wordt ze dan nog weer op de begrefenis eneugd. Net zo as de wietere familie en de kennessen.

Ang: Bi-j iets hogere personen wier de doodgraver wel ingehuurd um de dood in 't derp te laoten anzeggen.

Tol: Vrogger sturen ze gien rouwkaarten. Twee buurluu mossen aoveral hen um de familie te do-anzeggen en te verzuken op de begraffenis. A 'j niet verzoch waren, ging i-j ok niet. O wee as der ene vergetten was; dat luusteren heel nauw.

ANZEGGER

begrafenisbidder; aanspreker

Nao den Tweeden Weerldoorlog was in grote-re plaatsen vake de koster, dén anzegger was; verg. de citaten uut Zev en Bor. Soms wodn den anzegger wel doodgraver eneumd umdat e beide deed. Veur de benamingen 16-19 ver-geliek wat onder anzeggen eschreven is.

01 ANZEGGER: Gor, Alm, Eef, Vor, Bor,

Groen, Lich, Aal, Voo, Wesd, Doet, Dre, Hen, Ang II Stlo.

02 AANZEGGER: Wehl, Lat, Wesv, Groes, Did, sHe, Zed, Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 17].

03 ONZEGGER: Pan.

04 DOOD-ANZEGGER: Lar, Hen II Mar.

05 DO-ANZEGGER: Vor, Tol.

06 DODEN-ANZEGGER: Bre.

07 DOOD-AANZEGGER: Wesv.

08 DOONBAODER: Eib, Bel.

09 DODENBAODER: Vars.

10 GROVENBODDER: Win.

11 ANSPRAEKER: Gor, Zut.

12 ANSPREKKER: Loch.

13 AANSPRAEKER: sHe.

14 ZWERTE KRAAIE: Zut.

15 DOODGRAVER: Voo, Sin.

16 GROVENNEUGER: Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Win II Mar, Vre.

17 GROVE-NEUGER: Loch.

18 GROEVE-NEUGER: / Lar 1927 [Heuvel 1, 146], Ruu 1930 [Zwart 3, 235].

19 NEUGER: Haa, Sil.

II groof-anzegger: Hei.

II dodenbodder: Rhe.

II dooiebidder: Kle.

Bel: Den man dén vrogger de leu op de begraffenis mos verzeuken, neumen ze den doonbaoder.

Doet: Vrogger wieren der deur de naoste buren briefkes etrokken met de namen van de naoste familie der op. Met zo'n briefken ging de anzegger naor zo'n familielid toe um te zeggen dat 'n familielid estorven was.

Did: De aanzegger had 'n zwart pak aan en 'n hoge hoed bi-j zich. Um den hoed zat 'n lange vaalje. Dén sjaal was zó lang, dat e van de hoed afhing en in de hand kon worre geholle. De aanzegger droeg zwarte hanschoen en in de ene hand had e 'n witte zakdoek met 'n briefke woorop stong wat ie mos zegge.

Wesv: De naoste buur was aanzegger. Hi-j ging in de buurt huus an huus en verder bi-j familie en kennisse aanzegge. Hi-j was ge-

kleed in 'n zwart pak met 'n hoge hoed met rouwsluier.

Zev: 't Dood-aanzegge wier in later tied deur de koster van de kerk veur wat geld gedaon.

Bor: Tut in de joren zesteg was koster B. van de hervormde karke anzegger: hee ging in de stad langs alle huze woor protestanten woon-den um an te zeggen: "Heden overleed etc.". As de huze kort bie mekare stonden, bellen e eerst bie dee huze an, wachtten tut ieder-ene der was en zei dan wat e vertellen mos.

Loch: Bie kinder en ongetrouwde vrouwen droog den ansprekker witte handschone. Neet alle ongetrouwde vrouwen wullen dat en dan hadden ze zwarte handschone besteld.

Voo: Den man wie-t de begreffenis regelt, wördt ok wel doodgraver genuump.

BERICHT KRIEGEN

bericht van (iemand's) overlijden krij-gen

01 BERICH(T) KRIEGE(N): Gor, Eef, Zut, Vor Ruu, Loch, Gees, Rek, Bel, Aal, Win, Gen, Ulf, Doet, Kep, Baa, Ang, Lat, Zed, sHe, Lob.

02 DE BOODSCHAP KRIEGEN: Wesd, Zel.

03 BOD KRIEGEN: Gels, Eib, Rek.

04 BESCHEID KRIEGEN: Meg.

05 AN-EZEG WORDEN: Wich, Vor, Lich, Aal, Din, Voo, Dre.

06 AN-EZEG KRIEGEN: Alm, Lar, Gels, Hen.

sHe: Wi-j kregge berich dat de buurvrouw gestorve is.

Gels: Wiej kregen bod dat de naobervrouwe estorven is.

Wich: Ons wodn an-ezeg dat onze buur-vrouw estorven is.

LIEK

lijk

01 LIEK: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 92], Gen 1999 [Telge 12, 102] || Bat Mar,

Anh, Kle.

02 DOOIE: Liem.

03 DOOIE: Harf, Zut, Nee, Eib, Win, Hen, Tol.

04 DOONN: Vor, Lar, Win.

05 AOVERLEDENE: Zed.

|| doden: Vre, Hei, Raes, Rhe.

|| lieke: Vre, Hei.

Zed: 'n Netter woord as liek en dooie is: aoverledene.

Win: At ne doonn op zondag overstend, kwam der binnen zes waeke nog ne doonn in den naoberschap bi-j. En at de oelen zik leten heuren, kwam der binnen drie dage 'n starfgeval. Ok 't völle verschillende bleujen van grote bonen in den gaorden veurspellen neet völle goods in dat opzich.

Ruu: "De oele reert hier ok in de buurte", zeien ze en dan kwam der 'n starfgeval.

Oost. Acht 1934: De oele hef de liekloch al dagen van te veuren können roeken [Zwart 4, 57]. [LIEKLOCH].

Eib veur 1973: As 'n liek 's zöndags aoversteet, dan volgt dee wekke weer ne doonn "als een lijk 's zondags nog niet begraven is, dan gaat er in de week die volgt –volgens het volksgeloof– weer iemand dood" [H. Odink 3, 148].

Sin: 't Liek wier meestal nao 't veurhenneklejen eers op-ebaard op bedde; soms ok op 'n paar stule. In bedde wier der 'n laken aover elegd. En an 't vuten-ende zetten ze 'n schale met gemalen koffie op 't ledikant. Dan wier de naoste familie der bi-j eroepen of den doden der weerdeg bi-j lag.

Ste: Meestal stond de kiste in de grote kökken en anders wier der wel één of ander kaemerken uut-epakt woor dan de kiste zo lang kon staon. 's Zommers zatten ze der vake 'n schaal-tjen met gemalen koffie onder veur de loch. Want 's zommers was 't vake arg. As der onweer in de loch zat, dan proberen ze wel um met den vierden dag te begraven.

Lich 1991: STARFHOES "sterfhuis" [Telge 8, 46].

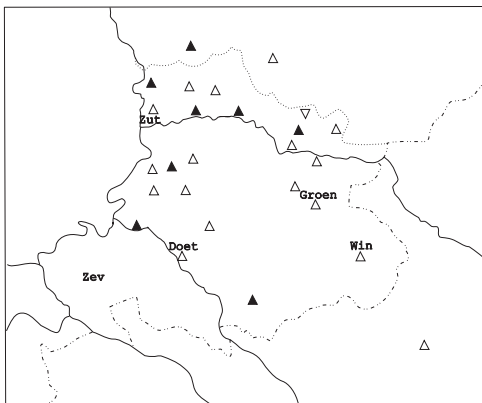

AFLEGGEN

afleggen

- 01 AFLEGGEN: Acht, Liem.
- 02 OFLEGGEN: Eib, Rek, Bel.
- 03 VERHENNEKLEENN: Harf, Vor, Bor, Haa, Nee, Hen / Lar 1927 [Heuvel 1, 130], Zel 1934 [Archief 1, 311] || Mar.
- 04 VERHENNEKLEJEN: Eef, Doet.
- 05 VERHENNEKLEDEN: Bel, Groen, Win / Groen 1936 [Mogendorff 1] || Bork.
- 06 VERHENKLEDEN: Lar.
- 07 VERHENDEKLEENN: Hen, Tol / Vars 1917 [Döker 1, 22].
- 08 VERHENDEKLEDEN: Zel, Baa.
- 09 VERHAENEKLEDEN: / Lich 1991 [Telge 8, 133].
- 10 VER-ENDEKLEDEN: Zel.
- 11 VEURHENNEKLEENN: Gor, Gees / Ruu 1930 [Zwart 3, 239] || Bat.
- 12 VEURHENNEKLEJEN: Alm, Sin, Dre.
- 13 VEURHENKLEJEN: Wich.
- 14 VEURHENKLEDEN: Loch.
- 15 VUURHENNEKLEENN: Gels.
- 16 VERHAEGEN: Bel.

- △ verhennekleenn e.v. 03-10
 ▲ veurhennekleenn e.v. 11-14
 ▽ vuurhennekleenn 15

't Feit dat verhennekleenn in völle variaties op-egeven is, gif an dat 't woord neet meer algemeen in gebruik is. In de Liem en in de Zo Acht is 't neet (meer) bekend.

Lat: De bure leggen de dooie af.

Tol: De buren zölt 'm afleggen/verhende-kleenn; 't woord dooien of liek wodn dan niet eneumd.

Win: 't Liek wodn deur twee naobers –in den regel den doonboer en de naosten naober–verhennekleed.

Bel: 't Verhennekleden höldt in dat 't liek ewasket wordt en 't doodshemp ankrig. Bi-j katholieken wordt de hande evaolen. Doornao kwam den timmerman um 't liek op te metten. Van olde leu he'k eheurd dat e de kiste 'n handebreed langer maken as 't liek umdat 't liek nog rekt. In plaatse van verhennekleden, zaenn ze ok wal: 't liek verhaegen.

Eef: 't Verhenneklejen of 't liek afleggen was 't wark van de naobers; vake waren dat toch wal dezelfde personen in de buurte –meestal flinke vrouwluu– dee dat good konden.

Bor: Met 'n sterfgeval he'k bie 't afleggen 's 'n fout emaaft. Ik vroeg altied nao 't afleggen: "At der iets is, wa'j veranderd wilt hebben of wat oe neet ansteet, zeg 't dan". Dee vrouwe was protestant en noe ha'k de hande evouwen. En wat meen ie noe dat dee vrouwe tegen mie zae? "Ie könt wel zeen da'j rooms bunt". Ik zegge: "Woor zee'j dat dan an?". "Bie oeleu doot ze altied de hande vouwen". Door he'k van eleerd; dan zei ik: "Wat he'j 't leefste?". En dan was bie protestanten toch ok in de meeste gevallen: met de hande evouwen.

HENNEKLEED

doodskleed

- 01 HENNEKLEED: Loch, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Wesv, Groes, Sto, Lob / Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Groen 1936 [Mogendorff 1], sHe 1982 [Telge 3, 63], Lich 1991 [Telge 8, 51], Gen 1999 [Telge 12, 73] || Mar.
- 02 HAENEKLEED: / Harv 1966 [Moespot 52, 9], Lich 1991 [Telge 8, 48].
- 03 VERHENNEKLEED: Vor, Bor, Haa, Eib, Aal, Zel, Hen / Lar 1927 [Heuvel 1, 130].

- 04 VEURHENNEKLEED: Eef, Wich, Vor, Loch, Vars, Dre II Bat.
 05 HENNEPKLEED: Meg, Does, Zev, Did, Zed.
 06 VERHENNEPKLEED: Zut.
 07 VERHENDEKLEED: Kep, Hen, Tol.
 08 HENDEKLEED: Ste, Baa.
 09 VRENDEKLEED: Bel.
 10 DOODSKLEED: Gor, Harf, Zut, Vor, Bel, Aal, Gen, Meg, Ang, Wesv, Groes, Sto, Pan.
 11 DOODSHEMP: Gor, Alm, Eef, Vor, Bor, Bel, Hen, Ang, Zev, Sto.
 12 DOODSHEMD: Lar, Bre, Lat, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 44].
 13 DOODSLAKEN: Harf.
 14 LIEKKLEED: Wesv, Pan.
 15 'T LETSTE HEMP: / sHe 1993 [Telge 3, 197].

- II dodenhemd: Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
 II dooie(n)hemd: Anh, Kle.
 II leste hemd: Hei, Kle.

Zed: 't Doodshemd was vrogger van hennep; deurum zeie ze wel: 't hennepkleed. Der ware wel minse die 't hennepkleed hadde klaorligge at ze ginge trouwe. Niet de gewone man, maor de grote boer.

Gees: 't Hennekleed was altied van linnen; 't heurn al bie de broedsuutzet.

Vor: 't Doodshemp of doodskleed lei vrogger kloor in 't kammenet.

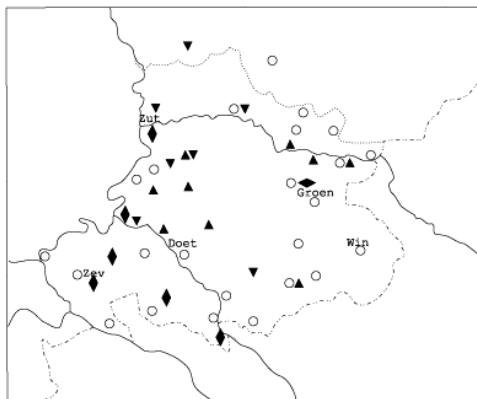
Tol: 't Verhendekleed hef jorenlink in gropmoeders kammenet elaege. Dat he'k pas eheurd toe ze estorven was en toen was ik al 30.

Ste: Den dooien werd ewassen en kreeg 'n hemp an en 'n witte bokse. Intussen was der al ene met 'n laken nao de winkel bi-j Gebbink um door 'n hendekleed van te laoten maken. Dat was gewoon 'n lange rechte lappe die an den hals wat in-erimpeld wier en 'n plooi-krage had van zon 15 cm breed. De hande zatten onder 't hendekleed gevouwen.

II Mar: De vrouwleu hadden ne gehaakte musse op en dooronder ne wit kepken. De keerls hadden ne gebreide musse op en ne mooien halsdoek. Daor aoverhen lag 'n mooi laken.

Wesv: Ze zeie wel: 't leste hemp dah het gin zakke.

Eib veur 1973: 'n Linnen slat, 'n holten vat, en ne bom bam bim, en dan gao'j de grond in "spotrijm over de wijze waarop men begraven wordt: in een linnen doodskleed, in een lijk-kist, na het luiden van de klokken" [H. Odink 3, 212]. [SLAT].

- hennekleed 01,08
- ▲ verhennekleed 03,07
- ▼ veurhennekleed 04
- ◆ (ver)hennepkleed 05,06
- ◆ vrendekleed 09

Uut vergelieking met 't veurege kaartjen blik dat 't zelfstandege naamwoord hennekleed bekender is as 't warkwoord verhennekleenn. Maor ok in dit geval is der völle variatie. Interessante weurde bunt in dit verband veural (ver)hennepkleed en vrendekleed umdat 't eerste deel van dee samenstelling verbonden wordt met hennep/vrend.

DOODKISTE doodskist

- 01 DOODKISTE: Harf, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Bel, Bre, Vars, Hen, Tol / sHe 1982 [Telge 3, 33] II Bat.
 02 DOODKIST: Alm, Meg.

- 03 DOODKIS: Ang, Groes.
- 04 DOODSKISTE: Vor, Groen, Aal, Baa.
- 05 DOODSKIST: Gen, Voo, Doet.
- 06 DOODSKIS: Doet, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan.
- 07 LIEKKISTE: Gor, Harf, Eef, Haa, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Wesd, Zel, Dre, Tol.
- 08 LIEKKIST: Voo, Meg, Sil, Kep, Does.
- 09 LIEKKIS: Wehl, Lat, Wesv, Zev, sHe.
- 10 KISTE: Gor, Alm, Vor, Lar, Haa, Hen, Tol II Mar, Stlo.
- 11 KIS: Wesv, Groes, Zed.
- 12 HÖLTEN JAS: / Eib 1980 [Telge 1, 36].
- 13 LETSTE HUUS: / sHe 1982 [Telge 3, 68].
II dodenkiste: Vre, Raes, Rhe
II dooiekist: Kle.

Nee: De doodkiste was bie rieke boeren vake van eken planken dee-t al joren onder de wagenloze op-eslagen waarn veur dat doel.

Rek: Op den dag van de grove wodn vrogger de kiste op delle ezat, onder 't slop.

KISTEN

een lijk in een doodskist leggen

- 01 KISTE(N): Acht, Liem II Bat.
- 02 IN/IEN DE KIS(T)(E) LEGGE(N): Gor, Alm Vor, Loch, Gels, Nee, Bel, Groen, Aal, Bre, Meg, Zel, Hen, Baa, Ang, Lat, Groes, Did, sHe II Mar, Kle.
- 03 OPBARE(N): Aal, Zev, Pan.

Groes: 't Liek wördt gekis/ien de kis geleid.

Baa: 't Liek wordt in de kiste elegd.

Pan: 't Liek wördt opgebaard.

Tol: Den timmerman kwam zelf de kiste metten, hoe lank at e mos waezen. De kiste wodn dan zo gauw meugelijk af-eleverd. 'n Buurman en den timmerman leien dan samen de gestorvene in de kiste: dat was 't kisten. At dat gebeurd was, mossen de huusgenoten kommen kieken of 't eur nao de zin was.

Wesv: As der 'n man dood was, gebeurde 't kiste deur manne en bi-j 'n vrouw of meisje deur vrouwe. Ook gebeurde 't kiste wel deur

de timmerman die de kis gemaak had.

Did: De timmerman hielp met in de kis legge. De dooie had dan 'n wit hemp – 't hennepkleed– aan en kreeg 'n rozekrans tusse de vingers.

PELEN

een overleden kind versierd opbaren

- 01 PELE(N): Wehl, Zev, Sto, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 113].
- 02 PEGELE: Sto / sHe 1993 [Telge 3, 201].
- 03 OPMAKE: Did.
- 04 MOOI MAKEN: Win.

Wesv: 't Opgebaarde kind wier in 't kisse met bloeme versierd, 'n deerntje kreeg ook 'n bloemekreuntje op 't heuf. Dah dee de familie. Onder de twaalf jaar wier meestal alles wit gehouwe; veur zulke jonge kindere was der 'n engele-mis. Dan was der in de kerk ok gin zwart.

Bel: Ok 'n kleinen wodn deur de naobers in 't kikken elegd. 't Had 'n mooi wit kleedjen met kant af-ezat an, 't had bleumkes in de hendekes en der laenn bleumkes an de kante. 't Was altied 'n heel dreuvig spul.

Lich: In plaatse van ne rozenkrans kregen kleine kindere dee estorven waren, blomen in de hand.

Zev: Der wiere ook prentjes met heilige en engeltjes der op in 't kistje geleid.

Groen 1994: Vrogger leien de kinder bid-plaetjes van beveurbeeld engelen of van Maria op 't liek van 'n gestorven kind [Telge 9, 18].

Gees: 'n Dood kind gavven ze nog wal 's 'n reuske in de hand en 't kreeg spöllegood voor 't an gehecht was.

Win: 't Mooi maken gebeurn bi-j katholieken; de vrouwe van den doonnboer deed 't. 't Lieksken wodn dan mooi an-ekleed en der wodn blomen in de heure vlechtet en 't kreeg blomen in de gevoolde hendekes. As 't mooi maken klaor was, kwam de moder kieken of 't 'engelken' zo good was.

Lar: Neet allene bie katholieken wodn 'n aoverleden kind wal 's met 'n reuske versierd

of krig 't 'n lint met bleumkes in 't hoor.

Eef: 't Kwam vrogger wal veur maor of 't noe nog edaon wördt, geleuve wiele neet. Zo 'n kindje was net 'n engeltje.

Zed: De dodemis veur kindere hiet de EN-GELE-MIS.

CONDOLEREN

condoleren

01 CONDOLERE(N), CONDELERE(N):
Acht, Liem.

02 ANSPREKKEN: Ruu, Eib, Bel, Hen.

03 ROUW KLAGEN: Lar, Gels, Eib.

04 'N HAND GEVEN: Eef, Vor.

05 'N HAND DRUKKEN: Vor.

06 METLAEVEN BETUGEN: Eib.

07 MEELAEVEN BETUGEN: Ang.

Bor: Bie 't condoleren zeg ie: "Gecondoleerd met 't verlies". [Ok: / Gaa 1945 (Van Velzen 2, 157)].

Voo: Vanaovend motten wi-j de naobestaonden condoleren.

Bel: Wi-j mot naor de naobestaonden hen ansprekken.

Eib: 'n Naeve is dood. Vanaovend mo'w hen ansprekken. Wi-j mot de naobestaonden metlaeven betugen.

Lar: 'n Naeve is estorven. Wiej mot hen rouw klagen.

ROUWEN

01 ROUWE(N): Acht, Liem.

Ste: Hoe vromer de mensen waren, hoe harder ze rouwen.

Lar: Was de man of vrouwe van 'n aoverledene al 'n betjen op joren, dan rouwen e vake 't hele veerdere laeven. De vrouwe van de man, dén aoverleden was, droog nooit weer 't golden slot; hooguit 'n sieraod van zilver.

Loch: Bie den rouwdracht was alle ziede weg. Bie begraffenis hadden de vrouwleu 'n zwarten tibetdoek met wollen franje op 't heufd. Dén dook hing achter op de heugte

van 't schootjen in 'n punte en de tegen-aoverstelde punte was teruggeslagen op de mutse. De beide andere punten velen veur aover mekare. De vrouwe zat dus van baoven helemaole in den dook. Nao de begraffenis drogen ze den dook aover de scholders en dat bleef zo het hele eerste jaar nao den dood van 'n naost familielid. In later tied drogen de hele rieke boerinnen bie rouw wel 'n zwarten hood met veren op de mutse.

Win: De naoste familie was in dichten rouw en mocht gin golden sieraod draegen: gold rouwt neet. Mien vader hef nao 't starven van moder in 1966 nog dichte erouwd. Maor dat was ton ne persoonleke beslissinge en al gin gebroek meer. [DICHTEROUW "zware rouw". DICHTEROUWEN].

Loch: De naoste familie –man, vrouw, kinder, olders– rouwen 'n jaar en zes wekke. Breurs en zuster waren 'n half jaar in de rouw, ooms en tantes drie maanden en naeven en nichten zes wekke. De eerste tied ging de naoste familie nargens naor too; der wodn hooguit zilveren sieraoden edragen. De schone wodn neet epoetst want der mocht niks glimmen. Mansleu hadn vake 'n zwart kneupken an de pette. Kinder kregen 'n rouwband umme of der wodn 'n zwart veerkantjen op de mouwe enaerd.

Nee: At ze in de rouw waarn, hadden de mansleu 'n zwart druufke an de pette en de vrouwleu ne zwarten dook aover ne slichte musse; de stof van disse musse heet tist. De vrouwleu hadden bie ne grove zwarte kralen met 'n zilveren slot um den hals.

Rek: Zes wekke lange gingen ze helemaal in 't zwart naor de kärke. De mansleu met 'n hogen hood op met 'n band der ummehen.

Eib: Mien aovergrotmoo –dee de musse nog droog– hef de rest van eur laeven nen katoenen band aover de mutse edraegene umdat ze weduwe was.

Hen: Ik wette nog dat in de joren derteg 'n zwaoger van mien olders aoverleden was. De eerste zes wekke ging mien vader met 't zwarte pak an en de hoge hoed op naor de kärke. Deur de wekke had e toen 'n zwart druufken an de pet en 'n zwart rouwband

um de jasmouwe. De vrouwluu droegen in die rouwtied zwarte jurken en zwarte kousen. Soms droegen ze 'n wit kraagjen. Dat mocht want: wit en zwart rouwt um 't hardst.

Vor: Ik wette nog dat wiele as kinder nao de begraffenis 'n zwarten band um de mouwe kregen of 'n zwart ruutjen op den mouwe enaejd. Wiele waarn door neet bepaold bleij met umdat de kinder uut 't darp ons vroegen wat dat was.

Aal: As kind wet ik mi-j nog good te herinneren dat mien grotmoder estorvene was en dat ik ok 'n zwarten band um mienen linker mouwe kregge, hoo ik ok teggensputtern. 'k Hebbe 'm zes zondage naor de kerke ummehad. Bi-j 'n begraffenis mochten de schone wal in- maor neet uut-epoetst wodn: de schone mochten neet glimmen.

Haa: Veur de rouw droegen de mansleu 'n zwarten band um den arm of 'n zwart druufken an de pette; ok hadden ze 'n donkerblauwen zaddook bie zich.

Gen 1999: As der 'n naoste aoverleden was, droeg i-j 'n joor en zes waeken rouw. ROUW DRAGEN "(bij overlijden van naaste familie) een teken dragen waaruit blijkt dat men in de rouw is" [Telge 12, 134].

Vars 1985: "Wit en zwart rouwt aeven hard", wier der ezegd um an te geven da'j in witte of zwarte klere in de rouw konnen waezen [Telge 6, 410].

Liev 1943: FIENE ROUW "zware rouw" [Weenink, 1, 95].

● 'n *Beschrijving van grote rouw en halve rouw steet ok in: Telge 6, 292.*

Bor 1984: As der in de naoberschap ene aoverleden was, dan mossen de vrouwen van de twee nääste naobers 't schossteenkleedjen veur de rouw pleujen. Ieder begon dan an kante en ie mosn oppassen da'j neet gauwer pleujden as den ander, want 't heurden da'j tegelieke in 't midden wazzen. Anders konden ze 's denken da'j wollen laoten zeen hoo good ie 't wel konn en dat heurden in zon geval neet [WALD, 't Huus, blz. 96].

● *Veur 't bozemkleedje wat bie 't rouwen rond de bozem hing, kiek ok in 't WALD, 't Huus, blz. 96-97.*

● *Bezondere namen veur tekenen van rouw dee edragen wordt:*

Bre: Ne rouwband wodn um den linker arm edragen; 'n rouwvloers um den hogen hood. [ROUWBAND: Acht. Liem. ROUWBAAND: Wesv, Lob. ROUWVLOERS: Lar, Bre].

Vor: 'n Rouwband kwam hier pas in de mode umstreeks 1920-1925.

Haa: De mansleu hadden in de rouw 'n druufken an de pette. [DRUUFKE(N); ok: Harf, Alm, Eef, Vor, Nee, Zel, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 90] || Wilp].

Alm: Heel vrogger had 'n keerl 'n druufken an de pette –'n rozetjen van zwart crêpepapier – as de vrouwe rouwklere droeg.

Eef: Soms had 'n keerl 'n zwarte armband um de linker mouwe en 'n druufken an de pette.

Vor: Vrogger – too'k nog kind wazze – hadn de mansleu met rouwen 'n druufken an de pette. Dat mos an de linkerkante van de pette zitten.

Bre: An de pette droegen de mansleu 'n REUSKEN, op zied an de linkerkante.

Vars: Veural schooljonges droegen 'n ROUWREUSKEN an de pette.

Loch: Op de pette zat 'n ROUWSTERRE-

TJEN. 't ROUWREUSKEN was 'n klein, dropvormeg ruutjen wat op de mouwe enaejd wodn.

sHe: Manne he'k nog wel 's gezien met 'n zwart ruutje op de baovemouw van de jas –'n PASTIELTJE– as der 'n familielid doodgegaon was.

Aal: Op de jas drogen ze 'n zwart dröpken.

Lar: Op de grove hadden alle vrouwluu fristjes an de umslagdook. [FRISTJE].

● *Veur de rouwmutse van vrouwleu bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 SLICHTE MUTSE: Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen / Lar 1927 [Heuvel 1, 131].
- 02 SLICHTENE MUSSE: Bel.

Kep: In de rouw wier der gin kanten knipmutse edragen, maor 'n katoenen; de pleujkes waren dan korter as normaal. [Ok: Alm].

Loch: Rouwmutsen waren van 't zelfde model as gewone knipmutsen moor dan zonder kante. Veur de lichte rouw hadden de vrouwleu ploomutsen of 'n knipmutse met heel wein neg borduurwark en/of 'n klein stuksken tule der op; ze waren emaaft van netteldook.

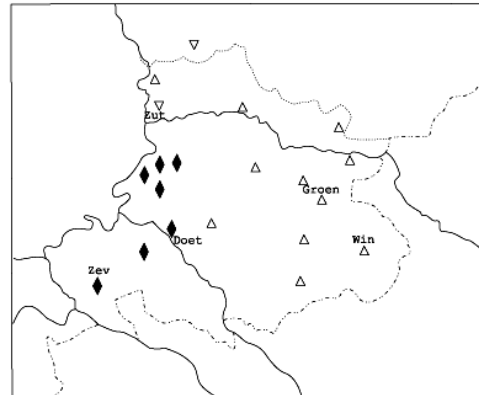
Haa: Tiedens 'n grove hadn de vrouwleu van de näöste familie 'n zwarten umslagdook aover 't heufd; nao de grove drogen ze 'm op de scholders.

LIEKBOER

tweepaardsboer die de overledene naar het kerkhof brengt/lijkboer

'n Lijkboer is 'n boer dén twee peerde hef dee der 'tzelfde uutzeet zodat e 'n aoverledene naar 't kerkhof brengen kan.

- 01 LIEKBOER: Wich, Wehl, Kep, Ste, Baa, Tol, Zev.
- 02 DOONNBOER, DODENBOER: Ruu, Eib, Groen, Lich, Aal, Win / Eib 1980 [Telge 1, 17], Lich 1991 [Telge 8, 32].
- 03 DOOIENBOER: Loch, Nee, Groen.
- 04 DOODBOER: Gor, Bel.

- ◆ *liekboer 01*
- △ *doonboer e.v. 02-05*
- ▽ *do-vaarder 06*

Den boer dén 't liek naor 't karkhof breg, heet in 't grootste deel van den Acht doonboer. Maor in 't zuidwesten en in twee plaatsen in de Liem wordt e liekboer eneumd.

- 05 DO-BOER: Zel.
- 06 DO-VAARDER: Eef.
- 07 NOODNAOBER: Wehl.
- 08 VEURNAOBER: Lar.
Il doonvaarder: Bat.

Groen: Den naosten naober is 'n ander as de dooienboer: dén had 'n peerd en brach 't liek naor de kärke hen.

Ste: 'n Lijkboer hef twee peerde.

Eef: Den do-vaarder mos neet allene varen bie 'n begraffenisse maor ok bie 'n trouwerieje. Neet ieder-ene had twee peerde, zodat in de meeste buurten 'n vaste do-vaarder was.

Gees: De meeste buurten hadn vrogger 'n dodenboer; dén had 'n peerd en dén veuren met de grove met 'n rietuug met de näöste familie.

Lar: De veurnaober –de naober dén met peerd en wagen veuren– was altied neet de näösten naober. De veurnaober had altied twee peerde.

Lich: Den doonboer is neet per sé den naosten naober.

Wehl: De noodnaober zei de dood aan bi-j de naoste naober. Dén ging dan aanzeggen bi-j de andere naobers.

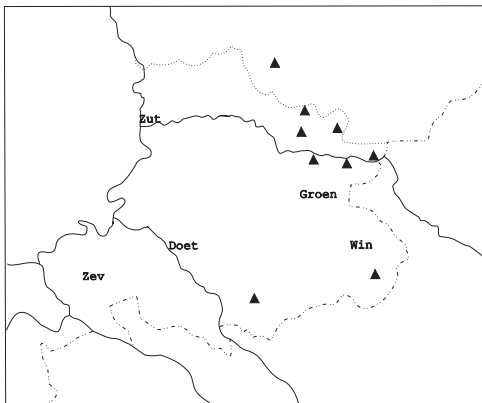
Vor: Ik was in de joren veerteg/viefteg van wat burenen den vierden naober. Maor ik wonen op 'n arbeidershuusken en had gin peerd. Bij 'n begraffenisse in de buurte waarn gin volgwagentjes genog en mos ik 'n volgwagentjen riejen met peerd van den eersten naober. Dén zei mien toen: "Denk der an dat iej vlak achter de liekwagen vaart met de naoste familie, want al bu'j vierden nääosten, 't geriej is van ons". Zo nauw nammen ze dat op.

● *Veur Nääoste naober kiek in hfst. 8 De maatschappij, eerste buurman.*

DOODGRAVER *doodgraver*

De doodgraver en de anzegger waren wel 's dezelfde persoon.

- 01 DOODGRAVER: Acht, Liem II Bat.
- 02 DOODGRAEVER: Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Win, Sin II Mar.
- 03 DODENGRAVER: Lich, Aal.
- 04 DOOIEGRAVER: Meg, Zev, Zed.

▲ *doodgraver 02*

De benaming doodgraver kump veur in dezelfde streek as woor graeven "graven" betekent; verg.: De mens-C, blz. 579.

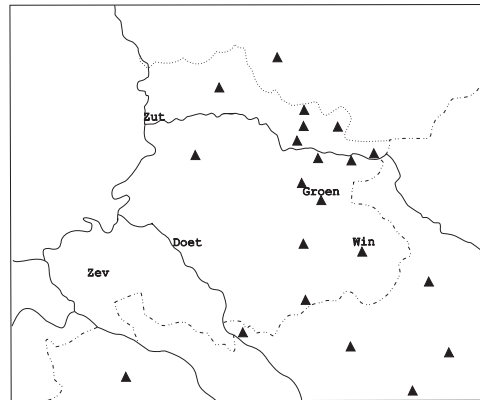
- 05 GRAFDELVER: Eef, Does, Zed.
- 06 GRAFMAKER: Voo, Zev, sHe.
II dodengraever: Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
II dooie(n)graever: Anh, Kle.

Aal: Doodgraver; older is dodengraver.

DRAGER *drager van de doodskist*

- 01 DRAGER: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Loch, Bre, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Bat.
- 02 DRAEGER: Vor, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win II Mar, Stlo, Hei, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 03 KREI: Wesv.
- 04 KRAAI: Wesv.
- 05 KRAEJ: / Gen 1999 [Telge 12, 95].

Hen: De dragers bunt de naobers; niet de noodnaobers. Bi-j 'n getrouwd of old ongetrouwd persoon bunt dat de getrouwde mansluu van de naobers. Is 't 'n jong ongetrouwd

▲ *draeger 02*

De benaming draeger hef 'n grotere verspreiding as graever in doodgraver. Dat kump aovereen met de verspreiding van de warkwoorden draegen en graeven; verg.: De mens-C, blz. 589/579.

persoon dén aoverleden is, dan bunt de jonge ongetrouwde mansluu van de naobers de dragers. De dragers loopt naost de liekkoetse en draagt bi-j 't kerkhof de kiste naor 't graf.

Tol: At de aoverledene getrouwd was ewes (of heel old maor ongetrouwd) dan droegen de getrouwde buurluu; die hadden dan zwarte hansen an. Was der 'n jonge man of vrouw estorven, dan droegen de jongen uut de buurte de kiste; die hadden dan witte hansen an.

Loch: Bie kinder en ongetrouwde vrouwen droegen de dragers –net as den anspreker– witte handschone. Veural ongetrouwde, olde vrouwen wullen dat neet en hadden dan zwarte handschone besteld.

Nee: De draegers kregen an 't starfhoes altied ne borrel; dat was dat ze gin las zollen hebben van de loch van 't liek.

Vor: De dragers mossen nãöst de liekwagen lopen; maar as de (zand)weg al te slech was, lepen ze aover 't fietsepap.

Gen 1999: De kraejen wachten achter de kerk töt de mis afgelopen is [Telge 12, 95].

LIEKWEG

lijkweg

- 01 LIEKWEG: Gor, Eef, Vor, Rek, Aal, Win, Voo, Vars, Sin, Sil, Zel, Wehl, Dre, Hen, Baa, Ang, Groes, Zev, Sto II Vre, Bork, Hei.
- 02 DOONNWEG: Lar, Bor, Gels, Eib, Bel II Bat, Mar.
- 03 DODENWEG: Gor, Loch, Rek, Bel, Win II Vre, Rhe.
- 04 DOOIIENWEG: Gor, Nee.
- 05 DO-WEG: Vor.
- 06 KERKWEG: Does, Did.

Bel: De doonnweg was vake ne anderen weg as woor-at ze gewoonlek aover naor de kärke gingen.

Wesv: Toen Westervoort nog klein was, ging alles aover de Vredenburgstraot of de Darpsstraot. Der ware toen nie veul straote.

In sommege plaatse nume ze 't de liekweg; hier niet.

Vor: Der was 'n ongeschreven wet die bepaolen woor de liekweg leep. Soms was die weg völle wieter, maor dan toch gingen ze die weg. In later joren –toe de liekkoetsen kwammen– wodn der nog wel 's van af-ezien umdat 't zandwaegen waren die 's winters soms bar slech waren. Met 'n boerenwagen ging dat nog wel, al mos de kiste veur de stevegheid an-evuld wodn met bossen stro. 'n Liekweg had 'n vast punt; as de stoet door ankwam, begonnen ze te luunn. Vake was 't 'n busken wat de koster vanuut de toren kon zien. Zon busken heetten 't Lu-busken. (Kiek in Boerderij- en veldnamen in Vorden op de kaarten 12 en 13).

Voo: Vanuut Voorst was de liekweg eerst de binnenweg deur, langs Maoteman, dan linksaf deur den Eikendiek hen, bi-j 't Roessenhuus rechtsaf Onderlangs in, naor den Spöltuin tot bi-j woor vrogger Rougoor wonen. En dan wieter op Gendringen an naor 't kerkhof. (Kiek in boerderij- en veldnamen in Gendringen op kaart 22). Maor bi-j mien wetten is dissen weg nooit as zodaneg gebruikt; mischien veur honderd joor of meer geleien.

Zel: Vanuut de Heidenhoek in Zelhem was de Barinkweg de liekweg. (Kiek in Boerderij- en veldnamen in Zelhem op kaart 24: Barink). Bi-j Lemkesbeumken (Boerderij- en veldnamen in Zelhem kaart 17) begonnen de buurluu te luden. Eén van de buurluu zat in de toren van de kerk; die gaf dan 't teiken an de anderen um te beginnen. 't Luden ging deur tut de stoet op 't kerkhof was.

Sin: Men hiel altied de liekweg, ook al was dat umme. At dén in de winter slecht was, dan gebeuren 't vake dat de buurte spoors dichten mos.

Win: Den weg nao 't karkhof was den van olds bekenden liekweg, dén soms allange neet meer ebroeket wodn as gewonen weg. Maor veur ne grove wodn hekken los-edaone of dräo deur-ekneppene. Ok waege dee deur onenegheid af-eslottene wazzen, wodn dan toch los-edaone.

Sto: Tusse Stökkum en Zeddum lit 'n olde liekweg; dat was vroeger de weg van Stökkum naor 't Zeddumse kerkhof. Hi-j lit vlak naeve Montferland. Stökkum heurde veur 1855 bi-j de parochie Zeddum. Toen nao de Tweeden Oorlog iemand uut Stökkum in 't ziekenhuus in Dörrekum dood was gegaon, wazze olde minse nog kwaod dat ze met 't liek aover de grintweg wazze gegaon en niet aover de liekweg deur den bos.

Hen: Vrogger volgden de liekstoet 'n vaste route: de liekweg. Uut mien kinderjaoren (ik bin in 1926 geboren) wet ik één geval dat de weg niet meer beston. Mar de familie ston der op dat opa langs de olde liekweg naor 't karkhof ging. De buurte hef 'n paar vrochten (heiningen) op motten brekken en 'n noodbrugge aover 'n graven motten leggen. De buurte deed dit allemaole zonder morren en met respect veur de familie.

Eef: De liekweg was van olds natuurlek 'n zandweg. As dee in de winter onbegaonboor was, dan hielp de gemeente de weg in orde te maken zodat de wagens via de liekweg naor 't karkhof konden. Deur de anleg van de spoorwaegen en 't Twentekanaal bunt olde waegen in onbruuk eraakt.

KOFFIETAOFEL *begravenismaal*

Hieronder volgt behalve algemene benamingen ok benamingen dee tegenswoordeg vake gebruikt wordt (01-02, 05-06) of vrogger (03-04, 15-21) in gebruik waren. De nrs 21-24 wordt ok in ander verband gebruikt; kiek doorveur hieronder bie: naogrove.

- 01 KOFFIETAOFEL: Meg, Sil, Zel, Wesv, Groes, Zev, Did.
- 02 KOFFIETOFFEL: Pan.
- 03 GROVENMAOL: Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Win.
- 04 GROEVEMAOL: Aal, Vor / N. Acht ca 1860 [Telge 4, 40] || Bat.
- 05 BROODMAOLTIED: Zut, Wich, Vor, Lar, Gels || Bat.

- 06 BROODTAOFEL: Ang, Lat.
- 07 BEGREFFENISMAOL: Voo, Hen, Groes, Zev, Sto.
- 08 BEGRAFENISMAOL: Gor, Kep, Dre.
- 09 BEGRAFFENISMAOL: Loch, Tol.
- 10 BEGRAFENISMAOLTIED: Alm.
- 11 BEGREFFENISMAOLTIED: Wehl.
- 12 DOONNMAOL: Eib || Bat.
- 13 DOODSMAOL: Hen.
- 14 DODENGELACH: Groen.
- 15 DODENGELAOGE: Groen.
- 16 DOONNGELAOG: Bel.
- 17 DODENGELAOOF: Bel.
- 18 DODENGELOF: Lich.
- 19 DOONNGELOF: / Lich 1991 [Telge 8, 32].
- 20 DODENBIER: / Vars 1985 [Telge 6, 85] || Rhe.
- 21 NAOBEGRAFFENISSE: Eef, Aal, Zel.
- 22 NAOBEGREFFENIS: Gen.
- 23 NAOGROVE: Eib, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 154].
- 24 NAOGROEVE: Aal.
- 25 GROVENBEER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105].
|| grovenkoffie: Kle.
|| dodenkoffie: Bork, Rhe.
|| dooienkoffie: Anh.

Groes: Vroeger zeie ze begreffenismaol, now hiet 't koffietaofel.

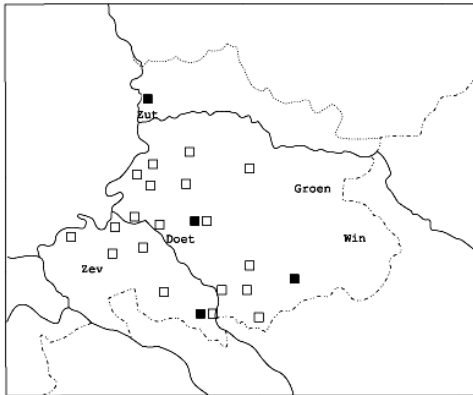
Win: 't Grovenmaol of de naogrove beston oet koffie met 'n taofelkeuksken zonder glazuur.

Sto: 't Drinke nao afloop van 'n begreffenis, hiette heel oneerbiejeg: 't vel verzoepe. [Ok: Zed]. [VEL; VERZOEPE].

Harf: Vrogger wodn der met 'n begravenismaal melk naor de bakker ebrach en dén bakken door grotere stoetens van as gewoonlek; ik dache van zon 12 ons.

Aal: In Aalten wodn 't groevemaol gebroekt, veurdat ze naor 't kerkhof gingen. De naobers zorgden veur 't groevenbrood; dat was wittebrood. Nao 't begraven was de naogroeve ok in 't starfhuus. In later tied wodn de naogroe-

- *naobegreffenisse e.v.*
"begrafenismaal" 21-22
- *naobegreffenis e.v.*
"visite om de buren te bedanken" 03-07

Naobegreffenis/naobegreffenisse hef twee betekenissen: de meest gebrukeleke is: "visite om de buren te bedanken". In vier plaatsen is de betekenis: "begrafenismaal". 't Völt op dat de opgaven veural veurkomt in 't gebied an beide kanten van den Olden lesselt.

ve ok wal ehollene bi-j de noo nog bestaonde Sociëteit Schiller. [GROEVENBROOD; ok: / Acht 1882 (Telge 2, 45)].

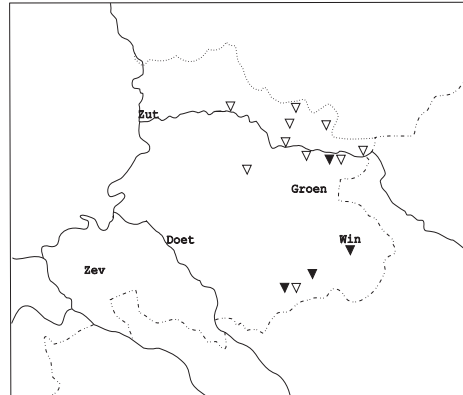
N Acht ca 1860: GROEVEBOLLEN "ronde wittebroden speciaal voor het begrafenismaal gebakken" [Telge 4, 40].

NAOGROVE

visite om de buren voor hun hulp te bedanken

Vake was de naogrove daags nao de begrafenisse, maor 't kon ok nog 's aovends op dezelfde dag waezen en ok wel later; veertien dage later was dan wel an de late kante.

- 01 NAOGROVE: Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek.
- 02 NAOGROEVE: Aal.
- 03 NAOBEGREFFENIS: Gen, Sil, Wehl, Did, Zed / Wehl 1944 [Diesveld 1, 6].
- 04 NAOBEGREFFENISSE: Din, Vars, Zel, Dre, Hen.

- ▼ *naogrove e.v. "begrafenismaal"* 23-24
- ▽ *naogrove e.v.*
"visite om de buren te bedanken" 01-02

Dit kaartjen en 't veurege vult mekare an: den No Acht kent de benaming naogrove in dezelfde betekenissen. Ok dan is de betekenis "visite om de buren te bedanken" gangboorder as de betekenis "begrafenismaal". In de Zuidwesteleke Liem bunt gin opgaven veur "de visite om de buren te bedanken"; 't "begrafenismaal" heet der: koffietaofel/koffie-

- 05 NAOBEGRAFFENISSE: Wich, Vor, Tol.
- 06 NAOBEGRAFFENIS: Vor, Ruu, Sin, Hen.
- 07 NAOBEGRAFENIS: Kep, Ste, Ang, Lat.

Hen: De naobegreffenisse is nog dezelfde aovend of de aovend der op. De bedoeling is um 't geleende bestek e.d. weer op te halen. Maor 't was ok 'n visite: 't bedanken veur de hulpe van de noodnaobers.

Alm: De buren komt 's aovends of de anderen aovend terugge veur 'n köpken koffie. Dan wordt alles –messen, taofellakens, köpkes– weer met-enommen.

Vor: Zo ongeveer 'n wekke later was der 'n soort naobegreffenisse veur de näösten. Die kregen dan 'n borrel en nammen de köpkes en schötteltjes weer met naor huus.

Wehl: 's Zondags nao de begreffenis wieren de noodnaobers op de naobegreffenis uitgeneudegd. Ze hoeven dan niks te doen, kregen koffie met krintebrood en ok wat ien

't glas: sterk veur de mansluj en 'n zuut borreltje veur de vrollie.

Bel: Den eersten zundag nao de eerste misse gingen de naoste familie en de naobers naor 't café woor ok 't dodengelaof (nao afloop van de begraffenis) ewes was. Door kreggen ze dan koffie met brood en één of twee borreltjes veur 't verdreet en 't helpen.

Zel: Op de naobegreffenisse wodn ok de onkosten verrekkend. De naoste noodnaober b.v. had 't aoverluden betaald en soms ok 'n graf ekocht.

Hen: Burenhulpe op 'n begreffenisse wordt niet betaald. De buren buten de noodnaobers die op de begreffenisse eholpen hebt, wordt hartelek bedankt. Zee hebt op de begreffenisse eur nat en dreuge ehad. De noodnaobers kwammen nog op de naobegreffenisse. Die was op dezelfde aovend of op de aovend der op. De bedoeling is um 't geleende bestek e.d. weer op te halen, maor 't is ok 'n visite um de noodnaobers te bedanken.

WEDUWE

weduwe

- 01 WEDUWE: Gor Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Haa, Eib, Aal, Bre, Gen, Sil, Zel, Doet, Hen, Baa, Tol, Lat, Groes, Zev, Zed.
- 02 WEDEWE: Vars.
- 03 WEDUWVROUW: Gor, Eef, Vor, Bre, Zel, Kep, Dre, Hen, Ang, Zev, Did, Pan.
- 04 WEDUWVROUWE: Loch, Lich, Aal II Bat.
- 05 WEDEVROUW: Vor, Voo, Sil, Wehl, Hen, Does, Sto / Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Vars 1985 [Telge 6, 401], Gen 1999 [Telge 12, 175] II Kle.
- 06 WEDEVROUWE: Vor.
- 07 WEDDEVROUWE: Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel / Lar 1864 [GV-alm 172] II Mar
- 08 WEDDEWEVROUWE: / Eib 1980 [Telge 1, 96].
- 09 WEDDEVROUW: Meg II Vre, Bork, Raes, Rhe.
- 10 WEDDEWE: / Eib 1980 [Telge 1, 96].

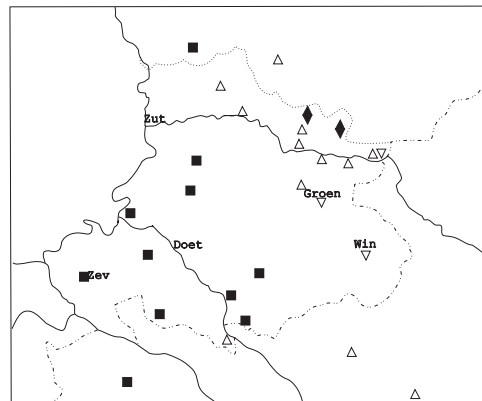
- 11 WERREVROUWE: Gels, Nee.
- 12 WEDDUWVROUWE: Rek, Groen, Win.
- 13 WEDDEWIEF: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 255].

Tol: As Annie de weduwe was van Piet Jansen, dan adresseren i-j vrogger 'n brief an eur zó: An de weduwe P. Jansen; of: An de weduwe P. Jansen-de Vries.

WEDUWNAAR

weduwenaar

- 01 WEDUWNAAR: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Haa, Eib, Aal, Bre, Gen, Sil, Doet, Hen, Baa, Lat, Zev, Zed.
- 02 WEDENAAR: Tol.
- 03 WEDENAER: Zut.
- 04 WEDUWMAN: Eef, Vor, Loch, Lich, Aal, Zel, Kep, Dre, Hen, Ang, Groes, Zev, Did, Pan.
- 05 WEDEMAN: Vor, Voo, Vars, Sil, Wehl, Hen, Does, Groes, Sto / Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Vars 1985 [Telge 6, 401], Gen

■ *wedeman 05*   △ *weddeman 06,08*
 ▽ *wedduwman 07*   ◆ *werrekeerl 09*

Tegenaover weddeman/weddekeerl (06, 08) in de No Acht steet wedeman (05) as benaming veur de weduwenaar in Liem en de streek langs lesselt en Olden lesselt. Veur den O Acht bunt ok nog op-egeven: wedduwman en werrekeerl.

- 1999 [Telge 12, 175] || Bat, Kle.
 06 WEDDEMAN: Lar, Haa, Rek, Bel, Meg / Lar 1927 [Heuvel 1, 95], Eib 1980 [Telge 1, 96] || Raes, Rhe.
 07 WEDDUWMAN: Rek, Groen, Win.
 08 WEDDEKEERL: Loch, Bor, Gees, Eib, Bel / Lich 1991 [Telge 8, 143] || Mar.
 09 WERREKEERL: Gels, Nee.
 10 WEWENAAR: / Bor 1839 [GV-alm 171].
 || wedman: Kle.

WEESKIND

wees

- 01 WEES, WEESKIND: Acht, Liem || Bat, Kle.
 02 WEZE: Eib, Bel, Bre, Tol.
 03 VERSTORVEN KIND: Gels.
 || wezenkind: Rhe

Groes: 'n Wees het gin vader en moeder meer.

Voo: 'n Weeskind is 'n verweesde jong of 'n verweesde deern.

Bre: At één van de beide ouders dood is, dan heet 'n kind ne HALFWEZE.

VOOGD

voogd

- 01 VOOGD: Acht, Liem || Bat, Mar.
 02 VOOG: Gels, Lich, Wehl, Tol, Groes, Sto.
 03 VOG: Vor.

Ang: 'n Voogd wórdt aangesteld aover minderjarige kinderen.

Tol: Hie was voog aover dat kind.

ANNEMMEN

adopteren

- 01 ANNEMMEN: Acht; Wehl, Ang || Bat, Mar, Vre, Bork.
 02 AANNEMME: Lat, Groes, Zev, Did, Sto.
 03 AANNAEME(N): Zed, Sto || Stlo, Anh.
 04 AANNEME: Wesv.

- 05 ONNEME: Pan.
 06 ADOPTERE(N): Gor, Gels, Hen (now), Tol (now), Groes, Zev, Zed (now) || Bat, Hei.
 || aonneme: Kle.
 || adoptieren: Anh.

Eef: Dee hebt 'n kind an enommen; da's 'n angenommen kind.

Vor: A'j 'n kind annemt, he'j 'n angenommen kind.

ANGENOMMEN KIND

aangenomen kind

- 01 ANGENOMMEN KIND: Acht; Ang, Zed, Sto || Bat, Vre, Anh.
 02 AANGENOMME(N) KIND: Wehl, Goes, Did, Zed, Sto.
 03 AANGENAOME(N) KIND: Meg, Wesv.
 04 AANGENOME KIND: Lat.
 05 ONGENOME KIND: Pan || Kle.
 06 AN-ENOMMEN KIND: Eef, Vor, Loch, Eib, Hen, Baa || Bork, Rhe.
 07 KIND DAT AN-ENOMMEN IS: Harf.
 08 PLEEGKIND: Wich, Vor, Gees, Gels, Nee, Bel, Sil, Zel, Wehl, Hen, Ang, Wesv, Zev, Zed || Bat.
 09 VOOGDIIJKIND: Zut, Wich, Bre, Wesd, Wehl, Zev.
 10 GIN EIGE(N) KIND/KIEND: Bre, Pan.

Tol: 'n Angenommen kind was b.v. 'n weeskind uut de familie of van de voogdij. Eers heitten dat dan 'n voogdijkind. Dat hiel meestal zien eigen achtername.

Hen: Vrogger wier 'n angenommen kind dat gien familie was 'n voogdijkind enuumd.

Zut: Vrogger noemden ze 'n angenommen kind ook wel 'n voogdijkind.

Ruu: Van 'n angenommen kind wodn wal ezegd: "t Is groot-ebracht bie Jansen".

Lich 1991: VRENDEKIND "door oom of tante (zonder kinderen) aangenomen of geadopteerd kind" [Telge 8, 139].

HOOFDSTUK 6

GROOTBRENGEN

GROOTBRENGEN

opvoeden

- 01 GROOTBRENGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 OPBRENGEN: Bel, Hen.
- 03 OPVOEDEN: Gor, Harf, Haa, Gen, Vars, Doet.
- 04 OPVOEIE: Lat, Wesv, Zev.
- 05 OPFOKKEN: Hen.
     II groottrekken: Vre, Rhe.
     II optrekken: Hei, Anh.
     II ertrekke(n): Stlo, Raes, Kle.

Hen: Grootbrengen; 'n enkele keer wordt wel 't platvloerse opfokken gebruikt.

Alm: Kinder grootbrengen is niet makkelek.

Gees: Kinder grootbrenging vólt neet met.

Sto: Blage grootbrenging vilt niet met.

Vars 1985: Hei! Zit niet zo in ow neus te pulken! Door bu'j niet bi-j op-ebracht! BI-J OP-EBRACHT WAEZEN "opgevoed zijn met" [Telge 6, 253].

Kot 1913: Ja, dee kindere. As ze nog heel, heel klein bunt, at ze nog neet lopen könt, dan kiekt ze met eure grote ogen zo onschuldeg de weld in. I-j meent haoste dat ze engeltjes zólt worden, dat ze nooit verkaerde dinge in den zin könt kriegen. Maor zeutjes-an wordt ze toch gewone mensen, zeutjes-an markt men dat ze eure gebreken hebt, dat ze op tied in stuur ezat mot worden as der wat goods van greujen zal [Meinen 2a, 17]. [IN STUUR ZETTEN].

Eib veur 1973: Iej wordt eer aoverrene duur ne mestkore as duur ne vigelante "gezegd om aan te geven dat welopgevoede mensen anderen niet beledigen" [H. Odink 3, 238].

Bel: Hee kent gin fesoen; hee hef gin veurgank ehad. VEURGANK "(goed) voorbeeld".

Aal 1964: Hee is op-ejongd in .... OPJONGEN "grootbrengen, opgroeien" [Rots 1, 59; ok: / Win 1925 (Meinen 3, 44), Win 1978 (Van Loo 1, 18)].

Lich 1991: Onder de kieften oet-ebrod waezen "zonder behoorlijke opvoeding op-gegroeid zijn" [Telge 8, 62]. [KIEFTE; OET-EBROD].

GREUJEN

groeien

As ('n kind) in lengte en/of gewich too-nömp, greujt 't.

- 01 GREUJEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Wilp, Bat, Mar, Haak.
- 02 GRUJE(N): Wich, Din, Aze, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv.
- 03 GRÄÖJE(N): Gen, Voo, Meg, Wehl, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob II Vre, Ges, Ram, Elt.
     II wassen: Boch.

● *Veur 'n kaartje van greujen/gruje(n)/gräöje(n) kiek in: De weerd-B, blz. 199.*

Wich: Den kleinen gruujt slech.

Groes: De kleine gräöjt slech.

Gels: Den kleinen greujt slech; der zit nog gin dog in. [DOG; ok: Bel, Lich, Kep].

ANKOMMEN

aankomen

As ('n kind) zwoorder wordt, kump e an.

- 01 ANKOMMEN: Gor, Harf, Zut, War, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Sin, Wesd, Zel, Doet, Hen, Baa, Tol, Olb, Does, Ang II Wilp, Bat.
- 02 AANKOMME: Wesv, Zed.
- 03 BI-JKOMME(N): Wehl, Lat, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob.
- 04 ANWINNEN: Loch,
- 05 ZWOORDER WORDEN: Alm, Vars, Zel, Dre II Kle.
- 06 DER WAT BIEJ OP KRIEGEN: Eef.

Eib: Den kleinen kump kwelleke an.

Wehl: Dat kind kump niks bi-j; door zit gin gräöj ien.

Din: Den kleinen kump amper an; hie schikt zich niks. [ZICH SCHIKKEN].

DREUGE

zindelijk

As 'n kind dreuge is, dut 't neet meer in de bokse.

- 01 DREUGE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Tol II Bat, Mar.
- 02 DREUG: Meg, Sil, Doet, Does, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Pan.
- 03 ZINDELEK: Gor, Alm, Vor, Ruu, Gels, Haa, Nee, Rek, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Ste, Lat, Wesv, Groes, Zev II Wilp, Bat.
- 04 ZINLEK: Harf, Wich, Lar.
- 05 SCHONE: Vor, Tol.
- 06 REIN: Meg.

Aal: "He'j 'm al dreuge?"; teggenwoordeg: "He'j 'm al zindelek?".

Sin: 'n Kind wat zindelek is, is veur de duke

veurheer. [VEUR DE DUKE VEURHEER ZUN].

● *As 'n kind neet dreuge is, wordt der wel ezegd:*

- 01 ALLES IN DE BOKS(E) (DOEN): Loch, Lar, Nee, Aal, Meg, Vars, Wehl, Hen.
- 02 'T NOG IN DE BOKS(E) (DOEN): Eib, Rek, Bel, Dre, Ste, Lob.
- 03 IN DE BOKS(E) (DOEN): Gor, Eef, Groen, Zel, Lat.
- 04 IN DE BROOK DOON: Zut.
- 05 ZICH NOG IN DE BOKSE DOON: Nee.
- 06 ZIK NOG IN DE BOKSE PISSEN: Win.
- 07 ALLES NOG LAOTEN GAON EN KOMMEN: Eib, Meg, Sin.
- 08 NAT WAEZEN: Loch, Bel, Aal, Wesv.
- 09 NAT LOPEN: Bor.

Lar: Den kleinen deut alles nog in de bokse.

Gor: Den kleinen dut nog in de bokse; hee is nog niet dreuge.

Zut: As 'n kind dreuge is, dut 't neet meer in de brook.

Loch: Den kleinen is aoverdag helemaal dreuge, moor 's nachs is e nog alle nachte nat.

Nee: Den kleinen dut zich nog in de bokse.

FLESSE

zuigfles

- 01 FLES(SE): Acht, Liem.
- 02 FLESKE: Nee, Rek.
- 03 ZUUGFLES(SE): Gor, Alm, Zut, War, Vor, Aal, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Wesv, Zev, Zed, Lob.
- 04 ZOEGFLES(SE): Ruu, Gees, Gels, Haa, Eib, Groen, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Wesd II Wilp.
- 05 ZOEGEFLESSE: Win.
- 06 ZOEGEFLESKE: Nee.
- 07 ZOEGFLESKE: Bel.
- 08 TITTENFLESSE: Lar, Gels II Mar.
- 09 KUNSTMODER: Vor.

Ang: Geef i-j den kleinen 's de fles.

Hen: Vrogger ko'j dudelek 't verschil tussen 'n borskind en 'n flessenkind zien [BORSKIND, FLESSENKIND].

SPEEN

speen

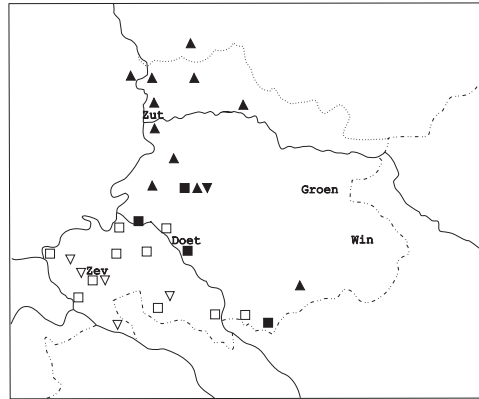
De speen is 't veurwarp wat op 'n zuugflesse zit en wordeur 'n kleine uut dee flesse drinken kan.

- 01 SPEEN: Acht, Liem.
- 02 SPENE: Zut, Rek.
- 03 TITTE: Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Bre, Voo, Vars, Zel, Dre, Hen, Ste II Bat, Mar.
- 04 TIT: Bel, Voo.
- 05 TIET: Zev.
- 06 LUTS: Voo, Wehl, Kep, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 95].
- 07 LUTSE: Groen, Din, Doet.
- 08 LOTSE: Aal, Tol II Wilp, Bat.
- 09 LÖTS: Zev, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 83].
- 10 TEPEL: Bre, Groen, Lich.
- 11 TEPPEL: Loch, Hen.
- 12 MEMME: Loch, Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 142].
- 13 MEM: / Pan 1988 [Telge 7, 87].
- 13 FOP: Wesv, Pan.
- 14 VRAEMAKER: Haa.
- 15 TUTS: Pan.
- 16 POELA: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 117].
- 17 ZEGEMEMMEKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 116].
- 18 ZEGEMENNEKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178].

FOPSPEEN

fopspeen

- 01 FOPSPEEN: Acht, Liem.
- 02 FOKSPENE: Eib.
- 03 FOP: Sil, Wesv, Pan.
- 04 FOPPE: Eib / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 96].
- 05 LUTS: Gen, Voo, Wehl, Kep, Ang, Wesv,

- *luts 05*
- ▲ *lotse 07*
- ▼ *lötse 09*
- *lutse 06*
- ▽ *löts 08*

Veur "fopspeen" en "speen" bunt heel wat namen bekend; veur de Liem en 't westen van den Acht bunt völle varianten van luts op-egeven.

- Zev, Did, Sto, Pan.
- 06 LUTSE: Din, Doet, Dre, Hen.
- 07 LOTSE: Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Loch, Aal, Hen, Tol II Wilp, Bat.
- 08 LÖTS: Dui, Groes, Zev, Zed, Lob.
- 09 LÖTSE: Hen.
- 10 FOPLÖTSE: Gor.
- 11 FOPLUTS: Did.
- 12 FUUPKEN: / Lich 1991 [Telge 8, 40].
- 13 SPEEN: Eef, Bre, Din, Meg, Doet.
- 14 ZOEGSPEEN: Wesd.
- 15 VRAEMAKER: Gels, Haa, Rek.
- 16 DODDE: Zut, Loch.
- 17 LODDE: Vor.
- 18 TITTE: Bor.
- 19 ZOEGETITTE: Nee, Eib.
- 20 KUNSTTITTE: Hen.
- 21 GUMMIETITTE: Ste.
- 22 LÖGGENTITTE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 240].
- 23 VERNEUKER: Bel / Eib 1981 [Weeink 1, 93], Groen 1994 [Telge 9, 130].
- 24 VERNEUKERTITJE(N): Hen.
- 25 FUTER: Eib, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 40].

26 FOZZE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 65].

27 LUL: Meg.

Il vraetitte: Mar.

Eib: Dén zit nog te lörken an de foppe.

Gor: 'n Foplotse met wat sukerwater wodn gebruukt um 't kind zeute te hollen. Ok wodn 't vake de boste egeven, ok al hadn ze gin zog meer.

Bor: Um de titte extra lekker te maken, stok de moder 'm in de mond en doornao in de sukerpot.

Doet: De lutse wier nat gemaakt en in de suker gestokken.

Wich: At ze uut wollen gaon, deden ze 'n betjen jenever an de lotse, dan wier de kleine veurloepog niet meer wakker.

Lar: Der is van vrogger bekend dat wat kinder nog 'n fopspeen gebruuken as ze al nor schole gingen.

Wehl: Lutse zun 'n hot uut de mode gewes; now ien de crèche kommen ze weer ien de mode um de kinder zuut te hollen.

Bel: De olde generatie dee gebroeken den verneuker heel völle. In onze generatie moste wi-j zeen dat der af te krieggen, umdat 't zo slech was. Dat is ok areg elukt en noo zee'j weer heel vake den verneuker bi-j kleine kinder in gebroek.

Hen: Ik heb –zon zesteg joor eleden– nooit 'n lotse ehad. De zuster (wijkverpleegster) wol 't niet hebben: de kinder kreggen der hanglippen van. Later zeien ze dat deur 'n lotse de tande verkeerd zollen kommen te staon. Maor ik gleuve dat 't now wel weer mag, want ik zie ze weer meer.

TOD

zoethoudertje

'n Tod is 'n lepken woorin suker edaon wordt en wat doornao dichte-ebonden wordt en an de kleinen egeven um ze “zeute te hollen”.

01 TOD: Does, Zev, Did.

02 SUKERTOD: Groes, Pan.

03 DODDE: Zut, Loch.

04 DOT: Meg.

05 SUKERDOTTE: Loch, Groen.

06 ZEUTEN DODDEN: Lar.

07 SUKERPUPKEN: Gees, Aal.

08 SUKERFÖPKEN: Sil.

09 SUKERLOTSE: Hen.

10 ZUUTHOUWERTJE: Wesv.

11 SPEENTJEN: Bre.

Gees: As klein maeken kreeg ik van mien grotmoo sukerpupkes. Dat was 'n linnen lepken woorin suker edaon was en dan met 'n dräödjen dichte-ebonden was. Onze huusdokter zae tegen mien grotmoo dat 't slech was um 'n kleinen suker te geven. Maor door trok mien grotmoo zich niks van an. Op 'n dag ton de lepkes nao 't wassen op de hegge te dreugen leien, leep onzen huusdokter der langs hen en strek in 't veurbiegaon met ziene hand aover de hegge en weg waren alle sukerpupkes! Mien grotmoo –dee dat duur 't kökkenraam zag– dee de dure lös en reep: “Dokter, dat kan mien niks schellen, want ik hebbe nog linnen zat!”.

Aal: Rond de eeuwwisseling beston 't gebroek van eigengemaakte sukerpupkes. Veural bi-j armere leu, maor ok wal bi-j mensen dee 't better konnen doon.

Hen: Toe ik meer as 70 joor geleenn in de karke edeupt wodn, brullen ik erbarmelek. 'n Olde buurvrouw –die kort veuran in de karke zat– kwam nao veuren, halen 'n sukerlotse uut de naoszak en dowwen mien die in de mond. 't Mot goed eholpen hebben.

● *'t Verwarp is zonder benaming ok op-egeven veur: Nee, Din, Vars, Sin, Doet, Kep, Ste // Haak.*

Dui: 'n Löts was 'n tod woor 't blaag meh liep en op zaog; die stonk vaak 'n uur in de wind. [LÖTS].

Ruu: Wie mosn 'n kere oppassen op 'n klein jungskan, wat altied met 'n todde bie zich sleep. Dat wisse wie wel, maor de olde wullen dat neet wetten en hadden der 'n nijeje lappe neer-elegd. Maor 't jungskan wol zien olde todde. Wie hebt net zo lange

ezocht tudta'w 'm vonden. En ton pas wol e naor bedde. [TODDE].

Loch: Der wodn wel 'n törke –'n olde lappe–egeven voor den kleinen op kon zoegen. [TÖRKE].

Ste: As 't 'n zuut kind was, ko'j met 'n jawweldoek volstaon. [JAWWELDOEK].

DE BORSTE GEVEN

de borst geven, voeden

As 'n (kraom)vrouwe 'n kleinen de borste gif, dan krig e te drinken.

- 01 DE BO(R)STE GEVEN: Gor, Harf, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol II Wilp.
- 02 DE BO(R)S GEVEN: Meg, Wesv II Kle.
- 03 DE BÖ(R)S GEVE(N): Sil, Doet, Wehl, Olb, Ang, Lat, Zev, Did, Zed.
- 04 DE BÖRSTE GEVEN: Vars, Sin, Wesd, Zel.
- 05 DE BÖRST GEVEN: Voo.
- 06 DE BOSTE GEVVEN: Aal, Win II Stlo, Ram.
- 07 DE TITTE GEVEN: Gor, Harf, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Din, Gen, Vars, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ste.
- 08 DE TITTE GEVVEN: Aal, Bre, Win.
- 09 DE TIT GEVE: Wesv, Zev, Zed, Pan.
- 10 DE TIET GEVE: Dui.
- 11 DE MEM GEVEN: Meg.
- 12 DE LINKSE GEVE: Pan.
- 13 DE BO(R)STE LANGEN: Bel.
- 14 DE TITTE LANGEN: Aal.
- 15 WAT LANGEN: Bel.

- 16 ANLEGGEN: Loch, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Doet II Hei.
- 17 AANLEGGE: Zed.
- 18 AN DE BORST LEGGEN: Dre II Ges, Emm.
- 19 ZOG(E): Gels, Hen, Sto.
- 20 ZEUGEN: Bel, Gen /Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 217].

- 21 ZUGE(N): Lob / N Acht 1882 [Telge 2, 157].
- 22 VOEDE: Pan.
- 23 VOEREN: Doet II Stlo.
- 24 TITTEN: Gels.
- 25 GE'NEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 101].
- 26 NEMMEN: Bel.
- 27 LAOTEN TITTEN: Doet.
- 28 LAOTEN DRINKEN: Doet.
- 29 'T JAK LOSMAKEN: Win.

Win: De eerste kere de borste gevven, wordt anleggen eneumd.

Pan: De linkse geven wödt duk uut gekheid gezeid.

Zed: Vrogger zeie ze: de kleine de bös, de tit geve; now: de kleine aanlegge.

Rek: Vrogger zeien ze: de titte geven; noe meer: de boste geven. 'n Verhaal van vrogger is, dat ne jonge van veer jaar tegen zien moo zee: "Moo gao zitten; 'k wil de titte hebben". Ton e genog ehad had, vroog e: "Woor is miene piepe?", want hee roken ok al.

Bel: As grotere kinder an 't drammen wazzen, dan zae moder wal: "Waes maor stille; ik zal ow zo nemmen". Dan wazzen ze zó stille, want door veulen ze zik te groot veur.

Acht 1895: ZOG "moedermelk". [Ok: / Vars 1985 (Telge 6, 422)].

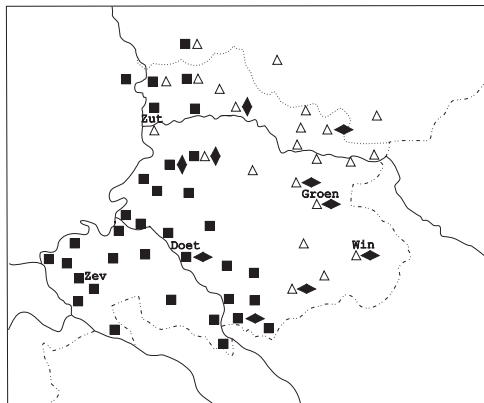
Eib veur 1973: Dee good wat op 't venster hef, hef ok good wat in 'n winkel "een vrouw met flinke borsten heeft ook veel voeding" [H. Odink 3, 237].

Ruu: 'n Kind 't etten ingeven "een kind voeren".

WIEG

- 01 WIEG(E): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 151] II Wilp, Bat.

- *wieg(e) 01*   △ *wege 02*
 ◆ *huia 03*   ▾ *heia 04*

De verdeling ie - ee in wieg(e) - wege is ok op andere kaartjes te zien; verg. b.v.: schieten - scheten (blz.223) riet/reet (De wereld-B, blz. 296), vlier/vleer (De wereld-B, blz. 272). De namen heia en huia komt (nog) verspreid in den Acht veur.

- 02 WEGE: Gor, Harf, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Bat, Mar, Haak.
 03 HUIA: Wich, Vor, Loch / Vars, Lich 1895 [Telge 2, 56], Loch 1916 [Bello 1, 10], Ruu 1930 [Zwart 3, 236].
 04 HEIA: Nee, Bel, Groen, Aal, Win, Voo, Doet / Vars 1882 [Telge 4, 52], Aal 1964 [Rots 1, 17], Win 1971 [Deunk 1, 88].
 05 SUJA: Lich.
 06 ZUZE: / Lar 1885 [Postmeter 1, 7], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 220].

Wesv: Wieg; met 'n lange ie as in 't woord hier.

Eef: Wiege; met 'n lange ie as in 't woord hier.

Tol: In de wiege (en in de kinderwagen met van die grote fietsraaie) lei onderin 'n me-trasjen, met zeegres evuld, 'n molton onderdekken, 'n lakentjen, nog 's 'n dikke molton onderlegger, 'n kruuksken an de vuutjes, 'n kussentjen onder 't köpken, 'n baovenlakentjen en dekken-

tjes. Zo ston 't kind dan achter de kachell!

Bel: 't Beste köj wegen met ne schommelwege of suzewege. [SCHOMMELWEGE; ok: Bre; SUZEWEGE].

Din: De uutzet wier veur de geboorte aneschaft; de wiege en de wagen der nao. Die waren meestal 't cadeau van de grootvaders en grootmoeders.

Kep: Nao de geboorte ging 't kind eers bi-j de moeder in de beddestae, maor ok lag 't wel 's in 'n la van 't kammenet.

Lar: Pas as den kleinen der was, kochten ze 'n wege; zodoonde lag 't kind eers in 'n was-teil of iets dergeleks.

Did: De wieg wier duk eiges gemaakt.

Kep: De wagen was de huia. [HUIA].

Aal 1964: HAJU "kinderwagen" [Rots 1, 17].

Ruu: Ze zetten vrogger den kleinen wel 's op 'n stoel en um 'm dan in slaop te maken, wipten ze dan hen en weer met den stoel. Onderwiel zong ze: "Huia, kabuia, huia, kabuia".

Tol: Vrogger lei 't kind meestal in de kinderwagen: zo'n hogen op fietsraaie en 'n brune kappe die'j neer konnen slaon.

Wesv: De uutzet moes mit de zeuvende maond kloor zin, maor de kinderwage wier pas gekoch as 't kind der was of hi-j wier geleend bi-j de familie.

Dui: 'n Gezegde was: gi-j mot gin hok make veurda'j 'n kalf het. Gi-j mot niet te gauw de kinderutzet kloor hemme. [Ok: Wich].

● *Veur de wege in de beddestae kiek in 't Huus, blz. 155.*

SCHUDDEN

wiegen

Schudden is de wieg (regelmaoteg, geliekmaoteg) hen en weer bewaegen.

- 01 (HEN EN WEER) SCHUDDE(N): Gor, Zut, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Haa, Rek, Groen, Aal, Bre, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Does, Ang, Zev, Did II Wilp,

- Bat.
- 02 SCHOMMELE(N): Gor, Eef, Zut, Loch, Eib, Aal, Bre, Vor, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Dre, Hen, Tol, Wesv, Dui, Zev II Bat, Mar.
- 03 WIEGE(N): Alm, Din, Vars, Zel, Wehl, Kep, Hen, Tol, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Pan, Lob II Wilp.
- 04 WEGEN: Lar, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win.
- 05 (HEN EN WEER) SCHOKKELE(N): Meg, Wesv.
- 06 HEN EN WIER SCHOTJEN: Gels.
- 07 BOETSEN: Din, Sin.
- 08 BUTSEN: Gen.
- 09 BOSSEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 80], Win 1971 [Deunk 1, 33].
- 10 POSKEN: Win.
- 11 RUILEN: Loch, Dre.
- 12 HUIEN: Hen.
- 13 HEIEREN: Aal.
- 14 BEIEREN: Bel.
- 15 HÖTJEN: Eib.
- 16 JIKKEREN: Aal.
- 17 ZUZEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 220] II Mar.

Aal: Heieren; maor wi-j praot van heiaan.

Loch: Um 'n kind in slaop te maken, mo'j schommelen of räölen met de wege.

Aal: Um te schommelen met de wege –jik-kern– maken ze 'n touw an de wege en an ne taofelpoot vaste en dan trappen ze op dat (strakke) touw; dan heel i-j de hande vri-j.

Bre: Op ne skommelwege hoven i-j den voot maor te zetten en dan skommeln de wege al.

Vars: An 'n schommelwiege zat an de ziedkante 'n pinne woorop etraoden wier um te können wiegen.

Gels: Bie wat leu schotjen ze met de wege hen en wier en a'j dan menen dat den kleinen sleep, scheien ie der met oet en dan begon 't schreeuwen wier!

Meg: A'j de klomp of schoen onder één van de wiegpoten zet, kö'j de wieg hen en weer schokkelen.

Bel: Vrogger hadn ze 'n lank töw –'t beiertöw– an de wege; dan kon moder vanoet de beddestae den kleinen beieren. [BEI-ERTÖW].

Kep: Wiegen is an 't wiegetouw trekken. [WIEGETOUW].

Vor: As jonge mos ik 's met mien kammeraod op mien zusken passen. Umda'w wollen gaon knikkeren, bonde wie de hofliene an de wege, deden 'm deur 't göttengat hen, zoda'w der iederbod iets an konn trekken um mien zusken in slaop te maken. Maor toe'w 't deur 't knikkeren vergatten en den kleinen begon te schreeuwen, trokke wie te hard an 't touw en ging de wege van de bene. 't Schreeuwen was now nog slimmer, want den kleinen was op de grond evallen. Moder kwam ons ton bes um de oorne!

Vars 1882: Heia, heia, kindjen; 't Pepken steet in 't spintjen; Vader hödt de bonte koe: Kinneman doet oew eugskes toe [Telge 4, 52].

LOOPREKKE

looprek

't Looprekke –de veurloper van den box dén zon vief-en-zeuventeg jaar eleden in gebruik kwamp– was lange neet algemeen bekend. 't Is 'n veurwarp woorin 'n kleinen vaste zit en kan leren lopen. Der bunt twee typen: ene zonder raedjes en (in later tied) ene met raedjes woordeur den kleinen zich met looprekke en al verplaatsen kan. Met de benaming loopwagen (04) wordt dit laatste veurwarp vake an-eduud, maor vaste lig dat neet; 'n loopwagen kan ok zonder raedjes waenn (kiek bie Sin) en 'n looprekke kan raedjes hebben (kiek bie Bel, Kep).

De box wodn later völle an-eduud met de benamingen veur 't looprekke (kiek bie Aal).

01 LOOPREK(KE): Acht, Liem.

02 LOOPRIK(KE): Eef, Zel.

03 LOOPHEKKE: Gor, Harf, Alm.

04 LOOPWAGEN: Harf, Nee, Eib, Bel, Vars, Sin, Tol.

Sin: 'n Loopwagen was 'n langwerpeg toestel van zo'n 150 cm lank, 50 cm breed en 40 cm hoge. An de beide ziedkanten was 'n gleuve woor 'n bred deurschaof. Dat bred beston uut twee helften. 't Kind zetten ze in 't bred en dan schaooven ze de helften an-ene um 't middel van 't kind. At 't kind liep, schaof 't bred hen en weer.

Bel: De raekes dee an 'n looprekke zatten, waren zó emaaft dat den kleinen onder 't lopen de veutjes der neet onder kon kriegen.

Kep: In later tied ko'j de kinderstoel ok wel umbouwen tut looprek met wiel'tjes der onder.

Tol: 't Kind wodn in 'n looprek buten ezet onder de beume in de schemme, soms met 'n lappe vitragie der aover tegen de muggen.

Lat: Looprek is 'n ander woord veur box. [BOX].

Lar: 'n Box is 'n loophek. [LOOPHEK].

Aal: LOOPREKKE; zo wodt hier de box nog wal eneumd. [Ok: Groen / Lich 1991 (Telge 8, 74); LOOPREK: / Pan 1988 (Telge 7, 83); LOPE-REK: / sHe 1982 (Telge 3, 93)].

● *Vake waren der andere meneren woordeur 'n kleinen neet zovölle bewaegen kon:*

Tol: At 'n kind kon staon, bonnen ze dri-j kökenstule in 'n dri-jhoek an mekare en daor zetten ze 't kind in.

Aal: Was der meer ruimte neudeg, dan nammen ze veer of vief steule: der wazzen vrogger grote gezinnen en onder de vief jaor wazzen der vake drie kindere. Wol moder nog 'n betjen können warken, dan mosten dee opborggen können worden. In 't algemeen köj stellen dat bi-j 't gewone arbeidersvolk en op de boer 't steulenrek algemeen gebroek was. 't Looprek was haost te verwaarlozen: 't was neet praktisch en veur de meesten te duur. [STEULENREK].

Zel: 't Kind zat vrogger tussen dri-j stule in, maor ok wel in de kakstoel.

Kep: Toen der nog gin looprekken waren, zetten ze 't kind wel in de holtbak of in de törfbak of tussen vier stule.

Wich: 'n Looprek kennen ze vrogger nog niet; 'n kleinen wodn tussen 'n stuk of wat stule ezet of in zo'n olderwetse eierkiste.

Eef: 'n Kleinen zat vake in 'n eerpelkiste of zoiets; ok zat e wal met 'n touw vaste an 'n tuug; dan kon e ok neet weglopen.

Win: 't Kind worden wal in 'n kuven ezat of achter ne lere; ok bonn ze 't wal an den poot van ne taofele vaste.

Bre: As moder op 't land mos warken, zetten ze den kleinen in ne kruwagen.

Lob: 'n Looprek hadde ze vroegeer niet neudig; je liet 't kiend mar aover de grond krupe.

Hen: Ik bun in 1926 geboren en heb 't zonder box motten doen; mien breur van 1928 ok. Maor mien breur van 1933 kreeg 'n box. Ik was toen zeven joor, maor ik zie nog mien vader thuuskommen met de box achter op de fietse. De baodem hef e zelf nog emaaft, die was der niet bi-j-eleverd. [BOX].

● *Veur de benamingen van den kakstoel kiek in De mens en zien huus, blz. 42-43.*

KINDERDOEK

luier

- 01 KINDERDOEK: Gor, Harf, Alm, Wich, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Ste, Tol II Wilp.
- 02 DOEK: Gor, Vor, Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Does, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Pan.
- 03 DOOK: Harf, Eef, Ruu, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Win II Bat.
- 04 KINDERDOOK: Gor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win.
- 05 PISDOOK: Bre, Win.
- 06 PISDOEK: Zed.
- 07 POEPDOEK: Wesv.
- 08 POEPDOOK: Zut.
- 09 LUIER: Alm, Zut, Eib, Doet, Hen, Lat, Groes, Zev, Zed, Sto, Lob II Bat.

- 10 LURE: Vor, Dre, Tol.
 11 LOERE: Win.
 12 MIEGELAPPEN: Eib.
 II keenderdook: Mar.

Voo: Kinderdoek of doek; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Alm, Wesd, Kep, Hen].

Alm: Vrogger zeien ze kinderdoek; noe is 't ok wel: luier.

Eef: Gif 'm 's 'n schone dook; doot 'm 's 'n schone dook veur.

Nee: In bedde had den klaenen ne witten dook en at e in 't looprekke ging of op de grond krop, dan had e der ne blauwen aoverhen.

Bel: De kinderdeuke en de andere kinderwöske mossen veur zunsondergank van den hegge of draod af-ehaald wezzen. Want at den dauw der in sloog, kon 't kind dauwworm –ne hele slimme oetslag– kriegen.

SLUUTSPELDE

sluutspeld

- 01 SLUUTSPELDE: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Bor, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Tol II Bat.
 02 SLUUTSPELD: Sil, Doet, Dre, Does; Liem.
 03 SLOETSPELDE: Loch, Lar, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win.
 04 SLOETSPELE: Gels, Nee.
 05 SLOETSPEELDE: Eib.
 06 SLOESSPELDE: Groen, Aal.
 07 SLUUSSPELD: Voo.
 08 VEILEGHEIDSSPELD(E): Zut, Loch, Eib, Doet, Wesv.

Loch: Vrogger was 'n sloetspelde 'n rechte spelde; later ha'j 'n veilegheidsspelde en nog later 'n veilegheidsspelde met extra beveileging.

Hen: 't Kind kreeg 'n doek veur en die wodn vaste-emaakt met 'n sluutspelde. Mien grotmoeder numen dat nog spelden want zie had

de tied nog met-emaakt dat die dinge niet beveilegd waren. 't Mos toen 'n hele kuns waezen ewes um die dinge an te brengen zonder dat 't kind daor las van kreeg.

Vor: As den kleinen nog heel klein was, dan wodn de lure met de sluutspelde op den boek vaste-emaakt, as e groter was, dan wodn e met twee sluutspelden an weerskanten vaste-emaakt.

PAKDOEK

pakdoek

- 01 PAKDOEK: Din, Vars, Wesd, Hen, Wesv, Dui, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob.
 02 PAKDOOK: Gor, Gels, Bel, Lich, Aal, Bre.
 03 PAKLUIER: Zut, Wich, Loch, Eib, Lich, Zed.
 04 PAKLURE: Ste, Tol.
 05 UMSLAGDOEK: Vor, Meg, Sin, Zel, Kep, Ang, Lat, Zev, Did.
 06 UMSLAGDOOK: Eef, Loch, Gees, Haa, Nee, Eib, Groen.
 07 UMSLAGLUIER: War.
 08 WIKKELDOEK: Harf.

● “(’n Kind) in een pakdoek wikkelen”:

- 01 IN DE(N) PAK MAKE(N): Alm, Eef, Wich, Ruu, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Ste, Tol, Zev, Sto, Pan.
 02 IN DE PAKKE MAKEN: Aal, Bre, Win.
 03 IN 'T PAK MAKEN: Harf, Gees.
 04 IN DE(N) PAK DOON: Gor, Zut, Lar.
 05 IN 'T PAK DOEN: Doet.
 06 IN DE PAK STAEKEN: Gor.
 07 IN DE PAK STEKKEN: Hen.
 08 INPAKKE(N): Vor, Eib, Kep, Hen, Zev, Zed II Bat.
 09 IENPAKKE: Groes.
 10 INBAKEREN: Doet.
 11 BAKEREN: War, Voo.

Bre: 't Kind wodn 's morgens ewassene, dan lag 't op den schoot van de baker of op taofel. Ne komme van eerdewark met warm water en 'n helen zachten spons was neudeg veur 't wassen. Daornao wodn 't naveltjen nao-ekekene en 't helsken, de oksels en 't kuntjen met streujoeder in-evreven. Dan kreeg e 'n hemken an, 'n truiiken en ne dook. Daornao wodn e in ne pakdook ewikkeld, van onder de ermkes tut over de veutjes: hee wodn in de pakke emaaft. Wat te lang was van den pakdook wodn terugge-eslagen en met ne sluitspelde vaste-eholne. Um 't köpken kwam ne flanellen dook hen, zoda'j haoste geen snuutjen meer zagen. Heel vake lag 't kind de eerste negen dagen overdag bi-j de moder en 's nachts in de wege.

Rek: 'n Kleinen kreeg gewoon ne dook veur en dan ging e in den pak. Hee wodn dan op ne dook in puntvorm eleg; eers wodn links aover-eslagen en dan rechts en dee beide punten wodn dan an weerskanten met bende vaste-emaakt. Daornao wodn den dook van ondern dichte-evlood en vaste-eknupt met bende.

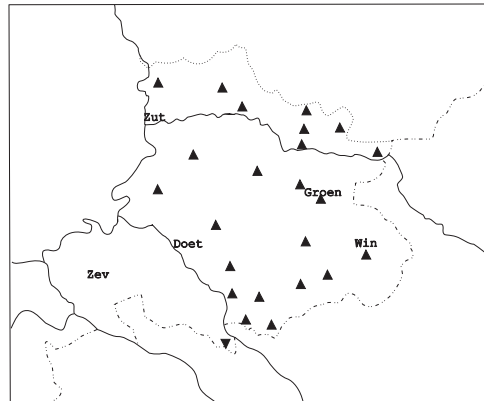
Tol: Met 'n dikke flenellen luier wodn 't kind in de pak emaaft. At 't nog heel klein was, kreeg e nog 'n duuksken aover 't köpken. Gien wonder: want wat kon 't vrogger kold en tochtereg waezen in de huze!

Eib: As 't kind good in den pak emaaft is, kon e de bene haoste neet reuren.

SLABBETJEN

slabbetje

- 01 SLABBETJE(N): Alm, Eef, Zut, Wich, Haa, Eib, Bel, Aal, Gen, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Dui, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob II Bat.
- 02 SLEBBEKE(N): Gor, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Sin, Sil, Wesd, Zel, Tol.
- 03 SLABBE: Gor, Harf, Eef, Vor, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Sin, Wesd, Doet, Ste II Bat.

▲ *slebbeke(n)* 02 ▼ *slebberken* 07

Slebbeken "slabbetje" is allene op-egeven in den Acht; Megchelen kent slebberken; dat is de enegste vorm met e in de Liem.

- 04 SLAB: Lat, Zev, Zed.
- 05 SLABBER: Wesv.
- 06 SLABBERTJE(N): Vars, Pan.
- 07 SLEBBERKEN: Meg.
- 08 SLABBEDUUKSKEN: Kep.
- 09 ZEIVERLAPPE: Vars, Zel.
- 10 ZEIFELLEPKE: Bor.
- 11 ZEVERDOOK: Lich.
- 12 SPIEJLAPPE: Gor.
- 13 SPIEJLEPKEN: Gor.
- 14 SPI-JDEUKSKEN: Win.
- 15 KNOOIDEUKSKEN: Bel.
- 16 KNOOILEPKE: Wesv.
- 17 KNOOITOD: Groes.
- 18 SLATERBEFKEN: Harf.

OPPASSEN

oppassen

- 01 OPPASSE(N): Acht, Liem.
- 02 INBLIEVEN: Eib.

Uif: ledere woensdag passen opa en oma op de kleine Wim.

Eib: 'k Mot bij mien dochter inblieven "ik moet oppassen op de kinderen van mijn dochter".

● *Veur “oppas” is op-egeven:*

- 01 OPPAS: Acht, Liem.
 02 VERLAOT: Uif / Vars 1985 [Telge 6, 376],
 Lich 1991 [Telge 8, 133].

Uif: Margen könt Wim en Wilma niet weg want zi-j heb gin oppas/verlaot in huus.

Lich 1991: Wi-j könt der neet uut; wi-j hebt geen verlaot [Telge 8, 133].

● *Veur “oppassen op boerderij en have” en veur wee der dan oppast, kiek in: De mens en zien wark.*

STRAFFEN
straffen

- 01 STRAFFE(N): Acht, Liem II Bat, Mar.
 02 BESTRAFFE(N): Zut, Vor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Bre, Win, Sil, Zel, Doet, Hen, Ang, Zev II Mar, Kle.
 03 STRAF GEVE(N): Gor, Alm, Vor, Ruu, Bor, Aal, Voo, Kep, Dre, Zed.
 04 STRAFFE GEVEN: Harf.
 05 LEUGNEN: / Acht 1895 [Telge 2, 79].
 II strofen: Vre, Hei, Raes.
 II bestrofen: Rhe, Anh.

Lich: 't Ondeugende kind krig straf. [STRAF KRIEGE(N); ok: Aal, Groes].

Lich 1991: 'N SCHOER KRIEGEN “straf krijgen” [Telge 8, 104].

Wesd: Veur straf kregen de blagen smear.

Nee: Vrogger wodn de kindere veur straffe eslaagn. [STRAFFE; ok: Harf].

Vor: Vrogger kreeg iej, a'j ondeugde uut ehaald hadden, wat achter veur de bokse of iej kregen 'n draej um de oorne.

Ruu: As 'n kind ondeugend was, zeien ze: “En noe ophollen anders krie'j met de stok”.

Pan 1988: As hi-j nog zo vervaelend blief doen, dan zu'w 'm 's burgemeester make. Want as hi-j 'n keer ien de blote kont het gestaon, dan leert die die streke wel af. BURGEMEESTER/ BURGEMEISTER MAKE “(iemand's broek) voor straf omlaag trekken” [Telge 7, 24].

Loch: Wat aover de vingers kriegen “bestraft worden”.

Eib 1980: Aover de klungels kriegen “een afstraffing krijgen” [Telge 1, 40].

Eib: Ene aover de vingers tikken “iemand afstraffen”.

Acht-Tw 1948: Iemand op 't vesjen spiejen “iemand een afstraffing geven” [Wanink 1, 185]. [VES(T)JEN; SPIEJEN].

Acht-Tw 1954: Iemand löchten “iemand een afstraffing geven” [Wanink 2]. [LÖCHTEN].

Acht-Tw 1948: SNUTEN “afstraffen” [Wanink 1, 184].

Win 1976: Ene den nözze snuten, ene den baord der af doen “iemand afstraffen” [Aes-sink 4, 19/32]. [NÖZZE; BAORD].

Lar 1930: “Ik straffe mien vrouw met goeie weurde”, zei de keerl en hee smet eur met de biebel an de kop [Langeler 1, 170].

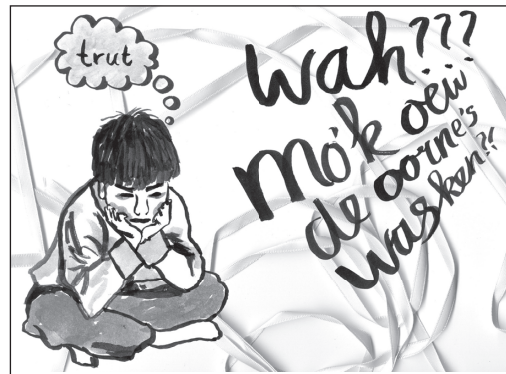
Win 1971: Ik zal der ow bi-ijlöchten! “ik zal je leren!” [Deunk 1, 25]. [BI-JLÖCHTEN].

sHe 1982: Gi-j mot der aan, viezen hond “gezegd als iemand/een kind op de nominatie staat om flink gestraft te worden” [Telge 3, 2].

Win 1971: Dén hef de laoge wal “die heeft straf genoeg” [Deunk 1, 137]. [LAOGE].

● *“(Een kind) dreigen met straf”:*

Gels: Mo'k oew de oorne 's wasken? “dreigend gezegd als men een kind waarschuwt”.

Vars 1985: Kom i-j 's hier menneken, dan za'k ow de kop 's tussen twee oorne zetten [Telge 6, 190; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 84)].

Win 1976: A'j noh neet oetscheidt, mo'j vanaovend met blote veute/blote bene nao bedde "voor de grap gezegd als kinderen moeten ophouden met dingen te doen die ze eigenlijk niet mogen" [Aessink 4, 56].

● *Veur verschillende hulpmiddelen woormee estraft kan/kon worden, kiek in hfst. 8 De maatschappij, onder: Veurwarpen um met te straffen.*

VERWENNEN

verwennen

01 VE(R)WENNE(N): Acht, Liem II Bat, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.

02 VERWAENEN: Bel.

II verwenden: Stlo.

II verwend maken: Vre.

II vertrekken: Hei, Raes.

Bor: A'j 'n kind verwent, lao 'j 'm te völle de wille.

Ruu: Verwenn; der wordt ok wal ezegd: zee toet zo met dat kind hen, dat ze 't kats bedarft. [HENTOETEN MET].

Wesd: At ze 'n kind verwent, vertoet ze vake 't kind vö! te völle. Vertoeten; met 'n oe as in 't woord boer. [VERTOETEN; ok: Wich, Kep, Hen].

Gen 1999: MET 'N KLEINE TÖTTELEN "een klein kind verwennen door al spelende aandacht aan hem te besteden" [Telge 12, 160].

Vars 1985: Dén verwend wördt groot-ebracht, krig baelders töt naogelacht [Telge 6, 381; ok: / Aal 1966 (Rots 2, 39)].

Win: Ze bunt der völs te verwend met; ze ligget der te völle met te kwakene. Kwaken is "vleiend" praoten. [KWAKEN].

Bel: Ze mot 'm hele dage 't gat naodraegen umdat e zelf niks dut; zo kinderachteg/verwaend is e. [KINDERACHTEG].

Hen: Deur zien verwendegheid is der met

dat blaag niks meer te beginnen. [VERWENDEGHEID; ok: Win].

Eef: Deur dee verwennerieje kump der van dat kind niks terechte. [VERWENNERIEJE; ok: Bre].

Groen: Dat kind is völs te völle verwend; dén is neet good veur-egaone. [VEURGAON].

Win 1971: SEMMELN, SEMPELN "verwend doen" [Deunk 1, 209].

Semmeln/sempekn.

● *Veur 'n verwend kind bunt op egeven:*

01 VERWEND(E)(N) BLAAG: Acht, Liem II Anh.

02 VERWEND(E)(N) BLAGE: Bel, Aal, Win, Zel II Vre, Bork, Raes, Rhe.

03 VERWENDE(N) SIK: Wich, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Voo, Sil, Wesd, Doet, Zev, Did, Zed, Pan / Gen 1999 [Telge 12, 142].

04 VERWENDE SIKKE: Eef.

05 VERWENDE GEIT: Zed.

06 VERWENDE(N) AAP: Zut, Gels, Lich, Wesv.

07 VERWEND KUKEN: Gels.

08 VERWEND DINK: Gor, Lar, Zel.

09 VERWEND DING: Gor.

10 VERWENDEN LABES: Eib, Bel, Groen.

11 VERWENDEN PREWWEL: Gels.

12 VERWENDE LARKE: Nee.

13 VERWEND DRIETHUUS: Bor.

- 14 VERWENDEN DRIETERD: Aal.
- 15 VERWENDEN DROL: Eib.
- 16 VERWENDE POETZAK: Wesv.
- 17 VERWENDE PRUK: Wesv.
- 18 VERWEND NES: Tol.
- 19 VERVEELDE SIKKENEUR: Rek.
- 20 NUSDODDEN: Rek.
- 21 SIP: Win.
- 22 BEDDEMIEGER: Win.
- 23 EMPENSTA(R)T: / Lar 1939 [Archief 2, 288].
- 24 SEMMELE: / Lich 1991 [Telge 8, 106].
- 25 SEMMELKUNTJEN: / Lich 1991 [Telge 8, 106].

● *Veur 'n verwend deerntjen bunt op-egeven:*

- 01 VERWENDE TITTE: Vor.
- 02 VERWEND NÖST: Ruu.
- 03 SAASKE: / Lich 1991 [Telge 8, 102].

● *Veur 'n verwend jungskan bunt op-egeven:*

- 01 VERWENDEN ZEIBEL: Ruu.
- 02 VERWENDE DROL: Vor.
- 03 BESCHUTEN-JENTJEN: / Lich 1991 [Telge 8, 20].

Vars 1985: LAAIE “lui, verwend meisje; luie, vervende vrouw” [Telge 6, 204].

Win 1971: LAAIE “verwend (doende) vrouw; LEMPE “verwend (doend) meisje” [Deunk 1, 128].

Vra 1991: LEMPE “verwende, kattige, luie vrouw” [Telge 8, 72].

Zie 1991: LEMKE “verwende, kattige, luie vrouw” [Telge 8, 72].

Liev/Zie 1991: LAAIKE “verwende vrouw” [Telge 8, 71].

Lich 1991: KIEVEDOL “verwend persoon” [Telge 8, 62].

● *“Heel erg verwend”:*

- 01 STRONTVERWEND: Zut, Groen, Aal,

Gen, Wehl, Dre, Groes, Did.

- 02 DRIETEVERWEND: Lich.

Wesv: Dat blaag is tot in de grond verwend. [Ok: Groes, Pan].

Groes: 't Is 'n strontverwenden blaag; hi-j is tot ien de grond verwend.

ZAKGELD

zakgeld

- 01 ZAKGELD: Acht, Liem.
- 02 ZAKCENT: War, Lar, Bor, Aal, Bre.
- 03 ZAKCENTEN: Eef, Hen, Ang.
- 04 ZAKCENTJE(N): Tol II Bat.
- 05 ZAKSTUVER: Rek, Bel, Wesv.
- 06 ZONDAGSCENTE(N): Zut (vrogger), Wesv.
- 07 ZUNDAGSCENTEN: Ruu.
- 08 ZONDAGSCENT: Lich.
- 09 ZONDAGSGELD: Wesv, Pan II Kle.
- 10 ZUNDAGSGELD: Eib.
- 11 ZONDAGSE STUVER: Zev.
- 12 TEERSTUVER: Bor, Gees, Gels, Rek.
- 13 NAOZAKSTUVER: Eib, Bel.
- 14 VERTEERGELD: Lich.
- 15 TESSENGELD: Vor II Anh, Kle.
- 16 SNOOPGELD: Eib.
- 17 SNOEPSTUVER: Gor.
II taskengeld: Vre, Stlo, Bork, Hei.
II tassengeld: Raes, Rhe.

Ruu: Vrogger kregen wi j zundagscenten; as 't der an zat.

Eib: Too der tied was 's zundagsmons den snoopwinkel nog lös. Wiej gingen dan met ons snoopgeld slikkergrei halen.

Gels: Veur den oorlog hadden de boerenjongs wal 's 'n hoonderhöksken met 'n paar hoonder achter in de weide staon. Veur 't eiergeld konn ze dan nog 'n kere oetgaon. Dat neumden ze ok 'n teerstuver.

Nee: Vroger vrogen wieleu –azze wielen naor 't bal gingn– an de va of de moo: “He’j misschien nog 'n paar daansedubbeltjes vuur oons?”. [DAANSEDUBBELTJEN].

HOOFDSTUK 7

LAEVEN IN DE GEMEENSCHAP

1. ALGEMEEN

TROP

gezelschap

- 01 TROP: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Kep, Dre, Hen, Did, Zed II Vre, Anh.
- 02 GEZELSCHAP: Gor, Alm, Voo, Haa, Gen, Vars, Zel, Doet, Wehl, Hen, Tol, Lat II Bat.
- 03 GEZELSCHOP: Nee, Eib, Rek, Win II Stlo.
- 04 STEL: Gor, War, Wich, Hen, Baa, Ang, Pan.
- 05 GROEP: Zut, Does, Zev.
- 06 CLUBJE: Gor, Harf.
- 07 KOOR: Gor, Vor.
- 08 KOPPEL: Lar, Sto II Kle.
- 09 PLOEG: Wesv.

Groen: Wi-j bunt der met ne helen trop ne dag oet ewes.

Pan: Wi-j ware met 'n heel stel 'n dag der uut.

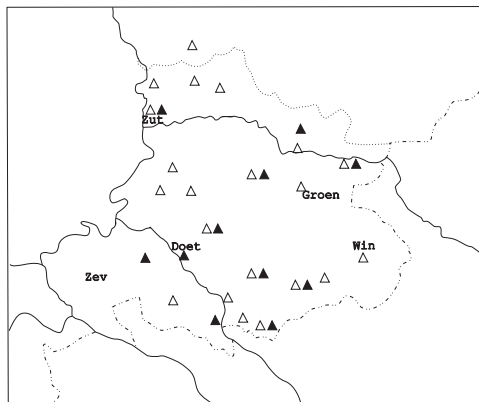
Does: Wi-j wazzen met 'n groep 'n dagjen der uut.

Lar: Wiej waren met 'n heel köppeltje 'n dag uut.

TEGENKOMMEN

(iemand) (toevallig) ontmoeten, (iemand) (toevallig) tegenkomen

- 01 TEGE(N)KOMME(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Lich, Vars, Sil, Zel, Doet, Gaa, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Does; Liem.
- 02 TEGGENKOMMEN: Groen, Aal, Win.

△ *integ(g)enkommen*
“ontmoeten” 03-04

▲ *integ(g)enkommen*
“tegemoeetkomen” 07-08

't Warkwoord *integ(g)enkommen* kan veural in den Aacht twee betekenissen hebben: “ontmoeten” en “tegemoeetkomen”. 't Völt op dat in 'n antal plaatsen (Eef, Ruu, Eib, Aal, Din, Vars, Zel) beide betekenissen näöst mekare veurkomt.

- 03 INTEGE(N)KOMME(N): Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Lar, Bor, Eib, Din, Voo, Vars, Sil, Zel, Hen, Tol, Zed II Bat.
- 04 INTEGGENKOMMEN: Bel, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 101].
- 05 TEGE(N) 'T LIEF LOPE(N): Zut, Eib, Ulf, Zev, Zed.
- 06 TEGEN DE HOED LOPEN: Vor.
- 07 TEGGEN DE HOED LOPEN: Aal.
- 08 TEGEN 'T LIEF AN LOPEN: Loch.
- 09 TEGGEN 'T LIEF AN LOPEN: Bre.
- 10 TREFFE(N): Din, Ulf, Zed.
- 11 ONTMOETE(N): Wehl, Hen, Zev.
- 12 ONTMEUTEN: Nee, Eib.
- 13 MEUTEN: Gees / N Acht 1882 [Telge

- 2, 86], Gels 1928 [Gids Folkl 1,88], Bor 2005 [Vruggink 1, 141].
- 14 IN DE MEUTE KOMMEN: / N Acht 1835 [Telge 4, 19], Acht 1882 [Telge 2, 86], Win 1971 [Deunk 1, 143].
- 15 BEJEGENEN: / Gels 1930 [Zwart 3, 234], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 72].

Tol: Ontmoeten zegge wi-j nooit. Op weg nao 't station kwamme wi-j Piet integen.

Gor: Op weg nao 't station kwamme wiele Piet integen. Weet ie wie ik op de countryfair tegen bin ekommen?

Sil: Op weg nao 't station kwammen wi-j Piet integen. Wet i-j wie ik op de countryfair tegenkwam?

Zed: Op weg naor 't station kwame wi-j Piet tege/ intege; of: liepe wi-j Piet tege 't lief. Wet gi-j wie ik op de countryfair tegekwam/trof?

Bre: Raod 's wee ik op de countryfair teggen 't lief an leep!

Gels 1928: "Beernd van 't Slat bint vanmid-dag de peerde gaon drossen, net too'k in 't veld kwam", vertelt Gait. "Zee hadden de sjas der al good in, maor ik kon ze nog bietieds meuten [Gids Folkl 1, 88].

Bor 2005: Onderweg wodn ze (de nääste naobermansleu met de broedsstarke) geregeld an-ehollen veur 't meuten zoas dat heet. Kundegheid had 'n boom aover de weg emaaft en door konn ze neet langs veurd at der tol (borrels) betaald was [Vruggink 1, 141].

● *In vriejer gebruik:*

- 01 ZIEN: Wich, Gen, Voo, Ulf, Vars, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol II Bat.
- 02 ZEEN: Loch, Nee, Eib, Bel, Lich, Win.

Loch: Weet ie wee ik op de countryfair zoge?

Eib veur 1973: Lebendege leu bejegent zik altied "wanneer mensen in leven blijven, zien ze elkaar steeds terug" [H. Odink 3, 146].

BIE MEKARE KOMMEN

elkaar volgens afspraak ontmoeten

- 01 BIE/BI-JMEKARE/MEKAARKOMME(N): Gor, Harf, Vor, Bor, Haa, Aal, Voo, Vars, Sil, Doet, Hen, Tol, Zed.
- 02 MEKARE/MEKAAR TREFFE(N): Ruu, Lar, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Ulf, Vars, Wehl, Hen, Zed.
- 03 MEKARE/MEKAAR ONTMOETE(N): Zel, Hen, Zev, Her.
- 04 MEKARE ONTMEUTEN: Nee.
- 05 MEKARE TEMEUTEKOMMEN: Eib / Kot 1911 [Meinen 2, 94].
- 06 MEKARE BEGAEGENEN: Win.
- 07 MEKAAR TEGE(N)KOMME(N): Ang, Did.
- 08 TE HOPE KOMMEN: / Eib 1980 [Telge 1, 83].

Voo: Wi-j hemmen afgespraoken da'w um twee uur in café "de Zon" bi-j mekaar zöllen kommen.

Win: Wi-j hebt af-esprokkene da'w mekare umme twee uur in café "de Zon" zölt treffen/ begaegenen.

Eib 1980: Lao'w token wekke weer te hope kommen.

● *In vriejer gebruik:*

- 01 MEKARE/MEKAAR ZIEN: Wich, Din, Vars, Gaa, Wehl, Dre, Hen, Baa, Does, Wesv, Lob.
- 02 MEKARE ZEEN: Gor, Alm, Eef, Ruu, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen II Bat.
- 03 ZICH ZEEN: Win.

Baa: Wi-j hebt af-esprokken dat wi-j mekare um twee uur in 't café "de Zon" zollen zien.

Win: Wi-j hebt af-esprokkene da'w uns umme twee uur in café "de Zon" zölt zeen.

● *In de volgende gevallen kump nog vriejer gebruik veur:*

Loch: Wie hebt af-esprokken da'w um twee

uur in café “de Zon” zullen waenn. [WAEZEN: Loch, Lich, Zel, Kep; WEZZEN: Aal].

Zev: Wi-j hemme afgespraoke dah wi-j um twee uur in 't café “de Zon” zolle zin. [ZIN: Zev; ZUN: sHe; ZIEN: Pan].

Zut: Wie hebben met mekaere um twee uur in “de Zonne” afgespraoken. [Ok: Lat].

Rek: Wie hebt um twee uur of-esprokken in “de Zon”.

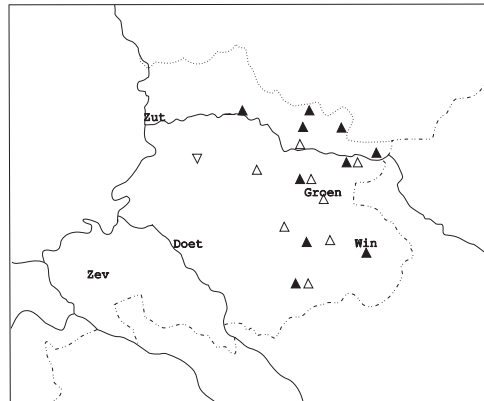
Vars 1985: De hele compagnie ston anetraoden toen euren vaandrig töt officier beedegd wier [Telge 6, 25]. [ANTRAEDEN “zich verzamelen, bijeenkomen”].

Acht-Tw 1948: 't Köttelt zo duur “gezegd als er zo langzamerhamd steeds meer mensen bij elkaar komen” [Wanink 1, 129; ok: / Lar 1924 (Langeler 1, 146)].

TOEKOMMEN NAOR

(iemand) tegemoetkomen

- 01 NAO(R) (IEMAND) TOEKOMME(N): Gor, Harf, Wich, Ruu, Bor, Voo, Ulf, Vars, Gaa, Kep, Tol, Does, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Her, Lob.
- 02 NÄÖR (IEMAND) TOOKOMMEN: Zut.
- 03 OP (IEMAND) AFKOMME(N): Alm, Lar, Eib, Win, Ulf, Vars, Wehl, Dre, Baa, sHe, Zed.
- 04 OP (IEMAND) ANKOMMEN: Gees, Groen, Win, Sil, Zel, Wehl, Hen, Ang.
- 05 OP (IEMAND) TOEKOMME(N): Hen, sHe.
- 06 BIEJ (IEMAND) KOMMEN: Haa, Dre ll Bat.
- 07 (IEMAND) INTEGE(N)KOMME(N): Eef, Ruu, Gees, Eib, Din, Gen, Vars, Zel, Doet, Wehl / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 116], Eib 1980 [Telge 1, 35], sHe 1982 [Telge 3, 70].
- 08 (IEMAND) INTEGGENKOMMEN: Aal.
- 09 (IEMAND) TEMEUTEKOMMEN: Loch, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win.

- ▲ *(iemand) temeutekommen 09*
- △ *(iemand) tegemeutekommen 10*
- ▽ *(iemand) tegemutekommen 11*

Behalve integ(g)enkommen “tegemeutekomen” hef temeutekommen/tegemeutekommen/tegemutekommen in den No Acht dezelfde betekenis.

- 10 (IEMAND) TEGEMEUTEKOMMEN: Ruu, Bor, Eib, Bel, Groen, Vra, Zie, Aal.
- 11 (IEMAND) TEGEMUTEKOMMEN: Vor.
- 12 (IEMAND) IN 'T GEMOED KOMMEN: / Acht 1882 [Otto 1, 499].
- 13 (IEMAND) TEGEKOMME: Pan.

Harf: Ton Jan mie zag, kwamp e dalek nao mie toe.

Alm: Toen Jan mie zag, kwam e op mien af.

Doet: Toen Jan mien zag, kwam e mien integen.

Vars: A'j iemand integenkomt, dan praot i-j niet met 'm, maor loop of fiets i-j gewoon deur.

Pan: Mak ow aover de weg mar gin zörg: ik kom ow wel tege.

● *Veur “(iemand) tegemoetgaan” bunt opgegeven:*

- 01 INTEGGENGAON: / Ruu 1930 [Zwart 3, 236].
- 02 INTEGGENGAON: / Aal 1966 [Rots 2, 7], Win 1971 [Deunk 1, 101].

- 03 TE MEUTE GAON: Gees / Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 146], Aal 1964 [Rots 1, 60], Lich 1991 [Telge 8, 122].
- 04 IN DE MEUTE GAON: / Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 146], Win 1971 [Deunk 1, 143].
- 05 TEGEMUTEGAON: / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 11, 20].
- 06 IN DE RICHTER GAON: / Win 1971 [Deunk 1, 189].

Win 1983: Zo hard at 't kind kon, geiselen ze aer moder temeute [Jaarb 6, 132]. [TEMEU-TEGEISELEN].

Din 1870: Toe zag zien vader 'm, dee zo'n spiet met 'm kreeg, dat e 'm integenleep, 'm um de hals veel en 'm kuste [Van Dijk 1, 338]. [INTEGENLOPEN].

OP VESITE GAON

op visite/bezoek gaan, (iemand) bezoeken

- 01 OP VESITE/VISITE GAON: Acht, Liem.
- 02 NAOR DE VISITE GAON: Loch, Kep.
- 03 OP VESITE MOTTEN: Tol.
- 04 OP BEZUUK GAON: Din, Voo, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Does, Zev, Zed, Sto II Anh, Kle.
- 05 OP BEZEUK GAON: Harf, Vor, Ruu, Eib, Bel, Aal II Rhe.
- 06 OP BEZUUK MOTTE: Wesv.
- 07 (IEMAND) OPZUKE(N): Ruu, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ang, Wesv, Zev, Did, sHe, Sto.
- 08 (IEMAND) OPZEUKEN: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Eib, Bel, Aal, Bre, Win II Bat.
- 09 (IEMAND) BEZUKE(N): Din, Ulf, Sil, Zev, Lob.
- 10 (IEMAND) BEZEUKEN: Vor, Ruu, Bor, Bel.
- 11 (IEMAND) ANSPREKKEN: Vor, Ruu, Nee, Eib, Voo, Hen / Eib 1980 [Telge 1, 4].

- 12 (IEMAND) ANSPRAEKEN: Lich, Bre, Win / Gen 1999 [Telge 12, 17].
- 13 NAOR (IEMAND) GAON: Vor, Bor, Gees, Haa, Aal, Vars, Ang, Wesv II Bat.
- 14 NAOR (IEMAND) TOE GAON: Vor, Bor, Lar, Wesv, Groes.
- 15 NAOR (IEMAND) TOO GAON: Aal.
- 16 NAOR (IEMAND) HEN GAON: Lar, Groen, Voo.
- 17 NAOR (IEMAND) HEN PRAOTEN GAON: Gels.
- 18 NAOR (IEMAND) MOTTEN: Eef.
- 19 NAOR (IEMAND) HEN PRAOTEN MOTTEN: Zel.
- 20 HEN ANSPREKKEN GAON: Rek, Groen, Lich.
- 21 'N BEZUUK BRENGEN AN (IEMAND): Wesd.

As der ene in 't zekenhuis lig, gao'j 'm ansprekken.

Wehl: Bezoek; met een uu as in 't woord buur.

Groen: Monn is Jan jeureg, dan gao'w op visite.

Ulf: Margen is Jan jeureg, dan zuken wi-j 'm op.

Zev: Marge is Jan jeureg, dan gaon wi-j 'm bezuke.

Loch: Vanaovend gao'w naor de vesite bie de naobers.

Does: Vanaovend gaon wi-j bi-j de buren op bezuuk.

Wesv: Vanaovend motte wi-j op bezuuk bi-j de bure.

Did: Koos leit in 't ziekenhuus; marge-aovend gao'k 'm opzuke.

Nee: Koos lig in 't zekenhoes; ik gao 'm morn-aovend ansprekken.

Groen: Koos lig in 't zekenhoes; ik gao morgenaovend hen ansprekken.

Hen: "Ik gao 'm margenaovend opzuken", wordt ok ezegd, maor vaker zeg i-j: "ik gao der margenaovend hen".

● *In vriejer verband:*

01 (ARGENS) HENGAON: Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Vars, Wehl, Dre, Baa, Tol, Lat.

02 (ÖRGES) HAERGAON: Pan.

03 (ARGENS) NAO(R) TOE GAON: Vars, Hen, Wesv.

04 (ARGENS) NAOR TOO GAON: Aal.

05 (ARGENS) NÄÖR TOO GAON: Zut.

06 (ARGENS) GAON KIEKEN: Aal.

07 (ARGENS) ACHTERHEN KIEKEN: Aal / Eib 1980 [Telge 1, 1], Vars 1985 [Telge 6, 3].

08 GAON BUURTE: Zev, Pan.

09 DE BUURT IN GAON: Did.

10 BI-J (IEMAND) AANSTAEKE: / Wesv 1996 [Telge 11, 16].

11 ÖRGES ANSTAEKEN: / Gen 1999 [Telge 12, 17].

12 DER HENGAON: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Gels, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Voo, Ulf, Vars, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol.

13 DER HEERGAON: Lich.

14 DER NAOR TOE GAON: Wehl, Lat.

Haa: Vanaovend gao'w naor de buurleu.

Groen: Vanaovend gao'w naor de naobers hen.

Eef: Vanaovend mo'k naor de buren.

Zel: Vanaovend mo'w naor de buurluu hen praoten.

Lat: Merge is Jan joreg, door gaon wi-j naor toe.

Aal: Koos lig in 't zekenhuus; ik zal der morgenaovend 's hengaon; of: morgenaovend wi'k 's effen naor 'm toogaon; of: morgenaovend wi'k der 's effen achterhen kieken; of: morgenaovend wi'k der 's gaon kieken.

Ruu 1930: MÄÖLTJEN "pretje, visite". KLEUTJESMÄÖLTJEN "pretje na het kloot-schieten" [Zwart 3, 237].

Dre 1991: Jenneken is nogal könneg met Leida van den Hogen Esse; ze likt nogal 's geregeld bi-j mekare aover de vloer [Pöste, blz. 50]. [BI-J MEKARE AOVER DE VLOER LIGGEN].

Kot 1913: Met Frederik zienen zaodhandel wol 't ok neet bes; hee kwam aosem te kort in hee lag ok völ te völle in de harbargen [Meinen 2a, 84].

Eib 1980: De buren he'w steureg um de pöste hangen "komen voortdurend bij ons thuis" [Telge 1, 65].

sHe 1982: As dén keerl de löp eenmaal het, bu'j 'm nog lang niet kwiet. DE(N) LÖP HEM-ME "(ergens) vaak op bezoek gaan" [Telge 3, 93].

Gen 1999: MEKAAR AOVER'LOPEN "veel bij elkaar op bezoek gaan" [Telge 12, 19].

Groes 1991: Örges den dörpel platlope "ergens (te) vaak aanlopen" [Driepas 8, 30].

Vars 1985: Heb i-j hier misschien 'n groten hond zien lopen, umda'j der nooit meer achterhen kiek? [Telge 6, 148; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 65)].

Gen 1999: He'j hier soms 'n hond zien lopen? "gezegd als iemand lange tijd niet op bezoek geweest is" [Telge 12, 75].

Wehl: "Heggi-j soms 'n hond zien geiselen?", vraog gi-j as iemand heel lang niet op bezuuk gewes is. [Ok: / Lar 1885 (Postmeter 1, 40)].

Zed 1981: A'j arges kom woor-a'j lang niet

gewaes bun, dan zegge ze wel tege ow: “He’j hier ’n hond zien geisele”; of: “Gi-j loop hier ok de dörpels plat”, wat dus niet ’t geval is [Lukkezen 1, 8].

sHe 1982: Kom ik gelaege of mo’k ’n andere keer weerkomme? GELAEGE KOMME “op een geschikt moment komen” [Telge 3, 50].

Kot ca 1930: Vader zat nog kwelleke op zien gemak of de deure genk los en den klompenmaker kwam der achterhen [Meinen 5, 43]. [DER ACHTERHEN KOMMEN “op bezoek komen”].

Wesv 1996: As de pot schakelt, kriewwe v-site “als een deksel van een pan zo maar verschuift, is dat een teken dat er bezoek komt [Telge 11, 79].

Wesv: Mien oma kump vandaag te viziet. TE VIZIET KOMME “op bezoek komen”.

Vars 1985: Argens effen angaon “ergens even aanwippen”. De angaonde man “de man die langskomt, op bezoek komt” [Telge 6, 18]. [ANGAON; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 67), Gen 1999 (Telge 12, 15)].

Lich: Piep der ’s achterhen “kom eens op bezoek”. [DER ACHTERHEN PIEPEN].

Pan 1988: ONGAON, ONSTAEKE “(iemand) (even) een bezoekje brengen” [Telge 7, 97/98].

Eib 1980: Zö’w onderweg effen bie ‘de Kip’ anstekken [Telge 1, 4]. [ANSTEEKEN; ok: / Zel 1936 (Klokman 3, 74)].

sHe 1993: AANGAON “op bezoek gaan”. AANKOMME; UM DE DEUR HEN KOMME KIEKE “op bezoek komen” Zo, komp gi-j ok ’s um de deur hen kieke. [Telge 3, 1/2/194].

Gen 1999: VEURBI-JKOMMEN “op bezoek komen” [Telge 12, 168].

Gen 1999: Kö’j margen efkes naevenkommen; ik bun de hele dag alleen thuis. [NAEVENKOMME(N) “langskomen”; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 103), Pan 1988 [Telge 7,71]. ANKOMMEN “op bezoek komen” (Telge 12, 112/15)].

Gen 1999: Ik was in de buurt en doorum

kom ik zo maor effen bi-j ow anwaejen. ANWAEJEN “(iemand) onverwachts een bezoek brengen” [Telge 12, 18].

Gen 1999: ANLOOP HEBBEN “veel kortstondig bezoek hebben” [Telge 12, 16].

Ruu: Leu dee völle op pad bunt, vesiet altied. VESITEN “op bezoek zijn”.

Hen 1984: Wieters liepen die boeren (op goeien vri-jdag) dan zon betjen um de Kamp te wandelen of ze wazzen aover en weer an ’t vesiten.

● *Wanneer krie’j bezeuk:*

Zed: At de eksters bi-j huus deie schettere of at de kat zich dei wasse, kreg i-j bezeuk.

Bor: As de katte zich wast of as de veurste koo lig te proelen op ’t grondholt, krie’j volk.

Eib: A’j met suker sleujt, krie’j volk.

Gies: KLEPHANNIS “iemand die veel op bezoek gaat bij anderen”.

Eib 1980: KLEPDEUZE “iemand die te vaak bij anderen op bezoek gaat” [Telge 1, 40].

Eib 1995: KLEPSCHUTE “iemand die te vaak bij anderen op bezoek gaat” [Telge 10, 106].

Lich 1991: No geiselt dee loopschute weer op hoes an. LOOPSCHUTE “vrouw die veel op pad gaat”. KLEPKE, KLEPKONTE “vrouw die in huis heen en weer rent of overal naar toe gaat”. SJASKE “vrouw die steeds op pad is” [Telge 8, 74/63/107].

Zel 1909: LOOPSCHUUT “vrouw die altijd uitloopt” [Drie m bl 1, 58].

Eib 1980: Nao lange kloppen kreeg ik endeleks gewag [Telge 1, 26]. [GEWAG].

Wesv 1996: AANGAON “naar binnen gaan” [Telge 11, 15].

sHe 1982: Iemand der in laote “iemand binnen laten” [Telge 3, 70].

Pan 1988: Worum stong gi-j dan zo onwies op de vurdeur te hiese? Gi-j wit toch dat dén altied dich zit: achterum is ’t kermis [Telge 7, 51].

Win 1978: At den boer inkump, zeg de schol-
tinne dat ze der van de Vaenetute ewest bunt
[Van Loo 1, 105]. [INKOMMEN “binnenkom-
men”].

Kot 1913: 't Wodn negen uur, tien uur, elf uur,
twaalf uur, één uur, twee uur, drie uur soms
veur Jan inkwam [Meinen 2a, 61].

● *In verband met 'n huusdokter dén naor 'n
zeke geet, bunt op-geeven:*

01 BEZUKE(N): Gen, Meg, Ulf, Sil, Wesd,
Dre, Wesv, Groes, Zev, Lob.

02 BEZEUKEN: Zut, Ruu, Loch, Gees, Eib,
Bel, Groen, Aal, Win.

03 OPZUKEN: Voo.

04 OP BEZUUK KOMME: sHe.

Zev: Tegeswoordig mo'j naor 't spraekuur
van de huusarts; hi-j bezuuk patiënten alleen
maor as ze heel arg ziek zin.

Loch: Tegeswoordeg mo'j naor 't sprekuur
van de huusarts; hee bezöch patiënten al-
lene maor as ze heel arg zeek bunt.

Voo: Den huusdokter kump de zieken alle-
neg maor opzukuken at ze heel arg ziek zun.

● *Heel algemeen is um dit geval te um-
schrieven:*

Alm: Tegenwoordeg mo'j naor 't sprekuur
van de dokter; hee kump allene mor an huus
a'j heel arg zeek bint.

Aal: Den dokter kump allene maor a'j heel
arg zeek bunt.

Rek: Den hoedokter kump allene an 't hoes
a'j heel arg ziek bunt.

Lat: De huusarts kump alleen maor a'j heel
erg ziek bunt.

Pan: Vroeger wol de dokter nog wel naeve
komme a'j pien in 't lief had.

● *Benamingen veur op bezeuk gaon as der
argens naregheid is:*

01 ANSPREKKEN: Gor, Gels, Bel, Groen,
Baa, Tol.

02 ANSPRAEKEN: Aal.

Gor: As der argens ene zeek is, gao'j 'm an-
sprekken.

Groen: Jan is zeek; vanaovend gao'w hen
ansprekken/vanaovend gao'w Jan ansprek-
ken.

Aal: Anspraeken is: op bezeuk gaon um te
laoten wetten da'j met de familie metlaeft in
nare omstandegheden.

● *Veur “op kraamvisite gaan” en “doopvisi-
te” kiek in hoofdstuk 3 DOOP, onder dopen.*

VOLK *bezoek*

01 VOLK: Acht; Ang.

02 VOLK-AOVER-DE-VLOERE: Eef, Bel,
Aal, Bre, Pan.

03 PRAOTVOLK: Ruu / Vars 1985 [Telge 6,
276].

04 VISITE, VESITE: Gor, Alm, Zut, War, Vor,
Ruu, Loch, Bel, Lich, Bre, Win, Gen, Sin,
Sil, Zel, Kep, Hen, Baa, Tol, Lat, Wesv II
Bat, Vre, Bork.

05 BEZUUK: Gen, Vars, Sil, Wesd, Doet,
Wehl, Does, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed,
Sto, Pan II Anh, Kle.

06 BEZEUK: Gor, Harf, Ruu, Bel, Aal II Vre,
Stlo, Hei, Raes, Rhe.

07 AANLOOP: sHe.

08 ANLOOP: Dre / Eib 1980 [Telge 1, 3].

09 ONLOOP: Pan.

Did: Bezuuk; met 'n uu as in 't woord buur.

Vor: Krie'j vanmiddag soms nog volk? lej
bunt zo drok an 't dweilen; 't lik wel da'j volk
verwacht.

Bre: Krieg i-j vanmiddag volk op visite/volk
over de vloere?

Eef: Hee höldt neet van volk aover de vloere.

Sin: As der visite was, kwam der naegelholt,
schinke en rolpanse op taofel.

Sil: Bi-j 'n feest of visite was der gekaakte
schink.

Tol: Bleeft de visite etten, dan was der 'n lekker stuksken vleis of 'n hane.

Wich: Met 'n grote visite was der krinteweggen. [Ok: Vor, Hen].

Kot veur 1934: Moder kaerden de kökkene uut en streujden der wit zand in. Zee zo. De mansleu trokken ne zondagse bokse en 'n schoon boezeroen an. Moder dee ne heldere schorte veur. De vesite kon kommen [Meinen 6, 45].

Ruu: Eppers an de pot hebben "gasten hebben die blijven eten".

Wesv 1996: Wi-j hemme marge vrimp volk aover de vloer. VREMP VOLK "niet tot de familie behorende personen" [Telge 11, 93].

Eib 1980: VOLLUK! "roep door middel waarvan iemand aandacht tracht te vestigen op zijn aanwezigheid" [Telge 1, 93].

● *Veur 't gebruik van de mooie kamer as der bezeuk is, kiek in: 't Huus, blz. 21.*

GASTVRI-J

gastvrij

01 GASTVRI-J: Aal, Voo, Vars, Sil, Doet, Kep, Hen, Baa, Does, Zev, Zed, Sto.

02 GASVRI-J: Lat.

03 GASTVRIE: Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Bor.

04 GASTVRIEJ: Gor, Nee, Eib, Rek, Aal, Zel.

Voo: Koosje is altied heel gastvri-j; zi-j is 'n goeie gastvrouw.

Sto: Koos is niet arg gastvri-j; hi-j is gin goeie gasgaever. Koosje is wel gastvri-j; zi-j is 'n goeie gastvrouw. [GAS(T)GAEVER].

● *In vriejer verband:*

01 ANHALEG: Gels, Groen, Dre, Hen, Ang, Zev.

02 ANHALEREG: Hen.

03 AANHAALDERIG: Did.

04 TOESCHIETELEK: Tol.

05 TOOSCHETELEK: Loch.

Ang: Koos is niet zo anhaleg; hi-j zut ow liever gaon as kommen.

Loch: Koosje is heel tooschetelek wat vesite angeet.

sHe 1982: De vuut onder andermans taofel staeke; de been onder andermans taofel staeke "bij iemand in de kost zijn" [Telge 3, 147/13; ok: / Kot 1933 (Archief 1, 258)].

Ruu: NACHSLAOPER "logé" [Ok: / Eib 1980 (Telge 1, 54), Vars 1985 (Telge 6, 234)].

Pan 1988: KERMISBED "noodbed voor een (kermis)gast" [Telge 7, 63].

VERGADEREN

vergaderen

01 VE(R)GADERE(N): Acht, Liem II Bat.

02 VERGAODERE: Pan.

Gels: Vergaderen, maor wie zegt: vegadan. [Ok: Nee, Bel].

Alm: 't Bestuur was um twaalf uur 's nachts nog an 't vergaderen.

Zed: 't Bestuur was um middernacht nog an 't vergadere.

Vars 1985: Den inleider had 'n andachtge geheur [Telge 6, 115]. [GEHEUR].

UUTNEUDEGEN

uitnodigen

01 UUTNEUDEGE(N): Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Haa, Aal, Bre, Gen, Voo, Vars, Wesd, Hen, Baa, Ang, Zev, sHe, Zed.

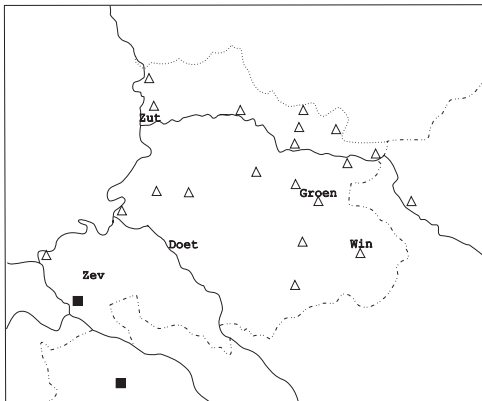
02 OETNEUDEGEN: Eib, Bel, Groen.

03 UUTNEUGE(N): Gor, Aal, Bre, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Tol, Did.

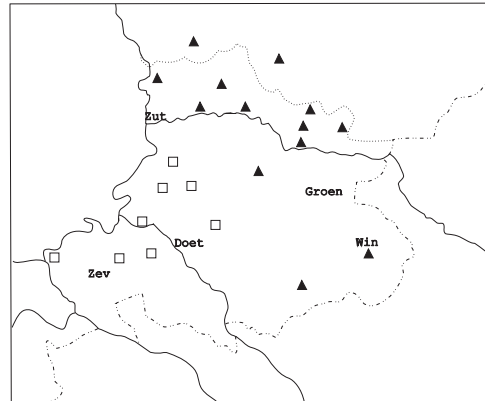
04 UUTNODIGE: Lat, Wesv, Groes.

05 NEUGE(N): Gor, Eef, Ruu, Loch, Bor,

△ *neuge(n) 05*   ■ *neuje 06*

▲ *verzeuken 07*   □ *verzuke(n) 08*

Neugen “uitnodigen” is veural in den O Acht (nog) heel bekend. Veur Pan en Kle is de variant neuje op-egeven.

Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Hen, Tol, Does, Wesv / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 2, 2], Bor 1882 [Kobus 1, 462], Ruu 1930 [Zwart 3, 237], sHe 1982 [Telge 3, 104], Lich 1991 [Telge 8, 81], Gen 1999 [Telge 12, 114] || Vre.

06 NEUJE: Pan || Kle.

07 VERZEUKEN: Gor, Alm, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Aal, Win / Aal 1964 [Rots 1, 49], Lich 1991 [Telge 8, 135] || Bat, Mar.

08 VERZUKE(N): Wich, Zel, Wehl, Dre, Hen, Tol, Wesv, Did / Liem 1836 [GV-alm 101], sHe 1982 [Telge 3, 162], Pan 1988 [Telge 7, 147], Wesv 1996 [Telge 11, 92], Gen 1999 [Telge 12, 168].

09 VRAOGE(N): Eef, War, Wesv, Groes.

10 INLAAIE(N): Sto || Anh.

|| inladen: Bork, Hei, Raes, Rhe.

Wesv: Wi-j zin ook gevraag/geneug/verzoch/uitgenodig.

Groes: Ze hemme ons ok gevraag.

Sto: Wi-j zun ok iengelaai.

Pan: Maerge hewwe fees waant wi-j zien ook geneugd.

Ruu: Volgende wekke he'w fees: Reurle neugt oe!

Verzeuken - verzuke(n) hef dezelfde betekenis as neugen/neuje: “uitnodigen”. Verzeuken is veural op-egeven veur den N Acht; verzuke(n) kump veur in de Zw Acht en in Wehl en Didam.

Liem 1836: Meister, ik wol ow verzeuken uut naam van mien vrouw um vanaovend 'n piepken te kommen roken [GV-alm 101].

Umg Zut 1859: En Jezus was ook eneud, en zien discipelen, op de brullefte [v. Heeckeren 1, 2, 2].

● *“(Iemand) laten uitnodigen”:*

Zel 1856: 'k Zol ow genaovend zeggen van den boer en de vrouw van Leestink, en ze lieten ow 'n zondagmiddag met mekare op 'n köpken thee verzeuken [Klokman 1, 66].

● *“Zich niet laten uitnodigen”:*

01 ZICH NIET LAOTEN NEUGEN: / Zel 1856 [Klokman 1, 76], Umg Nee 1863 [GV-alm 167], Din 1969 [ADW 5, 3, 4], Eib 1980 [Telge 1, 55].

Din 1969: Tut slot ston in Doezeborg 'n echten Gelderse koffietaofele te wachten. Nao alles wa'w dén middag ezien hadden, ha'w wel zin; wi-j hebt ons dan ook niet laoten neugen [ADW 5, 3, 4].

Zel 1856: “Kom luu, laot ow now niet neugen”, klonk het met echt Gelderse gulheid uit den mond van onzen gastheer en diens echtgenoot [Klokman 1, 76].

Wehl: In plaats van: wi-j zun ook verzoch, zeggi-j ook wel: wi-j heuren der ook bi-j. [Ok: Ruu, Haa, Bel, Win, Zev].

Tol: In plaatse van: wi-j bunt ok uut-eneug, zeg i-j ok wel: wi-j mot der ok hen. [Ok: Vor, Gels, Vars].

Win: Wi-j bunt ok eneugd; of: wi-j hebt ok wat met. [Ok: Lar, Rek]; of: wi-j heurt der ok bi-j.

Groen: Wi-j bunt oet-eneudegd; of: wi-j hebt ok wat met van dat fees.

Vor: In plaatse van: wiej bunt ok uut-eneudegd, zeg iej ok wel: wie mot der ok nog hen, of: wie hebt ok boodschap ehad. [BOODSCHAP].

Gaa veur 1974: “Gek dat ze de namen van ’t bruidspaar niet vermeld hebt. Dat heurt toch zo”, zei Geerte. “Jaja; dat wet ik wel, maor ’t is net wa’k ow zegge: die luu doet alles anders”, zei Aornt. “Affijn, laot waezen wat ’t wil. Wi-j heurt der bi-j en wi-j gaot der ook hen. ’t Is weer ’s wat anders en wi-j bunt ’s weer ’n avond uut”, zei Geerte [Van Velzen 16, 100].

Aal: Met feesteri-jen wodn in de buurtschappen ’t neugen vake mondeling edaone deur de naoberschap. Twee an twee gingen ze op pad, met wat bezondere klere an en ne wandelstok met ’n reusken versierd.

Gor: Soms wodn zó wied in de kennenssenkring verzoch, dat men zei as der ene eneugd was woorvan nit dudelek was woorumme e eneugd was: “Dén hef zeker ’n paar klompe uut denzelfden peppel ehad as de brudegom”.

Lich 1991: Ribbad hollen “deelnemen aan een feestje, waarbij het meisje de jongeman vrijhoudt” [Telge 8, 98]. [RIBBERD].

● *A’j neet uut-eneudegd bunt, zeg ie:*

01 *wi-j heurden der niet bi-j:* Gor, Eef, Zut,

Ruu, Gees, Haa, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Kep, Baa, Wesv, Zev, Pan.

02 *wi-j hadden niks met:* Aal, Win.

03 *wi-j hadden neet wat met:* Rek.

04 *wiej hebt der niks van eheurd:* Vor.

Pan: Vur de Twidde Weerldoorlog wier der met kaf geströjd as de buurt niet geneugd was.

Zel: Ongeneugd gao’j niet naor ’n feest.

Doet: A’j niet uutgeneudegd bunt en i-j gaot toch naor ’n fees, dan zek ze wel: “Ongeneugd is der ok”.

Zed: A’j niet uutgeneudigd bunt maor toch efkes komt, dan zeg i-j: “Ongeneugd is ook hier”. [Ok: / sHe 1982 (Telge 3, 107)].

Pan: Grappig bedoeld: Ongeneugd is ok hier.

Did: “Ongeneug is ook hier!” “Ongeneug is ok welkom!”.

Vars 1985: Mo’j zie: Jan-Ongeneugd is der ok [Telge 6, 248].

Bel: ’n Oetdrukking dee ze gebroekten as der onverwachts bezeug kwam, was: “Ongeneugde geste kriegt de bonen met de beste”.

Pan 1988: “Waoter en wiend stao ons bi-j”, dan zien wi-j van alle gaste vri-j”, wudt der gezeid a’j ongewunst bezeug krieg [Telge 7, 152].

Pan 1988: As de buurt niet uutgenodigd wier, ströjde ze kaf vur de deur [Telge 7, 60].

● *“Omgang hebben met”:*

Bor: Door leep ik nogal völle met. VÖLLE LOPEN MET “veel omgang hebben met”.

Kot 1911: Wat hadden de beide scholten –de vader van Heintjen en de vader van eurn man– aardeg met mekare over en waer können gaon. Wat hadden ze mooie vesietes können hollen, echte boerenvesietes met dikke schinkenplaten, bier en wien [Meinen 2, 33]. [MET MEKARE OVVER EN WAER GAON “omgang hebben met elkaar”].

sHe 1982: Waorum laot ie ow toch met dat gekke volk in? ZICH INLAOTE MET “omgang hebben met” [Telge 3, 70].

sHe 1993: Ik begriep niet dat gi-j ow met dén vieze keerl afgaef. ZICH AFGAEVE MET “omgang hebben met” [Telge 3, 192].

Hen 1984: Wieters hadden ze (Hein en Jenneken Gotten) niet völle ansgemei met de familie en de buurte, daor hadden ze ok niet völle met van doen [Geurtsen 1, 29/33]. [ANSGEMEI HEBBEN MET “omgang hebben met”].

Eib veur 1973: A’j hoondere jaagt, zeg iej ’kusta’; a’j ’kst’ zegt, dan meen iej hoondere “iedereen heeft een eigen manier waarop hij behandeld moet worden/waarop men met hem om moet gaan” [H. Odink 3, 106].

● “Geen omgang willen hebben met”:

- 01 GIN DOEN WILLEN HEBBEN MET: Hen, Ang, Groes.
- 02 GIN DOON WILLEN HEBBEN MET: Bel, Groen II Bat.

Groen: Met dat volk wi’k gin doon hebben.

KOFFIE LEUTEN

samen koffiedrinken

- 01 KOFFIELEUTE(N): Gor, Zut, Vor, Lar, Bor, Eib, Rek, Groen, Aal, Kep, Baa, Ang, Wesv, Zev, Did, Pan.
  - 02 KOFFIELEUTEREN: Groen.
  - 03 KOFFIETEUTEN: Ruu, Eib, Aal.
  - 04 KOFFIELOLLEN: Gor, Eef, Wich, Ruu, Bor, Eib, Hen II Bat.
  - 05 KOFFIETÄÖTEN: Gees, Nee, Bel, Lich.
  - 06 TÄÖTJEN: Bel.
  - 07 JÄÖTJEN: Bel.
- II koffie tuntelen: Hei.

Rek: At vrouwleu vake met mekare koffie zit te drinken, neume wiej dat koffieleuten.

Wich: Die buurvrouwleu zit altied bi-j mekare koffie te lollen.

Bel: Kiek, ’t vrouwleukrenskan is weer an ’t koffietäöten/is weer an ’t täötjen/is weer an ’t jätöten.

Koffieleuten.

Nee: Dee koffielollen zit weer met mekare te koffietäöten.

Aal: Zeet dat koffiekrenskan weer ’s koffieleuten/koffieteuten.

STÖLPEN

(een kopje) op de kop zetten

Stölpn is ’n köpken woorin thee of koffie zat, onderste baoven op ’t schöttelken zetten um an te geven da’j neet meer hebben wilt.

- 01 STÖLPEN: Aal, Win, Zel / Bor 1862 [GV-alm 98], Vars 1917 [Döker 1, 33], Kot 1939 [Meinen 6, 18], Vars 1947 [Archief 3, 186], Vars 1985 [Telge 6, 338].

Nee: Hee zet ’t köpke tunderstebaomm op ’t schöltje.

Bor 1862: En as men neet meer lust, dan stölpt men ’t köpken neet umme, zo as ie nog altied doet, maor men zet der ’t leppeltjen in aover-ende [GV-alm 98].

Vars 1947: Nao ’n störmken drink ze allemaole völle koffie met ’n groot kluntjen der bi-j op ’t schötteltjen; allene Geesken stölpt al nao ’t tweede köpken. Die höldt niet zo arg van koffie [Archief 3, 186].

● *’t Is noe nog bekend dat ’t onderstebaoven zetten van ’t köpken op ’t schötteltjen algemeen edaon wodn.*

Loch: A'j 't köpke onderstebaoven op 't schutteltje zetten, was dit 't teken da'j gin koffie of thee meer wollen hebben.

Hen: Bi-j 'n brullefte zörgden de noodnaobers der veur dat de schalen vol bleven en 't koffiekummeken vol bleef tut-a'j 'm op de kop zetten. Dat was 't teken da'j genog hadden.

● *Andere meneren um an te geven da'j gin koffie of thee meer hebben wilt:*

a. De hand baoven 't köpken hollen; op-egeven veur: Wich, Bor, Groen, Aal, Meg, Ulf, Wehl, Hen, Baa, Wesv, sHe.

Hen: A'j op den boer an 't werk waren, dan kreeg i-j vake 'n olde komme met 'n barste der in en zonder oor. Dan ha'j der meestal ok gin schötteltjen onder. As ze dan weer rondgingen met de koffiekanne hiel i-j den hand der baoven en i-j zeien dan: "Nee, danke".

sHe: Gi-j hiel de hand baove 't köpke of zette 't schötteltje op 't köpke.

b. 't Köpken wodn ok wel 's opzied op 't schötteltjen elegd; op-egeven veur: Gees, Eib, Bel, Aal, Vars.

Vars: A'j niet meer wat hebben wollen, leggen i-j 't köpken op de kant.

Bel: Wat leu laeden 't köpken ok wal op zied.

● *"Laatste kopje op aandrang van de gastvrouw":*

01 NEUGEKÖPKEN: Rek / Umg Nee 1863 [GV-alm 172], Zel 1856 [Klokman 1, 72], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 147].

02 NEUGEKUMMEKEN: / Acht 1882 [Telge 2, 90].

Rek: Legden ze 't köpken op de ziedkante, dan lustten ze nog wal iets en dat wodn dan wal 't neugeköpken eneumd.

Zel 1856: Nauwelijks was de thee genuttigd en hadden ook de vrouwen hun neugeköp-

ken (een laatste kopje op aandrang der gastvrouw) gebruikt, of de boer sloeg voor om "'s te gaon kuieren" [Klokman 1, 72].

Vars 1917: At ze der uut wilt scheien, mot ze van Äöltjen nog 'n NEUGESNEEDJEN etten met nog 'n köpken koffie [Döker 1, 103].

● *A'j nog wel 'n köpken koffie of thee lustten, dan ko'j dat ok angeven:*

Gor: Ie konnen oe köpken alvast wat naor veuren schoeven um an te geven da'j der nog wel één lustten. [Ok op-egeven veur: Eef, Wich, Hen, Sto; in Hen: ANSCHOEVEN].

Groen: A'j 't köpken umhoge helen, vroeg i-j um nog 'n köpken; dat neumdem ze 't köpken anhollen. [Ok op-egeven veur: Meg, Zel; in Groen: ANHOLLEN].

Gees: Dan tikken iej effen met 't köpke op 't schöltje. [Ok op-egeven veur: Sil, Dre, Ang, Did; in Dre, Ang: ANTIKKEN].

Ulf: A'j met 't laepeltjen tikken of a'j 't laepeltjen in 't köpken liet staon, lustte i-j der nog wel één.

Loch: A'j nog 'n köpken koffie of thee wilde, dan zetten ie 't köpken schuun op 't schötteltje. [Ok: Nee, Baa].

● *Algemeen bekend is nog dat as de koffie of thee te hete was, ze in 't schötteltjen edaon wodn.*

Gees: Vrogger hadn ze depe schöltjes en hieroet wodn de koffie op-eslurpt; dan was ze neet zo hete.

Eef: Dat gebeuren as de koffie of thee te hete was um te drinken en ie haos hadden.

Eib: A'j luk jach hadn, ko'j zo de koffie vlotter opdrinten.

Rek: Ze zeien dan: 'n köpken in de gauweheid.

Bel: Dat deed i-j um de koffie gauwer of te laoten keulen; a'j dan ok nog blaazen, dan was ze gauw mondveerdeg.

Aal: Vake dee warkvolk dat; 't gebeuren neet op visites en ok nooit deur vrouwleu.

Alm: Opoe (1872 - 1968) dee dat wel 's.
Hen: Ik heb dat mien vader vake zien doen. Eerst zat e 'n tied te blaazen aover 't köpken, want dan was 't 'm te heite. Dan zei mien moeder: "Giet 't dan uut op 't schötteltjen". Mien vader got 't dan uut en effen later got e 't weer terugge, dan was 't af-ekuuld. Hi-j slurpen 't ok wel 's zo van 't schötteltjen.

AN DE ZWIER GAON
aan de zwier gaan

- 01 AN DE ZWIER GAON: Gor, Zut, Loch, Voo, Zel, Hen, Zev.
- 02 AN DE BOEMEL GAON: Eef, Rek, Vars, Hen.
- 03 AN DE(N) HAAL GAON: Harf, Zel.
- 04 AN DE RÖTTELE GAON: Win.
- 05 AAN DE ROL GAON: Zed.
- 06 AN 'T ZWADDEN GAON: Win.
- 07 DE BLUUMKES BUTE(N) ZETTE(N): Wich, Vor, Vars, Ang, Wesv, Did, Pan.
- 08 DE BLUMKES BOETEN ZETTEN: Gees, Nee.
- 09 DE BLEUMKES BUTEN ZETTEN: Eef, Ruu, Bor, Aal.
- 10 DE BLUMKES BUTEN ZETTEN: Zut.
- 11 DE BLOEMETJES BUTE ZETTE: Haa.
- 12 DE HORT OP GAON: War, Ruu, Eib, Did II Bat.
- 13 'T DER VAN NEMMEN: Gor, Ruu, Gen, Wehl, Tol.
- 14 'T DER VAN NEME: Wesv.
- 15 DER TEGE AAN GAON: Wesv, Pan.
- 16 DER ANGAON: Voo.
- 17 GAON STAPPEN: Rek, Doet, Kep, Baa, Does, Ang.
- 18 GAON DAL'DEJE(N): Ang, Sto.
- 19 GAON DALDI-JEN: / Gen 1999 [Telge 12, 41].
- 20 GAON PIEREWAAIEN: Aal.
- 21 ZICH GAON UUTSLAKKERE(N): Aal, Zed.
- 22 ZICH GAON OETSLAKKEREN: Win.
- 23 SJASKEN: / Eib 1980 [Telge 1, 73].

Zel: Vri-jdagaovend bunt Koos en Koojsje vri-j;

dan gaot ze an de zwier.
Zev: Vri-jdagaovend gaon ze aan de zwier.
Vor: Vriedagaovend hebt Koos en Koojsje de kop lös; dan wilt ze de bluumkes 's buten zetten.
Gen: Vri-jdagaovend nemmen ze 't der van.
Does: Vri-jdag 's aoves zin Koos en Koojsje vri-j; dan gaon ze stappen.
Ang: Vri-jdagaovend gaon ze daldejen/de bluumkes buten zetten.
Voo: Vri-jdagaovend gaon ze altied dufteg an; dan is 't: brekken en angaon!
Pan 1988: Da's mien 'n feesnummer; dén daldeejt der wat af! DAL'DEJE "feesten" [Telge 7, 27].
Zed: "Hol 'm an de draej", zeggi-j en dat betekent: gao deur met feeste. [Ok: / Zed 1981 (Lukkezen 1, 7)]. [DRAEJ].

sHe 1982: BATERE "feestvieren". Die pave de hele nach deur. DEURPAVE "doorgaan met feestvieren" [Telge 3, 12/112].
Aal 1966: I-j hebt aardeg verholten "je bent lang uitgebleven". VERHOLLEN [Rots 2, 27].
Groen 1994: KROEGTEN "van kroeg naar kroeg lopen". Kroegten was 'n woord dat sommege jongeleu vrogger van eure ouders neet mochten gebroeken [Telge 9, 69].
Gen 1999: OP DE SCHOBBEDEBONK GAON "op de bonnefooi uitgaan" [Telge 12, 138].
Pan 1988: OP SCHABBELEBONK GAON "ergens naar toe gaan om te kijken of er iets te halen valt [Telge 7, 118].

● *A'j an de zwier gaot, bu'j 'n: feestvierder*

- 01 BREKKER: Wich, Kep, Dre.
- 02 FUIFNUMMER: Rek, Vars.
- 03 FEESNUMMER: Doet.
- 04 FEESTGANGER: Alm.
- 05 BANJER: Gees.

● *Kiek ok in hoofdstuk 15 onder fees.*

BLIEVEN HANGEN

(ergens) lang blijven zitten

- 01 BLIEVE(N) HANGE(N): Zut, Vor, Loch, Lar, Nee, Lich, Aal, Vars, Tol, Ang, Wesv, Zev.
- 02 BLIEVE(N) PLAKKE(N): Eef, Zut, War, Nee, Aal, Win, Baa, Lat II Bat.
- 03 BLIEVE(N) PLEKKE(N): Gen, Does, Zev, Pan / Gen 1999 [Telge 12, 126].

Lar: Koos en Koosje gaot nooit vrog naor huus; ze blijft rösteg tut in den naonacht hangen.

Gen: Ze blieven rusteg den gansen nacht plekken.

Kep: Koos en Koosje gaot nooit vrog naor huus; 't bunt verschrikkele plekkers [PLEKKER; ok: Aal, Wesv].

Ruu: Van leu dee rösteg tut 's mons vrog blijft zitten, zeg ie wel 's: ze zakt deur tut de zunne opkump. [DEURZAKKE(N); ok: Zed].

Ze zakt deur tut de zunne opkump.

Gen 1999: Veur wat mensen is de teek in 'n café 'n plekpleister. PLEKPLEISTER "plaats waarvan men met moeite afscheid kan nemen" [Telge 12, 126].

Win 1971: Gojje deerns en gojje ganze gaot bi-jtieds nao hoes hen "meisjes en ganzen moeten op tijd thuis zijn" [Deunk 1, 41; ok: / Lar 1931 (Archief 1, 221)].

Lich 1991: "Goeie ganze en goeie vrouwleu

gaot op tied naor huus", zeg i-j um an te geven dat vrouwleu op tied in huus mot waenn. "Ne goeie sigare en ne goeie vrouwe gaot neet uut", zeg i-j um an te geven dat ne vrouwe in huus mot blieven [Telge 8, 140/139].

sHe 1982: Van de ene boks in de andere stappe "'s morgens vroeg pas thuiskomen waardoor men niet meer naar bed kan gaan" [Telge 3, 20].

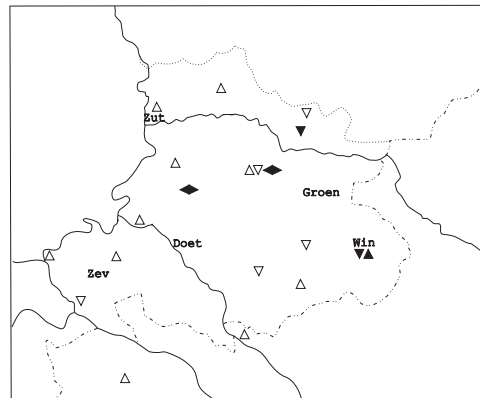
sHe 1982: De soep kold en 't wief heit "gezegd als men te laat thuis komt" [Telge 3, 82].

Ruu 1930: De reize anbrenge "terugkomen van een reis" [Zwart 3, 234].

NACHTBRAKER

nachtbraker

- 01 NACH(T)BRAKER: Acht, Liem II Bat.
- 02 NACHTBREKKER: Kep, Dre.
- 03 NACHTBRAEKER: Sil.
- 04 NACH(T)GRAVER: Eef, Wich, Ruu, Lar, Aal, Dre, Wesv, Did II Anh, Kle.
- 05 NACHRAVER: Ruu, Gels, Lich, Vars, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 234].

- △ nach(t)graver 04 ▽ nachraver 05
- ▼ nachdraver 06 ▲ nachtraver 07
- ◆ nachraower 08

Dat de t in nachtgraver gin sterke positie hef, blik uut de varianten nachgraver nachraver, nachdraver en nachraower.

- 06 NACHDRAVER: Gees, Win.
- 07 NACHTRAVER: Win.
- 08 NACHRAOWER: Ruu, Hen.
- 09 NACH(T)OEL(E): Vor, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Doet, Hen, Does, Zed / Lich 1991 [Telge 8, 81] || Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
- 10 NACH-UUL: Wesv, Pan.
- 11 NACHTVLINDER: Zut.

Nee: Eén nachbraker; twee nachbrakas.

Wesv: Koos en Koosje houwe der van um laat nao bed te gaon; 't zin echte nach-ule.

Voo: Koos en Koosje hollen der van um laat naor bed te gaon; 't zun echte nachbrakers. Ze blieven röstig töt half vief nachbraken. [NACH(T)BRAKEN].

Gees: Koos en Koosje holdt der van um late nao berre te gaon; 't bunt echte nachdravers. Ze bleeft mangs nachdraven tut half vieve. [NACHDRAVEN].

Hen: Ze holt van nachgraveri-je. [NACH(T)-GRAVERI-JE].

Win: Ovver nachtravers/nachtdravers/nachbrakers zeg i-j: 't is nach-oeleri-je. [NACH(T)-OELERI-JE; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 149)].

Gen 1999: Dén vlermoes is nog op de schobbedebonk "gezegd als iemand er in het donker nog op uit gaat" [Telge 12, 170].

WILD

onstuimig

- 01 WILD: Gor, Zut, Vor, Loch, Lar, Eib, Bel, Wesd, Zel, Doet, Baa, Does, Lat, Wesv, Zev, Did || Bat, Stlo, Anh.
- 02 ROW: Aal, Wesv, Zed.
- 03 ROEW: Ruu.
- 04 ONBESOESD: Gor, Vor, Ruu.
- 05 WOEST: Sil.
- 06 WUUST: Voo.
- 07 WREED: Bel.
- 08 SCHOUW: Dre.
- 09 LÖSBANDEG: Gor.
- 10 RAOZEND: Did.
- 11 HA(R)D: Harf.

- 12 HAEVIG: sHe.

Wesd: Grolle is 't Las Vegas van den Achterhoek; maor zo wild as in Amsterdam geet 't der niet nao toe.

Ruu: Grolle is 't Las Vegas van den Achterhoek; maor zo roew/onbesoed as in Amsterdam geet 't der neet hen.

Bel: Zo wreed as in Amsterdam geet 't der in Grolle nog neet nao too.

Dre: Zo schouw as in Amsterdam geet 't der in Grolle niet hen.

Did: Zo raozend/wild as in Amsterdam geet 't der in Grol niet hen.

● *In vriejer verband:*

- 01 SLIM: Alm, Rek, Aal, Win, Gen, Wehl, Kep, Hen || Kle.
- 02 GEK: Wich, Bor, Gels, Nee, Hen, Tol, Ang, Wesv || Anh.
- 03 ONWIES: Groen, Lich, Aal, Bre || Raes.

Gen: Zo slim as in Amsterdam is 't in Groenlo niet.

Groen: Ik betwiefefe of 't in Grolle neet net zo onwies geet as in Amsterdam.

● *"Een onstuimig leven":*

- 01 'N WOEST LAEVE(N): Gor, Zel, Baa, Zev.
- 02 'N WUUS LAEVE: Sto.
- 03 'N LOS LAEVEN: Zel.
- 04 'N LÖS LAEVEN: Nee.
- 05 'N WILD LAEVEN: Gor, Hen.
- 06 'N RUUG LAEVEN: Sil.
- 07 'N ROW LAEVEN: Eib.
- 08 'N WOELIG LAEVE: Zev.
- 09 'N ONSTUMEG LAEVEN: Does.
- 10 'N ONBESOESD LAEVEN: Ruu.
- 11 'N VRI-JGEVOCHTEN LAEVEN: Groen.

Gor: Die kinder gaot völle uut; die leidt 'n woest/wild laeven.

Eib: Dee kindere gaot völle oet; dee hebt 'n row laeven.

Sto: Wuus; met 'n uu as in 't woord buur.

● *Veur “een onstuimig leven leiden” bunt op-egeven:*

- 01 DER MAOR OP LÖS LAEVEN: Gor, Eef, Lar, Bor, Eib.
- 02 DER MAOR OP LOS LAEVE(N): Groen, Gen, Zed.
- 03 DER REUREG OP LOS LAEVEN: Lich.
- 04 MÄÖR RAAK LAEVEN: Zut.
- 05 MÄÖR 'N ENDE WEG LAEVEN: Zut.
- 06 VAN ALLE KANTEN LAEVEN: Bel.

Bel: Dee kindere gaot völle oet; dee laeft ok van alle kanten.

Lar: Dee kinder gaot völle uut; dee laeft der mor op lös.

● *Van leu dee der maor op lös laeft, zeg ie:*

- 01 ZE KÖNT DER OOK WAT VAN: Eef, Wich, Aal, Tol.
- 02 ZE KUNNE DER WAH VAN: Pan.
- 03 ZE KÖNT DER VÖLLE VAN: Harf.
- 04 ZE KÖNT DER WAT MET: Bre.
- 05 ZE WET DER OK WEG MET: Lich, Tol.

Eef: Dee kinder laeft der maor op lös; ze könt der ok wat van!

Bre: De kindere gaot völle uut; dee könt der wat met!

Lich: Dee kinder laeft der reureg op los; dee wet der weg met!

EENZAAM

eenzaam

- 01 EENZAAM: Alm, Zut, Wich, Ruu, Loch, Lar, Eib, Vars, Zel, Hen, Zed.
- 02 EENZELVEG: Gor, Eef, Lar, Eib, Aal II Bat.
- 03 EENMEUDEG: Win.
- 04 EENKENNEG: Ruu.
- 05 ALLENE: Eef, Gees, Haa, Lich, Bre, Zel, Hen.
- 06 ALLEEN: Pan.
- 07 ALLENEG: Dre.
- 08 SELTSEN: Win.

09 OP ZICHZELF: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Rek, Win, Voo, Kep II Bat.

10 OP ZICHZELVEN: Bel.

11 OP ZIKZELS: Bel.

12 OP ZICH EIGES: Dre, Hen.

13 OP ZIEN EIGE(N): Wehl, Pan.

14 OP ZIEN EENTJEN: Groen.

15 OP ZIEN EENMOED: Hen.

16 IN ZIENEN EENMOOD: Bel, Win.

17 IN ZICHZELF EKEERD: Vor, Nee.

II egen: Hei, Raes.

Win: Hee is luk eenmeudeg/seltsen.

Vars: Hie is eenzaam; hie het niks gin anspraak.

Haa: Hee is heel allene; hee bemeijt zich met gin-ene.

Bel: Hee is altied zo op zikzels/zo in zienen eenmood/zo op zichzelf.

Ijsselstreek ca 1890: TRIEST “(gezegd van personen) eenzelvig” [Telge 4, 82].

● *'n Keerl dén eenzaam is, is 'n:*

01 KLUIZENAAR: Acht, Liem.

02 KLUZENAAR: Eef, Does.

03 EENLING: Aal, Vor, Zel, Hen, Does, Wesv, Zed.

04 KIEKERD: Vor.

● *'n Vrouwe dee eenzaam is, is 'n:*

01 HUUSHENNE: Zel.

02 HUUSMUSSE: Aal.

03 DOOD VEUGELTJEN: Rek.

04 KLOOSTERNONNE: Gels.

MENEER

mijnheer

01 MENEER: Acht, Liem.

02 MAN: Acht, Liem.

03 KEERL: Acht, Liem.

04 KEL: Pan.

05 HEER: Vor, Ruu, Bre, Doet, Tol, Lat, Sto.

● *Verschillen tussen meneer, heer, man, keerl:*

Vor: Der is verschil tussen de woorden meneer, heer, man en keerl. Meneer en heer bunt netjes; man is gewoon en keerl is lomp.

Ruu: De eigenaar van 'n boerderieje was den heer: zee woont onder 'n heer.

SHe: Meneer F. woonde vroeger op de Boetselaersburg. En as gi-j 't aover de eigenaar van Huus Barg had, dan zei gi-j "Jan van Heek eiges": "Jan van Heek eiges het mien dat verteld". Vrouw Ten Haof stond in de winkel en Ten Haof eiges ging met de melkkaar rond. [EIGES].

Sto: 'n Oldere vrouw was 's kwaod op mien umda'k de pastoor in 'n gesprek "dén keerl" nuumde; ik had "dén man" motte zegge.

Groen: As Marie getrouwd is, kö'j praoten over den man van Marie maor ok over den keerl van Marie.

Gor: Keerl is gemeenzaam; Och keerl, wat doo'j toch!

Tol: Wah veur 'n keerl steet der an de echterdeure? Die man ken ik niet.

Sto: 'n Meneer zut der fijn uut; 'n heer is 'n veurnaam persoon.

Lat: De eigenaar van 'n kasteel is 'n heer.

Bre: Hee is nog lange gin heer in 't verkeer.

Lich 1991: Hammen-heer "rector Hulshof uit Harreveld, overleden in 1935". Gotten-heer "Elschot uit Harreveld" [Telge 8, 50].

● *Ansprekvormen:*

Gor: Meneer wordt vake ezegd tegen 'n onbekenden of 'n hoger eplaatsten.

Vor: A'w leu kent, sprek wiele ze meespart an met de veurname: "Jan, kom 's hier". Vremde leu sprekke wiele an met de achtername "Gotink, kom 's hier".

Ruu: Ie hebt 't aover meneer pastoor. A'j vrogger bie deftege leu warken, neumden ie ze ok meneer en mevrouw. 'n Knecht sprak

den boer woor-t e warken an met: boer.

Lar: A'j iemand neet kent of as e iets meer is a'j zelf bunt, dan sprek ie 'm an met: meneer.

Eib: Jan Prakke –den directeur van leerlooierieje Prakke– sprak ie j an met: "meneer Jan". En tegen de burgemeester zei ie j: "meneer Van Wensen".

Aal: Iemand met 'n hogere positie neum i-j: meneer; bi-j bekendheid zeg i-j de achternaam en a'j mekare good kent, neum i-j mekare bi-j de veurname. Olderen gebroekt teggen 'n jongere nog wal 's de anspraekvorm "jongeman". [JONGEMAN].

Bel: Teggen hoge leu zeg i-j: "meneer", of "meneer Hofman", "meneer pastoor", "meneer de börgemeester". Teggen gewone leu zeg i-j: "Hofman", of i-j neumt 'm bi-j de veurnaam: "Jan". Mien oma had 't altied over: "heer dokter". En teggen olde mansleu zaenn wi-j "eume".

Wesv 1996: De vrouw van de dokter en de börgemeester sprak ie aan met 'mevrouw'; vrouwe van de middestand en baeter gesitueerde met 'juffouw' en de vrouw van de gewone man was gewoon 'vrouw', a'j ze niet bi-j de veurnaam nuumde [Telge 11, 93].

● *Olderen neumt 'n (vremde) meneer tegenaover kindere vake:*

01 OME: Vor, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Did, Zed, Pan II Mar.

02 OOM: Harf, Wich, Vor, Bor, Gees, Wesd, Kep.

03 OMEN: Sil, Wehl.

Haa: Geef dén ome 's 'n hendjen.

Gees: Geef dén oom 's 'n handje.

Wehl: Geef dén omen is 'n hendje.

MEVROUW

mevrouw

01 MEVROUW: Acht, Liem.

02 JUFFROUW: Acht, Liem.

03 JUFFER: Win, Hen, Tol, Pan.

04 VROUW: Acht, Liem.

05 MENSE: Gor, Win.

06 DAME: Gor.

● *Verschillen tussen mevrouw, juffrouw, juffer, vrouw:*

Gor: Der is 'n groot verschil tussen vrogger en noe. Veur W.O. II wodn allene de echtgenotes van de dokter, dominee en notaris mevrouw eneumd. Die van 't hoofd van de schole en ok de vroedvrouw en de eerste vrouweleke dominee wodn juffrouw eneumd. Noe ku'j iedere vrouw die getrouwd is gewoon mevrouw neumen. Vrogger was 'n ongetrouwde vrouw vake 'n juffrouw; noe is 'n oudere ongetrouwde vrouwe gin juffrouw meer maor gewoon: mevrouw. In 'n winkel wodn iej vrogger deur 'n dame eholpen. Mense is gemeenzaam: Och mense, wat doo'j toch!

Zut: Der is verschil in stand tussen mevrouw Jansen, juffrouw Jansen en vrouw Jansen.

Wich: De vrouw van domeneer Jansen nuum i-j mevrouw, de juffrouw van de schole nuum i-j juffrouw Jansen en de vrouw van boer Jansen nuum i-j vrouw Jansen.

Alm: Vrogger was 'n getrouwd mense uut de hogere stand 'n mevrouw; 'n ongetrouwd mense en 'n schooljuffrouw waren juffrouw en 'n vrouw, getrouwd met 'n boer of arbeider was 'n vrouw.

Eef: Op 't platteland ha'j vrogger de juffer van de meister, de mevrouw van de dominee. Noe heet de juffrouw van de schole mangs juffer Lies of juf Lies.

Eib: Mien moo was vrouw B., en met vrouw wodn haoste iedere vrouwe an-esprokkene. Allene a'j eur better kennen, dan neumden iej eur bie de veurnaam.

Bel: Mevrouw zaenn wi-j vrogger nooit. Wi-j hadn de juffrouw van den botterdirecteur en de juffrouw van 't hoofd van de schole. Vrouw zaenn wi-j teggen de vrouwe van ne groten boer. En as der vrömde leu in Beltrum kwamen wonen, dan wodn de vrouwe ok vake vrouw eneumd: vrouw W. was de vrouwe

van de schoolmeister, vrouw H., de vrouwe van de politie. Wietas neumen wi-j iedere ene bi-j de veurname. Allene olde vrouwleu, door zaenn wi-j meuje teggen: Dine-meuje, Janne-meuje.

Tol: De vrouw van 't hoof van de schole was –zon zesteg joor eleenn– nog juffrouw. Ok de vrouwen van gegoede bōrgers waren juffrouw en 'n ongetrouwde vrouw uut de gegoede bōrgerstand bleef eur hele laeven juffrouw of juffer. In de winkels in Dōrkem en Zutphen wier i-j ok deur 'n juffrouw eholpen. Alles wat “buten” wonnen –ok de ongetrouwde dochters van boeren of arbeiders– numen i-j altied bi-j de veurname.

● *Ansprekvormen:*

Eef: Rechtevoort kō'j noe maor baeter mevrouw zeggen tegen vrouwen dee etrouwd bunt of samenwoont. Vrogger neumden iej de vrouwe van boer Jansen vrouw Jansen. Ok noe nog wal he'j kans dat a'j eur mevrouw neumt, ze dan denkt da'j der veur de gek holdt.

Bre: Teggen de vrouwe van ne boer, ne ambachtsman, ne middenstander en ne arbeider zeg i-j: vrouw; teggen ne schooljuffrouw zeg i-j: juffrouw en teggen de vrouwe van de burgemeester, de dokter en de domneer zeg i-j: mevrouw.

Ruu: A'j kundeg met eur bunt en eur met respect behandelen wilt, dan zeg iej mevrouw. Ok a'j 'n vrouw neet kent, zeg iej mevrouw. A'j mekare better kent en gewoon met mekare umgaot, zeg iej: vrouw of iej neumt mekare bie de veurnaam. Bie jonge vrouwleu is der ok verschil tussen juffrouw/jongedame en deerntjen. [JONGEDAME; ok: Aal].

Voo: Ongetrouwde vrouwen worden tegeswoordeg met mevrouw angespraoken, zeker at ze al wat older bunt.

Wehl: Tegeswoordeg is iedereen mevrouw; vroeger had 't meer met de status van de man te maken.

2. HULPE, AOVER EN WEER wederzijdse hulp

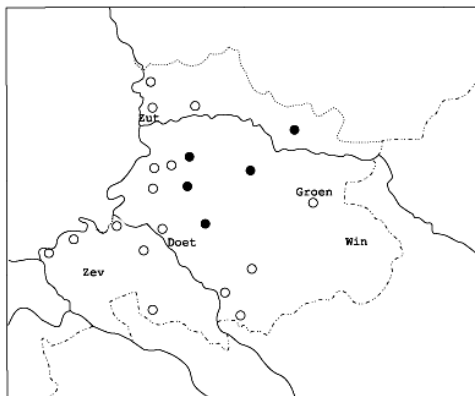
BURENPLICHT burenplicht

- 01 BURE(N)PLICH(T): Gor, Alm, Eef, Wich, Groen, Voo, Vars, Sil, Wehl, Kep, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, sHe.
- 02 BUURTENPLICH(T): Ruu, Gees, Zel / Bor 2005 [Vruggink 1, 151].
- 03 BUURTEPLICH(T): Vor, Hen / Gaa 1968 [Van Velzen 3, 140].
- 04 BURE(N)HULP: Zut, Eib, Voo, Doet, Wehl, Kep, Baa, Ang, Wesv, sHe.
- 05 BURENHULPE: Gor, Tol.
- 06 BUURTENHULPE: Ruu, Gees.
- 07 NAOBERPLICHT: Vor, Loch, Lar, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Meg, Doet, Dre / Bor 1836 [GV-alm 37].
- 08 NAOBERHULP(E): Ruu, Loch, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Meg.
- 09 NÄÖSTENPLICHT: Vor.

Kep: Burenplicht bestaat uit burenhulp.

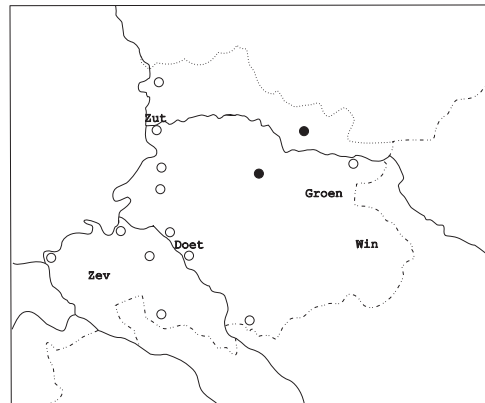
Tol: Burenplicht en burenhulp is mekaar helpen.

Zut: Burenplicht kennen wie neet, burenhulp nog wel. Dat is in tied van nood mekaere hel-

- *bure(n)plicht(t)* 01
- *buurtenplicht(t)* 02-03

Veur 't westen van onze streek bunt *bure(n)plicht(t)* en *buurtenplicht(t)* 't meeste op-egeven.

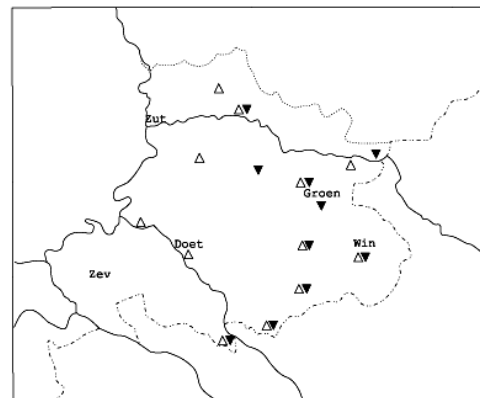
- *bure(n)hulp(e)* 04-05
- *buurtenhulpe* 06

In 't westen van onze streek bunt ok de benamingen *bure(n)hulp(e)* en *buurtenhulpe* bekend. Vergelieking met 't kaartjen links onder gif an dat -hulp(e) minder vake op-egeven is as -plicht(t).

pen, mekaere biestaon.

Ruu: Buurtenhulpe of naoberhulpe zo'j ok buurtenplicht können neumen.

Baa: Burenplicht is helpen bi-j 'n sterfgeval of huwelek (mooi maken). Burenhulp is helpen bi-j heujen, dorsen of bi-j moeilikheden in 't

- △ *naoberplicht* 07
- ▼ *naoberhulp(e)* 08

Dit kaartjen vult de twee veuregen an: de benamingen *naoberplicht* en *naoberhulpe* bunt veural in 't oosten van den Acht bekend.

achterhuus (melk worden van 'n koe). [Ok: Ang, Wesv].

Gees: Buurtenplicht is mekare helpen as 't neudeg is; 't heurt der bie, is 'n ongeschreven wet. Buurtenhulpe is vriejwilleg.

Eib: Naoberplicht is hulp bi-j rouw, trouw en geboorte. Burenhulp is mekare in noodgevalen helpen; bi-j veurbeeld bi-j 't afkalven van 'n koo, bi-j 't heujen of rogge inhalen. [Ok: Doet].

Din: Naoberplicht is helpen bi-j brulften en begrafenissen; naoberhulpe is helpen bi-j ziektes, bi-j de oogst. [Ok: Aal].

Hen: Ik heb nooit met-emaakt dat 'n buurman 'nee' zei tegen buurteplich.

● *Naoberhulpe bie de geboorte:*

Bel: Ne wekke of dree veurdat den kleinen zol kommen, kreggen de naoste naobervrouwleu berich dat ze ne kere zollen kommen "valle opzetten". Dat was ne kleine vesite; ze kreggen dan koffie met keukskes en beskuten en 'n borreltjen. En later tarven met naegelholt, vleis en schinke of dreuge metworste. Maor eerst bekekken ze den kinderoetzet en bewondern ze 't deupkleedjen en de deupsprei van kante met rose of blauwe ziede der onder. Dén deupsprei kreg de naoste naobervrouwe op den mantel vaste-espeld as ze 't kind nao de karke droog um edeupt te wodn. Dee naobervrouwleu wodn neet veur niks zo e-estemeerd: der wodn van eur verwacht dat ze de hoeshöllinge woornammen at de vrouwe in berre zat.

Win: Pas met 'n half jaor kwam den dokter der an te passe as ne vrouwe in ummestende was. En daornao wodn ok de vrouwe van den naosten naober of doonnboer of anders ne öldere naobervrouwe dee der verstand van hadde, bescheed edaone. Ok wodn ze dan evraogene umme te kommen helpene "at 't zo wied was". Nao-at dan de baakster de bosschoppe ekgreggene hadde, genk ze aers 's nao de anstaonde moder hen umme te zene of ze al wat veur mekare hadde en aer te raone wat ze wal en neet mos doon.

As 't zo wied was, dan mos den anstaonden vader de baakster ophalen. Met meestal nog ne naobervrouwe wodn dan 't kind op de wald eholpene. Moder en kind wodn ewoskene en alles wat smaereg emaket was, wodn waer op-eruump en schone-emaket. Pas at dat alles achter de ruggen was, moder der fris bi-j lag en den kleinen in de pakke emaket was, moch den vader antraenn. Töt en met neggen dage nao de geboorte kwam de baakster helpen umme 't kind te verscheunene en an te leggene: laoten drinken bi-j de moder. [ANLEGGEN].

Tol: At 't kind der was, kwam één van de noodnaobers dat in de buurte anzeggen: "Complementen van de buurman en ze hebt wat jongs an-ewonnen". "Zo, en wat is 't?". "Een jonge". Twee buurluu –de liekboer en 'n noodnaober– gingen met de vader nao 't gemeentehuus hen angeven. Natuurlek ging dat niet dreuge: der mos op edronken wodn.

Ang: 't Angeven op 't gemeentehuus mos met 'n getuge gebeuren, de naoste buurman. Op de terugweg wier der dan effen angestaoken bi-j 'n café. Dan wier der gezeg: "Wi-j motten 'm effen laoten pissen".

Ste: Den naosten varen moeder en kind met peerd en Gelders karretjen naor de karke; de baakster –vake de vrouw van den naosten– droeg de kleinen dan de karke in. 's Aovends was der dan deupvesite.

Zel: Bi-j den naosten buurman bunt 15 kinderen geboren; mien schoonmoeder hef alle 15 keer 14 dagen geholpen. Tot zo 1960 heb ik ok nog die buurtenplich vervuld. De moeders bleven toe gien 14 dage meer in bedde maor acht dage.

Zev: Nao de bevalling brachte bure en familie van alles met veur de kraomvrouw: 'n pan soep, stuk vleis, wittebrood, 'n fles wien, zutegheid.

Wich: Wiej wonen vrogger onder 't Suderas; door zei iej de geboorte ok an. Dan ko'j door 'n penneken soep halen. Soms kwammen ze kieken.

Lob: Vroeger wier der wat metgebroch vur de vrouwe -eiere, 'n stukske vleis, melk-, teges-

woordig brenge ze wat met veur 't blaag.

Ste: Kwammen der wat op kraomvesite, dan was 't meestal 'n krintewegge of 'n stuk soepvleis want de kraomvrouw mos gauw weer op krachten kommen. Ze kreeg ok wel 'n extra ei en melk, soms wat pudding, maor dat was niet vake.

Zel: 'n Wekke nao 't deupen kwam de kraomvrouw bedanken veur de hulpe; ze brach dan 'n mooien koperen bloempot of iets dergeliks met.

● *Veranderingen:*

Sin: Bi-j onze latere kinderen hadden wi-j 'n kraomverzörgster; dat was toen gebrukelek, al von de buurte dat maor zo zo. Want ik wette nog goed dat nao de geboorte van ons darde kind 'n buurvrouw die 's kwam kieken, zei: "Wat is dat veur deerne; ik zag ze door flosteren met 'n witten schorte. Die zal ow de melkbussen wel niet wassen. Door zu'j ok wel niet met 'n bluumpken as beloning afkommen".

Tol: Nao den Tweeden Weerldoorlog ging de vader zelf nao 't gemeentehuus.

Win: Teggenwaordeg zee'j vake versieringen an 't hoes: ne ooievaar met slingers, kinderdeuke, babyklere, spöllegrei.

Bre: Ne krintenweggen van de familie is neet helemaal verdwenen maor 't wordt now ok wel deur de buurte, de voetbalvereniging of biljartclub eschonken. Op 't ogenblik henk in den tuin van onze buren ne draod met babykleerkes en steet der 'n ooievaar met 'n babypoppe in den bek want ze hebt 'n deern-tjen ekregene.

● *Veur geboren worden e.d. kiek in De mens-A, hfst. 10, blz. 130-140.*

● *Veur de rolle dee de naobers spölt bie 'n brulfte, kiek in hfst. 3 Huwelek, bie brulfte, "aover buren- en familiehulpe".*

● *Veur de rolle dee de naobers spölt bie 'n begraffenis, kiek in hfst. 5 Dood, bie be-*

graffenis, "taken van de buurte bie 'n begraffenis".

3. FATSOEN EN ONFATSOEN

HARTELEK

hartelijk

01 HA(R)TELEK: Acht, Liem.
II hartlek: Stlo, Hei, Anh.

● *Ok op-egeven: VAN HA(R)TE.*

Zed: Hoewel ik ongeneugd op bezuuk kwam, was ik toch hartelek welkom.

Zut: Ik kwam mäör zo an, mäör ik was hartelek welkom.

Lat: Hoewel ik niet van te veure gezegd had, da'k kwam, was ik toch van harte welkom.

Bor: "En uut name van ieder-ene: hartelek bedankt", zei den veurzitter.

Eib 1980: Dank oe dat 't zo zoest "heel hartelijk bedankt" [Telge 1, 102; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 422)].

Vars 1985: Dén olden baron was 'n ammicalen keerl veur iederene [Telge 6, 15]. [AM-MICAAL].

BELAEFD

beleefd

01 BELAEFD: Acht, Gen, Zed / Wesv 1996 [Telge 11, 22].

02 BELAEF: Wesv, Zev, Sto, Pan.

03 BELEefd: Zut, Lat.

04 NETJES: Harf, Bor, Gees, Haa, Eib, Groen, Sil, Kep, Dre, Hen, Tol, Does, Zev, Did.

05 NETKES: Win.

06 VRENDELEK: Ruu, Lar, Nee, Lich, Zel II Bat.

07 VRINDELEK: Loch II Kle.

08 FATSOENLEK: Bre, Hen.

09 MANIERLEK: / Gen 1999 [Telge 12, 105].
II areg: Vre.

Bre: Fatsoenlek, maor wi-j zegt: fe'soenlek. [Ok: Hen].

Hen: Koosjen vroeg de börgemeister netjes/ fesoenlek/belaefd of 'm nog 'n köpken koffie lustten.

Wich: Koosjen vroeg de burgemeister belaeft of e nog 'n köpken koffie lustten.

Wesv: Koosje vroeg de börgemeester belaeft of-t-ie nog 'n kumke koffie lustte.

Does: Koosjen vroeg de burgemeester netjes of hi-j nog 'n köpke koffie beliefde.

Kot veur 1934: En heur 's; a'j van de schole waer in komt en as den domeneer der dan zit, mo'j de pette afzetten en netjes van taal en antwoord wezzen en wieter de mond dichte hollen, as ow niks evraogd wordt en der neet ni-jsgierig bi-j blieven zitten kieken. Efkes netjes bescheed doon en dan maor waer nao buten. Heur i-j dat good, Hendrik? [Meinen 6, 186].

Win 1971: EERDÄÖNEG "vriendelijk en beleefd" [Deunk 1, 55].

sHe 1993: ZICH ANSTENDIG GEDRAGE "zich goed (opgevoed) gedragen. 'n Anstendige keerl "een man die zich goed weet te gedragen" [Telge 3, 192].

Gen 1999: ZICH (NETJES) VERHOLDEN "zich (goed) gedragen" [Telge 12, 166].

Aal 1966: WALSTAONSHALVE "uit beleefdheid" [Rots 2, 19].

Gen 1999: Stront geet veur de bessem "schertsend gezegd als men iemand (uit beleefdheid) voor laat gaan" [Telge 12, 27].

Dre 1982: In plaats dat e now tegen dat jonge vröwken uut de stad 'n betjen fesoenlek prebeert te praoten. Niks heur, hi-j batern op de veurdeur en toen 't vröwken de deur los deej, zei Hendrik: "Ik kom 'n ton vol zeik halen" [Lucassen 1, 40]. [FE'SOENLEK].

BESCHAAFD
beschaafd

01 BESCHAAFD: Gor, Vor, Zel, Doet, Lat, Zev, Sto.

Vor: De domineer, de pastoor, de baron en de burgemeister zatten bie mekare; wat 'n beschaafd gezelschap.

● *In vriejer verband:*

01 DEFTEG: Wich, Vor, Ruu, Lar, Gees, Eib, Groen, Lich, Bre, Win, Sil, Zel, Kep, Hen, Baa, Tol.

02 VEURNAAM: Gor, Vor, Loch, Gels, Nee, Bel, Lich, Aal, Hen.

03 UUTGELAEZE(N): Gor, Zut, Bor, Zel, Wesv.

04 UUT-ELAEZEN: Ruu.

05 NET: Harf, Haa, Eib, Wehl.

06 DUUR: Vor, Wesv.

07 VEURANSTAOND: Gor.

08 HOOGSTAOND: Vars.

09 PASSEND: Harf.

10 KNAP: Voo.

|| veurneem: Stlo, Rhe, Kle.

|| nobel: Vre.

Zut: 'n Uutgelaezen gezelschap is 'n club van hoge pieten.

Lar: Den domie, pastoor, baron en burge-meister: 'n defteg spulleke met mekare.

Eib: Den domeneer, pastoor, baron, dokter en börgemeister: da's defteg volk.

Wesv: De boer praot aover den os en de schipper aover de wind "boeren en schippers hebben elkaar niets te zeggen: soort bij soort".

Vars 1985: Door guntert zit 't hele stelletjen gaunders bi-j mekare: soort zöch soort [Telge 6, 324]. [SOORT].

Vars 1985: DRELDEREG "ordinair" [Telge 6, 91].

NETJES
discreet

01 NETJES: Gor, Eef, Zut, Vor, Ruu, Bor,

- Eib, Rek, Bel, Voo, Sil, Hen, Tol, Lat.
 02 DISCREET: Harf, Zel, Doet, Zev.
 03 ONOPVALLEND: Wich, Bre, Gen, Wesv.
 04 SICUUR: Gels, Bel.
 05 SECUUR: Zel.
 06 BESCHEIDEN: Loch, Hen.
 07 STILLEKES: Lar, Sto.
 08 FATSOENLEK: Tol.
 09 UUT GOED FATSOEN: Ruu.
 10 KEUREG: Harf.

Tol: Fatsoenlek, maor wi-j zegt: fe'soenlek.
Voo: Koos het 't geld dat e an 't bruidspaar geven wol, netjes in 'n envelop gedaon.
Bor: Koos had 't geld netjes in 'n enveloppe edaone, zodat gin-ene vernemmen kon wat der in zat.
Wesv: Koos had 't geld veur 't bruidspaar onopvallend in 'n envelop gedaon; zonder 't an 'n ander te laote zien.
Pan: Koos hah 't gaeld vur 't bruidspaar ien 'n envelop gedaon zonder dah iemand 't gezien hah.
Vars: Koos had 't geld veur 't bruidspaar in 'n enveloppe edaon um niet opzichteg te waezen. [OPZICHTEG].

Wesv 1996: Frits het der fienekes op geweze da'j niet zo mar ow gang kunt gaon. FIENEKES "fijntjes, subtiel" [Telge 11, 38].

VRENDELEK *beminnelijk*

- 01 VRENDELEK: Gor, Vor, Ruu, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Vars, Wesd, Dre, Hen, Tol II Anh.
 02 VRINDELEK: Gor, Loch, Zed II Kle.
 03 VRIENDELEK: Zut, Gen, Baa.
 04 VRUNDELEK: Eef.
 05 GEVALLEG: / Win 1971 [Deunk 1, 73].
 06 OP VRENDELEKE(N) TOON: Wich, Vor, Eib, Groen.
 07 OP VRINDELEKE TOON: Wehl.
 08 OP BEMINNELEKE(N) TOON: Zel, Doet, Zev, Sto.

- 09 OP ('N) MINZAME(N) TOON: Voo, Zel.
 10 OP GEVALLEGEN TOON: Gels.
 11 OP NE GEVALLEGE MENERE: Win.
 12 OP GEMOEDELEKE TOON: Lat.
 13 OP NE 'LEFELEKE MENERE: Bel.
 14 OP METGAONDE TOON: Sil.
 15 OP HUSELEKEN TOON: Ang.

Rek: "As u nog een kopje over hebt, heel graag", zae den borgemeister heel vren-delek.

Gels: "A'j nog 'n köpke aover heb, dan heel geerne", zae de borgemeister op gevallegen toon.

Win: "A'j der nog ene in hebt, dan heel gaerne", zae den burgemeister op ne gevallege menere. 't Is ne gevallegen kaerl.

Ang: "A'j nog 'n köpken koffie aover heb, dan graag", zei de börgemeister op huseleken toon.

GEZELLEK *gezellig*

- 01 GEZELLEK: Acht, Liem II Bat.
 02 GENEUGLEK: Ruu, Loch, Gees, Nee, Rek, Bel, Aal / Ruu 1930 [Zwart 3, 235].
 03 GENUUGLEK: Zel, Hen.
 04 GEMEUELEK: Ruu, Eib, Bel, Groen, Win.
 05 GEMUDELEK: Voo, Hen, Did, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 41].
 06 GEMUTELEK: Sto / Din 1970 [ADW 6, 3, 5], sHe 1982 [Telge 3, 50], Vars 1985 [Telge 6, 117].
 07 GEMUTEG: Zev.
 08 FIJN: Ruu, Gees, Win, Hen, Ang, Wesv.
 09 PLEZEREG: Nee, Groen, Lich.
 10 ADEG: Ruu.
 11 AREG: Alm.
 12 LEUK: Zut.

Bor: 't Was der gruwelek gezellek en doorumme bun'k tut midden in den nach ebleven.

Dre: Ik bleve töt midden in de nach; 't was der wreed gezellek.

Wesv: 't Was zó gezellig/fijn dah we de hele klok vergatte.

Groen: Ik bleef tut 's aovends late, zó pleze-reg/gemeudelek was 't.

● “Oergezellig”:

01 OERGEZELLEG: Gor, Vars.

ZICH BEMEUJEN MET
zich bemoeien met

01 ZICH BEMEUJEN MET: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Bat.

02 ZICH BEMUJE(N) MET: Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol, Does, Ang, Wesv, sHe, Zed.

03 ZICH BEMOEIE(N) MET: Gen, Voo, Zel,

Dre, Baa, Lat, Wesv, Zev, Sto.

04 ZICH MOEIE(N) MET: Wehl, Did.

05 ZICH MUJE MET: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 91] II Kle.

06 DE NEUZE STEKKEN IN: Gels, Rek, Bel, Hen, Tol.

07 ZIEN NEUZE STEKKEN IN: Ruu, Lar.

08 ZIEN NEUZE STAEKE IN: Zev, sHe.

09 MET DE NEUZE VEURAAAN BI-J ZITTE: Did.

10 DE SNUFFEL STEKKEN TUSSEN: / Vars 1985 [Telge 6, 323].

Ruu: Tegen ene dén zich aoveral met bemeujt, zeg ie: “Ie mot neet aoveral owwe neuze in stekken”.

Alm: Ie mot oe niet aoveral mee bemoeijen. [MEE; ok: Gor, Eef, Zut, Haa, Lat, Wesv].

Nee: Iej mot oew neet aoveral merre bemoeijen.

Lat: Gi-j mot ow niet aoveral mee bemoeie.

Pan: Muuj ow der niet met.

Did: Gi-j mot ow niet aoveral met moeie; gi-j zit altid aoveral met de neus veuraan bi-j.

Gor: Kiek veur oe, achter oe is gin karmse: bemeuje oe met oew eigen zaken.

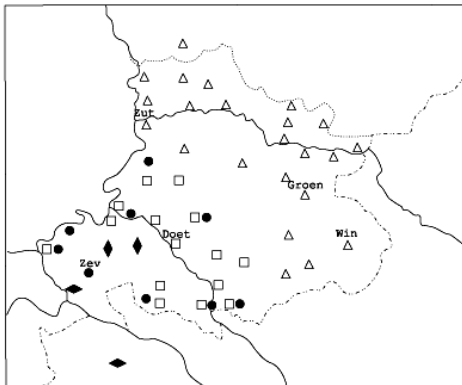
Eib veur 1973: Keer veur oew eigen dure “bemoei je met je eigen zaken”. Völle koks bedarft den briej “als veel mensen zich met een zaak bemoeien, komt er niets van terecht” [H. Odink 3, 122/131].

Liem 1836: Alleman mag wel liejen da’j koecken bakt as i-j maor met ow handen in ow eigen deeg blijft “bemoei je met je eigen zaken” [GV-alm 99].

Ruu: A’k oe wat vraoge, za’k wel met den emmer rammeln “gezegd als iemand zich ongevraagd ergens mee bemoeit”.

Gels: Wat mij neet brendt, hoof ik ok neet te poesen “met wat mij niet aangaat, hoof ik me ook niet te bemoeien” [Ok: Eib].

Win 1971: Zee striet zich waer, maor ik holle mi-j an de zied. ZIK AN DE ZIED HOLLEN “zich afzijdig houden” [Deunk 1, 283].

- △ *zich bemoeijen met 01*
- *zich bemuje(n) met 02*
- *zich bemoeie(n) met 03*
- ◆ *zich moeie(n) met 04*
- ◆ *zich muje met 05*

De scheiding tussen eu en uu in bemoeijen/bemuje(n) is dudelek te onderscheiden: den No Acht hef bemoeijen, veur de streek dee dooran grenst is bemuje(n) op-egeven. Op de grenze van beide gebieden kump 't Standaardnederlandse woord bemoeien veur. En 't vólt op dat de Liem de compromisvormen moeie(n)/muj-e kent.

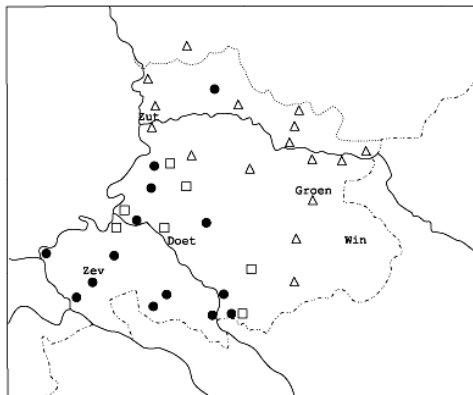

Eib veur 1973: Ik banne mij “ik houd me er buiten” [H. Odink 3, 21]. [ZIK BANNEN].

Gaa 1945: “Laot ze lopen”, zei moeder. “Bekommer der ow niet met. I-j wet dat ze met ons gin doen wilt hemmen” [Van Velzen 2, 124]. [ZICH NIET BEKOMMEREN MET IEMAND “zich niet bemoeien met, zich niet inlaten met”].

● “Bemoeial”:

- 01 BEMEUJAL: Gor, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal II Bat.
- 02 BEMOEIAL: Lar, Gen, Voo, Sil, Zel, Dre, Baa, Tol, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan.
- 03 BEMUJAL: Wich, Voo, Vars, Kep, Hen, Does, Ang.
- 04 BEMEUJERD: Gor, Nee, Lich.
- 05 BEMEUJKONTE: Bel.
- 06 KIEK-IN-DE-POT: Hen.
- 07 GAAPSNOETEN: / Eib 1980 [Telge 1, 24].

△ *bemeujal* 01   ● *bemoeial* 02
□ *bemuujal* 03

Net as op 't veurege kaartjen is ok hier de scheiding tussen eu en uu in bemeujal/bemuujal dudelek te onderscheiden. Maor, 't Standaardnederlandse woord *bemoeial* hef 'n völle grotere verspreiding as 't Standaardnederlandse woord *bemoeien*.

Nee: Bemeujerd; maor wiej zegt: bemeujad. [Ok: Lich].

Gels: Van 'n bemeujal zeg iej: “Hee zit aoveral met den nebben biej”.

Rek: Ne vrouwe dee zich aoveral met bemeujt, is ne HAPSCHERE.

Wesv: 'n VISWIEF is 'n lastig mins wat zich aoveral mee bemeujt.

Vars 1985: 'n DIBBEDABBE is 'n wief dat zich den helen tied aoveral, met alles en met iederene bemeujt en alles wil bedisselen [Telge 6, 83].

Lich 1991: DESTERACHTEG “bemoeizuchtig” [Telge 8, 30].

Win 1971: REURACHTEG “druk en bemoeizuchtig” [Deunk 1, 189].

ONBESCHOFT I
onbeleefd

- 01 ONBESCHOFT: Gor, Harf, Zut, Vor, Ruu, Bor, Eib, Bel, Lich, Win, Tol, Ang, Zev, Zed.
- 02 ONBESCHOF: Wesv.
- 03 ONBESKOFT: Groen.
- 04 ONBELAEFD: Gor, Gels, Haa, Aal, Voo, Vars, Zel, Doet, Hen, Baa, Lat.
- 05 ONBELAEF: Zev.
- 06 ONFATSOENLEK/ONFESOENLEK: Gor, Alm, Sil, Hen.
- 07 RAAR: Wich, Ruu, Lat, Groen.
- 08 ONBEHOUWEN: Wesd, Kep.
- 09 ONMANIERLEK: Sto.
- 10 SCHOFTEREG: Does.

Hen: Koos löp mien zonder wat te zeggen veurbi-j. Wat 'n onbelaejde, onfesoenleke keerl.

Harf: Zonder wat te zeggen löp Koos mij veurbiej; wat 'n onbeschofte maniere van doen. Wat 'n onbeschofte keerl.

Eib: Wat 'n onbeschoft doen.

Vars: Koos löp mi-j zonder iets te zeggen veurbi-j; wat 'n onbelaejd doen.

Wich: Wat 'n rare keerl; wat 'n rare manier van doen.

Win: Ne kaerl dén onbeschoft deut, is ne

onbevaorne hond van ne kaerl of ne onvervaorne kaerl. [ONBEVRAORNE; ONVERVRAORNE].

● *Veur “wat een onbeleefde manier van doen” bunt nog op-geeven:*

- 01 GEEN MANIERE VAN DOON: Eef, Loch, Nee, Aal.
02 GIN MANIER VAN DOEN: Zed.

Aal: Zonder wat te zeggen, löp Koos mi-j veurbi-j; da’s gin menere van doon/wat ne menere van doon.

N Acht ca 1860: AFJACHT GEVEN “(iemand) onbeleefd behandelen” [Telge 4, 38].

● *“Ruw, lomp praten”:*

Ruu: Hee kan zo onverschilleg praoten. [ONVERSCHILLEG].

Acht-Tw 1954: Praoten of der ne koo oet ’t gat keump “ruwe taal uitslaan” [Wanink 2]. [KOO; GAT].

Wesv 1996: Maak van ow mond niet ow kont “praat geen smerige taal” [Telge 11, 56].

Eib 1980: Lös in de mond waenn “ruwe taal gebruiken” [Telge 1, 49]. [LÖS].

Win 1976: Den ploogstart stek ’m nog oet ’t gat “gezegd van een boer die zich groot of mooi voor wil doen maar zijn lompe praat niet kan afleren” [Aessink 4,45]. [PLOOGSTART; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 162)].

Win 1971: Hee kan mongs zo afgesmakt wat zeggen. AFGESMAKT “ruw, plat, lomp”. NE AFGESMAKTEN “iemand die vaak ruw, plat, onfatsoenlijk praat” [Deunk 1, 2].

Win 1971: BAKSLAG “ruw, plat, lomp gezegde” [Deunk 1, 14].

Vars 1985: Gao i-j ow de mond ’s uutspulen. Bah; wat kön i-j vieze präötjes vertellen [Telge 6, 364].

Zel 1933: Klets! Daor kletterden mien wat met geweld op den kalen knikker, da’k bienao van

de stool buikelden. Daor flodderden mien ’n paar weurdjes van de lippen dee noe juustement neet eur zundagse tuug an hadden [Archief I, 254].

● *“Vrouw die onfatsoenlijk praat”:*

- 01 SCHERE: Aal.
02 SCHEERMOELE: Aal.
03 FLAPKE: Win.
04 VLASKE: Win.

ONBESCHOFT II *onbeschaafd*

- 01 ONBESCHOFT: Acht; Ang.
02 ONBESKOFT: Bel, Groen.
03 ONBESCHOF: Lat, Wesv, Zev, Did, Pan.
04 ONFATSOENLEK/ONFESOENLEK: Gor, Alm, Wich, Ruu, Rek, Groen, Aal, Bre, Voo, Vars, Hen, Baa, Tol, Wesv, sHe II Bat.
05 NEET NETJES: Harf, Zut, Gen, Dre, Hen, Tol, Did.
06 ONBELAEFD: Lar, Zel, Does.
07 ONBEHEURLEK: Gor.
08 ONBESLEUPT: Nee.
09 ONMANIERLEK: Sto.
10 PLOFACHTEG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 162].
11 ONGESJANIIRD: / Gen 1999 [Telge 12, 117].
12 ROW: / Lich 1991 [Telge 8, 100].

Voo: Onfatsoenlek; met ’n oe as in ’t woord boer.

Rek: ’t Is onbeschoft/onfesoenlek um onder ’t etten te bölken.

Pan: ’t Is onbeschof onder ’t aete te bökse.

Dre: ’t Is niet netjes onder ’t etten te zitten bulken.

Nee: ’t Is onbesleupt um onder ’t etten te bölken.

Gen 1999: Gaot niet zo ongesjanierd zitten [Telge 12, 117].

Umg Doet 1816: En onzen könnink dorst ze [’t dievengespuus van Algiers] ook an te blekken [Staring 1, r.19]. [ANBLEKKEN “aanblaffen, toesnauwen”].

sHe 1982: Row/grof in de bek bun “ruw in het praten zijn” [Telge 3, 125/55]. [ROW; GROF; BEK].

Vars 1985: GROF IN DE PRAOT [Telge 6, 276].

Lich 1991: 'N NOKS ZEGGEN “een grove uitspraak” [Telge 8, 82].

Eib veur 1973: Roew in de mond, hard in de kont “iemand die ruwe taal uitslaat, is ook niet erg onder de indruk van een pak slaag [H. Odink 3, 164]. [ROEW; MOND; HARD; KONT].

No Acht 1839: Ondier praoten “over onnette dingen spreken” [Telge 4, 30]. [ONDIER].

Acht-Tw 1948: PLOFFE “lomperd” [Wanink 1, 162].

Lich 1991: BUNDEL (VAN NE KEERL) “lompe kerel”. GOFKERD “lomperik” [Telge 8, 28/46].

Win 1971: BOEBA “onbehouwen en dom iemand, meestal een man” [Deunk 1, 29].

● *Veur “niet behoren, niet passen, niet betamen” kiek in De mens-D, blz. 1023.*

VRIJPOSTEG

familiair

01 VRIE(J)POSTEG: Gor, Vor, Ruu, Loch II Bat.

02 VRI-JPOSTEG: Sil.

03 VRI-J: Win, Voo, Pan.

04 VRIEJ: Gor, Vor, Aal.

05 AMICAAL: Gor, Eef, Does.

06 JOVIAAL: Lat.

07 LOS: / Kot 1913 [Meinen 2a, 60].

Vor: Koos gaf den domineer 'n klap op de scholder; ik vinne dat knap vriej/vriejpösteg van 'm.

Zut: Koos gaf de dominee 'n klap op de scholder; wat dut e eigen met 'm. [EIGEN DOON].

Groen: Koos klopten den domineer op den scholder as of e der wal neet hoo kundeg met was. [KUNDEG].

Rek: Koos gaf den dommeneer ne klap op den scholder; 't lek zien breur wal.

Ruu: A'j vindt dat wat iemand dut, neet kan, zeg ie: “Da's gin gebruik”.

Kot 1913: Kiek; dén Jan was luk los. 't Was ne vrommen man, dat was waor, maor: los, los. As de jongelevu argens veur ziene viole dansten, dan was e in zien schik. Dan was e zo lusteg as 'n liester [Meinen 2a, 60].

Eib veur 1973: Onder de kieften oet-ebrod “in het vrije veld opgegroeid en daardoor een echte vrijbouter” [H. Odink 3, 123].

STROEF

stroef

01 STROEF: Gor, Vor, Ruu, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Lat, Zev, Sto II Bat.

02 STIEF: Ruu, Loch, Bor, Gees, Groen, Aal, Gen, Sil.

03 STUG: Gor, Ruu, Eib, Lich, Baa, Ang, Wesv.

04 STRUNS: Harf, Eef, Wich, Vor, Win, Kep, Hen.

05 STREUNS: Lar, Nee.

06 STREUS: Gels.

07 AFSTANDELEK: Zut, Haa.

08 AFSTANDS: Does.

09 TERUGHOLDEND: Aal, Ang.

10 AFHOLDEND: Win.

11 INGEHOLDE: Zed.

12 STRAK: Zel.

13 STROTTEREG: Eib.

14 OP 'N AFSTAND: Vor, Bre, Tol.

15 VAN DE VEERTEN: Gor, Alm.

16 OET DE WIEDTE: WIN.

II stoer: Rhe, Anh.

Sil: Dat Koos de dominee 'n klap op de scholder gaf, wardeerden e niet: de dominee dut altied nogal stroef/stief.

Kep: Dat Koos de dominee 'n klap op de scholder gaf, waardeerden e niet: de dominee dut altied al 'n betjen struns.

Zed: Hi-j dut altied nogal ingeholde.

GOEIENDAG ZEGGEN

groeten

- 01 GOEIE(N)DAG ZEGGE(N): Acht, Liem.
- 02 GOONNDAG ZEGGEN: Bel.
- 03 GEDAG ZEGGE(N): Zut, Ulf, Wesv, Lob.
- 04 GENDAG ZEGGEN: / Liem 1840 [GV-alm 147].

- 05 GROETE(N): Gor, Loch, Meg, Zel, Baa, Wesv, Groes, Zev.

- 06 DE TIED VAN DE DAG ZEGGEN: / sHe 1982 [Telge 3, 148].
- 07 DEN TIED VAN DEN DAG ZEGGEN: / Aal 1964 [Rots 1, 41].

Gor: Ik zagge Jan lopen en toen he'k 'm goeiendag ezeg. Hee groetten de börgemeester.

Ulf: Woorum zeg i-j de burgemeester gin gedag/niks?

Kot veur 1934: Dina was gaerne in 't weiken onder de karsenbeume. I-j konnen der mooi de weg op kieken en zaggen alles wat der veurbi-jkwam. Bekenden bleven der vake efkes staon praoten, vrömden zaenn gewönlek neet meer as den tied van den dag [Meinen 6, 260].

Gen 1999: MEKAAR DE TIED VAN DE DAG ZEGGEN “elkaar goedendag zeggen” [Telge 12, 158].

Eef: A'j iemand kent, dan zeg iej vake de veurname: “Dag Gait”. Iej könt ok zeggen: “Goeie dag allene”; he'j met meer as één persoon te maken, dan zeg iej: “Goeie dag samen”. A'j 'n man neet kent, zeg iej: “Dag meneer”.

Zel 1864: “Goien aovend, allen te zamen”, zegt de persoon die ons voorgedaan is, terwijl hij binnentreedt. “Goien aovend, allene”, klinkt het weerwoord [Klokman 7, 3].

Ruu: A'j baron Van Heeckeren integenkwaren, zei ie vrogger: “Dag baron”.

Doet: In de joren negenteg zeien ze vaak teggen luu die ze niet kenden –beveurbeeld in 'n

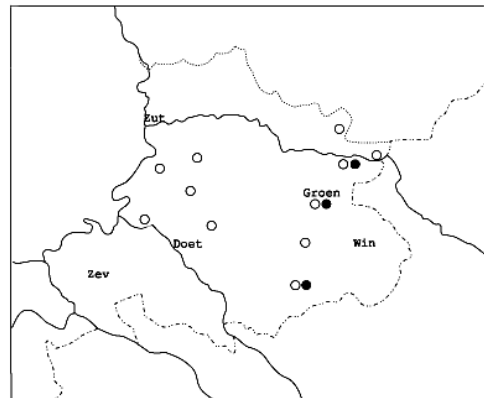
winkel–: “Dag heer”. Da's der now weer af.

Vars 1985: Wi-j mozzen vrogger in darp de pette afzetten veur de borgemeister, den dokter, den domeneer en de meester; veur 't wioterse hiele wi-j 'm vaste op de kop [Telge 6, 262].

GOEIENDAG

goedendag

- 01 GOEIE(N)DAG: Acht; Gen, Ang, Zev II Bat, Hei, Anh.
- 02 GOEIEDAG: Wich; Liem.
- 03 GOJNDAG: Eib, Bel, Groen, Zel.
- 04 GOEIN DAG: / Umg Bor 1854 [Germ. Völkerst. 3, 735].
- 05 GOENNDAG: / Umg Doet 1816 [Staring 1, r. 1], Bor 1839 [GV-alm 170], Bor 1882 [Kobus 1, 459].
- 06 GOOIE DAG: Eef, Lar.
- 07 GOOIENDAG: Rek.
- 08 GOONNDAG: Win II Raes, Rhe.
- 09 GONNDAG: / Kot ca 1930 [Meinen 5, 9].
- 10 GEDAG: Wesv.
- 11 GENDAG: Sto / Lar 1882 [Postel 1, 495].

- 12 MOJ: Vor, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Zel, Dre, Hen, Baa / Eib 1981 [Wee-

○ *moj 12*

● *mojn 13*

Allene metwarkers uut den Acht hebt moj in de betekenis “goedendag” op-egeven. Doornäöst kump in Eib, Groen en Aal ok mojn veur.

- ink 1, 86], Pan 1988 [Telge 7, 90].
- 13 MOJN: Eib, Groen, Aal / Vars 1985 [Telge 6, 230], Gen 1999 [Telge 12, 110].
- 14 HOJ: Gor, Vor, Lich, Voo, Wesv, Did / Pan 1988 [Telge 7, 52].
- 15 HAJ: Rek.
- 16 HUI: Hen.
- 17 HALLO: Gor, Vor, Ruu (noe), Voo, Zel, Hen, Wesv, Zev.
- 18 DAG: Ruu, Lar, Rek, Tol II Rhe.
- 19 DAAG: Voo.
- 20 BESJOER: / Lar 1880 [GV-alm 149].

Rek: A'j de leu neet zo good kent, zeg ie: "Goeiendag", of: "Dag samen", of: "Goeiendag leu". Tegen bekenden zeg ie: "Haj", of: "Moj!". [DAG SAMEN; ok: / Lar 1838 [GV-alm 179], Ruu 1930 [Zwart 3, 235].

Voo: Bi-j hele goeie bekenden zeg i-j: "Hallo!", of: "Hoj". Anders: "Goeiendag samen"; of: "goeiemargen", "goeie meddag", "goeienaovend".

Moj, mojn, hoj, hallo, besjoer, of gewoon: goeiendag!

Vor: Goeiendag samen, mag ik binnenkomen?

Lar: Gooiedag / goein dag / dag allemaole / dag leu.

Hen: Vrogger heuren i-j wel 's: "Goeiendag; i-j mossen de complementen hemmen van

vader en moeder".

Tol: "Dag vrouw Jansen". "Dag Jansen". At 't iets defteger mot: "Goeienmiddag mevrouw/meneer". En 'hallo' mochte wi-j niet zeggen.

Ruu 1837: Noe Teunis; 'k zeg oe dan gendag. En dat 't oe better gaone mag [D. Wildrik 1,3].

Bor 1839: Goenndag te hope [GV-alm 170].

Lar 1880: Boer (gaat naar binnen bij een fotograaf): "Gendagsem heerschop!". Vrouw (van de boer): "Dagsem". Fotograaf: "Bezjoer" [GV-alm 149]. [GENDAGSEM; DAGSEM].

● *Vake is op-egeven da'j de tied van de dag zegt:*

Gor: Behalve goeiendag kö'j ok zeggen: goeienmargen, goeienmiddag, goeienaovend. Bie 'n groter gezelschap zegge wie: goeiendag samen, of: dag allemaole.

Doet: Wi-j wensden mekaar ook de dagestied: goeienmargen, goeienmiddag, goeienaovend.

Gen 1999: MOJN "goedemorgen" [Telge 12, 110].

● *"Goedemiddag":*

Zel 1933: 'k Zegge zo bie mien eiges: "Met één zo'n jungskan kan mien niet völle gebeurn. Ik kroppe achter de denne hen, stoke um mien 'n feguur te geven de hande in de tesse en stappen kedaot nao 'm too. "Genmeddag!". "Dag baas!" [Archief 1, 252]. [GENMEDDAG].

● *"Goedenaovond":*

Zel 1882: Goien aovend sammen, allemaole! Hoe geet 't, bun ie nog kregel met mekare? [Klokman 6, 452]. [GOIEN AOVEND].

Kot veur 1934: Jan genk nao binnen. "Tjink", zae de belle. Ne juffere met ne hoge, zwarte schorte veur en met kort afgesnaene heure ston achter de teunebanke. "Dag meneer", zae ze. "Gon-aovend", zae Jan en stot an de pette, "ik wol mi-j wal 'n wit baordjen kopen

en ne zelfbinder" [Meinen 6, 110]. [GON-AO-VEND].

Gaa 1945: Toon kump thuus. "Naovend", zegt Toon [Van Velzen 2, 196]. [NAOVEND].

Gaa 1968: Lies zat an taofel en was met 'n kinderjörk an 't verstellen. Staeven wunsen goeien aovend. "Ook goeien aovend", zei Lies [Van Velzen 3, 8].

● "Goedenacht":

Acht 1882: Biesterbosch is langer as anders bie Mulder gebleven en eindelek –nao den timmerman met 'n knipeugjen de hand gedrukt te hebben en vrouw Mulder en Hanneken lachend genach samen en welterusten te hebben gewent– vertrokken [Otto 1, 500]. [GENACH "goedenacht"].

Lar 1885: Too was 't net of uut dee depe koele 'n stemme nao baoven kwam, dee zae: "Genachsem allemaole, genach Janman!" [Postmeter 1, 13]. [GENACHSEM].

● "De groeten":

01 DE COMPLEMENTE(N): Hen / sHe 1982 [Telge 3, 27], Wesv 1996 [Telge 11, 31], Gen 1999 [Telge 12, 40].

02 DE GROETENISSE: / Zel 1864 [Klokman 7, 12].

03 DE GROETENIS: / Liem 1836 [GV-alm 99], Lar 1927 [Heuvel 1, 303].

04 DE GROETNISSE: / Umg Nee 1863 [GV-alm 164].

05 DE GROETENISSE: / Gor 1901 [Keetelaar 1, 94].

06 DE GROOTNESSE: / Eib 1980 [Telge 1, 28].

Wesv 1996: De complemente van mien vader en of-t-ie de gresmesjen nog efkes moch lene [Telge 11, 31].

Zel 1869: I-j mosten 't complement hebben van de vrouwe [Klokman 7, 68]. [COMPLEMENT].

Kot veur 1934: "No, dan fietst maor waer wieter". "Dat do'k ok", zae Frederik en sprong der op. "No atju!". "Ja, atju!". En 't complement

an de daerne", zae Knelis [Meinen 2b, 143].

Zel 1864: "Now luu, tut margenaovend dan". "Jao, Gart-eum; doet de groetenisse an ow volk" [Klokman 7, 12].

NIKS ZEGGEN

niet groeten

01 NIKS ZEGGE(N): Acht, Liem.

Alm: Jan zag mien wel lopen mor hee zae mien niks.

Doet: Ik zag Jan lopen maor ik heb 'm niks ezeg. Jan zag mien ook wel, maor hie zei ook niks.

Zut: Wäörumme zeg ie de burgemeester niks?

Tol: Woorumme zeg i-j niks tegen de börge-meester?

Ruu: Woorumme doo'j de börge-meester gin goeiendag zeggen?

Liem 1839: Daor ze zich niet groeten, daor wonen de meiste mensen; in kleinen staejen kan men wel altied chapeau-bas gaon [GV-alm 156]. [CHAPEAU-BAS GAON "(ter begroeting) de hoed afnemen"].

Gaa veur 1974: "'t Zal wel weer zon deftig spul uut de stad waezen", grommen de werkster. "Te beroerd um ow de tied van goeiendag te zeggen, natuurlek" [Van Velzen 14, 101].

Vars 1985: ZICH DE TIED VAN DEN DAG NIET MEER ZEGGEN "elkaar niet meer groeten" [Telge 6, 348].

WELKOM

welkom

01 WELKOM: Acht, Liem II Bat.

02 WALKOM: Win.

03 WALLEKOMMEN: Win.

04 WILLEKOMMEN: Win / Gees 1921 [Heuvel 2, 7].

Gor: Iej bint van harte welkom/hartelek welkom.

Lat: Gi-j bunt van harte welkom.

● *In plaatse van “u bent hartelijk welkom” wordt vake ezegd:*

- 01 FIJN DA’J KOMT: Zut, Lar, Gees, Nee, Rek, Bre, Win, Win, Kep, Baa, Pan.
- 02 FIJN DA’J DER BINT/BUNT: Zut, Wich, Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Win, Hen.
- 03 FIJN DA’J ANKOMT: Vor.
- 04 MOOI DA’J ANKOMT: Gor, Bel.
- 05 MOOI DA’J DER BUNT: Lich.
- 06 MOOI DA’J DER ACHTERHEN KIEKT: Gels.
- 07 GOOD DA’J ANKOMT: Ruu.
- 08 KOMT DER IN: Alm, Zut, Vor, Ruu, Bor, Eib, Rek, Bre, Hen, Did.
- 09 KOMT DER IEN: Pan.

● *“(Iemand) hartelijk verwelkomen”:*

- 01 MET AOPEN ERMEN ONTVANGEN: Eef, Zut.
- 02 ’N GOOD ONTHAAL GEVEN: Nee, Aal.
- 03 ’N WARM ONTHAAL GEVEN: Wehl.

● *“’n Hand geven” bie binnenkomst was gin algemeen gebruik.*

- 01 ’N HAND GEVE(N): Acht, Liem.
- 02 DE HAND GEVE(N): Haa, Eib, Rek, Ulf, Doet, Hen, Zev, sHe.
- 03 DE HAND LANGEN: Vor / Groen ca 1936 [Mogendorf 1,8].

Sil: Toen hi-j wegging, gaf e allemaol ’n hand.

Vor: Toen e der utging, langan hee elk-ene de hand.

Bor: ’n Hand geven wodn haoste neet edaone; ie kwammen binnen en zaenn: “Gendag”, en dan wodn der al gauw ezegd: “Gaot der zitten”.

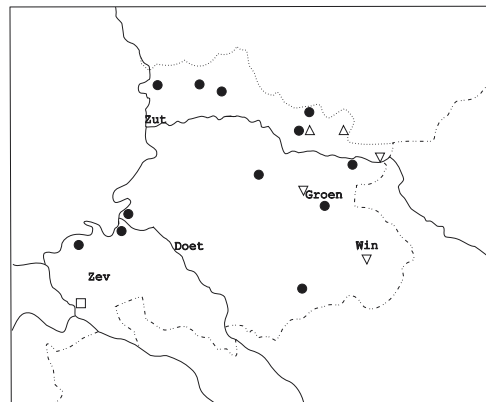
Meg: Op 1 januari geven vrinden en bekenden zich mekaar de hand en wensan mekaar ’n zalig of ’n gelukkig ni-jjoor toe.

Gaa veur 1974: Twee saldaoten, ieders met

De hand geven.

’n koffer, stappen uut; den kleinsten was Dark-Willem Peppelenkamp. Hi-j stappen op Geerte toe en gaf eur ’n hand. Kussen doet ze in Koolhovenheide allene andermans kinder. “Dag moeder”. “Dag jonge”. Geerte eur gemoed schot effen vol. “Dag va”. “Dark-Willem”. “Wat he’j hier ’n hoop volk um de pöste”. “Da’s allemaole um ow, jonge” [Van Velzen 7, 94].

- *handje(n) 02*   □ *haendje 03*
- △ *haeneke 04*   ▽ *hendeke(n) 05*

Zowel in den Acht as in de Liem is hendje(n) ’t klankwettege verkleinwoord van hand. Maar, de metwarkers hebt ’t Standaardnederlandse handje toch ok (al) vake op-egeven. Rekking van de klinker e gif in Pan haendje en in Gees en Nee haeneke. Win, Rek en Bel kent hendeken.

● *Tegen kindere wodn wel 's ezegd as der 'n vremen man inkwam: "Geef die meneer eens een handje"; veur 't woord 'handje' is op-egeven:*

- 01 HENDJE(N): Acht, Liem
- 02 HANDJE(N): Gor, Harf, Ruu, Lar, Gees, Gels, Eib, Groen, Aal, Does, Ang, Lat.
- 03 HAENDJE: Pan
- 04 HAENEKE: Gees, Nee.
- 05 HENDEKE(N): Rek, Bel, Win.

Ang: Geef die meneer 's 'n handje.

Haa: Geef dén ome 's 'n hendjen.

Eef: As 'n kind dan de linker hand in plaatse van de rechter hand uutstak, wodn der ezegd: "Nee, 't mooie hendjen" [Ok: Nee, Aal, Din, Hen, Tol, Zed].

Wesv 1996: Geef mien 's 'n hand, dan stao'j marge in de krant, met de pispot in de hand, dag meneer olifant "gezegd tegen een kind; als men hem een hand gaf, schudde men die net zo lang als het versje duurde" [Telge 11, 73].

AFSCHEID

afscheid nemen

- 01 AFSCHEID NEMME(N): Harf, Vor, Zel, Hen, Zev, Sto.
- 02 MEKARE GOEIENDAG ZEGGEN: Alm, Loch.

Zel: Wi-j mot afscheid nemmen.

Loch: 't Is tied; wie mot mekare goeiendag zeggen.

Vars: Nao 'n bezuuk zeg i-j niet: "Wi-j mot afscheid nemmen", maor: "'t Is tied; wi-j mot gaon". In 't volgende geval he'j 't wel aover afscheid nemmen: Wi-j hebt gistern afscheid enommen van de buurman; dén geet nao Australië.

Wesv 1996: De zege van Rutjes "gezegd bij het weggaan; men kon dan antwoorden: 'Ik 't vleis en gi-j de butjes'" [Telge 11, 99].

● *In plaatse van "afscheid nemen" wordt vake ezegd:*

- 01 WIEJ MOT GAON: Eef, Zut, Wich, Ruu, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Voo, Vars, Zel, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan II Vre, Rhe, Anh, Kle.
- 02 WIEJ MOT NAOR HUUS: Vor, Bor, Doet, Dre, Tol, Did.
- 03 WIEJ MOT NAOR HOES: Eib, Rek.
- 04 WIEJ MOT OP HUUS AN: Eef, Vor, Ruu, Lar, Bre.
- 05 WI-J MOTTEN OP HUUS AAN: Wehl.
- 06 WI-J MOT MAKEN DA'W OP 'T HOES ANKOMT: Bel.
- 07 WI-J MOT DER VANDEUR: Bel, Groen, Lich, Aal, Win II Bat.
- 08 WIE GAOT DER VANDEUR: Gor, Harf, Ruu, Voo.
- 09 WIEJ GAOT DER VANDUUR: Gees, Gels.
- 10 WI-J MOT OPSTAPPEN: Gels, Aal, Hen, Does.
- 11 WIE GAOT DER HEN: Gor, Ruu.
- 12 WIEJ GAOT OP HUUS AN: Eef.
- 13 WIE GAOT OP 'T HOES AN: Eib.
- 14 WIE GAOT NAOR HUUS: Gor.
- 15 LAO'W GAON: Gels.

Baa: Wi-j mot gaon.

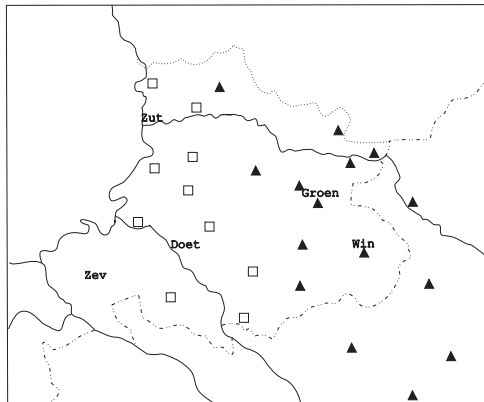
● *A'j argens weggaot, zeg ie: tot ziens*

- 01 AJU: Gor, Alm, Zut, Vor, Ruu, Nee, Groen, Zel, Kep, Hen, Baa, Lat, Wesv, Did.
- 02 AJUUS: Vor, Haa, Voo, Ang, Zev, Zed, Sto / Eib 1981 [Weeink 1, 76], sHe 1982 [Telge 3, 7].
- 03 ATJU: Groen, Lich, Voo, Vars, Zel / Kot veur 1934 [Meinen 6, 28].
- 04 ATJUUS: Eib, Aal / Eib 1981 [Weeink 1, 76] II Stlo.
- 05 TJUUS: Lich, Aal, Zed, Sto / Eib 1981 [Weeink 1, 76], sHe 1982 [Telge 3, 149], Gen 1999 [Telge 12, 159 II Raes, Anh.

- 06 TJUUSKES: Groen.
 07 TJU: Groen.
- 08 'T BESTE: Wich, Vor, Ruu, Eib, Rek, Groen, Win, Zel, Kep, Hen, Wesv, Pan.
 09 'T BESTE DER MET: Vor, Aal, Win.
 10 'T BESTE MAOR WEER: Gor, Zel, Dre.
 11 'T BESTE GEWENST: Tol.
 12 'T GOEIE: Ruu / sHe 1982 [Telge 3, 53], Pan 1988 [Telge 7, 43] II Anh.
- 13 GOODGAON: Ruu, Lar, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Win / Eib 1981 [Weeink 1, 81] II Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe.
 14 GOEDGAON: Gor, Alm, Wich, Vor, Voo, Vars, Zed.
 15 LAOT 'T OW GOODGAON: Bel, Aal, Vars, Zel, Dre, Hen.
- 16 TOT ZIENS: Zut, Aal, Voo, Wehl, Wesv, Zed.
 17 TUT ZIENS: Haa, Zel, Hen, Ang, Zev.
 18 TÖT ZIENS: Gor, Vor, Vars, Kep II Bat.
 19 TOT ZEENS: Vor.
- 20 TOT/TUT KIEK: Zut, Ang, Wesv.
 21 TUT DE VOLGENDE KEER: Zel, Hen, Zed.
- 22 HOL(D) OE GOED: Gor, Tol / Zed 1981 [Lukkezen 1, 8].
 23 HOLD OE: Eib, Kep.
 24 HOL OE KREGEL: Voo, Tol / Zed 1981 [Lukkezen 1, 8].
 25 HOLD OE KREGGEL: Win / Eib 1980 [Telge 1, 43] II Vre, Stlo, Hei.
 26 HOL OW: / sHe 1982 [Telge 3, 65].
 27 HOU JE: Pan.
 28 GOOD HOLLEN: / Win 1978 [Van Loo 1, 104].
- 29 DAAG: Gor, Voo.
 30 DOEG: Vor.
 31 DOEI: Ruu.
 32 DAG ALLEMAOLE: Gor.
- 33 GEGROET: Tol.
 34 ZEET 'T TE SCHIKKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 174].
 35 BOESJOER: / Gaa 1945 [Van Velzen 2, 156].

- ▲ (laat 't ow) goodgaon 13,15
 □ (laat 't ow) goedgaon 14-15

De afscheidsgroet "(laat 't ow) goodgaon/goodgaon" is neet allene in den Acht, maor ok in Westfalen bekend. De verspreiding oo - oe is ok op andere kaartjes te zeen; verg. 't kaartjen op blz. 66.

Voo: Goedgaon; met 'n oe van 't woord boer.
Vor: Ze zeien nog wel 's uut gekheid: " 't Beste; de bonen holle wiej zelf".
Ruu: Goodgaon en komt de scha maor weer 's ophalen. [SCHA].
Eib: Hold oe; bedanken kan neet helpen, komt bie j ons de scha weer ophalen.
Pan: Bedank vur alles en kom de schaoj mar 's ophaole. [SCHAOJ].
Lar 1924: Komt de scha weer 's inhalen "kom een terug op bezoek" [Langeler 1, 146].
Kot veur 1934: "Ja", zae Trui en ston op, "dan za'k maor gaon. No vader en moder: het beste. No jonges ...". Eure stemme wol neet. En op-ins sprongen der träöne in eure ogen. En al de jonges –van den grootsten töt den kleinsten– begonnen stillekes te hulene. Trui vaegden de träöne af, dee zich geweld an, slok 's en zae: "No atju dan". "Atju Trui", zaenn vader en moder. En doo zaenn ok de

jonges met hulerege stemmen: “Atju, atju, atju”. Trui genk de deure uut [Meinen 2b, 40].

Gaa 1945: “Now, ik stap dan maor op”, zegt Jan. “Wat, wil i-j now al gaon? Heb toch 's wat geduld”, zegt moeder. “Nee, ik gao maor. Zwolle is niet stik naost de deure”. Moeder stopt 'm nog 'n gulden in de voes en zien stapeltjen brood mot Jan niet vergetten. “Nee nee; maor now mo'k gaon”. Jan stik zien hand op. “Boesjoer dan, allemaole”. “Wat? Wo'j ons gin hand geven?”. “O ja; vader, moeder, Gradus-eume en Hent, hol ow taai. Fie en lete. 't Beste dan”. Dan geet Jan vot. Moeder geet met 'm nao de daele. Zi-j steet op de stoepe at e vot geet. Vader en Gradus-eume staot achter eur. Zi-j zwaait. Jan zwaait weerumme. “I-j mot schrieven, heur”, röp ze 'm nao. “Jao jao”, schreeuwt Jan weerumme. Effen mot moeder eur tande op de trillende onderlippe zetten. “Da's nummer twee zegt ze en snukt 'n paar maol. “Zo is 't laeven”, zegt Gradus-eume. Ja ja; zo is 't laeven. De jongen vliegt uut en de olden blijft achter in 't kale nest [Van Velzen 2, 156].

sHe 1982: Mo'j der 's uitkomme “gezegd als men iemand uitnodigt voor een tegenbezoek” [Telge 3, 155]. [UUTKOMME(N); ok: / Pan 1988 (Telge 7, 143), Gen 1999 (Telge 12, 163)].

Pan 1988: Kom 's 'n keer naeve, dan kö'w verder praote.

sHe 1982: Dan mo'j de schaaï maor 's komme ophale [Telge 3, 127]. [SCHAAI; ok: / Wesv 1996 (Telge 11, 79), Gen 1999 (Telge 12, 136)].

● *De leu dee achterblijft, könt neet allene met de veurege weurde afscheid nemmen, maor ok met:*

01 WEERKOMME(N): Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Kep, Zed / Lich 1991 [Telge 8, 143].

02 WIERKOMMEN: Gees, Gels, Nee.

Ruu: Ok goodgaon en weerkomm!

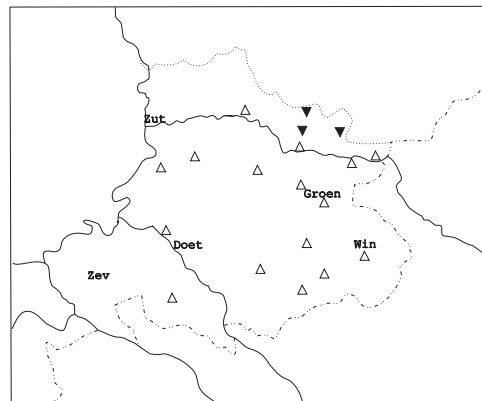
Vor: “Goedgaon, weerkommen keune kieken”, zeien ze bij de boeren vake uut de gekheid. [Ok: Bor].

Gels: Weerkommen steet der aoveral an de grenze van Berkelland; maor in Gelster zegge wiej neet weerkommen maor wierkommen. [Ok: Nee].

Kot veur 1934: Mientjen was op 't land, vlak an de weg. Dat trof al good. “Gonndag”, zae Gerhard. “Gonndag ok”, zae Mientjen [Meinen 6, 231].

Gen 1999: VOLLEK! “uitroep om er de aandacht op te vestigen dat men zonder opgemerkt te zijn (een vreemd huis) binnengegaan is, hallo!” [Telge 12, 171].

Lich 1991: Jappele met broene bonen en stipvet met schrömkes is 'n galgenmäöltjen. GALGENMÄÖLTJEN “het laatste maal –vaak uit vaste gerechten bestaande– dat iemand ergens eet; afscheidsmaal” [Telge 8, 42].

△ weerkomme(n) 01 ▼ wierkommen 02

Veural in 't oosten van den Acht is weerkommen/wierkommen bekend. 't Kaartjen löt zeen dat in Gelster, Geesteren en Neede wierkommen ezegd wordt. Op de grenspäöltjes van de gemeente Berkelland zol der in de omgeving van dee plaatsen dus ok neet 'weerkommen' motten staon, maor wierkommen.

HOOFDSTUK 8

DE MAATSCHAPPIJ

1. WOONKERNEN

GEMEENTE

gemeente

- 01 GEMEENTE: Acht, Liem II Bat, Vre, Bork, Raes, Rhe.
- 02 GEMEENTE: Zev, Sto, Her, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 50], Pan 1988 [Telge 7, 41] II Anh.

Baa: Baok was gemeente Steendern en Bronkhorst lig noe in de gemeente Bronckhorst.

Harf: Baok lag in de gemeente Steenderen.

Sto: Baok was gemeente Steendere.

● *In de volgende plaatsen is 't meervoud van gemeente*
gemeentes: Gor, Vor, Lich, Aal, Vars, Doet, Ang, Lat.

● *In de volgende plaatsen is 't meervoud van gemeinte*
gemeintes is: Zev, Sto, Her.

STAD

stad

- 01 STAD: Acht, Liem II Bat, Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Zut: Zutphen is 'n stad.

Eef: Zutphent is 'n stad.

Groen: Zutphen is ne stad; vrogger zeien ze: 't is ne grote plaatse.

● *In de volgende plaatsen wordt ne stad ezegd: Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win.*

● *In de volgende plaatsen is 't meervoud van stad*

staenn: Vor, Loch, Lar, Gees, Gels, Bel, Sil.

staeden: Ruu, Bel, Bre, Din, Wesd, Zel.

staeje: Voo, Dre, Hen, Lat, Zev, Sto.

staejen: Wehl, Ang.

staej: Did, Pan.

steje: Zed, Her.

stejen: Does.

Lar 1864: 'n Vrachboer uut 'n klein stedjen köf mi-j ['n peerd] veur datteg riksdalder; en mien goie laeven was uut. Draven, dat dee'k nou neet meer, maor trekken, trekken mos'k dat mi-j mangs heuren en zeen vergenk [GV-alm 1865, 129].

N Acht 1905: Straotenmeid tegenover boerenmeid. [STRAOTENMEID].

Vars 1985: Der komt völle stadsen hier. Die meent ons te motten vertellen hoe wi-j 't hier doen mot [Telge 6, 330]. [STADSEN "stedeling"].

Wesv 1996: Stadse keievraeter "scheldnaam voor een stedeling" [Telge 11, 53].

Gen 1999: 'N STADSE STOEPENDRIETER "een (verwaand) stadsmens" [Telge 12, 153].

Gaa 1945: Laot i-j ow de meid afniefelen deur zo'n stadsen stoepscheiter. I-j bunt 'n keerl van niks [Van Velzen 2, 207]. [STADSEN STOEPSCHETER].

Loch 1982: PAALBURGER "iemand waarvan beide ouders in Lochem geboren zijn" [Hiddink-Dijkman 1, 103].

Gees: In Borklo zaenn ze tegen de kinder oet Geestan: gruppndrieters, en wie zaenn terugge: stadse drellen.

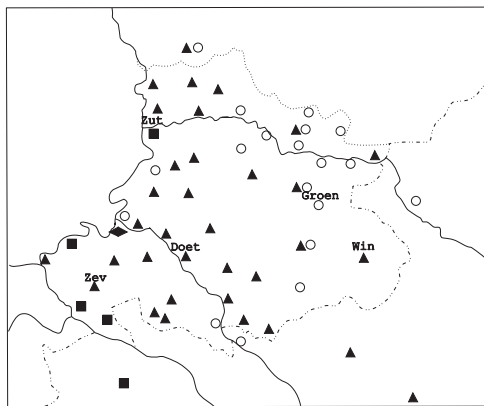
Nee: Leu oet Borklo neume wiej: Borklose gruppndrieters.

● *In Dirk van der Heide, Groot Schimpnamenboek van Nederland (Bedum 1998) staot schimpnamen veur inwoners van de volgende steden:*

Terborgse wind, Grolse wind, Zutphense wind, Zutphense metworsten, Brevoordse waterratten, Eibargse waterrotten, 's-Heerenbergse poete, Lochemse koolhazen, Lochemse heujplukkers, Doezebergse mosterdpotten, Doezebergse bliksemtrekkers, Deutekemse loofhakkers, Deutekemse schesreliapers, Zaevenderse muredrieters.

DARP
dorp

- 01 DARP: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Gees, Rek, Bel, Lich, Win, Din,

- ▲ darp 01   ○ dorp 02
■ dörp 03   ◆ derp 04

Veural in 't oosten van den Acht kump 't Standaardnederlandse woord dorp vake veur; in 't westen van den Acht en in de Liem is 't darp. Allene 't Gelders Eiland kent dörp. A'j dit kaartjen vergeliekt met 't kaartjen in Broekhuysen 1, blz. 112/113, dan kö'j concluderen dat der in viefteg jaar amper-an wat veranderd is.

Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Sto / Liem 1839 [GV-alm 156], sHe 1982 [Telge 3, 29], Wesv 1996 [Telge 11, 32].

Il Bat, Raes, Rhe.

- 02 DORP: Loch, Zwi, Bar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Gen, Baa, Does Il Bat, Vre, Anh.
03 DÖRP: Zut, Lat, Her, Pan Il Kle.
04 DERP: Ang.
05 DAERP: / Pan 1988 [Telge 7, 27].

Ruu: Gelster is 'n darp.

Gels: Gelster is 'n dorp.

Zut: Gelselaer is 'n dörp.

Eef: In Aefde zegt ze –denke wiele– Gelseler, maor ieder van onze groep had 't aover 't darp Gelster.

Vars 1985: Hie wont niet onder Varsseveld mor net op 't Zelhemse [Telge 6, 252].

● *In Dirk van der Heide, Groot Schimpnamenboek van Nederland (Bedum 1998) staot schimpnamen veur inwoners van de volgende dorpen:*

Baekse heipummels, Baekse heiboeren, Baekse heiknuppels, Zelhemse scharrenstekkers, Zelhemse heedknappers, Vordense hiedknappers, Lechtenvoordse keienslōppers, Beltrumse bleerpannen, Loose bokke, Ettense steiloren, Gaanderense ganzen, Needse vleermoeze/vleermuze, Groessese knolle, Hengelse knollen.

Lich 1991: In 1874 hebt 99 schoomakers en zollenlappers den groten steen van de Vraagender Bulte nao de Mark eslōpt en doorumme neumt ze ne Lechtenvoordsen ne keienslōpper [Telge 8, 60].

● *Veur veurbeelden wooruut plaatsелеke verschillen biekt, dee vake spottend gebruikt wordt, kiek in hfst. 1, Taal, onder: dialect.*

DRUBBELTJEN

groepje (huizen)

- 01 DRUBBELTJEN: Loch, Aal, Din.
- 02 DROEBEL(TJEN): Bel, Lich, Win.
- 03 DRUBBELKEN: Win.
- 04 DRÖPPELEN: Zel.
- 05 DRUPELTJE: Her.
Il drobbel: Vre.

Her: 'n Paor bi-j mekaar staonde huus as onderdeel van 'n dörp wordt wel 'n drupeltje huus genuumd.

Zel: In Iezevoorde, gemeente Deutekem, staat 'n dröppelen huze bi-j mekare.

sHe 1982: VEREL "wijk" [Telge 3, 160].

Wesv 1996: 'T ROOIE DARP "benaming voor de toenmalige gemeentewoningen aan de Verlengde Vredenburgstraat - hoek Klapstraat" [Telge 11, 32].

GEHUCHT

gehucht

De benaming gat is negatief; dee kump veural veur in riemkes as: Borklo is 'n stad, Geestern is nog wat, Gelster is 'n (gaanze)gat.

- 01 GEHUCHT: Harf, Eef, Zut, Wich, Ruu, Lar, Haa, Nee, Aal, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Lat, Zed, Sto, Her.
- 02 GEHUCH: Alm, Voo, Kep, Baa, Does, Zev, Pan II Bat.
- 03 GEHUCHTE: Vor.
- 04 BUURTSCHAP: Gor, Wich, Vor, Bor, Gels, Haa, Groen, Aal, Gen, Dre, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Zed, Sto, Pan.
- 05 BUURTSCHOP: Loch, Gees, Eib.
- 06 BUURTE: Gor, Vor, Ruu, Bel, Groen, Aal, Win, Hen.
- 07 BUURT: Sto.
- 08 HOOK: Eef, Ruu, Win / Lich 1991 [Telge 8, 53].
- 09 HOEK: Gor.
- 10 GAT: Ruu, Bor, Aal, Vars, Zed.
- 11 KERKDORP: Lat.

Ang: Buurtschappen zun kleine groepkes huzen, meistens boerderi-jen. Eldrik (vrogger gemeente Hummelo en Keppel) en Zweekhorst (gemeente Zevenaar) zun buurtschappen.

Hen: Aover 't algemeen is 'n gehucht 'n antal huze die bi-j mekare staot. Staot ze niet echt bi-j mekare dan praot i-j vaker van 'n buurtschap. Maor dat geet niet altied op. Zo zegt den enen: "Wi-j woont in Varsse, 'n buurtschap van Hengel", en 'n ander vindt Varsse en de Veldhoek gehuchten en vindt Bekveld meer 'n buurtschap.

Wich: Wat huze bie mekare nuumt ze wel 'n gehucht. Buurtschappen bunt Vierakker, Delden (biej Vorden) en Leesten (biej Zutphen).

Vor: 'n Buurtschap had vrogger vake 'n bakker, 'n smid, 'n mölle en 'n café.

Gor: Buurtschappen bie Gorssel bint: Quatre Bras, de Wippert, Schoolt, Kring van Dorth, Joppe. Joppe hef wel 'n karke en 'n schole maor is toch nit helemaole 'n darp. Kleiner dan buurtschap is 'n hoek; dat is meer 'n verzameling boerderiejen bie mekare. Zo he'j bevobeld de Eesterhoek en de Bosterhoek.

Eef: Waor noe in Aefde de Mettray lig, door lei vrogger 't Rijsselt. De boeren dee door woonden, woonden in de Riesselhook. En a'j bie Huus de Voorst woonden, dan zeien ze: die woont onder de Voors.

Harf: Exel is 'n gehucht: 't hef wel 'n kern maor gin karke.

Alm: 't Olde Harfsen is 'n gehuch.

Baa: Linde en Bekveld bunt gehuchjes.

Doet: Warm bi-j Etten is 'n gehucht.

Gen: Buurtschappen bi-j Gendringen zun Voorst, Wals, Wieken, Warm en Milt.

Sil: De Haelweg en Sinderen zun gehuchten.

Gees: De Nettelhos onder Lochem is 'n buurtschap.

Eib: Um Eibarge hen ligt de volgende buurtschoppen: 'n Hölterhook, Olden Eibarge, Mallum, 't Lo en Hupsel.

Bel: Auste, Lindvelde en Veur-Beltrum bunt buurten bi-j Beltrum.

Tol: Olburgen, Baok, de Emmer, de Lure,

Rhaobarg en Rhao bunt buurtschappen onder Steendern. In den Toldiek he'j 'n buurtschap dat heit 't Venne.

Lat: Gehuchte of kerkdörpe bi-j Diem zun: Olddiek, Ni-jdiek, Greffelkamp en Lool.

Pan: Ooy en Hulhuze zien gehuchte; Bettenhoek en de Kiefward zien buurtschappe.

Her: Ik nim aan dat der minse zien die Herve 'n gehucht nume.

Ruu: Buurten met ne eigenname bunt: de Heurne, 't Brook, den Winkelhook, Brinkmanshook, den Garvelinkhook. Den Garvelinkhook ging in de zesteger en zeuventeger joren den Garvelinkkamp heten; der kwamen ton allemaole koophuze. 't Kreeg van de Reurlsen al gauw de name: Speklappenbuurte umdat der nogal wat kale kak wonen. 't Achter-Zuwwent was vrogger ok ne buurte. Nao 't bouwen van de katholieke karke is 't Mariënvelde gaon heten.

'T MIDDEN

het centrum (van een plaats)

01 'T MIDDE(N): Gor, Alm, Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Aal, Din, Gen, Voo, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Lat, Zev, Sto II Bat.

02 'T HART: Does.

Hen: In 't midden; maor wi-j zegt: in 't minnen.

Wehl: In 't midden; maor wi-j zegge: in 't minne.

Wesd: De kerke steet in 't midden van 'n plaatse.

Does: De kerk steet meest in 't hart van 'n plaats.

● *Vake wordt "in het centrum" vertaald as:*

01 MIDDE(N) IN: Harf, Eef, Wich, Ruu, Lar, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win, Vars, Sil, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Did, sHe, Zed, Her, Pan.

Bre: Ne kerke steet vake midden in ne plaatse.

PLEIN

plein

01 PLEIN: Acht, Liem.

02 MARKTPLEIN: Din.

03 MARKPLEIN: Nee.

04 KARKPLEIN: Nee.

05 KERKPLEIN: Vars.

06 PLAS: Eib, Groen, Lich, Aal / Aal 1964 [Rots 1, 34].

07 BRINK: Gor, Wich, Eib, Rek, Bel, Gen, Dre.

08 WERE: / Zel 1864 [Klokman 7, 21].

Gees: Um de karke he'j 'n plein; bij hoes he'j 'n plas.

Aal 1964: Schoolplein, spölplas, holtplas.

Zel 1864: Veur dat huus (t.w. "het station van Arnhem") was 'n grote were [Klokman 7, 21].

MARKT

markt

01 MARKT: Gor, Alm, Eef, Wich, Ruu, Bor, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Meg, Ulf, Vars, Baa, Lat, sHe.

02 MARK: Gor, Alm, Ruu, Gees, Gels, Eib, Rek, Lich, Gen, Ulf, Doet, Dre, Wesv.

03 MART: Groen, Wesv, Groes.

04 MERKT: Zut.

05 MERK: Vor.

06 MAERT: Lob.

07 MARKTPLEIN: Bor, Bel, Din, Voo, Sil, Zel, Hen, Wesv.

08 MARKPLEIN: Vor, Loch, Nee, Gen, Wehl, Dre, Tol, Ang.

09 MARKPLAATS: Wesv, Zev.

10 MARKPLAS: Bel.

11 MERKPLEIN: Vor.

Zut: In Zutphen is 'n grote, langgerekte merkt, bestaonde uut de Zaodmerkt, de Holtmerkt en de Greunmerkt.

STRAOTE

straot

- 01 STRAOTE: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol.
- 02 STRAOT: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe, Lob.

● *As verkleinwoord is aoveral op-egeven: sträötje(n); alleen in Win is 't sträötken en veur Groen, Wehl, Kep en Hen is op-egeven straotje(n).*

● *Bezondere namen veur 'n doodlopende straote bunt:*

- 01 ENDETOE: Vor.
 02 ENDEKEN-TOO: Loch.
 03 NAODZAK: Zut.
 04 SLOP: sHe.

STEEGJEN

smal straatje tussen twee huizen

- 01 STEEGJE(N): Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Eib, Groen, Voo, Meg, Wesd, Doet, Kep, Dre, Tol, Lat, Zev.
- 02 STEGGESKEN: Bel, Aal, Win.
- 03 GENGESKE(N): Vor, Win, Gen, Ulf, Dre, Hen, Tol, Ang.
- 04 GENGSKE(N): Eib, Ulf, Wehl, sHe.
- 05 GANGETJEN: Zut.
- 06 PAEDJE: Dre, Baa, Wesv.
- 07 STEGE: Gor, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Zel.
- 08 STEEG: Wesv.
- 09 STEGGE: Eib, Aal.
- 10 STEG: sHe.
- 11 PAD: Sil, Wesv.
- 12 GESTE: Aal, Win.
- 13 GÖTTE: Bel.
- 14 GRUPPE: Eib.

sHe: In 't 's-Herembargs hiet de Klinkerstraat Klinkerstraat of Klinkersträötje, maor meestal wurdt e 't Emmerikse Gengske genuumd, umdat 't richting Emmerik lup.

Loch: 'n Smal pad tussen huze heet 'n KLUZE.

LANTEERNPAOL

lantaarnpaal

- 01 LANTEERNPAOL: Acht, Liem.
- 02 LANTEERNPAOLE: Zut, Vor.
- 03 STRAOTLANTEERN: Zut, Bel, Groen, Aal, Vars, Kep, Dre, Baa, Wesv.
- 04 LECHPAOL: Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich.
- 05 LICHPAOL: Bor, Ang.
- 06 STRAOTLAMPE: Eib, Hen.
- 07 LAMPEPOS: sHe.
- 08 ELEKTRISCHE(N) PAOL: Din, Wehl.
- 09 LÖCHTENPAOL: / Eib 1974 [G. Odink 1, 36].

Bel: Der stonnen in Beltrum vief straotlanteerne: ene ston bi-j de Openbaore Schole, ene ston achter de karke en drie stonnen bi-j de café's. Den löchtenantstekker stok ze an as 't begon te schemmasken en rond tien uur 's avonds dee e ze weer oet. Ok 's morgens stok e ze an en at 't lech wodn, blaazen hee ze weer oet.

Wesv: In 't darp stinge twaalf petroleumlampe op paole van gietiezer. De gemeenteleke lanteernopstaeker stak 's avoes de lampe aan en 's marges as 't lich wier, kwam ie weer langs um ze te dove.

Aal: Tonne wi-j nog zukke opschötteling waarn, hadde wi-j ook al ne hangplekke op ne plekke waor 't lange lech bleef en dat was natuurlek onder 'n straotlanteern; ene wee-t op gas breenn. As 't dan begon te duustern en i-j hadden nog gin zin um naor huus te gaon, dan krop i-j in dén lanteern en stok 'm zelf an. Dat moch natuurlek neet, want dat most den lanteern-anstaeker doen. Want in mien kindertied (1930) ging den lanteern-opstaeker van de gasfabriek alle gaslanteerns langs um ze an te staeken. Hee klom op 'n leerken en trok dan an 'n töw-

ken of ketting en dan ging de lanteern branden. Later ging dat vanzelf an.

Groen: Midden in Grolle stonden gaslanteerns; al veur den Oorlog. Zee brandn op gas want Grolle had ne gasfabriek. B. was zonnen keerl dén 's aovends de lanteerns an mos stekken. De lanteerns stondn o.a. bi-j krusingen van straoten, bi-j 'n café en op de Markt. In Aefsele stondn ze neet. In 1948 kwamp der elektrisch; ton kree'j lech boeten an de bokpaolen.

Ang: Bi-j kruuspunten of bi-j 'n afslag, bi-j 'n café of bi-j 'n paar winkels ha'j wel 'n lanteernpaol staon.

Din: Vrogger was der elektrische verlechting in de straoten an holten pãöle met baovengrondse drãöde.

Baa: Vrogger hadden wi-j in Baok geen verlichting.

Voo: Vrogger was der in Voorst gin straatverlechting en now nog niet.

● *In de volgende plaatsen is 't meervoud van paol*

pãöle: Gor, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Din, Vars, Zel, Doet, Tol.

paolen: Gor, Alm, Eef, Zut, Gen, Ulf, Sil, Wehl, Dre, Baa, Ang, Lat.

paole: Wesv, Groes, Zev, Lob.

pãöl: Gen, Voo, Meg, Ulf, sHe.

POMPE

pomp

't Hef lange eduurd veurdat ieder huus in onze streek 'n aansluting op de waterleiding had. Veurdat 't zo wied was, hadden de boeren vake 'n putte op 't arf staon. In steden en dorpen ha'j op bepaalde plaatsen pompen staon woor ieder-ene water kon halen.

01 POMP(E): Acht, Liem.

Zed: Bi-j de Zeddamse kerk stond vrogger 'n darpspomp. Hier kwame de minse met de kruijkar en 'n ton der op um water te hale. En dan werd 't letste ni-ys verteld: de vrouwe praotten aover kindere kriege, motte trouwe en andere buurtschandaaltjes, de manne aover 't wark, de hof, de varkes en de tute.

Ste: Bronkhorst had twee stadspompen; in Steenderen ha'j die niet.

Loch: In Lochem waren verschillende pompen: op de Grote en op de Kleine Markt, in de Pillinkstraote, bie de Walderpoorte, in de dr. Rivestraote, achter de karke, op den Niejstad, veur in 't Tusseler. 's Winters wodn dee pompen in 't stro epakt um bevrezen te veurkommen. 'n Old Lochemer vertelt: Ik hebbe vrogger verscheiden maol water ehaald in den Blauwen Toorn. Um de beide emmers zo licht meugelek te dragen, dee ik 'n iezeren band rondum mien lichaam woor-tegen de emmers röstten.

Vars: Um de kerke in Varsseveld stonnen vrogger vier pompen. In de darteger joren is der waterleiding in 't darp ekommen.

Aal: In Aalten wazzen verschillende pompen; zogenaamde buurtpompen. [BUURTPOMPE].

Zut: 't Onderhold van de stadspompen werd jãörleks verpacht. [STADSPOMPE].

● *Kiek veur waterleiding an huus in: 't Huus, blz. 143; kiek veur de waterputte bie huus in: De wereld-A, blz. 58.*

STOEPE

trottoir

01 STOEPE: Gor, Eef, Zut, Wich, Vor, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Zel, Dre, Baa, Tol.

02 STOEPE: Din, Gen, Meg, Ulf, Doet, Wehl, Kep, sHe.

03 TROTTOIR: Gor, Alm, Vor, Ruu, Gels, Bel, Aal, Voo, Ulf, Wesd, Doet, Hen, Baa, Tol, Lat, Wesv, Groes, Zev, Lob.

04 VOETPAD: Gor, Eib, Sil, Lat, Wesv.

05 VOOTPAD: Bel.

06 LOOPPAD: Baa, Tol, Wesv.

Loch: TRÄÖTERBAND “trottoirband”.

GÖTTE

straatgoot

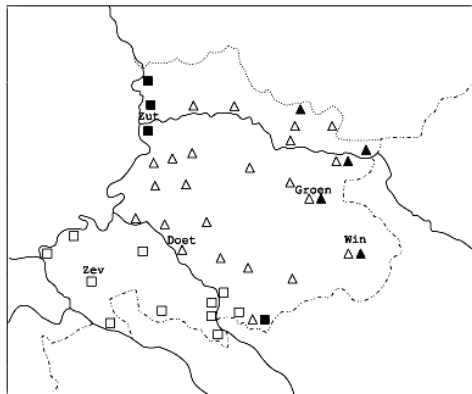
- 01 GÖTTE: Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol.
- 02 GOTTE: Gels, Eib, Rek, Bel, Win.
- 03 GÄÖT: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Wehl, Lat, Wesv, Zev, sHe, Lob.
- 04 GÄÖTE: Gor, Eef, Zut, Din.
- 05 GÄÖLTJEN: Ang.

● *De afvoer van 't raegenwater onder de grond heet algemeen: riool, riolering.*

STORTPLAATSE

vuilnisbelt

- 01 STO(R)TPLAATSE: Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Bel, Baa, Tol.
- 02 STO(R)TPLAATS: Zut, Vor, Ang.
- 03 STÖTPLAATS: Ang.

- △ *götte 01*
- ▲ *gotte 02*
- *gäöte 04*
- *gäöt 03*

De grenze tussen götte en gäöt löp in de buurte van den Olden lesselt. Gotte kump veur in 'n paar plaatsen in 't oosten van den Acht; gäöte in Zutphen, Eefde en Gorssel.

- 04 STO(R)TGAT: Zut.
- 05 STO(R)T: Alm, Zut, Vor, Bor, Eib, Lat, Wesv.
- 06 STÖT: Ang.
- 07 VUULNISBELT: Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Win, Voo, Meg, Vars, Doet, Kep.
- 08 VUULNISBELTE: Lich, Hen.
- 09 VUILNISBELT: Aal, Din, Ulf, Sil, Zel, Wehl, Wesv, Zev.
- 10 VULESBELT: Zut, sHe.
- 11 BELT: Win, Meg, Ulf.
- 12 BELTE: Aal.
- 13 VUULNISGAT: Aal, Lob.
- 14 VUULNISBARG: Groen.
- 15 VULESBULT: Zut.
- 16 VUULSTORT: Rek.
- 17 VUILSTORT: Gen.

Lat: 't Stort [Ok: Wesv].

Groen: De vuilnisbarg was an de Borklose Weg.

BUURTE

buurt

- 01 BUURT(E): Acht, Liem II Bat.
- 02 NAOBERSCHOP: Lar, Gels, Haa, Aal, Win / Ruu 1930 [Zwart 3, 237] II Vre, Bork, Raes, Rhe.
- 03 NAOBERSCHAP: Groen II Anh.
- 04 BUURSCHOP: Loch.
- 05 BOERSCHOP: / Eib 1974 [G. Odink 1, 56].
- 06 NAOBERS: Ruu, Gees, Aal, Din, Gen, Meg.
- 07 BUURLUU: Doet, Kep, Tol.
- 08 HOOK: Bel, Groen.
- 09 BUREN: Tol.
- 10 NÄÖSTEN: Tol.

Lar: Vrogger ha'w 16 naobers, noe besteed de naoberschap uut 12 naobers.

Ruu: De buurte is groter as de naobers; dat bunt der vier of veeve.

Sil: De buurt besteet uut acht tut twaalf burenen.

Dre: De buurte besteet minimaal uut vier noodnaobers en acht naobers.

Wesv: Onze buurt besting uut ach bure: vier an weerskante van de boerderi-j.

Tol: De buurte, de burenen, de buurluu, de näästen bunt namen veur de luu die bi-j rouw en trouw allerlei taken doet. De beide näästen heurt door toe; doorvan is ene de liekboer.

Bel: Ne grote buurte wordt hook eneumd. In Veur-Beltrum beston den hook oet meer as 20 gezinnen.

Lar 1927: De buurt of liever 'de naoberschap' is lang niet zo uitgestrekt als de buurtschap Oolde, die wel een kleine vijftig boerderijen, grote en kleine, telt [Heuvel 1, 4].

Gels: Oonzen naoberschap/buurte is eschrokken toon ze heuren dat der bij de buurleu inebrokken was.

Loch: Onze buurschap was veraltereerd toen wie vernommen dat der in de buurte inebrokken was.

Dre 1982: Vrogger is 't in onze omgeving wel veurgekommen dat wat boeren mekaar de buurt opzeien, alleneg umdat zullie bi-j de betreffende buurleuj niet op de brulft wazzen uutgeneudegd [Lucassen 1, 16]. [MEKAAR DE BUURT OPZEGGEN].

Win 1978: Väär 'n jaor terugge bunt äöre beeste oet de weide ebrokeene en hebt den mooien hof van Gerriet van Berend van 't Walschot vertraene. Bloos 'n paar boeskeule hebt ze an-evraetene maor Gerriet wol tien gulden schadegeld hebben. Hee mot ze nog hebben. Daor bunt waorde ovver ewes! Ovver en weer hebt ze mekare daorumme oet de naoberschap edaone [Van Loo 1, 61]. [MEKARE OET DE NAOBERSCHAP DOON].

Aal 1964: ROT "belangengemeenschap in een buurt" [Rots 1, 37; ok: / Ruu 1930 (Zwart 3, 238)].

Ruu 1930: ROTMEISTER "wijkmeester" [Zwart 3, 238].

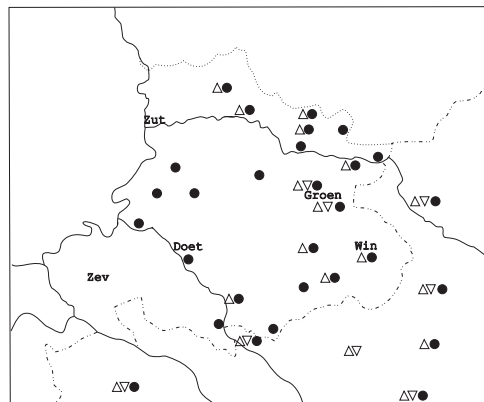
sHe 1982: Buurtmake "een feest geven om de burenen te leren kennen en in de buurt te worden opgenomen" [Telge 3, 25]. [BUURTMAKE(N); ok: / Gen 1999 (Telge 12, 39)].

● *Veur: de jonge buurt kiek in: Gen 1999 [Telge 12, 39].*

BUURMAN *buurman*

01 BUURMAN: Acht, Liem II Bat.

02 NAOBER: Loch, Lar, Gees, Gels, Eib, Bel, Groen, Lich, Bre, Win, Sil / Ruu 1930 [Zwart 3, 237] II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.
II naobersman: Kle.

△ *naober "buurman" 02*

▽ *naobervrouwe "buurvrouw" 03*

● *naobers "buren" 05*

De name naobers in de betekenis "buren" kump neet allene in den Acht völle veur, maor ok in Westfalen. De verspreiding van de name naober veur "buurman" is minder; naobervrouwe veur "buurvrouw" is in den Acht maor veur twee plaatsen op-egeven: Beltrum en Groenlo.

Did: Onze buurman hiet Piet en onze buurvrouw hiet Greet.

Din: Onzen buurman heit Piet; onze buurvrouw Greet.

Eib: Onzen naaber heet Piet en de buurvrouwe heet Greet.

BUURVROUW

buurvrouw

01 BUURVROUW: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Tol; Liem.

02 BUURVROUWE: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal II Bat.

03 NAOBERVROUWE: Bel, Groen.
 II naoberske: Vre, Stlo, Raes.
 II naobervrouw: Rhe, Kle.
 II naoberien: Anh.

Bel: Onze buurvrouwe/naobervrouwe heet Greet.

Ruu: Wie praot aover buurleu, buurman, buurvrouw of buurvrouwe, de vrouwleu uut de buurte, de mansleu uut de buurte.

BUREN

buren

01 BURE(N): Acht, Liem II Bat.

02 BUURLEU: Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal.

03 BUURLUU: Gor, Alm, Lar, Wesd, Zel, Dre, Hen.

04 BUURLUJ: Voo, Sil, Wehl, Ang, Zed, Pan.

05 NAOBERS: Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Sil, Doet, Dre, Hen, Tol / Wehl 1944 [Diesveld 1, 2] II Vre, Stlo, Bork, Raes, Anh.
 II naoberleu: Vre, Bork.
 II naobere: Kle.

Nee: Naobers, maor wie zegt: naobas. [Ok: Bel, Zie].

Wesd: Buren he'j in de stad; buurluu he'w op

't platteland. [Ok: Zel, Dre].

Doet: Buren he'w hier in de stad; op 't platteland he'j naobers. [Ok: Tol, Does].

Haa: In de stad he'j buurleu; op 't platteland naobers. [Ok: Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win, Din].

Pan: Wi-j zegge buurluj, ien de stad praot je van bure.

Did: Bi-j ons in Diem en omgeving wonen bure.

Zut: In Zutphen praot ie aover: onze buren.

Wehl: Wi-j numen buren gewoon allemaal buren.

Gen: Vrogger zeien ze op 't platteland: naobers.

Lar: Bi-j ons op 't platteland neume wi-j de buurte: naobers.

Loch: Op de boer hebt ze 't aover naober en naoberschop en in de stad praot ze aover buren, buurman en buurvrouwe.

Sil: In 't butengebied he'j naobers of buurluj; in Sillevold zelf he'j buren.

Wich: In 't darp en butenaf is 't 'tzelfde: daor he'j naobers en buurte.

Aal: Naobers is olderwets; buren is 't woord van disse tied.

Vor: Op 't platteland he'j ok buren. Vier doorvan bunt noodnaobers: dee regelt alles bie'j 'n sterfgeval en bie'j 'n trouwen.

Hen: In 'n stad maor ok in Hengel praot i-j van buren; dat bunt dan de luu die links en rechts en tegenaover van ow woont. Butenaf praot de luu van noodnaobers of nãosten as de naoste buren, meestal vier tut zes gezinnen. Wieter he'j door dan nog de buurte; dat bunt zon vief tut vieftien gezinnen, die wordt ok wel naobers genuumd.

Gor: In de stad bint de mensen die nãos eo woont: buren. Maor dat hõldt verder niks in. Butenaf he'j nog de echte buurte met de nãoste buurman die bie trouwen en begrafenissen helpt. In Gorssel zelf is dat niet meer zo, al helpt sommege buurluu mekare heel goed.

Eef: Vrogger hadde wiele twaalf buren woorvan twee nãosten of naobers.

Gees: De nãoste buurleu bunt bie ons naobers.

Wesv: Wi-j denke dat der hier in de ouwe kern van Westervoort nog ech bure zin: die helpe ow bi-j feeste, ziekte, enz.

Sto: In 'n stad bun gin bure, alleen luj die naeve mekaar wone.

Naobers of buurleu/buurluu.

● *Veur "burenplicht" kiek in hfst. 7 De gemeenschap, onder: 2. hulpe, aover en weer.*

NÄÖSTE NAOBER *eerste buurman*

De näöste naober is den buurman dén as eerste in anmarking kump um bie problemen te helpen. In sommige plaatsen betröf 't neet één persoon maor bunt der twee näöste naobers.

- 01 NÄÖSTE(N) NAOBER: Gor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal / Gels 1928 [Gids Folkl. 1, 87].
- 02 NAOSTE(N) NAOBER: Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Sil, Wehl, Ang / Vars 1985 [Telge 6, 235].
- 03 NAOSTNAOBER: / Zed 1981 [Lukkezen 1, 6].
- 04 EERSTE NAOBER: Vor.
- 05 NOODNAOBER: Gor, Harf, Alm, Rek, Gen, Zel, Doet, Wehl, Kep, Baa, Tol, Did / Vars 1985 [Telge 6, 240], Gen 1999 [Telge 12, 114].
- 06 NÄÖSTE NOODNAOBER: Hen / Lar 1927 [Heuvel 1, 130].

- 07 NAOSTE NOODNAOBER: Zel.
- 08 EERSTE(N) NOODNAOBER: Wich, Zel, Kep, Hen.
- 09 EERSTE(N) NÄÖSTE(N): Wich, Vor, Hen.
- 10 EERSTE NAOSTE: Hen.
- 11 NOODNAOSTE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 105], Gen 1999 [Telge 12, 114].
- 12 NAOSTE(N) BUURMAN: Voo, Sin, Wesd, Zel, Ang, Lat, Wesv, Zed II Wilp, Bat.
- 13 NÄÖSTE(N) BUURMAN: Alm, Vor, Dre.
- 14 NAOSTE BUUR: Lat, Wesv.
- 15 NAOBUUR: Zev.
- 16 NÄÖSTEN: Gor, Alm, Eef, Vor, Baa, Dre.
- 17 NAOSTE(N): Sin, Ulf, Vars, Ste, Baa.
- 18 EERSTE BUURMAN: Baa.
- 19 EERSTE NAOSTE NAOBER: Loch.
- 20 DOODBOER: Bel.
- 21 DOONBOER: Aal.
- 22 DODENBOER: / Vars 1985 [Telge 6, 235].
- 23 DOOIEBOER: / sHe 1982 [Telge 3, 33].
- 24 LIEKBOER: Baa.
- 25 LIEKNAOBER: / Vars 1985 [Telge 6, 235].

Gor: In aoverleg met de näöste buurman –de noodnaober– wordt de plaatse van de dragers näöst de kiste bepaold: grote en kleine personen, elk eur plekke. Vrogger had den noodnaober 'n peerd en geriej: hee verzorgen doorumme ok 't vervoer.

Hen: De eerste noodnaober had de algehele leiding bi-j 'n begreffenis. Hie levern ok de peerde veur de liekkoetse en zat door zelf ok op.

Sto: De noodnaoste moes 'n peerd hemme. 'n Buurman van ons had 'n Duitse boer bi-j zien buurt genomme veur 't geval as wi-j 's gin peerd meer zolle hemme. Mien vader was kwaod en zei: "Gi-j komp bes weg; maak ow gin zörg. Ze hemme nog niemand laote staon".

Win: Den naosten naober en den doonnboer bunt twee personen.

● *Veur de volgende plaatsen is op-egeven*

*dat der één (näöste) naober 't nauwste be-
trokken is bie naoberhulpe: Harf, Alm, Wich,
Vor, Ruu, Nee, Eib, Lich, Sto.*

● *Veur de volgende plaatsen is op-egeven
dat der twee (näöste) naobers 't nauwste be-
trokken bunt bie naoberhulpe: Eef, Loch, Lar,
Bor, Gees, Gels, Haa, Rek, Bel, Groen, Win,
Dre, Tol.*

Gels: Den eersten näösten naober is 't be-
langriekste; hee wordt in eerste instantie
evraagd veur hulpe. Den tweeden näösten is
biej 'n grove net zo belangriek. Dan bunt der
nog drie tut vier näösten dee bie 'n grove ok
helpt; b.v. as draegers. In totaal könt der zon
10 näösten –echtparen– waenn dee alle-
maole wat doot.

Gor: Soms waren der twee näösten: de eer-
ste näösten was in 't bezit van peerd en wa-
gen en wodn ok wel doodboer eneumd umdat
hee de kiste mos vervoeren nao 't karkhof.

● *Veur de benamingen veur de liekboer kiek
onder: liekboer, hoofdstuk 4 Begraffenisse.*

● *De vrouwe van de näöste naober hef gin
apparte name.*

Vor: De vrouwe van den eersten naober/eer-
sten näösten hef gin apparte name, die wordt
gewoon bie de veurname eneumd.

Gor: De näöste buurvrouw hef min of meer
de leiding bie alle dinge die deur de buur-
vrouwen edaon wordt.

Gees: De vrouwe van den näösten naober
had 'n belangrieke taak: ze mos 't liek ofleg-
gen: verhennekleden. En bie rouw en trouw
mos ze koffie zetten en had ze de leiding van
't huusholdeleke gebeuren, wooronder 't ver-
zorgen van de koffietaofel.

Vars 1985: Onder Varsseveld heit den naob-
er dén eigelek 't wiedzte van ow afsteet en
dén in geval van nood (as de anderen 't niet
afkönt) bi-jspringt ok: den naosten naober

[Telge 6, 240].

Wehl 1944: Noodnaobers “buren die iets ver-
der af wonen” [Diesveld 1, 2]. [NOODNAO-
BER].

2. GEMEENTELEKE INSTELLINGEN

BÖRGEMEISTER *burgemeester*

01 BÖRGEMEISTER: Vor, Ruu, Loch, Lar,
Bor, Gels, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal,
Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil,
Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen,
Tol, Groes, Did, Sto, Her II Mar.

02 BURGEMEISTER: Alm, Eef, Wich, Vor,
Ruu, Lar, Gees, Lich, Aal, Baa, Zev, Did /
Liem 1839 [GV-alm 156], Pan 1988 [Tel-
ge 7, 24], Gen 1999 [Telge 12, 39] II Bat.

03 BORGEMEISTER: Vor, Loch, Bor, Nee,
Eib, Rek.

04 BORGERMEISTER: Gels.

05 BÖRGERMEISTER: Lar, Groen.

06 BÖRGEMEESTER: Gor, Harf, Bre, Zel,
Ang, Lat, Wesv, Groes II Anh.

07 BURGEMEESTER: Zut, Doet, Does,
Wesv, Zed, Pan / Pan 1988 [Telge 7,
24].

08 BORGEMEESTER: Does.

09 BÖRGERVADER: Gor.

10 BURGERVADER: Eef.

11 BÖRGER: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 21].
II börgermeester: Vre, Raes, Kle.

Ruu: Onzen börgermeester/burgemeester
heurt zich geerne praoten/mag geerne ne
toospraoke hollen.

Kep: Onze börgermeester sprik veur 't vader-
land weg.

Hen: Onze börgermeester sprekt geerne/steet
graag te spreken.

Zev: Onze burgemeester duut graag praote.

WETHOLDER

wethouder

- 01 WETHOLDER: Acht, Liem II Bat.
- 02 WETHOUWER: Pan.
- 03 WETHOUDER: Wesv.

Nee: Eén wetholder, twee wetholdas. [Ok: Bel].

Does: Wi-j hebt in onze gemeente twee wet-holders.

Lat: Wi-j hebbe in onze gemeente twee wet-holders.

Pan: Wi-j hemme ien de gemeente twee wethouwers.

GEMEENTESECRETARIS

gemeentesecretaris

- 01 GEMEENTESECRETARIS, GEMEENTE-SECRETARES: Acht, Liem II Bat.
- 02 GEMEENTESECRETAERES: Zut.
- 03 GEMEINTESECRETARIS: Zev.
- 04 SECRETARES: Her.
- 05 SIK: Wehl, Wesv, Did, Zed, Sto, Her, Pan / sHe 1993 [Telge 3, 203].
- 06 GEMEENTESIK: Kep.

Zed: 't Personeel van 't gemeentehuis praot aover de sik.

Alm: Wanneer hef de gemeentesecretaris sprek-uur?

Did: Wanneer het de sik spraek-uur?

GEMEENTEHUUS

gemeentehuis

- 01 GEMEENTEHUUS: Acht, Liem II Bat.
- 02 GEMEENTEHOES: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win.
- 03 GEMEINTEHUUS: Zev, Sto, Her, Pan.
- 04 STADHUUS: Zut, Does.
- 05 STADHOES: Groen.
- 06 GEMEINTE: / sHe 1982 [Telge 3, 50].

Lich: Völle gemeentes in onze streek hebt 'n ni-j gemeentehuus.

Sto: Völ gemeintes in disse umgaeving hemme 'n ni-j gemeentehuus.

UMROEPER

omroeper

- 01 UMROEPER: Gor, Al, Eef, Wich, Vor, Ruu, Din, Voo, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Baa, Tol, Does; Liem.
- 02 UMROEPER: Harf, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre II Bat.
- 03 UMREUPER: Eib, Bel, Groen, Aal, Win.
- 04 UMMEREUPER: Win.
- 05 UMMEROPER: Bel.
- 06 UMMEROEPER: Vars.
- 07 OMROEPER: Zed.
- 08 AFROEPER: Gor.
- 09 AFRUPER: Dre.
- 10 ANZEGGER: Kep.
- 11 KLEPPERMAN: Gor.

Wesd: Umroeper; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Voo, Wehl, Did, Sto, Her, Pan].

Vor: 'n Umroper was zon keerl met 'n belle. Hee kondegen an wat der te doon was: noodslachting (uutponding neumen ze dat), visverkoping. Hee reern der wat af!

Wehl: De umroeper fietsen; eerder liep e deur Waehl. Hie riep at der vleis van de vri-j-bank verkoch wier en ok wel at de iesbaan 's winters losging.

Ruu: In Reurle was gemeentewarker K. umroper; met den trääter veur de mond heuren iej 'm dan de uutpondingen ummeropen.

Bor: In Borklo was S. vrogger umroper. Hee had 'n belle op 't stuur van de fietse, ston dan zo hier en door stille en reep dan: "Hedenmiddag twee uur vlees!".

Eef: In Aefde is der in de oorlog 'n tiedje 'n umroeper ewes veur 't melden van de vleis-bank.

Eib: Ik herinner mij umroper W. nog good. Vlakbij ons hoese, op den hook, heel e stille en begon dan met ziene koperen belle te bellen. Met ziene enorme stemme reep e doornao dat der vleisafslag was. Dan was der ne noodslachting ewes en ko'j veur weinieg geld an 't slachthoes vleis halen.

● 'n Mooie foto van 'n Grolsen umroper steet in: *W.P. Vemer, Kroniek van Groenlo (Arnhem 1969), blz. 127.*

● *Veur ummeropen kiek op blz. 31.*

GEKKENHUUS

krankzinnigengesticht

- 01 GEKKENHUUS: Acht; Gen, Wehl, Ang.
- 02 GEKKEHUUS: Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Her, Pan II Kle.
- 03 GEKKENHOES: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win II Vre.
- 04 GEKKEHUIS: Lat.
- 05 KRANKZINNEGEGESTICH(T): Gor, Harf, Gels, Zel, Hen II Bat.
- 06 GESTICH: Win, Kep.
- 07 KRANKZINNEGENINRICHTING: Alm.
- 08 VERBETTERHUUS: Zel.
II gekkenanstalt: Anh.

Aal: 't Woord gekkenhuus wordt noo neet meer zo gebroekt. Maor ok vrogger was de name al genog: Wolfheze, Zutphen (of Warnsveld).

Zed: Vrogger zeie ze as 'n blaag vervaelend dee: "A'j niet oppas, mo'j naor Zutphen". Ze bedoelden Warnsveld woor 't psychiatrisch ziekenhuus stond.

WEESHUUS

weeshuis

- 01 WEESHUUS: Acht, Liem II Bat.
- 02 WEESHOES: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win.
- 03 GESTICH: Did.

Groen: In Grolle was 't Grote Gesticht 'n weeshoes.

● 'n *Instelling woor olde mansleu en olde vrouwleu woont, heet in 't algemeen: olde manne(n)huus/olde mannenhoes en olde vrouwe(n)huus/olde vrouwenhoes. Bezondere namen veur 'n olde vrouwenhuus bunt: oude vrouwenhuus*

- 01 OLDE WIEVE(N)HUUS: Sil, Ang, Zev.
- 02 OLDE WIEVENHOES: Gels.
- 03 OLDE BESJESHUUS: Zut, Lar, Zel.

● *De instelling woor (olde) mansleu en (olde) vrouwleu woont, heet soms: bejaardenhuus*

- 01 GASTHUUS: Lich, Aal, Vars, sHe / sHe 1982 [Telge 3, 48].
- 02 GASTHOES: Groen.
- 03 RUSTHUUS: Vor, Hen.

Vor: Wat now 'n bejoordenhuus is, was bie j ons vrogger 't rusthuus. [BEJOORDENHUUS].

Gor: Arme leu woonden in 'n armenhuus. [ARMENHUUS; ok: Aal, Sil, Zel, Kep, Dre, Baa. AERMEHUUS: Pan].

Bor: Baedelaers hadden vake onderdak bie de boeren.

Hen: Baedelaers sliepen in de zaodbargen bi-j de boeren.

Gaa veur 1974: Nao 't olden-van-dagenhuus wil Chrisjen jao niet. Zi-j is ook bastend eigenwies. ... Chrisjen is eigelek gin mense meer um allene te waezen. Maor ja, nao 't gesticht wil ze niet [Van Velzen 7, 61/63]. [OLDEN-VAN-DAGENHUUS, GESTICHT "bejaardentehuis"].

Pan 1988: Op de stinaove werkte ien de zommer benejelaenders. Ze moste dreuge steen vur de winter onder 'n hut opri-je met lorries. Ze hadde 'n eige kok bi-j zich die, as 't aete gedaon was, gewoon metwaerkte. BENEJELAENDER "bewoner van Zeeland of Zuid-Holland" [Telge 7, 17].

Gen 1999: 'n Hollande kaeskop "scheld-naam voor een Hollander" [Telge 12, 84]. [HOLLANDS; KAESKOP]

Umg Doet 1816: Wie durf op Gelderland wiezen! Vief lansluu hawwe bie 't zeuvental opperste, an boord Van de Melampes! [Staring 1, r. 97]. [LAN(D)SLUU "landgenoten"].

3. BESTUUR VAN 'T LAND

KONING

koning

- 01 KONING: Gor, Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Eib, Aal, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Bat.
- 02 KÖNNING: Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Win, Din, Gen, Voo, Sil II Vre, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 03 KÖNNINK: Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Vars, Hen / Umg Doet 1816 [Staring 1, r. 19].
- 04 KONINK: Eef, Bre.

Hen: Olde luu zegt: könnink, jonge luu: koning.

KONEGINNE

koningin

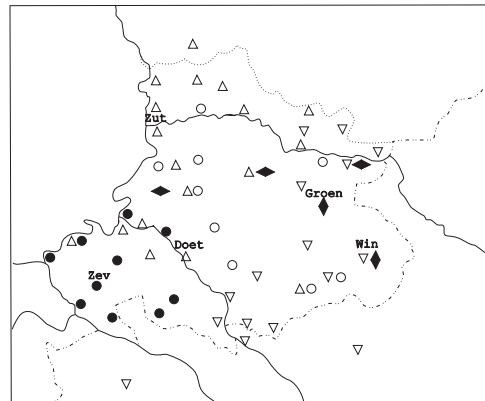
- 01 KONEGINNE: Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Aal, Dre, Hen II Bat.
- 02 KONEGIN: Zut, Doet, Wehl, Ang, Lat.
- 03 KÖNNEGINNE: Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Bre, Win, Din, Vars.
- 04 KÖNNEGIN: Gen, Voo, Sil II Rhe, Anh, Kle.
- 05 KONINGIN: Kep, Does, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Her, Pan.
- 06 KONINGINNE: Alm, Vor, Haa, Aal, Bre, Wesd, Zel, Hen, Baa.
- 07 KONNEGINNE: Ruu, Eib, Tol.
- 08 KÖNNINGINNE: Groen, Win.

Dre: In Nederland hebbe wi-j now gin koning moor 'n koneginne.

Lich: Nederland hef gin könnink maor ne könneginne.

Vor: Wie is der commissares van de Koneginne in Gelderland?

Her: Wie is commissares van de Konegin ien Gelderland. [COMMISSAORES].

- △ *konegin(ne) 01-02*
- ▽ *könnegin(ne) 03-04*
- *koningin 05*
- *koninginne 06*
- ◆ *konneginne 07*
- ◇ *könniginne 08*

De Standaardnederlandse benaming koningin kump veur in de Liem. In den Acht wisselt de namen koneginne, könneginne, koninginne mekare af. En in dee streek vij' ok nog de benamingen konneginne en könneginne.

STEMPELEN

stempelen: een formulier laten afstempen als bewijs dat geen regelmatige arbeid verricht wordt.

- 01 STEMPELE(N): Acht, Liem II Bat, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.

Ruu: Vrogger mossen warklozen gaon stempen/hen stempeln.

Eef: Werklozen mosten vrogger steeds op 'n andere tied stempelen. In Gorsseel mosten ze allene in de winter stempelen umstreeks de feestdage en verders mosten ze werken in de werkverschaffing. In de winter waren der toen meer dan 200 werklozen. Georganiseerden mochten ook stempelen bie de bondspenningmeester en dat gold veur de bouwvakkers en de landarbeiders.

BELASTING

belasting

- 01 BELASTING: Acht, Liem II Bat.
- 02 BELASTINK: Bel.
- 03 BELASTINGE: Win.

Haa: Wiej mot belasting betalen.

Lat: Wi-j motte belasting betale.

Pan: Wi-j motte belasting betaole.

Acht 1895: VERSTARF ANGEVEN “aangifte doen van het recht van successie en overgang” [Telge 2, 3].

Bor 1862: Jao jonge! Hajje den Fransen tied mee belaeft, dan zol ie bli-j toe ewes hebben as ie zukken tabak onder de neuze had kunnen kriegen. Toe hadden de Fransen der resie van emaaft en ko’j ze neet anders te koop kriegen as in ’n winkel daor de resie uthing as ’n stootvogel [GV-alm 98]. [RE’SIE “handelsmonopolie dat door de overheid ge-exploiteerd wordt, in hoofdzaak om daaruit inkomsten te genieten; tabaksmonopolie”].

ACCIJNS

accijns

- 01 ACCIJNS: Acht, Liem II Bat.
- 02 ACCIENS: Eef, Rek, Bel, Hen, Tol.
- 03 ACCIES: Win / Lar 1927 [Heuvel 1, 263], Win 1982 [Deunk 2, 6].
- 04 TOOSLAG: Nee.

Bor: Accijns; maor völle ha’j ’t der neet aover. Ze zegt: “De benzine wordt ok weer duurder”.

Pan 1988: EINNEMER “douaneambtenaar” [Telge 7, 34].

TOLGAARDER

tolgaarder

- 01 TOLGAARDER, TOLGADER: Gor, Alm, Eef, Loch, Lar, Haa, Bel, Gen, Doet, Hen,

Does, Ang, Zev, Sto.

- 02 TOLBAAS: Harf, Wich, Vor, Ruu, Nee, Bel, Vars, Kep, Hen, Sto II Bat.
- 03 TOLLENAAR: Zel.
- 04 TOLLENAER: Zut.
- 05 TOLLENAOR: Her.
- 06 TOLWACHTER: Voo.

Bor: ’n Tolgaarder neumden ze altied bie de veurnaam en doorveur kwam ’t woord “tol”: Tol-Jan-Oornd.

Gor: ’n Tolgaarder wodn meestal naor zien beroep eneumd: Jansen van den Tol.

Did: In Diem woonde Janse van de Tol en Hageman van de Tol.

Gees: Hier ha’j Derk van den Tol.

TOLBOOM

tolboom

- 01 TOLBOOM: Acht, Liem II Bat.
- 02 SLAGBOOM: Eef, Wich, Vor, Aal, Doet, Kep, Hen, Tol, Ang II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.
- 03 SLOTBOOM: Kep.
- 04 TOL: Vor.

TOLHUUS

tolhuus

- 01 TOLHUUS: Acht, Liem II Bat.
- 02 TOLHOES: Gees, Gels, Eib, Rek, Bel, Groen, Win.

Vor: Mien vader was geboren in ’t tolhuus tusen Vorden en Hengel; ’t huus steet der nog.

4. HANDHAVING VAN DE ORDE EN RECHTERLEKE

MACHT

PELIETSIE

politie

- 01 PE'LIETSIE, PLIETSIE: Acht, Liem II Bat.
- 02 PLIESIE: Voo, Zev, Did, Zed, Pan / Wesv 1996 [Telge 11, 73].
- 03 POLIESIE: Does, Did.
- 04 POLLIETSIE: Ang.
- 05 STARKE ARM: Zed.

● *Veur "politieagent" bunt op-egeven:*

- 01 PLIETSIE: Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Sto, Pan II Bat.
- 02 PLIESIE: Wich, Does, Sto, Pan, Lob.
- 03 WOUT: Zut, Doet.
- 04 ZOET: Zut.

Bre: As Piet bi-j de plietsie egaone is, zeg i-j: "Piet is plietsie ewodne".

Nee: Piet is ne plietsie.

Vor: Piet is plietsie. Vrogger ha'j hier twee gemeenteveldwachters en twee rijksveldwachters.

Bor: Vrogger ha'j gin plieties maor veldwachters. [VELDWACHTER; ok: Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Meg, Sil, Hen, Did].

Gen 1999: Vrogger was Barendtsze opper bi-j de plietsie in Ulf. OPPER "opperveldwachter" [Telge 12, 118].

Ruu: Vrogger ha'j hier veldwachters en masjezees. [MASJEZEE; ok: / Win 1978 (Van Loo 1, 67)].

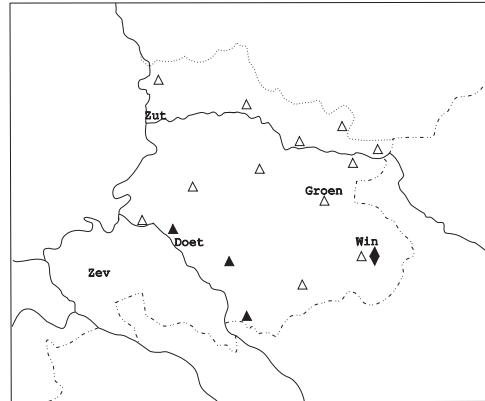
Din 1981: KOORDEKEERL "marechaussee" [Dinxperlo 1, 152].

Groen: Teggenswoordeg is ne manleke pliet-sie ne bolle en ne vrouwleke ne koo. [BOLLE; KOO].

BETRAPPEN

betrappen

- 01 BETRAPPE(N): Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Gels, Haa, Eib, Bel, Aal, Win, Din, Gen, Sin, Zel, Doet, Hen, Baa,

△ *trap'peren 02*   ▲ *trappieren 03*
◆ *attrap'peren 04*

't Uut 't Frans afkomstige trapperen, trappieren, attrapperen in de betekenis "betrappen" is verspreid in den Acht op-egeven.

Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Zed, Her II Bat.

- 02 TRAP'PEREN: Gor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Dre, Hen / Win 1971 [Deunk 1, 245].

- 03 TRAPPIEREN: Voo, Wesd, Kep.

- 04 ATTRAP'PEREN: Win.

- 05 SNAPPE(N): Zut, Vor, Ruu, Nee, Eib, Lich, Bre, Wehl, Tol, sHe, Pan II Rhe, Kle.

- 06 AOVER'LOPE(N): Sil, Kep, Dre, Did.

- 07 OVER'LOPE: Pan.

- 08 SNAAI(N): Harf, Sto.

- 09 SNAOJE: Her.

Hen: Vrogger: etrappeerd, now: betrapt.

Din: Den dief wier betrapt en met-ene vastenommen.

Voo: Den dief wier getrappierd en meteen vastgezet.

Gor: De dief is etrappeerd.

Loch: Den deef is trappeerd.

Wehl: De dief wier gesnap.

Sto: De dief wier gesnaaid.

Pan: De meester overliep Piet toen hi-j op 'n pampiereke zat te kieke.

Eib veur 1973: AN DE LAMPE LOPEN "betrap worden" [H. Odink 3, 143].

Wich: De dief is op heiterdaad betrapt. [HEITERDAAD; ok: Baa, Wesv].

Vor: De dief wodn op heiterdaod betrapt. [HEITERDAOD; ok: Aal, Ang].

Kep: Wim trappieren Klaos op steggelen.

● *In vriejer gebruik:*

01 **ZEEN:** Harf, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Bor, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Voo, Meg, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Baa, Bro, Lat, Dui, Zev, Did, Sto II Bat, Ram, Elt.

02 **MARKEN:** Din, Vars.

03 **IN DE GATEN HEBBEN:** War, Vor, Lar, Groen, Sil, Dre.

04 **IEN DE GAOTE HEMME:** Lob.

05 **IN DE SMIEZEN HEBBEN:** Bel.
II merke: Emm.

Wich: Wim zag dat Klaos gemeen spöllen.

Lob: Wim had ien de gaote dat Klaos steg-gelde.

ARRESTEREN

arresteren

01 **ARRESTEREN:** Harf, Alm, Gen, Voo, Zel, Tol.

02 **PAKKEN:** Zut II Anh.

03 **ANHOLLEN:** Ang.

04 **IN DE KRAAG VATTEN:** Eef.

05 **IN DE KRAAG GRIEPE:** Wesv.

Alm: De deef wodn met-ene earresteerd.

Tol: Den dief is arresteerd.

VASTE-ZETTEN

opsluiten

01 **VASTE-ZETTEN:** Vor, Gels, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Dre, Hen, Baa, Tol II Bork.

02 **VASZETTE(N):** Wehl, Zev, Did, Pan.

03 **VAST(E)-HOLLEN:** Haa, Eib, Bre, Doet.

04 **VASTE-NEMMEN:** Aal, Win, Din II Stlo, Raes.

05 **VASNEMME:** Zed, Sto.

06 **OPPAKKE(N):** Gor, Vor, Ruu, Bor, Nee, Aal, Win, Wesd, Tol, Lat II Bat.

07 **OPSLUTEN:** Wich, Aal.

08 **OPSLOETEN:** Gels.

09 **OPBOSSE:** Lat, Wesv / Pan 1988 [Telge 7, 99], Gen 1999 [Telge 12, 117].

10 **GRIEPEN:** Eef, Wich, Gees, Eib, Bel, Aal.

11 **INRAEKENEN:** Zut, Sil.

12 **IENRAEKENE:** Her.

13 **INREKKENEN:** Lar.

14 **INSLUTEN:** Vor, Lar.

15 **IN DE KASTE ZETTEN:** Bor, Rek, Bel, Bre.

16 **IN DE KASTE STOPPEN:** Wesd.

17 **IN DE BAK ZETTEN:** Bor, Vars.

Baa: De dief werd meteen vaste-ezet.

Wesd: De dief wier etrappierd en met-ene op-epakt/in de kaste estoht.

Haa: Den deef wodn betrapt en met-ene vaste-ehollen.

Wesv: De dief wier in de kraag gegraope en opgebos.

Gels: Den inbrekker wodn met-ene vaste-ezat/op-eslotten.

PROCES-VERBAAL

proces-verbaal

01 **PROCES-VERBAAL, PRECES-VERBAAL:** Acht, Liem.

02 **PROCES-VERBAOL:** Her, Pan.

03 **PRECES-VAN-BAAL:** Bel, Wesd.

04 **PRINSES-VAN-BAAL:** Gels 1950 [Van der Lugt 4, 55].

05 **VERBAAL:** Eef, Ruu, Eib, Wehl, Tol, Ang, Did.

06 **BEKEURING:** Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Bel, Dre, Baa, Lat.

07 **BEKURING:** Gees.

08 **BON(NE):** Ruu, Kep, Hen, Lat, Wesv, Pan.

09 **BONNETJE(N):** Ruu, Rek, Bel, Vars.

10 **RAPPORT:** Zut.

11 **BOTE:** Bel.

Din: Tegen den dief wier proces-verbaal op-
emaakt.

Did: Tege de dief wier verbaal gemaak.

Ruu: As 't geet um fietsen zonder lech of
deur rood riejen, dan zeg ie ok wal: "Hee hef
ne bonne/bonnetjen an 't gat ekregen".

KANTONGERECHT

kantongerecht

- 01 KANTONGERECH(T), KE'TONGE-
RECHT: Acht, Liem II Bat.
- 02 KANTONGERECHTE: Gels, Bel, Lich,
Zel, Hen.
- 03 KANTONGERICHT: Sto.
- 04 KANTONGERICHTE: / Zel 1882 [Klok-
man 6, 455].
- 05 GERECHTE: Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib,
Aal, Win, Hen.
- 06 GERECH: Bor, Dre, Did, Zed, Pan.
- 07 GERICHT: / Gen 1999 [Telge 12, 61].

Aal: Veur 't gerechte/deur 't kantongerecht
wodn den deef veroordeeld tut 't betalen van
ne boete.

Bor: 't Gerech in Grolle gaf den deef 'n beste
boete.

sHe 1982: GERICH, GEHEUR "rechtbank"
[Telge 3, 51/49].

Lich 1991: GERICHTE "rechtbank" [Telge 8,
44].

Pan 1988: VEURKOMME "voor de rechtbank
verschijnen" [Telge 7, 147].

PROCES

proces

- 01 PROCES, PRECES: Acht, Liem II Bat,
Rhe, Anh.
- 02 PE'CES: Eef.
- 03 PERCES: Loch.
- 04 VEURKOMMEN: Groen, Ang.
- 05 ZAAK: Wehl.

Haa: 't Proces wodn drie dage uut-esteld.

Bel: 't Proces wodn drie dage op-ezat.

Hen: 't Proces/'t veurkommen is drie dage
uut-esteld.

● *Veur "dagvaarding" bunt op-egeven:*

- 01 DAGVEERDING: Eef, Ruu, Loch, Voo,
Hen.
- 02 DAGVAORDING: Her.
- 03 DAGVAARDINGE: Bel, Win.
- 04 DAGVAARDEGING: Gor, Harf.
- 05 OPROEP: Aal, Din, Dre, Lat, Did.
- 06 OPROOP: Aal.

Win: Ne dagvaardinge is 'n belangriek pap-
paer.

Gen 1999: Ze wollen mien de inbraak in die
winkel andraejen. ANDRAEJEN "ten laste
leggen" [Telge 12, 14].

Wesv 1996: AANSCHRIEVING "schriftelijk
bevel" [Telge 11, 16].

sHe 1982: Die twee ligge al jaore met me-
kaar veur 't gerich. MET MEKAAR VEUR 'T
GERICH LIGGE "procederen" [Telge 3, 51].

DEURWAARDER

deurwaarder

- 01 DEURWAARDER, DEURWADER: Acht,
Liem II Bat.
- 02 DUURWAARDER, DUURWADER: Gees,
Gels, Nee, Rek.
- 03 DEURWAORDER: Her.
- 04 MAN-MET-DE-ROOIE-PETTE: Lar.
- 05 KEERL-MET-DE-ROOIE-PETTE: Bel.
II knieptange: Vre, Bork.

ANGEVEN

aangeven

- 01 ANGEVEN: Acht; Gen, Ang.
- 02 AANGEVE: Liem.
- 03 ANGEVVEN: Bel, Groen, Aal, Bre, Win II
Raes.

- 04 AONGEVE: Her, Pan.
 05 AANGAEVE: Sto.
 06 ANGIFTE *DOEN*: Vor, Ruu, Rek, Aal, Wesd, Does II Bat.
 07 AANGIFTE *DOEN*: Wesv, Zed, Sto.
 08 OPGEVEN: Zel.

Ang: Ik heb bi-j de pollietsie angegeven dat mien fiets gestaolen is.

Aal: Ik hebbe bi-j de plietsie an-egovvene/angevvene dat mi-j de fietse af-estollene is.

● *In vriejer verband:*

- 01 ZEGGEN: Bor, Gees, Did.

Bor: Ik bun naor de plietsie ewes um te zeggen dat mien de fietse of-estollen is.

Gees: Ik heb de plietsie ezeg dat miene fietse estollen is.

Did: Ik het bi-j de pliesie gezeid dah ze mien fiets gestaole hemme.

Sto: Iemand aanbreng: aangifte doen tege iemand. [AANBRENGE].

Gen 1999: Waes veurzichtig dat ow dén niet bi-j de plietsie anbrig. ANBRENGEN “aangifte doen (bij de politie)” [Telge 12, 14].

GETUGE

getuige

- 01 GETUGE: Acht, Liem II Bat.
 02 GETUGEN: Vor, Gees, Gels, Voo.
 03 GETUIGE: Zut.
 II tuge: Rhe, Anh.

Wehl: Getuge; met 'n uu as in 't woord buur. [Ok: Pan].

Pan: De getuge zei tege de rechter dat ie eiges gezien had dat A. de fiets metgenaome had.

Gees: Den getugen vertellen de rechter dat e ezene had dat A. de fietse met-enommen had.

Kot 1911: “Zo waarachtig as God ...”. “Nae Dieks nae; neet wunsen”, zae de moder

angsteg, “Laot owwe woorden wezzen: jao en nee, steet der in den biebel” [Meinen 2, 107]. [WUNSEN “zweren”].

RECHTER

rechter

- 01 RECHTER: Acht, Liem II Bat.

Doet: De getuge vertellen an de rechter dat e ezien had dat A. de fiets met-enommen had.

● *In de volgende plaatsen is op-egeven dat 't “den” rechter is: Gels, Eib, Rek, Bel, Groen, Win, Din, Voo.*

In de volgende plaatsen is op-egeven dat “de” rechter en “den” rechter kan: Vor, Ruu.

SCHULDEG

schuldig

- 01 SCHULDEG, SCHULDIG: Acht, Liem II Bat.

Lat: De rechter oordeelde dat A. schuldig was.

Bor: Den rechter meenden dat A. schuldeg was.

● *Veur “schuldig zijn” bunt op-egeven:*

- 01 SCHULD HEBBEN: Loch, Wesd, Dre, Tol, Her.
 02 SCHOLD HEBBEN: Gees, Gels, Nee, Rek, Groen.
 03 SKOLD HEBBEN: Bel.
 04 DE SCHOLD HEBBEN: Bel.
 05 SCHULD HEBBEN AN: Hen.
 06 SCHOLD WAEZEN VAN: Eib.

Gees: De rechter von dat A. schold had.

Bel: Den rechter oordeelden dat A. skold had/dat A. de schold had.

Hen: De rechter oordelen dat A. der schuld an hadde.

Eib: Den rechter zae dat A. der schold van was.

● *In vriejer verband is veur “schuldig zijn” op-egeven:*

- 01 'T EDAON(E) HEBBEN: Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Lich, Win, Dre, Tol.
02 'T GEDAON HEMME: Pan.

Eef: De rechter zei dat A. 't edaon had.

Ruu: Den rechter zae dat A. 't edaone had. [Ok: Bor, Lich, Win].

Pan: De rechter zei dat A. 't gedaon had.

Eib veur 1973: Wee schold hef, mot scheuken “wie schuld heeft, moet de gevolgen daarvan dragen” [H. Odink 3, 210].

Eib veur 1973: lej bunt bange vuur 't zwarte schaop “je bent bang dat je als zondebok wordt aangewezen” [H. Odink 3, 206]. [ZWART; SCHAOP].

MISDADEGER

misdadiger

- 01 MISDADEGER: Acht, Liem II Bat.
02 MISDAODEGER: Vor, Loch, Gels, Nee, Voo, Wesd, Hen, Sto, Her.
03 MISDÄÖDEGER: Win.
04 BOEF: Gor, Vor, Ruu, Din.
05 SCHÖRK: Gor.
06 BANDIET: Baa.
07 VERBREKKER: Ruu.
08 CRIMINEEL: Zed.

Din: A'j ene kere 'n bank aovervallen hebt, bu'j dan 'n misdadeger/'n boef?

Sto: A'j één keer 'n bank heb aovervalle, bu'j dan 'n misdaodeger?

Ruu: A'j enen kere ne banke aovervallen hebt, bu'j dan ne boef/ne verbrekker? 'n Paar boeven bie mekare: GEBOEFTE.

'T HOLDEN MET

heulen met

- 01 'T HOL(D)EN MET: Acht, Liem II Bat.
02 ZICH OPHOLDEN MET: Lar, Gels.
03 TOOHOLDEN MET: Groen.

- 04 HEULE(N) MET: Doet, Zev, Her.
05 ONDER EEN HOEDJE SPÖLLEN MET: Vor.
06 ONDER EEN HUUDJEN SPÖLLEN MET: Tol.
07 SAMENSPÖLLEN MET: Zut.
08 'T ANLEGGEN MET: Bel.
09 HELPE(N): Zut, Eib, Sto.

Din: Piet höldt 't met de andere kante.

Pan: Piet hilt 't met de aandere.

Tol: Piet höldt 't met de anderen/spölt onder één huidjen met de anderen.

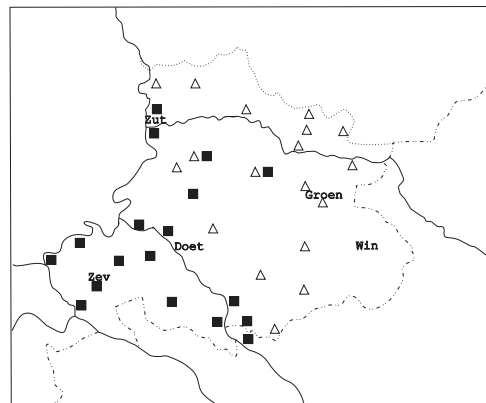
Gels: Piet höldt zich met de tegenpartieje op.

Groen: Piet höldt met de teggenparti-je too.

VERRAODEN

verklikken

- 01 VERRAODEN: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Vars, Zel.
02 VERRAOJE(N): Eef, Zut, Vor, Ruu, Gen, Voo, Sil, Wehl, Kep, Dre, Hen, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan II Anh.
03 VERKLIKKE(N): Gor, Alm, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Zel, Doet, Hen, Tol, Lat, Her II Bat.
04 VERLINKE(N): Eef, Zut, Vor, Ruu, Bor,

△ *verraoden 01*   ■ *verraoje(n) 02*

In de Liem en 't westen van den Acht is verraojen gebrukelek; in den No Acht verraoden.

- Baa, Does, Wesv, Zed.
 05 ANBRENGEN: Ruu, Lar, Hen, Ang.
 06 AANBRENGE: Wesv.
 07 AANRAOJE: Sto.
 08 VERKLAPPEN: Nee II Vre, Rhe.
 09 VERNICHELEN: Vor.
 10 DER BI-J LAPPEN: Aal.

Ruu: Anbrengen is völle gemener as ver-
 raojen/verlinken. Dat geet achter de rugge
 umme en dut denken an Nazi-gedoo.

Nee: Wat gemeen da'j mij verraodt/verklapt.

Gen: Wat gemeen da'j mien verraajt.

Aal: Wat gemeen da'j mi-j verraodt/verklapt/
 der bi-j lapt.

Wesv: Wah gemeen dah gi-j mien verraaj/
 verlink/aanbreng.

Sto: Wat gemeen da'j mien der aanraajt.

SMOKKELEN

smokkelen

- 01 SMOKKELE(N): Acht, Liem II Bat.
 02 SMOEKELE: Sto, Her, Pan / Pan 1988
 [Telge 7, 128].

Gels: Smokkelen; met 'n ó as in 't woord
 dom. [Ok: Win, Din, Voo, Vars, sHe].

Aal: Naor Duutslund wodn koffie, botter en
 vee esmokkeld; vanuut Duutslund jenever.

Gen: Nao 1945 wier der veural koffie, botter
 en sigaretten naor Duutslund gesmokkeld.

Wesv: In de Eerste Weerldoorlog smokkelde
 ze peerde, later botter, koffie en jenever en
 now smokkele ze nog drugs de grens aover.

Bel: Veural in de beide oorleuge (van 1914-
 1918 en van 1940-1945) wodn der esmok-
 keld. Alles wat ze maor aover de grenze konn
 krieggen, smokkeln ze; tut peerde en beeste
 an too.

Gor: Wiele woont der te verre vanaf um wat
 aover smokkelen te können schrieven.

- *Veur "smokkelaar" bunt op-egeven:*

- 01 SMOKKELDER: Vor, Bel, Aal, Win, Gen,
 Voo, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen,

- Tol, Ang.
 02 SMOKKELER: Vor, Eib, Rek, Aal, Bre,
 Win, Din.
 03 SMOKKELERD: Nee, Groen.
 04 SMOEKELER: Her, Pan.
 05 SMOEKELDER: Sto / Pan 1988 [Telge 7,
 128].
 06 SMOEKELAOR: Her.
 07 PUNGELAAR: Sto.

Nee: Smokkelerd; maor wiej zegt: smókke-
 lad. [Ok: Groen].

Win 1971: De greune strepe "(smokkelaars-
 term) de grens waarover gesmokkeld wordt,
 in tegenstelling tot de grens bij een douane-
 kantoor" [Deunk 1, 79].

DIEF

dief

- 01 DIEF: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Bor,
 Eib, Din, Voo, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep,
 Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Bat,
 Anh.
 02 DEEF: Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar,
 Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel,
 Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Raes, Rhe.
 03 JATTER: Ang, Wesv.
 04 GAPPER: Wesv.
 05 GAPPERD: Din / Gen 1999 [Telge 12,
 58].
 06 GANNEF: / Gen 1999 [Telge 12, 57].

Voo: Dief; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok:
 Din, Hen, Did, Her, Pan].

Sil: Pas op veur dén keerl; dat is 'n echte
 dief.

Sto: Waar ow veur dén keerl; da's 'n richtige
 dief.

Harf: Veur die man mo'j oew veur oppassen;
 hee is 'n deef.

Eef: 'n Hele slimmen deef is 'n gauwdeef.
 [GAUWDEEF; ok: Aal, Win].

Voo: 't Is 'n echten gauwdief; dief met 'n ie as in
 't woord bier. [GAUWDIEF; ok: Wich, Din, Hen].

Lar 1927: Gaitje-meuje had allerlei oeroude gewoonten. Als ze bij zomerdag een eindje van 't huis was, b.v. in den Kamp of "in het Bosch" (ook akkerland) aan 't wieden, dan zette ze den bezem schuin tegen de ongegrendelde deur met de woorden: "Nou könt der geen speuke of deve in huus kommen" [Heuvel 1, 433].

STAELEN
stelen

- 01 STAELE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Eib, Bel, Groen, Win, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem / Win 1982 [Deunk 2, 265] || Stlo, Raes, Rhe.
- 02 STELLEN: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek.
- 03 GAPPEN: Gor, Zut, Vor, Ruu, Nee, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Sil, Hen || Bat.
- 04 JATTE(N): Zut, Vor, Groen, Wesv, Pan / Gen 199 [Telge 12, 81].
- 05 PIKKEN: Eib.
- 06 RATSEN: Sil / Acht 1882 [Telge 2, 105].
- 07 KLAUWEN: Win || Vre, Stlo, Anh.
- 08 SCHRAONN: / Acht 1882 [Telge 2, 115].

Did: Gi-j kunt niet op 'm aan want hi-j staelt as 'n raaf.

Gees: Ie könt neet van 'm op an: hee stelt.

Bor: Hold 'm in de gaten: hee stölt. [Stölt; ok: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Bre, Win || Rhe].

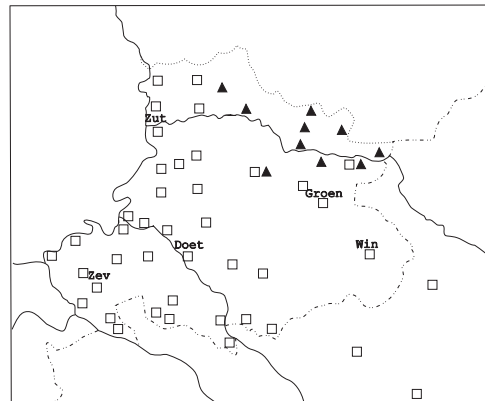
Aal: 'k Hebbe an-egovvene dat mi-j de fietse af-estollene/af-estollen is. [AFSTAELEN; ok: Eef, Bre, Win, Voo, Vars, Kep, Dre, Hen, Tol; OFSTELLEN: Bor].

Ruu: 'k Hebbe an-egeven dat mie de fietse af-estollen is. [AFSTELLEN; ok: Bor].

Gels: Hee bestölt oe wao'j bie staot. [BESTELLEN].

● *Veur "stelen" bunt de volgende uitdrukkingen op-egeven:*

- 01 LANGE VINGERS HEBBE(N): Gor, Ruu, Vars, Kep, Wesv.

□ *staele(n) 01*   ▲ *stellen 02*

't Grootste deel van onze streek kent staele(n) in de betekenis "stelen"; allene't noorden van den Acht hef stellen. A'j dit kaartjen vergeleekt met 't kaartjen in Broekhuysen 1, 102, dan blik dat de verdeling nao 50 jaar maor heel weinag veranderd is.

- 02 TE LANGE VINGERS HEBBEN: Bre.
- 03 DE VINGERS TE LANK HEBBEN: Groen.
- 04 ZIEN HANDEN NEET THUUS KÖNNEN HOLLN: Eef.
- 05 DE BOEL ACHTERAOVERTREKKEN: Lich.
- 06 DE HANDE LOS HEMME ZITTE: / sHe 1982 [Telge 3, 58].

Groen: I-j könt 'm neet vertrouwen; hee hef de vingers te lank.

Pan 1988: As 't hoog waoter is, mag ik zo graag ekkes naeve de Rien schume; der lig altied wel iets, wa'j gebruke kun [Tege 7, 123]. [SCHUME "kapen, juttan"].

STRUUKROVER
struikrover

- 01 STRUUKROVER: Acht, Liem || Bat.
- 02 STROEKROVER: Win, Tol.
- 03 ROVER: Win, Vars.

Sto: Struukrovers kom ie tegeswoordig niet meer tege.

Nee: Struukrovas kom ie rechthevoort neet meer tegen.

Bel: Veur struukrovas hoo'j teggenswoordeg neet meer bange te waezen.

BEKEURING

bekeuring

- 01 BEKEURING: Acht, Liem II Bat.
- 02 BEKEURINGE: Groen, Win.
- 03 BEKURING: Gees, Gels, Nee.
- 04 BON: Vars, Sil, Dre, Baa, Does, Ang, Lat, Wesv, Zed, Pan.
- 05 BONNE: Wich, Lar, Haa.
- 06 BONNETJE(N): Ruu, Rek, Bel, Groen, Aal, Win.
- 07 BUNNEKEN: Vars.
- 08 BOETE: Zut, Vor, Haa, Bre, Zel, Baa.
- 09 BOTE: Loch, Bel.
- 10 VERBAAL: Ang, Did, Sto.
- 11 PROCES-VERBAAL: Vor.
- 12 PRECES-VAN-BAAL: Bel.
- 13 PRENTJEN: Eef, Vars.
- 14 PRENTE: Ruu.

Tol: Jan had gien lich op de fietse en doorum kreeg e 'n bekeuring (an de bokse).

● *“Een bekeuring krijgen”:*

- 01 OP DE BON GAON: Harf, Kep.

Kep: Jan ree zonder lich en doorum ging e op de bon.

● *“Bekeurd worden”:*

- 01 OP DE BON ESLINGERD WORDEN: Wich, Hen.

Wich: Jan fietsen zonder lech; doorumme werd e op de bon eslingerd.

Vars 1985: Vrogger kwammen de kommieze controlieren of veur de beeste die veur huus-slachting an-egeven wieren, wel 't goeie gewicht op-egeven was. As 't gewicht te laege

op-egeven was, wier zo'n beest enaoderd [Telge 6, 235]. [NAODEREN “in beslag nemen”].

BOETE

boete

- 01 BOETE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Lar, Haa, Eib, Aal, Bre, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Bat.
- 02 BOTE: Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win / Win 1978 [Van Loo 1, 56].
- 03 GELDBOETE: Bre, Wehl, Zed.
- 04 GELDBOTE: Bel, Groen.
- 05 GELDSTRAFFE: Ruu.
- 06 BEKEURING: Zut, Wich, Baa, Wesv.

Hen: Deur 't gerechte wodn de dief veroordeeld um 'n boete te betalen.

Zut: De boete/bekeuring dee ie mot betalen a'j te herd riejt, is hoog.

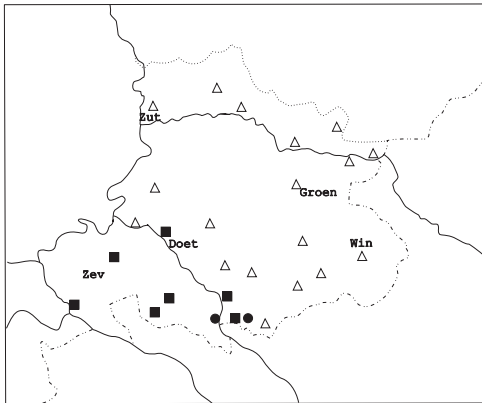
Groen: De bote dee'j betalen mot a'j te hard riedt, is hoge.

KASTE

cachot

- 01 KASTE: Eef, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Dre, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 167], Lich 1991 [Telge 8, 60].
- 02 KAS: Voo, Sil, Kep, Did, Zed, Sto, Pan.
- 03 KAST: Gen, Voo.
- 04 BAK: Gor, Zut, Wich, Vor, Aal, Din, Vars, Zel, Kep, Tol, Wesv II Bat.
- 05 CACHOT, KE'SJOT: Alm, Eef, Ruu, Bre, Win, Doet, Does / Gen 1999 [Telge 12, 40].
- 06 HOK: Vor, Ruu, Gels, Hen, Lat, Pan.
- 07 CEL: Harf, Ruu, Bel, Baa.
- 08 NORRE: Din.
- 09 PETOET: Ang.
- 10 GEVANG: Zut.

Lar: De zoeplappe ging de kaste in/heb ze

- △ kaste 01   ■ kas 02
● kast 03

Kas veur "cachot" komt veural veur in de Liem; 't völt op dat kaste ontbrök in 't centrale deel van den Acht.

de kaste in-edaone.

Pan: Den zatlap mos de kas ien.

Bel: De zoeplappe mos in de kaste/wodn op-eslotten in de cel.

Wesv: Den zuuplap wier in de bak gegoid/gemieterd.

Vor: Den zoeplappe wodn in de bak op-eslotten/in 't hok estopt/ging de bak in.

Nee: Better in de kaste as in de kiste "beter in 't cachot dan in de doods-kist".

● *De metwarkers geeft an dat 't cachot vroger was:*

- onder 't gemeentehuus: Gor, Bor, Vars.
- onder den toorn: Gels, Kep, Hen.
- in den toorn: Gees.

Vars: Ze stoppen den zoeplappe onder 't gemeentehuus.

Kep: De zoeplap wier op-eslotten onder de toorn.

Gees: Den zoeperd wodn in den toorn op-eslotten.

GEVANGENIS
gevangenis

- GEVANGENIS: Acht, Liem II Bat.
- GEVANGENISSE: Vor, Loch, Lar, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Hen, Tol.
- GEVANG: Lich, Aal, Kep, Hen.
- BAJES: Zut, Wesv, Zed.
- BAK: Gor.
- KASTE: Bre.
- KAS: / Wesv 1998 [Telge 11, 52].
- PETOET: Did.
- SPINHUUS: Zut / Gels 1928 [Gids Folk 1, 89].
- KIETJE: / sHe 1993 [Telge 3, 198], Gen 1999 [Telge 12, 88].
- KNAST: / Gen 1999 [Telge 12, 91].

Voo: In Zutphen steet 'n gevangenis; door zit e in de kas.

Did: In Zutphen he'j 'n gevangenis/petoet.

Wesv: In Zutphen steet 'n bajes.

Hen: In Zutphen steet 'n gevangenis/'n gevang. Maor: hie mot naor de kaste; dan zeg ie niet: hie mot naor de gevangenis.

● *"Gevangen zitten":*

- IN DE KAS ZITTE(N): Wesv 1996 [Telge 11, 52], Gen 1999 [Telge 12, 85].
- IN DE KNAST ZITTEN: / Gen 1999 [Telge 12, 91].
- IN 'T KIETJE ZITTEN: / Gen 1999 [Telge 12, 88].
- ONDER DE TORE/TOORN ZITTE: / Wesv 1996 [Telge 11, 87].

Wesv 1996: Toen de kas in Westervoort nog onder de toren van de N.H.-kerk zat, zat je onder de tore as je in de kas zat [Telge 11, 52/87].

● *Veurwarpen um met te straffen:*

a. De plietsie slöt veural met de:

- GUMMIKNUPPEL: Acht, Liem II Bat.
- GUMMIKLUPPEL: Lar.
- GUMMISTOK: Gor, Zut, Haa, Nee, Bel,

- Bre, Vars, Sil, Zel, Hen.
 04 GUMMIPIEMEL: Did, Pan.
 05 GUMMIPIETS: Voo.
 06 GUMMIPIET: Nee.
 07 GUMMIPIET: Dre.
 08 GOEMPIEMEL: sHe / sHe 1993 [Telge 3, 196], Pan 1983 [Telge 7, 44].
 09 GOEMISTOK: sHe.
 10 LANGE LATTE: Eef, Ruu.

- 11 SABEL: Bel, Doet, Tol, Does, Ang.
 Il goemiknuppel: Stlo, Raes, Anh.

Zel: 'n Veldwachter sloeg met 'n gummistok.

Ruu: Gummiknuppel; met ne mooi woord tegenwoordig wapenstok eneumd.

Vars: Slaon met 'n gummistok knip deur.

Ang: Tegeswoordig gebruikt de politie de sabel um met te slaon.

b. Schoolmeesters slogen vrogger met 'n:

- 01 LAT(TE), LATJE(N), LETJE(N): Acht, Liem.
 02 LINEAAL: Gor, Eef, Lar, Voo, Sil, Kep, Hen, Ang, Zev, Did.
 03 LEILAT(TE): Ruu, Rek, Lich / sHe 1993 [Telge 3, 199].
 04 METERLATTE: Groen, Win.
 05 METLAT(TE): Gees, Kep.
 06 MAETLAT: sHe, Pan.
 07 RIET, RIETJE(N): Vor, Aal, Din, Does, Wesv, Zed.
 08 REETJE(N): Gor, Eef, Gels, Eib, Rek, Bre.
 09 SPAANS RIETJE: Eef, Does.
 10 SPAANS REETJEN: Zut.
 11 RIETSTÖKSKEN: Baa.
 12 BAMBOESTÖKSKEN: Gor, Hen.
 13 STOK: Vor, Din, Gen, Hen, Tol, Wesv.
 14 ANWIESSTOK: Harf, Eef, Wich, Eib, Zel, Baa.
 15 AANWIESSTOK: sHe.
 16 KAARTENSTOK: Bel.
 17 KAARTSTOK: Lat.

- 18 BORDSTOK: Zel.

- 19 PLAKKE: Gor, Loch, Nee / Bor 1882 [Kobus 1, 465].

- 20 PLAK: Voo, Does.

Gor: Vrogger sloegen de schoolmeester, maor ok wel de juffrouw met 'n latje, 'n lineaal, 'n reetje of met de plakke. Met de plakke sloegen ze op de binnenkante van de hand.

Wich: De meester op schole sloeg met de latte of met de anwiesstok.

Vars: De meester in de vijfde klasse sloeg ow met 'n latte op de platte hand.

Ang: De meester sloeg 'n ondeugend kind um de oren of trok 'm an de oren of sloeg 'm met de lat aover de vingers um 'm te bestraffen.

Kep: Bi-j ons sloeg de juffer met de metlat.

Wesd: De juffrouw uut de derde en de vierde klasse had zon letjen van 30 cm lang. Door sloeg ze ons met aover de knökkels van de hand, wat i-j goed vulen.

Vor: Ik heb 'n meester ehad, dén sloeg oe met 'n rietjen aover de vingers; dan liet iej 't wel um nog 's wat uut te halen.

Eib: Onze meester had zon reetje woor e de noten met anwees op 't bord a'w mossen zingen. Door sloog e oe met aover de vingere.

Tol: Mien gropmoeder hef nog met de plakke motten laeven. Wie-t ondeugend was ewes, mos bi-j de meester kommen en kreeg dan met de plakke op de vlakke hand.

Does: A'j iets gedaon had in de klas en de meester zag dat, dan gooide hi-j 'n lappen doef of pop naor ow toe. Die mos i-j dan weer terugbrengen en dan mos i-j de hand op hollen of krom gaon staon en dan kreeg i-j ze gestreken: met de plak kreeg i-j flinke tikken op de vlakke hand en a'j krom stond, kreeg i-j met de karwats of met 'n Spaans rietjen veur de kont. 't Was gewoon mishandeling want a'j met de karwats veur de kont gekregen had, ko'j soms in dagen niet op ow kont zitten. En a'j der thuus wat aover zei, dan kreeg ie as antwoord: "Dan ha'j maor niet ondeugend motten zin".

Bor 1882: As der mangs twee jonges zatten te praoten, te goechelen of ruzie hadden en froeselden, dan was de meister te lui um op te staon en de jonges te rechte te zetten. Maor dan smet hie met 'n buuksken –wie neumden 't ook wel 'n wule (= “mol”); 't was van 'n paar harksels papier, dwars op-erold, met 'n touw ummewonden– naor eur toe en dan most één van beide dat weerummebrengen [Kobus 1, 464]. [WULE].

c. Vaders slogen vrogger met de:

- 01 PETTE: Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Win, Kep, Dre, Hen.
- 02 PETTEKLEP: Zev.
- 03 KLOMP: Hen, Lat, Wesv, sHe.

Hen: Vader sloeg ow met de pette an de kop.

Bor: A'j noe neet uitscheidt, krie'j met de pette. En as oew va dat zae, dan was 't menens!

Nee: A'w ondeugend ewes waren, dan krege wiej van mien vare ne striekat met de pette.

Vor: Vader gooien met de pette; die mossen wiej 'm dan weer brengen. En dan pakken e ons goed bij den arm en krege wiej met de platte hand goed wat veur de konte. En soms hadde wiej 't ok wel verdiend!

d. Vaders en moders slogen vrogger met de:

- 01 MATTE(N)KLOPPER: Din, Does, Wesv, Zed, Her.

Zed: Mien moeder sloeg ons met de matteklopper veur de kont.

e. Schoolmeesters en vaders slogen wel met de:

- 01 KARWATSE: Gor, Ruu, Bor, Nee, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Zel, Does II Bat.
- 02 KARREWATSE: Eef, Nee, Lich / Zel 1870

[Klokman 7, 5].

- 03 KARWATS: Voo, Doet, Did.
- 04 KARREWATS: Does, Ang.
- 05 KERWATSE: Vor.
- 06 KERREWATSE: Zut.

Vars: Vrogger hadden ze nog 'n karwatse um met te slaon; die had leren riemkes.

Nee: Heel vrogger hadden ze in de schole ne karwatse.

Vor: Ze zeien wel 's: “Dan krieg ie 'n määltjen met de kerwatse!”. Maor ik wette neet wat 't veur 'n ding is; ik denke 'n soort zweppe.

f. Andere veurwarpen woor ze met slogen/ slaot:

- 01 ZWEPPE: Eef, Vor, Ruu, Gees, Bel, Hen, Tol II Bat.
- 02 ZWÖPPE: Aal.
- 03 ZWEEP: Her.
- 04 PIETSE: Vor, Ruu, Loch, Bel, Groen, Win, Din, Zel, Hen.
- 05 RIEM: Pan.
- 06 REEM: Groen.
- 07 BOKSERIEM: sHe.

Tol: “Pas op, anders krie'j met de zweppe!”

Ruu: De boeren hadn ne pietse –zon lang haevig kniepend wilgenstöksken– bie zik um 't peerd met lieke te zetten. Door lepen ondeugende blagen uut 't darp ok wal 's ne vaege met op at ze stiekem op de wagen wollen kroepen. Ok ko'j dan wal 's ne houw met de zwöppe kriegen. Dan gink ow wind en water haoste tegelieke af.

Kep: Mien vader was timmerman. Hie halen wel 's de duumstok uut de zak maor dan hadden wi-j 't ok wel bont gemaakt!

Voo: A'j niet luusteren wollen, dan ha'j 't heufden-end verkierd staon, of: dan ha'j 't heufden-end van streek. Dan dreigen vader met “zo'n eiken rengel (= eikenstok) woor den nachtegaal zeuven joor op gefluit het”.

Zev: De meister gaf den ondeugd strafwark. [STRAFWARK].

5. BUTENLANDSE

POLITIEK

PERSOONSBEWIES

identiteitsbewijs

- 01 PE(R)SOONSBEWIES: Acht, Liem II Bat.
- 02 PERSOONSBEWIJS: Sil.
- 03 PE(R)SOONSKAA(R)T: Sto.
- 04 IDENTITEITSBEWIES: Alm, Ruu, Haa, Eib, Gen, Voo, Zev, Zed.
- 05 INDENTITEITSBEWIES: Doet.
- 06 LEGITIMATIEBEWIES: Nee, Hen.
II oetwies: Vre, Stlo, Bork, Rhe.
II uutwies: Anh.

Hen: Ik wol geld halen op 't postkantoor maor ik kreeg 't zo niet. Ik had 'n legitimatiebewies neudeg. 'n Older iemand zal nog praoten aover 't persoonsbewies want in den oorlog kregre wi-j allemaole 'n persoonsbewies.

Eef: Persoonsbewies; dat woord kump nog uut de oorlogstied. [Ok: Gees, Bre, Win].

PAS

paspoort

- 01 PAS, PASPOORT: Acht, Liem II Bat, Vre, Stlo, Bork, Rhe, Anh.
- 02 PASSE: Eef, Hen.
- 03 PASPOORTE: Gor II Bat.

Ang: He'j de pas bi-j ow?

Gen 1999: Kort nao de oorlog moch i-j alleen met 'n bewieske an de grens kommen. BE-WIESKE "vergunning" [Telge 12, 27].

GRENS

grens

- 01 GRENS: Gor, Alm, Zut, Bor, Voo, Sil,

Doet, Kep, Does; Liem II Bat, Anh.

- 02 GRENZE: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Vars, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol II Vre, Stlo, Bork, Raes.
- 03 GRAENZE: Gels, Nee, Rek.
- 04 SCHEID: / Ruu 1930 [Zwart 3, 238].
- 05 SCHEED: / Lich 1991 [Telge 8, 103].

Voo: A'j naor Duutslan gaot, vernem i-j tegeswoordeg haost niet meer da'j de grens aovergaot.

Haa: A'j naor Duutslan gaot, mark iej haoste neet meer da'j de grenze aovergaot.

Pan: A'j de grens met Duutslan aovergot, he'j dat gao nie ien de gaote.

Aal: Naost de officiële grensovergangen – waar i-j vrogger zonder pas neet overkwamen– wodn de grenzen af-eboekend deur grenspäöle dee neet van holt maor van steen of beton wazzen en dee allemaole 'n nummer hebt. Um de 100 à 150 meter stonnen dee as afboekening dat daor de grenze leep. De boeren an weerskanten van de paol –zo as ze de grenze neumen– konden of gingen dan wal 's bi-j mekare op visite, wat natuurlek neet moch. Ze wazzen gewoon buren van mekare. En in oorlogstied was 't smokkelen ok heel gemakkelek.

Ik kennen ne boer –'n Duutser– dee zien veurhuus ('t woongedeelte) op 't Nederlandse had staon en 't achterhuus (daele, stalling veur vee) op 't Duutse. Ik heb 42 jaor bi-j de Post ewarkt. A'k lezerlo hadde as bestelling bun'k vake bi-j dén boer ewest. Dee boerderije was der vrogger natuurlek zo ebouwd um 't smokkelen makkelek te maken.

● *Veur "de grens naar Duutslan overgaan, naar Duutslan gaan", "in Duutslan (zijn)", "uit Duutslan komen" en "dichtbij de grens met Duutslan wonen", kiek in hfst. 9 Volk en natie, onder: Duutser.*

6. DEFENSIE

DIENST

militaire dienst

- 01 DIENS(T): Acht, Liem || Bat.
02 DEENS: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek.

Din: Dienst; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Voo, Sto].

Eib: Tegenswoordeg hoo'j den deens neet meer in/hoo'j neet meer onder deens.

Eef: Rechtevoort hoof iej neet meer onder diens.

Lar 1927: BEKURINGE “keuring (voor de militaire dienst)” [Heuvel 1, 54].

- “*Dienen, soldaat zijn*”:

- 01 DENEN: Vor, Ruu, Bor, Gees, Nee, Bel, Lich, Aal.
02 DIENE(N): Wesd, Kep, Lat, Wesv, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 28], Gen 1999 [Telge 12, 42].

Wesd: Dienen; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Kep, Wesv, Zed].

Lich: Tegenswoordeg hoof i-j neet meer te denen.

- “*In militaire dienst treden*”:

- 01 OPKOMMEN: Gor, Zut, Wich, Eib, Rek, Aal, Bre.

Gor: Tegenswoordeg hoof ie nit meer op te kommen.

Lar 1838: Onder 't essesseren had Klaosnaef zien rechter schokke verstoekt en die wier deur 'n zwaore roze zo vals en dikke aster-toe [GV-alm 182]. [ESSESSEREN “exerceren”].

Wesv 1996: De saldaot sloeg aan toen de vlag gehese wier. AANSLAON “salueren” [Telge 11, 16].

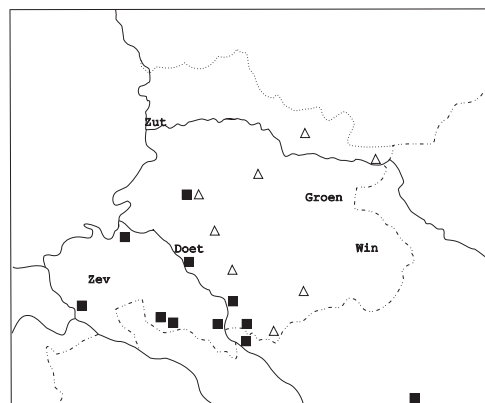
SOLDAOTE

soldaot

- 01 SOLDAOTE: Alm, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Dre, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 295] || Bat, Rhe.
02 SOLDAOT: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Loch, Wehl, Kep, Baa, Tol, Does, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Her, Pan || Vre, Bork.
03 SALDAOT: Gen, Voo, Sil, Doet, Hen, Ang, sHe, Sto, Pan / Zel 1934 [Gids Folk 2, 62], Wesv 1996 [Telge 11, 16], Gen 1999 [Telge 12, 136] || Raes, Anh.
04 SALDAOTE: Ruu, Gees, Rek, Aal, Din, Wesd, Zel, Hen / Lich 1991 [Telge 8, 102].
05 MILITAIR: Harf, Rek.
06 MILICIËN: Hen.

Ruu: Oldere leu praot nog wal 's van saldaote in plaatse van soldaote.

Rek: Ne gewone militair zonder rang wodn wal Jan Soldaat eneumd. Ne soldaote eerste klas is ne éénpitter. [EENPITTER; ok: Nee, Eib, Bel, Lich].

■ saldaot 03   △ saldaote 04

Het woord saldaot(e) is verspreid in onze streek deur de metwarkers op-egeven.

Vor: “s Lands hoop in bange dagen”, wodn wal 's ezeg a'w door hen marcheerden, veural a'w meu waren nao 'n oefening!

Wesv 1996: Op 't Westervoortse Fort Ieie in 1940 saldaote [Telge 11, 79].

Kot 1925: Heitkamps-Willem was noo onder dienst. Trui hadde 'm ins in zien saldaotenpak ezene. 't Was ne helen keerl ewes en hee hadde zo rech op zien endeken egaone [Meinen 3, 63]. [SALDAOTENPAK “uniform”].

● *“De troepen” wordt vake an-eduud as troepen, as 't leger of as: de soldaoten/de saldaoten. [TROEP; LEGER].*

● *Bezondere namen veur “infanterist”:*

- 01 ZANDHAZE: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Nee, Aal, Gen, Vars, Hen, Tol.
- 02 ZANDHAZEN: Gels.
- 03 ZANDHAAS: Wesv.

Vor: Ik was bij de Zandhazen.

Ruu: Zandhazen; umdat ze meer op en in de grond bezeg wazzen as dat ze der op lepen.

● *Bezondere namen veur “cavaleristen”:*

- 01 PEERDEVOLK: Eef, Vor, Bor, Gels, Nee, Vars.
- 02 KOLLENBOEREN: Aal.

Aal: Umdat ze zwarte baretten drogen, neumen ze Cavaleristen wal kollenboeren.

Eef: De Huzaren van Boreel waren bekend as blikfabriek. [BLIKFABRIEK].

● *Andere namen bunt:*

Eef: Bij de Marine ha'j zeutwatermatrozen en bij de Artillerie waren: blokkentrekkers: blokken stonden veur en achter de wielen van 't geschut. [ZEUTWATERMATROOS; BLOKKENTREKKER].

Ruu: Bie de Veldartillerie en Luchtdoelartille-

rie wazzen knonnenpoetsers umdat ze meer bezeg waren met 't poetsen as met 't scheten. [KANONNENPOETSER].

Vor: Vanwaege de witte helmen wodn de Militaire Politie kalkemmers eneumd. [KALK-EMMER].

● *Namen veur verschillende rangen bunt:*

a. Vaandrig:

01 STIP: Gor, Eib.

b. Luitenant:

01 STER: Gor.

c. Korporaal:

- 01 PISPAOL: Eef, Wich, Nee, Rek, Wesv.
- 02 KIEPERAOL: Bor.
- 03 KNIEPERAOL: Aal.
- 04 KONTEKRUPER: Did.

Tol: 'n Moeder zei 's: “Wat onzen Jan krek is, wet ik niet: korperaol of generaol, maor 't raolt wel.

Hen: Wi-j numen 'n kolonel wel 'n PETER-ÖLLIE-BOER umdat e 'n rooie band um de pet had.

Gees: Wee in 't leger hogerop wol, was 'n STREPENJAGER.

Gor: 'n Officier in opleiding wordt wel ROOD-BORSJE eneumd.

LOTELING

loteling

- 01 LOTELING: Gor, Eef, Wich, Vor, Eib, Did, Zed, Her II Bat.
- 02 LOTTELING: Zut, Loch, Voo, Vars, Hen, Does.

Hen: In 1938 is –naor ik meen– 't lotten afeschaft. Ik was toen twaalf joor maor ik kan mien nog herinneren dat 'n stel jonge keerls veurbi-jkwam. Ze zongen nogal en hadden

völle plezier. Op mien vraoge wat dat was, kreeg ik 't antwoord: "Dat bunt lottelingen. Die bunt hen lotten ewes". Woorop ik 't hoe en woorumme van 't lotten te heuren kreeg.

● "Door het trekken van een nummer al of niet aangewezen worden voor de krijgsdienst: loten":

- 01 LOTTE(N): Vor, Bor, Din, Zel, Wehl, Kep, Hen, Tol, Ang, Sto / Ruu 1833 [J.A.G. Wildrik 1, 2].
- 02 LOTE(N): Eef, Bel, Din, Lat.
- 03 SPÖLLEN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 14].

Sto: Dén mot lotte.

Vor: Van 'n loteling zeien ze: "Hee mot hen lotten". [HEN LOTTEN MOTTEN; ok: Ruu, Bor, Gels, Nee, Lich, Zel, Hen].

Win: Hee mot hen loten. [HEN LOTEN MOTTEN; ok: Bre].

sHe 1993: Lotteri-j is kloteri-j "bij een loterij heeft men meestal toch pech" [Telge 3, 199].

● "Inloten":

- 01 INLOTTEN: Aal, Kep, Hen.
- 02 IENLOTTEN: Wehl.
- 03 INLOTEN: Gor.

Wehl: Hi-j is der iengelot.

● "Uitloten":

- 01 UUTLOTTE(N): Ruu, Lar, Aal, Wehl, Kep, Baa, Zev.
- 02 OETLOTTEN: Bel.

Wehl: Hi-j is der uutgelot.

Gels: A'j geluk hadden ehad, zeien ze: "Hee hef zich vriej elot". [ZICH VRIEJ LOTTEN; ok: Aal].

REMPLEÇANT
remplaçant

- 01 REMPLAÇANT: Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Bel, Win, Voo, Vars, Wehl, Hen Does, Did, Sto II Bat.
- 02 REPLEÇANT: Lar, Eib.
- 03 RAPPLEÇANT: Sil, Zel.
- 04 REMPELEÇANT: Tol.
- 05 HUURSOLDAOTE: Gels.

Eef: As iej veur 'n ander in diens ging (tegen betaling), dan was iej 'n remplaçant. Dat woord is nog uut de Franse tied.

Loch: Leu dee geld hadden, konnen deur 'n remplaçant den diens ontlopen.

Bor: Mien va wol remplaçant worden, maor hee had de bene te krom.

Vor: Ik wet niet better dat dit 'n remplaçant is; mien moeder praotten door wel 's van, maor die hef op 't kasteel Vorden ediend en hef door nog wel 's woorden op-evangen.

Hen: 'n Verhaal wat mien ruum zesteg jaar geleden verteld is deur mien grotvader. Beernd –'n naeve van mien grotvader– had zich in-elot en mos miliciën worden. Beernd vulen door niet völle veur en zei tegen zien vader: "Toe vader, koop der mien ene". Now had zien vader 'n paar centen en hie kon Beernd op de boerderi-je slech missen. Dus zien vader koch der ene veur Beernd en die hoeven niet in diens. En dan 't vervolg. Kort doorop mos Beernd trouwen met 'n enegste boerendochter en hi-j trouwen doorbi-j in. Toen was zien vader Beernd toch nog kwiet. Ik pruvén iets van leedvermaak bi-j mien opa umdat zien vader "m der niet ene koch" en hi-j dus anderhalf jaar in diens ewes is.

REKRUUT
rekrut

- 01 REKRUUT: Acht, Liem II Bat.
- 02 REKRUTE: Groen, Lich.
- 03 BIG: Gor, Haa, Nee, Eib, Vars, Wesv.
- 04 VILLER: Gor, Eef, Ruu, Bel, Wesv.
- 05 GRUUNTJEN: Sil.
- 06 FEUT: Eef.
- 07 BAKLAP: Zut.
- 08 MILICIËN: Eef.

Il rekroet: Stlo, Raes, Rhe, Anh.

Zut: 'n Baklap is der één van de nieuwe hap. [HAP].

Ruu: Waa'j an 't ende van ow diensttied, dan heitten ie: ouwe stomp. [OUD; STOMP; ok: Lich].

GEWEER

geweer

01 GEWEER: Acht, Liem Il Bat, Anh.

02 GEWAER: Did, sHe, Her, Pan / Harv, Liev, Zie 1991 [Telge 8, 45].

03 FLINT: Voo, Did / Pan 1988 [Telge 7, 37].

04 FLINTE: / Win 1969 [Schriewied 116], Lich 1991 [Telge 8, 39].
Il puuster: Vre.

Voo: A'j met 'n geweer/n flint wilt schieten, mo'j eers mikken.

Did: A'j met 'n geweer/gewaer/n flint wil schiete, mo'j eers mikke/richte.

Lar 1930: 't Peerd, 't geweer en de vrouwe mo'j neet uutlenen [Langeler 1, 170].

Acht 1927: Een buks was hier onbekend. Er werd geschoten met een 'schietsgeweer' of roer; roer zegt men hier nog wel [H. Odink in: Heuvel 1, 165]. [ROOR].

Kot 1925: In Tonie zat jacht. Aerste schot e met ne flitseboggen, later met ne windbukse en endelek met 'n fijn repeteergeweer [Meinen 3, 11]. [WINDBUKSE; REPETEERGEWEER].

Pan 1988: FLINT "vuurbuks" [Telge 7, 37].

RICHTEN

mikken

01 RICHTE(N): Gor, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Bel, Lich, Aal, Bre, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Baa, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Pan.

02 MIKKE(N): Harf, Alm, Vor, Ruu, Gees, Gels, Haa, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Zel,

Doet, Wehl, Hen, Tol, Did, sHe, Zed, Sto, Her Il Bat.

03 ANLEGGEN: Vor, Loch, Lar, Nee, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Kep, Dre Il Anh.

04 AANLEGGE: Zev.

05 LUNKEREN: Win.

06 AOVER 'T VIZIER KIEKEN: Ruu.

Il turen: Vre.

Loch: Anleggen; maor wiej zegt: anlengn. [Ok: Lar].

Wesv: A'j met 'n geweer wil schiete, mo'j eers richte.

Aal: A'j met 'n geweer wilt scheten, mo'j eerst anleggen/mo'j eerst richten.

Haa: A'j met 'n geweer wilt scheten, mo'j eers mikken.

Win: A'j met 'n geweer wilt scheten, mo'j aerste lunkern.

Lich: A'j sketen wilt met 'n geweer, mo'j eers anleggen en dan richten. [Ok: Bre].

SCHIETEN

schieten

01 SCHIETE(N): Gor, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem Il Bat, Anh.

02 SCHETEN: Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win Il Bat, Vre.

03 SKETEN: Bel, Groen, Lich.

Gor: Schieten; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Vor, Din, Vars, Wesd, Wehl, Kep, Baa, Ang, Did, sHe, Sto, Her, Pan].

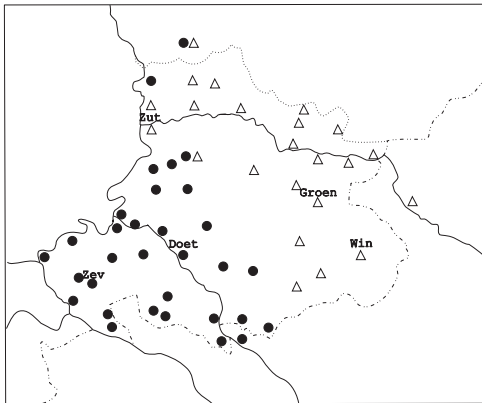
Wehl: A'j met 'n geweer wilt schieten, mo'j eers mikken.

Rek: A'j scheten wilt, mo'j eers anleggen.

Umg Doet 1816: De stad (Algiers) gaf van klinktem bescheid [Staring 1, r. 42]. [BESCHIED GEVEN "terugschieten"].

Win 1971: Wat bunt ze daor in de wiede an 't baatsken. BAATSKEN "het harde, zware geluid maken van schoten" [Deunk 1, 13].

● *schiete(n) 01*   △ *scheten 02-03*

De verdeling ie - ee in schieten - scheten is neet völle anders as op 't kaartjen wiege - wege; verg. blz. 150.

VESTINGWAL

vestingwal

- 01 VESTINGWAL: Acht, Liem II Bat.
- 02 VESTINGWALLE: Gor, Zel, Hen.
- 03 VESTINGSWAL: Bel II Anh.
- 04 VESTINGSWALLE: Bel.
- 05 STADSWAL: Vor, Gels, Pan.
- 06 BATTERI-J: Kep, Dre, Does.

Ang: Um Doesbörg heer besteet nog 'n deel van de vestingwal.

Dre: Bi-j Doesburg is nog 'n stuk van de batteri-jen.

Does: Rondum Doezeberg steet de Hoge en de Lage Linie, baeter bekend as de Batteri-jen.

Does: Twinteg Fransen hebben 't Duitse leger gekeerd met bedekte waegen. Dat zun waegen langs de grach met 'n verhoging, niet as diek maor veur dekking. Die Fransen schaoten hier, liepen dan 'n hoek um, schaoten door, liepen weer 'n hoek um, schaoten weer. 't Leek doordeur of 't der veul meer as twinteg waren.

OORLOG

oorlog

- 01 OORLOG: Acht, Liem.
- 02 KRIEG: / Gen 1999 [Telge 12, 96].

● "Voor de oorlog":

- 01 VEUR DEN OORLOG: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol, Does, Groes, Zev, Did II Mar.
- 02 VEUR DE OORLOG: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Meg, Sil, Wehl, Dre, Baa, Ang, Lat, Zev, Zed, Sto, Pan II Bat.

Rek: Vuur den oorlog waann borgemeesters vake van goeien kom-of.

Lat: Veur de oorlog ware börgemeesters meestal van adel.

● "De Eerste Wereldoorlog", "de Tweede Wereldoorlog":

sHe 1982: Dén het nog in den Eersten Oorlog gevochte. DEN EERSTEN OORLOG "de Eerste Wereldoorlog". DEN OORLOG "de Tweede Wereldoorlog" [Telge 3, 108].

Lich 1991: Den Tweeden Oorlog [Telge 8, 152].

PLUNDEREN

plunderen

- 01 PLUNDERE(N): Acht, Liem.
- 02 AFSTREUPEN: Zut, Vor, Groen, Lich, Aal, Bre, Vars, Zel, Dre II Bat.
- 03 AFREUPEN: Hen.
- 04 AFSCHUME: Did.
- 05 BEROVEN: Harf.
- 06 WEGROVEN: Tol.

Gels: Plunderen, maor wiej zegt: plundan. [Ok: Nee].

Zut: Vrogger plunderden de soldaoten 't platteland en de steden as ze gin geld kregen. Vrogger streupten de soldaoten 't platteland en de steden af, as ze gin geld kregen.

HOOFDSTUK 9

VOLK EN NATIE

VREMENDEN

vreemdeling

- 01 VREMENDEN: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Vars, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Ang II Bat.
- 02 VREMDE: Sil, Zel, Wehl, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.
- 03 VRÖMDEN: Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo / Lich 1991 [Telge 8, 139] II Mar, Bork, Hei, Rhe, Anh.
- 04 VRIMDE: Pan.
- 05 VREMDELING: Vor, Bor, Hen, Zev.
- 06 VRÖMDELING: Groen.
- 07 VRIMDELING: Does.

- 08 BUTENLANDER: Alm, Zut, Tol.
- 09 BOETENLANDER: Groen.
- 10 BUTESTAONDER: Wesv.

Lar: Vremden; maor wiej zegt: vremm. [Ok: Vor II Bat].

Gees: Vrömden, maor wiej zegt: vrömm. [Ok: Eib, Bel, Lich II Mar].

Kep: 'n Vremden is niet van hier.

Ruu: Dén is neet van hier; 't is 'n vremden.

Rek: 't Is gin Reksen; 't is ne vrömden.

Bre: Hee is ne vrömden, hee is vrömd in Brevoord. [VRÖMD].

Eef: 'n Paar vremden bie mekare neumt ze wal: impot. Dee bunt impot; da's impot. [IMPO(R)T; ok: Ruu].

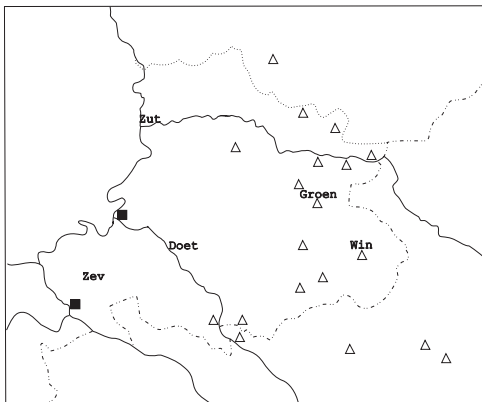
JÖDDE

jood

- 01 JÖDDE: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol / Lar 1838 [GV-alm 181], Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 18] II Bat, Mar, Vre.
- 02 JÖRRE: Gees, Gels, Nee, Groen.
- 03 JÖD: Gen, Voo, Sil, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 71], Gen 1999 [Telge 12, 81] II Anh, Kle.
- 04 JUD: Pan.
- 05 JOOD: Gor, Alm, Vor, Ruu, Lat, Sto II Bat.
- 06 JOODS PERSOON: Sto.
- 07 SMOUS: Zev.

Gor: Vrogger zeien ze jödde; noe jood. [Ok: Alm].

Sto: Vrogger was 't 'n jöd, maor vanwaegde de negatieve bi-jklank now: jood of joods per-

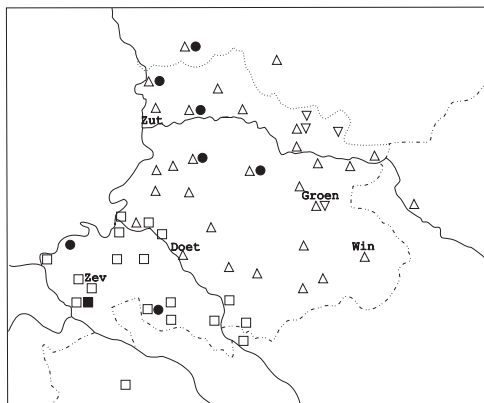
△ *vrömden* 03

■ *vrimde(ling)* 04,07

In 't grootste deel van onze streek is vremde/vremden 't gangbare woord ter anduding van 'n "vreemdeling". In 't oosten van den Acht is dat vrömden; twee plaatsen (Does en Pan) kent vrimde(ling).

- △ jödde 01
- ▽ jörre 02
- jöd 03
- jud 04
- jood 05

't Standaardnederlandse woord *jood* is veural in 't westen van onze streek op-egeven. De grenze tussen *jödde* en *jöd* löp zo as vake in de buurte van den Olden lesselt. 't Uterste noordoosten kent *jörre*; 't kump vaker veur dat een *d* tussen twee klinkers een *r* wordt; vergeliek ok 't kaartjen op blz. 143 en 't kaartjen van bed(de) in 't Huus, blz. 145. Veur Pan is *jud* op-egeven.

soon.

Vor: 't Woord *jödde* ston wel vake negatief bie de mensen: iej mossen ze goed in de gaten hollen, anders kosten oew dat geld. 't Is niet discriminerend bedoeld, anders ha'k dit niet op-eschreven.

Tol: "Da's 'n echte *jödde*", zeien ze vroger wel 's en dan bedoelen ze da'j der veur op mossen passen. Dat zo'k now niet graag meer zeggen; der is te völle gebeurd in den oorlog woor wi-j ons veur mot schamen.

Zut: Gezeen de geschiedenis beantwoorden wie de vraag aover uitdrukkingen lever neet.

Sil: Gezien de tied woorin wi-j laeven, geven wi-j gin uitdrukkingen met 't woord *jöd* der in.

Groen 1994: In Grolle hebt veur den Tweeden Wereldoorlog zon honderd tot honderdviefteg *jödden* ewoond. Nao den oorlog is

van meer as viefteg *jödden* bekend woor ze um-ekommen bunt. Van 'n antal is niks meer vernommen. "Jödde jödde joele. Stop diene kop in de koele. Stop diene kop in de mosterdpot. Dan is de *jödde* kapot". Vandaag-andag hef ieder nog wrange herinneringen an dit anti-joodse versjen dat in oorlogstied ok deur skoolblagen ebroekt wodn; in Eibarge hebt ze 'n iets andere versie [Telge 9, 55].

Gor: Bekend is nog dat in de derteger joren völle jonge joden (Zionisten) die hier 't boerenwark leren, bie mekare kwammen veur de godsdienstoefening. Ze praotten in 't Duuts en as der iemand anders binnenkwam, gingen ze gauw aover op veur 'm onverstaonbaar jiddisch. Ze wollen via Amerika naor wat noe is Israel.

Loch: As vroger 'n *jödde* niks an zien geleve dee of den sjabbes neet in acht nam, dan was 't 'n SPEKJÖDDE. [Ok: / Groen 1994 (Telge 9, 116)].

Vars 1985: 'n Spekjödde is 'n *jödde* dén ok van 'n varken gebruikt [Telge 6, 325].

Gen 1999: KOUSTEREN "koosjer maken" [Telge 12, 95].

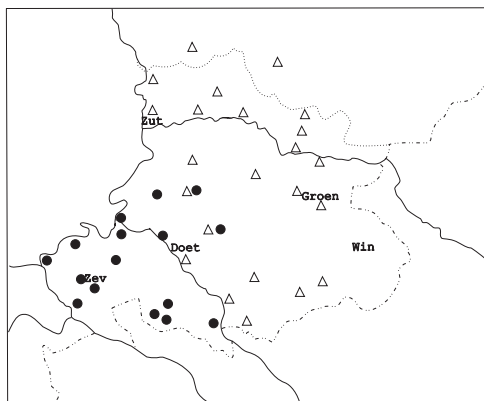
Gen 1999: Rabienders kousterden de tuten veurdat ze geplukt wieren. RABIENDER "rabbijn" [Telge 12, 131].

DUUTSER

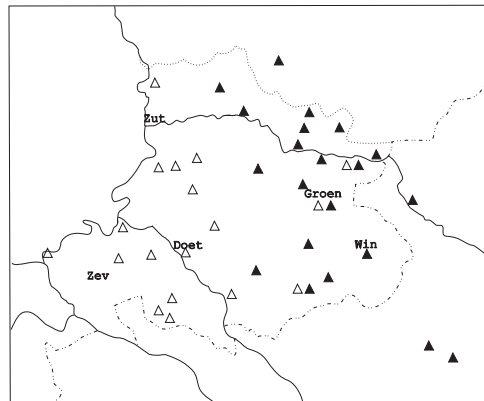
Duitsjer

- 01 DUUTSER: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Bel, Groen, Aal, Bre, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Hen II Bat, Mar.
- 02 DUITSER: Gen, Zel, Kep, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan.
- 03 PRUUS: Gor, Wich, Vor, Eib, Groen, Aal, Sil, Zel, Doet, Wehl, Hen, Baa, Ang, Wesv, Did, sHe, Zed, Sto.
- 04 PRUSE: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars II Mar, Vre, Bork, Hei.

△ duutser 01 ● duitser 02

△ pruus 03 ▲ pruse 04

In den Acht is –blik op ’t kaartjen– Duutser nog ’n hele gewone name veur onze oosterburen. ’t Standaardnederlandse woord Duitser hef dat woord in de Liem en in drie plaatsen in ’t zuidwesten van den Acht verdrongen. Veur Zelhem en Hengelo bunt beide namen op-egeven; verg. ok ’t kaartjen op blz. 4.

’t Woord Pruse veur ’n Duutser kump veur-namelek veur in ’t No van den Acht. Pruus is veural op-egeven veur ’t westen van den Acht en veur de Liem. ’t Völt trouwens op dat dee name ontbrök in ’n antal plaatsen in de Liemers –’n streek dee veur ’n groot deel tut 1815 met Prusen verbonden ewes is.

|| duutsken: Stlo, Hei.

|| duutsen: Rhe.

● *Negatieve namen veur ’n Duutser bunt:*

sHe: Vroeger zeie ze: ’n Pruus, now: ’n Duitser.

Gels: Veur den oorlog zaenn ze wal: “De Prusen wilt ’t spek wal vretten”. De Duutsers waren minder vittereg as de Engelsen dee bacon mossen hebben.

Win: Den besten Pruse hef nog ’n paerd estolne: der is met ne Pruse altied wal wat an de hand.

Loch: Der is gin Pruse zó slech, of hee hef wel ’s ’n peerd estollen.

Aal: Den besten Duutser/Pruse hef altied nog ne koo estolne.

Aal: Ne Prusinne: ne Duutse vrouwe. [PRUSINNE].

Zed: Duitsers; gi-j nuumt ze ook: luj van de gunne kant; luj van aover de gäöt, luj van de gunse kant van de gäöt.

sHe: ’n Duitser: eentje van aover de gäöt.

Gen 1999: De PRUSEN “de Duitsers” [Telge 12, 130].

01 MOF: Acht, Liem ||Bat.

02 MOFFE: Vor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel.

03 ROTMOF: Gor, Wich, Bor, Aal, Vars, Dre, Does, sHe, Zed.

04 ROTMOFFE: Rek.

Vor: In hoofdzaak is de name Mof deur de oorlog ekommen.

Eef: De Mof hef ’t veurnamelek an Hitler te danken dat e zo eneumd wordt, maor in den Eersten Weerldoorlog neumdn ze Duitsers ok al wel Moffen.

Tol: Negatieve uitdrukkingen aover Duitsers mo’w maor ’s afleren; ik schrieve ze tenminsen niet op.

sHe 1993: In den oorlog bi-j ’t verkeerde meziekcorps gespöld hemme “in de Tweede Wereldoorlog met de Duitsers samengewerkt hebben” [Telge 3, 200].

● *Veur Duitsland bunt de volgende bezondere namen op-egeven:*

- 01 DE(N) PRUUS: Vor, Lich, Aal, Vars, Zed, Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 74].
- 02 DE PRUSE: Bor, Gees, Eib, Groen, Lich.
- 03 PRUSEN: / Vars 1985 [Telge 6, 278], Gen 1999 [Telge 12, 130].
- 04 MOFFRIKA: Gees, sHe.
- 05 MOFFENLAND: Groen.

Aal: Wi-j gaot naor de Pruus.

Lich: Hee warkt in de Pruse/in de Pruus.

Zed: Op de Pruus warke, naor de Pruus gaon.

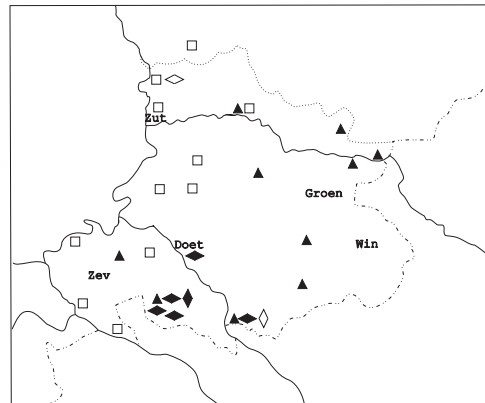
Doet: Mien moeder ging vrogger hen dienen bi-j den Pruus: hen warken in Duitsland.

Vars: 'k Wazze in de Pruus is 'tzelfde as: ik wazze aover de strepe, ik wazze aover de götte, ik wazze in Duutslan.

Voo: Nao 1945 was der 'n gebied tot 500 meter vanaf de grens verbaojen; dat was de strook. Um door te kommen, mos i-j 'n briefken van de kommiezen hemmen. [STROOK].

● *"Naar Duitsland gaan":*

- 01 DE(N) PAOL AOVERGAON: Ruu, Eib, Rek, Did, Zed.
- 02 NE PAOL AOVERGAON: Nee.
- 03 DE STREEP AOVERGAON: Wehl, Lat, Her, Pan lI Bat.
- 04 DE STREPE AOVERGAON: Hen lI Bat.
- 05 DE GÄÖT AOVERGAON: sHe, Zed, Sto.
- 06 DE WAETERING AOVERGAON: Zed.
- 07 AOVER DEN PAOL GAON: Loch, Lich, Aal, Voo.
- 08 AOVER DE STREPE GAON: Vor, Loch, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 340].
- 09 AOVER DE(N) STREEP GAON: Gor, Eef.
- 10 AOVER DE GÄÖT GAON: Voo, Doet.
- 11 AOVER DE BAEK GAON: Voo.
- 12 AOVER DE GRUPPE GAON: Gor.
- 13 NAOR DE GUNNE KANT(E) GAON: Aal, Zed.

- ▲ *paol 01-02,07*
- *streep, strepe 03-04,08-09*
- ◆ *gäöt 05,10*   ◆ *waetering 06*
- ◇ *baek 11*   ◇ *gruppe 12*

Aover 't algemeen kent de plaatsn dee tamedek kort bie de grenze met Duutslan ligt veur "naar Duitsland gaan" uitdrukkingen woorin paol 'n rolle spölt. Plaatsn dee wieter van de grenze af ligt, gebruikt dan de weurde streep of strepe. Plaatsn dee heel kort bie de grenze ligt woor 't rivierteje de Waetering de grenze vormt, kent ok nog andere weurde: de gäöt, de baek, de waetering. De uitdrukking de gruppe aovergaon veur Gor is uutzonderlek umdat Gor neet bepaald kort bie de grenze lig. Verg. ok de uitdrukking 't grote göttengat aovergaon veur "emigreren naar Amerika" op blz. 229..

- 14 NAOR DE MOF GAON: Wehl.
- 15 NAOR DE PRUUS GAON: Aal / Vars 1985 [Telge 6, 279], Gen 1999 [Telge 12, 130].

Sto: De gäöt aovergaon; met gäöt bedoel i-j 't grenskanaal de Waetering.

Ruu: Wie bunt den paol aover-egaone. Den paol steet veur den boom dén vrogger op tolwaege te vinnen was en tut veur 'n paar joor de grenze met Duutslan afslot.

Rek: De greune graenze aovergaon betekenen vrogger: stiekem boeten de officiële graenspöste de graenze aovergaon.

● *“In Duitsland (zijn)”:*

- 01 AN DE ANDERE KANTE VAN DEN PAOL: Harf, Ruu.
- 02 ON DE AANDERE KAANT: Pan.
- 03 AN DE GUNNE KANTE VAN DEN PAOL: Eib, Voo.
- 04 AN DE GUNNE KANT: sHe 1982 [Telge 3, 56].
- 05 ACHTER DEN PAOL: Win.
- 06 ÄÖVER DEN PAOL: / sHe 1982 [Telge 3, 111].
- 07 ÄÖVER DE GÄÖT: / sHe 1982 [Telge 3, 47].
- 08 ACHTER DE STREEP: Eef.

● *“Uit Duitsland komen”:*

- 01 VAN DE AANDERE KAANT KOMME: Her.
- 02 VAN DE ANDERE KANTE VAN DEN PAOL KOMMEN: Lich.
- 03 VAN AOVER DEN STREPE KOMMEN: Vor.
- 04 VAN ACHTER DEN PAOL KOMMEN: Vor, Ruu.

Her: Hi-j kump van de aandere kaant: uut Elte.

Gels: Leu dee in den Tweeden Oorlog in Duitsland te wark esteld waren en naor 't hoes wollen, zaenn: “A’j maor achter den paol bunt, he’j ’t ered”.

● *“Dichtbij de grens met Duitsland wonen”:*

- 01 AN DE GÄÖT WONEN: Din.
- 02 AOVER DE STREPE WONNEN: / Vars 1985 [Telge 6, 340].
- 03 ÄÖVER DEN PAOL WONE: / sHe 1982 [Telge 3, 111].
- 04 AN GUNNE KANT (WONE): sHe 1982 [Telge 3, 56].

Vars 1985: Dén wont aover de strepe; in de Spork of de Zoerik, door wi’k afwaezen [Telge 6, 340].

Gen 1999: DE KAOLENPOT “het Ruhrgebied” [Telge 12, 84].

KOZAK

kozak

- 01 KOZAK, KE’ZAK: Acht, Liem IIAnh.
- 02 KOZAKKE: Gels.

Eef: De Kezakken bunt in november 1813 in Gorssel ekommen en bunt daor ebleven tut april 1814 in verband met 't Beleg van Daeventer woor de Fransen nog baas waren. Dee winter werd de Kezakkenwinter eneumd.

Gor: De Kozakken hebt bie ons in Gorssel sporen achter-elaoten: wiele kent de Kozakkenweg en wiele hadden tut veur kort nog 'n olde Kozakkenlinde. Mien vader wees ons vrogger de plaatse an woor de Kozakken hun veldkeuken hadden. [Kiek ok in: H.J. Jansen op de Haar, Boerderij- en veldnamen in Gorssel (Gorssel/Doetinchem 2000), blz. 43].

II Bat: Wie hebt hier in Batten nog 'n Kozakkenbos, 'n Kozakkenkamp en de Kiekebult; dat is vermoedelek 'n uitkiekpost ewes van de Kozakken veur 't Beleg van Daeventer.

Hen: Mien vader hef via aoverlevering eheurd dat zien aovergrootvader die in de Velswiek onder Zelhem wonen, in 1813 zien vee in 'n stuk onland edreven had. De Kozakken schotten ze toen dood. Ze rejen op kleine peerdjes en sliepen tegen de peerde an. Bi-j 't Waopen van Heeckeren atten ze de keersen uut de blakers.

Gels: De Kozakken waarn vrogger bekend as 'n behendeg, mah wat roew volkje; ze hadden rappe peerdekes woor ze good op konn riejen.

Bel: In 't Beltrumse Veld heb ze bi-j grondwark –verpolderen neumt ze dat– bötte en sporen van de leerzen van Kozakken evonnen.

Ruu: Opoe zae: “Veur de Kozakken mo’j oppassen want dee haalt oe de kinder uut de kinderwagen”.

Bor: Bie Braokman kwammen de Kozakken met 'n wagen vol geld en Braokman hef dat –

doo-t ze dronken wazzen— in de putte egooid.
Doorumme heet e nog altied de Geldboer.

● *Andere namen in verband met “volk”:*

Lar 1927: 'T GROTE GÖTTENGAT AOVER

GAON “emigreren naar Amerika” [Heuvel 1,
66].

Wesv 1996: PINDAKEERL “chinees” [Telge
11, 72].

Hiernaof volgt twee registers:

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien näästen-A'
blz. 231 - 252

Register van Standaardnederlandse woorden uit 'De mens en zien näästen-A'
blz. 253 - 257

ALFABETISCH REGISTER VAN ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE WOORDEN UUT “DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN-A”

In dit register bunt allene dee woorden op-enommen dee in hoofdletters eschreven staot.

Het teken ¶ steet in dit register neet veur de paginanummers.

Het register is emaaft deur Wim van Keulen.

A

<i>aanbrenge</i> 210, 212	<i>achteraf</i> 28, 52	<i>afspraak</i> 36	<i>ankondegen</i> 31, 92
<i>aander</i> 228	<i>achteraovertrekken</i> 213	<i>afspaeke(n)</i> 36	<i>ankriegen</i> 87
<i>aangaeve</i> 210	<i>achteren</i> 52	<i>afspreek</i> 36	<i>ankundegen</i> 31
<i>aangaon</i> 163	<i>achterhen</i> 162, 163, 188	<i>afspreekke</i> 36	<i>anleggen</i> 80, 149, 177, 211, 222
<i>aangenaome(n)</i> 144	<i>achterste</i> 43	<i>afstaelen</i> 213	<i>anloop</i> 163, 164
<i>aangenome</i> 144	<i>adeg</i> 180	<i>afstand</i> 184	<i>annemmen</i> 144
<i>aangenomme(n)</i> 144	<i>adoptere(n)</i> 144	<i>afstandelek</i> 184	<i>anplakken</i> 93
<i>aangeve</i> 209	<i>advecaot</i> 19	<i>afstands</i> 184	<i>anschoeven</i> 169
<i>aangifte</i> 210	<i>advocaot</i> 19	<i>afstellen</i> 213	<i>anschrieven</i> 56
<i>aanhaalderig</i> 165	<i>aermehuus</i> 204	<i>afstreupen</i> 223	<i>ansgemei</i> 168
<i>aankomme</i> 146, 163	<i>aevenmense</i> 64	<i>afstrikert</i> 81	<i>anslaon</i> 98
<i>aankondege</i> 31	<i>afgaeve</i> 168	<i>aftateren</i> 13	<i>anspraeken</i> 161, 164
<i>aanlegge</i> 149, 222	<i>afgesmakt</i> 183	<i>agassement</i> 79	
<i>aanloop</i> 164	<i>afgesmakten</i> 183	<i>aju</i> 189	<i>anspraeker</i> 131
<i>aannaeme(n)</i> 144	<i>afgesmakten</i> 183	<i>ajuus</i> 189	<i>anspraak</i> 36
<i>aanneme</i> 144	<i>afholdend</i> 184	<i>alleen</i> 173	<i>ansprekken</i> 130, 136, 161, 164
<i>aannemme</i> 144	<i>afjacht</i> 183	<i>allemaole</i> 190	<i>ansprekker</i> 131
<i>aanraoje</i> 212	<i>afkomme(n)</i> 160	<i>allene</i> 69, 173	<i>anstaeke(n)</i> 162
<i>aanrure</i> 41	<i>afkoms(t)</i> 61	<i>alleneg</i> 173	<i>anstaonde</i> 83
<i>aanschiete</i> 28	<i>afkomste</i> 61	<i>almlak</i> 60	<i>anstekken</i> 163
<i>aanschrieving</i> 209	<i>afkondegen</i> 30, 31, 92	<i>altied</i> 16	<i>anstendig</i> 179
<i>aanslaon</i> 25, 219	<i>afkumste</i> 61	<i>amicaal</i> 184	<i>antekenen</i> 89
<i>aansni-je</i> 41	<i>afkundege(n)</i> 31, 92	<i>ammele</i> 53	<i>antikken</i> 169
<i>aanspraeken</i> 130	<i>afkunnegen</i> 31	<i>ammicaal</i> 178	<i>antraeden</i> 160
<i>aanspraeker</i> 131	<i>aflaeze(n)</i> 92	<i>anblekken</i> 183	<i>antwoord</i> 30
<i>aanspraak</i> 36	<i>afleggen</i> 133	<i>anbrengen</i> 210, 212	<i>antwoorde(n)</i> 29
<i>aanstote</i> 25	<i>afmake</i> 36	<i>ander</i> 228	<i>anvri-jen</i> 80
<i>aantekenen</i> 89	<i>afpraoten</i> 36.	<i>andraejen</i> 209	<i>anwiesstok</i> 216
<i>aanwiesstok</i> 216	<i>afrabbelen</i> 13, 22	<i>an-enommen</i> 144	<i>anwinnen</i> 146
<i>aanzegge(n)</i> 31, 130	<i>afraffelen</i> 20	<i>angaon</i> 10, 163, 170	<i>anzeggen</i> 30, 31, 130, 132
<i>aanzegger</i> 131	<i>afrebbele(n)</i> 13	<i>angenommen</i> 144	<i>anzegger</i> 131, 203
<i>aanzuuk</i> 87	<i>afreupen</i> 223	<i>angeven</i> 206, 209	<i>aold</i> 67
<i>aap</i> 156	<i>afroepe(n)</i> 30, 31, 92	<i>angeven</i> 89	<i>aongeve</i> 210
<i>aard</i> 63, 70	<i>afroeper</i> 203	<i>angevven</i> 209	<i>aopen</i> 37, 188
<i>aarde</i> 128	<i>afrollen</i> 92	<i>angifte</i> 210	<i>aosem</i> 30
<i>aarde(n)</i> 64, 70	<i>afropen</i> 31, 92	<i>anhalen</i> 30	<i>aovekaot</i> 19
<i>aardeg</i> 35	<i>afroller</i> 92	<i>anhaleg</i> 165	<i>aovend</i> 186
<i>aardje(n)</i> 71	<i>afroper</i> 203	<i>anhalleng</i> 165	<i>aover'lope(n)</i> 162, 207
<i>acciens</i> 206	<i>afscheid</i> 189	<i>anhollen</i> 169, 208	
<i>accies</i> 206	<i>afschik</i> 36	<i>ankommen</i> 146, 160, 163, 188, 189	
<i>accijns</i> 206	<i>afschume</i> 223		

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- aovergaon* 227
aoverledene 132
appa 74
areg 180
arm 81, 207
armen 128
armengraf 129
armengroeve 129
armenhuus 204
arresteren 208
atju 189
atjuus 189
atrap'peren 207
avvekaot 19
- B**
- baas* 65, 108
baatsken 222
babbele 45
baek 227
baeter 62
baetere 62
bajes 215
bak 208, 214, 215
bakeren 153
bakkes 38
baklap 221
bakslag 183
baldereg 11
balderen 11
bamboestöksken 216
bandiet 211
banjer 170
bannen 182
baoden 130
baonn 130
baord 22, 155
batere(n) 11, 170
batteri-j 223
bazelen 45, 47
bebbelen 45
bed(de) 70, 109
beddemieger 157
be-eerdegen 128
be-eerdiging 119
- been* 43, 81, 98
beestefamilie 63
begaegenen 159
beginne(n) 43
begraeven 128
begrafenis 119
begrafenismaol 141
begrafenismaoltied 141
begrafenisse 119
begraffenis 118
begraffenismaol 141
begraffenisse 118
begrave(n) 128
begreffenis 119
begreffenismaol 141
begreffenismaoltied 141
begreffenisse 119
behei 17
behoods 37
behotens 37
beieren 151
beiertöw 151
bejoordenhuus 204
bek 12, 38, 40, 184
bekant 62
bekendmake(n) 30, 31
bekeuring 208, 214
bekeuringe 214
bekommeren 182
bekuieren 41
bekuring 208, 214
bekuringe 219
belaef(d) 178
belasting(e) 206
belastink 206
beleefd 178
belt 198
belte 198
beltrums 11
bemeujal 182
bemeujen 181
bemeujerd 182
bemeujkonte 182
- beminnelek* 180
bemoeial 182
bemoeie(n) 181
bemuje(n) 181
bemuujal 182
benderen 11
benejelaender 204
benjamin 69
benjemin 69
beppe 74
berich(t) 32, 130, 132
berichte 32
berichten 130
beroven 223
berre 109
beschaafd 179
bescheed 29, 30, 42, 44, 130
bescheid 29, 30, 132, 222
bescheiden 180
beschreeuwen 10
beschrieve(n) 33
beschuten-jentjen 157
besjeshuus 204,
besjoer 186
beslöt 38
besmoder 73
besmoezen 24
besmoor 73
bespraakt 19
bessemoeder 73
bessemoor 73
bessevaar 75
bessevader 75
bestaeje 128
bestaon 64
beste 19
bestemoeder 73
bestemoer 73
bestemoor 73
bestevaar 75
bestraffe(n) 155
besvader 75
- betrappe(n)* 207
better 62
betugen 30, 136
beukenheg(ge) 128
beure 124
bewaere 33
bewere(n) 33
bewieske 218
bezeuk 161, 164
bezeuken 161, 164
bezuke(n) 161, 164
bezuuk 128, 161, 164
biebele 55
bieze 15
big 221
bi-jkomme(n) 146
bi-jlöchten 155
bits 12
blaag 156
blad 58
bladderen 20
bladzie 58
bladziede 58
bladzije 58
bladzi-j 58
bladzijde 58
bladzije 58
blaere(n) 9
blaermoel 11
blage 156
blauw 84, 85, 87
blauwe 85
blauwtje(n) 84
bleef 29
bleermoel 11
bleerpanne 11
blentere 10
blere(n) 9
bleutzin 46
blief 29
blieve(n) 171
bloed 64
bloem 170
blökken 10

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

<i>blokkentrekker</i> 220	<i>börge</i> 124	<i>broedsmaeke(n)</i> 107	106
<i>bloom</i> 170	<i>borgemeester</i> 202	<i>broedsmeisje</i> 107	<i>bruudsboeket</i> 106
<i>bo(r)s</i> 149	<i>borgemeister</i> 202	<i>broedspaar</i> 95	<i>bruudsdeerntje(n)</i>
<i>bo(r)sko(r)ne</i> 51	<i>börgemeister</i> 202	<i>broedspiepe</i> 91	107
<i>bo(r)ste</i> 149	<i>börger</i> 202	<i>broedsroze</i> 106	<i>bruudsjonge</i> 107
<i>bod</i> 30, 32, 33, 130, 132	<i>börgervader</i> 202	<i>broedsstarke</i> 105	<i>bruudsjonker</i> 106
<i>bodden</i> 33	<i>borskind</i> 147	<i>broedstied</i> 97	<i>bruudskinder</i> 107
<i>bodschikker</i> 33	<i>börst</i> 149	<i>broedsveerze</i> 105	<i>bruudskoe</i> 105
<i>boeba</i> 184	<i>bo(r)ste</i> 149	<i>brombaer</i> 8	<i>bruudskoo</i> 105
<i>boef</i> 211	<i>bos</i> 85	<i>bromstem(me)</i> 7	<i>bruudsmaedje</i> 107
<i>boek</i> 48, 58	<i>boschap</i> 32	<i>broodmaoltied</i> 141	<i>bruudsmaeke(n)</i> 107
<i>boekse</i> 93	<i>boschop</i> 32	<i>broodmöl</i> 38	<i>bruudsmeisje(n)</i> 107
<i>boekweite</i> 48	<i>boskop</i> 32	<i>broodtaofel</i> 141	<i>bruudspaar</i> 95
<i>boel</i> 213	<i>bossen</i> 151	<i>brook</i> 146	<i>bruudspiep(e)</i> 91
<i>boemel</i> 170	<i>boste</i> 149	<i>brudegem</i> 97	<i>bruudsroze</i> 106
<i>boerenduuts</i> 2	<i>bote</i> 208, 214	<i>brudegom</i> 96	<i>bruudsstarke</i> 105
<i>boers</i> 2	<i>bots</i> 12	<i>brudegomsdans</i> 96	<i>bruur</i> 71
<i>boerschop</i> 198	<i>botterbreefken</i> 87	<i>brugem</i> 97	<i>buis</i> 34
<i>boesjoer</i> 190	<i>box</i> 152	<i>brugemsknecht</i> 93	<i>buke(n)heg(ge)</i> 128
<i>boete</i> 214	<i>braeke</i> 40	<i>brugemspiep</i> 91	<i>bukske(n)</i> 46
<i>boeten</i> 170	<i>brebbelen</i> 20, 22	<i>brugemspiepe</i> 91	<i>bulderbas</i> 8
<i>boetenlander</i> 224	<i>brebbelzak</i> 19	<i>bruggeman</i> 19	<i>bulken</i> 9
<i>boetsen</i> 151	<i>breedsmechteg</i> 35	<i>bruggemans</i> 19	<i>bulleke</i> 10
<i>bok</i> 84	<i>brekker</i> 170	<i>brugman</i> 19	<i>bult</i> 16
<i>bokkenmaol</i> 89	<i>brende</i> 41	<i>brugom</i> 97	<i>bungel</i> 81, 87, 98, 184
<i>boks(e)</i> 146	<i>brengen</i> 128, 161	<i>bruid</i> 96	<i>bunneken</i> 214
<i>bokse(n)maol</i> 89	<i>breur</i> 70, 71	<i>bruidegom</i> 97	<i>bure(n)</i> 200
<i>boksen</i> 93	<i>bri-jen</i> 3	<i>bruidsboeket</i> 106	<i>bure(n)hulp</i> 176
<i>boksenbier</i> 108	<i>bri-jerd</i> 3, 22	<i>bruidsjonge</i> 107	<i>bure(n)plich(t)</i> 176
<i>boksenmaol</i> 107	<i>brink</i> 195	<i>bruidsjonker</i> 106	<i>buren</i> 198
<i>boksennemmen</i> 90	<i>broed</i> 96	<i>bruidskoe</i> 105	<i>burenhulpe</i> 176
<i>bokseriem</i> 217	<i>broedegom</i> 97	<i>bruidsmeisje(n)</i> 107	<i>burgemeester</i> 155, 202
<i>bölken</i> 9	<i>broedkoo</i> 105	<i>bruidspaar</i> 95	<i>burgemeister</i> 155 202
<i>bolle</i> 207	<i>broedlachte</i> 97, 99	<i>brulf</i> 99	<i>burgervader</i> 202
<i>bon(ne)</i> 208, 214	<i>broedlachte neuger</i> 93	<i>brulfneuger</i> 93	<i>bute(n)</i> 170
<i>bone</i> 27	<i>broedlachte neuger</i> 93	<i>brulfsneuger</i> 93	<i>butenlander</i> 224
<i>bonnetje(n)</i> 208, 214	<i>broedsbe'ket</i> 106	<i>brulfte</i> 99	<i>butestaonder</i> 224
<i>bons</i> 85	<i>broedsberre</i> 101	<i>brulfte(n)neuger</i> 93	<i>butsen</i> 151
<i>boodschap</i> 32, 132, 167	<i>broedsboeket</i> 106	<i>brullef(t)</i> 99, 104	<i>buuk</i> 48
<i>book</i> 56, 59	<i>broedsdans</i> 96	<i>brullefte</i> 97, 99	<i>buur</i> 201
<i>boom</i> 85	<i>broedsdansen</i> 96	<i>bruloft</i> 99	<i>buurleu</i> 200
<i>bootje</i> 87	<i>broedsdeertjen</i> 107	<i>bruid</i> 96	<i>buurluj</i> 200
<i>böppe</i> 74	<i>broedsjonge</i> 107	<i>bruidje(n)</i> 107	<i>buurluu</i> 198, 200
<i>bordstok</i> 216	<i>broedsjonker</i> 106	<i>bruudsbe'ket</i> 106	
	<i>broedskoo</i> 105	<i>bruudsbedde</i> 101	
	<i>broedsleu</i> 95	<i>bruudsbloeme(n)</i>	

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- buurman* 199, 201
buurschap 198
buurt(e) 162, 194, 198, 199
buurtenhulpe 176
buurtenplich(t) 175
buurteplich(t) 176
buurtmake(n) 199
buurtpompe 197
buurtschap 194
buurtschop 194
buurvrouw 200
buurvrouwe 200
- C**
- cachot* 214
ceel 34
cel 214
chanteren 52
chapeau-bas 187
clubje 158
commissaores 205
complemente(n) 187
condelere(n) 136
condolere(n) 136
crimineel 211
- D**
- daag* 186, 190
daansedubbeltjen 157
daerp 193
dag 16, 99, 119, 185, 186, 187, 190
dagsem 186
dagvaardiging 209
dagvaardinge 209
dagvaarding 209
dagveerding 209
dak 42
dal'deje(n) 170
daldi-jen 170
dame 175
dansendoek 96
däärtäötelen 13
darp 193, 194
datje 45
deef 212
deens 219
deern 83
deerne 83
deerntje(n) 83
defteg 61, 62, 179
deftegheid 62, 63
denen 219
derp 193
desterachteg 182
deupe(n) 111
deupekleed 114
deupjörk 114
deupkleed 114
deupmaol 113
deupskleed 114
deupsprei 114
deupversite 113
deupvesite 113
deur 163
deurdazen 47
deurdoon 56
deurdramme(n) 52
deurdrave(n) 46
deurpave 170
deurslaon 46
deurwaarder 209
deurwader 209
deurwaorder 209
deurzakke(n) 171
deurzeiken 52
deuze 55
dialec 1
dibbedabbe 182
dich(te)-holle(n) 37
dich-holde 38
dich-holle 38
dich-houwe 37, 38
dicht(e) 38, 136
dichte-hollen 37, 38
dief 212
diene(n) 219
diens(t) 219
diep 7
dikkespinnen 47
ding 156
dink 156
discreet 180
ditje 45
do-anzeggen 130
do-anzegger 131
do-boer 138
dochter 68
doedde 147, 148
dodden 148
doden-anzegger 131
dodenbaoder 131
dodenbier 141
dodenboer 138, 201
dodengelach 141
dodengelaof 141
dodengelaoge 141
dodengelof 141
dodengraver 139
dodenweg 140
doe 190
doeg 190
doek 152
doem 35
doen 27, 41, 64, 168, 183, 210, 211
dog 145
dokteren 43
doldallen 47
dolle(n) 47
dom 47, 49
dood 173
dood-aanzegge 130
dood-aanzegger 131
dood-anzegger 131
doodbaoden 130
doodboer 138, 201
doodgraever 139
doodgraver 131, 139
doodkis(t) 134, 135
doodkiste 134
doodshemd 134
doodshemp 134, 135
doodskis(t) 135
doodskiste 135
doodskleed 134
doodslaken 134
doodsmaol 141
doodzeggen 130
dooie 132
dooieboer 201
dooiegraver 139
dooien 132
dooienboer 138
dooienweg 140
dook 152
doon 19, 27, 29, 33, 37, 56, 108, 168, 183, 184, 199, 211
doonbodden 130
doonboer 201
doonderkoek 48
doonn 132
doonnbaoden 130
doonnbaoder 131
doonnboer 138
doonnbook 56
doonngelaog 141
doonngelof 141
doonnmaol 141
doonnweg 140
doopkleed 114
doopsprei 114
dorp 193
dörp 193
dot 148
do-vaarder 138
do-weg 140
draejer 139
draej 170
dragen 137
drager 139
dralle 52
dram 54
dram(me)gat 54
dramhak 54
dramkloot 54
dramkont(e) 54
dramme 54
dramme(n) 13, 47, 51, 52, 53, 55

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

drammer 54
 drammerd 22, 37,
 51, 54
 drammereg 55
 drammerieje 25
 drammeri-je 54
 dramneuze 54
 dramoor 54
 dramörgel 54
 drampiet 54
 drampit 54
 drampot 54
 dramzak 54
 draneken 52
 dranekerd 55
 dranzeken 52
 dranzen 52
 drein 55
 dreinen 52
 dreinze 52
 dreldeleg 179
 drensaap 55
 drenzeken 52
 drenzekerd 55
 drenzen 10, 52
 dreuge 82
 drieterd 157
 drieteverwend 157
 driethuus 156
 drinken 149
 droebel(tjen) 194
 drok 16
 droktemaker 19
 drol 157
 dröppelen 194
 drubbelken 194
 drubbeltjen 194
 drukken 136
 druktemaker 19
 drupeltje 194
 druufke(n) 137
 dubbeld 59
 duits 4
 duitser 225
 duke 146
 duunn 33

duur 179
 duurdrammen 52
 duurdraven 47
 duurslaon 46
 duurwaarder 209
 duurwader 209
 duuts 4
 duutser 225

E

één 36
 eengaal 28
 eenkenneg 173
 eenling 69, 173
 eenmeudeg 173
 eenmoed 173
 eenmood 173
 eenpitter 219
 eentjen 173
 eenzaam 173
 eenzelveg 173
 eerdäöneg 179
 eers 45
 eerst 40, 201, 223
 efkes 28
 ei 28, 44
 eige(n) 173, 184
 eiges 173, 174
 einnemer 206
 elektrisch 196
 elend 10
 emmere 52
 empensta(r)t 157
 ende 33, 173
 endeken-too 196
 endetoe 196
 eneg 69
 enegs 69
 enegst 69
 enk 57
 enkelt 57
 enkt 57
 erm 188
 ermengraf 129
 essesseren 219
 eum 77

eume 62, 76, 77
 eurken 42

F

fabeltjes 35
 familie 63, 64
 familiegraf 130
 fäöbeltjes 35
 fatsoen 180
 fatsoenlek 178, 180
 fe'soenlek 179
 feddel 46
 feddele 46
 feddelen 45
 feesnummer 170
 feestganger 170
 femilie 63, 64
 feut 221
 fiebelen 52
 fiemel 55
 fiemele 24, 47
 fien 7, 137
 fienekes 180
 fienpiepert 7
 fienstemme 7
 fijn 180, 188
 flapke 183
 flauw 46
 fles(se) 146
 fleske 146
 flessenkind 147
 flint 222
 floep 27
 flosteren 22
 flusteren 22
 fluustere(n) 22, 23
 fluusterkonte 23
 foetjen 12, 15
 foezelgeloi 49
 foezelgelui 49
 fokspene 147
 fop 147
 foplotse 147
 fopluts 147
 foppe 147
 fopspeen 147

fors 43
 fozze 148
 fristje 138
 fuifnummer 170
 futer 147
 fuupken 147

G

gaapsnoeten 182
 galant 84
 galgenmäöltjen 191
 galpen 10, 52
 galverd 55
 galveren 9, 52
 gang 196
 gannef 212
 gans 16
 gao-aovend 79
 gäöltjen 198
 gaon 34, 41, 81,
 146, 161, 162,
 167, 170, 157,
 189, 214, 227,
 229
 gäöt 198, 227, 228
 gäöte 198
 gaote 208
 gaperd 38
 gappen 213
 gapper 212
 gapperd 212
 gas(t)gaever 165
 gasthoes 204
 gasthuus 204
 gastvrie(j) 165
 gastvri-j 165
 gasvri-j 165
 gat 16, 44, 85, 194,
 208
 gauwdeef 212
 gauwdief 212
 ge'neren 149
 ge'tutjete 46
 gebaoje 89, 62
 gebbele 18
 gebbeltjen 18

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- gebabbelte 46
gebekt 19
geboden 89, 92
geboefte 211
gebooie(n) 89, 92
gebruurs 71
gedag 185
gedrage 179
gedram 53
gedramte 53
geerne 21
gegoed 62
gegroot 190
geheur 165, 209
gehuch(t) 194
gehuchte 194
gein 37, 46
geit 156
gejoechter(te) 11
gejowwel(te) 20
gejöwwel(te) 20
gek 172
gekalte 42
gekawauw 46
gekawawwel 48
gekebbel 15
gekkeid 46
gekkehuis 204
gekkenhoes 204
gekkenhuus 204
gekkenpraot 46
gekwaakte 46
gekwats 48
gekwebbel 15
gelaege 163
geld 62
geldboete 214
geldbote 214
geldstraffe 214
gelecht 35
geleuterte 48
gelol 35, 48
gelolte 48
gelulte 48
gemeente 192
gemeentebook 56
gemeentehoes 203
gemeentehuus 93, 203
gemeentesecretaeres 203
gemeente-secretareres 203
gemeentesecretaris 203
gemeentesik 203
gemeinte 192, 203
gemeintehuus 203
gemeintesecretaris 203
gemeudelek 180
gemoed 160
gemoedelek 180
gemompel 24
gemonkel 24
gemudelek 180
gemuteg 180
gemutelek 180
genach 187
genachsem 187
genäöl 53
genäölte 48, 54
gendag 185
gendagsem 186
geneuglek 43, 180
genmeddag 186
genotterte 54
geuuglek 180
ge-oldegoer 48
ge-ouwehoer 48
geploeterte 15
gepraekte 54
gepraot 24, 48
gepraote 42
geprömmel 24
geprömmerskete 24
gerebbelte 15
gerech 209
gerechte 209
gereerte 42
gerich(t) 209
gerichte 209
geroes 24
geroeste 24
geroezel 24
geroezemoes 24
geschaevel 15
geschiedenis 35
geschreddel 10
geschreddelte 10
geskichte 35
geslach(t) 62
geslachte 62
gesmoes 24
gesmoeste 24
gesmoester 24
gesmuster 24
gesmuuster 24
geste 196
gestich(t) 204
getaomel 54
getäömel 54
getäöte 15
getäötelte 15
geteem 54
getoelewaal 48
getoelewaalte 48
getoetjete 15
getuge 106, 210
getugen 210
getuige 210
getutkete 22
getuttel 22, 46
getuttelte 22, 46
geunzen 26, 28
gevalleg 180
gevang 214, 215
gevangenis 215
gevangenisse 215
geve(n) 29, 30, 136, 149, 155, 183, 188, 222
gevven 149
gewaer 222
gewag 163
geweer 222
gezaneek 53
gezaonek 53
gezegde 4, 5
gezelleg 180
gezellig 43
gezelschap 158
gezelschop 158
gezeur 53
gezeurte 53
gezever 54
gezoem 24
gezwets 48
glad 19
glas 93
goed 19, 62, 93, 180, 190
goedgaon 190
goeie(n)dag 185
goeiendag 189
goein 185
goelen 9
goempiemel 216
goemistok 216
goenndag 185
gofkerd 184
goien 186
gojndag 185
göllemöj 115
göllen 9
gom 58
gommelastiek 58
gon-aovend 187
gonndag 185
good 19, 188, 190
goodgaon 190
gooie 185
gooien 41
gooiendag 185
goonndag 185
götte 196, 198
gotte 198
göttengat 229
goud 104
graag 21
graanze 55
graanzen 52
graanzepiet 55
graenze 218

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- graf 129
 grafdelver 139
 grafkelder 130
 grafmaker 139
 grafstemme 8
 grammefoonplate 17
 gräöje(n) 145
 grens 218
 grenze 218
 greujen 145
 grewwelen 21
 griepie 208
 griepen 208
 grietje(n) 83
 groep 158
 groetenis(se) 187
 groete(n) 185
 groeve 119, 129
 groevebollen 142
 groevemaol 141
 groevenbaonn 130
 groevenbrood 142
 groeve-neuger 131
 grof 8, 184
 grofva 74
 grofvader 74
 gromme(n) 21
 grommeken 73
 grommoe 73
 grommoeder 73
 gromoe 73
 gromoeder 73
 groot 38, 62, 229
 grootbrenge(n) 145
 grootheid 62
 grootje(n) 73
 grootmoder 73
 grootmoe 73
 grootmoeder 73
 grootmoedjen 73
 grootmoo 73
 grootnesse 187
 grootolders 72
 grootouwers 72
 grootpappa 75
 grootva 75
 grootvader 75
 gropmoder 73
 gropmoe 73
 gropmoeder 73
 gropmoo 73
 grotenisse 187
 grotmoder 73
 grotmoe 73
 grotmoeder 73
 grötmoeder 73
 grotmoo 73
 grotmore 73
 grotva 74
 grotvader 74
 grötvader 75
 grotvare 74
 grova 74
 grovader 75
 grove 119, 129
 grove-bodden 130
 grovenbeer 141
 grovenbodder 131
 grovenneugen 130
 grove-neuger 131
 grovenkoffie 125
 grovenmaol 141
 grovenneuger 131
 gruje(n) 145
 gruppe 196, 227
 grutmoe 73
 grutmoeeder 73
 grutolders 72
 grutvad 75
 grutvaoder 75
 gruun 104
 gruuntjen 221
 gugen 52
 guger 55
 gulen 9
 gum 58
 gummi 58
 gummietitte 147
 gummikluppel 215
 gummiknuppel 215
 gummipiemel 216
 gummipiet 216
 gummipiets 216
 gummipit 216
 gummistok 215
 gunne 227, 228
 guunzen 26
H
 ha(r)d 6, 172
 ha(r)te 178
 ha(r)telek 178
 haal 170
 haenekleed 133
 haergaon 162
 haevig 172
 haj 186
 haju 150
 hakkele(n) 25
 hale(n) 33, 44, 45,
 87, 120
 half 70
 hallo 186
 hals 10, 43
 hand 82, 136, 188,
 189, 213
 hane 16
 hanenfrans 4
 hange(n) 15, 16, 34
 93, 171
 hangelippe 55
 hanne-floep 27
 haok 43
 haol 88
 haole 45
 haor 10
 hapschere 6, 182
 hard 184
 harksel 57
 hart 195
 harummevraogen 28
 hat 6
 hawwel 25
 hawweleg 21
 hebbel 17
 hebbe(n) 15, 19, 37,
 40, 42, 44, 46
 hecht 17
 heer 62, 65, 174
 heerkomst 61
 heernemmen 43
 hees 8
 heg(ge) 128
 heh 29
 heia 150
 heieren 151
 heiten 116, 117
 heiterdaad 208
 heiterdaod 208
 hekke(n)sluter 69
 helder 7
 helm 16
 helpe(n) 211
 hemd 45
 hemme(n) 15, 38, 43
 hemp 44, 45, 134
 hen 150, 151
 hendekleed 134
 hendje 82
 hengaon 162
 hengel 16
 hengelen 52
 henekleed 133
 hennepkleed 134
 hentoeten 156
 herd 6
 hering 16
 heten 116
 heugeren 62
 heugte 44
 heule(n) 211
 heur 43
 heure(n) 21, 28
 heweleg 21
 hiete 116
 hoe 29
 hoed 43, 83, 158,
 211
 hoek 194
 hoes 64, 189
 hoesheulinge 64
 hoeshollege 64
 hoeshollinge 64
 hoj 186

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- hok 65, 214
 hol(d)e(n) 36, 38,
 190, 211
 hollands 3, 229
 holle(n) 37,38, 181,
 190
 hölten 135
 hond 62
 honds 12
 hood 82, 83
 hoog 7, 62, 82, 83,
 103
 hoog-haarlemmer-
 dieks 3
 hoog-haarlemmer-
 dijks 3
 hoogheid 62
 hoog-hollands 3
 hooglaeve(n) 103
 hoog-nederlands 3
 hoogstaond 179
 hoogte 44
 hook 194, 198
 hoonderduuts 4
 hoop 159
 hort 170
 hötjen 151
 houwe 38, 190
 hözzeken 46
 hui 186
 huia 150
 huien 151
 hulebalk 123
 huselek 180
 huursoldaote 221
 huus 42, 62, 64,
 135, 189
 huushenne 173
 huusholding 64
 huusholling 64
 huusmusse 173
 huuwleksbootjen 87
 huwelek 97
 huzen 109
- I**
 identiteitsbewies 218
 ienkomme 188
 ienlotten 221
 ienpakke 153
 ienraekene 208
 ienschrieven 89
 iezernen 83
 imitere(n) 8
 inbakeren 153
 inblieven 154
 indentiteitsbewies
 218
 ingeholde 184
 ink 57
 inkat 57
 ingummi 58
 inkomme(n) 164,188
 inkt 57
 inktvlekke 58
 inkvlakke 58
 inkvlek 58
 inkvlekke 58
 inlaaie(n) 166
 inlaote 167
 inlotten 221
 inluusteren 23
 innig 69
 inpakke(n) 153
 inraekenen 208
 inrekkenen 208
 inschriefmäöltje(n)
 89, 90
 inschrievensmäöl-
 tje(n) 89
 inschrievensmaol 89
 inschrievensmäöl-
 tjen 89
 inschrievingsmaol 89
 inschrievingsmäöl-
 tje(n) 89
 inschunen 23
 insluten 208
 intege(n)komme(n)
 158, 160
- integgengaon 160
 integgenkommen
 158, 160
 inteikenen 89
- J**
 jachtereg 20
 jak 149
 jammerbokse 55
 jammerkонт(e) 55
 jan-lol 49, 51
 jan-lolle 51
 jätöjten 47, 168
 jas 135
 jatte(n) 213
 jatter 212
 jawweldoek 149
 jengel 55
 jengele(n) 52
 jengelkonte 55
 jengellatte 55
 jenkelen 52
 jenkepeter 55
 jenkerd 55
 jeuzelen 52
 jewelder 17
 jewwelen 10
 jieuwen 10
 jikkeren 151
 jochteren 11
 jöd 224
 jödde 224
 jöddenkarke 15
 jöddenkarmse 25
 jöddenkerk(e) 15
 jodekerk 15
 joechtere 11
 joechterege 11
 joechteren 11
 joele(n) 11
 jolen 11
 jong 68, 84
 jonge(n) 68, 84, 95
 jongedame 175
 jongeman 174
 jood 224
- joods 224
 jörre 224
 jötjen 52
 joviaal 184
 juchteren 11.
 jud 224
 juffer 174
 juffrouw 174
- K**
 kaal 62
 kaant 228
 kaartenstok 216
 kaartstok 216
 kabbezoen 38
 kaekel 50
 kaekel(e) 17
 kaekelbaord 17, 19
 kaekelbek 17
 kaekelderi-je 15
 kaekele(n) 12, 16,
 47, 50
 kaekeleri-je 15
 kaekelgat 17
 kaekelkaste 50
 kaekelkont(e) 17,
 46, 50
 kaekelmeuje 17
 kael 10
 kaeskop 229
 kaf 59
 kakele(n) 12, 48
 kakelkonte 17
 kaklementen 38
 kalf 45
 kalkemmer 220
 kalle 18, 42
 kallen 19, 39, 45
 kallerd 19
 kanonnenpoetser
 220
 kant(e) 64, 76, 173,
 227, 228
 kantongerech(t) 209
 kantongerechte 209
 kantongericht(e) 209

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

<i>kanus</i> 38	<i>kettel</i> 31	<i>kleinzieleg</i> 44	<i>kluzenaar</i> 173
<i>käöbele(n)</i> 25, 43	<i>kettelmuziek</i> 87	<i>kleinzönne</i> 75	<i>knap</i> 179
<i>kaoke</i> 46	<i>ketten</i> 19	<i>klep</i> 16, 38	<i>knast</i> 215
<i>käökelen</i> 12, 25	<i>keureg</i> 180	<i>klepdeuze</i> 18, 163	<i>knerpen</i> 52
<i>kaolenpot</i> 228	<i>keutere</i> 45	<i>klephannis</i> 163	<i>kneuren</i> 25
<i>käövele(n)</i> 25, 43	<i>keuvele(n)</i> 25, 43	<i>klepke</i> 163	<i>kneutereg</i> 22
<i>kapittel</i> 35	<i>kewwen</i> 34	<i>klepkonte</i> 50, 163	<i>knieperaol</i> 220
<i>kapot</i> 37	<i>kiefte</i> 145	<i>klepmölle</i> 18, 50	<i>kniezereg</i> 55
<i>karkas</i> 44	<i>kiek</i> 190	<i>kleppe</i> 16, 17, 50	<i>knoes</i> 37
<i>karkgang</i> 113	<i>kieke</i> 163	<i>kleppen</i> 20	<i>knoeve</i> 26
<i>karkgank</i> 113	<i>kieken</i> 162, 188, 222	<i>klepperman</i> 203	<i>knoeverd</i> 26
<i>karkplein</i> 195	<i>kiekerd</i> 173	<i>klepschute</i> 163	<i>knoffelen</i> 21, 22
<i>karmiejakken</i> 10	<i>kiek-in-de-pot</i> 182	<i>klepschuut</i> 18, 50	<i>knooideuksken</i> 154
<i>karrewats(e)</i> 217	<i>kiend</i> 69 144	<i>klepstriene</i> 18	<i>knooilepke</i> 154
<i>karwats(e)</i> 217	<i>kiendskiend</i> 75	<i>klepzeikerd</i> 55	<i>knootod</i> 154
<i>kas(t)</i> 43, 93, 214, 215	<i>kieperaol</i> 220	<i>klessebes</i> 50	<i>knorken</i> 26
<i>kas(t)jen</i> 93	<i>kietje</i> 215	<i>klessebessen</i> 45	<i>knörren</i> 25
<i>kassebeunen</i> 11	<i>kievedol</i> 157	<i>klets</i> 49	<i>knöttere(n)</i> 21, 25
<i>kaste</i> 208, 214, 215	<i>kikken</i> 41	<i>kletsacorset</i> 49	<i>knöttereg</i> 22
<i>kawauwe(n)</i> 45, 48	<i>kind</i> 69, 70, 144	<i>kletsdeuze</i> 49	<i>knul</i> 84
<i>kawauwelen</i> 48	<i>kinderachteg</i> 156	<i>kletse(n)</i> 12, 17, 45, 47, 48, 49	<i>knuren</i> 25
<i>kawawwen</i> 47	<i>kinderdoek</i> 152	<i>kletserd</i> 49	<i>ko(r)t-af</i> 11
<i>kawouwe(n)</i> 8, 47	<i>kinderdook</i> 152	<i>kletskeerl</i> 50	<i>ko(r)t-an</i> 11
<i>ke(r)l</i> 37	<i>kinderkalle</i> 49	<i>kletskeerl</i> 50	<i>ko(r)t-of</i> 11
<i>ke'sjot</i> 214	<i>kindervesite</i> 113	<i>kletskeek</i> 46	<i>kö(r)t-of</i> 11
<i>ke'tongerecht</i> 209	<i>kinderskind</i> 75	<i>kletskonte</i> 17, 49	<i>koek</i> 46
<i>ke'zak</i> 228	<i>kip</i> 48	<i>kletskous(e)</i> 17, 49	<i>koetele</i> 23, 24
<i>kebbel</i> 15	<i>kis(t)(e)</i> 135	<i>kletsmaajor</i> 18, 50	<i>koetje</i> 45
<i>kebbelen</i> 13	<i>kiste(n)</i> 135	<i>kletsmeier</i> 18, 49, 50	<i>koetse</i> 48
<i>keer</i> 190	<i>klabetter</i> 46, 55	<i>kletsmeajor</i> 50	<i>koezenslepper</i> 83
<i>keerl</i> 51, 108, 173, 184	<i>klagen</i> 136	<i>kletsprätjtes</i> 35	<i>koezenslöpper</i> 93
<i>keerl-met-de-rooie-pette</i> 209	<i>klamp</i> 59	<i>kletstante</i> 17, 49	<i>koffie</i> 85
<i>kefke</i> 7	<i>klanke</i> 10, 13	<i>kletswief</i> 49	<i>koffiekrenske(n)</i> 18
<i>kel</i> 173	<i>klappe</i> 16, 37	<i>klette(r)deuze</i> 17, 50	<i>koffieleute(n)</i> 168
<i>kennes</i> 81	<i>klappen</i> 24	<i>kletteren</i> 13	<i>koffieleuteren</i> 168
<i>keren</i> 173	<i>klasjeneren</i> 13	<i>klettergat</i> 50	<i>koffiollle</i> 18
<i>kerkdorp</i> 194	<i>klassenieren</i> 13	<i>kletterkonte</i> 50	<i>koffiollollen</i> 168
<i>kerkplein</i> 195	<i>klassinere(n)</i> 13, 43, 47	<i>klettermari-je</i> 17	<i>koffietaofel</i> 141
<i>kerkweg</i> 140	<i>klauwen</i> 213	<i>klettermarri-je</i> 50	<i>koffietäöten</i> 168
<i>kermisbed</i> 165	<i>klauwscherp</i> 12	<i>kleutjesmäöltjen</i> 162	<i>koffieteuten</i> 168
<i>kerrewatse</i> 217	<i>kleindochter</i> 75	<i>klomp</i> 217	<i>koffietoffel</i> 141
<i>kerwatse</i> 217	<i>kleine</i> 156	<i>kloosternonne</i> 173	<i>kold</i> 70, 72, 76
<i>keske</i> 93	<i>kleinere(n)</i> 44	<i>kloppe</i> 50	<i>kolder</i> 47
	<i>kleinerend</i> 44	<i>klos</i> 46	<i>kollenboeren</i> 220
	<i>kleinkind</i> 75	<i>kluizenaar</i> 173	<i>kom-af</i> 61, 62
		<i>kluze</i> 196	<i>komme(n)</i> 19, 40,

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- 42, 43, 63, 85,
146, 159, 162,
163, 164, 188
komnekaotiebreef 95
kom-of 61
konegin(ne) 205
koning 205
koningin(ne) 205
konink 205
konkelefoezen 23
könne 51
konnegin(ne) 205
könnegin(ne) 205
könnig 205
könnink 205
kont 28, 44, 184
konte 42
kontekruper 220
koo 207
koor 158
koordekeerl 207
kop 16, 38, 48, 52,
85
koper 104
koppel 158
kort 42
kort-aon 11
koste 12
köstere(n) 43, 45
köttereg 44
koud 76
kous 85
kousevoot 21, 22
kousteren 225
kövvern 43
kozak(ke) 228
kraag 208
kraai(e) 131, 139
kraaien 26
kraakstem(me) 8
kraant 59
kraej 139
kraejen 16
krankzinnegen-
gestich(t) 204
krankzinnegen-
inrichting 204
krant(e) 59
krao-en 9
kraot 8
krauwe(n) 10
kregel 190
kreggel 190
krei 139
krek 71
kreolen 10
kreune(n) 26
krieg 223
kriege(n) 30, 44, 85,
132, 146, 155
kriesken 9
krieten 9, 11
krietkonte 7
krietstemme 6
krijse(n) 9, 10
kroegten 170
krone 105
krönneken 26
kroonprins 70
krudeg 42
kruusgang 113
kuier 39
kuierbreur 42
kuierduur 17
kuiere(n) 39, 43, 45
kuierkeerl 43
kuken 156
kul 46
kulkoek 46
kullazie 46
kullekoek 46
kundeg 184
kundegen 30, 92
kundegheid 81
kunstmoder 146
kunsttitte 147
kuren 26
kwaakbellerieje 46
kwaakkonte 55
kwaeken 13
kwake(n) 13, 47, 52,
156
kwakebotter 50
kwakerd 16, 38, 55
kwakerieje 46
kwakeri-je 54
kwats 46, 48
kwatse(n) 47
kwatser(d) 49
kwatseri-j(e) 48
kwatsjen 47
kwazen 45
kwazzele(n) 45, 47
kwebbel 16, 17, 50
kwebbele(n) 12, 17
kwebbelerd 17
kwebbelgat 17
kwebbelkonte 17, 50
kwekke 18
kwekkelen 13, 26
kwekken 13
kwetteren 13
kwetterkonte 18
85, 130
lapkonte 50
lapkoonte 50
lappen 212
larie 46
larke 156
latje(n) 216
latte 216
lechpaol 196
leed 41
leeg 7
lefelek 180
lege 44
leger 220
legge(n) 135, 149
legitimatiebewies
218
leilat(te) 216
lemke 157
lemmereg 20
lempe 18, 157
leren 55
letje(n) 216
letst 134, 135
letter 59
leu(j) 61, 62, 72
leugnen 155
leuk 180
leutere(n) 47
lichpaol 196
lief 16, 45, 46, 158
liek 27, 132
liekboer 138, 201
lieke(n) 70
liekkis(t) 135
liekkiste 135
liekkleed 134
liekloch 132
lieknaober 201
liekweg 140
ligge(n) 85, 110, 128,
162, 209
lineaal 216
linkse 149
lippe 34
lispele(n) 25

L

- laaie 157
laaike 157
labbe 18
labbekonte 18
labes 156
laeg 7
laegdunkend 44
laeve(n) 103, 172,
173
laeze(n) 55
laksen 47
lallen 47
lamieten 31
lampe 104, 207
lampepos 196
lan(d)sluu 204
lang 213, 216
langen 149, 188
lank 213
lanteernpaol(e) 196
laoge 155
laotdunkend 44
laoten 21, 37, 70,

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut “De mens en zien näösten-A” vervolg

<i>litter</i> 59	<i>lul</i> 148	<i>mamma</i> 66	<i>metgaond</i> 180
<i>löchten</i> 155	<i>lulboks</i> 50	<i>mams</i> 67	<i>metlaeven</i> 136
<i>löchtenpaol</i> 196	<i>lulbukkem</i> 50	<i>man</i> 75, 108, 173	<i>metlat(te)</i> 216
<i>lodde</i> 147	<i>lulderi-j</i> 48	<i>manen</i> 28	<i>meugen</i> 21
<i>loere</i> 153	<i>lulhannes</i> 49,50	<i>manier(e)</i> 5, 183	<i>meuje</i> 74, 77
<i>löggentitte</i> 147	<i>lulharmel</i> 50	<i>manierlek</i> 178	<i>meute</i> 159, 161
<i>lol</i> 50	<i>lulhekke</i> 49	<i>man-met-de-rooie-</i> <i>pette</i> 209	<i>mevrouw</i> 174
<i>lolla</i> 49, 55	<i>lulkont</i> 50	<i>mäöj</i> 77	<i>midde(n)</i> 195
<i>lolle</i> 49, 50, 55	<i>lulkous</i> 50.	<i>mäöltjen</i> 162	<i>middelwekken</i> 79
<i>lollebartjen</i> 50, 51	<i>lulla</i> 55	<i>maoter</i> 10	<i>miegelappen</i> 153
<i>lolleman</i> 49, 50	<i>lulle</i> 49	<i>mark</i> 195	<i>miemele</i> 47
<i>lollemeier</i> 50	<i>lulle(n)</i> 13, 16, 42, 45, 47, 48, 52	<i>marken</i> 208	<i>miemen</i> 1
<i>lollemeister</i> 50	<i>lullebreur</i> 50	<i>markplaats</i> 195	<i>miere</i> 52
<i>lollen</i> 13, 45, 47, 52	<i>lullebruur</i> 50	<i>markplas</i> 195	<i>mikke(n)</i> 41, 222
<i>lollepot</i> 49, 51	<i>lullekeerl</i> 50	<i>markplein</i> 195	<i>miliciën</i> 219, 221
<i>lollepraot</i> 48	<i>lulleman</i> 50	<i>markt</i> 195	<i>militair</i> 219
<i>lollerieje</i> 35, 46	<i>lullemeier</i> 19, 49, 50	<i>marktplein</i> 195	<i>min</i> 44
<i>loophekke</i> 151	<i>lullerieje</i> 48	<i>mart</i> 195	<i>minachtend</i> 44
<i>looppad</i> 197	<i>lulleri-je</i> 35, 48	<i>masjezee</i> 207	<i>minderwareg</i> 44
<i>looprek(ke)</i> 151, 152	<i>lullificatie</i> 48	<i>massen</i> 52	<i>minderweerdeg</i> 44
<i>looprik(ke)</i> 151	<i>lulmeier</i> 19, 50	<i>mater</i> 10	<i>minnekes</i> 44
<i>loopschute</i> 163	<i>lultoet</i> 49	<i>matte(n)klopper</i> 217	<i>mins</i> 62
<i>loopschuut</i> 163	<i>lulzak</i> 50.	<i>mauwe(n)</i> 52	<i>minzaam</i> 180
<i>loopwagen</i> 151	<i>lunkerem</i> 222	<i>mauwerd</i> 55	<i>misdadeger</i> 211
<i>löp</i> 162	<i>lure</i> 153	<i>mauwmoel</i> 55	<i>misdäödeger</i> 211
<i>lope(n)</i> 81, 84, 85, 167, 207	<i>lustern</i> 22	<i>meelaeven</i> 136	<i>miszeggen</i> 27
<i>lope-rek</i> 152	<i>luts(e)</i> 147	<i>meid</i> 83	<i>moder</i> 66
<i>los</i> 15, 16, 172, 173 184, 213	<i>luu</i> 62, 72	<i>meike(n)</i> 83	<i>moderspraoke</i> 1
<i>lös</i> 16, 38, 172, 173, 183	<i>luunn</i> 16, 47, 51	<i>meisje(n)</i> 83	<i>moder(s)taal</i> 1
<i>lösbandeg</i> 172	M	<i>meisjesstem</i> 7	<i>moderzeek</i> 67
<i>losdoon</i> 40	<i>ma</i> 66	<i>mekken</i> 52	<i>moe</i> 66
<i>losmaken</i> 149	<i>maaksman</i> 83	<i>mekkere</i> 52	<i>moed</i> 66
<i>lote(n)</i> 221	<i>maam</i> 67	<i>melden</i> 30	<i>moeder</i> 66, 72
<i>loteling</i> 220	<i>maatje</i> 67	<i>melken</i> 52	<i>moederspraak</i> 2
<i>löts</i> 147, 148	<i>maedje</i> 83	<i>mem(me)</i> 147, 149	<i>moedje(n)</i> 66
<i>lotse</i> 147	<i>maeke(n)</i> 83	<i>meneer</i> 173	<i>moeie(n)</i> 181
<i>lötse</i> 147	<i>maekesstemme</i> 7	<i>menere</i> 5, 180	<i>moeke</i> 66
<i>lotte(n)</i> 221	<i>maenske</i> 67	<i>mens(e)</i> 67, 175	<i>moel(e)</i> 16, 17, 38 44
<i>lotteling</i> 220	<i>maerpoet</i> 10	<i>mensen</i> 72	<i>moelen</i> 21
<i>luden</i> 16	<i>maert</i> 195	<i>merk</i> 195	<i>moelwark</i> 38, 44
<i>lui</i> 67	<i>maetlat</i> 216	<i>merkplein</i> 195	<i>moer</i> 66
<i>luier</i> 152	<i>make(n)</i> 34, 41, 42, 64, 153, 189	<i>merkt</i> 195	<i>moerstaal</i> 1
<i>luj</i> 62, 67	<i>mam</i> 66	<i>metdelen</i> 30	<i>mof(fe)</i> 226, 227
		<i>meter</i> 115	<i>moffenland</i> 227
		<i>meterlatte</i> 216	

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- moffrika* 227
mofs 4
moj 185
mojn 186
moment 15
mömmele 21
mommele(n) 21
mompel(e) 21
mond 11, 16, 17, 19
     37, 38, 40, 184
mondfiat 19
mondwark 16, 17, 19
mondwerk 17
monkelen 21, 23
moo 66, 72
mooi 44, 135, 188
moonkelen 21
moor 66
more 66
motje 87
motte(n) 29, 161
muje 74, 181
mumme 67
mummelaar 21
mummele(n) 21
musse 138
mutse 83, 138
muunt 74
- N**
- naar* 44
nach(t)braken 172
nach(t)braker 171
nach(t)graver 171
nach(t)-graveri-je
     172
nach(t)oel(e) 172
nach(t)-oeleri-je 172
nachdraven 172
nachdraver 172
nachraower 172
nachraver 171
nachslaoper 165
nachtbraeker 171
nachtbrekker 171
nachtraver 172
- nachtvlinder* 172
nach-uul 172
naef 78
naereken 52
naerekerd 55
naeve 78
naeve-komme 191
naevenkomme(n)
     163
name 62
nao-ape 8
naobegrafenis 142
naobegraffenis(se)
     141, 142
naobegreffenis(se)
     141, 142
naober 199, 201
naoberhulp(e) 176
naoberplicht 176
naobers 198, 200
naoberschap 198,
     199
naoberschap 198
naobervrouwe 200
naobroedlachte 107
naobrulfte 107
naobrulf 107
naobuur 201
naodoen 8
naodoon 8
naodzak 196
naogroeve 141, 142
naogrove 141, 142
naojanken 9
naojewwelen 9
näölboks 54
näöle(n) 47, 52, 53
näölegat 54
näölekont(e) 54
näölepete 51, 54
näölepieper 54
näölepiet 54
näöler(d) 54
näölereg 55
näölerieje 54
näölpens 54
- näölzak* 54
naomäöltjen 107
naopewken 8
naopraote(n) 8
naopraoter 42
naoprewweln 22
naoprömmeln 22
naoschalteren 9
naost 201
näöst 201
naoste(n) 201
näöste(n) 201
näösten 198
näöstenplicht 176
naostnaober 201
näöteleg 55
naotemen 53
naovend 187
naovertellen 33
naozakstuver 157
narreken 52
nat 85, 99, 119, 146
nebbe 16, 38
nederlands 3
neerbeugend 44
neerbugend 44
neme 170
nemme(n) 149, 170
     189
nereken 52
nerekerd 55
nes 157
nes(t)dölleke(n) 69
nesdödje 69
nestdöddeken 69
nestekuken 69
net 62, 71, 179
netjes 178, 179, 183
netkes 178
neuden 52
neuge(n) 165
neugeköpken 169
neugekummeken
     169
neugeleed 94
neugen 130, 166
- neuger* 131
neugeriemen 94
neugesneedjen 169
neuje 130, 166
neumen 41, 116
neus 45
neuze 181
nibbe 17, 37
nich(t) 78
nichte 78
nieds 12
nieje 83
niejs 32
nieuws 32
ni-js 32
niks 36, 64, 187
noeme(n) 116
noffel 21
noffeleg 21
noffelen 21, 22, 25
noks 11, 184
noodnaober 138,
     201, 202
noodnaoste 201
norre 214
nös 85
nösdölleke(n) 69
nöst 157
nöst-ei 69
nöstekot 69
nöstekötje(n) 69
nösteköttel 69
nostereg 12
noszak 24
notabelen 62
nötte 52, 55
nözze 155
nume(n) 116
nusdodden 157
nusdölleken 69
nusselen 88
nusteköddeken 69
nustekot 69
nustkuken 69

O

- oepoe 73
oergezellig 181
oetbladderen 276
oetdrukking 4
oet-ebrod 145
oeten 26
oetern 26
oetflapken 27
oetgalveren 10
oetgummen 58
oetheuren 44
oetkraomen 47
oetlotten 221
oetmaken 85
oetneudegen 130, 165
oetrieginge 109
oetslakkeren 170
oetvlakken 58
oetzet 109
ofkondegen 31, 92
ofkumste 61
ofkundegen 31, 92
oflaezen 31
ofleggen 133
ofpraoten 36
ofrabbelen 22
ofropen 31
ofspraak 36
ofsprekken 36
ofstellen 213
ogenblikke 15
old 62, 63, 65, 67, 72, 75, 109, 204
olde (znw.) 68
oldegoeren 43, 47
oldehoeren 43, 47
olden (znw.) 68, 75
olden-van-dagen-huus 204
olders 67, 72
oldewaskupen 47
oldewieve(n) 47, 52
oldewievenprätöjtes 46
oldjes 68
oldwief 19
oma 73
ome 76, 174
omen 62, 76, 174
omi 73
omma 73
ommo 73
omo 73
omoe 73
omroeper 203
onaardeg 44
onbeheurlek 183
onbehouwen 182
onbelaef(d) 182, 183
onbeschof(t) 182, 183
onbeskoft 182, 183
onbesleupt 183
onbesoesd 172
onderbek 16
onder-eerdegen 128
onderköske 61
onfatsoenlek 182, 183
onfesoenlek 182, 183
ongaon 163
ongenome 144
ongesjanierd 183
onloop 164
onmanierlek 182, 183
onmeugelek 43
onneme 144
onopvallend 180
onstaeke 163
onstumeg 172
onthaal 188
ontmeuten 159
ontmoete(n) 159
ontvangen 188
onverschilleg 183
onwies 47, 172
onzegge 130
onzegger 131
onzen 64, 68
onzin 46, 47
oom 76, 174
oomzegger 78
oor 16
oorleken 69
oorlog 223
oorlogsgraf 130
ootje 74
opa 74
opbare(n) 135
opbosse 208
opbrengen 145
opdrönnen 20
opfokken 145
opgeven 219
ophange 93
opholden 211
opie 74
opjongen 145
opkommen 219
oplaezen 56
oplope(n) 84, 85
opmake 56, 135
opoe 73
oppa 74
oppakke(n) 208
oppas 155
oppasse(n) 154
opper 207
oppo 73
oppoe 73
opräötele 34
oproep 209
oproop 209
opslaon
opsloeten 208
opsluten 208
opstappen 189
opsukeren 34
opvoeden 145
opvoeie 145
opzeggen 199
opzeuken 161
opzichteg 180
opzuke(n) 161, 164
örgel 53
ossem 30
ote 74
oud 65, 67, 222
ouders 67
oudjes 68
ouwehoer 51
ouwehoere(n) 47, 52
ouwers 67
ouwershuus 65
ouwewieve 47
ouwhoer 55
ouwhoeren 47
over'lope 207
ovver 167

P

- pa 65
pa'pa 65
paalburger 192
paar 95
pad 196
paetekind 115
paet-eum 115
paet-ome 115
paet-oom 115
paettante 115
pak(ke) 42, 153
pakdoek 153
pakdook 153
pakken 208
pakluier 153
paklure 153
pampier 57
panne 19, 31
paol 42, 196, 227, 228
pap 65
papier 57
pappa 65
pappie 65
pappier 57
paps 65
parentaosie 63
parlesjant 51
parlesjeren 39

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- parmetaosie* 63
pas 218
paspoort(e) 218
passé 218
passend 179
pastieltje 138
pe(r)soonsbewies
218
pe(r)soonskaa(r)t
218
pe'ces 209
pe'lietsie 207
pe'pier 57
peerdevolk 220
peet-eum(e) 115
peet-ome 115
peet-oom 115
peettante 115
pegele 135
pele(n) 135
penne 56
perces 209
permetaotie 63
permutatie 63
persoon 224
persoonsbewijs 218
petaansie 45
petekiend 115
petekind 115
petemeuj(e) 115
peter 115
peteröllie-boer 220
pet-eum(e) 115
petoet 214, 215
pet-ome 115
pet-oom 115
pettante 115
pette 83, 217
pettekind 115
petteklep 217
pettemeuje 115
pewken 8
pewkerd 8
pewwelen 47
pieneköttel 55
pieneköttelen 52
piepen 163
piepert 7
piepstem(me) 7
pier 45
pieren 128
pierenkoel 128
pierewaaien 170
piet 62
pietse 217
pikken 213
pil 115
pin 45
pindakeerl 229
pisdoek 152
pisdook 152
pispaol 220
pissen 146
plaatse 19, 37
plak 216
plakke 216
plakke(n) 171
plas 195
plat (znw.) 1
plat (bnw.) 42
pleegkind 144
pleegmoo 72
pleegolders 72
pleegva 72
pleer-oet 49
plein 195
plekke(n) 171
plekpleister 171
pletterdeuze 18
plezereg 180
pliesie 207
plietsie 207
ploeg 158
plofachteg 183
ploffie 184
ploogstart 183
plundere(n) 223
poela 147
poepdoek 152
poepdook 152
poetzak 157
poliesie 207
pollietsie 207
polteraovend 95
pomp(e) 197
poppenkraom 65
pos 27
posken 151
post 120
pot 11, 27
potlood 56
potseg 35
praatjes 44
praekebeernd 18, 51
praekebreur 18
praekebruur 51
praekebuul 18, 51
praekederk 18
praekemeister 18
praeken 13
praekerd 17
praekmajoor 51
praekmessing 51
praekpaoter 19
praekstoel 92
praektesse 18, 51
praekvaar 18, 51
praot 1, 11, 16, 34,
37, 39, 40, 42, 47,
184
praotbuul 18, 50
praote(n) 15, 16,
19-22, 39, 42, 43,
45, 47, 48, 51, 52,
161
praotebaas 50
praotebreur 18
praotebuul 18, 50
praotenderk 17
praotens 16
praoter 42
praotereg 13
praoteri-j 49
praotert 43
praotevader 18
praothak 50
präötjen 19, 35
präötjes 35
präötjesmaker 18,
50
präötkes 35
praotkonte 18
praots 13, 17
präöts 13
praotse 18
praotsen 18
praotser 40
praotstoel 34
praotvaar 18, 50
praotvolk 164
praotzak 17, 18, 50
preces 209
preces-van-baal
208, 214
preces-verbaal 208
prente 214
prentjen 214
prevelen 21
prevvelen 21
prewwe 156
prewwelen 21
prinses-van-baal 208
proces 209
proces-verbaal
208, 214
proces-verbaol 208
prokkereur 51
proklameren 31
prömmelen 21
prommelen 22
prömmelweurde 21
prommersken 21
pröttelen 26
pruk 157
prummelderi-je 24
prummelen 21, 22
prummersken 21
pruse 225, 227
prusen 227
prusens 4
prusinne 226
prut 62
pruum 37
pruus 225, 227

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

pungelaar 212

R

raak 173

raar 182

rabbelen 22, 56

rabiender 225

raede 36

raedevoering 36

raerbek 11, 49

raerderi-je 42

raere(n) 9, 13

ralli-je 18

rammelen 19, 45

ransel 27

raotel 17

räötel 17, 19, 49

räötele(n) 12, 15, 18,
26, 49

räötelerd 19

räötelgat 18

räötelkonte 17, 18

raozend 172

rappleçant 221

rapport 208

ratel 17, 49

ratele(n) 12

ratelkont(e) 18, 49

ratsen 213

rebbel 15, 16, 17,
38, 50

rebbeldeuze 17

rebbele(n) 12, 15, 17,
22, 38, 50, 51, 56

rebbelkonte 17

rebbelmajoor 17

rebersken 15

rechter 210

redde 20

rede 36

redevoering 36

reem 217

reerbek 11, 49

reerderi-je 42

reet 216

refelen 15, 46

rein 146

rekrute 221

rekrut 221

rempeleçant 221

remplaçant 221

renteneren 13

repeteergeweer 222

repleçant 221

rere(n) 9, 39

resseniere 19

rettele 18

rettelen 12

reurachteg 182

reuren 16, 19

reureg 173

reusken 137

revelgat 50

revelkonte 50

reven 20

ribberd 167

richte(n) 161, 222

riddeneren 13

riejen 42

riek 62

riem 217

riet 216

rietje(n) 216

rietstöksken 216

roddele 18

roepe(n) 8

roew 172, 184

roezemoezereg 25

rol 170

rollen 92

rondbazuine 34

rondbladder 34

ronde 45

rondroepen 31

rondte 45

ronge 85

rood 194

roodborsje 220

roor 222

ropen 8

rot 199

rotmeister 199

rotmof(fe) 226

röttele 170

rötteleg 15

röttelen 12

rouw 136, 137

rouwbaand 137

rouwband 137

rouwe(n) 136

rouwreusken 137,
138

rouwsterretjen 137,
138

rouwvloers 137

rover 213

row 8, 172, 183, 184

roze 106

rozen 102

ruilen 151

runen 42

rure(n) 13, 16

rusthuus 204

ruter 42

ruug 172

ruimte 48

S

saaike 55

saaske 157

sabel 216

sachlaeve 59

saldaot(e) 219

saldaotenpak 220

samen 186

samenhuzen 109

samenspöllen 211

sauwele 52

scha 190

schaai 191

schabbelebonk 170

schadde 82, 85

schaerbek 6

schaerp 6

schalteren 10

schampen 85

schaoj 190

schaop 211

schaord 19

scharp 6, 11

scharrele(n) 81, 82

scheed 218

scheen 84

scheerbek 7

scheerdoze 18

scheerkonte 18

scheermes 12

scheermoele 183

scheid 218

scheiden 109

schel 6

schere 18, 183

scherp 6, 11

scheten 84, 222

schetterbek 6

schettere 7, 18

schetteren 6, 13

schettergat 7

schetterkonte 7, 18

schetterstemme 6

schiete(n) 222

schijten 27

schikken 33, 190

schinkenbroedlachte
103

schinkenbrulfte 103

schobbedebonk 170

schobben 27

schoer 155

schoftereg 182

schokkele(n) 151

schold 210

schommele(n) 151

schommelwege 150

schone 146

schoondochter 75

schoonmoder 75

schoonmoeder 75

schoonmoo 75

schoonolders 75

schoonva 75

schoonvader 75

schoonzönne 75

schoonzuster 75

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

<i>schor</i> 8	<i>skoonolders</i> 75	<i>smoegen</i> 23, 37	<i>snuten</i> 155
<i>schörk</i> 211	<i>skoonzönne</i> 75	<i>smoekelaor</i> 212	<i>snuut</i> 27
<i>schotjen</i> 151	<i>skoonzuster</i> 75	<i>smoekelder</i> 212	<i>soep</i> 48
<i>schouw</i> 172	<i>skreeuwen</i> 9	<i>smoekele</i> 212	<i>sok(ke)</i> 16, 42
<i>schraonn</i> 213	<i>skrieven</i> 56	<i>smoekeler</i> 212	<i>sokker-eumken</i> 78
<i>schredde</i> 6	<i>slaatbak</i> 38	<i>smoel(e)</i> 38	<i>sokkertante</i> 78
<i>schreddeken</i> 9	<i>slaatlip</i> 38	<i>smoelwark</i> 17	<i>soldaot(e)</i> 219
<i>schreddel(e)</i> 6	<i>slab(be)</i> 154	<i>smoesjen</i> 35	<i>soort</i> 62, 179
<i>schreddelen</i> 10	<i>slabbeduuksken</i> 154	<i>smoesjes</i> 35	<i>spaans</i> 216
<i>schreddereg</i> 11	<i>slabber</i> 154	<i>smoeze(n)</i> 22, 23	<i>speen</i> 147
<i>schreeuwe(n)</i> 9, 10	<i>slabbertje(n)</i> 154	<i>smoezerieje</i> 24	<i>speentjen</i> 148
<i>schreeuwlelek</i> 11	<i>slabbetje(n)</i> 154	<i>smokkelder</i> 212	<i>spekjödde</i> 225
<i>schreeuwlillekerd</i> 11	<i>slagboom</i> 206	<i>smokkele(n)</i> 212	<i>spene</i> 147
<i>schreve</i> 61	<i>slagen</i> 70	<i>smokkeler</i> 212	<i>spiejen</i> 44, 155
<i>schrieve(n)</i> 56, 116	<i>slaon</i> 11, 19, 70	<i>smokkelerd</i> 212	<i>spiej-eumken</i> 77
<i>schriever</i> 57	<i>slat</i> 134	<i>smous</i> 224	<i>spiejlappe</i> 154
<i>schudde(n)</i> 150	<i>slaterbefken</i> 154	<i>smozen</i> 23	<i>spiejlepken</i> 154
<i>schuld</i> 210	<i>slebbeke(n)</i> 154	<i>smunsteren</i> 22	<i>spi-jdeuksken</i> 154
<i>schuldeg</i> 210	<i>slerberken</i> 154	<i>smusteren</i> 23	<i>spi-j-eumken</i> 77, 78
<i>schuldig</i> 210	<i>slecht</i> 44	<i>smusterieje</i> 24	<i>spi-j-oom</i> 77
<i>schume</i> 213	<i>slicht</i> 138	<i>smuuspele(n)</i> 22	<i>spinhuus</i> 215
<i>secretaores</i> 203	<i>slichten</i> 138	<i>smuusteren</i> 22, 23	<i>spöllen</i> 211, 221
<i>secur</i> 180	<i>slim</i> 172	<i>smuusterstemme</i> 8	<i>spraeke(n)</i> 20, 39
<i>seltsen</i> 173	<i>slingeren</i> 214	<i>snaaie(n)</i> 207	<i>spraekwieze</i> 5
<i>semmele</i> 157	<i>slippen</i> 25	<i>snakken</i> 39	<i>spraekwoord</i> 5
<i>semmelkuntjen</i> 157	<i>slisken</i> 25	<i>snaoje</i> 207	<i>spraak(e)</i> 1, 37
<i>semmeln</i> 156	<i>slisse(n)</i> 25	<i>snappe(n)</i> 207	<i>spräökskes</i> 35
<i>sempeln</i> 156	<i>slisteren</i> 25	<i>snater</i> 17, 37, 38	<i>spreekwoord</i> 5
<i>sicuur</i> 180	<i>sloesspelde</i> 153	<i>snateren</i> 13	<i>spreke(n)</i> 39
<i>siesteren</i> 6	<i>sloetspeelde</i> 153	<i>snauwereg</i> 11	<i>sprekke</i> 30
<i>sik(ke)</i> 156, 203	<i>sloetspelde</i> 153	<i>sneb(be)</i> 16, 38	<i>sprekken</i> 19, 20, 39, 42, 43, 47
<i>sikkeneur</i> 157	<i>sloetspele</i> 153	<i>snebbel</i> 38	<i>sprekkerd</i> 18, 55
<i>sikkenstal</i> 16	<i>slop</i> 196	<i>snep</i> 38	<i>sprekwieze</i> 5
<i>sip</i> 157	<i>slotboom</i> 206	<i>snewweleg</i> 12	<i>sprekwoord</i> 5
<i>sissen</i> 25	<i>sluusspeld</i> 153	<i>snibbe</i> 12	<i>spreukske</i> 5
<i>sjans</i> 79, 81, 84	<i>sluutspeld(e)</i> 153	<i>snibbeg</i> 11	<i>sprökke</i> 5
<i>sjaske</i> 163	<i>smaasje</i> 81	<i>snibbereg</i> 11	<i>spröksken</i> 5
<i>sjasken</i> 170	<i>smeichele(n)</i> 23	<i>snienn</i> 71	<i>sprökskes</i> 35
<i>sjiefken</i> 81	<i>smeuksken</i> 35	<i>snierkerd</i> 6	<i>spul</i> 62
<i>skarp</i> 6	<i>smiegele(n)</i> 23	<i>snip</i> 12	<i>stad</i> 192
<i>sketen</i> 222	<i>smiegen</i> 37	<i>snippe</i> 12	<i>stadhoes</i> 203
<i>sketterstemme</i> 6	<i>smiespel</i> 23	<i>snoepstuver</i> 157	<i>stadhuus</i> 203
<i>skold</i> 210	<i>smiespele(n)</i> 22, 23	<i>snoopgeld</i> 157	<i>stadhuuswoord</i> 4
<i>skoo(n)moder</i> 75	<i>smiesteren</i> 23	<i>snörgel</i> 38	<i>stads</i> 3, 192
<i>skoo(n)moo</i> 75	<i>smieten</i> 41	<i>snotteren</i> 52	<i>stadsen</i> 192
<i>skoo(n)va(der)</i> 75	<i>smiezen</i> 208	<i>snuffel</i> 181	

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- stadspompe* 197
stadswal 223
staeke(n) 153, 181
staele(n) 213
stalstreujer 78
stamelen 25
stamerd 25
stameren 25
stamersken 25
stamholder 70
stamhouwer 70
stammersken 25
stand 62
standaard-nederlands 3
staon 15, 93
stappe 42
stappe(n) 87, 170
starfhoes 132
stark 207
steefkind 70
steefmoder 72
steefmoo 72
steefolders 72
steefva 71
steefvader 71
steeg 196
steg 196
stege 196
stegge 196
stekken 153, 181
stel 95, 158
stellen 213
stem(me) 5, 6
stempele(n) 205
ster 220
steulenrek 152
stief 184
stiefblaag 70
stiefkind 70
stiefmoder 72
stiefmoeder 72
stiefmoo 72
stiefolders 72
stiefouwers 72
stiefva 71
stiefvader 71
stiefvaoder 71
stil(le) 15, 36
stillekes 180
stillen 37
stip 220
sto(r)t 198
sto(r)tgat 198
sto(r)tplaats(e) 198
stoep(e) 87, 197
stoependrieter 192
stoepscheiter 192
stoethaspelen 25
stok 216
stölpen 168
stomp 222
stoppe 38
stoppen 208
stöt 198
stötplaats 198
stottere(n) 25
stottersken 25
strabant 11
straf(fe) 155
straffe(n) 155
strak 184
straot(e) 196
straotenmeid 192
straotlampe 196
straotlanteern 196
streektaal 1
streep 227, 228
strepenjager 220
streus 184
stroef 184
stroekrover 213
strontverwend 157
strottereg 184
struns 184
struukrover 213
struws 12
stuf 58
stug 184
stukke 15
stuntelen 25
sturen 30, 33
stutteren 25
stuttersken 25
stuur 145
stuver 157
suja 150
sukerdotte 148
sukereum(p)ke(n) 77
sukerföpken 148
sukerlotse 148
sukeroom 77
sukerpupken 148
sukertante 77
sukertod 148
suzewege 150

T
taaike 55
taal 1
taante 77
tak 106
tand 43
tante 77
tantezegger 78
taofel 109
taofele 41, 109
taol 1
täöte 18, 49, 55
täötelderd 49
täötelderi-je 15
täötele(n) 12, 18, 22, 46, 47, 49
täötelerd 19
täötelgat 18, 49
täötelkonte 18, 50
täöten 12, 47, 52
täöterd 19
täötereg 20
täöterieje 54
täötjen 12, 168
targkaartjen 95
tatere 18
tateren 12
taterkul 19
teerstuver 157
tege(n)komme(n) 158, 159, 160
tegemeutekommen 160
tegemutegaon 161
tegemutekommen 160
teggengommen 158
teikenen 56
temen 52
temeutegeiselen 161
temeutekommen 159, 160
te(p)pel 147
terecht 15
teruggezeggen 29
terugholdend 184
tessengeld 157
tetteren 13
teuten 12, 45, 47
thuus 64, 213
tibbe 50
tibben 13
tied 185, 187
tieding 130
tiege 32
tiegen 32
tiegeschikker 33
tieginge 32
tienge 32, 130
tiet 147, 149
tikken 41
tit 147, 149
titte 147, 149, 157
titten 149
tittenflesse 146
tjemen 52
tju 190
tjuus 189
tjuuskes 190
tod 148
todde 149
toekomme(n) 160
toelewale 51
toelewalen 47
toeschietelek 165
toespraak 35

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- toespraeke(n)* 20
toesprake 35
toespraak(e) 35, 36
toesprekken 20, 36, 40
toet(e) 18, 50, 59
toetebel(le) 50
toeten 12, 45, 47
toeteren 12
toeterieje 48
toetjen 12, 45, 47
toetjerieje 46
tol 206
tolbaas 206
tolboom 206
tolgaarder 206
tolgader 206
tolhoes 206
tolhuus 206
tollenaar 206
tollenaar 206
tollenaar 206
tolwachter 206
ton 92
tong(e) 19, 20
toohollen 211
toohollen 38
tookommen 160
toon 180
toorn 215
tooschetelek 165
tooslag 206
toospraeken 20
toospraak(e) 36
toosprekken 20, 36
tore 215
törke 149
totjen 45
töttele(n) 25, 156
tottelen 48
träöterband 198
träöterd 13
trap'peren 207
trappieren 207
treffe(n) 159
trekken 85
- triest* 173
troep 220
troetele 25, 47
troetelzak 25, 49
trommaol 99
trop 158
trottoir 197
trouwdag 95
trouwe(n) 87, 97
trouwensmaote 81
trouwensmäötég 81
trouwerieje 97
trouweri-j(e) 97
trouwmaol 99
tutke 22
tutken 22
tutkerd 22
tutkeri-je 22
tuts 147
tuttel 22
tuttelderi-je 22, 46
tuttele 18
tutteleg 22, 25, 43, 45, 52
tutteleri-je 22, 46
tuttelhannes 22
tuttemeier 22
tutterieje 46
tuut 48
tweede(n) 71, 72, 223
tweeling 69
tweelinge(n) 69
tweelings 69
- U**
ulk 6
umen 52
umgang 81
ummereuper 203
ummeroepen 31
ummeroeper 203
ummeropen 31
ummeroper 203
ummezeggen 31
umreuper 203
- umroepe(n)* 31
umroeper 203
umropen 31
umroper 203
umslachteg 35
umslagdoek 153
umslagluier 153
ute(n) 26
utere(n) 26
utblaozen 104
utbraken 47
utdrukking(e) 4
uut-elaezen 179
utgelaeze(n) 179
utgommen 58
utgumme(n) 58
uutheure(n) 44
utkere 43
utkomme(n) 191
utkraemerén 47
utkraome(n) 47
utkrauwen 10
uutlotte(n) 221
uutmake(n) 85
uutneudege(n) 130, 165
uutneuge(n) 165
uutnodege(n) 130, 165
utpakken 27
uutpraoten 47
uutriege 109
uutslakkere(n) 170
uutslaon 47, 64
uutstufven 58
uutvaart 119
uutvaege 43
uutvlakken 58
uutwasse 43
uutzet 109
- V**
va(der) 65, 71, 72
vaak 48
vaar 65
vaartje(n) 71
- vad* 65
vader 65
vallen 48, 85, 92
vandeur 189
vanduur 189
vaoder 65
vare 65
vasnemme 208
vast(e)-hollen 208
vaste 21
vastegheid 81
vaste-nemmen 208
vaste-zetten 208
vaszette(n) 208
vatten 208
ve(r)gadere(n) 165
ve(r)wenne(n) 156
veerten 184
vel 10, 48, 128, 141
veldwachter 207
verbaal 208, 214
verbetterhuus 204
verbrekker 211
verdenen 82, 83
verdienén 83
verdoen 51
verdoon 51
verdrammen 51
verduutsen 33
verel 194
ver-endekleden 133
vergaodere 165
verhaal 34, 35
verhaal-van-lek-mi-j-'t-vesjen 46
verhaegen 133
verhaenekleden 133
verhandelen 41
verhendekleden 133
verhendekleed 134
verhendekleenn 133
verhenkleden 133
verhennekleden 133
verhennekleed 133
verhennekleenn 133
verhenneklejen 133

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- verhennepkleed 134
verhouden 179
verhollen 170
verhuzen 128
verjacht 20
verkeerd 19
verkering(e) 79
verklaoren 30
verklappen 212
verkleetsen 51
verklikke(n) 211
verklören 30
verknöoien 51
verkope(n) 47
verkuiering 43
verlaegen 19
verlaot 155
verlinke(n) 211
verlollen 51
verlove(n) 86
verloving(e) 86
verlulle(n) 51
vermelde 30
vernaeving 78
verneuker 147
verneukertitje(n)
147
verneumen 117
vernichelen 212
verniefen 34
verpraote(n) 34, 51
verraoden 211
verraoje(n) 211
verrerer 10
versmieten 61
verspille 51
versprekken 34
verstarf 206
verstorven 144
vertäöteren 51
verteergeld 157
vertelle(n) 24, 30,
33, 34, 130
vertoeten 156
vertraeje 104
verveeld 157
verwaenen 156
verwend 156, 157
verwendegheid 156
verwennerieje 156
verzeuken 27, 130,
166
verzoepe 141
verzuke(n) 27, 130
166
ves(t) 155
vesite 161, 164
vesiten 163
vestingswal(le) 223
vestingwal(le) 223
veugeltjen 173
veulen 34
veuranstaond 62,
179
veurbi-jkommen 163
veurblaag 70
veurgank 145
veurgaon 156
veurhenkleden 133
veurhenklejen 133
veurhennekleed 134
veurhennekleenn
133
veurhenneklejen 133
veurkind 70
veurkomme 209
veurkommen 209
veurnaam 61, 62,
179
veurnaober 138
viller 221
vinger 213
vinneg 12
visite 161, 164
viswief 6, 182
vitvotteri-je 54
viziet 163, 222
vlakgom 58
vlakgom 58
vlaske 183
vloer 162
vlot 19
voede 149
voeren 149
voetpad 197
voge 144
vol 16
völ(le) 17
volk 62, 64, 68, 164,
165
volk-aover-de-vloere
164
volkshoes 64
volkshuus 65
volksspraak 2
völlebek 17
volleek 191
voog 144
voogdijkind 144
vootpad 197
vot 70
vraasken 10
vraemaker 147
vraoge(n) 27, 28,
44, 45, 130, 166
vraog-eersken 28
vraog-ei 28
vraoge-start 28
vremd 64
vremde 224
vremdeling 224
vremden 224
vrempe 165
vrendekleed 134
vrendelek 178, 180
vrend-oprekken 120
vriazie 79
vrie(j)posteg 184
vrieezellenaovend
95
vriiej 184, 221
vrijejen 81
vri-jen 81
vrijejer
vrijejerieje 79
vriend 84
vriendelek 180
vriendin(ne) 83
vri-j 83, 184
vri-jejer 84
vri-jejeri-je(e) 79
vri-jgevochten 172
vri-jposteg 184
vrimde 224
vrimdeling 224
vrindelek 178, 180
vrömdeling 224
vrömden 224
vrouw(e) 108, 175
vrouwleutonge 12
vrouwluustemme 7
vrundelek 180
vuilnisbelt 198
vuilstort 498
vulesbelt 198
vulesbult 198
vuulnisbarg 198
vuulnisbelt 198
vuulnisbelte 198
vuulnisgat 198
vuulstort 198
vuurhennekleenn
133
vuurkind 70
vuurnaam 61
vuurwoord 40
- W**
waenn 19, 20, 38
waer 24, 167
waetering 227
waezen 13, 36, 38,
160
waffel 16, 19, 38
wah 29, 173
walkom 187
wallee 29
wallekommen 187
wallie 29
walstaonshalve 179
woord 12
warm 188
waswief 17
waswieve 13

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- wat 29, 30
 waterpap 87
 watte 29
 wauwel 38, 50
 wauwele 47, 52
 wawwel 38
 wawwele 47
 weddekeerl 144
 weddeman 144
 weddevrouw(e) 143
 weddewe 143
 weddewevrouwe 143
 weddewief 143
 wedduwman 144
 wedduwvrouwe 143
 wedeman 143
 wedenaar 143
 wederhelf 108
 wedevrouw(e) 143
 weduwe 143
 weduwman 143
 weduwnaar 143
 weduwvrouw 143
 weer 150, 151
 weerkomme(n) 191
 weerum 29
 weerummehalen 42
 wees 144
 weeshoes 204
 weeshuus 204
 weeskind 144
 weg 70, 173
 wegbrengen 128
 wege 150
 wegen 151
 weggumme(n) 58
 wegvoren 223
 wegvlakken 58
 welbespraakt 19
 welbespraakt 19
 welkom 187
 wensien 190
 were 195
 werrekeerl 144
 werrevrouwe 143
 wetholder 203
 wethouder 203
 wethouwer 203
 wetten 19, 130
 wewenaar 144
 weze 144
 wezzen 13, 160
 wiedlötteg 35
 wiede 184
 wief 6, 50, 55, 108
 wieg(e) 149
 wiege(n) 151
 wiegetouw 151
 wiemesen 47
 wier 151
 wierkommen 191
 wies 44
 wieter 24
 wieve(n)huus 204
 wievenhoes 204
 wievenstemme 7
 wieze 5
 wikkeldoek 153
 wild 48, 172
 willekommen 187
 windbukse 222
 windhapper 49
 woelig 172
 woest 172
 wone(n) 228
 wonnen 228
 woord 4, 19, 38, 43
 wout 207
 wreed 172
 wule 217
 wunsien 210
 wuus(t) 172
- Z**
- zaak 209
 zaal 42
 zacht 6
 zakcent(en) 157
 zakcentje(n) 157
 zakgeld 157
 zakstuver 157
 zandhaas 220
 zandhaze(n) 220
 zanek 55
 zaneke(n) 52
 zanekepeter 55
 zanekerd 55.
 zanekkont(e) 55
 zanekkul 55
 zanekepiet 55
 zanekepot 55
 zanektrien 55
 zaoneke 52
 zaonekerd 55
 zeemzeiken 52
 zeen 159, 190, 208
 zeens 190
 zeg 108
 zegememmeken 147
 zegemenneken 147
 zegge(n) 187
 zegge(n) 5, 9, 27, 28
 29, 30, 33, 36, 42,
 43, 130, 184, 185,
 187, 189, 210
 zeggeweurde 34
 zegjen 19
 zegswieze 5
 zeibel 157
 zeifellepke 154
 zeike(n) 47, 52
 zeikstengel 55
 zeiverlappe 154
 zellem 16
 zelm 16
 zemelen 52
 zette(n) 145, 170,
 208
 zeugen 149
 zeun 68, 75
 zeur 54
 zeurderd 55
 zeurdeuze 54
 zeure(n) 51, 54
 zeurklaos 55
 zeurkont(e) 54
 zeurkous(e) 54
 zeurpiet 54
 zeurtrien 55
 zeurzak 54
 zeurzok 54
 zeut 148
 zeutwatermatroos
 220
 zeverdook 154
 zeveren 20, 52
 zich 173
 zichzelf 173
 zichzelven 173
 zied 181
 ziegezagen 20
 zien 159, 160, 173
 ziens 190
 zikzels 173
 zilver 104
 zin 160
 zindelek 146
 zinlek 146
 zinnekes 22
 zitte(n) 19, 52, 181,
 213, 215
 zoefgleske 146
 zoefglesse 146
 zoegen 35
 zoegetit 147
 zoefgles(se) 146
 zoefgleske 146
 zoegspeen 147
 zoet 207
 zog 149
 zog(e)n 149
 zondags 157
 zondagscent 157
 zondagscente(n)
 157
 zondagsgeld 157
 zönne 68, 75
 zoon 68, 75
 zu(l)ke 62
 zuge(n) 149
 zun 160
 zundagscenten 157
 zundagsgeld 157
 zuste(r) 70, 71

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

<i>zuugfles(se) 146</i>	<i>zwak 56</i>	<i>zwart 211</i>	<i>zwetsmeister 49</i>
<i>zuuthouwertje 148</i>	<i>zwamme(n) 45, 47</i>	<i>zweep 217</i>	<i>zwiege(n) 37</i>
<i>zuze 150</i>	<i>zwammerd 49, 51</i>	<i>zweppe 217</i>	<i>zwier 170</i>
<i>zuzen 151</i>	<i>zwamneus 49</i>	<i>zwert 131</i>	<i>zwoor 7, 146</i>
<i>zwadden 170</i>	<i>zwaoger 76</i>	<i>zwetse(n) 47</i>	<i>zwöppe 217</i>
<i>zwaegerske 76</i>	<i>zwaogerske 76</i>	<i>zwetser 49</i>	

ALFABETISCH REGISTER VAN STANDAARDNEDERLANDSE WOORDEN UUT
 “DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN-A”

- A**
- aangeven 209
 aangifte
   -- doen 210
   -- doen van over
   lijden 56
 aankomen (in ge-
 wicht) 146
 aansnijden
   een onderwerp
   -- 41
 aanspraak 43
 aanspreker 131
 aanzoek
   een -- gehad heb-
   ben 87
 aarden
   -- naar (iem.) 70
 accijns 206
 adieu 189
 adopteren 144
 afkomst 61
   mensen van hoge
   -- 61
   van goede -- 62
   van lage -- zijn 61
 afkondigen 31
 afleggen (m.b.t. een
 lijk) 133
 afrabbelen 22
 afscheid
   -- nemen 189
 afscheidsmaal 191
 afspraak 36
   een --je maken 81
 afspreken 36
 afstraffen 155
 afstraffing
   iem. een -- geven
   155
 afzijdig
   zich -- houden 181
 almanak 60
 antwoord 30
   -- geven 29
- geef -- 30
 een brutaal -- krij-
   gen 44
 antwoorden 29
   brutaal -- 43
   niet -- 30
 armengraf 129
 armenhuis 204
 arresteren 208
- B**
- babbelaar 46
 babbelaarster 46
 babbelen 45
 babbelziek 15
 begrafenis 118
 begrafenisbidder 131
 begrafenismaal 141
 begraven 128
   in ongewijde grond
   -- liggen 128
   op kosten van een
   armbestuur --
   worden 128
 bejaardenhuis 204
 bekendmaken
   iemand's overlijden
   -- 30
   officieel -- 31
 bekeuren
   bekeurd worden
   214
 bekeuring 214
   een -- krijgen 214
 belasting 206
 beleefd 178
 beleefdheid
   uit -- 179
 bemiddelaar (bij
   partnerkeuze) 83
 bemiddelen (bij een
   huwelijk) 82
 beminnelijk 180
 bemoeial 182
 bemoeien
- vrouw die zich
   overall mee be-
   moeit 182
   zich -- met 181
   zich niet -- met 182
 bemoeizuchtig 182
 bericht 32
   -- geven 33
   -- krijgen van (ie-
   mands) overlij-
   den 132
 berichten 33
 beschaafd 179
 beschrijven 33
 beslag
   in beslag nemen
   214
 bespreken 41
   geheimen -- 41
   in het geheim
   -- 24
 betrappen 207
   betragt worden 207
 bevel
   schriftelijk -- 209
 beweren 33
 bezoek 164
   iem. die veel op
   -- gaat 163
   op -- gaan 161, 164
   op -- komen 163
   op -- zijn 163
   vaak op -- gaan
   162
   veel bij elkaar op
   -- gaan 162
 bezoeken (iem.) 161
   een dokter -- 164
 bijeenkomen 160
 binnen
   iem. -- laten 163
   naar -- gaan 163
 bits 11
   iem. die -- praat 12
 bladzijde 58
- blauwtje
   een -- lopen 84
 blijven
   (ergens) lang -- zit-
   ten 171
 boef 211
 boek 58
 boete 214
 boodschap 32
 boodschapper 33
 borst
   de -- geven 149
 box 152
 brabbelen 22
 breedsprakig 35
 breedvoerig 35
 broer 71
 bromstem 8
 brouwen 3
 bruid 96
 bruidegom 96
 bruidegomsdans 96
 bruidegomspijp 91
 bruidsboeket 106
 bruidsdans 96
 bruidsjonker 106
 bruidskinderen 107
 bruidskoe 104
 bruidsmisje 107
 bruidspaar 95
 bruiloft 98
   groene -- 104
   koperen -- 104
   zilveren -- 104
   gouden -- 104
 bureu 200
   -- die iets verder
   af wonen 202
 burenplicht 176
 burgemeester 202
 buurman 199
   eerste -- 201
 buurt 198
   -- maken 199
   elkaar de -- opzeg-

gen 199
buurvrouw 200

C

cachot 214
cavalerist 220
centrum 195
in het -- 195
Chinees 229
commissaris
-- van de konin-
gin 205
condoleren 136

D

dagvaarding 209
dame 175
deurwaarder 209
dialect 1
dief 212
dienen 219
dienst
militaire -- 219
in militaire -- treden
219
discreet 179
dochter 68
doodgraver 139
doodskist 134
doodskleed 133
doopdoek 114
doopjurk 114
doopmaaltijd 113
doopvisite 113
doorzakken 171
dopen 111
dorp 193
douaneambtenaar
206
draagbaar voor de
lijkkist 124
drager (van een
doodskist) 139
drammen 51
Duits 4
Duitser 225

de --s 226
Duitsland 227
dichtbij de grens
met -- 228
in -- zijn 228
naar -- gaan 227
uit -- komen 228

E

echtgenoot 108
echtgenote 108
eenzaam 173
eenzame man 173
eenzame vrouw
173

eenzelvig 173
emigreren
-- naar Amerika
229
exerceren 219

F

fabeltjes 35
familiair 184
familie 63
-- worden van 63
-- zijn van 63
aangetrouwde -- 75
geen -- zijn van 63
niet tot de -- beho-
rende personen
165
familiegraf 130
fatsoenlijk 178
feesten 170
feestje
-- t.g.v. de onder-
trouw 89
-- voor helpers
v.e. bruiloft 107
feestvierder 170
feestvieren 170
flapuit 27
fluisteraar 23
fluisteren 22
fopspeen 147

G

gast
--en hebben 165
gastvrij 165
gauwdief 212
gebabbel 15
gebarentaal gebrui-
ken 1
gebroeders 71
gedragen
zich goed -- 179
gehoor
aandachtig -- 165
gehucht 194
gejuich 11
gekijf 10
geklets 15, 48
gekwebbel 15
gelegen
-- komen 163
geluidjes
zachte -- maken 25
gemeente 192
gemeentehuis 203
gemeentesecretaris
203
genot
kreunen van -- 26
gepraat 42
heimelijk -- 24
onverstaanbaar
-- 22
geroezemoes 24
geschreeuw 10
geslacht
oud -- 62
getuige 106, 210
gevangen
-- zitten 215
gevangenis 215
geweer 222
gezanik 53
gezegde 5
gezellig 180
gezelschap 158
gezeur 53

gezin

in ons -- 64
ons -- 64
zijn -- 64
gillen 9
goedemiddag 186
goedenacht 187
goedenavond 186
goedendag 185
graf 129
grafkelder 130
grafstem 8
grens 218
dichtbij de -- met
Duitsland 228
groeien 145
groet
de --en 187
groeten 185
elkaar -- 185
niet -- 187
grootbrengen 145
grootmoeder 73
grootouders 72
grootvader 74
gum 58
gummiknuppel 215

H

hand
een -- geven 188
hartelijk 178
heer 174
hees 8
heten 116
heterdaad
op -- betrapt 208
heulen (met) 211
Hollander 204
hoofdletter 59
hooggeplaatst
-- persoon 62
huis
groepje huizen 194
ouderlijk -- 64
huisgenoot

Register van Standaardnederlandse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- onze huisgenoten* 64
huiskind 65
hulp
wederzijdse -- 176
huwbaar 81
huwelijk 97
een -- aankondigen 92
ten -- gevraagd zijn 87
huwelijksjaren 95
huzaar
huzaren van Boreel 220
- I**
- identiteitsbewijs* 218
imiteren
stemgeluid -- 8
import 224
infanterist 220
inluisteren 23
inkt 57
inktvlek 58
inlaten
zich -- met 80
inloten 221
invitatiekaart 94
- J**
- joelen* 11
jongen 84
jood 224
juffer 174
juffrouw 174
jutten 213
- K**
- kaft* 59
kantongerecht 209
kapen 213
karwats 217
kerel 173
kerkgang 113
kind
- uit eerder*
huwelijk 70
-- uit vorig huwe-
lijk 70
aangenomen -- 144
enig -- 69
geen --eren heb-
ben 65
jongste -- 69
veel --eren hebben 65
kinderwagen 150
kisten 135
kleindochter 75
kleinkind 75
kleinzoon 75
klempraten (iem.) 42
kletsen 45
kletskaus 49
kletsmaajoor 18, 50
klomp 217
koeterwaals 4
koffiedrinken 168
samen -- 168
koffiekransje 18
koffieteut 18
kolonel 220
koning 205
koningin 205
koosjer
-- maken 225
kopje
een -- op de kop
zetten 168
laatste -- (koffie/
thee) 169
korporaal 220
kozak 228
kraakstem 8
krant 59
kranzinnigengesticht 204
kreunen
van genot -- 26
kwaadaardig
iem. die -- praat 12
- L**
- landgenoot*
landgenoten 204
langskomen 163
lantaarnpaal 196
last
ten --e leggen 209
lat 216
leger 220
letter 59
lezen 55
lijk 132
een -- in een
doodskist leggen 135
lijkboer 138
lijken (op iem.) 70
lijkklucht 132
lijkweg 140
lispelen 25
logé 165
lomperd 184
lomperik 184
looprek 151
loteling 220
loten 221
zich vrij -- 221
luidruchtig 11
luijer 152
luitenant 220
- M**
- man* 173
marechaussee 207
markt 195
matroos 220
mattenklopper 217
mededelen 30
medemens 64
meisje 83
mens
oud -- in huis 74
mevrouw 174
mijnheer 173
mikken 222
misdadiger 211
- moeder* 66
moedermelk 149
moederziek 67
mof 226
mompelaar 21
mompelen 21
mond
een grote -- geven 43
hou je -- 37
morren
binnensmonds -- 21
- N**
- nabruiloft* 107
nachtbraker 171
nachtbrakerij 172
nadoen 8
napraten 8
naprater 42
naroeppen 9
Nederlands 3
-- spreken 3
deftig -- 3
neef 78
nicht 78
noemen 116
- O**
- oergezellig* 181
officier
-- in opleiding 220
omgang
-- hebben met 82, 167
geen -- willen heb-
ben met 168
omroepen 31
omroeper 203
onbeleeft 182
--e manier van
doen 183
iem. -- behandelen 183
onbeschoft 182, 183

Register van Standaardnederlandse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- ondertrouw*
in -- gaan 89
onstuimig 172
een -- leven 172
een -- leven leiden
 173
ontmoeten (iem.)
 158
iem. volgens af-
spraak -- 159
onzin 48
-- uitslaan 46
iem. die -- uitslaat
 49
oom 76
inwonende, onge-
trouwde -- 77, 78
oomezegger 78
oorlog 223
voor de -- 223
oorlogsgraf 130
opbaren
een overleden kind
versierd -- 135
opgroeien 145
oplezen
vlug, onverstaan-
baar -- 56
oppas 155
oppassen (op een
kind) 154
opperveldwachter
 207
oprakelen
een oud verhaal
-- 34
opschrijven 56
opsluiten 208
opvoeden 145
ordinair 179
oudemännerhuis
 204
ouders 67
onze -- 68
oudershuis 68
oudevrouwenhuis
- 204
oudtante 78
overlijden
iemands -- bekend-
maken 130
overlopen (elkaar)
 162
- P**
pad
vrouw die veel op
-- gaat 163
pagina 58
pakdoek 153
een kind in een
-- wikkelen 153
papier 57
vel -- 57
paspoort 218
peetoom 115
peettante 115
pen 57
pet 217
petekind 115
piepstem 7
iem. met een piep-
stem 7
plak 216
plakken
(ergens) blijven
-- 171
plat 1
plein 195
plunderen 223
politie 206
militaire -- 220
politieagent 207
pomp 197
potlood 56
praat
onzinnige -- 46
ruwe/lompe -- 184
vrouw die onfat-
soenlijk -- 183
praatgraag
-- meisje 18
- praatjesmaker* 51
praatziek 15
praten 39
-- over 41
-- over onbelang-
rijke dingen 46
aan één stuk door
-- 16
beginnen te -- 40
binnensmonds
-- 21
druk/veel -- 12
door elkaar -- 12
eentonig -- 20
gezellig -- 43
goed kunnen blij-
ven -- 21
iem. die onver-
staanbaar praat
 22
iem. die veel/druk
praat 17
kleinerend -- over
 44
langdradig -- 20
langzaam -- 20
lijzig -- 20
man die veel/druk
praat 18
met overtuiging
-- 42
onverstaanbaar
-- 22
op iem. in -- 34
ruw/lomp -- 183
snel praten 20
steeds over het-
zelfde -- 34
stiekem -- 23
vervelend -- 20
(heel) veel -- 15
(te) veel -- 16
vrouw die veel/
druk praat 17
zeurderig -- 20
praten => spreken
- prater*
gezellige -- 42
luidruchtige -- 11
treiterende -- 55
pretje 162
procederen 209
proces 209
proces-verbaal 208
- R**
rabbijn 225
rebellén 12
receptiekaartje 95
rechtbank 209
voor de -- verschij-
nen 209
rechter 210
rede
iem. in de -- vallen
 27
rekrúut 221
relatie
een -- aangaan
met 80
remplaçant 221
riem 217
riet 216
riolering 198
riool 198
roepen 8
rot 199
rouw
zware -- 136
rouwband 137
rouwen 136
diep -- 136
rouwmuts 138
rouwroosje 137
Ruhrgebied 228
- S**
salueren 219
scheiden
-- van tafel en
bed 109
gaan -- 109

Register van Standaardnederlandse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- ge-- van tafel en
bed leven 109
- schel
-- praten 6
iem. met een --le
stem 6
schieten 222
schoonmoeder 75
schoonouders 75
schoonvader 75
schoonzoon 75
schoonzuster 75
schor 8
schreeuwen 9
-- van pijn 10
-- van angst 11
heel hard -- 10
schreeuwerig 11
schreeuwlelijk 11
schrijven 56
schuldig 210
-- zijn 210
sissen 6
slabbetje 154
sluitspeld 153
smoezen 23
smokkelaar 212
smokkelen 212
soldaat 219
-- eerste klas 219
-- zijn 219
speen 147
spraakzaam 40
sprake
iets ter -- brengen
40
spreekwoord 5
spreken 20, 39
brutaal -- 44
graag in het open-
baar -- 20
in het openbaar
-- 20
streng (en hard)
-- 43
over onnette din-
gen -- 184
weifelend -- 22
spreken => praten
stad 192
stadsmens
(verwaand) -- 192
stamelen 25
stand
beneden zijn -- 61
stedeling 192
steeg 196
stelen 213
stem 5
grove -- 8
harde -- 6
heldere -- 7
hoge -- 7
lage -- 7
fluisterende -- 8
schelle -- 6
zachte -- 6
stempelen 205
sterfhuis 132
stiefmoeder 72
stiefouders 72
stiefvader 71
stoep 197
stok 216
stotteraar 25
stotteren 25
straat 196
doodlopende -- 196
straatgoot 198
straf
-- genoeg heb-
ben gekregen
155
-- krijgen 155
dreigen met -- 155
straffen 155
voorwerpen om te
-- 215
strafwerk 218
stroef 184
struikrover 213
subtiel 180
successie
aangifte doen van
het recht van --
206
suikeroom 77
suikertante 77
- T**
taal 1
tabaksmonopolie
206
tante 77
inwonende, onge-
trouwe -- 77
tantezegger 78
tegemoetgaan (iem.)
160
tegemoetkomen
(iem.) 160
tegenkomen (iem.)
158
temen 51
terugkomen
van een reis -- 171
terugschieten 222
toesnauwen (iem.)
183
toespraak 35
toespreken 20
tolboom 206
tolgaarder 206
tolhuis 206
troepen (de) 220
trottoir 197
trouwen 97
gaan -- 87
getrouwd zijn 98
tweelingen 69
- U**
uitdrukking 4
uiten (zich) 26
uitgaan
-- met een jon-
gen/meisje 81
op de bonnefooi
-- 170
uitgummen 58
uithoren (iem.) 44
uitloten 221
uitnodigen 165
(iem.) laten -- 166
man die de gasten
voor een bruiloft
uitnodigt 93
zich niet laten
-- 166
uitschrijven
een dode laten --
56
uizet 109
uniform 220
- V**
vaandrig 220
vaardig
-- met de pen 56
vader 65
vastpraten (iem.) 42
veldwachter 207
verbeuzelen
zijn tijd -- 51
vergaderen 165
verhaal 35
omslachtig -- 35
verhaaltjes 35
verkering 79
-- hebben met 81
de -- is uit 85
de -- uitmaken 85
(kans op) -- heb-
ben 81
vroeg met -- begin-
nen 80
verklaren 30
verklikken 211
verloven (zich) 86
verloving 86
verluiden
naar verluidt 34
vermelden 30
vernoemen 117

Register van Standaardnederlandse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

verpraten
zich -- 34
zijn tijd -- 51
vertellen 33
er wordt verteld 34
(iets) verder -- 34
(iets) geheims verder -- 24
(iets) weten te -- 33
nieuwttjes -- 34
veel -- 34
verwant
-- zijn aan 63
niet -- zijn aan 63
verwelkomen
iem. hartelijk -- 188
verwend
-- doen 156
--e jongen 157
--e vrouw 157
-- kind 156
-- meisje 157
heel erg -- 157
verwennen 156
verzamelen (zich)
160
vestingwal 223
vinnig => bits
visite 162
-- om de bureu
voor de hulp bij
een begrafenis te
bedanken 142
op -- gaan 161
visite => bezoek
vlug
-- met de pen 56
voeden 149
voeren
een kind -- 149
voogd 144
voorbeeld
goed -- 145
voorkind 70
voorlezen 56
vraag 28
lastige vragen stellen 28
vragen 27
iem. die veel vraagt
28
nieuwsgierig -- 28
smekend -- 28
snel (iets) -- 28
veel -- 28
vreemdeling 224
vrijbuiten 184
vrijersvoeten
op -- zijn 81
vrijgezellenfeest 95
vrijpleiten (zich) 42
vrouw 175
vuilnisbelt 198
vuurbuks 222
W
was
de vuile -- buiten
hangen 31
weduwe 143
weduwenaar 143
wees 144
weeshuis 204
welbespraakt 19
-- zijn 19
welkom 187
wereldoorlog
eerste -- 223
tweede -- 223
wethouder 203
wieg 149
wiegen 150
wijk 194
wijkmeester 199
windbuks 222
wonen
dichtbij de grens
met Duitsland --
228
woord 4
het laatste -- hebben 42
(iets) mooi onder
--en brengen 33
Z
zakgeld 157
zaniken 51
Zeeland
bewoner van -- 204
zeggen 27
(iets) onvriendelijks
-- 43
(iets) ronduit -- 27
(iets) zonder nadenken -- 27
wat zegt u 29
zeg ook eens wat
27
zeurderig 55
zeuren 51
--de vrouw 55
zeurkous 54
zeurpiet 54
ziens
tot -- 189
zindelijk 146
niet -- (zijn) 146
zoethoudertje 148
zoon 68
oudste -- 70
Zuid-Holland
bewoner van -- 204
zuigfles 146
zuster 71
zwager 76
zweep 217
zweren 210
zwier
aan de -- gaan 170
zwijgen 36
niet kunnen -- 38
zwijgend 37
zwijgzaam 37
-- persoon 37

INHOLD

inleiding	V
namen metwarkers	VI

HOOFDSTUK 1 TAAL

1. algemeen

taal	1
plat	1
Nederlands	3
Duuts	4
hoonderduuts	4
woord	4
uitdrukking	4
sprekwoord	5

2. stemme

stemme	5
zachte stemme	6
harde stemme	6
schelle stemme	6
heldere stemme	7
hoge stemme	7
piepstemme	7
lege stemme	7
grovve stemme	8
naadoon	8
roepen	8
schreeuwen	9
joechteren	11
kort-af	11
rebbelen	12
sprekken	20
mompelen	21
fluusteren	22
smoezen	23
geroezemoes	24
slissen	25
stotteren	25
kneuren	25
uteren	26
zeggen I	27
vraogen	27

vraoge	28
zeggen II	29
zeggen III	30
zeggen IV	30
afkondegen	31
ummeropen	31
bericht	32
beschrieven	33
zeggen V	33
vertellen	33
verhaal	35
toespraak	35
afsprekken	36
afspraak	36
niks zeggen	36

3. met mekare praoten

praoten, sprekken	39
min (praoten aover)	44
uutheuren	44
kletsen	45
flauwe kul	46
deurslaon	46
kletswief	49
kletsmajoor	50
(zien tied) verpraoten	51
zeuren	51
gedram	53
drammerd	54

4. laezen en schrieven

laezen	55
schrieven	56
potlood	56
papier	57
ink	57
uutgummen	58
bladzijde	58
boek	58
krante	59

HOOFDSTUK 2 VERWANTSCHAP

kom-af	61
old geslacht	62
familie	63
familie waezen van	63
vader	65
moeder	66
olders	67
dochter	68
zönne	68
tweelingen	69
enegst kind	69
nestdölleken	69
veurkind	70
lieken op	70
breur	71
zuster	71
stiefvader	71
stiefmoeder	72
stiefolders	72
grootolders	72
opoe	73
opa	74
kleinkind	75
angetrouwde familie	75
ome	76
tante	77
naeve	78
nichte	78

HOOFDSTUK 3 HUWELEK

verkering	79
deerne	83
jonge	84
'n bok scheten bie	84
't uutmaken	85
zich verloven	86
verloving	86
gaon trouwen	87
hen inschrieven gaon	89

inhoud vervolg

bruidspiepe	91
van de praekstoel	
afroepen	92
brulftenneuger	93
vriegezellenaovend	95
trouwdag	95
bruidspaar	95
bruid	96
brudegom	96
trouwerieje	97
brulfte	98
bruidskoe	104
bruudsboeket	106
getuge	106
bruudsjonker	106
bruudsmeisjen	107
naobrulfte	107
man	108
vrouw	108
uutzet	109
gaon scheiden	109

**HOOFDSTUK 4
DEUPEN**

deupen	111
deupkleed	114
peet-oom	115
peettante	115
petekind	115
heten	116
numen	116

**HOOFDSTUK 5
BEGRAFFENISSE**

begraffenisse	118
begraven	128
graf	129
anzeggen	130
anzegger	131
bericht kriegen	132
liek	132
afleggen	133

hennekleed	133
doodkiste	134
kisten	135
pelen	135
condoleren	136
rouwen	136
liekboer	138
doodgraver	139
drager	139
liekweg	140
koffietaofel	141
naogrove	142
weduwe	143
weduwenaar	143
weeskind	144
voogd	144
annemmen	144
angenommen kind	144

**HOOFDSTUK 6
GROOTBRENGEN**

grootbrengen	145
greujen	145
ankommen	146
dreuge	146
flesse	146
speen	147
fopspeen	147
tod	148
de borste geven	149
wieg	149
schudden	150
looprekke	151
kinderdoek	152
sluutspelde	153
pakdoek	153
slabbetjen	154
oppassen	154
straffen	155
verwennen	156
zakgeld	157

**HOOFDSTUK 7
LAEVEN IN DE GEMEEN-
SCHAP**

1. algemeen

trop	158
tegenkommen	158
bie mekare kommen	159
toekommen naor	160
op visite gaon	161
volk	164
gastvri-j	165
vergaderen	165
uutneudegen	165
koffie leuten	168
stölpen	168
an de zwier gaon	170
blieven hangen	171
nachtbraker	171
wild	172
eenzaam	173
meneer	173
mevrouw	174

2. hulpe, aover en weer

burenplicht	176
-------------	-----

3. fatsoen en onfatsoen

hartelek	178
belaeafd	178
beschaafd	179
netjes	179
vrendelek	180
gezelleg	180
zich bemeujen met	181
onbeschoft I	182
onbeschoft II	183
vriejposteg	184
stroef	184
goeiendag zeggen	185
goeiendag	185

inhold vervolg

niks zeggen	187
welkom	187
afscheid	189

**HOOFDSTUK 8
DE MAATSCHAPPIJ**

1. woonkernen

gemeente	192
stad	192
darp	193
drubbeltjen	194
gehucht	194
't midden	195
plein	195
markt	195
straote	196
steegjen	196
lanteernpaol	196
pompe	197
stoepe	197
götte	198
stortplaatse	198
buurte	198
buurman	199
buurvrouw	200
buren	200
näöste naober	201

**2. gemeenteleke
instellingen**

börgemeester	202
wetholder	203
gemeentesecretaris	203

gemeentehuus	203
umroeper	203
gekkenhuus	204
weeshuus	204

3. bestuur van 't land

koning	205
koneginne	205
stempelen	205
belasting	206
accijns	206
tolgaarder	206
tolboom	206
tolhuus	206

**4. handhaving van de orde
en rechterleke macht**

pelietisie	206
betrappen	207
arresteren	208
vaste-zetten	208
proces-verbaal	208
kantongerecht	209
proces	209
deurwaarder	209
angeven	209
getuge	210
rechter	210
schuldeg	210
misdadeger	211
't holden met	211
verraoden	211
smokkelen	212
dief	212

staelen	213
struukrover	213
bekeuring	214
boete	214
kaste	214
gevangenis	215

5. buitenlandse politiek

persoonsbewies	218
pas	218
grens	218

6. defensie

dienst	219
soldaote	219
loteling	220
replaçant	221
rekrut	221
geweer	222
richten	222
schieten	222
vestingwal	223
oorlog	223
plunderen	223

**HOOFDSTUK 9
VOLK EN NATIE**

vremden	224
jödde	224
duutser	225
kozak	228

- Van Velzen 12   Gaa veur 1974
Velzen, Herman van *'t Spoekt op de koele* (Almere/Enschede 2005)
- Van Velzen 13   Gaa veur 1974
Velzen, Herman van *De ni-je buurluu* (Almere/Enschede 2005)
- Van Velzen 14   Gaa veur 1974
Velzen, Herman van *Marinus* (Almere/Enschede 2006)
- Van Velzen 15   Gaa veur 1974
Velzen, Herman van *Antjen van 't Hargelink* (Almere/Enschede 2007)
- Van Velzen 16   Gaa veur 1974
Velzen, Herman van *De Griepert op Griepman* (Almere/Enschede 2008)
- Vruggink 1   Bor 2005
Vruggink, Gerrit *Herinnering'n an miene jonge jaor'n an d'n Platvootsdiek* [z.p, z.j].

*A'j 'n bepaold woord neet vinden könt,
a'j fouten vindt of a'j bepaolde wensen aover 't WALD hebt,*

*- schrief dan an:
Staring Instituut
Grutstraat 31
7001 BW DOETINCHEM*

- bel op: 0314-332831

- fax: 0314-363387

- of: e-mail: info@staringinstituut.nl

Veur dee metwarking bu'w heel arg dankboor

